Оссолінсъкі колекції.

CD – диск виконано в рамах угоди укладеної з квітня 2004 р. між Львівською науковою бібліотекою НАН України у Львові і Національним Закладом ім. Оссолінських у Вроцлаві.

5271.

„Silva rerum"

(listy, akta, mowy, etc.

z lat 1537-1634).

XVIII w. S. 494.

Zbiór W. Gomulickiego

W. Gomulicki

ZBIÓR

Tabula ac Res gesta Regum Polonia.

Lechus Primus.

Dux ego Sarmatiæ sum primus gentis et auth[or]
Nomineme Lechum Dacia clara tulit.

Visiminus Dux.

Visiminus Princeps Lechi de Sanguine cretus
Vavoli pugna Danica Regna qvatit.

Quodecem Palatini.

Publica qui curent. Bis Sex fuerant Palatini
Electi, Presna deficiente Duce.

Cracus Dux.

Ast ego sum Cracus, Czechi de Stemmate natus
Quem sibi delegit Terra Polona Ducem.

Venda Virgo.

Post obitum Craci natos discordia perdit
Filia sed rerum Venda potita fuit.

Premislaus alijs Lescus Primus.

Premyslaus Lescum qvem dicit Sarmata primum.
Hostes perterrens inde monarcha fuit.

Lescus Secundus.

Certantes cursitde, Regno Lesco Secundus
Impediens Pacis mox Diadema capit.

Lescus Tertius.

Tertius hic Lesco est Similis virtute Parentis
Hunnos contraste Carole Magne juvat.

Popielus Primus.

Popielus primus vitam duxisse qvietam
Fertur, delicijs deditus usque fuit.

Popielus Secundus

Alter Popielus Patruis aconita propinans
Protinus ob Scelus hoc muribus esca fuit

Piastus

ZBIÓR
5271

2. Piastus Cuyiensis.

Cuyiensis Piast quos melle et carne Suilla
Sublevat illorum Voce Monarcha Regit.

Semovit Dux.

Filius huic Semovit magna cum Laude gubernans
Cunctorum Luctu mortuus est Juvenis.

Lescus Quartus

Suffragiis quartus Successit Lesco Parenti
Cunctorum parvus, cum Puer esset adhuc.

Zemomislaus Dux.

Hic Zemomislaus mores Laudesque Sequutus
Patris avig Sui cum pietate regit.

Miecislaus, Primus Christianus.

Lumina Nieszcom, primum natura negarat,
Lumina cumq Fide reddidit inde Deus.
Fidem Christianam Suscepit A°: 965. mortuus: 999.

Bolesiaus Chabri Primus.

Chabri Boleslaum Diademateq coronat Otto
Praq aliis Libera Regna facit.
Coronatus A°: 1000 obijt A°: 1025. regnavit Annos 25.

Miecislaus 2dus Rex Poloniæ.

De genera sed factis Nieszco Secundus
Jam Rex uxoris pendet ab ore Sua
Coronatus A°: 1026, obijt A°: 1034, regnavit A°: 9.

Casimirus Primus. 2 Tertius Rex Poloniæ.

Casimirus Primus studijs Spectandis honestis
Ex Monacho factus Rex, generosus erat.
Coronatus A°: 1041. obiit A°: 1059, regnavit Ann: 10.

Bolesiaus ac Dux Quintus Rex Poloniæ.

Pannone de Rufo Germano deq Boheme
Audax Boleslaus Læta Trophæa tulit.
Coronatus

Herman

Vladislaus Herman Sextus Rex Poloniæ.

Herman Boleslaus Fratri suspectus ademit
Multa suo Regno Sacrificijsq dedit.
Coronatus A°. 1102. regnavit Annos 20.

Boleslaus 2dus Krzywoust. Septimq Rex Poloniæ.

Arma Boleslai Krzywousty, Senserat Henrich
Cæsar cum Prussis tu Pomerane simul.
Coronatus A°. 1105, obijt 1139; regnavit Annos 36.

Vladislaus I; Octavus Rex Poloniæ.

Fratribus eripuit Patrimonia Vladislaus
A quibus e Regno est Actus in Exilium.
Coronatus 1140, obijt 1145, Regnavit Annos 6.

Boleslaus III. Cryspus Nonus Rex Poloniæ.

Cryspe Boleslae es qui Libertatis Aulæ
Custos, cæsaribus jure tributa negás.
Coronatus A°. 1146: morit A°. 1176, Interregnu A°. 30.

Miecislaw I. Decimus Rex Poloniæ

Miecislaus Regni pestis rabidusq Tyrannis
Musul cunctis post quoque pulsus erat.

Casiminus I, Undecimus Rex Poloniæ

Hic Regno iustus Casimir ratione sub egit
Te Pomerane, et te Prussia dives opum.
Coronatus 1170 moritur 1194 Interregnum A°. 16.

Lesco Albus I: Rex Poloniæ XII

Lesco albus quater est Electus sorte Monarcha,
Iactatus Bello et casibus in numeris.
Coronatus A°. 1194

Boleslaus IV. Rex Poloniæ XIII.

Dum Scyto pervastat Regnum Boleslae pudice
Religionis tractas ossa piusque patrum
Creatus 1243. mortus A°. 1279 Principatq. A°. 53.

Lesco

4. Lesco niger Rex XIV.

Russos, Lytvanos, Moschoviaq arma retundit
Lesco niger qui .. Dux Syradiensis erat.
Creatq. 1279; moritur A°. 1289.

Boleslaus V Rex XV.

Mazovitarum Boleslaus q fuerat Dux
Præsulis electus sorte Monarcha brevis.
Creatq 1290, eod. A°. veneno extinctq.

Henricus. Rex XVI.

Cracci vobis Cives Henricum Laude probatum
Aversunt quot post approbat omnis Eques

Premislaus Rex XVII.

Ablatum Præmislaus tandem Diadema recessit. p.
Cæditur, Uxoremq dedit ante neci.
Creatq A°. 1295. regnavit Mensibq 7.

Venceslaus Bohemus. Rex XVIII.

Iste Bohemorum est noster Rex Venceslaus
Craci Urbem cinxit mœnibus omni potens.
Creatq A°. 1300, moritq A°. 1305. regnavit 5

Vladislaus II Loktek Rex XIX

Inde quater Loktek Vladislaus millia Dena
Sternens te Crucifer per fide vastat ovans.
Eligitur A°. 1306, moritq: 1333. regnavit A°. 27.

Casimirus II. Rex XX.

Quia quid habet muris populosa Polonia cinctum
Casimiro magno grate Polone refer.
Primq Regnum Cracoviæ, coronat: 1333, moritq 1370, regn: 37

Ludovicus Pannonius primus. Rex XXI.

Pannonius Ludovicus erat Rex atq Polonus
Quo gens sub Rege est præssa Polona nimis.
Coronatus A°. 1370, mor: 1382. regn: A°. 12.

~~Attuli~~ Jagiello Wladislaus Lytvanus Rex XXII.

Attulit ad Sacrum Vladislaus Babtizma Jagiello
Litvanos Regno subijcit atq suos.
Coronatq 1386, moritq: 1434, regnavit A°. 40.

Vladislau

Vladislaus III. Rex XXIII.

Pontificis jussu prolis Vladislae Jagiello
Foedera cum frangis Turcico abense peris.
Coronatus A°. 1434 ad Varnam caesus 1444. regnav: A°. 10.

Casimirus III. Rex XXIV.

Casimiro Regi supplex venit ipse Valachus
Annis Mathias Pannonis gratitur
Coronatus 1447, moritur 1492. regnavit 45.

Joannes Albertus. Rex XXV.

Quae prius afflixit Albertum Sors Joannem
Erigit erectum mox fera Parca rapit
Coronatus 1492, moritur: 1501. regnavit A°. 9.

Alexander. Rex XXVI.

Fortis Alexander Moschosq Scytasq minaces.
Exigua fudit Barbara monstra manu.
Coronatus 1501, moritur 1506, regnavit A°. 5.

Sigismundus I. Rex XXVII.

Sigismundus primus Rex magnus et inclytus
Qui fuerant et erunt Gloria prima Ducum.
Coronatus 1507, moritur 1548, Regnavit A°. 41.

Sigismundus Augustus. Rex XXVIII.

Sigismundus praestans Belloq Togaq Secundus
Rex vere augustus Regna Polona regit
Petricoviensi vente Patre Coron: 1550, mor: 1572, regn: A°. 42.

Henricus Gallus. Rex XXVIIII.

Henricum subito fugiturum Gallia mittit
Perfida quem Monachi fraus dedit inde Neci

Stephanus Transsylvanus. Rex XXX.

Hunnus erat Stephanus Fulmen Moschi atq Gedani
Livoniam Tribunal hic dedit et Socios

Sigismundus III. Rex XXXI.

Suecica Sigismundus Socians male Sceptra Polonis
Austriacos Svedos, Moschica Regna quatit.
Coron: 1587, moritur 1652, regnavit A°. 65.

6. Motus Publici seu Rokosze In Regno Poloniae.

Naydowali się i nayduią ktorzy rozumieią, że to iest rzecz nowa Narodowi Polskiemu nieprzyzwoita i nieprzystoyna Krole Pany swe niepodług Prawa onym panuiące zrzucić z Krolestwa, zaczym takową Szlachtę poczuwuiącą się w swoich powinnościach buntownikami nazywać, a gdy przykładem swoich z Krolmi postępuią onych Turbatores pacis publicae, ponieważ ad extra ordinaria non proficiunt udaią się mianuią. Acz u Historykow iest wiele przykładow o tym, iednak krotkości folguiąc gwoli takowem zrozumieniu Ludzi kilka przykładow położę z ktorych każdy zobaczy że Przodkom naszym Cnym Polakom pod czas i dla rownych przyczyn nie nowina było, na rożnych mieyscach ziazdy sobie czynić, Krole odmieniać, a drugie rzucać.

Lechone II. defuncto Leszek cursu Equorum doloso pro Principe declaratus, Lechna deprehensa Principis dignitate privatus et quadrigis alligatq distrahitur. Cromer Fol: II.

Tempore Miecislai Poloni cum viderent Rege torpente mala undiq; sibi imminere in apertam Rebellionem erumpunt et novos sibi Dominatos constituunt in Latebras se se addebant Procores et Episcopi nobilitate fremente. Crom: Lib: 4. Fol: 46. 48.

Deficiunt Poloni a Vladislao pellitur Principatu, tandem exulat annos tredecim universo Poloniae Consensu sempiterno Exilio damnatq successit et Boleslaus Frater ejus. Crom: Lib. VI. Fol: 30.

Boleslao successit Miecislaus Frater senex dictus ipsiq Dominatq asper Princeps Impiq corripitur a Gedeone Archiepiscopo q cum a Principe Lupbe et procaliter

rei

reiceretur Sapienti commento uberius persuadet. C7
ut ad frugem redeat Dariq et Liberiq (ut Senator Pnus:)
cum excipiens Miecislao hac Senatorum Oratione suam
et alij per plures hanc Archi: Episcopi Orationem et Senten-
tiam suam esse dicebant; incenso fremente et minitante
primores Satrapiae Cracoviensis conveniunt certo de sua et
Reipublicae salute consulturi de Laudibq et Egregiae indo-
lis et Humanitatis signis Casimiri Fratris natu minoris
Ducis Sendomiriensis agitur; vocatur ad Principatum Ca-
simirus Dux Sendomiriensis agitur. Vocatur ad Princi-
patum Casimirus; modeste se excusat exoratur Mieci-
slaus dejicitur.

Lescus Casimiri Filius ptaesus Mollis et otiosae Vitae
qm inter caetus muliebres apud matrem agebat, cupit
armatus, inter armatos Viros versari, et quae principis mu-
nera essent usu condiscere. Hic iterum irrumpit Mieci-
slaus antea pulsus qui denuo excluditur, succedit ipsi Au-
thore Nicolao Falione Palatino Cracoviense Homine rebq
suis privatis Consulere Studente Lesco Princeps Superior
substitutq in Locum Vladislai Lasconogi Miecislai Filij
dejecto quem ideo qd quietis et pacis amans, esset nec bello
indulgeret conspiratione facta Regno abdicat. Crom: Lib VII
Fol: 120. 121. 126, 127.

Boleslaus Pudicus cum Lescum nigrum propinquum
haeredem nuncupasset et Nobilitati multis de causis one-
rosus esset Poloni, conveniunt ex Polonia Minori et Vladi-
slao Duci oppoliensi Principatum offerunt. Ao: 1206. Cromer
Lib: IX Fol: 166. 167.

Vladislaus Loketek cum Boni et vigilantis Principis
munia mulier culorum amoribq irretitus negligentius
obijret monetur officij ab Andrea Episcopo Posnaniensi
ipso

81 ipso monitis non parente proceres apud Posnaniam conveniunt, Regnū ipsi abdicant et Vladislao Bohemo conferunt. Crom: Lib: XI Fol: 184.

Venceslaus Boemus superbus Poloniam nunquam aspexit contemnitq Vladislao Loktiko iterum Principatum porrigunt observavit deinceps Polonos. Idem Lib: XI, Fol: 232.

Sigismundus Caroli Filius Rex designatus cum in Removendo Præfecto majoris Poloniæ Damarade parere Polonis nollet non magna re, magna fuit voluntatis commutatio et enim negante, hæc omnis illa multitudo q ad eum confluxerat domos dilapsa est divertitur in Cujaviam, ubi de amovendo, præfecto Majoris Poloniæ solicitatur, cum Durius et minaciter respondisset, Sic animos Polonorum a se alienavit ut mox Conventu apud Mitoslaviam habito conventum de novo rege eligendo apud Radomisli Instituerint obsecundatum est ibi factionibq ijs tacite Sigismundum excludunt Regno eum nimirum de genere Ludovici in Regem se creare velle pronuntiant q in Polonia præsens p se ipsum administraturus esset. Sciebant enim simul eam et Hungariam obtinere velle denuo Comitia Visliciæ habentur ubi nihil certi Statutum est tandem Syradiæ in Comitijs excluditur Regno Cracoviam divertere vult sed Boleslaus Curosvancius Castellanus Cracoviensis eum prohibet repulsam passus, in Hungariam revertitur ofenderatis Polonorum animos tum propter præfectum majoris Poloniæ tum quod ejici Polonos, cum esset cibum sumptuus patiebatur et quod Beneficium quoddam in Polonia repudiatis procerum Præcibq Bohemo contulerat. Idem Crom:

Vladislaus Jagiello Filium habuit ex quarta Uxore progenitum Vladislaum hunc se Superstite diademate ornare Satagit. Cæterum cum promissis et Conditionibus sibi a proceribus

nibus propositis Sigismundo Cæsare disvadente disva- (9
dente non iretisset non tantum Coronam Filio non impetra-
vit, sed contrarium expertus est. Enim Conbitiani Diploma
suis quo Regi de filio promittebant, a Zbigniew Episcoporum
jus fidei creditum fuerat receptum magno cum fremitu
ac Tumultu Rege inspectante concerpserant. Rexq libere a
Senatu obiurgatur. Ibidem magna In patrio charitas n̄
tantum Senatorum sedet quorum in Comitatu Regis erant
elucet. Andreas Tęczynius et Nicolaus Drzewicecus
Aulico Rege, contra Libertates Regni Swidrigaloni con-
cedente Podoliam intercepi Regis Legatos curant Præfec-
to Podoliæ ut Regis mandata non exequatur mandant.
Rex ab Episcopo graviter obiurgatur, Zbigniews in am-
plissimo consessu Consilia vitia Regis audacter repre-
hendit et exprobat quod oppressos a potentioribus non
vindicet. Cromer Lib XIX Fol: 272. Lib XXII. Fol: 312.

Quod acerba Juris ipsius interpretatione Bona per
multis adimantur quod calamitosorum hominum causæ
ipso in profundiorem noctem prolixioribus cœnis indulgen-
te, ac in multam diem stertente non audiantur. Quo dau-
licum suum Comittam arapinis, stupris et injurijs non cohi-
bent. Quod sub vectiones præter ius acerbe et pigno rationem
Jumentorum exequatiantur, quod monetæ levis ludendæ
in Reipublicæ detrimentum Fœminis potestatem faciat

Casimirus III Rex Filius Jagiellonijs beneficij Polono-
rum immemor Luckum Lithvanijs tradi mandat, Epis-
copatum Præmisliensem homini Sylesio deffert displicet
minoribq Polonis et Russis factum Regis conventicula mox
instituta ibi Poloni contra Regis. Sententiam, Thesaurario
præcipiunt ne mandante Rege arma Luc: seum mittat Rex
in

10) in Hignieum Cardinalem et Palatinos Cracoviensem et et Sendominiensem exarsit, proceres majoris et minoris Poloniæ acerrime cum Rege expostulant facta illiq reprehendunt quod Polonis neglectis Lytvanis se totum dedent quod otio venaoni acepulis assiduo incumbat causas afflictorum negligat de quiete et tranquillitate publica a barbaro hoste præstanda non agat.

Superiorum Regum Constitutiones et prærogativas suas cuiq ordini benigne datas non modo approbet sed Labefactet oo et per summam alteram Injuriam erebrissimis subvectionibus miseros oppidanos ad inopiam redigat Lithvanos solos observet ad familiarem consvetudinem admittat cum illis ferias locosq continuo misceat. in illorum usus atq amplitudinis Erarium Polonicum exhauriat illis Poloniam dari jubeat. Crom: Lib: XXII Fol: 334 usq ad Fol: 145. Quod ducis Mazoviæ Legatos contumeliose excepiat.

Excusat factum Rex, tandem monetur ut Principatu Lithvanorum cuipiam dato Rempublicam Polonam per se diligentius administret nisi hæc faceret di utius oo ee expectaturos qn sibi suaque Reipub: aliter pspiceret. Hisce nimis motus Casimirus iusjurandum qvale petebatur dedit et in posterum se promissa præstiturum sancite pollicetur cætera proceres ipsi condonaverunt.

Rex Corripitur a Canonico Gnesnensi aviter ibid Lib XXIII Fol: 357. Comitia Petricovia A°: 1533 turbulente propter Nuntiorum Terrestria discordiam. Majores enim Poloni tumultu in Srzode excitato nullos mittunt Nuntios sine quibus nihil in Comitijs facere poo psentes Nuntij neque debere dicebant.

Conciones in Maximo totius Regni Poloniæ Conventu, seu verius motione Bellica apud Leopolin habitæ Aº Dni 1537

Proemium.

Rex Sigismundus primus Bellico Valachico Decreto comitijs Cracoviensibus absolutis trium de more Literarum significationem Polonis, ut ad diem Visitationis Mariæ, apud Trebowlam opidum Russiæ armati adessent ediderat versum cum per Legatos q. componenda pacis gratia à Ferdinando Romanorum Rege et ipso Valacho missi fuerant Rex diutiq. Cracoviæ teneretur ad Constitutum Locum et diem propter anni tempus cum exercitu venire non potuit. Itaq. pace infecta Legatis dimissis ipse summis Julij caloribus hoc est sexta ejus mensis die Cracovia discedens Leopolim profectus est. Quo in Loco coactis omnibus Copijs nihil prius habebat qm ut primo quoq. tempore adversus Hostem tenderet, sed hæc Consilia illiq. multi graves variisq. in Republica motus fefellerunt. Cum enim omnia Laborentur indetenius, non Principes Subditis, nec Subditi Principi, certis Legibus ac firmo benevolentiæ vinculo coniungerentur idq. non Legatorum opera vertisset non iam degerendo Bello, sed de Constituenda Reipublica deliberatate ac Legibq. cogitare cæpit, ita ut non prius hosti armato, ocurrere Russiam vastitanti et incendijs Liberare vellet, qm oa contra Leges Commissa in integram restitue tenitur fremere cuncti adversq. Fratre, in eos, culpam conferre qd eorum negligentia Respublica in tantas dificultates pervenerit. Durum præterea Imperium intolerabile Dominium Regis, sibi videri Deos hominisq. testari se non prius in Bellum ituros qm scirent pro qua re pugnaturi essent, Regnum esse sine Jure, sine Lege nil valere fas moremq. majorum sed ea potentione libidini esse subjecta nil esse quod expectarent nil esse quod apertius Libertate amissa

tibi

ubi adversus externum hostem dissidentem putarent.
His atq; talibq; q'r moniis in censu utq; exagitta nobilitas omnem
degendo bello cogitationem deposuit et ad eam partem accessit
qva mitebatur Salus Reipublicæ, qvare privatim et publice cum
Senatu et Rege ipsos cursum communem tacite dudum egit ut
nullum esset in Reipubl: tempus qvo maioribus motibus res ali
qva agi putaretur, me do Senatu extra urbem educere in Campum
modo in Oppido Regem, orare, obtestari minarij ut Labenti Reip.
succurreret. Et ne qd caperet detrimenti prohiberent itaq cum
res incensa mimicitijs in publico universa Poloniæ Conventu
a prudentibq Hominibq ita Comitiis publicis exagitata esset,
et vetus defendendæ Reipublicæ exemplum renovatum et ad
veterem illum Græcorum Lacedæmoniorum morem perveniisse videreb
visum est, non inutile fore si Summi viri Fidei prudentia et
singularis influenda Reipublicæ constantia mandaretur Literis,
ne negligentia et tempore obliterata interiret qvare servata illorū
Sententia Latij, sicut acta sunt fide bona singula sunt reddita.

Primus apud Divum Georgium ante Cracoviam in Campo Nobilitatis cum Senatu congressus fuit, in qvo multa de Summa reipubl:
dicta et acta sunt verum ea a nunc excepta an notataq; interciderunt
Reliqva vero postea subsecuta diligenter Literis servata sunt. Cum
enim in hoc primo congressu multa postulata nobilitatis, a Senatu
fuissent deinde ad Regem delata nobilitati ad ea per Castellanem
Posnaniensem: q. nunc Regio responderat: non satis factum, ee videretur perrexerunt a Senatu ut in Campum apud Villam Bryska
ex Urbe prodire vellent in ea de Summa Reipubl: deliberaturi.
Senatq; qva potenti nobilitati annuit et ad Locum et Tempus Constitutum se affuturum benigne promisit. Die itaq 22. Mensis
Augusti ut erat Constitutum Senatu cuncto in Campum vocato frequentissimoq; omnis Ordinum Conventu Petrus Zborowski Castellanus
Malogostensis nobilitatis nunc ita ad Senatus Locutus est.

Oratio Petri Zborowski præfati

Etsi sciam hoc onus ab universa Regni Poloniæ nobilitate in pos-
situm impar Viribus et facultate mea videri, tum cum illa instaret
subterfugere illig authoritatem neq volui neq debui, verebar enim
ne sit

ne Sit illiq studio non essem obsequutus in difficillima Reipl: (13
causa tardior ad eamq Sublevandam pigrior ee videtur cum ergo
reni tantam neq Ingenio complecti, neq facultate Sustinere possem,,
~~hac tum Sola ratione fidem meam erga Rempublicam et debitam~~
~~erga renitantam neq Ingenio complecti, neque facultate Sustinere~~
~~possem~~ hac tum Sola ratione fidem meam erga Rempublicam et
debitam erga meum Ordinem observantiam testari volui Si ea q omnium
Consensu mihi mandata Sunt vobis referendo, Sæpe ida vobis per
Legatos nostros, cum alias tum ve maxime in Comitijs proxime Cra,,
coviæ habitis petijmus ut per Vestram in Rempublicam Fidem daretis
operam ne Libertas nostra firmata Legibq ac omni recta ratione
communita, aliq vi Lædi et violari posset, quod a vobis impetra,,
tum oo ce Legati usui. Cum Xięslei breviter pero resset asure,,
xit Valentinus Dębinski. Et in hac Sententiam verba fecit

Oratio Dębinski. Judicis Checinensis

Qui ante me dixerunt, ita de Summa Reipub: Locuti Sunt ut eorum
Oratio Singula Reipubl: notaret Vulnera, et quo modo his meden,,
dum Sit ostenderunt tn hoc ipsum amplissimq Equester Ordo pro
me repeti voluit, ut illud ipsum quod ante hac Sæpe in Conventibq
eorum, et in Comitijs per Legatos a vobis petebat nuper prius ipse
a vobis exoraret pollicebamini Semper privatim et publice vestro
patrocinio Rempub: nunquam carituram, ultimum mihi adhuc
est vestrum factum quod præces nostras aliquod momenti apud
vos habuisse testari possit imo quasi omnium rerum ignari nil
vos videre quod in Rep: corrigendum Sit aperte confessi estis hoc
quorsum pertineat nondum Sane prospicimq; nisi illud quod negari
oo pt Remp: a vobis negligi nam nisi ita esset non Sic de republ:
Sentiretis, Vobis Solis ignota Sunt mala nostra, vestræ tantum in Po,,
lonia peregrinæ aures, an etiam illud vobis incognitum et in au,,
ditum esse dicetis Viro Clarissimo et Nobilissimo Ordinis Vestri
Stanislao Odrowąż Palatino Podoliæ videntibus et Scientibus vo,
bis bona erepta esse? quæ gens q nao tam remota fuit, ad qm illiq
facti fama n pervenerit q hoc facto n ingemuerit q communi hu,,
manitatis Sensu non indoluerit Vestræ tamen nostras miserias non
ca,,

14) capiunt aures. Vos soli et omnibus reperti estis q nihil in Rempubl: peccatum, nihil corrigendum putetis. Hinc accidit ut jura Leges bona fortunasq nostras tacentibq et conniventibq vobis amittemus. Neque illud dici post ob admissum in Regiam Majestatem delictum Palatinum Podoliae bonis fortunasq ipsiq esse exutum (si enim is delinqueret sueret iusfas ac debitas Regi poenas.) sed oca ratione qua publica violata est Libertas, ita enim illiq ius cum nostro conjunctum e ut unus sine altero nec stare, nec manere post cui Rei si Vos authoritate Senatoria obstitissetis nunquam in has miserias devenissemus, sed hoc malum a vobis neglectum latiq serpendo totam invasit Rempublicam perversit Leges, Privilegia discerpsit Litynski Fortunis omnibq expulit, Kazanowski possessionibq indicta causa ejecit mihi, si potestis, salvam esse Rempublicam, et in ea nihil corrigendum esse contendite. Quid anne illa ad pernitiem via satis idonea vocari videtur. Reginalem Majestatem multa bona Regalia redemisse satis, quos Profectos quos Magistros, Urbibus aut Oppidis redemptis praefecit, Homines partim Peregrinos partim nobis incognitos, ~~partim~~ in ea Provincia praefectos gerendis in qua tantum possessionis habent, quantum liceat illis in suo pede ponere. Quo fit, ut ad inferendam nobis injuriam promptiores sint, quid enim facias illi qui praeter quam quod impossessionatus sit, nihil citationes tuas, nihil jus publicum metuit, causam omnem citatus ad Reginalem Mttem rejicit. Ita authoritate sua Majestatis interposita multo voluntatem prosequendae litis cum spe optinendam amittunt, et in optima sua causa litem deserunt. Sapientissime id a majoribq constitutum fuit, ut nemo ex genere ducali aliquid in Regno Poloniae possideret, timebat illi, ne multitudo Principum in angustum reduceret Libertatem nostram, videtis cum a veteri sententia discedimus, quae pericula adeamq. Duces in Regno majores nostri, quo Liberiores essent, ferre non poterant. Nos Peregrinos Homines

Prae-

Præfectos ignotos ferimq. Regem illi et Senatum (15
Regibq obedire volebant, Nos istos homines novos, Oppi
dorumq Præfectos solutos Legibq ac supra Leges esse patie
mur? Neminem illi, impossessionatum Provinciæ præ
esse volebant. Nos exteris alienigenis Regnum cum Op
pido et Provincijs nostris concedimus. At in hac bono
rum Regalium redemptione, non tantum hæc incommo
da, quæ commemoravi patimur. Sed hoc vel maximo
damno Respublica universa afficitur: Reginalis Ma
iestas bona redemit eorum nomine quod facere debuit
nihil hoc tempore Rempublicam jusit. Nemo enim
in hac expeditione est qui suæ Mtis nomine pro bonis
Redemptis, in hoc bellum profectus sit. Hoc exemplum
cæteri, bonorum Regalium possessores imitati, manse
runt domi quam plurimi. Nos miseri domo, conjugibq
et liberis nostris relictis, agnis pro armis oppigniratis
Domo exinanita huc profecti sumq; Domi interea illi
manent, rei succa studendo, pecunias colligendo, hoc con
silio crede ut nos omnibq in bello exhaustos egenos
et miseros domum redeuntes excipiunt, et id quod reli
quum ex bello fuerit, emungant. Hæc an æqua sint. et
an Legitime fiant, iudicate. Quare jam videtis, quid corrigen
dum, quid a vobis restituendum sit, suscipiatis aliquan
do causam Reipublicæ, vim Legem, authoritatem judicio
rum defendite, Præfectis Oppidis et Provincijs quos Lex ju
bet præficiendo curate. Nos fortunasq nostras in Sena
toriam curam suscipite, nolite nos pati servire alicui.
nisi Legibq, quibus volumus et debemus. Cum Valenti
nus

Ill.mus Dębinski Judex Chęcinensis finem dicendi fe-
cisset Sirakowski ita secutus est.

Oratio Sirakowski.

Et si omnia quæ de Republica dici debebant per eos
qui ante me dixerint, vobis palam et aperte exposita sunt
Tamen cum unicuique cujusque nostrum Nota in Reipublica
vox esse debeat, ego quoque in hac Corona surrexi, ut et ea
quæ de Republica sentirem et ea quæ jussus essem dicere.
Omnibus Prioribus Concionibus, id unum a vobis petimus
ut si quod admissum est factum, quod contra Leges sit,
id ut opera vestra in integrum restituatur. At quo pa-
cto qua ratione id fiet, cum in ipso Senatu in ipsa
curia quam Arcem Legum et Domicilium Libertatis
Majores nostri esse volebant violatum jus publicum
esse videamus, a quibus si quæritis? a vobis qui Authores Pu-
blici Consilij et Tutores Patriæ dignitatis esse debuistis. Vos
nequid de Libertate nostra diminueretur, ne quod contra
Leges fieret, providere par erat; At nunc tantum abest, ut
aliorum vim a Legibus nostris repelleretis, ut etiam ipsi in
ijs gravissime offenderetis, Magistratus multos, Provincias
non paucas, contra Leges obtinetis. Quo pacto alionum au-
daciam comprimetis, si vos ipsos tenere non potestis? Quo-
modo Legibus obediendum esse alijs præcipietis? Si vos ipsi
Legum monita et præcepta contemnitis? Vobis hanc Legem
prius præscribatis, secundum quam alios vivere vultis.
Malum esse ductis non parere Legibus et recte putatis, sed vestra
ratio si a factis dissenserit varia et inanis habetur. Cor-
rigendum esse, si quid erratum sit, conceditis; Recte sane
sed vos ipsos ut prius corrigatis oportet; Bona adempta
nobis restitui debere putatis, et vos quæ Patriæ vestræ

ade-

ademistis, non restituistis. Palatinatus Castellanatus Præ- (17
fecturæ Cancellariatus, Judicia, Jura Reges possessiones ipsæ
sunt, in quas invastis, et hoc totum Patrimonium ipsi contra
Jura obtinetis; Quare si Rempublicam salvam esse vultis; hoc
illi restituatis necesse est, quod illi contra ipsius Leges ademistis;
Quod si non feceritis, nihil est quod in Republica corrigi posse pute-
tis. Quare vos oramus et obtestamur ne hanc Patriam comunem
Ornamentis suis denudetis; Hos Magistratus, quos vobis pro
meritis tribuit, capite. Si quid vero illa invita alicujus autho-
ritate neq illam cogite ad illud postremum confugere re-
medium, quod illi Majores nostri Literis, Synagraphis ac
Sigillis suis consignatum relinquerunt, illudq Lingua verna-
cula appellarunt Kapturek. Quod credo in hoc ab illis ex
cogitatum fuisse, ut nemo tam ignarus, dissimilis in Republi-
ca inveniatur, qui illo fœdere ad tuendam Libertatem
comunem non incitetur. Sed nos sic persuasi sumus, ut ni-
hil esset quod nobis justa et æqua petentibus, a vobis negare
possit. Sed vos incipite, ut dixi, et ea quæ non Legitime pos-
sidetis, illi reddite, hac ratione Reipublicæ consuletis.

Orationem Superiorem Padniewski taliter subsequu-
tus est. Oratio Padniewski.

Nun tam per Legatos sed ipsi uno ore universi a vobis pe-
timus, ut nobis Sensum in Republica Virum aliquando aperi-
atis delectat ne vos hic Reipublicæ Status, quem factis vestris
subjectum et explicatum esse videtis? Equidem si hac mente vos
esse sciremus, victi abiremus, ex hoc Campo neq in adversis vestris
Sententijs Locum esse precibus nostris putaremus; Sed si nos hæc refi-
ciendo putatis quid differrimus, aut cur non mox, comuni opera
Rempublicam ex ijs difficultatibus et periculis Liberamus. Veniat
vobis in mentem majorum Vestrorum, qui hæc tanta reddiderunt.

Hac

vel gratia vobis datum est, D'illi ultro restituite.

 Hac via quam illi vobis tantum relinquerunt, si in cesse-
ritis, omnia quae amissimus facile recuperabimus. Itaque si quid
antea erratum sit, si quis privati commodi amor fuerat; illum
iam hoc tempore deponamus et obliti omnium solam Rempublicam
hoc tempore curemus. A Regia Mte uno cum Consensu petamus
ut nostra studia adjuvet et expleat, Rempublicam Legibus gubernet
hoc pacto et nobis et Republicae, a Vobis satisfactum esse videbitur.

Oratio Pomelinski.

Si damna et incommoda Republicae vos latebant, si de ijs an-
tea dubitabatis, nunc omnia vobis explorata videbitis, nihil
jam vos excusare poterit, nec erit, in quem alium culpam con-
feratis. Quod enim de Libertate nostra, detractum sit, id evidentis-
simis rationibus et Testibus planum vobis fecimus, et ne vobis vires in
Republica desint defendenda nos hic adsumus, omnem operam
curam, deligentiam, injuvanda Republica ad Vos deferimus. Quid
restat igitur? Illud certe, ut sumpta Senatoria gravitate nobis
cum una ad Rempublicam incumbatis, idque palam nos velle, hoc
tempore declaretis et a Regia Mte hoc petamus. illi Jura Leges Privile-
gia nostra monstremus, ut quanta imminutio horum omnium
facta sit, videat, et id quod detractum Libertati nostrae sit, nobis
restituat, quod ille non gravatim faciet. Quid enim hoc Rege mi-
tius, quid Clementius, quid faustius unquam fuit, verum quo Res
commodius confici possit deligatis Vos ex ordine Senatorio aliquot
Nos etiam hoc ipsum faciemus, ne turba Regi molesta sit, per
hos paucos et omnibus Ordinibus delectos causam nostram
Suae Mti exponemus. Nam quod ad Comitia proxima rem
trahi putetis, causa non est cur enim id per Legatos nostros
curabimus, cum id ipsi transigere commode nunc possimus, aut
cur meo Legato carior rerum mearum cura, quam mihi ipsi
debeat. Qua in obrem id quod omnes attingit faciamus, quam
primum, et id sine quo salvi esse non possumus recuperemus.

Constituite ergo prius Domi Rempublicam hoc ubi (19
feceritis ducite Nos in Hostem, quem Vultis, has hastas, hæc
arma salva Domi libertate vires habere dicetis. Cum Tomu-
linski breviter perrorasset Jaszycki prudentissimq et diser-
tissimq Senex magno omnium silentio ita exorsus est.

Oratio Jaszycki Judicis Cracoviensis.

Respublica si loqui posset, hac voce uteretur, qua nos su-
perioribus contionibq usi sumus, sed cum id non potest, nos
quæ illiq mens esset, et sententia, vobis retulimq, collectis enim
omnibq Provincijs unum omnia sensum in Rpblca inveni-
mus, neque illud dici pt: non omnium ee hanc sententiam,
circumstant nos undiq ut videtis, audiunt singula, num
quæ nostræ Fidei ab illis Comissa sunt, de ijs libere et loquamur
et sententiamq: Verum enim vero in hac perturbatione rerum
omnium illud nobis acerbissimum accidit qd uno eodemq
tempore in has molestias Serenissimq Rex inciderit: Sene-
ctus, Hostis Respublica hanc conquiescere non sinunt; Illa
quietem, hic Arma, illa Leges ab eo postulat; quibus rebus tam
diversis, tamq mutuo dissidentibus uno tempore satisfacere
difficillimum est, si enim Senectuti parcimq armatum hostē
metuimq, si in hostem tendimq, Rempublicam deserimq, qua
in re et si quid eligendum sit statuere non sit facile. Tum hæc
nobis dabitur venia si charitatem Patriæ cæteris antepo-
namus. Fatemur illam infamiam superiori calamitate So-
ciorum et Amicorum nostrorum Pokutiensicum conceptam
non esse ferendam: Indignamur servum nostrum ruptis
servitutis suæ ergastulis arma impia adversus nos induisse
tum etiam illud dolendum magis; Audiet enim hostis dissen-
siones nostras, Regem bellandi animo Cracoviā profectum
esse intelliget, qui enim peditatq, quæ Turmæ militum? Quæ
Arma, quæ Tormenta Regem proficiscentem comitatata
sunt

20). sunt. Ad hæc Palatinos Castellanos quam plurimos de-
mi manere Lex jussit hac causa scilicet, ut Polonia fines ab
Germanis custodiant, Quod si illi fines præsidio impos-
to comuniti sint, cur ab Hungaris sine custode relicti, præ-
præsertim cum hoc constet Valachum in Hungaria mag-
tem sui Exercitus misisse. Hoc causam non video. Cur
a Germania tutior Respublica quam ab Hungaria ee debe-
at, sed ut demq illam oram præsidio indigusse, hoc certe
Regia privata opera ee debuit, in hoc enim sunt præfecturæ
Reg. a Republica datæ, ut inde Rex præfectis. suis fines
Regni comuniat, sed ut ad rem redeam, quo animo hostem
futurum putatis, ubi ab exploratoribq, quorum hic magnq
est numerus cognoverit Regem, ita in hoc bellum ee pro-
fectum nihil sibi, hoc tempore metuendum sit. In quibus
angustijs Respublica posita sit videtis, hinc hostis, hinc Patria
operam nostram postulat, ibi armis, milite, hijs res gerenda
est, hic legibq libertate, ac inducijs Respublica constituenda.
Igitur cum ad ambas res simul facere non possimq, incipia-
mus incipiamq, ab ea, sine qua, nec domi, nec foris recte ges-
gram ee pti: Rempublicam collapsam erigamq, erectam op-
timis Legibus, atq majoribus institutis confirmemq, demum
pro illa arma, fortunas vitaq nostram si opus
fuerit, hostis objiciamus. Quod enim sibi hæc arma, quod
equitatus, quos oculis cernitis, volunt, quam ut ab optima
Republica imminentem arceamq hostem. Quam ob rem
curate primq atq efficite, ut sit id, qd defendendum sit; Nam
si domi salvi sint nihil, omnes nostri impetus, foris vani et
inanes censendi sunt.

Oratio Martini Zborowski.

Vetus et pervulgata ee hæc Reipublicæ querela, sic in ea
dis crepare omnia, ut nullis legibq, nullo modo continen ur
deatur: Si enim in eam diligentius inquiratis, perturbatam peregrinis consilijs invenietis. In ea nil posse Le-
ges

ges, sed omnia ita mutata, ut non Legitimos Magistratus (Ad
Palatinos, Castellanos, Praefectos habeamus, sed eos coacti feramus
quos nobis Sors et Fortuna dederit; itaque hac consuetudine in-
troducta, in hac publica expeditione in bello maximo exerci-
tus nostri, sine Ductore, sine capite sunt. Et adhuc nos qui-
dam reprehendunt quod in ijs malis Reipublicae extinctis, atque
sublatis Legibus nos vivere, ipsosque Liberos ducere auderemus
verum qui hoc dicunt in medium procedant, Leges nostras
inspiciant, nos doceant, quid iniquum nostra Leges petamus
nulla nostra in Republica Vox unquam fuit, quae non ex
ipsis Legum nostrarum fontibus educta esse videatur. Ut
Reipublicae Leges sint restituantur Magistratus nostri
Leges mandata reddantur: Hoc nos petimus, hoc a Rege
et a vobis precibus contendimus: Hoc si iniquum est, iniquum
etiam sit in Libera Republica vivere; An Sutoribus, Fabris et
alijs Hominibus, vilissimis in Libertate vivere Licebit, huic
vero militiae, quod robur et firmamentum Regni Poloniae
est, Leges suas salvas praestare non Licebit. Soli ne nos in
hac Republica serviemus? Soli Legibus et Libertate carebimus?
quis unquam Peregrinus in sua Patria tam contemptus fuit
qui in Polonia Principem Locum non tenuerit, qui Magistra-
tus et Sacerdotia nostra non invaserit? Majores nostri Palati-
natus, Castellanatus, Praefecturas, vice Patrimonii nobis relinque-
runt, tamen ex ejis pulsi ab Italis, ejecti a Germanis, in mini-
ma Patriae nostrae parte, sine jure, sine Legibus sedimus et infra
Peregrinos reputati simus? quod illi nobis anteponantur? quod Li-
bertate et Legibus eversis in Publicis Reipublicae Misterijs illi
soli dominantur? Ubi Tentium per Deos immortales sumus? u-
bi Rempublicam, ubi majorum virtutem amisimus? Quam nisi
recuperemus, haec Respublica stare dici nullo modo potest:
Nam adhuc quae errata sunt, vobis volentibus facile corrigens
Verum si neglectum hoc malum serpendo vires sumpserit,
nullum

22) nullum nocendi finem faciet. Jam ergo audivistis qd in Republica corrigendum sit nota et explicata â nobis sunt singula, media et viam ad ea restituenda vobis demonstravimus, ita, ut si vos annixi fueritis, jura, Leges, Magistratq. omnia deniq ornamenta sua, Respublica facile recuperabit. Cum jam ab omnibq peroratum esset, Dominq Odrowązi quod ipsius Causâ commoveri Nobilitas videretur, et nunquam ejus Causa in bello mota fieret breviter oes hortatus est.

Oratio Stanislai Odrowąz Palatinus Podoliæ.

Et si non dubitem vos nullo studio privato adductos tum aliorum, tum etiam meam causam in medium adduxisse, sed cum totam Rempublicam diligentiq explicaretis, in hæc etiam privata incomoda incidistis? Quod ego vos non studio precij, aut propulsandæ injuria privatæ causa fecisse arbitror, sed aut ab amicis, qui vicem meam doluerunt, aut etiam ab ipsa Republica moniti, tantam Curam publicæ suma cum authoritate suscepistis; negare tn non possum, gratam mihi esse hanc Vtram erga me voluntatem; Ita ut si res effectum aliquem esset habitura et perstaretis in Sententia, rogarem. Verum cum Respublica vos nunc et alios vocet, hanc curam, qm de me concepistis deponite, et meæ calamitatis obliti de vobis ipsis, hoc est de Republica consulite. Meæ res cum finem habebunt, quem Deus voluerit. His omnibus dictis et Actis, videbatur adesse tempus ut Senatus, qd ad ea postulata, nobilitatis respondendum esset consuleret, ut re in Senatu privatim deliberata publice Nobilitati responderetur; Verum Nobilitas arbitrata venisse tempus, ut qd quisq Senator de Republica sentiret, scire possent, omnes rogati, ut Sententias publice dicerent, orant: Huic Sententiæ primo reclamatum est, orat enim, ut Senatui videbatur iniqua et nova; tn cum tota circumstans multitudo instaret, tergi versandiq non esset Locus. Primus itaq,

Joannes Tarnovius Castellanus Cracoviensis rogatus.

Sententiam Studium et tantum Nobilitatis in Rempublicam amo..

amorem singularibus collaudavit verbis. Summa orationis (23
istius haec erat: Non esse ad eam rem tempus, ut admisso bello
et neglecto hoste de Legibus, Judicijs et privatis controversijs nunc
disceptetur, ridiculum esse in Castris, inter arma de Statutis, prae-
dijs et huiuscemodi rebus dissertare. Itaque rem omnem ad comitia
proxima trahebat, et omnium animos adversus hostem transferebat.
Longa haec fuit oratio gravis et copiosa, sed grata multitudini
par: Saepius interpellata, saepius strepita, interrupta fuit, recte ne, an
secus, nescio: Hoc certe inter omnes constat perturbatis Hominum men-
tibus persuadere et consulere difficile posse. Nondum dicendi fi-
nem fecerat, cum turbari caelum # ~~nimbosque mittere~~ incaepit, tanta-
que subita coorta est Tempestas, ut Petro Kmita Palatino Cracovien-
si, qui secundus in Ordine, in dicenda Sententia fuit, vix dicere incipi-
ente, tanta turbar: vis ingnieret; nemo tam altero vicino in Con-
cione steterat, ut cum ejus Corpus tangeretur, eum oculis cernere
possit. Turbata Contione, soluta Corona Senatoria in illa obscurissi-
ma nocte et gravissima procella facile illud malum diu celatum
et in animis multitudinis clausum, tum erupit: Equis multi in-
siluere; Primores et Senatores iactati in turba fuerunt, tantamque
Tempus Licentiam dabat, ut si famae credendum sit, multi nudatis
gladijs in turba discurrerent, quosdam Principes Senatus armati
vocabant, verum illa ipsa saevissima tempestas, quae ad facinus non
nullos armabat, eandem dignitatem et Majestatem Senatoriam
tum tuta est? Iactati itaque Senatores cum se aliqui ex illa turba e-
volvissent, equis, quos Sors et Fortuna dabat, oblatis in orbem sceleri-
ter receperunt. Res mira profecto et memorabilis ut statum non fa-
cile possis, bonine an mali plus tempus, illud Reipublicae adtulerit
quod Principibus documento eam debet, quales in Seduta Republica
fuerint, tales in turba futuros. Post tridie Nobilitas Nuntios
ad Regiam Majestatem et Senatum mittit, rogans, ut in eundum Cam-
pum egrederetur, et quam heri tempestate conturbatus est, continu-
arent quam hesternam Concionem susceptam habuit, egredi nolebat,
sed ut die sequenti Nobilitatis Legati in Urbem convenirent, petit
quod nobilitas facile suscepit.

nimbosque mittere incaepit.

Die

24.) Die itaq 24 Augusti Mns. Senatq et Nuntij ad Eaq: Scti Francisci collecti in interioribq columnis coenobij, quā Porticq magna fontem cingit confederunt in quibus. Primus Petrus Zborowski Castellanq Malogostensis Nobilitatis Nne ita exorsq est.

Oratio Petri Zborowski.

Si quando a Dijs immortalibq petistis, ut esset aliquam Tempus quo Senatoriam praesentiam, fidem demonstrare possitis id vobis hoc tempore divinitus datum atq oblatum ēē videtis, neq enim nunc rem aliqm vilem et abjectam sed Rempublicam et Libertatem nostram, in fidem et authoritatem Vestram ostulimq; quasi nos ita, ut debetis complexi fueritis, desinite iam majus nomen gloriamque majorem quaerere, hic em Campq honestissimq atq amplissimq vobis datus est, in quo vos omnes Vires virtutis et industriae vestrae ostendere positis. Quae enim alia Senatoris Laus ec pto qm si difficillimo Reipublicae tempore Rempublicam iuvaret defenderit, atq conservaverit. Hac mente vos ēē et semper fuisse, tum superior, tum praesens indicat concio, in qua vos nobiscum una solliciti periculum a Republica, Legibq et Libertate nostra repellistis. Grata nobis ē in malis nostris haec singularis Vestra erga nos voluntas, quae haec effecit ut in suma omnium Nostrum desperatione, aliquid iam sperare incipiamq. Ostenditis em nobis nunc in Campo praecleram retentionem Patriae, dignitatis et Libertatis nostrae Spem. Cum em Vir clarissimq Joannes Tarnovius studium collaudaret nostram, et postulata nostra justa et aequa ēē concederet, hunc eundum ec Vestrum omnū in Republica sensum, dubitare nemo debet. Et si una dubitatio tollatur, neq nos a vobis ulla in re dissentiemq; Cum em in Campo hoc a vobis contendissemq, quo daretis operam, ut omnia, quae a Vobis justa ac Legitima postulaverimq ea a se benignissime Rex exorare pateretur. Tum Joannes Tarnovius, hac de re ita disservit, ut cum nobis oīa fere concederet, tum ad ea transigenda idoneum tempus adesse negabat: Verum si nulla dubitatio in hac causa praeter hanc est, ea a vobis diligenter cognoscenda est, ut neque timore a vobis in re probabili dissentiamus, neq nos in optima

nostra

nostra cãa alienos a dignitate Vestra nobiscum consen- 25
tire putetis. Si em, tempus cãæ nostræ obstare crederemq̃ cede-
remq̃ tempori neq̃ Locũ ẽe in angusto tempore postulatis. No-
stris putaremq̃, verum cum nihil sit qv̄ vel ab opportunitate
temporis, vel ab commoditate, Loci concedi potuit qd hoc tem-
pore nobis concessũ ñ sit, nescio cur aliam occasionem constitu-
endæ Reipublicæ quærere præsentem vero intermittere velimus
sic enim ego censeo, in re, quæ celeriter transigi, et cito refici debet.
Tria inẽe oportere Brevittem, Facillũem et Temporis opportuni-
tatem. Quæ qualia in hac Causa sint breviter consideramq̃. Et
ut de brevitate post dicam, quis est, qui neget proximis Comitijs,
ita acta et constituta ẽc oca, ut pauca super sint, quæ dereli-
cta, et in aliud Tempus rejecta ẽe videantur. Nisi forte illa
Comitia quis fuisse neget. Reperti em̃ sunt quidam, qui hoc affir-
mare non dubitarunt, quibq̃ satis faciet res ipsa; Quis em̃ neget
illa demum Comitia dici opportere, quor̃ Acta et Decreta suum
sortita sunt effectum, ita ut neq̃ Comitia, sine eventu, neq̃ eventus
sine Comitij, vim aliquam habere possit. Ideo cum sciamq̃ in illis
Comitijs dictum et susceptam ẽc bellum, monetam qui probarent,
electos concionandi rationem in xede Virginis Cracoviam Com-
mutatum, et alia per multa, quæ rata et firma nunqm̃ fuissent
nisi illa Comitia præcessissent itaq̃ maacmam partem postu-
latorum authoritate Comitiorum termina verimq̃, hæc, quæ restant
pauca et modica sunt, hinc et vobis volentibq̃ factu facillima, qd
em̃ negotij est, quæ iniquè dempserunt restituere, et, quæ viola ve-
runt reficere; neq̃ ad eam rem Judicio et Longa disceptatione opq̃
est, sed verbo uno, et solo nutu Regio, neq̃ est, qd aliud Tempq̃, aliud
Locum cognoscendæ magis idoneum quæramq̃; Hic est Rex, Hic
Senatus, hic res, hic Judices, quæ oca si nos contemnimq̃ verendũ
est, ne non incomodum Tempq̃, sed causam justam et æquam fuisse
videamq̃. Superest jam, ut tempq̃ ipsum inspiciamq̃, qd ego ter-
tium proposueram, satis ne idoneam, et huic causæ conveniens
et videatur? At meo quidem Judicio: cum Respublicam Leges
Liberta-

26) Libertates, in summum periculum et discrimen adducta sint, tempus ne sit ejis subvenire, quaerere, perridiculum est: An on videtis, nondamne sentitis; qt et quantis, malis, circumventi et oppressi simq, quis nostram est, qui possessionum suarum Dominum se dicere avideat? qui aliquid praesidium innocentiae suae in legibq habeat, eversa et sublata sunt oca. indicta causa plectimur, possessionibq nostris ejcimur et ea quae habemq, vicinitate Reginalis Majestatis angustiora possidemq, et adhuc vos tantis Reipublicae incomodis curandis tempq non adec contendetis? Et certe si vos Amor Patriae, et aliqua Reipublicae tangeret misericordia, etiam si saeculum hic residendu cet, tn, non prius hanc causam e manibq dimitteretis, qm oia Reipublica negotia sanaretis: Verum si toto conatu ad Rempublicam incumbitis, biduo vobis ad hanc rem opus esset. Si em adhuc nostros leges aliqd valent, facile nos in pristinam vindicabunt Libertatem, ex quibq omnibq ocum salubernima, et caelitq de lapsa lex est, ut omnes in Republica aequales simq, et ut viciniae nostrae aequalitate juris et condicionis colligatae inter se sint. De Tnre Ducam nemo in Nobis sit, nihil in hac Repca possideat; Sapienter hoc majores nostri viderunt, ma. acum ce in Republica pluralitatem Principum. Sed eam esse Rempublicam optimam, in qua uno imperium Legitime tenente caeteri obediunt, et inter e aequaliter vivunt. Itaq hac eadem moderatione et continentia Regem uxores in hac Repca vivere solebant, et sic ingrediebantur in Poloniam, non ut in ea regnarent, sed ut consortes Legalis Thalami fierent; nulla penes has publica tempestas, regimen publicum nullum, et breviter. Haec illarum erat Suma poteam, ut iratum et comotum Regem contra subditum placarent, et eum ad misericordiam deducerent. Sed nostris Temporibq omnia secq eveniunt, tantum Regina pts qntum vult tantq possidet, quantum lubet, nullis certis finibq ejus circumspecta e potentia, sed totam Rempcam complexa nullis termi-

nis

nis defiunt ius suum. Hinc accidit, ut metuendum, sit ne hæc (27
Respublica (: qd Deus auferat :) multos Reges, plures Duces pro
pediem habeat, qd ne temere prædixisse videamur, hinc futura
colligite. Regina quatuor, ni fallor, habet Filius, hæc, ut illarum
postulat dignitas, Regibq et Principibq dabantur Nuptum, an
putatis ijs bonis, quæ nunc possiderit, carituras? Satis nos recens
Exemplum Margrafi admonere dbt. Quare hæc via ad perniciem
ni providetis, satis trita, nobis videtur. Hoc ergo Vos differendu
et in aliud tempus reiciendum putabitis. Expergimini per Deos
imortales, et angustias temporis aliquando accusare definite.
An ad cæteras res privatas temporis nobis satis est? constitu-
endam Rempublicam, ad depellendam servitutem tempq nul-
lum habebimq. Itaq iam videtis ad restituendam Libertatem
ad constituendas Leges, opportunitatem temporis nunc esse
maximam; Quam Nos arripiamq qm primum et eã. dum
ad huc Licet, ut anę, charam amemq Patriam, tueamę Leges,
et si, qd in eis erratum ē, non dimittamq Tempq ex Tem-
pore quærimq, prius Respublica pereat, qm illi medicinam
adferamq. Cum Petrus Zborowski finem dicendi, fecisset
ejus Oratione Senatq comoveri visq est, ita em apposite erat
Locutq, ut Orão ejus cum ratione temporis consentire vehemen-
ter videatur. Hunc subsecutq est Senex Jaszycki, qui ob singu-
larem prudentiam, et maximarum ac plurimarum rerum
usum magnam in Contionibq authoritatem, et in consulendo
fidem habebat. Sic itaq Locutus est.

Oratio Jaszycki.

Quibq Respublica prematur incomodis, ex Petro Zborowski
intelligere potuistis, et certe, nisi qm primu succurramq Lae-
entibq Legibus nullam Rempublicam habebimq, em ignoratq
Legem animam ēc Reipbca, quã sublata Respca salva ēe n
pll: hac enim illa vivit, hac regitr, ab hac omnes, ejus derivant
sensus, quare inventi sunt Reges, delectq Senatq constituti
Judi-

28) Judices, qui ne Leges in Rep̄ca vacillent, ne violentur, ne titu-
bent providant: Legum enim Patroni sunt Reges, Legum custodes
Senatores, Legum Ministri Judices, et quo major Respublica res
est, eo pluribus indigiat custodibus nemo enim unquam fuit, tam
exquisito Vir ingenio, nemo tam sapiens cunctis saeculis repertus
est, ut solus in Rep̄ca ad omnia sufficere, et eam sine aliorum
ope, recte gubernare posset. Quis enim è, qui cum Rempublicam
varijs motibus agitari, et saevis impelli negotiorum fluctibus videat,
eam se ingenij et industria suae viribus tueri, et sine aliorum ad-
miniculis gubernare posse putet? Proinde sapientes unum quidem
in Rep̄ca gubernare, sed plures Rempublicam juvare voluerunt,
quibus nos similes in constituenda Rp̄ca ēē debemus; Videtis,
quae negotia, quam varii et antipites in hac Rep̄ca oriuntur casus,
Ita, ut solus sapientissimus Rex tantum onus vix, aut ne vix qui-
dem sustinere potest. Itaque quod etiam priori contione à vobis postula-
vimus, idem nunc iterandum ducimus ut Regia Mtas talem Sena-
tum habeat, quo Rempublicam gerere possit. Quod ille facile ac-
quitur, si non nisi in Comitijs idonei Viri in Senatu Legantur, et ijs,
Magistratus mandetur, quorum spectata virtus et industria, hono-
rum Virorum testimonio fuerit comprobata. Verum cum nullum Re-
gium tempus sit, quod vacuum opere publico, sit, è Republica fore vi-
detur, si tres Senatores ex equestri ordine, qui integritate, fide, pru-
dentia, vigilantia, Reipublicae patrocinium comune sustinere pos-
sint, et tanto oneri, pares et idonei fuerint judicati, quotidianis Le-
gis Consilijs, et Senatus Consensu adhibeantur qui jure: Regi praesto
adeē debent, et nos pro clares Legum nostrorum custodes, et Rex ido-
neos in Republica gubernanda Socios et Consocios habebit. His sci-
entibus tuto gubernabitur, hos custodes Legum, hos tutores Libertatis
hos procuratores Justitiae et aequitatis nostrae habebimus. Et si dili-
gentes fuerint Reipublicae procuratores cessabunt istae quaerelae
et nostra Fortuna omni Liberabitur metu, ita, ut tam in privatis
quam in publicis rebus Respublica ipsorum firmata praesidio, ius
ac Libertatem suam cum dignitate facile retineat; Itaque roga-
mus

mus et meneng, ut cogitationes Vestras ad Rempublicam conferatis, illi soli hoc tempore serviatis, leges illig omni ex parte muniatis, eas legitimis magistratibg ideneis Senatoribg defe-ratis: Quod si feceritis, salvam et omnibg rebg florentissimam præstabitis qd ut quod primum fiat rogamg. Sic Locutus Jaszydi, qui ab eo dissentiret nemo fuit, ita, ut facilionem Locum dicendi Martino Borowski relinqueret.

Oratio Martini Borowski.

Si, quis forte legum et consuetudinis nostræ ignarg miretur qd, si-at, quod hac Respublica, quæ quondam florentissima fuit, nunc to-ta commutata est. Is si harum rerum causam rationemg cognove-rit culpam omnem in vos conferat necesse est. Si enim Senatum inspexerit Palatinis, Castellanis, Mareschalcis repletum videbit Senatum, Vos de bello, de pace decernere, vos dare jura, leges dispen-sare audiet, quam ob rem. si quid in Rempublicam erratum est, propter Vos accusabit nullum. Quis enim est, qui cum sciat Vos ex omnibg Provincijs ideo delectos ee, ut Rempublicam optime con-silio juvaretis, contra nos culpa carere dicat, qui in Republica vi-deret aliqd ee titulorum enim in Republica factum, aut decre-tum nolentibg et nescientibg vobis ee debet, ita ut, si quid inqui si quid contra leges fieri videretur, hoc omnibus viris viribus pro-hibere debeatis. Hoc enim munig et Officij est Senatoris nostræ Reipublicæ tenere leges, æquitatem tueri, Libertates denig omnes ne fluctuent, ne labentur sustinere, vigilare: Præterea multa enim in sibi a Legibg, Libertati nostræ tenduntur, ita ut merito vos soli, ex bene gesta. Republica Laudem, et si quid secus accide-ret reprehensionem, reportaretis, neg vos hujus culpæ partem in Regiam Majestatem de onerare potis; novimg consuetudinem Regij consilij, mansuetude et æquitas optimi principis nota no-bis est, nil ille in vitis, nil in consultis Vobis statuit, ita, ut, si qd in Senatum de Republica referat, vobis primum Sententia di-cendæ concedat Locum. Exinde collectis omnium Vestrorum Sententijs ipse postremg, qm sequetur et qm rejiciat ostendit. ea

36) quo palam est Serenissimum Regem Summam Authoritatem Suam vestris temperare Sententijs; Nam nisi ita ect frustra Sententias Vestras, si eo animo in Consilium veniret, ut nulla in re vobiscum consentiret, quare illud nobis concedatis, oportet ut, si quid alieni ademptum est, quia vos adimi voluistis. Si violatum est aliquid quia violare passi estis, quare Leges sunt collapsae? quia vos iis non succurristis; quare nunc Servi sumus, quos Liberos Vos esse noluistis. Hinc jam videmus illae nostrae oriuntur miseriae, nil valent in Senatu nostrae preces. Legati nostri in Senatu contemnuntur. Comitiorum Decreta scinduntur, quae vultis vobis conceduntur, quae vultis negantur. Quae et quot decreta in Comitijs praeteritis facta sunt, quis proferre potest praeter saevissima quaedam, quae suum sortita sunt effectum, unum ex multis referam. Magistratus et Sacerdotia contra Leges ne cui mandentur decretum est; Hoc decretum quam habuerit effectum, valuit ne per Annum minime Mense uno? nequaquam, aut saltet triduo? ne sic quidem vix dum extra Cracoviam nostri protulerint pedem, cum Summi Magistratus, amplissima Sacerdotia contra Leges, contra Decreta data et concessa sit. Sileatur hoc tempore de annatis, videamus, quibus optima Sacerdotia post, illa Comitia permissa sunt: an Indigenae de Reipublica merito, aut nobilitatis Gnre praedito, vel doctrina claro? nullo nostro sed fistulares, Tybianes, Tympanistis dirijuerunt haereditatem Patrimonij nostri, decreta publica violarunt nos contempta et abjecta Turba nobis nostra servamus decreta, vos dico aperte? Vos horum omnium malorum estis causa, nam si vos voluissetis mansissent salva Comitiorum decreta, neque ulla tam magna vis esse possit, cui vos pro Authoritate Vestra Senatoria resistere non potuissetis: et ad huc ad malorum nostrorum cognitionem praesens non sufficere tempus, sed longiore opus esse confendetis? quod tempus? quae est ista cognitio? an non omnia ita sunt plana et aperta non oculis cerni, sed manibus tangi possint qui cum ignorat adempte esse multa violata esse non pauca, comutata omnia, Vos ad haec restituenda tempus esse non putatis? Sed nobis pro Legibus Literas pro Libertate promissa nescio quae ostenditis: Verum quid Literis? Quid promissis in ea re apertissima et vetustissima

opus

opus est? Diplomatæ enim Regio res novelut diuturnæ C31
sint indigent; Hæc vero decreta vetera et majorum sunt instituta
et nullâ re aliâ indigent nisi, ut ita in Republica vivamq. quemad-
modum veteres percipiunt Leges. hoc cum illor: Præceptum est, ut
unq. sit Rex, ut sit Legitimq. Magistratq. ut iuste judicet, ut sicum cuiq.
reddatq. ut Liberi simq. et serviamq. nemini. Quare non Literas sed
Libertatem nostram, et hoc Legum præceptum à vobis repetimq. Cur
hoc autem, qd hodie restituere debetis alio tempore à vobis expe-
ctabimq. cum semper sit tempq. quo nos Liberos ee in hac Republi-
ca convenit. Rempublicam ꝑ nobis, talem hac tempore restitua-
tis, qualem in Curam et fidem vestram accepistis; Vos enim (ut sa-
pienter Faszydii diseruit:) Custodes nostræ Libertatis et Adjuto-
res in gubernanda Republica rei estis. et si vobis et Reipublicæ
satisfacere vultis, hæc nobis restituite quæ negligenter dimissis-
tis. Cum Martinq Zborowski perorasset omnes circumstans
multitudo rogabat Senatum, ut quid quisq. de Republica senti-
ret, palam et Libere ostenderet. Itaq. Joannes Tarnoviq. et si non
rogatq. respondit, se non aliud de Republica sentire, qm. qd nu-
per in Campo ostendisset, quia propter causa non erat, cur bis
de eadē rediceret, quæ vero ejq. esset Sententia superiq. dictum est.
Itaq. omnes in Petrum Kmita Palatinum Cracoviensem oculos
converterunt, qui magna expectatione et sumo cum silentio
exorsus est.

Oratio Petri Kmita Palatini Cracoviensi

Si mihi nuper in Campo de Republica loqui licuisset, hoc bi-
duo meam in Rempublicam vocem vos expectare non passus
essem, quod enim tempq. magis idoneum, Senatoriæ magis de-
monstrandæ, diligentiæ ee potuit, quam illud, quo tota audien-
te Polonia, quæ esset mea in Republica mens et Sententia, te-
stari potuisse. Verum hunc Laudis fructum sæva proripuit tem-
poris procella, qua nos ex illa hominum frequentia inter has
Columnas, et tectorum angustias Sententias dicere Coegit. qua
in re hoc tantum me solatur, qd et si non eadem frequentia
Septi

32). Septi sumꝰ, idem tn studium in Rempublicam omnium nostrorum ēē videmꝰ. Quare in optimam spem veni nos ita hodierno die acturos de Republica, ut ea res nobis Pacem tranquillitatem certam ex hoste victoriam allatura sit; Duas enim adhuc controversiæ nostræ animadverti partes ēē, ex quibꝰ /: ut ego puto :/ multa concedi, non nihil remitis possit. Cāq̄m non reperio an insanabiles dissensiones nostras hoc tempore ēē putemꝰ nā cum altera controversiæ nostræ pars invidia bonorum adempto-rum niti videatur, altera vero Acta præteritorum Commitionum authoritate Senatꝰ et Legatorum vestrorum rata esse cupiat. Utriq̄ rei, quoniam me Loqui voluistis satisfacere conabor, qua de re ita loquor, ut vobis constet satis q̄m de Libertate Fortunisq̄ vestris sententiam fieri velitis, eam de me, de se ipso ferre putetis. De hac enim Libertate de his Legibꝰ hic quæretur, quibꝰ nos quoq̄ sumꝰ assecuti, q̄d in hac Republica aliq̄d nostrum esse dicere possumus. Hanc æqualitatem juris q̄m vos defenditis, quomodo nos oppugnabimꝰ, cum extra hanc nobis salvi nihil ēē pt. Nam et si dignitate Senatoria majores libertate certe cōmuni pares vobis sumꝰ. Iisdem enim Legibꝰ uno necessitudinis vinculo utriq̄ adstricti sumꝰ. Itaq̄ de sinite putare aliq̄d nostrum ēē commodū aliq̄d proprius periculum nihil ē, q̄d, de vobis statuimꝰ q̄d in nos non redundet. Non potestis dolere vos, ut non simili doloris nos quoq̄ afficiamur sensu. Quam obrem, cum ita nobis cōmunia sit accedamꝰ ad Rempublicam et ejus omnes Partes lustremꝰ oculis, ut si qua laborare videatꝫ illi præsentem medicinam cōmuni opera, si post sumꝰ adferamꝰ, qua in re hanc tantum modo adhibite moderationem, ut q̄d sapientes suadent tempori nos accomodemꝰ illiq̄ ōibꝰ in rebꝰ parcamus. Sine quo nihil in Republica sanatum, nil diuturnum decerni, aut constitui pt. Q̄d si sequimꝰ facile has dispensiones animorū vitabimꝰ. Nam hoc per cōmodum accedit q̄d multi daretur ad mutuam benevolentiam reditꝰ. Si enim æquo animo rem nobiscum æstimare volueritis invenietis

multa

multa perfecto ee. quae animos Vestros placare et vobis, imo nobis (33.
satisfacere possunt. Quis enim est, qui in recte Vos contendere putet, in
educatione Serenissimi Regis, Junioris Salutem ee positam Reipu-
blicam, et toto nostra dependet Libertas, hinc nostras audiemus
Leges, hinc fluet Justitia, istis fontibus omnis iustitiae vis et aequita-
tis benignitasque continetur. Itaque quo major benignitatis Re-
giae est excellentiam, eo nobis e munienda diligentiq, ut
Serenissimus Rex Junior, optimis artibus, et disciplinis regali-
bus, a puero imbutus, digni sapientissimo Patre, et idoneus ee
Summo Imperio videatur. Juvenum enim animi metu et disci-
plina soluti, et in voluptatem prolapsi, finem deliquendi non ci-
to faciunt. Habemus sapientissimum Regem, prudentem, filij
Patres is dies ac noctes nihil aliud cogitat quam, ut post se
talem relinquat Filium, qui majorum suorum respondet vir-
tuti; Ita nemo dubitare potest Regiam nostrem in educando
Filio, ita diligentem esse, ut haec spes, quam ille incredibilem
de se apud nos excitat, non fallatur. Quis itam tam stupidus
est, quis vos iusta possidere rogare audiat, cum metricam
quam vocant non abolendam quidem, sed sic observandam
censetis ne eam authoritatem quae omnibus iam metuendam
ee coepit, ampliq habeat, ne cui in re ulla aliquo sit nocu-
mento et commodo, sed in Regiae nostris Judicis et Inwen-
tarij Locu, quod et ipsum nullo fere negotio impetratur habe-
tis: Sed vos quoddam majus animo complexi, ita Regiae
Majestatis ut excellentiae praestantiam ornandam et adju-
vandam putetis, ut ei Senatum Legitime electum Consilio
adee velitis, et certe recte imperare, bene rempublicam
regere, dare jura aequitatem tueri res est ardua, et omnium
difficillima. Quare inventus est Senatus, ut in gravissimis
Reipublicae ferendi oneribus, hos Socios et Consortis gloriosi
operis Rex habeat. Itaque quales Senatores Respublica habeat
plurimum interest, quem enim in curiam introducere, quae
Autho-

34) Authorem publici Consilij ēē velis, ejus vita tibi inspi-
cienda, prīg. an huic Rempublicam regere, qui se ipsum guber-
nare nesciat. Quam obrem ne nullis artibq̄ instructi, nullo
rerum usu cætera desiderentur. Cum hoc modo Palati-
nq̄ perorasset, non fuit, cui non placeret Sententiam ejq̄
quare hoc effectum, ut placatis totiq̄ Nobilitatis se se ac
tractabiliores præberentur plebis animi, nihil enim est, q̄d
clares in Republica Viros, plebi conciliet magis, quod facili-
tatis erga inferiores æqualitatisq̄ grata significatis, quæ
in ejq̄ Oratione maximæ placuerunt, ut facile, et Senatorio
Ordini, Authoritte, suæq̄ Orationi faceret Fidem verum, cum
res usq̄ ad vesperam producta esset, mutuis Contionibus,
res ea ad 20 Augusti rejecta est, Quæ cum illuxisset ad D.
Franciscam eodem Senatu vocata in magna omnium fre-
quentia Jaszycki incipit.

Oratio Jaszycki.

Nisi super præcipitatos oppressisset, nos Sol, nullas, ut puto
reliquias haberemq̄. Sic enim jam in Causam Publicam ingressi
sumq̄, ut pristinam recuperandæ Libertatis ratio, optime nobis
constare videretur. Nam cum publicæ postulata iam recitarentur
in multis nobis assensi estis, et illa, quæ accuratione, discepta-
tione videbantur indigere, in tempq̄ magis commodum reji-
cienda putatis. Verum cum nos existimemq̄, nullam rem tam
ēē arduam, tempq̄ difficilem, quæ difficilis sit volentibq̄, ne dimit-
tatur Tempus, sed statim singulis nostris postulatis explica-
tis satisfaciat Reipublicæ. Quia in re ita faciles et obsequen-
tes nos nobis præstabimq̄ ut nulla in re æqua dissentiamq̄
et breviter singula proponam, in quibq̄ dissentire videbamus.
Ac primum saluberrima illa Lex de mandatis audiatur, hac
de pravata nostrorum temporum consuetudine et abrogata
Lex est, qm̄ nos in Comitijs ita invocavimq̄, ut nemi de in-
ceps

inceps aliqd contra Leges mandetur, et cui mandatum (35
fuerit abrogetur. Quare si altera Comitia authoritatem habere vul-
tis, qui aliquod contra Decretum hoc obtinet, qd Lex cogit, id ultra
restituat, tum aut amore Reipublicae non cupiditate adductos,
hanc Causam nos agere existimetis, de his ad Comicia differt, patie-
mur in quibq, qd Liceat, cognoscetur, et id statuetur qd Lex et aequi-
tas postulat; Qua in re illud a vobis petimq, ne secq, qm Lex po-
stulat Sermo Legis accipiatur simplicitas enim Legibus amica
est Leges vero nostra aperte nobis loquuntur, hac vulgari intelli-
gentia contentum sunt, cum multos exquisitos Interpretes, subtilis
et abdistis Sensq fugiunt consulti: Quanto enim major est sub-
tilitas tanto minor est veritas; Quare hoc sensu vulgaricas loquen-
tes audiamq. et optimi car erimq interpretes. Si sic ut illa
praecipiunt vivemq. Itaq sic a Magistratibq Leges intelligant
ut verba et simplicitas Legis expostulat. Sed iam accedamq
ad haec quae vehementer premunt Rempublicam Vectigal no-
vum est constitutum, nulla authoritate publica, decreto publi-
co nullo, et ita factum ut nullum prorsq emolumentum ad
Rempublicam inde pertineat, et si verum quaerimur oia haec
vectigalia publica sit certissima praeda multas istiq homi-
nes aucupij concinarunt areas invenerunt Scripturas con-
stituerunt Cameras, ita, ut nulla mercatura tam sordida sit,
quae in illorum non incidat Laqueos de caepis, rapis, anseri-
bus, galinis pendetur vectigal ocaequi ipsarum vectigales
sunt rapiunt hospites, mutilent Cives, Accolas, Incolas, par-
citur nemini; nam in his Scripturis (: quas vulgo Cameras appel-
lant :) vectigalia exercent, homines plurimum egeni, avari
prodigi, qui sua rapacitate brevi tempore ad amplas per-
veniunt Fortunas ut subito ex inopibq, capiosos, ex egenis
divites, ex pannosis purpuratos factos ee videamq. hinc Com-
missis praeda et spolijs optimis reivantur putant, scor-
tantur, atq ut eis sumptus suppellat etiam si de injustis
simis

36.) simis quebusdam rebus vectigalia se se exonerare eripit. Si enim ad Reipublicæ utilitatem vectigalia instituantur, merito etiam si illi noceant abrogantur. Verum cum ob singularem Legis institutis in nos Clementiam observantiæ erga illum nostra omnibus modis testata ec debebat. Hoc illi vectigal permittimus ut vita eius superstite illo utatur, ita tamen ut modus exigendorum vectigalium Publicanus præscribatur, et quibus de rebus pendenda sit, ostendatur. Deinde, ut Boves vectigales nostri et ea qui Domui suæ quisque educat, sint Libera. Hoc nobis commodi cædere æquid est, nobis iniquid, qui armis virtute, Consilio sustinemus, dignitatem et Salutem Reipublicæ videtis, in quibus possumus quam æqui et faciles sumus, ad tam multa vestræ permittemus voluntati: Vos quoque flecti nostris precibus ~~æquid est~~ grave videtis. Multis bona sine Cessione, sine Judice, sine Jure erepta sunt, hinc metus universam conturbat Rempublicam hoc metuunt hinc trepidant omnes unum ~~ex~~ jus, una Libertas Societatis nostræ vinculum est, quasi ex qua parte solvi incipiat, aut si solvatur iterum resolvatur necesse est? Itaque hæc differendo non sunt, sed denda opera ut dissoluta colligantur. An, non sentitis nostrarum Legum salubritatem quam colere, quam admirari, cæteræ gentes non sufficiant, sed hoc capessunt, his se se submittunt his vivere cupiunt! Mazovia nostra Provincia, et quæ novæ Societatis jure nobis conjuncta est, petit a nobis quo liceat illo vestro beneficio, Polonicis Legibus Libertatem tueri suam, et ut hoc vos illi a Serenissimo Rege impetretis postulat. Quare qui hanc pulcherrimam Rempublicam, Sanctissimas Leges non ex omni ratione, et animi conatu defendere conabitur quas suscipiunt externæ Gentes cupiunt Socij complectuntur o es. Nolite quæso pati tantis nostris injurijs, tam Sancta contaminari Rempublicam, et Cives clarissimus. Non patiamini omnes nationes tanta turpidine notari, curate quæso, ne hæc Fama quæ pullulascit opprimatur, et extra Fines Poloniæ evolet. Providete nam si hæc neglexeritis consulent finitimi Reipublicæ nostræ gemitus et Lacrymæ nostræ permeabunt Oceanum.

Oratio

Quantas percipimus causas molestiæ ex hac Reipublicæ ratione neminem vestram ignorare arbitror, et certe nos, qui huic causæ omnium consensu præfuimus, nil magis egimus, quam ut redire in gratiam cum Equestri Ordine nos sinatis, et ut sublatis omnibus offensis, in concordia et benevolentia vivamus, hanc adhibuimus diligentiam, ut et vos pro vestris meritis, gradus honoris, et dignitatis vestræ retineatis, et nos Libertatem nostram, qua commodum recuperaremus, et dum ad hanc rem omni conatu incumbimus in suspitionem desertæ Causæ venimus, quod multi nos adductis honoris et utilitatis spe repulsium causa publicam putarunt agere, imprudentiam nostram accusabunt, quod non sentiremus vos debita operarem pertrahere diutius, de bello nil curare de lachrimis et precibus non commovere, ut breviter nos vobiscum congruè æstimabat, quorum vis animos, ut et Fidei nostræ Causam, quam illi gravissimam habent spectatu et cognita nostro ô ia tribueret, et his, quæ à nobis dicerentur crederet. Itaque hoc profecimus, ut vectigal Majestati Regiæ et vobis Magistratibus hoc equidem numero, quo Jaszycki discernit, permitterent vos facere, ne quid de nostra Fide et vestra diligentia suspicari possint. Quod ita assequemur si ea pro quibus tanto Studio laboravimus impetraverimus. Præterea ne animi vestri dui suspensi sint, jam hodie nobis cur hic convenimus causas ostendite, tamen in hoc diutius durare non possumus. Lachrimis hic Sociorum atque amicorum ejicimur, quos re frumentaria exhaurimus. Quo circa finem jam hisce disceptationibus nostris imponamus et recuperata Libertate salvis Legibus Reipublicæ de hoste et bello cogitemus.

Cum itaque Jaszycki et Zborowski perorassent, silentium et constitutum de inde cum Senatores unus, in alterum oculos conjicerent, et in torse capita conferrent, quid ad hæc nobilitati responderent, non habebant. Ad huc dubitabant, utrum Regia Majestas hoc modo vectigal sibi concedi, et an ad ea quæ sibi statim reddi Nobilitas postulabat, satis paratus est Regius animus. Quamobrem quosdam Senatores ad Regem qui tunc in Arce (quæ Muro oppidi cingitur) fuit, mittunt ut quid ad id respondendum sit

30) sit, Senatum doceret. Interim has primar tenebat Spitko Tarnovig Regni Poloniæ Quæstor, dum illi responderent, Senatg et universg Equestris Ordo in æde D. Francisci solliciti expectabant, ubi tn Senatores responderunt magna omnium expectatione per Spithonem.

Responsum Regiæ Majestatis ad Equitum postulata.

Neminem ee in Republicam, neq fore debere, qui major Patrang Legum et diligentior Libertatis publicæ custos, qm Regia Mdas fuerit, ut facile omnes intelligant Rem Mtm id Nobilitati conscendere velle, de quo nuper inter Senatum et Nobilitatem convenerant, ut et grato animo suscipere vellet, verum quantum ad vectigal attinet, hoc privari æquum sibi non videtur præsertim cum hoc multis Senatoribg planum facere vellet, sibi illud vectigal ~~attinet, hoc privari æquum sibi non videtur~~ datum, et ab omnibg concessum ee, qua propter cum Regia Majestas, ea quæ alicui dederit, nunqm postea revocat, æquum est, ut ille quoq ea, quæ illi à Republica data sunt possideat, graviter hoc ferre Regem, qd sine causa aliena, tempore hoc afficiatur incommodis et molestijs, de bonis vero ademptis hoc tempore transigi respondit, Verum commodiore Reipublice tempore omnia æqua et legitima futura promittit. Quantum vo attinet ad tabulas Lector, quas metricam vulgg vocat. Ita Majestati Regiæ videri, et ea, quæ in ea continentur, authentica sint, sed de inceps multa publica Acta et Decreta in eam referri. Hæc cum Nobilitas accepisset, subito animo omnium concussit, ita ut jam o tantum murmurarent sed apertis clamoribg suum declararent dolorem, se aperte circum veniri Regia voce Libertatem belli. Cum enim nuper Senatg metricam hanc quam oes metuebant plurimum nullam authoritatem habituram promitteret, vix triduo interposito oca Senatg præmissa Regia voce sublata esse, atq ita tota concio comota fuit, ut in Circulis ruinam Legum et orbitatem

Reipu-

Reipublicæ passim defleret nil cum Senatu stabile consti- 39
tui, nil se certi in Republica possidere. Sed oēs Fortunas suas
hac metrica in dubium ēe revocatas Imitantur ergo denuo
omnium animi et quos preces et Senatq benignitas placue-
rat, eos in tantum Regiæ Majestatis responsum, ex acerbave-
rat, ut veluti turbulentum mare reducto sole sedatum novis
ventis comoveretur vehementiq. hi tn plebis animi, Senatorū
prudentia mitigati, iterum comoti in Sumam contentionē
adducta Nobilitas per Jaszycki querta est vehementer, sibi a-
parte illudi et cum Senatu nil posse certi statuere quid qd de-
cerneretur, iritum Regia Mttas redderet, frustra se agere conven-
tq, frustra in Senatum vocamur, frustra ad eandem Rempu-
blicam referri. Orabunt omnes ut jam Nobilitati Senatus re-
sponderet, qd de Republica speraret, et ob quod caam Regis
literis ad hoc bellum evocati: Senatq cum aliter non possit
precibq flectere. Nobilitatis animos conatq est, nequid secus
quam oporteat, de benignitate Regia suspicaretur rogabant
se publicæ cāæ Patronos apud Regiam Mttem fore; Senato-
res oēs polliciti sunt crastinū diem hunc expectarent ut
cāa cum Mte Regia in consilio comunicata, benignię quam
antea responderi possit. Qua propter suspensi nova spe
omnium animi et Senatq ē dimissq. Post tri die mane ut
convenerat in æde D. Francisci Senatq, tenebatur ad meri-
diem fere, expectaturq multitudinem, ubi cum consedisset
Castellanq Cracoviensis ita Nobilitatem allocutq est.

Oratio Tarnovij Castellani Cracoviensis ad Equites a Senatu.

Toto hoc tempore, quo hac de re agi cæptum est Senatores
omni opera Regiam Mttem adnisi sunt, ut preces et postulata
vestra apud Regiam Mttem locum habeant, et si graviter
questi estis, qd Senatq negligentia causam vestram apud
Regem ageret. Neq enim in hoc ordine aliquis tam im-
probq

40) probus invenire ptt. qui rem comunem aliquo fuco, aut colore deteriorem reddere vellet, praesertim cum omnes Leges ita Scriptae sint, ut nemo Calumnijs, aut aliquo, actu nocere possit, id circo, ea omnia quae a Regia Mtte in Transactis Comitijs petebant, et quae nobis Mttas Sua nunquam negat, ea omnia nunc approbat pro comuni consensu nostro at petitionibus vestris; at vero cum res novas suscepistis et intulistis quae Longiori tempore, et accurationi deliberatione egent, minum non est, si tanta nos afficiunt sollicitudine, ut conquiescere facile non possimus. Et enim res, quae aeternitatem suam habere debent, firma initia necesse e habeant, in quibus constituendis, si Hominum mentes et Sententiae mirandum ee minime arbitror. Cum de rebus magnis et praesertim novis Liberi hominum debeant ee Sensus ut qd quam in deliberando praesertim boni aequiq consulant, et multorum platis Sententijs, ibi earum petissimam discedamus. Quae nobis una ex multis et verior et certior esse videatur. Itaq hoc a vobis petimus, ne quid secus de nobis, qm nostra erga Vos Fides et suma benevolentia poscit, suspicemini. Sed ita existimetis de nobis, ut par est de eis, qui dignitati Reipublicae et utilitati Vestrae, qm maxime consultum ee velint, praesertim cum haec res nobis vobiscum sit comunis, in qua non sine magno nostro malo, peccare nullo modo possumus. qd vo ad postula Vestra attinet Regia Mttas cuncto approbante Senatu, ea ita confirmat, quae in Commitijs non essent, hic suum sortiatur affectum. Praeter haec sunt etiam non nulla, quae esti in Legibus praescripta non sunt, verum ad dignitatem Reipublicae pertinent, ea quae Regia Mttas minime repcienda putet, sed inprimis admittenda, ut est educatio Serenissimi Regis junioris: Nam tamet si Mttas sua putet se eam educationem Filij sui constituisse, ut eo prope dignissima ee videretur tn si, qd adhuc corrigendum sit id de Consilij Sententiam faciendum sibi

postulat

postulat. Studium vestrum et erga Suam Mttem hæc præcla- (4.
ra voluntas Regiæ Mtti gratissima est. Quantum vō ad Limites
et ad alia hujusmodi pertinet, in quibus Nobilitas sibi injuriam vi-
deri putat, et si Regia Mttas id minime fieri vellet tn si qd. actum
aut admissum sit, et Sua Mttas emendabit. Quod ad vectigal at-
tinet de quibus rebus jam sæpe inter nos disceptatum eius paucis
referam Mttem Regiam sic existionare ad Sua vectigalia oēs
deniq proventus Reipublicæ ēē q in Rege tnqm in capite inclu-
duntur. deinde vō cum semel id Suæ Mtti datum ē, id sine caā
adimi ~~jectum~~ non videtur. Nam id Suæ Mtti datum fuisse vel ex
indesciri pst, cum enim in coacto in Piotrkow conventu Regia
Mttas totum Senatum adigeret, ut liberum mandatum, ~~ēēt sine~~
~~caā~~ faterentur, meminisse hoc ita factum dixerunt recti oēs, nam
quod ejus rei nullam Notam nullas deniq Literas accepisset, hanc
eāam attulit. Si inqt huius rei nostræ Literæ accipiendæ erant
aut meo, aut illorum Sigillo eas comuniri oportet, si mea posset
ēē supplicandi occasio, Literas non Senatus, non Nobilitatis vo-
luntate sed mea ēē consignatas; præterea res mali foret exempli
si Rex suo Sigillo qd qd sibi tribuat, eorum vō Sigillis non opus
erat, cum id præter usitatam consvetudinem ageret itaq maluit
juramento consiliorum ēē contentus qm fidem vestram Sigillis
in dubium vocare et rem mali exempli in Rempublicam inducere.
Præterea Regia Mttas, sic putat vectigalia multis et non tempore
se dedisse, et semel data nunqm revocare: Cum itaq id qd a vobis
datum est consensum est, ademptum ēē velitis causa non est de
pecoribus, vero quæ quisq domi educat suæ, et bovum census, qui
Powołowszczyzna vocatur, admittit Sua Mttas liberos ēē sed
quod omnia Nobilitatis mercimonia telonio liberentur id jam
non ad Rempublicam sed ad privatorum commoda pertinere
videatur. Neq enim negotiantur omnes publicum vō id exi-
stimatur, qd ad omnium utilitatem pertinet. Itaq hoc ut si-
tis contenti Regia Mttas postulat. De metrica vero sic Sua
Maje-

42) Maiestas respondit. Majores Avos, Patres, Fratres hac
stros fuisse, neq; eam non solum, quae ad privatas personas,
sed etiam quae ad Rempublicam pertinebat referebat. Mala
illic de Prussiae multa de Mazoviae Ducatu descripta sunt,
quasi cassarentur haec stare sine illis non possent. Cum Res-
publica aequalitate juris praecipue contineatur, procedendum
est ne haec res p sit alijs, noceat alijs, illa vero inani metu o-
mnes non liberat, qd in cognoscendis Bonis Regalibq aliqd
authoritatem habere debeat, dicit se multa propter haec habere
signa quibq Regales possessiones cognosci possent. Sunt bellicae
expeditionis onera multa, quae bona Regalia ee judicent. Itaq
curandum est (ut dixi:) si aboleatur nemini noceat, aut u-
tilis sit aequalis omnibq. Itaq Sua Mtas, quae ad privatorum
bona haereditaria an sint, judicent ut Legibq e descriptum.
Quantum haec maa voleat aut qd isti tribuendum sit. hoc de
omni Senatq Sententia et Nuntiorum in proximis statuetur
Comitijs, et ne cui noceant in omnes prtes providebitur, sic enim
cognoscetur, ut aliqd illi tribuatur, Siri minq, aboleatur, tunc
dummodo comunis sit o idm Sententia.

Quamvis autem Castellanus Cracoviensis tali Orationis
Lenitta asperitatem pridiam Responsi Regij mitigare labo-
raret, tum cum Rex vectigalia possideret, metricam non
abrogaret, adempta in praesea e restitueret, Regina adem-
ptas multorum Fortunas perniciosissime et injusto ju-
re teneret graviter eam rem nobilitas tulit et cum an-
gustijs tempti capi tota Nobilitas non posset ita ut com-
mode deliberare oes in campo apud Divum Georgium
de Republica possent. Quamobrem tempq ad praescriptum
Locum constituerant, in quo soli sine Senatu qd facto sit
opus, in medium conferrent. Die vero per ultima Augu-
sti

attinet ea uti non vult sed ite ut privatum
attinet ea uti non vult sed ite ut privatum

in Campum convenerant Loca illa, quae circa sunt maxime Amu conventu complentur. Unde cum tanta multitudo adeet, ut comodiq tractare non possent, tota Respublica in Provincias divisa Luti, ex singulis Provincijs viri consilio et Authoritate praestantes, qui in aede Divi Georgij multitudine exclusa seorsim in illo Secessu de Republica deliberarent, et ad singulas Provincias qd qd decrevissent, deferrent, et illorum decreta sic demum recta essent, si auctor populq fieret. Resbiduo Suma consultatione aucta e, variae sententiae, variae Reipublicae defendendae rationes inveniebantur. Quo tempore illa praeclara et propria Polonorum Laus claruit magis; nullas ita magnas injurias, nullum tantum ee dolorem, qui hujus tam Sanctissimae gentis a suo prope alienare posset animos. Nam qua moderatione animi et qua fide in publico maerore vel comuni omnium gemitu fuerint, facile ostendit illorum Plebiscitum, quod ultima mensis Augusti, ex Campo recta in Arcem profecto Regi obtulerunt. Quod ideo Latine non verti, ut germana Oratio et virtus hujus fidelissimae gentis ex vernacula Lingua eorum cognosci et intelligi meliq possit.

Nayiaśnieyszy Miłościwy Krolu.

Około trzech Artykułow, o ktoreśmy się niezgodzili z Ichmciami Mc Pany, tak na Seymie, iako y tu, o ktore W. Kr. Mc pokornie prosiliśmy, iako to Pana swego Miłło. mieliśmy dość trutynku i deklaracyi z Pany Ichmciami, nic inszego te deklaracye nieprzyniosły, iedno ztąd obciązliwości tym więcey przymnożenia. Na ten Artykuł około Cła nowego nad Prawo i wolności nasze, My iako wierni poddani W. K. Mc, abyśmy iedno mogli mieć rychło exekucyą, innym Prawom, Wolnościom i Przywilejom swoim, z ktorych się niemało wykroczyło. To cło pozwoliliśmy byli W. Kr. Mc mieć do żywota, tu więc słyszemy odpowiedź Ichmc Panow a Rad W. Kr. Mc przez Imc P. Krakowskiego: Iż W. Kr. Mc nie raczysz na tym przestawać i raczysz ie mieć za wieczne przeciw

Prawom

44) Prawom i Wolnościom naszym ustawiczne, albowiem przez nas i Posłow naszych co się właśnie ukazuie w Statucie Fol: CXIV gdzie tam stoi o Cle nowym, że przez WKrMę, a przez Radę tylko iest ustawiczne, co bydź nie mogło, tego podpieramy Statutem Alexandrowym S:p: Brata WKMę: a gdyż to przez WKMę i przez Radę tylko a bez nas i Posłow naszych iest ustawiona, a myśmy na to nie zezwalali, niepowinniśmy tez go dawać, ani ma być z nas, ani z poddanych naszych brano, bo kto ie ustawił, ustawił na poddane swoie, a nie na nas i poddane nasze. A tak tego Cła nowego ani my ani poddani nasi dawać niepowinni, iedno według Praw, Przywileiow, a wolnych naszych, a ten Statut nowy de transgressionbg Teloni srogi a ostry, ktory iest przez WKMę a przez Pany stawion, przez Nas i Posłow naszych aby był skazon. W ktory Statut my siebie sami ani Poddanych naszych wkładać niechcemy, iako ten, ktory na nas a bez nas ustawion iest. Co się Metryki dotycze, iakośmy WKMę: Pa Na Mtt: aby ta authentica niebyła iako i pierwiey, ani z niey zaden dowod był czynion. Co nam WaKrMę przez Imę Pa Poznanskiego iuz obiecać raczył, że tak iakośmy żądali WKMę: Metricam iuz to non authenticam bydź postanowił, i za tośmy WKMę: dziękowali, to za się z odpowiedzi nam daney wyrozumieliśmy, iż te rzecz o Metryce WKMę: do Seymu odkładać raczysz, co się nam zda rzecz obciązliwa, powolnym Poddanym WKMę: zeby ta rzecz tu konca mieć niemiała, gdyż okrom odkładania dalszego tu koniec wziąć może, iakoż iuz była wzięta, i tak iakoż pierwiey słowem swym, a Miłościwym wyrokiem WKMę: obiecać raczył, abowiem gdyby ta Metryka authentica miała być, byłoby ku uciązliwości Prawa Przywilejow naszych i wolnych pospolitych, nieprosiemy zeby ią WKMę miał złożyć, gdyż iest potrzeba WKMę: ku Sprawom Pruskim a Mazowieckiemi ku Sumom Krolewskim, ale zeby iey WKrMę używać nieraczył, tak iako Ociec i Bracia i sam WKMę przed tym.

Co się

Co się dotycze Dignitatej et Officia Ziegno, prosilismy aby
były wydawane wedle Prawa. Wolności naszych na walnym Se-
mie, a coby kto nad Prawo i Przywileie trzymał, aby spuścił. Na
ten Artykuł Panom Schmiejom Radom WKMć, a Braci naszej Star-
szej, acz nad Prawa i Przywileie nasze pozwolilismy byli dostoyno-
ści i Urzędy, Ktore przeciw Prawu dzierzą, trzymać do żywota, iż my
albo do podwyższenia wyższego tośmy byli uczynili, a iżli by Pra-
wa i wolności nasze, i inne wszystkie w tym wszym były się
przeciw Prawu wykroczyło i ubliżyło, Exekucyą, ktorą wzięli
na ten czas, a iżby Schmię Panowie tym chętliwiej achciwiej się
przyczyniali do WKMć exekucyą praw naszych y wolnoś.
Lecz
iż tu nie znamy przyczyn Schmiejow, aito iż Prawa nasze exeku-
cyi niemaią, a przeto gdy się niestała Exekucya w rzeczach
innych, iako Prawa i Przywileie nasze obmawiaią, tedy i tego
też nie odstępujemy. Co się dotycze iż przeciw Przywileiom Kro-
la Władysława Jagiełła, Ktory odnawia, iż nemini dudum
ex gnre Ducali descendenti Castra et Civitates ad tenendum
pro Tempore et in avrum contra Privilegia; Krolowa Jey Mć
raczy wykupować Dobra WKMć Zamki, Miasta trzymać by
miała iakośmy słyszeli w odpowiedzi do żywota tylko; ale
ito przeciwko Prawom, Przywilejom i Wolnościom naszym
żeby to do żywota trzymać miała, abowiem nie bez przyczy-
ny a wielkiey, i w tym Artykule przez Przodki WKMć i przez
Przodki nasze wyrosiwszy ad Tempus tenendu zostawioną, bo
znać iż Wielcy Ludzie, Panskie Osoby, Xiążęta, Krolowie muszą
li się barzo przykrzyć Przodkom naszym w Sąsiedztwie, a ow-
nie, takie barzo przykre i trudne musi być Sąsiedztwo ubogie-
mu Ziemianinowi dowieść Krzywdy, abowiem dosięgać Spra-
wiedliwości swey, tak iako na swoim w Sąsiedztwie sobie
równym a Stanowście osiadłym, a znać wiele ich Krzywdą wy
zwolnym zalem i obrządliwością opuścić, a pomichać

musi

46.) musi. Jeden dla Łaski i przyiazni, drugi przez niedostatek, trzeci dla wstydu, abo iż się zjechać nie spodziewa; a tak prosiemy pokornie prozbami tak iakośmy pierwiey prosili, aby Krolowa JeyMć zadnego Imienia Krolewskiego skupować nie raczyła, a coby raczyła wykupić aby było puszczono ku rzeczy WKMć; a WKMć dzierzeć raczył Starostę swego osiadłego, iako i indziey mieć, abowiem też za zywota J. Kr. Mć mogły się wielkie trudności w Koronie dziać, czego się snadnie każdy domyslić może per alienationem alicui Personae extraneae. Nayj: a Mił: Krolu iest innych Artykułow wiele w Przywileiach naszych, ktore potrzebuią Exekucyi, ktoresmy potrzebowali na Seymie napisane, i tu iuz niemały czas, iako nic inszego nie czyniemy iedno piszemy a mażemy, a z powagą sobie deklaruiemy, tak iż naygłubszy by iedno tylko umiał mowić, nauczył by się tego, nam wyrozumieć niechcą. Niechcelismy się wdawać w Trutynki, a w odpowiedzi dalsze, bo było dłuższy czas zniosło, by na każdą rzecz być odpowiedź miała zosobna, iedno tylko my wierni poddani WKMć wszystkie w całości nam zachowane a dzierzane były. Albowiem wielkie krzywdy gwałty się nam dzieją przez to wywracanie Praw od Starostw, Celnikow i Urzędnikow WKMć ktore ukazuiemy, a prosiemy aby były czytane, a Sprawiedliwość się stała, a daley aby się nam nie działo. A tak prosiemy WKMć aby nas od tych krzywd uciskow bronić, a nam tego nie dopuścił czynić. Nad Prawa i wolności nasze Prawom inszym niepowinnismy czynić posłuszenstwa. Co się tycze Ruszenia pospolitego ktores WKMć uczynić raczył acz mowiemy przecie WKMć uczynił, iednak iako posłuszni a wierni Poddani uczyniliśmy dosyć rozkazaniu WKr. Mć Pana swego Mił: ktorego Panem swym być wyznawamy Przeto prosiemy WKMć aby WKMć raczył nam oznaymić

odpo-

opowiedzieć iesli WKMć masz Nieprzyiaciela w Ziemi, a życzysz na niego ciągnąć, myśmy dawno gotowemi i chcemy z Wa Kr. Mcią, gdy ieno raczysz nam dać Pieniądze, czego acz WKMć nieraczył czynić, iednak my iako powolni Poddani WKMci ni zczego się wymawiać niechcemy, radzi chcemy z WKMcią ciągnąć ieśli nam tu WKMć pieniądze dać raczy według Przywilejow naszych. Przeto WKMci pokornie prosiemy, aby nas daley dzierżeć nieraczył, ale czynić to co iest wola WKMci albowiemesmy według Prawa Przywilejow naszych lecz z takiemi utratami swoiemi w tych, w ktorych iestesmy gromadziech nie powinni. Prosiemy WKMć abyś tym rzeczom Koniec uczynić raczył, albowiem my iuż więcey Ziazdow czynić nie będziemy i ani chcemy, a przy Prawiech i Przywileiach naszych stać chcemy, niwczym ich nie odstępuiąc.

Hoc Plebiscito Regi dato sane non videbatur ut re prius in Consilio non deliberata publice Nobilitati responderetur. Quo circa rem deferri Plebiscito ut qd respondendum sit deliberarent. Itaq ad Septimum diem, res in Senatu agitata est, ad extremum vocata multitudine et Rege in gradibus qua ad magnam illius arcis particulam scanditur sedente Castellanus Cracoviensis Nomine Regio ita respondit.

Xmo. Neminem ee Arbitror, qui sine caa Regiae Mttis rem saepius agitatam repeti et iterari putet, quod non ob aliam caam suam facit, quam ut oes suspitiones non bene administratae Reipublicae effugiant, et hoc unum Sua Mttas studuit plurimum ut in custodienda et augenda Republica eorum, qui ante se regnarunt, inferior eet Nemini multis enim tum bellicis, tum domesticis Laudibus, ita inidit Rempublicam ut nulla in re neq domi, neq foris Regalis Sapiea et deflorenda Reipublicae diligea digna tlo Rege desideraretur. Quod enim ex alijs multis tum ex hoc colligi pst, quod haec non morbus, non infirmitas retardare poterit, ut aliqua ejus in Republica cura et opera desideraretur, ut et in Lectulo aegritudine correptus ius disce-

 dicebat, ita ut nullum tempus in Republica esset quo Regium officium requiri possit, et ut semper in Republica fuit ab initio in eodem ad Finem Imperii sui permanere vult, ut aos Subditorum benevoleam et aequitate Imperij sibi adjungeret. Quid enim aut Regali celsitudine, aut Subditorum comodo optatius esse possit, quam aequitate Principis et Subditorum observanda et utrumque conciliata benevolentia. In hoc Sm Rm. Mttm fore, ad omnia retractata tempora, tum hoc praesens testatur maxime; nam cum quidem praeteritis Sua Mttas non dimisit temporibus, nunc etiam quantum tempus et Legum authoritas permittit, imprimis vobis satisfacere cupit, ut ita quisque facile intelligere possit suam Mttem Legibus gubernare Rempublicam Legum se Patronum et defensorem profiteri merito, quod ut liquido apud omnes constare possit, Mttas Sua, quae postulata Vestra, quae de in a Sua Mtte impetranda fuerant, breviter et aperte nos referre jussit.

1mo Primum Postulatum vestrum fuit, quod Rege Poloniae mortuo in ipso Interregno denuntiatis, Universalis diceretur, ut eo mortuo et Regem mortuum esse omnes intelligant et quem in Locum mortui sufficere velint, cogitent, Hoc cum ad dignitatem Regis et ad publicam utilitatem pertineat, Sua Mttas id approbare dignata est.

2do Praeterea insolitis vos vexationibus onerari in villis et Oppidis, questi estis, et Privilegia, quibus id Liceret, agnosci oportere, hac re Mttas Regia vos liberat et Privilegia vestra in Comitijs proximis cognita erunt.

3tio Illud etiam postulatum, ut moneta diutius in Provincijs Prussiae cudi permittatur et quae ubicunque excussa sit probari jussit, ut inde facile quae proba, quae improba sit scire possit.

4to Quantum vero attinet ad illud ne cui nisi jure victo bona adimantur, id cum et Justitiae et Legum Sanctio postulat ita fieri Sua Majestas permittit.

5to

5to Illud vero, quod ad Bona Regalia redimenda attinet (49)
ita placet, ut non nisi datis et numeratis pecunijs bonorum fiat
Cessio, quod vulgus Rumowanie appellat.

6to De citationibus quas Curiales vocant, ita rectum esse videtur
ut in qua Provincia Regia Mttas fuerit legitime in ea fiant.

7mo Quod a Sua Mtte petijstis, ut res, quae Spirituales, quae
Saeculares sunt, clarissimis signis et nota describerentur placet
Mtti Regiae, sed hae, quae et quales sint, egent cognitione accura-
tiore, quare ad Comitia proxima reijcienda esse censuit.

8vo Petijstis etiam, ne aliqua contrarietas in Vestris Legibus
sit, et si haec Locutura est, et vis ut una non deserat alteram, tum
ne aliqua sit in jure comuni suspicio Sua Mttas providebit.

9no De Abbatijs ut Polono Nobili, aut Polono saltem si Nobi-
lis de fuerit conferantur, Sua Mttas id conservari approbat.

10mo Scribae Terrestris ut Lex jubet, nisi in iudicijs et actibus in-
terficiant aequum est, Vicarios habeant viros bonos nobiles Possessio-
natos, ita Regiae Mtti, ut petijstis, placet.

11mo Saepe in Comitijs et Senatu hoc agitatum est, nunc etiam
comemoratum, Praelatos Sacerdotalis Ordinis homines expeditio-
nibus bellicis teneri: haec res ne illorum jura Violet et Privilegia con-
siderandum est, itaque hac de re nil certi statui potest, nisi prius immu-
nitates Reipublicae quales fuerint cognoscantur.

12mo Praeterea vobis iniquum videtur bona Saecularia attribui
Spiritualibus, quare Sua Mttas hac in re ita, ut vultis statui jussit
ut si bona Saecularia possiderent jure Saecularium expedio esse belli-
cas obeant, absentes amittant illa.

13tio Fraternitates, quas vulgo Czechy vocant in praesentia aequum
est dimittere cum de non cognitis illorum Privilegiis nil statui potest.

14to Latitudo viarum et descriptio ut fiat in Oppidis et Civita-
tibus mandatum est in Conventu et mandabitur amplius.

15to De capto Nobili in Oppido. Si Capitaneus cum Civibus non
consenserit, ut in Carcere Capitanei detineantur, et sit Liber a Civili
carcere itaque is ea poena puniatur quam Regia Mttas decreverit
et quod petijstis ut si a Regia Mtte fuerit cognitum innocentum

esse

50) ee captum. Cives temeritatis poenam luant, in hac re consi-
derandum est, ne audacissimis hominibus faciendi Licentiam
demus, ne hac ratione audaciores fiant, quare in Comitijs am-
plius deliberandum est, ut haec res prosit omnibus noceat nemini.

16to Quantum vero ad Terras Prussiae et Ducatus Zatoriensis
et Oswiecinensis attinet, ut illi quoque expeditiones bellicas no-
biscum obeant, hac in re Sua Mttas nil statuere potest, nisi prius
causa illorum cognoscatur, qua sibi hanc immunitatem vendicant.

17mo Inhibitiones in judicijs ne fiant, id ita placet ut neque
debentur, neque serventur et si cui concessae fuerint, Judex his
non teneatur parere.

18vo De mulieribus Nobilium et Ignobilium, ne in Op-
pidis judicentur, sed in jure nostro id placet.

19no Ut paulatim suo fungantur Officio Magistratus
et ita ut Scriptum est administrent, Regia Mttas. hoc idem
vult quod nisi voluerint citentur pro ut Statuto cautum est.

20mo In Conventu Gnali: ne quid novi statui sine autho-
ritate Senatus et Nuntiorum possit, Suae Mtti placet.

21mo De Cancellario et Vice-Cancellario eligendo in
proximo Conventu statuendum est.

22do Quod postulastis ne Plebeij in Ecclesiasticos Sta-
tus et Dignitates admittantur consensit Regia Mttas.

23tio Cives bona Terrestria possidentes, ita Sa Ra Mttas
possidere vult, ut mortuis illis, haeredes bona illa nobilibus
vendant infra biennium, quod si facere neglexerint illa
amittant.

24to De vectigalibus, sive Teloneo, satis iam dictum
est, qua ratione id Sua Mttas possideat, vos contenti esse de-
betis ut armenta cura Vestra educata a tributo (: quod
Polwołowszczyzna vulgo vocata.) sint Libera.

25to Magistratus et Officia, ut petijstis, ita Suae Mtti
ut in Conventu Generali conferentur placet. Sed hoc ut recto
ordi-

ordine in Spiritualibus fiat, providendum est; nam 51
aliquo Spiritualium mortuo, quatuor Sua Mttas ad confe-
rendum Menses Liberos habet, quibus exactis maximus Ponti-
fex in conferendo jure succedit, quare verendum est, ne prop-
ter diuturnitatem temporis, quo Comicia abessent, Beneficia
externis hominibus conferantur.

26to Extraneis et Peregrinis Arces et Oppida, quae possi-
dent Sa Ra Mttas possidere promittit, ut Deinde illis mortuis
nullo extraneo Peregrinoque tenere Liceat.

27mo Judaeis in Oppidis nobilium de Gentibus Privilegio
communi Judaeorum uti sit Liberum.

28vo De terminis agrorum (: quos Granice vulgus vocat.) Sua
Mttas. ita ut vultis confirmat tali modo, ut sit in arbitrio cu-
iusque uti earum confirmatione Legis vel non.

29no De Metrica illud Suae Mtti placuit, ut nullus de in-
ceps bonis haereditarijs noceat, neque in bonis Regalibus cogno-
scendis aliquam authoritatem habeat, verum multi sunt
qui illarum abrogandam, multi, qui retinendam cupiunt, in
hac diversitatem animorum, quod statuendum sit videre
est difficile: Itaque e Republica esse videtur, ut id ad Comitia
reijciatur, ibique de consensu omnium statuatur quod illi dero-
gandis, aut tribuendum sit.

30mo Bona Regalia Rm Mttem possidere contra Privilegia
et Statuta publica non placere dixistis, Ra Mttas bona Sua
Reginalem Mttem possidere vult, vita illius superstite quâ de-
functâ ad Rempublicam devolvi, et Regno restitui nemo dubi-
tare debet, nam alienare illa Mtti Reginali non Licebit utilius
ne Reipublicae eē potest si pro his bonis, quae habet in Italia
potius quam in Polonia Bona sibi comparant, Vos statuite: quae
res ne alicui noceat sic Sua Mttas cavet, ut his bonis possessio-
nati Capitanei praeficiantur, nam quantum ad arces perti-
net, quas Reginalis, Mttas possidet, omnibus his Praefecti sunt
sunt tales qui non Mtti Regiae iurarent.

31mo

52) 31mo. Referendarij non judicabunt amplius, attamen querelas quarum opus fuerit, audient.

32do Spirituales item à Secularibus abstineant Judiciis nisi forte causa illis pro aliquo Spirituale in jure non dicenda sit.

33tio Cortisanis nova pœna statuenda non est, sed Veteribus Legibus temeritas illorum coercenda est.

34to Pensiones sive Consensu Patronorum ratas non fieri, Sua Mttas assensa est. Si vo aliqui fuerint, qui taliter fecerint in eos Lege Cortisanicâ animadvertetur æquissimum videtur.

35to Privilegium bonorum hæreditariorum eo modo quisque quo illi opus fuerit, ex habebit, ut in Statuto præscriptum est.

36to Præterea quod postulastis, ut in Comitijs singulis hebdomadis duos dies successivos Ra Mttas habeat, in quibus causis, et Privatorum controversijs ptit Mttas Regia, ita se facturum promittit.

Hæc sunt postulata à Ra Mtte in veteribus descripta Legibus in quibus omnibus eâ æquitate animi fuit Ra Mttas ut aut omnia Vro arbitrio permiserit, aut pauca excepta ita moderaverit, ut eorum partem cum sibi sumeret, etiam eam ipsam vobis concederet, ut hac ratione et seditiones e medio tollant et vos sibi omnes beneficientiâ hac Regia Libertateque conjungat. Et si quis æquus Judex et cui publica tranquillitas et Pax Cordi est res secum diligenter, reputare, voluerit, inveniet profecto nihil à Sa Ra Mtte prætermissum, quod dictum optimo Rege et benignissimo Principe eē videatur. Vobis etiam convenit tantam erga Vos benevolentiam grati~~amq~~ animi vestri Principis sumo complecti animo. Veniant vobis in mentem exempla Majorum Vestrorum, qui eam Libertatem qua fruimur nunc, ea jura, quibus nunc vivimus, omni fide benevolentia à Regibus Principibus suis quæsita relinquerunt: Testatur hoc Privilegium Ludovici Regis, in quo eam, quam nunc habemus Libertatem, majoribus nostris dedit: Ob singularia etiam, et in se, et in Rempublicam Majorem nostro,

nostrorum merita, Libertatem illam dare in fœdq et Testi- (53
monium erga gratos Subditos Regalis Munificentia Sempiternum
voluit. Sed quid vetera repeto, Sa Mtta Jagullo Rex Aug Srmi Dni
Nstri multis concessis Privilegijs Singularem Majorum nostrorum
erga se testatur fidem: Quare cum tot exempla sunt, quæ nobis majo-
res Nostri, pro documento relinquerunt, turpe nobis videri debet, ab
ijs discedere, sed gloriosum et utile si domesticis admoniti exem-
plis, fide debita ac pari benevolentia, et nos met Principi et nobis
Principem conjunxerimq: ~~cujus Rei~~: Cujus rei cupidissimam Sua
Mtte semper fuisse nemo abigere debet; qd em ille a nobis invitq
unqm extorserit? Quid est, qd ille nobis non rogantibq sibi sump-
serit? Sic toto sui Regni tempore vixit, sic se erga nos gessit, ut be-
nignitate potiq qm Imperio uteretur. Testis est Nuntiu Tertiu ad
Nos Suæ Mttis de defendenda Republica, relatio. Jam em hoc an-
ni tempore opera Vra comuni, se Rempublicam juvare ita com-
mode non posse, sed rem omnem ad vos detulit. Vosq authores
et Principes sui Consilij ee voluit. Nunc re infecta domum disce-
dere videte, quanta insania qm deniq vobis perniciosa futura sit,
verendum est, ne in hoc Bello multi discesserimq reliqui nomi-
nis Nostri hostes, contra nos audaciores sint. Audijstis profecto
quæ iam Hungaricis excursionibq in Montanis acta sint, multæ
villæ exustæ, multæ depopulatæ. Itaq Valachq excussit Provin-
ciam, vastavit agros Fratrum et amicorum nostrorum. Non-
ne hæc contemnemq? hæc æquo animo feremq? Si idem Prus-
siæ, idem Poloniæ (: qd Deus omen avertat.) accidat, negligamq.
Verendum profecto est, ne si ita o ia contemnimq, simul etiam
omnia amittamq; Si enim initijs non obstiterimq, postea qd de-
fendemq nescio: Eor natura e, ut quilibet res parvas initijs or-
diatur deinde ita se attolat, ut Coerceri facile non possit. Quare
Ra Mttas Deos et homines, vos deniq ipsos testatur, se nulla in
re deee neq de futurum Reipublicæ mature prædicere omnes
Calamitates inimicum monstrare, qui quo minq depellatur
hoc

54) hoc non per se stetisse, quibusq; id rationibus posset, tenaba-
tur per nos concessa et numerata pecunia, et sic rempublicam
scimus esse defensam. Nunc etiam qd expectamus, nisi ut omni
praesidio nudatam Provinciam relinquamus, nihil em vos ge-
mitus Fratrum vestrorum, nihil infamia comunis movet? quae
dolenda vobis profecto sunt; Si quid e in vobis Patriae virtutis
ac roboris. Neq illud dici ptt Vos iniquitate impij Regis, ad
comune extinguendum incendium tardiores ee: Sic em Sua
Mttas Semp regnavit, ut vim inferre nemini pateretur, sed
ea tantum potentia uteretur, quam illi Lex et vis majorum
dabat; Qd si quis impius tam inimicus sui ipsius inveniatur
qui turbare Rempublicam, alienare ab optimo Principe animos
nostros audeat, videat, quid audiat, qd inceptet, consideret.
Quid em faciat is, qui omnem conjunctionem et necessitudine
qua Vos Principi, Princeps vobis conjuncti estis, violare audeat
videat qdm agat, haec nos cogitare, hoc ut fiat providere aequum
est, nullum em Regis comodum, nullum Subditorum priva-
tum est, sic em in bene constituta Republica, omnia mexa et
conjuncta sunt, ut quidqd privatim accidat uni, id in alterum
redundet necesse est. Monuit nos Sua Mttas hostem erectum
victoria et dissensionibus nostris confirmatum imminere
toti Russiae, quem ut armis pellatis, Fratres et amicos vestros
ab incendijs et vastitate aliqua Liberatis. Sua Mttas diligen-
ter hortata est: Cuius rei spes nulla est in hac pecunia Civi-
tatum et oppidorum a Sua Mtte impetrata, nam hoc stipen-
dio magnum Exercitum alere non ptt. Tria millia quingenti
militum pro defensione Reipublicae conscripta sunt. Quibus
haec pecunia per novem mensium spatium sufficere non po-
terit, ita ut de Sua Triginta millia Ra Mttas addere actu est.
Quare monet Vos misericordia Fratrum Vestrorum monet
impendens totius Russiae calamitas, et cum omnes nunc subveni-
re Labefactatae Reipublicae, comode non potestis, aliqd saltim
confe-

conferatis, quo Respublica defendi possit. Neq; id a vobis pro (55
Imperio Sua Mttas exigit, sed hoc totum cum gratia a vobis impe-
trare postulat. Illud vero qd ad Crimen Læsæ Mttis attinet, paucis
accipite: Iniquid vobis videtur, vos Iuri Cæsareo, præsertim cum vestras
Leges habeatis, aliquo modo subiacere, et si id quidem verum sit, in
illo ipso iure esse summum jus suam injuriam, tamen ita, ut vultis
Sua Mttas assensa est: Nam ut nos Leges habuimq; in quibq de Crimi-
ne Læsæ Mttis diligentissime cautum est, quæ minime abrogan-
dæ sunt, ut præterita crimina Latis iam Legibq non ferendis
puniantur. Si vo post et illud videbitur utile aliquid derogel
id de Comuni omnium consensu statuendum erit. Questi estis
multos Palatinos, multos Castellanos in hac expeditione de-
siderari; Sua Mttas ita respondit: quicunq nunc Domo absu-
mq providendum erat, ne Respublica etiam in alijs partibus
aliquod detrimentum caperet. Si qui vero sunt, qui sine Privi-
legio et Rae Mttis consensu in hac expeditione non fuerant,
Caa non est, cur non secundum Leges in eos non animadvertatur.
Hæc sint quæ nos Sua Mttas referre jussit. Cum finem dicendi
Castellanq Cracoviensis fecisset Nobilitas a Lege postulavit, quo
Liceret illis paululq secedere, et quid ad hoc respondendum sit
deliberare. Quare Spławski cui negotium cum Fastydii datum
est, ut Nobilitatis nomine Regem alloquerentur sic incipit.

Oratio Spławskie

Et si Serenissime Rex per Mgfcum Dnum Castellanum Craco-
viensem Mttas denunciare dignata est, qd tenere tempq deli-
berationibq, et ejus modi controversijs nolit; tn videmus
novam rem in Conflictationem adductam ee, nempe ut de de-
fendenda Republica deliberemq: Nos Mtti Vræ retulimus
illiq defendendæ alium nescire modum propter hunc ad
quem hic decreto Mttis Vræ convocati simq. Pro inde obnixi
petimq, ne diutiq hic nos Mttas Vra patiatur desidere, et no-
bis hodie, quid tandem facto opus sit, ostendat, cum durare
hic nullo modo diutiq possumq. Qntum vo ad postulata
nostra

56) nostra attinet, quibus Mttas pro singulari Sua erga nos Subditos fideles clementia benignissime assensa est, ingentes agimus et habemus gratias. Illis vo. quae Mttas Vra ad Conventum Generalem reijcienda censuit quaesumus, ne aliqua sit dilatio, nam nos ab illis Scripto nostro qd Mtti Vrae porreximus nullo pacto discedere volumus.

Oratio Jaszycki.

Intelleximus Serenissime Rex ex Dno Castellano Cracoviensi, quo animo atq clementia erga nos Subditos Suos Mttas Vra sit, a qua nemo nostrum dissensit. Fatenq em Laboribus, Sumptibus Consilijs Mttis Vrae adjutam saepe et conservatam Rempublicam, qm diu in illo tua exstabunt beneficia: Illustrasti et auxisti Regnum, nos ita ornasti, ut in hac re qui ubiq regant facile vinceres. Quare qd ea dignitate eaq gratia apud omnes gentes sumus, hoc tibi damus, hoc tibi acceptum ferimus. Verum Mttas Vra in nos et in Rempublicam ea animi propensione fuerit, nos etiam tales semper praestitimus, in quibus merito omnes vires Regalis munificentiae Mttas Vrae ostendere possit. Quae bella (: inqm :) tam aspera tamq periculosa gessisti? Qui hostis tam potens bello te lacesserit? in quo tu Fidem, laborem, constantiam deniq nostram singularem non cognoveris. Testis e Valachia qm in gravi et difficillimo tempore virtute et armis Tibi subiecisti. Testis est Prussia, quae, qua erga te Fide, et observantia fuimus experta est: Multa propterea diversa bellorum gnra facile declarant, et Tua erga nos praestantem clementiam et nstram erga Te fidem excellentissimam. Namq Magnificus Dnus Castellanus virtutem Maiorum nostrorum Singularibus exornavit Laudibus, merito ille quidem sed nos inferiores illis nunqm pares semper et virtute et animo fuimus et unum ex multis proferam prius. Prussi ad praeter Leges et Majorum instituta sumptibus, militia nostris deniq corporibus tutati sumus, qd cum faciebamus non Poetenis, sed tibi Dno Nro praesto fuimus.

Tear-

Te ormis Cervicibq nostris obliti Legum et Libertatum (51
Patriæ nostræ in eo bello defendimq, et virtutem hanc ceu ali-
quod amplissimum Patrimonium nobis a majoribq nostris, re-
lictum ita ad hunc usq diem retinemq, ut in Fide nostra et
in Tua erga nos Clementia, ōia Reipublicæ et Libertatis nostræ
præsidia posita habeamq, et nunc si facultates nostræ forent
ad omnia imperata tua obsequentes nos præstaremq. Candi-
dum erga gerimq nullaq infuscatum malevolentia Cor, idem
animq est, qui semper fuit Te Regem et Principem nostrum confite-
mur. Huncq tibi Fidei nostræ erga Te obsidem dedimq, qd Serenissi-
mum Filium tuum Sulicessorem tuum nobis post Te, Regem ee vo-
luimq. Si quis vos inter nos est, quem aliquis dolor ex aliquare læ-
serit, facile clementia et Tua Regia Libertatem mitigare pti
nostram vero erga Te studium et hanc tantam animorum con-
sensionem ut benigno ac proprio suscipias animo, rogamus.

His dictis et Actis ctio dimissa est, Regia Vra Mtas Contio-
nibq, ampliq Tempus terere nolens publice, per Castellanum
Cracoviensem dixit. Se Singulos Palatinos ad Singulas Pro-
vincias missur: qui nobilitati, quid Lex facere vellet, indica-
rent. Qua propter triduo interjecto post quam acta sint Literis
prætermissis dimissisq omnibq Provincijs, atq cuibet, Locis
separato, ad quæ convenirent præscriptis, ad quos cum Pa-
latini venissent, monebant nobilitatem, ut de Republica
consulerent tempq gerendi belli adesse Rempublicam sine
milite, sine stipendio cē et quid Respublica detrimenti cape-
ret providerent verum cum in omnibq Provincijs unq esset
Tempq ad nullam rem plebis animi deduci potuerant te venis-
se agebunt ō ut tributum darent, sed ut cum hoste pugnarent
et si Libertatem Leges Rempublicam integram habeant, etiam
operam fortem et constantem Reipublicæ, nec hoc tempore
defuturam: Hoc responso ab omnibq accepto Palatinæ
opedum ad Regem redierunt. Rex iam cognita Provin-
ciarum Suma cum aliud non posset de solvendo Bello cæ-
pit

50) pit cogitare accersistis ergo per Literas omnibus Provin-
cijs ejus in arce jam dicta ex Loco Superiore his verbis comme-
atum abeundi domum redit. Reges autem nonē Castellanus
Cracoviensis ita locutus est.

Regis per Castellanum Cracoviensem Commeatus Domum redeundi concessus.

Serenissima Regia Mttas cum sciret hostili incursu va-
stantem eē provinciam vastatos agros Fratrum et Amicorum
vestrorum opem alia ratione illis, fere non potuit; quam ut vos
omnes ad tuendos Regni fines et defendendos Fratres et Ami-
cos vestros convoceret, ut ita et damna accepta resarcire
et infamiam ab ignorabili hoste nomini vestro illa tam
virtute et armis vestris repellerat, quam spem consiliorum
nescio quod factum impedivit: cum enim huc veniens mul-
ta praeter opinionem invenisset, quae turbari Rempublicam
viderentur, illis ante omnia providendum esse putavit.
itaq intus per turbatis rebus fori laude aliquid dignū geri non
potuit. Hoc toto tempore quo Leopoli hoc unum illi
maximum studium fuit ~~laude aliquid dig~~ ut Rempublicam
prius Domi constituerit, quam illum ab externo Hoste defende-
ret sibi a majoribus traditum in eadem aestimatione ac concor-
dia, qua semper fuit conservare volebat, hac re cōmotus ~~recumu-~~
~~tus~~ ad vos detulerat, ut cum hoc Tempore Reipublicae ditiones
Bello cōmode juvare non pessimus: Conferente saltim aliquo
subsidio Rempublicam iuvaremus, neq hoc pro Imperio a vobis
exigebat sed ut misericordia adducti succurreretis afflictis
socijs atq Amicis vestris, quorum miseria et calamitas, Rem-
publicam singulari notavit infamia cum ut sua pietate suc-
curreret, facit monuit qd potuit omnia. Quod si erga tantū
benevolentiam vos minus grati estis /: sic enim jam dicendum
est :/ Deo ipsi optime maximo eggregiam suam voluntatem
reliquit testatam. Dies hic nonus et quadragesimus quo al-
tere..

tereando tempq consumpsimq opportunitate gerendi belli (59
contrivimq. Quid jam est faciendum reliquum anni tempq ad
bellandum minime est aptum, nam Frigora, imbres et cæteræ
Hyemis tempestates imminentes, et ipse Tartarq et aliq hostis
fugiens se jam colligit, neq iam hoc tempore arma movet, qd
etiam Rª Mttas animadvertens alijs sibi opibq et consilijs ad
defendam Rempublicam opq esse intelligit. Itaq cum propter
anni tempq hac publica expeditione juvari non possit Rem-
publica vobis omnibq comeatum abeundi Domum dat, et
domum vos redire iubet, ipse dignitate, atq hujq Regni qua
semper apud omnes Gentes floruit æstimationem habiturq
ita ut res, et facultates ipsiq ferunt. Scitis in hoc Regno et
vectigalia ee parva, nec esse tanti, qvibq sine ope vestra res de-
fendi possit. Et si Rª Mttas omnia ope et opera vestra disti tu-
tq est, tamen ut poterit resistet vos iam (: ut dixi :) à belle libe-
rat hoc tn pacto ut si major aliqua vis et necessitas Rempubli-
cam invaserit prima Literarum publicatione ad diem dictu
et Locum destinatum præsto sitis. Atq illud postremum a Vo-
bis Sua Mttas petit, ut redeuntes, ita modesti ~~et [illegible]~~ sitis
et cum adventq vester multis calamitatibq fuerit causa, reditq
noceat nemini, bona amicorum nostrorum tueri non in ea ho-
stiliter servire, hoc qd vobis jure licere putatis abstineatis. Re-
gia enim Majestas, ita ut decet Legibq tantam Licentiam coerce-
bit, et omnibq qvibq talis injuriæ esse factæ dicentur operam et
auxilium Legitime pollicetur.

Jaszycki jussq ut gratius p Dato comeatu Regi ageret
nil cunctatq hoc modo exorsus est.

Quod nobis Clementissime et Serenissime Rex tam benigne come-
atum Domum ab eundi dederis ingentes habemq et agimq gratias
et qd acta nostra in hoc Conventu et postulata clemens ac Lubens
quædam comprobaveris, quædam vo, quæ intransigi non pote-
rant ad Comitia futura rejeceris totum nos à Te Sapientissime

Principe

60) Principe aequi et boni consulimus. Sic enim nobis de Tua in nos et Rempublicam clementia persvasi sumus, ut commodis neque nostris, neque Reipublicae nunquam sis defuturus, quare illud, obnixe a Mtte Vra petimus, ut tu ipse causam nostram defendas, adque id in Comitijs futuris tractes, ut ea pro quibus tanto studio a Mtte Vra contendimus suum sortiantur effectum quod attinet ad expeditionem bellicam illud ante omnia opus est, ut hoc milites, quos cernis robur ac firmamentum Regni existimes; hoc illud est aeranum inexhausti imperij Tui hi conservi pietatis Tuae, quos ita dispensabilis, ut in eos conjungas, quantum potes maxime, et nunquam dissipes: Quis enim ignorat divisa Imperij vis quantum Reipublicae nocuerit, quare in re satis nobis exempli sit Casimirus Pater Tuus, qui quot Regni vires disjunctas habuerit, quanta Calamitate apud Choynice victus affixerat Rempublicam non commemorandum hoc tempore unum recens exemplum, quo Hungaria nos monere potest. Quare quantis quotidie iacter malis, relicta stupris et incendijs sine jure Tua Mttas secum ipse reputabit, cum non tantum ab hostibus armatis fuit illi periculum, quantum a circumtusis undique seditionibus, in quas miserias detrusisset, si aequaliter omnes bello pacique vixissent. Itaque ante tam domestica, quam externa Exempla, nos id commovit, ut aequaliter in hac Republica si eam sempiternam esse volumus, vivamus: Id, ut fiat Tuam Mttem obnixe petimus, iniquid enim videtur alios in Castris vexari alios domi in luxu et otio degere, ita fit, ut alij in otio fiant beati, commoda sua augeant, alij in Castris miseri vitam et Fortunas suas omnes pro communi salute in discrimen adducant; Quae res quanta odia in Republica excitare possit, Tua Maiestas intelligit, hoc enim a natura omnibus animalibus tributum est, ut sibi melius malint, quam alteri, mures pro parvo frumenti grano saepe certant, et alia ejusmodi multa, quo enim minus putemus tui id esse oneris, quod ab omnibus ferendum esset aequaliter; neque id in auriga laudamus, si uno aequo onustum trahat

hat currum alterum vero otiosum ducat. Haec ideo, a me copiose comemorata sunt, ut inde Tua Mttas intelligat, nos disjunctos debiles, conjunctos vero fortissimos futuros. Quare una voce petimus, ut omnes vires Regni dissolutas in unum colligas easq; augeas, ut et illos qui a comuni Republica tuenda eximuntur ad ejus ferenda onera adducas; ita erit, ut comunem Rempublicam conjunctis uniamq; auxilijs, et eam unitis viribus fortissime defendamq. Jam tandem valeat Mttas Tua, sit nobis diu felix et incolumis, et Tempora Regni Tui ut Deus Optimus qm longissima esse velit omnes precamur.

Bello soluto Poloni meritissimi omnes Domum redibant, nam cum pro Libertate omnibus viribus frustra (: ut illis videbatur :) contendissent, re infecta ex hoc bello domum discedere acerbe graviterque ferebant quo in bello illud memorabile acciderat, qd una mens esset oium, ut omnes in bello durarent, nec re infecta Domum redire vellent; Nil enim illae valebant, quae natura voluit omnibus esse charissima scilicet conjuges liberos Fortunas omnes tam contempserat nil eum vastata et ardens Russia, nil Sordidati Socij, nil Lacrymae et Luctus Provinciae movebant, nulla eorum mentio Sermo nullis de his Libertatem, Leges jura oia strepebant, colloquia in circulis, in Campis Ecclesijs publice et privatim Rempublicam esse amissam dolebant, cum ita armati atq; instructi adessent, tamen illas invictas vires tantus dolor ita vincebat, ut non lituorum et tubarum Sonitus ad pugnam sed ad Legenda Statuta et Privilegia cognoscenda Gallorum caecitaret cantus. Hinc non hastas, sed Leges, non Scuta, sed Statuta circum ferre videres concursantes in oppido Conventus agere crebro praeterea Primores Partium suarum Senatum ingredientes monere, eijsq; Patriam, conjuges Liberos fortunasq; omnium committere. Quid ego nunc comemorem, qm sollicita nobilitas in omnibus salutationibus primum quaerere, quod actum in Senatu sit? quid decretu in Conventu? num bona adempta restituta?

num

62 Unam contra Leges comissa abrogata sunt? Cum vero rem ad Comitia attrahi alter alteri referret, sic metu exanimati sunt, ut actum esse de Legibus, de Libertate diceretur, cum enim ipsi a Lege impetrare non possent, suos Legatos id effecturos non sperabant. Quo circa hoc Nuntio maesti etiam pueri, dolebant juvenes, meerebant senes, ita, ut fatalis quidam dolor et tacitas omnium vulneraret animos, quem si ego describere, pergo succumbam oneri, neq minima ex parte illum consequi potero. Quare, hoc illum faciam, qd ille Pictor in immolanda Ipsa Ifigenia fecerat, ut cum Agamemnonis luctum penitus imitari non posset, velandum caput ejus putavit, ut secum quisq quantus esset dolor aestimaret sic et ego obvolvam dolore comunem et alijs iudicandum relinquam quo in dolore fuerunt hi, qui servire nemini, imperare omnibus didicerunt, cum vocem Legum extinctam Libertatem comune oppressam esse dicerent, sic enim ea jactabuntur in Populo, verene, an contra nescio: Ego cum praecipuam certae historiae Laudem veritatem esse suam, ~~non quod faciendum, sed qd in hoc~~ non quod faciendum sed qd in hoc bello actum sit attendere debeo. Dolebat itaq Equester Ordo et omnes ut victi ex acie sic spe frustrati in Leopolim discesserunt: Praeterea ad hunc dolorem suma illa scuta, sumas hastas, illa agmina formidabant. Asia metuebat Sustria timebat Valachia jam jam deploranda expectabat sibi funesta, sine effectu domum redire. O misera et infelicia Tempora! Centum et quinquaginta millia selectissimorum virorum circa vel ultra Leopolim; Sic enim dicebatur ex Splendore atq ad paratum ut non ad Valachiam tantum, sed ad universam Asiam occupandam sufficeret; Hi enim fortissimi Equitatus haec fortissima bello corpora fuerunt, ut post Hominum memoriam nullus exercitus instructior aut apparatior fuerit. Neq me hac in re fallit amor Patriae, sed ea referro, quae a prudentissimis exercitatis

viris

Viris tam externis quam Civibus acceperam, cum talis et tan- 63
tus Exercitus domesticis remoratus discordijs apud Leopolim, et dum
Leges sibi restitui, Libertatem reddi postulat, duobus mensibus in Rus-
sia mansit, ut non prius inde discederent, quam Leges libertasque ea-
rum confirmaretur. Et si hæc fieri non possent vitam potius dixe-
rent, sed hæc fuissent tolerabilia, si illa fieri aliquando possent
Cum autem Valachiam majores nostri Servum hæreditarium no-
bis reliquissent, et cui nuper prostrato et profligato illas ipsas
compedes, quibus se exuerat induimus, hæc rursus nostræ solverant
dissensiones, et noster in nos civilis armavit error. Sed querelæ
facessant, quæ nil prosunt, quibus ego uter liberius; Verum si forte hoc
aliquo casu in manus hominum pervenerit, ab omnibus hanc pe-
tam veniam, ut me has Contiones sic tractasse existiment ut ni-
hil neque falsi affirmarem, neque veri detraxerim. Præter ea scio
hoc omnes impar meis viribus fuisse, et in quo tractando Divina
illa Ciceroniana laboraret Eloquentia, quo ab omnibus postulo
ut multo minus de his veris, quæ eloquentibus introducta sunt
suspicemini: Neque ego hoc mihi sumo, ut subtilitatem mode-
stiam vindicando, illorum clarissimorum virorum ingenium
complecti; aut consequi possim. Quid dicam de Principibus
Senatus, quibus eo turbulentissimo tempore prudentior et constan-
tior nemo fuit, ita ut diversa ratione summam et ingenis et pru-
dentiæ adipiscerentur Laudem. Quare ignoscant mihi omnes
qui hæc Legent, si eloquentissimorum virorum præstantiam in
dicendo adamussim nulla tenus exprimo, oro; Nam non eloquentiæ
sed veritatis Laudem hic quærimus, de inde vero hæc congessi
non ut in vulgum ederem, sed ut otium hac meditatione falle-
rem. Boni Consulite

List Bajazetta Sołtana Tureckiego do Alexandra Krola
Polskiego 1502 Ao. die 22 Feb. pisany. +

Sołtan Bajazet z Bozey Łaski Wielki Cesarz Azyiski, Euro-
ropy, Maurow etc. etc. Nayiaśnieyszemu Xciu Panu Ale-
xandrowi z Bozey Łaski Krolowi Polskiemu, Wielkiemu

Xiąż.

64) Xciążęciu Litt.o Ruskiemu, Pruskiemu Panu dziedzicznemu Przyiacielowi naszemu i Sąsiadowi Zdrowia dobrego.

Wzięliśmy przez Posłanca W.a K.r Mę: Listy zrozumieliśmy o dobrym zdrowiu i szczęśliwym powodzeniu WKMę: w ktorym niech Pan Bog chowa WKMę: na długie czasy. Zrozumieliśmy i to że WKMę chcesz miec pokoy z nami i Posła do nas chcesz posłać Wielkiego dla potwierdzenia Przyiaźni naszey i postanowienia dalszego i Listu się nan u nas domagasz. Niech to będzie wol. WK.r Mę: ktory kiedy przyidzie, będzie miał wolność przyiść i wrocić się ze wszystkiemi Ludzmi swemi bespiecznie i bez wszego wątpienia i przeszkody; Będzie wdzięcznie od nas przyięty a że niebędzie inaczey Krolewskim słowem obiecuiemy.

Dan w Konstantynopolu, ię ut supra.

Intencya ab Ordinibus Lithvaniae Posłom na Seym Warszawski około Uniy 1563 ię 21. Julij dana.

Zygmunt August z Bożey Łaski Krol Polski, Wielki Xiąże Litt. Ruski, Pruski, Zmuydzki, Mazowiecki, Inflantski i innych Pan i Dziedzic.

Oznaymuiemy tym pisaniem Naszym wszem, iż staną wszy i przed nami Wielebni Oświeceni, Wielmożni Urodzeni, Szlachetni, Sławni Prałaci y Panowie Rady, Stanu oboyga Duchownego i Swieckiego i oboiey Ławice i też Xiążęta, Panięta, Urzędnicy i wszyscy wielkiego Xięstwa Obywatele, tak Synowie Ziemscy iako i Mieszczanie na ninieyszym Seymie walnym tego to Xięstwa zgromadzeni, nie tylko swe, ale inney Braci swey, każdy wedle swego Stanu Osobę na sobie i wszystkę w obec Rzpltey nosząc, gdyż iuż pewne z porządku siebie Posły na przyszły Spolny Koronny i W. Xięstwa do Łomży pierwiey na Seymie Piotrkowskim złożony, potym do Warszawy z pewnych przyczyn przełożony Seym obrali ktorych Imiona są na mocowanym Liście wysłowione, stateczną z nami obmowę uczyniwszy, i pierwiey się dobrze naradziwszy spolnego i iednostaynego zezwolenia i zgodney wszech woli takowe tym Posłom swym przed nami mianowitemi słowy dali poniczenie prosić ich i przez

wiarę

wiarę i powinną ku Oyczyźnie, miłość powyższą, aby we
długu tego porucżenia się sprawowali i zniego nieustępowali. Które
to porucżenie ustnie przed nami wystawione napisane urzędnie a potym
przy wszystkich przeczytane i pochwalone, a żeby tym naszym Pismem
było oznaymione pokornie nas prosili. Którego to Porucznika ten iest
Sens, albo to iest wystawienie.

Dnia Ś. K. M. Pana Naszego Miłościwego, na bliskie przeszłym Sejmie Koronnym
Piotrkowskim wespołek z Panami Radami swemi za przymową wszech
Stanow Kor. Sejm. Powszechny Kor. Polski i W. X. Lit. postanowiony i
na dzień bliskie przyszłego Święta S. Marcina dla ważnych a
wielkich potrzeb Rzpltey obojego Państwa złożyć naznaczył. Tak my
wszyscy przerzeczeni Prałaci i Rada, Xiążęta, Panowie, Urzędnicy
Ziemscy i Nadworni, i inni wszyscy stanowić tego Państwa W. Kie
stwa obojga Stanu Duchownego i Świeckiego, nie mogąc wszyscy
na ten Sejm obłicznie przybyć i przyiechać: A przeto niektórych Ra
dnych naszego Rady Pańskiey, iako Duchownych tak i Świeckich prze
dniejszey i innych Panów. i ten z innych wszech xiążęcych Rycerskich
i Szlacheckich Stanow wybrać i na mieysce nasze, którzyby osoby
nasze na sobie nosić i reprezentować mieli posłać do Warszawy umy
ślilismy Panow Towarzyszow, Przyiaciół i Bracią naszę naymilszą,
szą i wszelakiey czci godną, których Imiona na Liście innym na
szym umocowanym i pieczęcią Ś. K. M. zapieczętowanym mia
nowicie są wyrażone.

Których Wielebnych, Ostrożnych, Wielmożnych Jmć Panow i
ku Towarzyszow i Przyiaciół prosimy i Bratersko napominamy a,
by na ten Sejm z potrzeby Rzpltey iechawszy, naimniey nasurre i ako
nasze Dostoieństwo oglądali się i onego przestrzegali. Jeśli który z
innych Stanow z obran, tym który z Panow Rady Pańskiey posta
wi się, we wszystkich rzeczach iako Starszym i przełożonym swoim powin
ną uczciwość aby czynili, inic okrom ich Rady i przy zwłoczenia wsze
lkich Ziemskich sprawować niemaią, ani będą mogli. Aniżeli Wie
lebni, Ostrożni, i Wielmożni Posłowie z Panow Rady Pańskiey

stu

66) słuszną też miłością maią ich ogarnywać, i też o ziem-
skich rzeczach z nimi chętliwie i braterskie maiąc namawiać i
zgadzać, i tak przeciwko nim maią się zachowywać, iako wier-
nym a prawdziwym Rzpltey Przełożonym przeciwko własnym
dzieciom zachować się przystoi. A zwłaszcza ilekroć wspolnych
zasiedzeniach trafi się rozmowę mieć w rzeczach około Uniey, to
iest spolnego złączenia i zjednoczenia z Koroną, żeby się kto z tych Pa-
now Posłow, ktorzy od inszych Stanow posłani są, okrom woli, wia-
domości i przyzwolenia Ichmciow Panow Posłow, z Ławice Rady Pan-
skiey posłanych w te rozmowy niewtrącał. Ale żeby było wszystko
za wiadomością i wolą starszych i spolnym zezwoleniem wszech
Panow Posłow, a przyszedszy do spolnego zasadzenia pozdro-
wienie z winszowaniem wszelakiego fortunnego powodzenia
powiedzą Panowie Posłowie, Wielebnym, Oświeconym, Wielmo-
żnym Panom i wszystkim Stanom Krolestwa Polskiego na
Seymie Warszawskim zabranym, Panom Braci, Sąsiadom i
Przyiaciołom naszym naymileyszym i wszelakiey uczciwości go-
dnym, tymże Braterskie nasze Powolenstwa i zachowania Przyia-
cielskie zalecą, iako naylepiey mogąc, chuci nasze pokazać ku
Ichmciom Panom Radom i innym wszem Stanom Kor:. A naprzod
obmowić nas maią, ktorzy na ten spolny Seym niemogliśmy ziechać
i przybyć dla niebespieczenstwa tego te Panstwa od Moskiewskiego
i Walki ktora się w Inflanciech od Szweda dzieie.

Potym tak tę sprawę Uniey abo spolnego złączenia i zjednoczenia
zacząć maią, aby ta Unia Panom Radom i wszem Stanom Korony Pol-
skiey, pod tak trudnym czasem Rzpltey naszey mniey wdzięczna
niebyła, iako więcey potrzebą przymuszona, a niżli dobrowolen-
stwem zjednana, i ktorey aże teraz, z samey tylko swey własney po-
trzeby uprzeymie żądaią.

Mogą też przypomnieć z początku ktorego czasu od Nayi: Panow
Przodkow J:o K: Mci Władysława Jagiełła i Syna iego Kazimierza
Alexandra, Witolda Zygmunta Wielkich Xiążąt Litewskich na-
przod

przod, a potym od Olbrachta Krola Polskiego i Alexandra (67
W. Xcia Litt. Panstwo Litewskie Koronie Polskiey złączone i zjednoczo
ne iest. Przodkowie nasi nieopuścili, i my tez nieopuszczamy za-
chowania prawdziwey Braci Towarzyszow i krewnych przeciw-
ko Narodowi Polskiemu, i będąc pod iednym Panem, iako iedney
głowy ciałem, zawsześ my się rozumieli za ieden Lud i iedno Ciało z
Narodem Polskim, ani w zadney rzeczy nie oddalaliśmy się od nich, i
owszem ile kroć potrzeba i w rzeczach ziemskich i własnych, szczęśliwe
i przeciwne przypadki mieliśmy za spolne, czego wszystkiego iasne
są przykłady na doręczu. Ale gdy na tym blisko przeszłym Seymie
Kor. wszystkich Stanow Kor. tego chcieć i pożądać wyrozumieliśmy, aby
ta Unia iuz dawno postanowiona, a iako spolne oboyga Panstwa złącze-
nie mocnieyszym węzłem związane więcey a więcey się spaiało, i tak
stale wiecznie do Konca trwało postąpiceśmy im tego niechcie-
li, zebyśmy tey związki ziednoczenia mniey niż oni pożądać i
chcieć widziani byli. A przeto prosiemy zeby Panowie Posło-
wie powiedzieli, siebie na to od nas być posłanych i Ichmciom
Panom Rady i innym wszem Stanom Kor. aby perswadowali.
Iż pożądamy abo pragniemy zawsze takich obyczaiow i sposo-
bow Uniey, ktore przez Nayi. Pany Władysława Jagiełła Kro-
la a Alexandra Witolda W. Xcia zaczęte, potym przez Nayi.
Pany ich Wnuki Olbrachta i Alexandra Krole i od Przodkow
naszych dokonczone, i po części ku dostoienstwie tego Panstwa
W. Xztwa sposobione i umiarkowane, i z zwykłym do tych
miast uzywaniem uchwalone są i utwierdzone.

Abowiem chcemy aby wiecznemi Czasy był ieden Pan, ieden Krol
ieden W. Xiąże, i ieden Pan tak Korony Polskiey iako W. Xztwa pod
ktorym iako iedną głową Lud oboyga Panstwa, aby był iednym cia-
łem i iednym Narodem. Ktory Pana aby spolnemi głosy i zezwo-
leniem oboygo Panstwa wiecznie wybran był nie kto inszy iedno
z chwalebnego a Swiętego Narodu i Domu Nayiasnę wyzey
opisanych. Ktorzy byli początkiem tey Uniey Władysława Jagiełła
a Ale-

 a Alexandra Witolda, poki tego Swiętego a chwalebnego Narodu naydaley stawać będzie. A gdzieby czego Boże uchoway niedostało, tedy wedle nauki w Przywileiach opisaney my okrom wiadomości i Rady Prałatow i Panow Szlachty i wszego Rycerstwa Korony Polskiey Braci naszey ku wybieraniu W. Xcia i Pana wybierzemy: Jako z obu stron maią być wezwani, i czas słuszny na to naznaczon. Tymże obyczaiem po zeyściu Krola Polskiego przerzeczeni Prałaci, Panowie, Rycerstwo i Szlachty Korony Polskiey, bez wiadomości i Rady Prałatow, Panow, Xiążąt i wszego Rycerstwa i Szlachty W. X. Litt: ieśli wezwani Czasu słusznego będą chcieli Krola i Pana obiorą. Jakoż i maią być wezwani i czas słuszny na to naznaczon. To też aby było przydano i iaśnie na Przywileju obwarowano maią się postarać Panowie Posłowie, aby iako na Koronacyą Krola Polskiego Posłowie z W. Xztwa Litt: posłani być maią.

Tym też obyczaiem, okrom wszelakiego przedłużenia skoro po Koronacyi, Posłowie z Korony Polskiey ku podniesieniu tegoż Pana na W: Xięstwo, do Litwy posłani być maią. I przy sprawie tego podniesienia i przy wszystkich zwykłych Ceremoniach oblicznie przybyć, ktora wszystka sprawa, aby była przy zasadzeniu wszystkich Stanow i Ziem W. Xztwa na mieyscach swych. A iako Panom Polakom Korony Polskiey przy Koronacyey, tak też nam i naszym Potomkom przy podniesieniu na W. Xztwo i przyimowaniu Kleynotow Xiążęcych, Krol. W. Xże, Prawa, Przywileie, Wolności i Swobody Nasze ma potwierdzić, i siebie obyczaiem i przykładem przodkow swych wedle opisaney Formy przysięgą nam i potomkom Naszym obowiązać. Przytym też tego dołożyć potrzeba, aby wybieranie Krola Polskiego i W. Xcia Litt: było zawsze przy Granicach tego oboyga Panstwa, a potym Koronacya w Krakowie, a podniesienie na W. Xztwo w Wilnie, tak iako wyżey opisano. A iako tego, ktory nam szczęśliwie panuie i Kroluie, Nayi: Pana, a Pana

Naszego

Naszego Zygmunta Augusta, tak innego potym, bądź ziega (69
Mtu. Narodu pochodzącego, bądź też Spolnemi głosy i zezwole-
niem od oboyga Panstwa wybranego nigdy opuszczać niema-
my, ani opuściemy, pod Szlubem Wiary i poczciwości naszey
iakośmy się z Przodkow naszych z obustron tym obyczaiem obowią-
zali. Wszakoż takowe wybieranie Pana niema być aże po ześciu
z tego Swiata JKMci, do czego aby nie rychło przyszło, racz to nam
dać Pa Boże. A za żywota i panowania JKMci tedy z pozwolenia
JKMci wedle opisu Przywilejow to wybieranie Pana być ma. Też
mamy przy przyrzeczonym Krolestwie Polskim mocnie i nierozdziel-
nie wespołek stać, i nigdy przerzeczonych Panow, Pralatow i wsze-
go Rycerstwa i Szlachty Korony Pol: we wszystkich ich potrzebach
i przygodach nieopuszczać, ale zawsze im przeciwko wszystkich
nieprzyiacioł zdradom usilowaniom Rady, pomocy i życzliwo-
ści wiernie użyczaiąc, i nizkim Walki i Woyny okrom wiadomo-
ści woli i przyzwolenia ich i Potomkow ich niebędziemy poczynać
ani podnosić, wyiąwszy wielkiey a nagłey przypadłey od nieprzy-
iaciela zdradą, chytrością, złą radą przez nas, abo przez inne Oso-
by przeciwko Krolestwom podbiiać abo podbudzać niemamy, i
owszem nie inaczey od wszelakich zdrad, onemu przestrogę czynić
i iego bronić iako Nas samych i WXięstwo opatrywać i bronić
wedle winności naszey ku Oyczyźnie powinniśmy i obowiązani.
Tak też Koronie Polskiey wiecznie powinnych i obowiązanych sie-
bie czyniemy. Wzaiem też mamy pewną ufność, że też Sławnego
Krolestwa Polskiego Pralaci, Panowie i wszystko Rycerstwo i Szla-
chta, przeciwko nam toż uczynią, i tymże obyczaiem, i też temi we
wszym słowy przeciwko nam obowiązanie i powinność przyimą
iż WXa Litt: i iego Pralatow Panow, Xiążąt i inszego Rycerstwa
i Szlachty niemaią opuszczać, ani żadnym nieprzyiacielskim Zdra-
dom, chytrością, złą radą sami przez się, abo przez inne Osoby niema-
ią podawać, ani też Walki i Woyny, okrom wiadomości, przyzwole-
nia i Rady naszey i Potomkow naszych niemaią poczynać wyią-
wszy wielką nagłą przypadłą od Nieprzyiaciela potrzebę. Wsza-
kże

70) Wszakże wszelakie potrzeby, pomocy i ratunki na obie stro-
nie oboyga Panstwa, aby tak były czynione, żeby uważano, co i
iako wiele ma być z W. Xztwa Koronie, a z Korony też W. Xztwu
bądz Ludzmi służebnemi, bądz Pospolitym Ruszeniem, abo też
Pieniędzmi, aby też uważano było iakie możności i dostatki są
Koronne, a iakie W. Xztwa. I tym obyczaiem słuszny Szacunek
być mogł, i też wedle potrzeby uważenia Nieprzyiacielskiego. A i
żeby też nie na każdy zawroch ruszenie wszystkich wyciągano.
A dla tego Panowie Posłowie przypilnować tego maią, aby to jaw-
nym Pismem na potym obwarowano było, żeby nie było wolno
z obu stron oboygu Panstwu ni z kim przymierza tak wiecznego
iako doczesnego i złączenia przyimować tak ani wzniszać, iedno
za spolną Radą i zezwoleniem całego Panstwa.

Też ma spolne Seymy wedle nauki starych Przywilejow, iż przy-
zwalamy, powiedzą Panowie Posłowie: wszakoż tak aby na te
Seymy spolne niebyli wzywani i zbierani dla iakich kolwiek lekkich
przyczyn. A iesli wielka i ważna potrzeba przytrafi się i spolna o
biemu Panstwu, tedy oznaymiwszy naprzod o tym, toż na ten
czas z obie stron na mieysce w Statuciech i Przywileiach opisane;
abo gdzieby się Jo Kr. Mci widziało, zjechać się maią wszyscy i ze-
brać Prałaci, Panowie i wszyscy Stanowie oboyga Panstwa i oboy-
ga Stanu tak duchownego iako i świeckiego. Ale iesli by się przy-
dały lżeysze i mnieysze potrzeby, abo ktore nie tak bardzo dotykaią
ktorego Panstwa tedy takowe wszystkie potrzeby przez Posły go-
dne z obu stron posłane być maią odprawowane. A to uchodząc wię-
kszego i niepotrzebnego kosztu i nakładu, ktorzy Posłowie iako od
nas do Korony, tak z Korony tu na nasz Seym maią być posyłani.

Toż ma być opatrzono, aby ten teraźnieyszy Ziazd i zebranie do War-
szawy niebyło na przekazie i zawadzie Przywilejom, aby wedle nich nie
miały na potym Seymy bywać przy Granicach oboyga Panstwa.

A naywięcey pilnie przestrzegać będą Panowie Posłowie, aby w
naymnieyszey części Prawa W. X. Litt. wolności, Prerogatyw Xiążęcych
Panskich Urzędniczych, i innych wszech tego Panstwa Stanow położone
i znizone niebyły: Ale żeby temu Panstwu W. Xztwu zostało zawsze

Jego

Jego Dostoieństwo Ważność, władza i rozkazanie, ani tym od- (71
nowieniem starey Uniey było naruszono, ani ziemska uczciwość, tak
iako starym Przywilejem, opatrzono i obwarowano niebyła obrażo-
na; w ktorym Przywileju te są słowa wyrażone. Jesliby ktore insze
zapisy między nami Pralaty i Pany, Korony Polskiey byli, ktoreby z o-
bu stron spolną uczciwość obrażać miały, ktorych Przodkowie nasi nie
trzymali, i my tez nie przyięli, ani dzierżeć będziemy. A przeto aby wedle
starych zwyczaiow, niebiorąc przed się ktorych kolwiek pierwszych przeciw-
nych zapisow, ktorych Przodkowie nasi nieprzyięli ani trzymali Ra-
dom oboyga Stanu Duchownego i Swieckiego i inszym wszem Sta-
nom Xiążęcym, Panskim, Urzędniczym i wszemu Rycerstwu i Szlachcie
tego W. X. Litt: mieysce w tak zasadzeniu Seymowym czasu pokoiu, i a-
ko i na Woynie, wszystko słuszne i uczciwe było naznaczone, i swoie
Chorągwie i znamiona na pewnych i uczciwych w Woysku mieyscach W.
Xztwa Panowie i Xiążęta i inni wszyscy Stanowie aby stawili, i w zadney
rzeczy aby niebyli poniżeni od Panow Korony Polskiey. A w Litwie Po-
lacy, w Polszcze Litwa pierwszy Uff wieść maią i pierwiey się z nieprzyia-
cielem potykać. Tez aby pospolitą Seymową uchwałą to się postanowi-
ło dla utwierdzenia większego złączenia, zeby tak Panom Polakom w
W. X. Litt: iako Litwie w Panstwie Koron: maiętności, osiadłości, wszela-
kie leżące i ziemskie trzymać wszelakim prawem i panowaniem wol-
no było, i aby były podniesione i skazone wszystkie oboyga Panstwa Pra-
wa, Statuta i Dekreta, aby wyroki na przeciwko temu wypuszczone,
osobliwie one, ktoremi bliskim dopuszczono skassować Cudzoziemcow
z Imion mianowanych, a to pewnym Szacunkiem. Azeby na potym
roztargnienia tego spolnego złączenia i ziednoczenia zadna okazya
abo przyczyna niezostała ma być pilnie opatrzono aby Cła nowe ku
Szkodzie oboyga Panstwa niebyły stanowione. Moneta tez aby nie
była lżeysza i nierowna, ale iednakiey ważności iako by było bez
Szkody W. Xztwa. Kupcy aby z obu stron niebyli oszukiwani ku-
piectwa i handly, aby sprawiedliwie i wiernie z obustron były sprawo-
wane: Towary złe aby były wyniszczone i ku Szkodzie drugiego Pan-
stwa niebyły wnoszone. Mostowe, Grobelne i inne takowe wymy-
słone wyrywki ku Szkodzie oboyga Panstwa, aby nie były stanowione,
Ani drogami niezwyklemi i nowemi stare i zwyczayne drogi nie
były

72) były odmienione, ani indziey obracane. Aby były dobrowolne wszędzie drogi tak Lądem iako i wodne, i dobrowolne przebywanie i prowadzenie wszelakich rzeczy ztąd do Korony; a z Korony zaś do W. Xztwa Złota, Srebra, miedzi, Spiże, Cyny, Żelaza i wszystkich Kruszcow i innych wszelakich Towarow, nigdy to niema być broniono. Też zabierania i chamowania aby ustały, i nie łacno dopuszczone były, aże po pierwszym, drugim i trzecim opowiedzeniu, a nie Ziemia niema być zawierana, okrom wiadomości oboyga Państwa. Brzegi aby postaremu były wolne, a osobliwie w Prusiech. Też wypuszczenia Soli z Korony z Rusi i też z Pruss. aby niehamowano, ale żeby to wolno było, i aby Cudzoziemski człowiek ku szkodzie oboyga Państwa Kupcom okrom spolnego zezwolenia z obu stron, aby nie był aresztowan i hamowan. Zbiegowie też i słudzy ktorzy zmyta służą, iako i poddani aby okrom wszech zwłok i wykręcenia byli wracani. Granice też głowne między Koroną i W. X. Litt. aby w odle starego rozgraniczenia były zachowywane, odnowione i naznaczone, aby ztąd żadney naymnieyszey przyczyny nie było ku roztargnieniu i rozerwaniu miłości i przyiaźni oboyga Ludu tych dwu Państw. W Krzywdach też z obu stron poczynionych, a zwłaszcza między Ludźmi pogranicznemi, iako w gwałtach, najazdach domowych, aby Starostowie słusznie i pobożnie bez wszystkich długich przewłok prawnych, nieodsyłaiąc do inszych należących Sądow, sami nieodwłocznie sądzili i sprawiedliwość prętką czynili.

A i żeby we wszem W. X. Litt. było zrownane z Państwem Kor. słuszna i przystoyna rzecz sprawiedliwości, ktora w rowności bywa zachowana aby miasta też i ich Obywatele w Koronie zrownane były. A naprzod Miasto Wileńskie iako głownieysze i Stolica W. Xztwa aby z tychże Przywilejow, Prerogatyw, Swobod i wolności, wszakoż od swoich Przywilejow nie odstępuiąc, weselili się, z ktorych Miasto Krakowskie iako głownieysze i Stolica Krolestwa weseli się. Też na Seymy spolnie dwu Posłow swych z Rady. Mieszczan Wileńskich wiecznemi czasy aby poselali, ktorzy aby pierwsze mieysce po Posłach Rady Miasta Krakowskiego mieli, i o swych rzeczach na Stan Miasta swego należących wolne przymowy i przykładania czynili. Co gdy się tak iako tu opisano

no sprawi i stanie, mamy nadzieję w P. Bogu. Który iest wszy- 73.
lakim miłości i iedności początkiem i Wodzem, że to spolne zie
dnoczenie temu obojgu Prawnemu Narodowi i Rzplitey, i ten spol-
nemu Panu. Naszemu, Ktorego Przodkow i iego samego Sprawa
to się dzieie, będzie wiecznemi czasy zdrowe i pożyteczne, i aby było
ku Czci i wiecznej Chwały Bożey Majestatu tego Boskiego potrzebne.
mu i spolnemi prozbami oto wszyscy prosiemy.

Które wszystkie i Każde z osobna wyżey opisane rzeczy będzie
li potrzeba nowemi zapisy i przysięgą z obu stron uczynić dobre być
mają. Inne rzeczy z dostoieństwa i pożytku tego Państwa W.
Ctie. Wielebni, Oświeceni, Wielmożni etc. i Ichmć Panowie Posło
wie być będą rozumieli zbaczenia swego i powinności ku Oyczyźnie
swey znayduiąc Ksżym staraniem i pilnością z Ichmć Pany Radami
Koronnemi, oraz tych Państw złączeniu i zjednoczeniu, aby sprawowa
li i stanowili, coby było z pożytkiem i dobrym a zdrowym obojga
Państwa. W wzrzeczach i sprawach trudnieyszych referuiąc się dla
odzywaiąc do wżtey Rady i inszych wszech Panow Wżtkie i zupo
winności swey ku Oyczyźnie i z drugą zlecenia, żadney inszey rzeczy
oprocz tey samey Unieyi na tym Symie aby nie racznili, ani się wdawali
sprawować i stanowić, i z kres ow tego zlecenia naszego spolnego wy
kroczyć. Które to poruczenie od wszystkich w obec nam danione
naradzone i zamknione, tak słowo od słowa, Wielebnym, Oświeco
nym i Wielmożnym P.P. Posłom na Sejm Warszawski obranym po
dane być ma iednaiącemu tym listem, ku Ktoremu iest pieczęć Nasza
przyciśniona. Datum Vilnae 21ma Julij, Anno Dmni 1563.

Sigismundus Augustus. Rex.

Sigismundus Augustus Dei Gratia Rex Poloniae, Magnus
Dux Lithuaniae Russiae, Prussiae, Samogitiae, Mazoviae, Livoniaeq;
etc. Dominus et Hæres.

Significamus tenore præsentium quorum interest Universis &
Constituti coram nobis Reverendi, Illustres Magnifici, Generosi, No
biles Famati, Prælati Senatores Consiliarij Status utriusq; Spiritua
lis et Secularis, ac utriusq; Subsellij, nec non Duces, Barones, Offi
ciales et universi Magni Ducatus congregati, non Illum suas Inobe
dien
tiam

74) tam Terrigenae quam Civos in Comitijs generalibus praetensibus hujus magni Ducatus congregati non solum Suas sed ad alior. Fratrum Suorum pro Suo quisque Statu et Conditione Personas, ac omnium in universum Rpbcam Magni Ducatus Lithvaniae repraesentantes. Cum jam certos ex Ordine quisque Suos Legatos et Nuntios ad instanti ac Comuni Regni Poloniae et M. Ducatus Lithvaniae Lomzam prius et Piotrcoviensium Comitiorum decreto indicta, deinde Varsaviam ex certis rationibus translata Comitia designassent in Literis mandati nominatim expressos maturam pro habito nobiscum comunicatus Consilio, de mutuo et unanimi Consensu et conveniendi omnium voluntatem, tale ijs ipsis Legatis et Nuntijs suis coram nobis expressis verbis dederunt Mandatum, orantes eos ac per Fidem et erga Patriam pietatem obtestantes ut secundum, illud per omnia segerant, nec eius fines praetergediantur. Quod quid exemplum ex illorum ore fideliter et annotatum deinde praesentibus omnibus lectum ~~deinde praesentibus~~ et approbatum ut diplomata. Nostro publico expressum describeretur suplicaverunt ejus autem Tenor et Sententia haec est. Quando quidem Sa Ra Mtas Dnus Noster Clementissimus in proximis praeteritis Regni Piotrcoviensibus Comitiis, unicum Inclito Senatu suo postulantibus, omnibus Ordinibus Comitia communis Regni Poloniae et M. Duc. Lithv. instituerit, et ad Ferias Scti Martini proximas ob gravissima Rpbcae negotia indixerit non possimus autem omnes utriusque Status Ecclesiastici ac Saeculares Praelati. Senatores. Barones optimatos. Proceres Magni Duc praesto ex illa ipsa Comitia edesso, ideo quosdam ex nostro Senatorio ac item ex reliquis Ducalibus militaribus, nobilibus Equestribusque Ordinibus deligendos, et Loco Nostri nostras repraesentatum personas, mittendos Varsaviam duximus. Dominos. Collegas. Amicos Fratresque nostros charissimos et observandos, quorum nomina alijs mandati Literis Sigillos Sae Rae Mtis obsignati Nominatim sint expressa quorum Reverendissimos ac Illustrissimos D. tanquam Dominos Collegas Fratresque et Amicos oramus Fraternique et hortamus ut in illum Conventum Reipbcae Nstrae causa Profecti, Suam non minus quam nostram dignitatem respiciant ac jucantur. Ac ij qui ex

Eque-

Equestri Ordine sunt delecti, ijõ qui et Senatu missi sunt, in
omnibꝫ tanquam majoribꝫ et Patribꝫ conscriptis, debitum honorẽ
ac reverentiam exhibeant in q̃ sine eorum Consilio et assensu
de Publicis nostris rebꝫ arguendum vel statuendum sibi existi
ment, Vicissim vero Reverendissimi ac Illri Senatores debita
etiam illos benevolentia prosequatur, ac de publicis etiam
rebꝫ cum eis Benevole et Fraterne conferant, itaq; erga eos
se gerere decet. Quoties autem Verba in Consessu mutꝫ sine nu
per ijs negotijs Unionis facienda neq; ex exigis qui ab reliqris
Ordinibꝫ missi sunt, injussu Legatorum ab Ordine Senatorũ com
missorum addicendum vigeret sed eorum jussum voluntatemq;
et communem omnium Legatorum assensum expectet, tanquam
Majorũ Senioꝝ et Patrum conscriptorum, quibꝫ omnem honorem,
rem, reverentiam et obedientiam exhibere debent.

Venientes autem in Comunem concessum Salutem plurimam
et cum singulatim tum publice omnium rerum publicarũ Successꝫ
precantur Domini Legati Reverendissimi, Illustrissimis, Magnifi
cis ac Generosis Dominis omnium Regni Poloniæ Ordinum
Statibꝫ in Comitijs Varsavienbꝫ congregatis Dominis Fratribꝫ
vicinis a micisq; nostris charissimis et observandis, eisdemq; Fra
ternæ nostræ obsequia et amicitiæ Officia comendabunt, quibꝫ
poterunt Verbis, nostram erga illum inclitum Senatum et om
nes Ordines benevolentiam declarantes. Invitimis vero exaudi
bunt nos, qui ad comunia hæc Comitia venire nemine non possumus
propter imminentem huic Imperio Moschum, et bellum quod in
Livonia contra Suecos gentur. Deinde caute ac prudenter ne
gotium Unionis tractandum suspiciant, ne Senatꝰ vel Ordinibꝫ
Poloniæ minꝰ grata hæc Unio, hoc tempore. Nostræ Reipublicæ
difficile accidat, quasi necessitate exorta magis quam bene
volentia conciliata nunc demum sero expectatur. Potenint
commemorare ab initio quo tempore a Sermo Sa Re Mtis Mayo
rẽ Vladislao Jagellone ac filio ejus Mtis Casimiro et Alexan
dro Witoldo et Sigismundo Ducibꝫ Lithuaniæ primum ac dein
de Joanne Adalberto et Alexandro, a majoribus q̃ Nostris Li
thuaniæ Regno Poloniæ conjuncta, unita et consociata est, nul

lum

26.) Cum Maiores nostros, ac nos etiam nunc intermisisse, vel etiam intermittere, verorum Fratrum, Sociorum Consanguinio-rum erga Poloniae ~~conjuncta~~ Gentem Officium, nosq sub uno Principe veluti uniq Capitis compage pro uno Populo, unosq Corpo-re cum natione Polona nos reputasse, nec ulla in re ab illa alienos declarasse, quin quoties fuit necesse, ut publice et priva-tim et secunda et adversa comunia existimaremus, cujq Rei exempla in promptu habentur. Sed cum in proximis ipsce Regni Comitis omnes Regni Ordines expectasse intelleximq, ut haec ipsa iam dudum Constituta et veluti compacta utriusq Dominij conso-ciatio sive unio firmiori constricta nexu magis coaffiat, et constans ac perpetua ad extremum perduret, concedere nos quoq illis voluisse ut minq hoc unionis vinculum, qua illi ex-pretivisse videamur. Pro inde rogamq, se a nobis missos dicant illarumq Dominationibq persuadeant expetere nos expetivisseq semper eas Unionis Leges ac Conditiones, quae a Serenissimo o-lim Vladislao Rege et Alexandro Vitoldo Duce inchoata, tan-dem Serenissimis eorum Nepotibq Joanne Alberto et Alexan-dro Regibq a Maioribq nostris absoluta, et quaedam Parte ad dignitatem huiq Ducatq accomodata et attemperata consue-toq hactenq usu approbata est et confirmata. Volumq enim ut in perpetuum sit unq Princeps, unq Rex, unq Dux, unq Dominq tam Regni Poloniae, quam Magni Ducatq Lithvaniae sub quo tanquam uno Capite uterq populq sit unum Corpq, unaq gens, comunibq Suffragiis vobis vocibusq eligendq non nisi extirpe donec ea superstes fuerit, Serenissimorum supra nominatorum hujq Unionis Authorum Vladislai Jagiellonis Alexandri Vitol-di quasi quod Omen Deus avertat, non exciterit tunc Secun-dum praescriptum Privilegiorum nos sine Scitu et Consilio Praela-torum Baronum Procerum Nobilium Regni Poloniae Fratrum nostrorum, ad Electionem Magni Ducis novi non procedemq, sed cum ipsis pariter (: Si vocati congruo tempore venire voluerint quam admodum utrinq vocari, congruumq et idoneum tempq alterutris necessario assignari debet :) Magnum Ducem et Dominum eligemq. Pari formiter defuncto Rege Poloniae

praefati

praefati, Praelati, Barones, Proceres et Nobiles Regni Poloniae sine scitu et Consilio Praelatorum utriusq Statq tam Spiritualium quam Saecularium, et Baronum Ducum Procerum, Nobilium Magni Ducij Lithvaniae, ad Electionem non procedent sed pariter cum Praelatis et Baronibq Magni Ducatq Litvaniae si vocati tempore congruo venire voluerint, sicuti et vocari debent ut supra expressum est Regem et Dominum eligent.

Hoc etiam adijciendum et expresse in diplomate publico scribendum Domini oratores curent, ut sicuti ad Serenissimi Regis in augurationem Legati ex Magno Ducatu mitti debent, ita quoq mox nulla interiectâ morâ Vilna in Lithvaniam ad inaugurationem ejusd magni Ducis Legati ex Regno Poloniae mittantur Romam eiq utriusq in augurationis mutui Ducales Ceremonias et solennia celebraturi, in praesentia omnium Ordinum et Districtum Magni Ducatq, secundum uniq cuiusq. Atque sicut Dominis Polonis in Regno Poloniae circa Coronae, ita nobis quoq et nostris Successoribq circa Ducalium insignium Susceptionem, iure illiq Mttas et Privilegia libertates immunitatesq confirmabit, et semore institutoq majorum secundum praescriptam formam juramento nobis quoq obligabit. Hoc tamen objecto, ut electio pro tempore Serenissimi Poloniae Regis et Magni Ducis Lithvaniae in confirmis utriusq Dominij fiat electoq iam Serenissimo Poloniae Rege ad coronandum illiq Mttem Cracoviam ac deinde Vilnam secundum praescriptum motum eatur.

Et sicuti hunc, qui nobis feliciter Dominatur ac regnat Serenissimum ita et alium sine de ejus Mttis stirpe descendentem sive comunibq votis, et consentientibq suffragiis post illiq Mttis mortem quae utinam sera contingat. Vivente vero illiq Mttem ex illiq Mttem consensu secundum Privilegiorum praescriptum eligendum nunquam deserere debemq, nec deseremq, sub fidei et honoris sponsione qua a Majoribq nostris utrinq obligati sumus. Inclitoq Regno Poloniae firmiter et indivulse adhaerere debemq nunquam praefatos, Praelatos, Barones, Proceres nobilesq Regni Poloniae, in omnibq eorum necessitatibq et adversitatibq et adversitatibq deserendo, sed semper ipsis contra omnium inimicorum

78) eorum (: necessitatibus et adversitatibus deserendo.) Sed semper eorum insidios et insultus Consilia Aulia et favores fideliter ministrando et nulli lites querras, bella praeter scitum voluntatem consensum, consilium requisitionem ipsorum et eorum Successorum indicere, facere vel movere audebimus, nisi ex gravi aliqua et repentina necessitate, ab hostibus casu ingruente, nec quenquam hostium fraude dolo, Consilio prius per nos vel submissas personas in Regnum sollicitare aut irritare in animum inducemus, quin illi non secus ab omnibus omnium insidijs cavere, ac illud tueri ac defendere perpetuo nos obligamus et obstringamus non secus nos met ipsos et Magnum Ducatum tueri et defendere, proprietate in Patriam sumus obstricti et obligati. Vicissim etiam nos nobis certe persvademus, idem incliti Regni Poloniae Praelatos, Barones, Proceres ac Nobiles esse facturos, seq eadem hac ratione ijsdemq per omnia conceptis, et reversalibus verbis obligaturos et Magnum Ducatum Praelatos, Barones. Duces Proceres et Nobilitatem nunquam deserturos nec ullis hostilibus insidijs, vel machinationibus fraude dolo consilioq praeces, perde, vel submissas personas expositurus, nec querras, Bella praeter scitum, voluntatem, consensum, consilium requisitionem nostram et nostrarum Successorum indicere, facere vel movere audebunt inclitidem ex gravi aliqua et repentina necessitate. Ita tamen auxiliarum ac Subsidiorum, quae ultro utroq ferri debent, habeatur ratio quante ex Magno Ducatu in Regnum et quante vicissim ex Regno in Magnum Ducatum suppeditari debent. Sive haec Auxilia et Subpetiae militum stipendio conductorum, sive Generali expeditione evocatorum, sive etiam stipendio suppeditatione constiterint ut quantae sint Regni, quantae item Magni Ducatus facultates et Copiae aequa proportione aestimatio fiat habita non minus hostium ratione ne ad quoslibet Bellicos tumultus, utrinq omnium Virium contensit exigatur. Praeterea Domini Legati dent operam, ut publico deinceps Diplomate diligenter caveatur ne utrinq liceat cum quibus cunq populis foedera seu perpetua, seu temporalia. Sicut pauci Societates et Conjunctiones contra here, ita nec violare, nisi utrinq comunibato consilio requisitoq et praebito assensu.

Ad

Ad comunia etiam Comitia secundum Veterum Privilegiorum 79
praescriptum dicent nos consentire ita tamen, ut ne obquamlibet
causam ea convocentur, sed si grave aliquod negotium comunisq;
aliqua utriq; Dominio necessitas emersent, comunicato prius no-
biscum, ea dera consilio, tum demum utrinq; ad Legibus et Privile-
giis praescriptum locum vel ubi Serenissimo Principi visum fuerit
convenire omnes Praelati, Barones, Proceres, Nobiles vocati congre-
gari debent. Quod si leviora aliqua incubuerint in Republica
negotia vel quae privati et leviter alter utrum Dominium consin-
gat; Quorum causa Dominia haberi esset necesse, et per Legatos
idoneos utrinq; mittendos, qui tamen totum Senatum, Populum
Lithvanum cogitandorum utinerum dispendiorum Causa expe-
diri posse censemus, qui tam hinc a nobis in Regnum, quam e regno
huc ad conventum mitti debebunt. Caucaturetiam ne hic praesens
Varsaviam Conventus obsit Privilegiis, quominus postea ex illorum
praescripta Comitia ad fines utriusq; Dominij habeantur. Maximopere
autem intendi esse debent Domini Legati Nostri ut sua huic Magno
Ducatus dignitas amplitudo et jurisdictio imperiumq; constet ne hac
antiquae unionis renovatione labefactetur, ne honestas publica uti antiquo
Privilegijs causum et provisum est laedatur, in quo Privilegio haec verba
consinentur. Et si quae aliae singulares inscriptiones inter nos Praela-
tos et Barones Regni Poloniae forent, quas Antecessores Nstri non te-
nuerint tales nos quoq; non recipimus, neq; tenebimus. Itaq; ut secundum
antiquam consuetudinem non obstantibus prioribus inscriptionibus qui-
buslibet, quas Antecessores nostri non receperunt neq; tenuerunt, Se-
natoribus utriusq; Status ac reliquis Ordinibus omnibus cujuscunq; Conditio-
nis et Praeminentiae Ducibus, Magnatibus, Baronibus, Proceribus, Equitibus No-
bilibus hujus Magni Ducatus, Locus tam in Consensu Comitiali in pace, quam
in bello, in acie dignus et honorificus assignetur, suaq; vexilla et insignia
certis et honoratis in exercitu Locis M: D: Lithvaniae Proceres et Magna-
tes ac Districtus ut constituant, nec ulla re Proferiores Proceribus Re-
gni Poloniae habeantur, sed sicut unus Populus unaq; et aequalia unius
Capitis membra, aequali dignitate sibi vicissum exequentur.

Ac in Lithvania Poloni primam Aciem, in Polonia Lithvani du-
cere, prioresq; cum hoste manus conserere debent. Decernatur etiam

Publico

010) Publico Comitiorum Decreto majoris iam conjunctionis firmandæ Causa, ut tam Polonis in Magno Ducatu quam Lithvanis in Regno, bona quælibet, et immobilia Terrestria possidere, quovis Titulo, iure ac Dominio liceat non secus ac veris et naturalibus utrohiq Indigeris inducaturq antiquetur obliterentur et cassentur omnia utrasq Dominij Iura, Statuta, Decreta in contrarium promulgata; Illam præcipue, per quæ Agnatis redimendi ab extraneis dotalitia bona certo constituto prætio per permittebatur. Et ne ulla deinceps hujus distrumpendæ Societatis et Unionis super sit in perpetuum occasio, caveatur utrinq diligenter ne Vectigalia nova in utrusq Dominij damnum et detrimentum constituantur. Nova Moneta se vis et inæqualis cudatur, sed ut valore et pondere ad sequatur sini detrimento Magni Ducatus ne Mercatores utrinq defraudentur, Comerciaq iuste et fideliter ab utrisq Populis exerceantur et ut merces viciosa exterminentur, inq perniciem innundinis et foris publicis Poloni in Lithvania, Lithvani in Polonia opprimantur, sed sint inter se tanquam una gens et natio. Pontalia, aggieralia in detrimentum et damnum utroviq comeantium ne constituantur. Nec in solitis itineribus antiqua et consueta mutentur atq avertantur, liberaq sint omnia ubiq itineria tam Terrestria, quam æquatica et libera commeandi, et hinc illuc, illucq huc omnia cujusvis generis aurum argentum æsæpiq Stanum ferrum, ac cætera metalla, item polbos ceram secum et id genus merces omnes evenentias portandi ducendi, facultas nec unquam id prohibeatur terrane occludatur sine scitu utrusq dominij. Repressalia et inhibitiones tollantur nec facile admittantur nisi post primam secundam ad tertiam denuntiationem. Littera antiquitus liberaq iure gentium comunia sunt ne occupentur. Ite ve quis Peregrinus in detrimentum utriusq Dominij negotiatur sine mutuo utrinq consensu arestetur ac desineatur. Profugi utrinq prohibeatur, tam Servi qui bona fide prætium participandum serviunt, quam a Scriptitij et Coloni, sine ullic dilationibus ac covillationibus Dominis reposientibus restituantur. Fines quoq et Limites quibus Regnum a

Magno

Magno Ducatu discernitur, ita uti antiquitus sunt distermi- Col
nati regantur renoventur, et consignentur, ne ulla Eorum Causa
praebeatur dissociandorum (quod ad Sct.) utriusq Populi volun-
tatem uit minima occasio, de in juriis etiam utrinq datis pra-
sertim inter primum Accolas violentijs et invasionibus ut Ca-
pitanei Loco, num ex Equo et bono sine strepitu et figura judicij
non remittendo ad judicia terrestria, sine quibus vis dilationibus
cognoscant, iisq celeriter administrent. Ac ne quid si reliquam
utq per omnia Magnus Ducatus Lithvaniae Regno Poloniae exequel
aequum et conventaneum, justitiae quae aequalitate constant, exi-
stimamus, ut Civitates quoq ad eorum Incolae in Magno Ducatu
Civitatibus et aeram Incolis in Regno exequenter. In primis au-
tem Vilna Metropolis et Sedes Ducalis ut ijsdem Privilegiis
Praerogativis et imunitatibus a suis tamen Privilegijs et Consuetu-
dinibus non recedendo gaudeat, quibus Cracovia Metropolis et Se-
des regni gaudet. Utq ad comunia Comitia Legatos etiam suos
ex Consulatu bonos perpetuo Cives Vilnensas mittent, qui primus
post Legatos Cracovienses in Concessu Locum obtineant, deq suis
rebus ad Statum suum Civitatis pertinentibus dicendo Sententiae
facultatem habeant. Quod cum ita uti hic perscriptum est,
factum Constitutumq fuerit, speramus, Deo optimo maximo
mutuae charitatis et Unionis amantissime Duce et Authore
utriq clarissime huic Genti et Reipublicae ac comuni nostro Prin-
cipi, cujus Majorum, ejusq ipsius authoritate haec geruntur Salu-
tarem perpetuo fore usq in ejus majorem Nominis Laude et
gloria sempiterna fiat Divinam Illius Majestatem supplices
comunibus votis praeclamur omnes. Quae omnia et singula opus
fuerit, novisim inscriptionibus et jure juram de utrinq confir-
mare debent. Extera qua ex dignitate et utilitate hujus Ma-
gni Ducatus Lithvaniae esse arbitrabuntur Serenissimi ac Illu-
strissimi et Magnifici Domini Legati pro sua prudentia et
comunem Patriam Pietate Suma cura et diligentia cum in-
clito Regni Poloniae Senatu de hac ipsa Dominiorum conjun-
ctione et unione honesta, et utriq Dominio salutari, agant, sta-
tuant, decernant, de omnibus difficilimis quibusq et impeditissi-
mis

82) mis negotijs ad frequentiorem huc Senatum referentos ni-
hil autem pro Sua erga Comunem, Patriam, pietate et manda-
ti Fide praeter hoc Negotium Unionis in illis Comitijs tractare
audeant, ut hos Mandati nostri fines excedere.

Quae omnia ita ab omnibus deliberata decreta inclusaq
et Comissa Reverendissimus, Illmus et Mgficis a Gnesis Legatis
suis ad Comitia Varsaviensia missis testamur per praesentes
in quorum Fidem Sigillum nostrum sub appressum est. Actus
ad Datum Vilnae 21ma Mensis Julij A. Dni 1563tio

Sigismundus Augustus Rex.

Copia Postulatorum ne Rex Poloniae sine Consilio Lithvano-
rum elegatur et e contra nec nisi expeditione Jagello-
nis et Vitoldi donec ea superste fuerit, a Sublata
comunibus Suffragiis et Rex et Dux cum Consilio u-
triusq Gentis eligat, si vocati venire voluerint. Ut
sicut et Lithvania ad Coronationem, ita ex Polonia
ad Pompam Ducalium Insigniorum Legati mittan-
tur ibiq Dux Juramento Privilegia confirmet
Electio Regis et Ducis sit attinos
Regni utriusq Dominij.

Convenio cum Privilegio quod est apud Herbartum Fol: 295
versu 24, a et Fol: 299 versu 20. b. Cum venit cum Privile-
gio quod est, Fol: 300 v: 8. a contra Privilegium Senatorum
Regni Piotrcoviae Anni 1501 Die Dmca pro Festo S. Fran-
cisci quod e in Archivo Lithvanorum. Aequum.

Inaguratio Regis Cracoviae Ducis Vilnae Aequum.

Talis eligatur, qui utramq Gentem evavi Benevolen-
tia completi et dedit, et possit. Aequum.

Si Rex pluros habuerit Filios, ut unus Regno aliter Du-
catu praesit. Dubium.

Qui nunc regnat anneutris deseri ullo tempore debet
nec obius [illegible]at alter utrisq ad Imperatorum eligati nisi ex ejus ip-
sius Consensu? Convenit cum Privilegijs et supra Allegatis.

Lithvania Regno, Regnum Lithvaniae firmiter omni difficil-
limo Tempore adhaerere debet? Convenit cum Privilegijs Eod: 295
Versu 2. a et 297. Ver: 14. et 299 in fine, a.

Invitis et in Consultis, alteris, alterino Bellum aggver-
ras, cui quam moveant nisi ex gravi aliqua necessitate re-
penti-

pentineq in cursu hostium, nec fœdera paciscantur, nec hostes provocent. Dolus et fraus absit. Convenit cum Privilegijs eisdem. 83.

Alteri alteris contra omnium hostium impetus auxilia ferant. Convenit cum Eisdem.

Milites vel evocati expeditione Generali, vel stipendio condicto, alteris ab alteris contra vim majorem suppeditentur æstimata utrinq Dominiorum facultate. Aequum.

Legati ad Christianas et Barbaras Nationes sine discrimine utrinq pro ut meliq expedire videbatur mittantur. Aequum.

Comitia ne obquam libet causam comunia Polonis et Lithvanis edicantur, sed comunicato prius consilio. Aequum.

Ea infinibus Regni et ~~celebratus~~ Ducatus celebrentur, ubi Serenissimo Principi visum fuerit. Convenit cum Privilegio Fol. 295 Versu 11.

Deleviorib~~us~~ ~~Regni~~ rebus per Legatos, qui per Regnanos Personas utrumq repræsentent Comitia expeantur. Non iniquum.

Deijs quæ ad Statum alterius Populi pertinent utrobiq Comitia haberi ut liceat. Non iniquum.

Ut Ducatus Sua Dignitas constet? Aequum.

Merum et mixtum Imperium ut retineat. Dubium.

Senatus Electio, Magistratus et Officiorum distributis Legum Patriarum contendarum potestas et Iurisdictis. Convenit cum Privilegio Consilianorum Regni in Piotrkow die Dominico pro Festo Scti Francisci Ao 1501 dato, in quo hæc sunt verba. Ite: Ut una pars alteri sit, Consilio, auxilio, quod Ra Mttas Iura ac Libertates Officia utriusq Dominij salvus et integras. Et hoc est posterius multo, quam Priora quibus merum et mixtum Imperium Poloniæ Regno attribuitur.

In Lithvania sub auspicijs et Lithvani Campi Ductoris Bellum geratur? Aequum.

Lithvani in Polonia, Poloni in Lithvania priores manus conserant. Aequum.

Libertates Privilegia iura Lithvaniæ in Privilegio consentaneum colorum Senatorum, Ducum, Baronum, Nobilium, integra et illesa permaneant. Aequum et proxime recitati.

Quæ comunem utrinq honestatem dederent non servent? Convenit cum Privilegio Fol. 300 Versu 32.

Sena-

04. Senatus et reliqui Ordines honoratis in Locis tam Pacis quam Belli tempore in Consensu colocentur. In acie constituantur Signis militaribus insignes. Aequum.

In Solennibus convenientibus Senatores Lithvani sua Loca Illustriores honorifica Legati, vero principalium obtineant. Aequum.

Exequentur Nobiles Lithvani, Nobilibus Polonis omni dignitate. Aequum.

Fundos praedia, agros, villas et bona immobilia Lithvanis in Polonia et e contra possidere liceat. Aequum.

Lex quae Polonos ex dotalibus bonis redimendi potestatem facit abrogetur. Lithvani de suo concedunt.

Moneta justa et aequalis cudatur Negotiatores utrunque ne defraudantur, ne vexentur, ne in Iuria afficiantur.

Merces vitiosae in alter utriusque Dominij, per inciem ne invehantur.

Vectigalia nova ne in detrimentum utriusque Provinciae instituantur. Aequum et Iuri. Ne itenera solita avertantur, sed libera Gentium consentantem, quaqua vertus quam aquatica, quam terrestria pateant.

Invehendi utrinque res usui necessarias, auram argentum ad cupiam stanum ferrum salfebum, cutes, ceram et id genus potestas sit. Repressalia in jussu utriusque Populi non admittantur Littera mais et ripae fluminum sint Libera. Profugi ne utrinque receptentur. Fines utrinque sicut antiquitus recti et disterminati sunt, ita serventur. Ius ex aequo et bono utrinque sine strepitu et figura Iudicij a Praefectis consinionum dicatur. Aequum et Iuri Gentium consatanuum.

Ab omnibus injuriis realibus et verbalibus utrinque abstineatur Cives Lithvani Polonis Civibus ex aequaestratur. Vectigalia Livoniae in Aerarium Lithvaniae inferantur. Aequum et per medium dividantur vectigalia in utrunque aerarium.

Dux Curlandiam utrique inferio feudalis sit et in utroque Ceremonias feudalis celebret. Aequum. Ad frequentiorem Senatum in Lithvaniam rebus referant. Dubium.

Nihil in ijs Comitijs Varsaviensibus praeter Unionis Negotium tractent. Aequum.

Sigis.

Sigismundi Ducis Lithvaniæ fœdq. cum Vladislao Rege et Regno Poloniæ cum Subjectione et recognitione de Podolia et Volhynia quod Regnum pertineant, et quod Coronam non accipiet Pater con voluntatem Regis et Regni Ao. 1860. (85

In Nomine Domini Amen. Ad perpetuam rei memoriam. Quia tunc multis errorum et dubiorum prudenter, occurrimq incomodis, dum ætatis nostræ gesta Literarum abicibq et Testium annotatione perennamq. Proinde nos Sigismundus Dei Gratia Magnus Dux Lithvaniæ, Russiæ etc. Ad universorum notitiam, tam præsentium, quam futurorum per hæc Scripta deducimq. Quomodo es tempore, quo Princeps, Prælati, Nobiles et regnicole, Regni Poloniæ Dominum Nostrum et Fratrem Charissimum ad Regnum Poloniæ imitantes in Regem Poloniam assumpserunt et eum divino et almi Spiritus inspiratione de Gentilitatis tenebris educentes, ad Fidei Catholicæ gremium per generationem babtismatis attulerunt. Eidem Domino Vladislao Regi Coroneq et Regno ac Regnicolis, ipsiq Regni Poloniæ juramente et irrevocabili animo, firmaq et inviolabili sponsione, ex certa nostra Scientia, matura deliberatione voluntateq ultronea non compulsi n coacti, seu aliquo errore seducti promissimq et Literis Nostris firmavimq. Quod ipsum Dominum Nostrum Vladislaum Regem et Regnum et Coronam ad regnicolas ipsiq Regni Poloniæ non debemq deserere, sed eis toto posse et viribq constanter assistere, et eos contra Insultus quorumlibet hominum viventium cujuscunq Status, Conditionis gradus, vel Eminentiæ fuerint, adjurare. Nos quoq et Successores Nostri non debemq Dnum Regem et suos Successores ratione hujus modi subsidij pro quibq cunq damnis amænere exceptis Victualibus et equorum fabulis necessarijs et oportunis. Demum quia idem Serenissimq Princeps Dnq Vladislaus Rex Poloniæ prænotatq Nos impartem Solicitudinis suæ assumpsit magnumq Ducatum Terrarum suarum Lithvaniæ et Russiæ cæterumq Dominiorum Ducatus prædicti, et sua bona Paterna, videlicet Vilnam et ad alia bona ad ipsiq Patrimonium Spectantia, de manu sua deliberatione circa nostram Electionem Principium, Prælatorum, Baronum et Nobilium utrorumq

Do-

86) Dominionum videlicet Regni Podolie et Magni Ducatus
Lithvanie habita juxta continentiam Literarum super Electo
ne hujj modi Brenda confedanum nobis dedit, et contulit, ad
tempora vite nostre, Titulo Supremi Principatj Lithvanie
quo uti convenit, pro se et suis Successorib9 reservato, cum
omnib9 Terris, Civitatib9, Oppidis, Castris, Districtib9. Con-
lis, et cum omnib9 utilitatib9 ad ea spectantib9 firmiter
et recus abiliter, et sub ejs dem Jurib9 sicut eundem pie me
morie Dominus Alexander Magnus Dux tenebat. Et si in
ter Subditos, super hujusmodi granitijs vel a ijs causis, Regni
Polonie aut Magni Ducatj Lithvanie, aliqua Questia, aut
dubietas oriretur, quem admodum in vita profati Ducis
fuerant, exorta ad Literas et legitima documenta, ad re
trag parte producenda recuratur et secundum aliarum
determinationem finis predictis questionib9 et dubijs im
ponat. Nos autem debemj et promittimj Serenitatem Ce
am tenere et honorare, sicut Dominum et fratrem nostrum
Seniorem in Terris Magni Ducatj Lithvanie. Pro quo etiam
ipsum Coronam Regnum et regnicolas Regni Polonie pre
dicti constantion fideri pro legi cupientes, et pro iustum
est, reddere certiores, promittimj, polliceamur et spondeamus
Domino Vladislao Rei et inclitis Natis suis Vladislao et
Casimiro Coronie Regno, et regnicolis Regni Polonie sub Fide
et honore, absq dolo et fraude, et sub onere prestiti Juramenti
corporalis stabilem assistentiam ex nunc pro ut, ex tunc te
nere firma Fide. Ita quod post decessum nostrum Magnus Du
catus Lithvanie cum omnib9 Terris et Dominijs etiam Russie
quib9 cuncq nunc subjectis, et virtute nostra subiciendis. ad
ipsum Dominum Vladislaum ~~et Casimirum, ac Successores~~
~~suos, et ad Coronam et Regnum Polonie, debent vera et hereditaria~~ Regem et inclitos natos suos scilicet Vladislaum et Casi-
mirum

mirum ac Successores suos et ad Coronam et Regnum Poloniae debent vera et haereditaria Successione devolvi, quemadmodum patentibus prioribus Literis de super confectis est confirmatum, quarum tenorem hic habere volumus pro inserto. Exceptis Bonis nostris Paternis, videlicet Troki, nec non Civitatibus, Castris Districtibus, Oppidis, Villis et alijs bonis ad ipsum Patrimonium spectantibus qua post nostrum Decessum ad Filium nostrum Ducem Michaelem seu ad alios Filios Legitimos et futuros devolvetur. De quibus nihilominus Dux Michael et alij Filij futuri ipsi Domino Vladislao Regi Filijs suis et eorum Successoribus ac Coronae et Regno Poloniae cum suis Succedaneis perpetuis temporibus, pro ut caeteri Princeps Terrarum Lithvaniae et Russiae seu Duci magno, per utramque partem pro tempore eligendo, obsequi, obedire subijci tenebuntur et servire. Quos si non habita Prole, ab hac Luci decedere contingerit, ex tunc praedicta bona Paterna ad Praefatum Dominum Regem natos et Successores suos et ad Coronam Regni Poloniae devolventur. Praeterea tenore praesentium profitemur, quod Terra Podoliae cum omnibus Civitatibus, Castris, Oppidis, Villis, Districtibus plene et ex integro in omnibus suis Limitibus, sicut ab antiquo spectat et pertinet, spectabat et pertinebat, spectareque debet et pertinere ad Regnum Poloniae perpetuis et in aevum. Neque de inceps per Nos et Successores Nostros, seu per Ducatus Magni incolas Regnum aut Corona impetetur pro eadem terra, quibuscunque modis aut coloribus exquisitis. Item qui stantibus inter nos Tractatibus hujusmodi, Castrum Olesko, de quo damna plurima hostiliter Regno et ipsius Subditis inferebantur, per gentes Regias est Vallatum, in casu quo ad manus Regias perdevictionem aut alijs quibuscunque modis devolveretur, ipsum Castrum cum bonis ad ipsum spectantibus praefatus Dominus Rex et Corona tenebit et possidebit pacifice et quiete nisi nobis illud dare, vel pro se retinere vellet, quod stabit in sua Libera voluntate. Alia vero sicut Lucko, Wlodymina et omnia Castra, Civitates et Districtus ad ipsa spectantia, quae Frater

ter. Noster bene memoriæ Dominus Alexander alias Withol-
dia olim Magnus Dux Lithvaniæ possidebat, præter Castra ad
Terram Podoliæ spectantia etiam si medio tempore ad Possessionem
Domini Regiæ aut Coronæ devenirent, nobis ad Tempora vitæ
nostræ tuendo et possidenda, dari debent et assignari. Quæ qui-
dem Castra nulli ad tenendum dare promittimus, nisi prius in ma-
nibus Nostris corporale præstet Juramentum, et suis Patentibus
Literis se inscribat, quod pro nobis tenebit, fideliter et post deces-
sum nostrum nulli ex alteri nisi præfato Fratri Nostro Domi-
no Rei aut Filijs suis vel Coronæ Regni Poloniæ resignabit. Item
Ratno, Wietle, Lopacin, cum bonis ad prædictos Districtus Spec-
tantibus Dominus Rex et Corona possidebit. Præterea sub Fide et
Honore (: absque dolo et fraude :) et onere præstiti juramenti, omnes
Ligas, inscriptiones, uniones, si quas unquam in damnum pericu-
lum aut contemptum fecimus, ejusdem Domini Regis, Filiorum
suorum, et regni, et quorum vis suorum Dominorum cum cujus-
cunque Status aut Conditiones Hominibus fecissemus et specialiter Li-
gas et inscriptiones per impressionem et importunitatem Du-
cis Swidrygal per nos Princeps abolentes, et in nihilum redigen-
tes promittimus et spondemus, quod nullum Hominum, cum
quibus Fœderati sumus et uniti, favoribus et cujuscunque prærogativis
Suæ Mti, Filijs suis aut Coronæ præferre volumus, nec unquam con-
tra ipsos esse, quimo ipsum, Filios suos, ac Coronam ejus supra
et ultra et contra omnes et specialiter contra præfatos Cruciferos
de Prussia et Livonia, nostris Auxilijs, Consilijs et Favoribus et qui-
busvis Subsidijs, Vita et rebus etiam cunque et contra quoscunque inimi-
cos oportunam fuerit cum nostra potentia et viribus perpetuo
cumque nostris Subditis adjuvare et ad hæc firmiter obligamur.
Ite unquam ipsum Dominum Regem Poloniæ Filios suos, aut
Coronam, aliquibus exquisitis coloribus volumus deserere, et alijs
adhærere sed secum stare in prosperis et adversis. Et cum
Filios suos et Coronam ab omnibus adversitatibus et periculis
pure constanter et fideliter præmunire. Item promittimus
et pollicemur et spondemus ut supra; Quod nos aut nostri
Suc-

successores predictum Magnum Ducatum tenendum
ut prefertur non aspirabimq ad cujuscunq suggestionem seu
inductionem ad recipiendum Regale fastigium, videlicet Co-
nam contra prefati Domini Regis successorum suorum et Co-
ne Polonie scientiam voluntatem et consensum ut hec om-
nia premissa, et singula superiq contenta, majoris robons obti-
neant firmitatem nostram et infra scriptorum Prelatorum Du-
cum, Boianum, Philipum et Procerum Terranum Magni Ducatq
Lithuanie et Russie, videlicet Reverendorum in Christo Patrum
Dominorum Mathie Vilnensis, Andree Luceoriensis et Nicola
Smedniżene Episcoporum, nec non Illustrium Michaelis Natino-
stri Alexandri alias Olesko, Iwan et Andrea Wodzimirowicz
Fedor Korybutowicz, Simeonis Iwanowicz et Alexandri alias
Nosch, Ducum, ac Magnifycorum Terrenorum et Nobilium ho-
stibq Castellani Trocensis. Polemni Capitanei Samogitie, Radz-
uili Mareschalci Terre Lithuanie, Iwas Konis Dastoldy Dawgiat
Vexillifer Vilnensis, Polygim Racz Konis, Thabutowicz Woynus,
Logutis, et Vaigallo Piedroytorum Kricus et Romani Curtichi
Sandriwogij Wolimitowicz, Nacz Konis Pinuntowicz Brestens
Mornedi Trodensis, Iwas Konis Loyczowicz, Nowogrodensis
Eyneti Cauensis, Sidimundu Reversis, Cab Dubingensis, Mowi
tygal Vilkomirensis, Tenutariorum Fratris, Nemiery, Mon-
told Cen Konis Podigoldi, Andrusz Konis Nemirowicz Georgij
Fratris, Butym Andrusz Konis Sallowicz et Olechnonis Dowoy
nowicz Sigilla sunt appensa. Subrati habitione voluntate et
consensu omnium aliorum absentium Prelatorum, Ducum
et Bojaronum. Actum et Datum in Trok. Fra 3tia ipso Die
Fabiani et Sebastiani Martyrum. An. Dmn. M CC 35tio

Przywiley Alexandra Krola Strony Unij Litwy z Koroną.

In Nomine Domini Amen. Optimorum Regem et Principum
precipuum munus estet Solus, fulcire et subantia recreare afflic-
ta, Sedare tumultuosa et cuncta redigere ad unionem quondam
et tranquillitatem. Concordia enim res, parva crescunt, discordia
maxima dilabuntur. Inter humana et enim mala noxius

acer..

90) acerbiusq discordia mortalibq est nullum. Tanto enim ho-
minum nostrorum ac Divinorum discensu segregatio peior ex
ecratiorq est, quanto magis ceteris feras illas et sanguinarias
nationes Orthodoxæ fidei immanissimos hostes, tot contentio-
bus, tot prælijs tanta labore, tanto etiam periculo à Nostris Fi-
gulis, a Nostris cervicibq, à Templis et Altaribq propulsare sala-
gimus. Ideoq expleratum compertumq habemus Unionem in
dicti Regni Poloniæ et Magni Ducatq Lithuaniæ, non solum nobis
utilem, verum etiam summopere necessarium. Unionis autem ip-
sig qua maxime in Regnis Dominijsq gaudetur congruentiæ
causa est ung quam multi. Quo circa ille ex veram natura sa-
gacissimq interpres ubi divitijs optimam præstantissimaq regen-
de, gubernande universitatis rationem quæsierat sic Homerus
tandem verbis exclamavit. Rex ung sit egregie insinuans, cuncta
alia facile unum posse. Fidi Ruthenorum gentium duntaxat Rex
unicus fuerit. Hoc enim facto diversæ Nationes, diversa Domi-
nia, diversa Conditiones, Status invicem bene sentire ad comu-
numq virium conclusionationem in unum quoddam ac in
dividuum Corpusq facillime reduci posse. Quo inde nos Alexander
Magnus Dux Lithuaniæ Samogitiæ, Russiæ, Kijoviæ etc: Domi-
nus et Hæres, divina favente gratia matura consideratione præ-
terita tempora metientes, quando felicis recordationis Casimiro
Genitore nostro insistetum Poloniæ Regnum cum Magno Ducatu
Lithuaniæ fuisset adjunctum, clara experientia vidimq utrum
que Dominum, ab felici ejusmodi Unione et tranquilla pace flo-
ruisse et secunda prosperitate administranda fluisse nomenq
tum ab externas nationes mundi usq circumtulisse; adeo qui-
dem ut non modo vicinis Christianæ Reipublicæ Inimicis, sed
longissimo quoq intervallo avulsis formidabilis terroriq fue-
rat. Ideoq matura deliberatione cum Prælatis, Ducibq, Baro-
nibq nostris super hoc habita cognovimus adjunctionem præ-
fati Indubi Regni Poloniæ cum Magno Ducatu Lithuaniæ non
solum utilem, sed necessariam quoq pro felici utriusq Statu
fore. Cumq per Christianos et oratores nostros Reverendis-
mum

mum in Christo Patrem Dominum Albertum Episcopum Vilnensem, ac Magnificos et Generosos Alexandrum Jurowicz Castellanum Vilnensem et Capitaneum Grodnensem Joannem de Zakrzezie Palatinum Trocensem et Mareschalcum nostrum Magni Ducatus Lithvaniae Capitaneum Bielcensem Petrum Olechonowicz Nostrum Magistrum de Mandato expresso et nostrorum Praelatorum Ducum, Baronum et Procerum Magni Ducatus nostri Lithvaniae assensu cum praeclaris Ducibus, Baronibus, Consiliarijs et Proceribus Regni Poloniae universis fieri concludendam, atque mutuis inscriptionibus, iure iurandeque firmari voluimus atque mandavimus, per articulos infrascriptos, quorum tenor sequitur in haec verba. Et licet veteres fuerint inscriptiones amicitiae foedere augmentum et conditionem meliorem promoventia Reipublicae tam Regni Poloniae quam magni Ducatus Lithvaniae, tamen cum aliquid videtur in ijs contineri ab optima et sincera fraternitatis fiducia discrepans. Id circa obsolidiorem comunis et mutuae charitatis Fraternae connexionem perpetuam Dominiorum defensionem comunem aeternam indubitam fraternitates fidem. Imprimis vero ad Dei et Salvatoris Nostri gloriam et Dominorum Nostrorum Serenissimi Regalis Familiae Poloniae et Lithvaniae Nobilissimarum Nationum, immensi perpetuique honoris diffusionem decus, ornamentum Corroborationem honorificentiam et claritudinem, ac Mtis mutuae amplitudinem sempiternam, veteres ipsas Confoederationes innovare et moderari decrevimus sub articulis infra scriptis.

1mum Quod Regnum Poloniae et Magnus Ducatus Lithvaniae uniatur et conglutinetur in unum et indivisum ac indifferens corpus ut sit una gens, unus Populus, una Fraternitas et comunia Consilia. Eidemque corpori perpetuo unum caput, unus Rex, unus quoque Dominus in Loco et tempore assignatis per praesentes, et ad Electionem Conventionis votis comunibus eligatur, atque absentium ab esti a Electio non impe-

qd impediatur. Et decretum Electionis in Regno semper sit juxta consuetudines circa illud ab antiquo servatas.

2dū. Item quilibet Palatinatus et Castellanatus dignitate in ipso Ducatu insignitus, juxta locum suum assignatum in eligendo Rege perpetuis temporibus vocabit et consulet, modo et Ordine, quo consulent Consiliarij.

3tiū. Item quia corpus quodlibet salubribus remedijs conservatur, et contrarij rebus prosternitur. Sic tam in adversis quā in prosperis rebus utraq; communi Consilia ordinata sint et communiter auxilio exercendo celebrandaq; omnia circa corpus et in corpore ipso contingentia.

4tō. Ut in omnibus adversitatibus auxilijs invicem nos utriusq; Dominij Prelati et Barones juvare debemus totis viribus et facultatibus pro ut communi consilio expedire videbitur prospera et adversa tanquam communia reputantes.

5tū. Moneta uniformis et equalis ponderis utrobiq; sicut cetera omnia communi consilio et assensu utriusq; Dominij debeat institui.

6tum. Pro cunq; foedera etiam Juramentis firmata ante ea cum quibusdam initia tam diu contra juris comoditates Regni et Magni Ducatus Lithuanie nihil excedere videbuntur.

7mū. Si quilibet in Consiliarium vel Dignitarium tam Spiritualem, quam Secularem deinq promotus, teneatur jurare Regi coronato Polonie, fidē ac mutuā inscriptionem observationem.

8vō. Si cunq; Capitaneatum vel Castrum in administratione a Domino acceperit, ille teneatur recipiendo jurare, Regi. videl quod de illo nemini cedet, nisi Regi electo et coronato.

9nū. Ut omnia quecunq nunc facta fuerint et conclusa perpetuis temporibus firmiter et inviolabiliter observentur Juramentis et inscriptionibus firmentur per singulos Consiliarios illius Ducatus, atq Barones et ex Nobilitate precipuos. Illud Juramentum ab illis requisitis fiat, quoties expedient.

10mū. Si etatem discretionis attigerint si nomine Consiliarionum Regni pro Juramento admoniti fuerint illud prestare tenentur.

11mū

11mu. Serenissimi Domini Magni Ducatus Lithvaniae Oratores et Consiliarij hic praesentes jurabunt et promittent seu obligabunt, omnia Pacta servare sub fide et honore, et dabunt Inscriptionem sub appensis Sigillis ad praesentia Pacta, quae sub tempore, per universos Praelatos, Barones Nobiles et Bojaros Lithvaniae firmabuntur Literis Sigillis et Juramentis cavendo quij a Illustrissimus Princeps et Dominus Dux Alexander Dei gratia Magnus Dux Lithvaniae rata et grata habebit, hic omnia ordinata, jurata, inscripta et promissa.

12mu. Ut Una pars alteri sit Consilio et auxilio. Quod Sa Ra Mtas, jura et Libertates et Dignitates et Officia utriusque Dominij illaesa, conservit omnia Jura Subditis, consuetudines, praerogativas et Libertates singulas Constitutionesque iudiciarias ab olim in hac tenus Seccatus utriusque Dominij salva et salvas conservandas.

13tium. Quoties contigerit in Coronatione novi Regis jura Regni per Regum electum confirmari tunc una etiam omnia Jura Ducatus Lithvaniae sub uno contextu debebunt confirmari.

14tu. Ut circa omnia juramenta fienda, tam Consiliariorum modernorum, quam futurorum Capitaneorum, atque horum qui ex Nobilitate ad praestanda Juramento venient, ut praemissorum observatio firmetur fide et honore.

15tu. Sit expressum inscriptum et Juramento firmatum quod non quaeratur per aliquam partium ulla temporum occasio adversandi et contrariandi praesentibus pactis neque dismembrandi istius incliti corporis unius praesentibus uniti compacti et conglutinati. Nos itaque Alexander Dei Gratia Magnus Dux Lithvaniae praefatus. Considerantes Unionem in unum et indivisum ac indifferens. Corpus incliti Regni Poloniae et Magni Ducatus Nostri Lithvaniae, conexionem sempiternam. Et cui individuo corpori, unum Caput, unus Rex, unusque Dominus occurrente hac occasione eorundam Dominiorum, per utriusque Dominij Consiliarios debent eligi, praesidere et dominari, caeterisque multis et Laudabilibus utilitatibus et comodis utriusque Dominis conducentibus in praesentis particulis describtis. Non modo ipsis pro eorum futura, verum etiam maxima Reipublicae Christianae

tuitio,

94.) tuitione incremento et observatione pro futura. Imitan-
tesq ut Deum et par est Divorum nostrorum Progenitorum et
Antecessorum vestigia saluberrima, quibus pro defensione fortiori
et substantia eorundem Dominiorum firmiori, eam ipsam Unio-
nem et conexionem a defectum deducere, ut ex eorum getis et
factis apperet evidenter conabantur, eosdem Articulos tanquam
honestos honori, ac comodo Nostris et Dominiorum nostro-
rum ~~conduci~~ plurimum conducibiles quo ad omnes eorum Clausu-
les, capitula et puncta Laudavimus, acceptavimus, ratificavimus,
et approbavimus. In eosdemq ex certa nostra Scientia et animo
bene deliberato Consilio et assensu Prelatorum, Ducum, Baronum
Nobilium nostrum Magni Ducatus Lithvaniae, accedentes con-
sentimus, Laudamus, acceptamus, approbamus ratificamusq decer-
nentes ea robur perpetuae firmitatis obtinere promittentes in
Fide nostra bona Christiana, verbo nostro Ducali, et sub onere per
Nos praestiti Iuramenti, per Nos et Nostros Successores unionem
Conexionemq Dominiorum praedictorum, pro bis nostre et nostrum
Successorum multiplicatione non obstante uniq Dominij, utriq
Dominio praesidentia temporibus futuris perpetuo duraturam
omniaq et singula praemissa, ac etiam in articulis praeinsertis
contenta declarata et expresso inviolabiliter tenere, observare,
et adimplere cum effectu, sine omni dolo et fraude, subijcimus
et obligamus. Promittimus quod insuper omnes Prelatos, Duces,
Barones et comunitatis Notabiliores nostri Ducatus Lithva-
niae conducemus ut omnia in praesentibus nostris Literis ac in
praeinsertis Articulis contenta, acceptent, approbent, ratificent
et confirment, easq et ipsi et eorum Successores firmiter imple-
re et observare teneantur, sub fide et honore, et onere praestandi
iuramenti, quod singuli praestare et facere tenebunt, et tenebunt
literasq de super perpetuas, eorum Sigillis munitas Regno Polo-
niae dabunt realiter et cum effectu. Ac pro alijs Prelatis, Duci-
bus, Baronibus, Nobilibus, Proceribus et Comonulatis Notabilioribus
Magni Ducatus nostri Lithvaniae nunc absentibus cavebunt et
promittent, quod ipsi et eorum Successores, quam et quoties cum
ipsis et super promissis requisiti fuerint, servare omnia praemissa
sub

sub fide, honore et onere, per eos Juramenti praestandi, quod 95.
tunc praestare tenebuntur. Literasq; necessarijs eo ordine ut prae-
fertur, eorum Sigillis munitas dare et concedere tenebuntur, Li-
terasq; et debebunt. Harum quibus Sigillum Nostrum praesentibus et
sub absensum Testimonio Literarum, Actum et datum in Miel-
nik Sabato proximo Quingentesimo primo. Ibidem ad prae-
missa consentientibus Praelatis Reverendissimum in Christo Patre
Domino Alberto Dei Gratia Episcopo Vilnensi, nec non Magnificis
strenuis ac Generosis Baronibus Consiliarijs nostris, Alexandro Ju-
riowicz Castellano Vilnensi et Capitaneo Grodnensi, Joanne de
Zabrzezie Palatino Trocensi et Mareschalco Magni Ducatus Lithva-
niae, Georgio Baronis, Michaele Duce Clinensi Mareschalco Curiae
nostrae; Mikolao Mikolajewicz Subpincerna M. D. Litt. et Capita-
neo Bielscensi, Joanne Mikolaiewicz Mareschalco nostro, Al-
berto Kostro Gasztułowicz, Bartosio Tobarowicz Mareschalco nostro,
Stanislao Pietkiewicz Capitaneo Brestensi, Georgio Hrebinicz Mare-
schalco et Tenutario Zidensi, Jacobo de Woynowicz, Joanne Stecko
Duicen. Hynca Mielnicensi Capitaneo. Georgio Koscieiowicz, Georgio
de Woynowicz Tenutario Dołgostiensi Dignitarijs et Officialibus ad
praemissa similiter personaliter existentibus et consentientibus.

Przywiley Sigismundi Imi ratione Coronationis.

Sigismundus Dei Gratia Rex Poloniae. +

Universis et Singulis praesentibus et futuris quorum interest, harum
notitiam habituris, notum testatumq; facimus. Quod cum a multis
jam Annis, ex quo tempore in solio Paterno concedimus, summo stu-
dio, ab omnibus Regni ordinibus, a nobis flagitatum esset, ut quicquid
hactenus sive per negligentiam humanam, a jure comuni, et salu-
taribus majorum nostrorum institutis, atq; adeo a recta, Reipublicae
administrandae ratione observatum esset id. Nos authoritate
nostra Regia in integrum restituere atq; omnes Leges Patrias et
Instituta quibus decrevit et hactenus stetit, Rpbca pristina dignitati
restituere et in sua mente retinere, atq; exequi dignaremur abroga-
tis quibusdam consuetudinibus, quae per abusum et cupiditatem ac
Licen.

sb. Licentiam hominū cum magno Detrimento Regni, et Sumo periculo totiꝰ Reipublicæ in animos hominum irrepsierunt. Nos quidem quis modi omnium Regni Nostri Ordinum diuturnis ac supplicibꝰ precibꝰ vehementer per motos dedisse operam, quam maxime fieri potuerat studio ac diligentia ut quod totiēs, ac tantis et tam supplicibꝰ omnium Regni Ordinum non modo precibus ac studijs verum etiam consentiencibꝰ nobis expetitum esset, quodque ipsiꝰ Reipubcæ Salus et incolumitas imprimis a nobis flagitare videbatur, in id nos pro fide et Officio nostro Regio toti pectore incumberemꝰ. cumꝰ propter eam causam aliquod Conventi publicos condixissemꝰ. ut experetuꝰ de ea deliberatione, nulla commodior ineundi eiꝰ negotij ratio inveniri potuit, quam si ab eo, quod huiꝰ negotij caput est et summum totiꝰ Rpcæ firmamentum, hoc est ab ab Unione Regni cum Mo Dno Lithuo: qua jam inde a Divo Vladislao Jagellone Ro avo facta et perfecta, et a cæteris deinceps majoribus nostris sepe confirmata, ac mutuo utriusꝰ nationis ordinem Consensu ac juris juranda fide et religione roborata et mutuis Literis citro ultroꝰ sibi invicem super ipsa unione oblatis et collatis firmata esset, initium duceremꝰ. Quꝰ hoc etiam magis, quod nihil nos in hoc toto genere proficere posse animadverteremꝰ, nisi sanctissimo maxime Rpcæ salutaris ducum potentissimorum fœderum unio et mutuarum Virium, atqꝰ animorum conjuncto certo constanti, perpetuo ac indissolubili vinculo jam olim devicta et obstricta, deinceps semper inviolabiliter retineretur. Qua quidem de causa et tandem aliquando urgenti Reipbcæ necessitati et omnium Subditorum nostrorum precibꝰ satisfacere possemꝰ Conventum Publicum Varsaviæ sub finem Anni proxime lapsi, omnium Regni ordinum indiximꝰ. Ad quem etiam evocati sunt propter eandem causam, Nuntij ab Ordinibꝰ Magni Ducatus nostri Lithuaniæ ut communibꝰ ~~publicis expenita et optatum exitum perducti~~ utriusꝰ propal. consilijs res tam Rpcæ salutaris et ad omnibꝰ publice expenita, ad optatum exitum perducti et Sūa utrorumꝰ Populorum voluntate atqꝰ authoritate et effectu durare possit. In quo quidem Conventu de ea re

re multoties ultro citroq; plurimae deliberationes inirent 97
convenissetq; de quibusdam ejus negotij capitibus inter Ordines Polo-
niae et Nuntios Ducatus Lithvaniae de quibusdam vero conveniri pro-
pter certas causas non potuisset maxime vero propter eam quod Nun-
tij Lithvanici causarentur restrictam illis esse a suis ~~esse~~ ejus Rei po-
testatem factum est, partim multitudine ac mole negotium Regni
quibus tum plane opprimebamur partim quod ardenter tunc ma-
ximo bello Moscovitico intra ipsos Lithvaniae parietes Proceres
Lithvanici adresti quondam illius Belli incendium properent,
ut Negotij hujus de Unione in eo Convento magna ex parte debitae
exequatione demandati non nullos articulos ad ipsam unionem
pertinentes, in aliud Tempus requiere necesse habuerimus. Ne autem
hoc pium et utrinq; salutare institutum nostrum tanquam in me-
dio cursu destitutum, et neglectum esse videretur nulla mora inter-
posita, alium ad hoc duntaxat, unionis negotium Conventum
comunem Poloniae et M. D. Litt: Incolis in Parczew ad Diem pro-
ximum Divo Joanni Sacrum indiximus. In quo nequod hoc negoti-
um. Cum a Proceribus et Nuntijs Litthvanijs Varsaviae postulatum
esset ut Parczoviensem Conventum, qui Regno cum Lithvaniae com-
munis futurus esset, Conventus Publicus Magni Ducatus duntaxat
Lithvaniae procederet, in quo ad ordines Lithvanicos in Conventu
Varsaviensi conveniri non poterat ad eumq; Conventum, ut etiam
Nuntij aliqui ex ordine tam Senatoris quam Equestri Polonorum
mitterentur; quo videlicet facilius comunibus studijs res ad op-
tatum finem deduci possit. Factum est non gravatim et a nobis
ut conventum propter hanc causam M. D. L. in Bielsko ad
Diem Pentecostem induceremus, et Poloni persvasionibus Nun-
tiorum Ducatus Lithvaniae aliquos de utroq; Ordine videlicet tam
Senatorio quam Equestri Ad eum Conventum mitterent. R.mum
R.ndum Magnificos et Gnsos, a Senatu quidem Jacobum Uchanski
Archiepiscopum Gnesnensem Legatum natum et Regni Poloniae
Primatem, Philippum Padniewski Cracoviensem et Nicolaum
Wolski Cujaviensem Episcoporum, Martinum de Zborow Castel-
lanum Cracoviensem, Stonicensem, Odolanoviensem, Szydlovien-
sem

98)sem Capitaneum. Spitek Jordan de Zakliczyn Palatinum Cracoviensem et Premisliensem Camienecensem Capitaneum. Joannem de Sluzewo Palatinum Brestensem Capitaneum Międzyrzecensem; Joannem Tomicki Castellanum Gnesnensem; Valentinum Dębinski Regni Nostri Cancellarium Decanum Cracoviensem ac Gnesnensem; Plocensem, Lenciciensem Varsaviensemq Praepositum. Petrum Myszkowski Regni Nostro Vice Cancellarium. Ab Equestri vero Ordine Nicolaum Sienicki, Stanislaum de Czarnkow Secretarium nostrum. Quibus quidem supra nominatis, etiam duorum vel plurium absentia non obstante, omnes ordines dederunt plenam integram et omnimodam facultatem sollicitandi conferendi, agendi tractandi et trasigendi cum omnibus Ordinibus Ducatus Lithvaniae, de et super his omnibus quae adhuc ad ipsius Unionis negotium seu exequutionem pleniorem ejusdem pertinere et spectare videntur. Et petitum est a nobis a frequentibus Regni Ordinibus in Conventu Varsaviensi ut id ratum et gratum habere, et authoritate nostra et diplomate Regio confirmare et approbare dignaremur. Quod quidem Nos Equissimum esse consentes confirmandum et approbandum esse duximus, ita ut hisce Literis nostris confirmamus et approbamus, deducentes hoc ad notitiam omnium et singulorum, quorum interest. Quod ut omnibus Testatum fuit, hoc diploma manu nostra subscripsimus, et Sigillo Regni munir jussimus. Datum Varsaviae 20 Die Februarij An: Domni 1564to Regni nostro 35to. Sigismundus Augustus Rex.

List do Krola Jmci Henryka od Ichmciow Panow Rady Rycerstwa Korony Polskiey i W. X. Litt: z Konwokacyi Warszawskiey Dnia 15 Września Roku Pańskiego 1574. posłanego z Łacinskiego na Polski ięzyk.

Chwalebny chrześciański Nayiaśnieyszy Krolu P. Mci Powolność i zachowałość nasze WKMc zalecamy, i od Boga WKMc życzemy dobrego zdrowia i wszelakich szczęśliwych powodow, aby WKMc na wiele czasow był dobrze zdrow i długo a szczęśliwie

wie nad Ludem od Pa Boga Wierze i Zwierzchności Twey po- (99
wierzonym panował z wielką Sławą swą, a tych nad Ktoremi ie-
stes przełożon Szczęściem. Takowa była wszego Krolestwa Polskie-
go przeciw WKMć. Skłonność na ten czas gdyś za Krola przez nas
był obrany, i z dalekich Krajow Swiata do Polskich powołać
Panstw; Nie trzeba tego Szerokiemi słowy WKMć. przypominać
gdyż rozumiemy, że to iest przy dobrey pamięci WKMć. iż między
nayzacnieyszemi Krolmi, Xiążęty i Monarchami Swiata ciebie
we wszystkich za Kompetytora podanego do Polski Ze Francyi
przyzwanego z uczciwością przyięli, Ktoremu chętliwie żywot, Zdro-
wie, wolności, Prawa, i to co było naymilszego, w Oyczyznie na-
szey zwierzyli, i pod moc poddać niewątpili, i snać mieliśmy tę
nadzieję, że za Sposobieniem Panowania swego, po onym opłaka-
nym czasie Interregni, iako gdy Słońce po Zaćmieniu naywię-
kszym wschodzi i ukazuie się, że Krolestwo Polskie ku pierwszey
swey ozdobie mogłoby przyiść, i by to Pa Bog Wszechmogący raczył
dać, żeby takie nasze oczekiwanie ku dobremu Koncu było przy-
szło, ano to Szczęście, Ktoreśmy za panowaniem WKMć. rozumie-
li byli, nieprzerwało by się było w tak trudney a załosney Rzpltey
naszey Przygodzie i zamieszaniu. Albowiem odiechałeś WKMć
od nas z Oyczyzny naszey, i owszem tey i Twey, Ciało całe przez
swoy odjazd zostawiłeś chrome, tak prawie iakoby głowa przez
ciebie ucięta; Oyczyzna nasza bez Krola swego barzo wątła iest i
wielką boleścią zdięta. Mnoży też w nas załość, iż zdanie odja-
chania swego i sam siebie, żywot, dostoyność i Majestat swoy ty-
mes zwierzył, Ktoreś WKMć więcey dla swego osobliwego pożytku
a niżli dla dobrego Rzpltey sobie wierne i przychylne być rozumiał.
My Tobie wiarę naszę, my zachowałość, my uczciwość, tak w szczę-
śliwych iako też w nieszczęśliwych sprawach stałość pod przysię-
gą obowiązaliśmy. Dla tego tedy sam siebie i zdania swe, i spra-
wy miałeś nam zwierzyć, albowiem my dla WKMć. Dostoyno-
ści, dla Sławy, dla dostąpienia nie iedno Oyczystego Krolestwa
/: Ktorego iako od Pa Boga i Prawa przyrodzonego należącego
żadnym sposobem WKMć. puścić niemogłeś :/ ale też i inszego
Pan-

Państwa którego kolwiek nabycia, wiarę, starania, prace nad
to żywot nasz ofiarowali śmy być. W.K.Mci. i Rzeczpie W.K.Mci. na
kładając. Czytay W.K.Mć starożytne dzieie nasze, Polacy wiary swey
ciwko Królom swym nieżtamali, słowa Polakow przeciw Panom
swym wnicznym nie przystoyne, nienaruszone. Uważ to u siebie W.
K.Mć. iż iako. Król po zeyściu z Kuriata Chrześciańskiego Króla Karo
lo X Brata Twego naymilszego Pana do Polski przyszła, i gdyżmy
W.K.Mć. z rego śmierci zfrasowanego widzieli; uprzeż W.K.Mć zapew
nie, iż nie mniey nad cię wszystek Senat i Korona Polska z zatosne
go przypadku śmierci onego była zfrasowana, nie inaczey iakoby król
nasz był umarł, tak śmierci iego żałowała Polska, a co się stało, to
co było z powinności W.K.Mć., powiedziałem to przed Senatem, na
ten czas przy W.K.Mć. będącym były namowy, Intencye podane,
dzień obchodzenia żałoby po wszystkiey Polszcze postanowiony, i
naznaczony, Cuma wszystkich namow była, coś W.K.Mć miał czynić
iakoby śi Franey stworzoney mógł pomoc; i iakim sposobem Kro
lestwo, Które z prawa przyrodzonego przypadło mogłby trzymać.
Te wszystkie rzeczy, iż były bardzo trudne, a nie przez iedną część Rzpltey
ale przez wszystkie Koronne miałyby być sprawowane i Koncypowane
do większego, Koronnego, Sejmowego Ziazdu za pozwoleniem W.Kr.
Mć. iż odłożone, a w takim oczekiwaniu Sejmu co się stało? Ach
niestety śi wspominać. Potrzeba więcey, Króla nie mamy w Polszcze
ale iakim sposobem, bez żałości to nie może być wspominany, że
Kes W.K.Mć od nas odiechał, iż zaledwie na uciśk i osierocziałość
swą, za Twym uyiazdem patrzyć możemy. Ale żałości i Sierocztwa
swego rozszerzać nie chcemy, P. Bog wszechmogący który Serca
Królewskie w ręku swych trzyma, mocą swą śmiarcie, niech uzna
sprawę Twą, i niech to ku dobremu obroci, nie tylko Francuskiemu
Królestwu, które cię od nas odenwało, ale też i Polszcze, która się
spuściwszy i podawszy Wierze Twey, teraz za niebytnością W.K.Mć.
o postanowieniu i wszelkich przypadkach, które obmyślawać musi
która wcale chcąc zachować, do czego nas miłość Ojczyzny, do czego
sama potrzeba, do czego złych przypadkow bojaźń i obmyślowania po
sob powołuyą; Do Warszawy zjechaliśmy się wszyscy, abyśmy o tem
rzeczy

rocture Oyczyzny naszey i pospolitym Pokoiu obmyślivali. A
ta była naywiększa część obmyślivania naszego, abyśmy w Po-
sźrze Króla mieli, za którego zwierzchnością pokoy wnętrzny i po-
stronne niebezpieczeństwo zatrzymywać by się mogło, wszyscy byśmy
się tuna Siebie Króla patrzali, ale na którego patrzyć i z którym co
namawiać, z którym co sprawowac mogliśmy, niemieliśmy żadne-
go, tak iako byśmy też bez Króla byli, takie było wszystkich mnienia
nie i zdanie. Jest cito prawda, coż piszemy Królu Mci: iżby nam
nie zeszło na Imusach, na Sposobiech, na pożytkach, tudzież na
raeyach, abyśmy Oyczyznę Swą w cale zachowali, i Króla inszego wol-
nie sobie obrali, i wzgardzoney naszey Oyczyzny żaływość i złe przypa-
dki, które się wszczynaią za obraniem Króla nowego otarli. Ale przy-
rodzenie i stateczność nasza przezwycięża, acz z wielkim niebezpie-
czeństwem naszym, żebyśmy się do tego niemieli, ażbyśmy od Siebie wie-
dzieli, iżli się do nas wrocić i nam obelżne panowac i Sceptra Pol-
skie trzymać chcesz, i którzyby w tym wątpił, że ta iest chęć, siła i przy-
dzenie WKMci, nietylko Północnego Krolestwa znać, ale też i in-
szych Królestw opanowania uśidzieć, ale tey chęci wielomyślnie
zabawioney, albo za potrzebą czasow rozerwaney; Niechce Polska
z tym wielkim złym doświadczać WKMć przez długi czas o-
czekiwaiąc. A chcesz że WKMć naszym Krolem być: przyjeżdżay
że bez omieszkania do Krolestwa tego, weźmi Sceptra WKMci
raz podane, weźmi Miecz Krolewski, którym nas bron od nieprzyja-
ciół pogranicznych, których zbroią brzmi w uszach naszych, i ślą
się w oczach naszych, z Wołoch, Tatar i Moskwy trzeba tedy spiesznie
się przyiechać, aby rady i siły nieprzyiacielskie mocy niebrały za
WKMci długim oczekiwaniem, a nas i Krolestwa aby nie zniszcz-
ły, bez Króla długo trwać niemożemy dla ciężkich przypadków
w których iako we złey Toni iesteśmy, które takowe są iż żadnym
sposobem iedno za bytnością Krolewską, od nas mogą być oddale-
one, od zaiachania tedy WKMci wielkiem domowem niebezpie-
czeństwy Krolestwo iest uciśnione; Dobra Krolewskie przez żołnierze
pobrane, dla niezapłacenia żołdu ich, przez WKMć zapłacić im o-
bicanego osobnych Person w pospolite Dobra najazdy, Łupieztwa
pobrania, nieuspominamy swey woli, Krzywd, rozlania Krwie wże-

Leżne.

Zacznosci niektorych zapamiętałych Ludzi; temiż wszystkiemi w niebytności Krolewskiey bez prawi ami przypatrzyć się przypadkom postronnym zabieżec zaledwie się może, abyś tedy nas na swym niespokoynym zawroceniu się długo nie trzymał, i za odwłoka swa WKMć. Krolestwa w większe niebespieczeństwa nie wdawał. Niemniey WKMć nam za złe, cokolwiek wcale zachować Oyczyznę naszę miłą czyniemy, a WKMć. czas do Polski wrocenia się na znaczamy, to iest Nay: Krolu, dokąd na naszych Ramionach taki ciężar niebespieczności znosić mocy niemamy. A WKMć. ze Francyi do Polski bespiecznie przyiechac i znami bycrozumiemy, to iest; dwunasty dzień Miesiąca Maja bliskie przyszły na ktory czas naznaczony Sejm walny iest uchwalony i postanowiony. Racz WKMć wiedzieć ku ktoremu Czasu i na ten Sejm wszystka Polska WKMć. oczekiwa, abyś WKMć przyiechał do Krolestwa tego, i na on Sejm ktory iest postanowiony abyś obmyślowania wespołek z Senatem i z Panu koronnemi wedle zwyczaiu i opisania praw odprawował, i przypadki ktoreby miały przyść wespołek znami odpierał. Tudzież też Nuncyatury Twe na Sejmie Ziekiey przyięte i przysięgą zmocnione takież też Kondycye i Artykuły nasze przez Posły nasze WKMć. podane, i one przez WKMć w Panzu, takież też i przez Nay: Karola niedawno Krola Francuskiego Brata WKMć. naymil: tego przysięgą utwierdzone umocnił, wypełnił i skutkiem pokazał na pogtym Rzpltą naszę zawsze obecne radził, bo to na pewnosć WKMć. należe rozumiemy i niewątpiemy, iż iako pilno starance o zroceniu się do nas WKMć będziesz czynić, tak też i to coś, bierac raczył wypełnisz, a ieśli by: czego bysmy sobie nie życzyli: i do nas się zwrocić WKMć niemogł, abo omieszkiwał żurelką za, tosczą naszą, tedy to WKMć. oznaymić chcemy; iż my wszyscy zgodnie daley, abyś nam WKMć niemiał za złe, bez Krola, bez Prawa w Rzpltey naszey żyć niemiemy, porzuciwszy się Bogu, oto się będziemy starać, co będziem rozumieli: być potrzebnego ku zachowaniu wcałey Oyczyzny naszey miłey, a iuż od tego czasu, ieśli bys WKMć nie przyiechał, wcale sobie zachowuiąc łaskę WKMć. i naszą Sławę posłuszeństwo i Wiarę WKMć. podaną wypowiadamy

dany

damy i nowego Krola Elekcyą sobie składamy, ku ktorey sprawie on czas, ktory przyiazdowi swemu WKMć naznaczony być wyrozumieć es raczył, nie oczekiwaiąc odpowiedzi ani Posłow naszych, Seym Elekcyi naznaczyliśmy, aby żadnym sposobem, żadnym obmowiskom, żadnym na ostatek racyom od swego postanowienia nie daliśmy się odwodzić. A nie rozumiey Nayi: Krolu, abyśmy to ze złego umysłu przeciw WKMć mieli czynić. Nie iest ci u nas ten umysł; ale to WKMć masz uważać u siebie nayppierwiey. Iż Polska na takim mieyscu iest postanowiona, gdzie sprosnym nieprzyiacielom iest łatwy przystęp, i ona sama do wszystkich Chrześciańskich Krolestw iako Brama iest, ktora iesli nie będzie mocno zamkniona i opatrzona, nie tylko ona sama, ale inszych Chrześciańskich Prowincyi wiele, byłoby w wielkim niebespieczenstwie. My tedy tu za wszystkie iakoby na straży iesteśmy, aby inszy spali bespiecznie, my musiemy nie dosypiać nocy. Takowe tedy Krolestwo, iako bez Krola, bez Wodza, iako bez Głowy zachowane być może? WKMć rozumiesz. Znasz WKMć potężność Moskiewską, iest ci swiadome okrucieństwo Tatarskie, ktorzy temi czasy z Turecką mocą złączywszy się Wołoską Ziemię nam w sąsiedztwie wypustoszyli. Iest to Krolestwo ogarnione i spustoszone Nieprzyiaciołmi Imieniowi Chrześciańskiemu, a naszemu tym barziey nie sprzyiazliwemi, ktorzy dawnych swych porażek, teraz naywięcey chcieliby się nad nami pomścić, gdy Rzpltę tę naszę bez Krola i Głowy swey widzą być osierociałą, i w takim nowym przypadku zatrwożoną, i maią tedy czas po temu, iakoby nas mieli wscisnąć. Ale podobno WKMć rzeczesz u nas być takie siły, gdybychmy iedno chcieli, żebyśmy mogli Oyczyznę naszę obronić, i one WKMć wcale zachować, potężność nieprzyiacioł wszelakich od niey odparzyć. Iest ci tak Krolu Nayi: iż My dla Oyczyzny naszey bez żadney postronney pomocy mocnie walczyli i znacznemi porażkami wzdłuż i wszerz Granicę iey rozszerzali, i iesteśmy gotowi dla oney obronienia i wcale zachowania krew naszą wylać. Ale tey naszey dobrey woli odjazd WKMć na tak wielkich iest przekazach, iakowe zaledwie kiedy bywały w Polszcze, nieprzyiazni z sprosnemi Nieprzyiaciołmi Pogan..

104.) Pogańskiemi nie iedni, ale ich wiele, z strony dobrey sła-
wy i wolności Chrześciańskiey. Przyiaźni też z Chrześciańskiemi
w Sąsiedztwie Xiążęty przez WKMć żadnemi Pacty nie postanowio-
ne, ani umocnione, tak na sobie zatrzymywamy, iż snać więcey
wątpliwie, aniż pewnie mogą być zatrzymane, mniemamy, co
złych, ktory myśli ku czemu się ma, co za postawę kroi, my widzie-
my, a WKMć przypatrować się możesz. Acz byśmy też mogli być
potężnieyszy nieprzyiaciołom naszym, ale ich siłom ztąd i z o-
wąd wyrywaiącym się, iako bez Głowy, iako bez Krola przeciwić
się niemożemy. Jako my społeczną moc, przeciw roznym
nieprzyiaciołom mieć będziemy, zwłaszcza gdyż Pokoy te-
go Krolestwa, żadnym odnowieniem Paktow, albo przymier-
za przez WKMć z pogranicznemi Sąsiady nie iest postano-
wiony. Albowiem Woyna w Polszcze acz by też za pospolitym
~~ruszeniem~~ wyrokiem była postanowiona, ale bez Krola ia-
ko nayważszego woiennego Hetmana, wedle opisania Pra-
wa żadnym sposobem niezwykła bywać, a niemoże bydź.
I będziesz dłużey zachowana wcale Polska bez Krola? żadnym
sposobem Nayi: Krolu? Krola abyśmy mieli, potrzeba abo
WKMć, abo inszego, ktorego nam P. Bog Wszechmogący
i szczęście przeyrzało, cięszki zastrzał potrzeba, za ktorą do
tego iesteśmy przywiedzeni, iż ieśli byś WKMć obecnym
naszem Krolem być niechciał, inszego ktoryby nam rozka-
zował, abyśmy sobie obrali potrzeba, maiąc za to; Iż nam
WKMć w tey mierze nie będziesz miał za złe i owszem po-
chwalisz staranie pilne nasze, ktore czyniemy, chcąc wcale
zachować Oyczyznę naszę miłą. Niewątpiemy tedy
Nayi: Krolu, ieśliby się P.u Bogu i WKMć zdało, żebyś
Krolem być u nas więcey niechciał, iż nas i Krolestwo to
w Łasce i w miłości zachować będziesz raczył, a nadto
będziesz WKMć pamiętać na powolność i zachowałość
naszę, ktoremy wszelakim staraniem i pilnością zawsze
pokazać będziemy powinni, abyś WKMć rozumiał,
iż

iż choćbyś nam nie panował nieustaną nigdy
przeciw WKMci powolności, życzliwości i zachowa-
łości naszey, i owszem one wszystkie tak będą trwać
w nas dotąd Łaskę i miłości WKMci przeciw sobie
znać będziemy. Nadto zalecamy się w Łaskę WKMci
i Pa Boga wszechmogącego prosiemy aby WKMć
na wiele czasow dobrze zdrowego ku wieczney Sławie
i w całe zachowaniu Imienia Chrześciańskiego chować
raczył. Datum w Warszawie ię 18 Września Roku 1574.
Chwalebnego Chrześciańskiego. Nayi: Majestatu WKMci
Słudzy powolni. Senat i Stan Rycerski Krolestwa Polskie-
go y Wo. Xstwa Litto.

List od Krola Szwedzkiego Jana do Anny Krolowey Pol-
skiey z strony Elekcyi Zygmunta Syna swego ię 1ma
May 1585 Anni.

Joannes III. Dei Gratia Suecorum Rex Serenissimae Principi
Dominae Annae. Eadem Gratia Reginae Poloniae etc: Soror et Affi-
ni Nostrae Charissimae: Singularem ac Fraternam Benevolen-
tiam; et rerum omnium prosperrimos Successus.

Serenissima Princeps Soror et Affinis charissima: redditae
nobis sunt Literae vestrae Serenitatis per eundem Aulicum. Nobi-
lem Valentinum Vaglikowski, ex quibus tam de Vestrae Serenita-
tis Statu, quam etiam de sua erga nos Voluntate antea notissi-
ma, iam quidem denuo certiores, facti sumus, quodque dictus Vagli-
kowski, cui vicissim eam, quam Vestra Serenitas in Literis suis vo-
luit fidem adhibuimus; nobis coram retulit. Primum autem nobis
valde gratum fuit; Vestram Serenitatem adhuc prospere valere, idque
diuturnam esse ex animo optamus; et ut Deus Vestram Serenitatem
in hac sua viduitate consolari dignetur. Quod vero Nos attinet,
ut hactenus fuimus; ita et futuri erimus Vestrae Serenitati praestan-
da promptissimi. De statu praeterea Regni Poloniae cognovimus
jam de Rege eligendo agi Vestrae Serenitati vero cum alijs quam
plurimis fore gratissimum si Filio nostro charissimo Regimen
defera-

106) deferatur: Idq Vestram Serenitatem Suma cum diligentia quantum possit elaborare velle: Et licet Vestra Serenitas hactenus in omnibus nostris rebus propensam benevolentiamq sese exhibuit in eo tamen potissimum singularem amicitiam et animi sui voluntatem nobis Filioq nostro reddidit perspectissimam. Et quoniam Filium unum habeamus nobis charissimum, et obsequentissimum: ut si nihil aliud sit difficile nobis nimirum foret, ob amore solum modo Paternum, nostra propedienda provectiori aetate aggrediente ipsius praesentia carere, praesertim cum sui Regni, Paterni, et aviti, et quidem antiquissimi; nec non potentia reliquis Europae Romanis comparandis proximus Haeres natus; et post nunc obitum Successor, et Rex nominatus sit quem quoq hujus Regni Status Sumo obsequio fidelitate, et amore post nos colunt et prosequuntur, tamen eum et idem Filius, genus Maternum ex Polonia habens: cujus Avunculis, et Avus maternus eorumq Genitoris Jagellonicae Familiae Longo ordine aliquot, ab hinc Saeculis praedicto Regno prudenter praefuerunt, ea inquam humanitate et mansvetudine ut omnes posteros suos, hac ratione Polonis merito comendatos redderuntq haberent citissim eos sibi devincissimos: Non male ex re sua fore judicarunt, si memores virtutis et probitatis, nec non Benefactorum veterum. Jagiellorum eidem et ejusdem sanguinis stirpi: Sese Regnumq suum commiserint, Quamobrem, si fortalis in Filij nostri Electionem Vestra Serenitate instigante frequentes consenserint, eas uti par fuerit, et Nos et Filius noster gratias agimus, tam Vrae Sertae, quam pluribus omnibus suffragantibus; et quamvis Causas nullas habeamus prout demonstravimus, ut Filium nostrum Charissimum, et unicum in externum Regnum plurimis fortasis invitis ultro intrudere velimus; tamen cum natura comparatum sit, ut suos quilibet augere, et amplificare cupiat non renuimus dumodo eo res redigi possit, ut utriusq Regni gubernacula post nostrum obitum Uni Filio nostro cesserint. Accedente jam primum in Electione Universali plurimorum Consensu, ut Conditiones deinceps subsequantur, quae citra mutuam inviduam absq utriusq Regni, Jure, Dignitate, et imunitate, tum maxime Juramento Subditorum

in

in Coronatione facto. Quod quidem non erit difficillimum 107.
modo ad aquitatem omnes pro pendeant. Hoc modo si
Vestra Serenitas aliquid efficere possit, ut cum filio nostro pati-
mus, et cum fratrum actione componantur: Idq; Vra Charitas
ubenj ex Nuntio Filij Nostri post paucos dies allegandu per
cipiet. De numero cujq memini in Literis suis Serenitas Vra gra-
viter se affectam fuisse, ex eo enim liquet, quam Nostra tu
Filij Salus Vre Serenitati cura sit: Sed Dei Beneficio nihil in no-
stris Regnis commotionis habuimq:. Vam et si inter nos et Illu-
strissimum Principem Cognatum Sudermanie Ducem Fratrem
nostrum Charissimum dissensis quedam extinerit qurbq dā
de Juris dictionibq; tamen nunquam eo deventum fuit, ut vel ei
injurias vel arma inferamq. aut ipse fidelitate, aut obedien-
tia qua nobis obstrictus est renuntiaret, omnia enim Legibq di-
vinis voluimq; quod et ipsum facere necesse fuit: Idec cum Fra-
tis auxilio destitueretur: Vimbq quoq longe impar esset ratione
et aquitati ipsonte parendum esse sibi duxerit. Deus omnipo-
tens averstat in posterum omne malum, et concedat vigissimam
Vre Sanitatem diuturna sui valetudine; et diutissime in flores-
te rerum Statu conservet et augeat. Datt in Arce Vaistenensi
Ima Maij Anno MDLXXXV. Regne vero Nostri XIX.

Vestre Serenitatis Frater et Affinis Benevolus et addictissimus
Joannes Rex Suecie.

Capita Instructionis ad Conventus Particulares Magni
Ducatq Lithvanie Nomine Regalis Sacre Majestatis. Lui Circulary

Aby Laturę nasze wszystkie Sprawy mogł pokazać ten vrzęd nasz
Ktorymi my iuż niemały za Laską Bożą żywota przewiedli, zeby ty
wszystkie taką skromnością miarkowane zawzdy: iż niemoże
nikt tego rzec, abyśmy się iakim rządem nastym; albo iaką bra-
ktylą mieli kiedy wmieszać w Sprawy Rzpltey. Jednakże teczasy
i rozumy Ludzkie obostrone na to wpadły; żeby znać nayswętsze,
mu, tedy obmowy potrzeba. Opowiadamy to WMciom iż iako nie
dawamy nikomu naprzod; aby kto ispowinniey, i spowinney i urę-
cey tę zacną Koronę nasze i WXLitt: nasze, i WMciow zobopolną
Cyrzyznę miłować, czcić, ważyć nad nas miał, tak i wtym za-
dnemu vprzedzić się nie zawodzimy i niedamy, Ktoby radniey

Szym

100) szym, chętnieyszym, Skłonnieyszym do swobod wolności
i praw tey spolney Rzplte miał się nad nas znayd owne
śmiele to twierdzimy? Wiemy co imy za przodki na tey Stol-
cy Krolewskiey mieli: Ktur nam przed oczyma zawzdy, cośmy
i z przodkow naszych, i z Osoby naszey powinni, co Cn. czyn-
li: a co my tez wedle przemogi Naszey; lubo czynić mamy lubo
do Sᵗᵉ Boga modłami się wkładać. Niech tedy każdy z WMcw
wie żesmy na prawy; wie, iż zmnożenia wie czymy praw
uszela kich; i swobod koronie serdecznie i z dusze żądamy: A
wiźdźie: to iest serce nasze ku Polskiemu Narodowi, co WMcw
zumieycie; iako mamy gorące ku tey linii Narodu WXLtt
z ktorey zacnych Panow i bogoboynych Krolow, sławy nieśmier
telney przodkow naszych plemie wykwitło. Abiec to staranie
nasze Sᵗᵉ Bog wie, ani kładziemy zadziś na gruncie słabym,
usiłowania Ludzkiego, ktory iest co dzień i co godzina od-
mienny, ale kładziemy go na gruncie miłosierdzia, na grun-
cie łaski wszystko czyniącey i mogącey Woli Sᵗᵉ Boga Nay-
wyższego. Ten iest ktory sobie taki zwyklaszora obieranie Krolow,
że wręcz Ludzie wtey sprawie nie to czynią co umysłili, ale to do
czego ich wszechmocność iego, w oczem gnieniu obraca. Ztąd
wręcz one głosy Ludzkie bywaią, stało się to prawie nad podziw
na d mniemane, nad oczekiwanie wszystkich.

2do Raczycie WMc pomnieć, iako iednostayne rozumienie dobre po
wszystkich Senatorach Koronnych gruchnęło, o podwyższeniu na
Stolice Korony Polskiey i WXLtt Krolewicza Imć Szwedzkiego,
naszego Siestrzenca, zaraz po śmierci, Krore nieboszczyka Krola
ś.p. Małżonka naszego, nie zaszły tam byly ieszcze porozumie-
nia Ludzkie, nie zakrzątły praktyki, daleko i rożnie ieden ieszcze
od drugiego siedział. Ferliże tedy głos Ludzki zgodny, sam z siebie
wszczęty? wie że nie czczy a, pobudką wzniecony, Boży głos i Du-
cha Sᵗᵉ iest. Raczcież WMc mieć za Pana przeymanego, przez Ludzki
głos ukazanego, przez Pany i Rycerstwo Koronne obranego, przez stany
Biskupa

Biskupa Primasa nominowanego, przez Urząd obwołane,
go przyimować, iako Dar Boży, szczere z Pleku Boskich
Ludzkich: a wszystkie Koronie i W.X.Lit. nie iakiey tylko takiey
od których on iest wolnym podanego.

2tio Przed nowy naszey, łacnie każdy wybaczyć może
że mamy bol serdeczny, zeście się też W.M. nieroz Szerali z roz
ciągłością dając i podając, zdanie i rozumienie swe o Elekcyey
którą my być wielką i znaczną rozumieli, na tę krew naszę
i W.M. wiemy zeście W.M. z Koroną Polską zarowno, wiemy
że też wszystkie ordery z którego gatunku W.M. mają; wiemy
i co za obowiązki z obu stron i iako twarde. Patrzemy na
wet na zbolałe serce W.M., ow, które kiedyś my tak rzekli, niech
sam Bog leczy, nie wiemy wiele dosyć było, gdy wiemy że Spra
wy, które nie pochodzą z Pana Boga, wnychle się iako dym
obracaią wniwecz, złym sprawom zaś które z niego pocho
dzą; sprzeciwiać się iakby z Panem Bogiem walczyć, a ono
trudna iest rzecz stworzeniu zaczynać, co nad wolą Stworzyciela

3tio Jednak raczycie W.M. wiedzieć, że wiele czasy mogą, że
że potrzeba na ludziach wycisku. Ustępuią prawa niegdy swey
drogi na czas ulegaiąc gwałtowi; żeby stojąc na moyscu stwier
dzone od niego zdepetane nie były. Baczyliście W.M. co się na
Elekcyey działo, na co się było zanosiło na iaki by była tak, że
wszystkich stron przyszła Korona, gdzie by się była rozchwiała
ta Elekcya; na co się iuż był zgotował rudzie, którzy okrąg
i głębokości nieboszczenstwa Kor: i W.X.Lit. albo nie tak upatru
wali, albo dla iakiego przed się wzięcia swego przeglądali. Naszym
zdaniem iako gniew, tak zbytnia chciwość, wielką się zasłoną za
mowi do poięcia rzeczy. Sprawy Braterskie maią brane i wy
kładane na stronę lepszą; a uczynił kto co przeciw powinności
swey, rozumiejąc że ku lepszemu, nie ku despektowi uczynił; a o
puścił co, rozumiejąc że z potrzeby nie ze złości opuścił, nie tai się
nigdy złe, niech się pokrywa iako chce, zawsze się na wierzch iak
Słońce wyprasza.

5to Obyście mieli W.M. gdzie w Sessyonie Króla Jmć. obra
nego, nie widzieli. Wiemy Braterskie prozby, wiemy obmowy,

wiemy

(W.) wiemy wymierzenia się Panow Rad i Rycerstwa Kor:, Kto
ze stey mierze W.M. czynili. Nominacyą odmawiwszy tylko, kto
z na nich gwałt, albo racyey Wola Boza nie praktyka Ludzka
wyciśnęła. Czekali W.M. ze wszystkim, to wszystko będąc gotow
wszynić; i stoury i rzeczą samą czegobyście nie dno po nich żądali, a
przeto iż W.M. niemogli z Nominacyą dłuzey czekać; aż ter przez
godzin wielkich W.M. czekawszy, ktorzyście na stwierdzenie z Ludu
tylko od nich były, całe osm Niedziel wiele nieurzęcy nachodziwszy
się za pasy o tę Swiętą Elekcyą. A tak prosiemy dla miłości Bożey
raczcie się W.M. mieć do zgody. A niemniemaycie, nieżądamy
prywatnych naszych pociech, aż się i to Ludziom znieydzie prze-
ściwie mimo się wszystko, pociechy i dobrego W.M. ow wszystkich za-
damy. Teyże s my Krześtey Corką Ktorey i W.M. taż się wolności
szerzyemy o ktorą W.M. wiem i dzię, i z młodu tego s my się nauczyli
nad Cyrzyste dobro przekładać Rospolite, a P. Boga nad wszyst-
ko. Co rozumieycie iakie wagi u nas się insi Panowie albo Krewni?

Po. Nadchodzi Koronacya, Insygnia W.M. maią, Darowa-
szyto tedy Cyrzynie miley, wszymeście obrazem, ktora takiego kro-
la potrzebuie iaki iest obraz, s. wiemy co mowiemy nieza wodzi nas
Krew. Raczcież W.M. taki warunek wzynić sobie, iaki nayleppszy
być rozumieycie, ~~taki warunek wzynić sobie~~ tak z strony Nom-
nacyi bez W.M. ow wzynioney, iako z strony wszelakiego W.M. ow
prawa; Podacie P. K.M., a uKuycie W.M. serca swoie; na to
nayprzecy patrzaiąc; przecz i dla czego tak się postępować musiało.
Nie iednakim torem Rzeczy Ludzkie idą; nie iednakie Lata; nie
iednakie wiatry. Ale to nasza rzecz iest wszystko ku dobremu o-
bracać, i trzęcy na to mieć oko, co iest w rzeczy dobrze; nizli na to
coby się do tego z trafunku z przygody, iż potrzeby złego przymiesza
to. Co in acrey czyniąc, nie dogryzemy się wzadney rzeczy smaku.

Imo. Wiemy zeście W.M. Konnemi do P. K.M. obranego Pana
i dziękuiemy za to; ale że nie wszyscy: a coż nec? Złoto i drogim
Kamieniom bywa przyiadda dla urdoku lepszego, i poznania, tak
i tym rozumieniem rożnym, gdzie do zgody przystąpią W.M. iako

drogi

drogi Kamień do przysady, ta będzie ozdoba tey Sprawie; iako (111
wey Majestat Kor. i W. X. Litt. potrzebuie. Na co teraz wszystek
Swiat oczy otworzył wybaczywaiąc, ku ktorey stronie WMć się chy-
licie zmnieyszą, czy większą Liczbą Ludzi przystaniecie. Przystać
do dobrego choć nie zarazem, żadney zelżywości nie niesie nikomu.
A trzeba się iako w Zwierciedle na wszystkie strony obeyrzeć iaką
z kim przyiaźń mamy, iakośmy sobie, i czym tego i owego Sąsiada
naruszyli. Co Koronie i W. X. Litt. z każdego z nich obiecować mamy,
a co nie? Krol Imć Pan obrany na takim celu iest, że zkąd go we-
zmiecie WMć, zewsząd ma Ludzką przyiaźń po sobie, chyba byście
WMć przyrodzonego nieprzyiaciela W. X. Litt. i Korony wyięli, ktorego
to iest przyrodzenie własne, iż go żadna przyiaźń, żadne Dobro-
dzieystwo, ani ubłagać, ani ułaskawić niemoże.

8vo Pożytki ktore za Panowaniem JKMć Pana obranego po-
płyną Koronie i W. X. Litt. długoby wyliczać. Wiedzą WMć iako
wiele na tym należy Liberum Dominium Maris, bez ktorego słabe
są naywiększe Państwa, a naymnieysze Państwo Morską wolno-
ścią; i Państwem Portow, ku gorze się wynosi. Przytym iako wiele
należy mieć całe Infanty; Despektom i Szkodom Krola Duńskie-
go, ktorych na 200000 Koronie i W. X. Litt. na każdy rok czyni odiąć
się i obronić; a możemy bespiecznie rzec, i Moskwiczyna trzymać
na Wodzey. Przypatrzcie się WMć z ktorych go stron będzie uciskało
i ieśli iuż będzie mogł tak dalece rozciągać swe rzeczy.

9no Naszey przemowy i żądania ten iest koniec, abyście WMć
obaczywszy co iest Prawo, a co nie Prawo; co dzień, a co Noc? co
Szkłonność Ludzka a co niechęć? co wszystek Senat Kor. ze swym
Rycerstwem a co Kilka? co Authoritas prima et publica, a co
prywata i niedoszła? tam się udali, będąc połowicą też tey Korony
zkąd P. Bog będzie pochwalony; zkąd to Krolestwo i W. X. Litt. ze
strachem nieprzyiaciół pogranicznych będzie utwierdzone. Co się
nas tycze to raczcie WMć o nas rozumieć, co i o Paniey Korono-
waney i Corce, tey zacney Rzpltey Oyczyzny naszey słusznie rozu-
miano być ma. A iże Prawo i wolności wszelkiey krwią i śmier-
cią naszą radzibyśmy odkupili i rozszerzyli, więc abyśmy do tego

rzeczy

112) rzeczy wiedli. abo mieli wieść, zaczymby, iaka się im uyma albo ubliżenie dziać miała.

10mo Z strony Konfederacyey Pokoiu z Moskwą, podatkow niezwykłych, Mandatow za Dworem Inflantow, to wszystko obwarowało się recessem i zosobna Artykułami, ktore podadzą na Koronacyey, i ktore Posłowie iuż poprzysięgli.

11mo Na co Arcy: Xiąże Maximilian? nietrzeba się wzdrzygać, oprocz Konstytucyey Jędrzejowskiey; ktora tego broni, sama niechcąc, pospolitego Człowieka na tym iest, że wszystko uczciwie o Rakuskim Domie rozumie. ale za Pana sobie kogo z niego brać zda się bydź z wielkim niebespieczenstwem Koronie i W. Xięstwu Litt.

12do Z Carem Moskiewskim obiecować sobie, i spodziewać tey Akcessyey, iako Ludzie niektorzy mniemali; iest rzecz prozna bo się inaczey z postępkow i podania Posłow iego pokazało, aniż Ludzie tuszyli, i znać to dobrze było po nich. że im szło więcey o pokoy z Koroną i W. X. Litt.o: aniż obierania Pana ich na te Państwa; bo o przybyciu iego tu nic pewnego nie obiecowali, ale sami barzo wątpili. A ten go naprzod od Korony tey i W. X. Litt.o odstrycha przyrodzenie, bo z urodzenia iest i musi być nieprzyiacielem tych Państw: A gdzież kiedy woda się z ogniem zgadza, Swiatłość z ciemnością? Zahamować się do czasu przyrodzenie może, wykorzenić się niemoże. Trudno Murzynowi odmieniać farbę: odpycha go i rozum, gdyż w dobrowolną niewolą nikt mądry nie idzie. Odpycha nawet nas uczciwość nasza i Ludzkie mniemanie brać sobie za Pana Barbarum, Schizmaticum Haereditarium Inimicum, co iest rzecz nie tak bespieczna; iakoby się też podać, temu zamordować sromotnie, ktoremu Szablę i Miecz z nieśmiertelną Sławą swą z ręku wybiiał i onego do proszenia Pokoiu przymuszał. Zostawa nam tedy na placu ta Jutrzenka pułnocnych Krajow. Zostawa Plemie Krwie Wielkich Xiążąt Litewskich, zacnych Jagiełłow, w tym zacmionym a burzliwym osieroceniu, tey Korony i W. X. Litt.o: Raczcie się W. Mć do tey iedyney gwiazdy, w tey burzy roznego i zamieszanego zdania, za ktorą do słoneczney iasności. Łaski Bożey i szczęścia wszelakiego łatwie W. Mć

i nie

i niepochybnie przyidziecie. To opowiedziawszy znowu (113
ofiarowac nasze nietylko chęci, i Dobra, ale Krew i Zywot nasz
Rzpltey, gdzieby tego potrzebowała, gdyzmy tez nad Oyczyznę
miłą w Ktorey urodziliśmy się nic milszego, ani droższego nie
mamy. A w prawie wolności nieprzepłaconey urodziwszy się
niechcemy na nie zadney niewoli wciągac, bo byśmy ią na się
samych zaraz ~~nie~~ wciągnęli. I pod ten czas nielitowaliśmy
mieszka naszego, choc w nim niewielkie Skarby, bacząc że
ku gwałtowi się schyliła, takiemu; aby nie ten był tey Koro-
nie i W.X.Litt. Panem, Ktorego potrzebuie Korona i W.X.Litt.
wedle Praw i swobod swych, ale Ktorego sobie kilka ich upa-
trzyło ku swey własney prywacie na skazę Korony i W.X.Litt.
Anna Krolowa Polska.

Stanowienia ostatniego około Uniey Punkta.

My Rady Duchowne i Swieckie W.X.Litt. i inni Posłowie
wszyscy etc: Posłani od Braci naszey wszystkich Stanow
W.X.Litt. na Seym Kor: tu do Warszawy ku stanowieniu z Ich
Mc P.P. Polski i wypełnienia Uniey zdawna zaczętey, między
Koroną Polską i W.X.Litt. za czasow Panow naszych spolnych
Krolow Polskich i W.Xiążąt Litt. namowioney i Spiski spolne-
mi Przodkow naszych utwierdzoney i za Krola Alexandra poprzy-
sięzoney wyznawaney, i ku wiadomości to wszem przywodzie-
my; Żeśmy czynili pełne i długie namowy z Ichmc P.P. Polski
Bracią naszą, to iest z Pany Radami Kor: i z Pany Posły Ziemi
wziąwszy przed się wszystkie Spiski, Ktoremi się ta to Unia mię-
dzy nami stanęła od Jagiełła i od Witolda i potym za Ale-
xandra W.Xcia Litt. ponowione, i przez Przodki nasze utwier-
dzone, Ktore ten Akt w sobie zamykaią z odnowieniem i po-
miarkowaniem także tez i Spiski, a Przywileie Przodkow
naszych, Ktore tez w sobie zamykaią i zgadzaiąc Unie i Spi-
ski dawne z poslednieni, za Krola Alexandra uczynionemi;
a chcąc to wszystko ku Skutku i ku takiey społeczności przy-
wieść, iakoby iuz nic niezostawało na potym, coby ten chwale-
bny Związek, i to zjednoczenie między nami targać miało, abo
tez wątpliwość iaką na potym komukolwiek wczym uczynić:
Tedy

Tedyśmy rozbierali i rozważali wszystkie Artykuły i wszystkie słowa, iako nayleppiey i pilniey być mogło, i zgodziwszy się na wszystko, co było między nami namówiono, i co potrzebowało, nieco iaśnieyszego wykładu. To iest aby iuż więcej takich czasów nie było, iedno ieden Pan Krol Polski, a teraz W. Xże Lit. który nam tak Ziemie iako i Chrześcijanom P. P. Polakom rozkazować ma. Społnie od Panow Polakow i Ziemie obrany. A. Elekcya tego Krola obwołanie zaraz W. Xtwa Lit. aby było zawżdy w Polszcze w Mieście Warszawie w Xtwie Mazowieckim, albo na granicach tych obuch Państw. A. obieranie też albo podnoszenie W. Xcia Mci. które bywało przed tym w W. Xtwie Lit., aby iuż zawsze zostawało, i to wszystko coby kolwiek znaczyło podnoszenie abo inauguratio: Po drugie iako W. Xcia Lit. aby iuż nigdy nie było, gdyż ieden Pan Krol Polski; a tenże W. Xże Lit. tylko więcej nam Czasy nam rozkazywać, a panować ma, a nie kto inny. A Seymy walne abyśmy iuż mieli społne, to iest Seymy w Koronie, ale przy granicach Lit. Zadrze też aby w Ziemie Seymy takowe tym nie bywały, na których by sprawy społem Koronne i Xtwu należące miały być sprawowane, na które to Seymy do Korony, Ich Mci Rady W. Xt. Lit. i Posłowie Ziemscy, ilekroć przez Krol Polskie i W. Xt. Lit. Ruskie Pany nasze społne wzywani będziemy, zawżdy się sami Osobami swemi zjeżdżać, a tam z innemi Radami Koronnemi społem, o potrzebach tak Polskich, iako i Lit.; i o Społney przeciw każdemu nieprzyiacielowi obronie radzić mamy. I tak na Seymach, iako bez Seymow mieć o wszystkim Rady społne, i w Polszcze i w Ziemie Koronie i Xtwu należące. Sukcessya też albo naturalis: albo hæreditaria w W. Xtwie Lit. ieśliby Krolowey Jey Mci. z iakiey kolwiek przyczyny albo komu kolwiek stanęła, aby iuż mieysca żadnego więcey nie miała, gdyż to nie może stać społem być obranym Krolem, a być potomkiem. Ten Artykuł niech tak stoi, ieśli nan iuż Krol Jmć zezwalać raczy. Około też Monety aby była Uniformis et aequalis in ponderе et grano. Krol Jmć ma ad effectum w tym w Roku przyiść. A także de Foedere et pactis z postronnemi Narody, aby na potym żadne

żadne niebyły czynione, ani stanowione. I Posłowie tak z Li- 115
wy; iako z Polski w rzeczach ważnych, a należytych Koronie i Xię-
stwu, aby nie byli posyłani do obcych stron; ieno za wiadomością
a Radą Spolną oboyga Państwa i obych Rad. A na Koniec aby
wszystkie inne słowa i Artykuły w Unicy Alexandrowey opisa-
ne, choć się tu na ten czas mianować niemogły, cało ostały. Ktemu
też te, ktore przez Krola Jmć. teraz na tym Seymie Warszawskim
Listem J. K. Mci osobnym są deklarowane, na ktoreśmy się zgodzić
niemogły: Także do naszego Seymu walnego in deciso aby zostały,
a ktemu iż to samo między nami rożnicę czyniło, żeśmy nie mo-
gli, tak tego rozumieć, i na to się zezwolić, gdyżeśmy też o tym
poruczenia żadnego od Braciey swey niemieli. Aby iuż za tym
ziednoczeniem, takim i złączeniem tych obudwuch Narodow
Polskiego i Litt.: miała to być iedna pod iednym Panem Rzplta
ktorey byśmy iuż, iako by Ludzie Koronni wszyscy na Społ uży-
wać i podzielać się nią zarowno mieli. I także też iedne Seymy
walne w Koronie zawzdy a nie inne iuż w Litwie miewać. Tedy Krol
Jmć P. N. Miłł. Spolny nieiaki wykład swoy raczył uczynić, ktory
my Braciey swey na Piśmie od J. K. Mci donosiemy i to im per
swadować będziemy, iż by przy tey to J. K. Mci deklaracyey
tey potrzebie należącey i przystać i na niey też przyzwolić wszy-
stkie Stany W. Xstwa Litt.: A iż tego ieszcze wszystkim nam
spolnie potrzeba pilna była, aby około Granic oczymeśmy
nieco na ten czas namowili, iakim obyczaiem zayścia gra-
niczne zachowane Prawom za Listy JKMci były i około Zbie-
gow; także też Cełł, Myt było postanowiono. Tedy naprzod
wszystkie Cła, Myta, tak ziemskie iako i wodne, iakim
kolwiek Imieniem nazwane, tak Krola Jmci iako Szlache-
ckie, Mieyskie zniesione było. A iżby żadnego Cła i Myta nie
brano; na potym wiecznych czasow, od Duchownych i od
Swieckich Ludzi Szlacheckiego Stanu i od ich rzeczy, ktore kol-
wiek własney roboty będą; nie zakrywaiąc Myt Kupieckich ani
się zmawiaiąc z Kupcami ku Szkodzie, a zataieniu Cełł zdaw-
na zwykłych Krolewskich w Koronie Polskiey i W. X. Litt. Je-
szcze też nad to i Statuta i ustawy wszystkie iakokolwiek
i z kto-

116) i z ktorey kolwiek przyczyny przeciw Ichmciom Panom Polakom ustawione, uchwalone zdawna były, zwłaszcza około nabywania i dzierzenia Imienia w Litwie, iakokolwiek by go kto dostawał, chociay po Zonie, abo z wysługi, abo zakupnym darownym obyczaiem, zamianą, i ktorym kolwiek nabyciem wedle zwyczaiu i Prawa pospolitego, i spolney Braterskiey miłości i Uniey, a ziednoczeniu naszemu przeciwne. Ale wolno ma być Panom Polskim w Litwie każdym słusznym obyczaiem dostawać Imienia i dzierzeć iey, oprocz innych Cudzoziemcow: iako go w Litwie dostanie wedle Prawa pospolitego W. Xztwa Litt. A także też wolno będzie każdemu Litwinowi nabywać Imienia w Polszcze, tymże obyczaiem słusznym, ktorym go też dostanie, według Praw Kor. A to wszystko wyżey opisane, My Rady i Posłowie i Posłowie oboyga Stanu Imieniem swym i wszech Stanow W. X. Litt. mocnie a stale dzierzec, nie poniszenie chować; i Potomkowie Nasi na wieczne czasy obowiązuiemy się, i powinni będziemy wszyscy iednostaynie pod wiarą, pod czcią i pod przysięgą, ktorąśmy tu iuż przykładem Przodkow naszych przy takowey Sprawie wznowili i uczynili na tym walnym Seymie w Warszawie Krolowi Imci i W. Xciu Litt. ninieyszemu, a na potym obranemu każdemu i Koronowanemu na wieczne Czasy, trzymać i wypełniać, i Potomkowie nasi. A to iuż twierdząc po oddaney Przysiędze naszey, na mieyscach swych spolnie zwolonych naznaczonych, opisanych i przez nas przyiętych; oprocz mieysc Xiążęcych, o ktorych na Seymie naszym przyszłym i potym spolnym Koronnych za ich wiadomością i zwoleniem, także i około mieysc ieszcze niektorych Ziem, Wwdztw, i Powiatow, gdyż ich tu teraz niemasz stanowiono będzie, zasiedliśmy Rady z Radami, Posłowie z Posły, radząc i namawiaiąc o spolnych potrzebach oboyga Panstwa. A obowiązuiemy się i obiecuiemy tym zapisem naszym, za inne Rady Stany wszystkie W. Xztwa Litt. iż oni wszystko to cośmy się między sobą zwolili Listami

swemi

swemi, i podpisami, i pieczęciami, także też maią na (117.
przyszłym Seymie, i przysięgami swemi każdy, komu to iedno należeć będzie utwierdzić, i kto iedno oto napomni on będzie poprzysiądz; a w Radę także, iako komu należy zasieść, i pod Obowiązkiem Rad w Koronie o wszystkim radzić iednako.

Inni wszyscy Obywatele W. X. Litt.: każdego Stanu wiecznie to mocnie trzymać powinni zawzdy będą i być maią. Na co my Pieczęci swe przykładamy. etc: A co się dotycze Dignitarzow Urzędow i nazwisk ich, ktemu też i innych spolnych potrzeb, ktore się tu skończyć a zamknąć niemogły; a Dismembracyą Uniey czyniły, tedy o tym rozmowę Braterską, na pierwszy przyszły Seym, spolny z Ichmci Panami Polskiemi przy Granicy odkładamy. Na ktorym wiściemi pod tąż mową tegoż zapisu naszego być i nań przyiechać z zupełną dostateczną, a skuteczną we wszym Sprawę, ku tey Uniey należącą.

Racye pro Parte Litwy przeciwko podanemu z Narodu Polskiego Biskupowi Wilenskiemu.

Tą taką nominacyą Biskupa Wilenskiego, ktora się stała nad nadzieję i oświadczenie się wszystkich nietylko idzie, a ten sam Urząd Biskupstwo Wilenę, ale się wszystka Unia zgoła łamie, i Przysięga Krola Imci nam uczyniona wniwecz się obraca. Bo ieśli iednemu Wwdztwu ani Powiatowi, niemoże Krol Imć dać Urzędu żadnego; ktory tam osiadłości, albo Indigeną nie iest, chociay podle niedaleko o kilku mil może mieć osiadłości w drugim Powiecie: a coż pogotowiu, tak wielkiemu i zacnemu Panstwu, taką Ignominią wnosić. Człowieka obcego dawać omnibus recusantibus na wszystkich Seymach, a tym więcey ieszcze na tym niedawno przeszłym Seymie Imieniem wszystkich Doma pozostałych; ale żeby się mogło ukazać że nietylko w tey nominacyey Biskupstwa i w inszych Punktach wszystka się Unia łamie; zbierzmy sobie Summatim Związek Uniey do ktorego się zawsze uciekać mamy, ieżli się iednemu od drugiego z krzywdą będzie widziało?

1mo Ten iest pierwszy Punkt Uniey. Te dwa Narody maią być iednym nierozdzielnym Ciałem. A temu Ciału głową ieden Pan obudwu Naro-

118). Narodow obrany. Podzmy do tych Elekcyi wielebnych, ie-
zli się nam dobrze działo, wedle tego Spisu Uniey, o tym nie trzeba sze-
roko mowić, świadczą przywileie nam dane, ze bez nas Pany obierali i
Koronowali.

2do W teyże Uniey Officia dignitates wcale maią być zachowane
patrzać trzeba wto; ieżli się wszystkie Officia Dignitates iuż nie połama-
ły, abo i przytym w wielu rzeczach nie łamały się? A kto teraz miano-
wał? Polaka mimo Litwina: Kto List pisał do Kapituły Składaiąc
Elekcyą? Tenże Pieczętarz Kor: a coż iuż po Litewskich Pieczętarzach?
Iuż tu znaczna uyma Urzędow Litt: i zgoła chcą pod ieden Regiment
iako Powiat albo Wwdztwo iakie wprowadzić. A co się mowi o
Pieczęci, to się ma rozumieć o Lasce, o Skarbie i o Buławie; w tych wszy-
stkich Urzędach wielka uyma iest.

3tio W tymże Spisie Uniey Consvetudines wcale nam zachowa-
no. A zaś niebyło to in consvetudine od R: 1453 że zawzdy Bisku-
pi z Narodu Litt: na tey Stolicy bywali Prau dosyć czyniąc. Nie
brakowali Panowie nasi w Bogu zmarli Ludzmi; Bywali i z mieyskie-
go Stanu na tych stopniach stolicy. A teraz są Ludzie Familiey zacnych
Ludzie uczeni, omnibus virtutibus ornati. A przecie aby ieno Prawo nam
Litwie złamać; a nas przytym wszystkich w Sak napędzić. Powiada-
ią niektorzy że niemasz w Litwie godnego na to Biskupstwo.

4to Tenże Spis Uniey zostawił nam i umocnił Prawa, Sądy, Sey-
mowe uchwały wcale; trzeba się dobrze przypatrzyć, ieżli się nam i w tym
Punkcie dosyć dzieie? Bo Sądy Trybunalskie łamią się. Co Trybunał o-
sądzi; to za instygowaniem Panow Posłow na Seymie łamie się; dla prze-
dłużenia. Iedną tylko Sprawę wspomnię Pa Dębinskiego z Panią Kop-
ciową osądzona, do Exekucyi przyiść niemoże, za taką miłością Panow
Polakow.

5to Mamy też w tym Spisie Uniey Seymy tym obudwu Narodom
iedne Spolne maią bywać; Obrachować by się: Jesli my kiedy prawy
Seym mieli: Bo mało na tym, że Seymy Składaią, i my na nie wło-
czemy się. Ale ieżli kiedy co na tych Seymach Sprawiemy: chcieymy o-
baczyć? A zaś Vota Senatorskie w posłuch idą? a zaż prozby nasze
Skutek swoy biorą? a zaś Sprawiedliwość Skuteczną mamy? Postano-
wiono Wtorkow sześć, a ledwo iednego połowica dostanie się nam.

Poka-

Pokazało się to iw Prawie Xiążąt Zyzemskiego i inszych Lu-
dzi wierzących, iako zustoke w Sprawie swey odnoszą, i mier kogo. Nie
Posłowie Nasi między Posły Polskiemi mąsili Braterską miłość? stu-
chali ich, kiedy co chcą mowić, i ieśli co dobrego mogą kiedy postano-
wić: Ale na to mieysce iako Senatorowie Litewscy, tak i Posłowie
mamy Szlodę i ciżtate w zdrowiu i w maiętności swey, nawoławszy się
nacierpiawszy się nędze w gospodach Xiążąt, nasłuchawszy się przymo-
wek, targani a się na Prawa i wolności nasze odjeżdżamy do Domow
z płaczem. A czego się spodziewać inszego wiedno Nieuroki? Seymu
niemasz, Sprawiedliwości na nim niemasz, nayprzod Prawa i wolno-
ści na nim nie dowiodą się; a po Seymie Urzędy rozdaią nad Prawo,
Zadawnionemi Xięgi Ludzie trapią, i wierzytelności odsądzają.

O Ziemię Inflantską tak Unia ostawiła nam, żeśmy mieli z sobą
iako Bracia postanowić i wszystko to ma Sprawiedliwość do czego.
Takie burdy nienawiści między nami były za Króla Stefana ieszcze
to wspomnieć Każdego iest. A po długich uporach dali nam List na
Elekcyą dzisieyszego Króla, że na Koronacyi przyszłego Króla miał
być Sejmik: a kiedy przyszło do Koronacyi, samiż ten List złamali. Dali
nam drugi na pieniądze Seym po Koronacyi. A coż się stało na tym Seymie?
iest Konstytucyą ostatkana od nas Litwy o Ziemią Inflantską, i tak
zawarta, że to mamy dzierżeć między sobą, pod temiż kondycyami obo-
wiązkami w Lublinie na Unicy uczynionemi. Oto iako tam ta Konsty-
tucya około Unicy połamała się przez samych Panow Polaków, tak i ta In-
flantska nowo uczyniona iuż się połamała. O czym się na Seymie ure-
le pokazało i pokazać się może, Jakoż dalej ufać Ichmościom? i teraz
uradzić taki dziel: Siadło na się postanowione, niemamy się o tę Nominacyą
oprzeć, iedno czekać wszakżeli ona nie uda Troiska do nas się wróci. A
to wszystko mamy od niektorych Ichmościow Panow Polskich Braci swych
przyiezonych, że nie tylko nam sami Spisow Unicy dzierżeć niechcą
ale i Pomarańcza Boreego Radą swą zawodzą, aby nam Praw po przy-
się zonych nie zdzierał. A to i Kapitule Wileńskiey grunt się dzieie w
Prawach Ich, bo każdy Biskup ma być od nich Electus, a potym Pu-
blicatę et assumpty. A teraz List Kancellaryey Polskiey przysłali
nowe do nich, aby obrali Xdza Luckiego, i do pieca pisali do Króla prze-

szłe

120) szęć on nad Prawo nietylko Kościelne Swoie, ale i wszystkie
go Xięstwa Litewskiego.

Wzymie Liście z Polskiey Kancellaryey wyniesionym, pisze: Że
Krol Jmć podaie Biskupa tego przykładem Przodkow swoich. Boże day
aby tak było, bo wspomniało się wyżey że od 144 Lat na Biskupstwie
Wileńskim nie było rodno Litwin, by i teraz tak mieli bysmy za co Pana Bo
ga prosić za Jm. Kr. Mć. Dn. Nr. Mił: ale ieżli by przykładem Przodkow
swych chciał naśladować, niebyłyby Swarne tak Polakom, iako i Li
twie z wielu miar. Jeden przykład przypomnię.

Za Krola Kazimierza będąc Posłem Sieniensky upросił sobie prima
vacans u Oyca Sw. a Krol w nieobecności iego oddał Suszczyńskiemu Ka
nowskie. Kapituła Krakowska będąc przychylnieysza Sieniensk[iemu] upo
nizanari Elekcyą nad Nominacyą Krolewską. Czego dowiedziawszy
się Krol, rozkazał Staroście Krakowskiemu Starostności ich odbierać,
insych posadzać: Jakoż Kilku Kanonikow w Delmatyi ubrawszy
oprawcom Sromotnie z Miasta wygnać kazał. Oczym Kromer i Bie
ski szeroko piszą. Zdało się nie każdy przykład; albo zwyczay Krolow
przeszłych dobry; nie wymawiamy Pana w staroe zwyczaie że i nam
szkodliwe, ale tego pilnujmy, aby nam to co przyszłego sięgło mocno
dzierzał; Za tegoż Krola Kazimierza były zwyczaie że Szlachta w do
machuych, Boy Lourze Krolewskie chowali, Stacye dawali, na Zamek
Krakowski poddani ich cegłe wozili. Także i u nas w Litwie wiele z tego
było, ale crescente Republica, crescebat et Libertas, Ktorą my chcemy teraz
minuere. Argumentuią niektorzy, że wedle Przywileiu Krola Kazimier
za w R: 1457 danym Narodowi Lit: może Krol dać Polakowi Bi
skupstwa w Litwie, bo tam napisano Narodowi, może Krol dać Polaku
wi. Jeżeliby w Litwie nie był nalezion godny na Biskupstwo, tedy będzie
my powinny z niższey nacyi dać, i do tegoż słowa przywiązuią, co nap
sano w Kancellaryi Polskiey do Kapituły teraz nieyszey Wileńskiey. Że
przykładem Przodkow Krol nominował Xdza Biskupa Luckiego, etc..
Prawda że te słowa są w tym Przywileiu Kazimierzowym, bo w on czas no
wa Wiara Chrześciańska wesrła była do Litwy, dopiero za Oyca iego
Jagiełła; a przecie tego nie po kazku, aby Kazimierz sam po nim, Alexander
Zygmunt

Zygmunt I. Który miał Kiedy Biskupstwo Wileńskie, iako pierw- (121.
szą Stolicę w Litwie, mimo Naród Litewski dać Komu. Wszak iest Kata-
log wszystkich Biskupow od Krześciaństwa w Metryce Kościelney. Bo za-
razem Alexander po Kazimierzu po mawił tego Przywileju i wyrzucił to
słowo, ale na to miejsce napisano, aby mieszaniny nie było. Officia et Digni-
tates utriusq; Dominij illaesa permaneant. Bo oto ledwa Narody
przez Sto Kilkadziesiąt Lat między sobą spor wiodły, aby rzadne Urzędy, a nie
dwie rzadney Rzpltey były: Tak Polacy chcieli, a Litwa zaś niechciała, pod
to podlegać, i tym Unia niemogła dojść, aż do pierw za Zygmunta Augusta
według tegoż Przywileiu Alexandrowego. Unią Skończono, i tak w Unicy
Lubelskiey napisano. A co się tycze innych Artykułow Przywileiow Krola Al-
lexandra, które ieszcze nie są na Warszawskim Sejmie deklaracyą Kro-
la Jmć., ani spolną zgodą deklarowane, ale na ten Sejm teraźnieyszy Spol-
ny Lubelski z Warszawskiego Sejmu odłożone. Że wszystkie iako są w
Przywileiu Alexandrowym opisane w mocy zupełney na czasy wieczne
zostać mają. Daley mowi: wszakże ku obrażeniu lepszemu, to przy-
kładaiąc, iż przy Tytule WX Litt. Dostoieństwach i Urzędach wszystkich
zacności Stanow wedle przywileiu opisanego Krola Alexandra wcale
a nienaruszenie zostać mają, gdyż to zniedoczenia i społeczności tey
rozerwania i wrzadi żadney nie czyni. Daley mowi. Wzyże Unicy wszyst-
kie Prawa, Sądy, Stany Rządzące, Familie Szlacheckie, przeszłych Pan-
dow uchwały Sądowe zdawna i do tego czasu zachować Każdemu mo-
cne i nie przerwane trzeba, przysięgi Rad, Dignitarzow, Urzędnikow,
Starosta Narodu Litt. i przednieyszych Domow Ludzi przy mocy zostać
mają. Przeto niemoże nikt tym argumentować, co przed Unią zgasłe
i umorzone przy Alexandrowym Przywileiu, a potym przy Unicy Lubelskiey
mocne stać, Praw i Wolności Swych stracić potrzeba, tych nie potrzebnych
mow, a przerwie nie Braterskich, nie bzdzierać przed się.

Jeszcze mowią niektorzy Jak Polacy iako i Litwa. Niech teraz Polak
będzie Biskupem, przychodzi rzecz a cautia, że potym tego nie będzie można
być na Sejmie dana, że już wiecznemi czasy otym wzmianki nie będzie.
Na to tak powiadam: Jeżeliby przyiął Kawęcyn iako na to Świadectwo, Kto,
że mam całe pogrzebienie w Lublinie, i mam ie sobie za pewne dla te-
nale

nale; tedy bym sam przyczyną był złamania tego Prawa. Frasuje
mi tu każdy powie, które lepsze prawo, ieżli to które samo przez się mocne
utuire i drone, czyli to którebym niepotrzebnie złamawszy wziął sobie
kaucyą. Na co każde prawo Kancellowane dziurawe iest? Jeżli mi
tego Prawa nie dzierżą Panowie Polacy, którego mi iest pewien iest, prze
powie i tego mi nie zdzierżą które będzie z Kancellowane; przez mere gło
słow. Daią kaucyą Xiążętom, Włościom, kiedy im co ucrynią nad po
stanowienie im dane, ale nam Narodowi Litewskiemu którzyśmy
się dobrowolnie złączyli, spuściwszy się na Wiarę, uczciwe słowo i Przysię
gi Braci swey; Caucyi żadnych ni od kogo brać nie trzeba, bo by to kaucya
była z wielką hańbą i poszczeniem naszego Narodu. Słyszą też nie
którzy tak Polacy, iako Litwa, że Litwin, idąc na Krakowie Biskupem, ergo ma ten być Polak w Litwie: Żaby to Sequela była; i dobrze
to Jchmć Panowie Senatorowie w pisaniu swym zeraźniey szym do
toyli do Panow Polskich, że przed czasem, nim Bis Kupstwo dane
Xdzu Kardynałowi, pisali do Krola Jmć. aby Litwinowi nie dawał
postrzegaiąc Praw i wolności Polskich iako Braciey swey strzegąc, aby
pożar ten zły do nas nie przyszedł. A to Jchmć Panowie Polacy przy
znaią; inszą iest Panem Polakom, inszą nam, bo musiem to przy
znać; że penes illos Imperium; a my tylko słuchamy gdzie mocą
Wżdy wolno im z Prawa swego co chcieć urynić; a kto im może
się oto oprzeć. Skoro my skoro namnieiy Prawa Unieyi i zwyczaiow sta
rych odstąpim, actum est de nobis, musiemy go zawsze nie odstę
pować; bo nayciężey iedno Dom dobrze złożony począć rozbierać
obali się ostatek i sam. Także i nasze Prawa zarzucone uniweczby
się obrocity, a stara przy powieść: Beaty ille, quem aliena pen
cula faciunt Cautum.. Widzimy co się dzieie z Braćią naszą Pruskie
mi, maią ten oni przywileia od tegoż Kazimierza, iako się im
dzierżą te Prawa i wolności ich? Nasłuchaliśmy się tego na Ele
kcyą przeszłey dziesiey szego Pana i na Sejmikach często słuchamy
a śmiecie na prawy nie masz. Toby z nami było. Prosty o naturze
dobrotliwey Pomarańcza Bożego, nic sobie złego nie obiecuiąc sta
rannie wszystkim się zastawować przy Prawach i wolnościach
Swych

swych potrzeba. A to Ichmć Panowie Senatorowie dosyć dobrze uczynić raczyli, i z tym Rycerstwem, ktore na ten czas przy Ichmć było, że pisali z prozbą do Krola Imci, i do Panow Senatorow Duchownych i Swieckich Polskich, także i do Trybunału Polskiego: pisali i do Xdza Biskupa Luckiego, aby się nie skwapiał na łamanie Praw i wolność i naszych; a tu do nas nie ieździł. Co nam ci Posłowie przyniosą, obaczym, ale iakoż kolwiek padnie stateczność trzeba, iako w rzeczy słuszney i sprawiedliwey.

Verba Stephani, Regis Poloniæ ad Senatum.

Non Incolæ sed Homo, Liber natq sum, neq antequam in has terras veni victq et amictq defuit, Libertatem ergo meam amo et conservo. Deo volente per vos in Regem vestrum sum electq, vobis postulantibq et instantibq huc veni per vos Corona mihi est imposita. Sum igitur Rex vester non fictq neq pictq, volo regnare et imperare, nec feram ut quis imperet mihi Custodes Libertatis vestræ sitis non indigeo vos Pædagogos meos fieri, Senatores et Custodes Libertatis vestræ sitis, ne hæc Libertas vestra vertatur in abusum

Stefano Regi Poloniæ maximo sapiens fortissimo imatura morte præcepto comunis Reipcæ Lachrimatio.

Sic igitur moreris nuper fortissime Regum
Rex Stefane, atq Tua nos fractos morte relinquis
Comuni in Lectu et Luget Lumine cassum
Candida Religio canas Lacerata capillos
Parte aliâ Regni Proceres et Marte potentes
Illustresq Duces Littvani sanguine nati
Militiæ Ductor, Regno Generalis in amplo
Qui Pscoviam Hyberniâ fractam obsidione coegit
Quærere de Moscho pacem non ante repostam
Vir bene de Regno meritq Patriæq Salute.

Attonitis

124. Attonitis stant muti animis, Languore fatiscunt,
Diviniq̃ vident præsentem nominis oram.
Tu vero ante alios ô Illustrissime Princeps
Cui Syculi Populi, cui Transylvania Luctu
Ingemit, heus quanta versas sub pectore vulnq̃.
Ante quod amisso Patre Patrus occidit illo
Cui virtute parem, via sæcula multa tulerunt.
Macte animo Princeps donisq̃ Illustribq̃ aucte
Disce ex ambobq̃ virtutes, disce Labores
Fortunamq̃ simul, sic se Tua facta beatam
Innumeris donis magna inter præmia ducent
Cumq̃ Tibi quondam matura adoleverit ætas
Sis memor et Te animo repetentem exempla tuorum
Et Pater ipse Tuus Patruasq̃ exsuscitet ille
Rex Stefanus quem mens præcelsa inclyta virtus
Sublimem geminis in Cœlum ecce erit alis
Quid Lachrymas toties triste effundis in auras?
Et frustra incusas nolenter parcere parca!
Pone modum Lachrymis, vivit post funera virtus
Regis, et hæc tanti mors immortalis habenda est
Fraternis Lachrymis Lachrimas Soror addit obortas
Excrucians se se fletu Griseldis amaro
Fœmina juncta Thoro Zamoscij, Fœmina multis
Ornata Ingenij donis, aci sermo Latinus
Cui fluit ore Lepos, et doctæ copia Linguæ
Cui micat in facie virtus, ceu Luce reflexa
Insita inaurato scintillas gemma monili
Illa tot egregiis facies virtutibus aucta
Corripitur lucta et tristi velamine sumpto
Suspirat guttisq̃ humectat grandibus ora.
Sic igitur moreris Rex ô fortissime Regum!
Occidis, Ach! corpusq̃ tuam, atq̃ ex sangue cadaver,
Plus dolet, exposita bellax gemit ægide Pallas
Cuncta trahunt gemitus resonat plangoribus æther

Diver..

Diversis hominum nec solos tangit acerbus
Hic homines dolor, at passim per Lustra, per auras
Insignis et qui mœrent et odora canum vis
Cum Rege in silvis venari asveta ferasq;
Immanes ex cire suoq; obvertere Regi.
Heu misera illa canum Turba ut tacet, ut suspirat!
Scilicet ē etiam luctus animalibus istis
Orba suo Domino lugent animalia quæq;
Qualis erat planctus obsessæ ad mœnia Trojæ
Cum Patriæ murus percuntis Athænus Hector
A forti fortis caderet superatus Achille
Talis hic est casus mœroris plenq; acerbi
His rebus dubijs hocq; in certamine mundi
Victus ab invicta invictus dum morte cadit Rex
Sic, ach! sic homines miseri defungimur hora
Sic spe decidimus nostra ceu prata per herbida messor
Mane secat florem, quem ros sub nocte creavit.
Spes erat ô nulli Regum virtute secunde.
Rex Stefane, hac mundi extrema languente senectâ
Si tibi mansissent longævæ tempora vitæ
Europæ atq; Asiæ Fines te fortibus armis
Nossent victorem Livones vincere Svetum
Totq; alios populos sub gentem, sub sua Regna
Una vicisti dirum Trieteride Moschum
Ismachele Saciatus Agarenæ stirpis origo
Virtutes timuere Tuas, iustissimus unus
Rex etenim fueras, et servantissimus æqui
Ipsa Tibi Pietas e vultu et pectore falsit
Magnum animi robur fortiq; in corde vigebat.
Rex quoq; iuris amans, atq; in cōmune laborans
Dites atq; inopes nullo discremine habebas.
Ac velut ingenium fuerat Tibi ad oia promptum
Sic etiam vatem novis præcepta dedisse
Regibus Antyaden, ut quovis tempore scirent,

Purare

Parcere subjectis et debellare superbos.
Hæ tante dotes virtutum munera tanta
Quod subito vacuas in Cassum abijere sub auras
Pluma velut, lusus palviculis, et nil,
Heu Pietas, heu prisca fides, heu Regia virtus!
Laudibus hæc æquanda Polo Beciessus olim
Invidia obliqua stimulis quot et actus iniquis
Aulas erat contra te moto insurgere Bello.
Tu tamen hinc victus, tu bis dare terga coactum
Sanus ubi in sese cœpit descendere tandem
Erigis ad summum, magnoq in honore reponis
At quando ingeminus distracta Electio Partes
Esset, et ambiguum sensa in contraria Regnum
Divisis iret studijs, tu Sede potitus
Sarmatiæ Regni, Tibi dantes, seq fidemq.
Accipis in gremium; quibus at Sententia menti
Longius immote stetit hos quoq Marte reducit
Rursus ad Officium, Tibi Lanckorona subacta
Succubicet, viditq grave Dirsavia cladem
Damnaq adhuc queritur restantia Civicus Ordo
Estula nec fuerat damnorum Immunis eorum.
Tu mare quæ labens Mollavas excipit undas
Donec amor populi subjecti splenderet urbis
Invidiam à Tergo, cui sidera ferre dederunt
Mensq ignara mali, constans virtusq fidesq
Non obdurata ut submissa mente rogando
Vincere sic tu Rex offensæ oblitus ut omnis
Pronus et inveniam sua jussos jura tenere
Rursus in optata Gedanenses Pace locares
Antiqua et sineres hoc Libertate potiri
Hæc equidem magna est, et vere Regia virtus
Bis vincit, motus animi qui vincere novit.
Ergo Magistratum quis quis fers, sis memor horum
Subq Magistratum quicunq es,

Nam

Nam neq Laus Domini est, ubi re frænare feroces
Nescit, et e contra Laxis ubi sævit habenis
Nec bene res geritur cum cedere cogitur æquum
Atq male opponit se se, qui iussa Deorum
Iustitiæ viam seductus spernit aperta
Nec vero in statis pœna intendere buccis.
Vos quibq ex casu hoc sperata occasio subit
Haud etenim moritur Maiestas Regia Regnum
Vivit ad huc vivit Rex Regno semper in isto
Quod si Respublica et Leges, et jura ministrant
Omnibus ex æquo tandem bona causa triumfat.
Ad Corpus redeo, Regisq ex sanguia membra,
Quæ quibus amplectar manibus, quove osculor ore
Carmine quo celebrem, vel quæ funebria solva
Non video in rebus mœstis facundia rara est.
Tristis amat Lutebras et flere est sola voluptas
Flere voluptatis nunc est sic flemus ab ortu
Solis ad occasum, nec fletu absistere possunt
Præstantes virtute viri, qui seria Regis
Iussa sui peragunt coeunt qua parte fluenta,
Et Musæ et Dumæ vastum maris æquor et intrant
Corde vir infracto, canis insignis et Annis
Pectore suspirans gemitum, volene inscius odit
Sic Pencoslavus virtutum dotibus auctus
Eggregis, quem Mars Pallasq emicuit et Rex
Cui favit elemensq dedit tot castra tenere
Pro meritis mœsto ingeminans suspiria Corde
Triste gemit salsaq genas rigat imbre madentes
Sic Farendzbecus tenetis asvetq ab annis
Bellu sequi Regis, qui fluit bella secutus
Fractum usq ad Moschum Rex in Livonide Terræ
Munera cui quoq ferre dedit nunc fletq doletve
Inter Livones qui multis vixit ab annis
Miliciamq sibi Laudemus decusæ paravit.

Stat

Stat quoq; Mathias mæsto Demlinscius ore
Per mare, per Scopulos aditiq; caream Saxa
Qui varias gentes tot vidit et extera Regna
Hic quoq; nunc mæret Lachrymente Pieninscius ore
Ordo Mauricij, cruce quem signavit et armis
Quo reliquos inter non et antiquior Ordo
Indolet et Leng Novogridiam qui tenet Arcem
Lenus equum Ductor, dolet Orzechovius arte
Marte simulq; valens puerum qm Musa per artes
Ingenuas ductum marti dedit erudiendum
Tu quoq; Stabrovi, Castrum Drezdense tenere
Pluraq;, qui gaudes ob raptum tristia Regem
Feri signa in vultu et raris vix vocibus istis
Isti omnes pluresq; alij quos invida virtus
Non sinit ipsa licet Mors Regis incidit atra
Linquere opus cœptum summis conatibus acui
Unanimes offere in medio badentq; gemuntq;
Longum omnes memorare foret, vix angulus ullus
Restat, ubi non sint fletus suspiria mæror
At Regina homines et æquo quæ regit omnes
Justitia ut nigro velata incedit amictu
Ut titubat gressu, ut stragultibus ora resolvit
Pauperibus stipata in opem miserataq; turbam
Jamq; fori in strepitu causas adire recusat
Nec cohibet fletus, quia nil nisi flebile cernit.
Occidit ach! hosti cultor rectiq; piiq;;
Occidit ach! inopum Tutela columna Patronus
Heu mihi qualis eras Rex, quam diversis ab illis
Omnibus Aonias, qui non colucræ camœnas
Fautor eras charitum, Musis alimentaq; Large
Præbebas quæ semper erat Tibi maxima cura
Inde usq; à primo suscepti limine Regni.
Ergo Tibi charites Musarum et Præses Apollo
Eaternis aderant Studijs, tua gesta tuumq;
Nomen in Astra ferent, mansuraq; Carmina scribent,
Tu mihi pro Gedano diversa negotia tractans
Tempore quod Belli, quod gratæ tempore pacis,

Hic

Hic ille Comes assidius versarior in Aula
Atq; tua Hæros scrupsissem gesta cothurno
Pronus erat Largusq; simul benefacta dedisti
Certa mihi, quæ possideo majora dedisses
Parca pepercisset si vitæ abrumpere fila
Pro quibq; his in me meritis, dum vita manebit
Gratus ero, nec me ventura redarguet ætas
Immemorem Regis, ceu vivum in Corde ferebam
Sic umbram extincti gestabo in pectore vivam
Et mea notescet toto Stefanis in Orbe.
Quando opus hoc multis bene matures ut ab annis,
Forsan eritq; aliquis casus pro Tempore Numus
Formâ vel extabit circlo conclusa rotundo
Quæ faciem vivus Regis quæq; exprimat artus.
Quos circum hi versus vel Circli inscriptus Italis
Sarmatiæ Stefanus Rex parvo claditur Orbe
Qui magnum complet Famâ et virtutibus orbem
Hæc ego arenosus Dunas meditabar ad undas
Miles ut in rigidis fossas ducebat arenis
Robora pallorum attolens, atq; ordine fingens
Numinis offensi monimenta et prævia pœnæ
Signa recuturæ, qm fatum atq; in Tonantis
Mens male suadet Recto diucius error
Jam dudum intentant invisæ de super Orbi
Ni facto cautus maturæ occurrere noris
Regis ego hic morte, et casu perculsus iniquo
Mente, stete, atto nita, et rorantia Lumina tersi.
Jamq; illas Lachrimas hæc mæsta in Carmina verti
Quot superest atro Vates Velamine tectus
Flebile Tempus agam tristis semotus ab omni
Cœtu hominum, ad Sylvas, densas, et Lustra Ferarum
Regrediens, quâ vena undis se miscet Ovesti
Irriquis recreatq; meos Labante Succurro
Agricolas illic et Luce et nocte vocabo
Magnanimum tristi sublatum funere Regem
Et Lachrimis Lachrimas, et Luctus Luctibus addens.

Daniel

Daniel Herma „Prusak," autor poematu „Stephanoidos libri duo" (1582)

130. Daniel Hermanus Borussus amari doloris plenus Regi benefactori suo in Staticis Hybernis faciebat Mense Xbri 1586 Ao.

Stephanus Rex Poloniae.

Stephano Palatino, sub Ioanne Rege Transylvaniae, Matre Anna Telegeliannâ, Ao. 1533 die SS. Cosmae et Damiani natus, in pueritia, bonarum Literarum studia domestico, studio attigit. Adolescentiam in Aula Ferdinandi Imperatoris eiusdemque Hungariae Regis. Maturiorem aetatem in Bellis Hungariae civilibus egit, in quibus et candentes globos novum incondionum genus, alijs omnibus incendijs praesentibus primus invenit instituitque. A Ioanne Principe Transylvaniae, primo ad Ferdinandum, ac Maximilianum Imperatores, iterumque ad Maximilianum solum Legatus missus. In secunda Legatione obturbatas eo absente, conditionis pacis, captus ultraque biennium in Custodia, totum id tempus optimarum artium studijs, antiquorum omnis generis Authorem Lectionibus transmittit. Post mortem Ioannis Principis Transylvaniae, Ioannis Regis Filij Caztaro Bekiessio, quem Ioannes Princeps Successorem sibi destinarat, populi studijs praelatus ad honorem cum evocatus fuit. Bekiessium res novas tentantem ejecit, iterumque à Maximiliano Imperatore, ad quem profugerat profectum, ac praesidijs ex Arcibus Hungariae Ditionis Cesareae deductos Transylvaniam invadentem fugit fugavitque non multo deinde Tempore interjecto, majorum rerum materiam fortunâ struente ab ordinibus Regni Poloniae in duas Partes divisis, alteris Maximilianum Imperatorem eligentibus, ab alteris ipse in Regnum vocatus fuit. ad mox ut delatum erat, ingressus celeritate ex incerto certum sibi fecit maximarum discordiarum Semina primo adventu oppressit Remque Publicam ex turbatissima, tranquillissimam et praesidium adversae partis ex Lanckorono dejecit. Gedanenses in partis obstinatione persistentes, primum praetio Dirskaviensi tum aliquot mensium obsidione ad Officium reduxit. Comicijs inde Varsaviae indictis judicia à Nobilitate inter regnorum tempore, sine certo Ordine ac ratione usurpata firmavit Consilio ac prudentiâ, certisque Legibus circumscripsit. Iisdem Comicijs bellum contra Ioannem Basylij Filium magnum Moschoviae Ducem ab Ordinibus Decretum suscepit, perque Triennium ita gessit, ut que illa triginta fere annorum spacio maxima cum sanguinis ac labores prolusione vix pepe-

rerat

pe pererat, ipse triennali Bello recuperaret; omnium in hunc usq; diem cum externorum, tum domesticiorum hostium, partim armis, partim clementia, ac Iustitia victor. Sub Aquila.

Mowa Senatora pewnego pod czas Interregnum po Krolu Stefanie Batorym.

Kto chce aby wierzono, potrzeba aby słowa były Swiadki Serca iego, by to być iako mogło, radbym ia wynicowane Serce swe przed WMciami ukazał, a ięzyk moy ile przystoi iż niepodoływa temu. Jeszcze i to niewadą, gdyż mądrzy Ludzie veram eloquentiam w Sercu, a nie w ięzyku pokładali zawzdy, tego dopiero Samego za mizernego maiąc cui Conscientia sufficit. Niechayże P. Bog. Ktory w Serce Ludzkie głęboko wziera, Każdemu i mnie Swiadkiem będzie iakim Kto Duchem czyni i mowi. A ieśli co dobrego iest a w posłuch nie idzie i to nie tego wina przypomnieć i coby rad widział. Bo większa moc in animis auclientiam być ma aniż w słowiech bynaylepszego wymowce, a iednak powiada Tavilla: interior sit oportet quam stando excites aliqui incitem extinctum nequisquam flaveris. Na popioł kto dmucha oczy zaprószy Sobie trzeba węgla kto chce ogień rozniecżyć, będzie tedy tym się Kontentować że Simplex Sermo veritatis, ieżli wzdy mi od mądrych, tedy wzdy od Sobie podobnych pogardzona nie będzie, wiedząc i to że w Rzpltey Simplicitas nigdy zawieść i szkodzić niemoże, iako Subtelne i wyniosłe rozumy. Mamy przykłady starych a cnotliwych Przodkow naszych Senatorow wielkich Ktorych recta et mediveria Consilia, a te znaczne są i będą posteritati pamiętać i te trzymali długo Rzpltą in suo Statu. Teraz bać się trzeba by to Subtelnosc nas i z Sobą o Ziemię nieuderzyła. A iż to rzecz iest trudna Człowiekowi dobremu Sensum in Republica praesertim luctum et confirmatum deponere, gwałt wyciska to, i z prostego podania mego onegdayszego, deklaracyą powtorzyć między WMciami muszę nieczyiey w tym Osoby nietykaiąc tylko rzecz samą abym obiaśnił ta moia Intencya Mci Panie i Bracie Łaskawy. Usławney Athenskiey Rzpltey pro Lege było, że męska młodz wszystka do Lat przychodząc w te słowa Jus jurandum praestabant. Pugna bo pro Patriam desteriorum, poteriq; piam accepi tradam totis contendam veribus. Wierzę że ztąd Przodkowie nasi przykład wzię-

) wzięli generalny obowiązek, co nazwali Kapturem na się i
na Potomstwo swe Kładąc przy Prawie pospolitym i wolnościach
mocnie stać, a nie tylko przeciw postanowieniu, ale i domowemu
na przyiacielow Ktoryby na nie się obrezył, onemu się przeciwić,
gwałcić go i ak im kolwiek sposobem się wrazył, oto się zastawić
i ku zniszczeniu takiego powstać obiecuiąc. Czemu przypatrzywszy
się łacno poznać i obaczyć, że iakie delecta, co za Pana i Kto Exa-
torem mabyć. Bo iż delicta wielkie rimina natona, albowiem
gwałt Prawa pospolitego, niszczenie swobod i pokoiu, enormia ri-
bentis ut pote, Naiazdy, Zupełstwa querre et in genus; a co większa
Bunty, praktykowania w obieraniu Pana oppressione Studium
za tu pana ten niemniey za, poczciwość gardło maiętność. a bez
Dyfacyi razem wszystko Executorowie, albo iako ich nazwano Ka-
pitanicy dla rządu, dla obesłania nie ieden, nie dwieście, ale ze to No-
bilitas universitas. Ty my dla rządu dla obesłania i zwołania Braci
do kupy dla posparcia i wykonania tego, lub iednego, lub kilku z
porządku siebie, iako Stroi et Specalatores tego postawić nasze-
liśmy. Na co się wiey mierze et in certum vel nullum exitum nie
oglądali się nasi Przodkowie, bo Cnocie i Statecznośći swey du fal
pod uiarzy, szczęś i Sumnieniem to sobie rzekoy, nie tylko Patra-
tores Secretum namienionych, ale i Ktoby takim pomagał, nie się
am na Krewność nayblizszą nie oglądaiąc nie żyiąc, zniszczyć,
a Niechce tedy iako potocznych inszych Krzywd i wyiście plew tak i
dochodzenia ich i Karania confundere złemi Ktowem wyrzey pote-
zyt z takich ich do rozrucha
ad in cendium generale ad arma civilia przyść mogłoby pre-
tko inaczey a lepiey tego zabronić i zahamowac i karac, Jeno tak
srogą pogrozą i zemstą Przodkowie nieuczynili, zaczym to cokol
Jeniec, iż Ktoby Kolwiek takowym przykładom i postanowieniom
Przodkow naszych pogardzał, albo znich się wytamować chciał,
chyba ten podobny Ktoby co przeciwnego pokoiowi pospolitemu
zamyślać miał et talis za iakiego rozumian być ma przez nasz
kon federacyą uchwałą. To macie WMć Kapitur i Kapturni Ki

i po

i powinnosc nasze, uważeniesz, trzymali się tego tak nieby
ſtow i pisma, ale żeby rzecz była, czy go porzucić i zanie
chać? Ja iakem pierwey powiedział toż bacz dla złotki kto
ra teraz iest nayżrzodl. wsza dictante ratione ipsa; iż mniey sza
rzecz wiekszey zawzdy ustąpić powinna, aby te drobne potoczne Spra
wy. Sądowe nawalone Sprawy Rzpltey, na ktorą wiekszе my ma
my niezabudniały, gdyż nie iuż expresse żadnemu Sprawiedli
wość" de gratia cuiq; simplici in Iuria; nie expresse prawo i racye
te konieczyć inowe porządki, za malowrką złotką, uprawiać to la
cno; a ta naywiększa wolność" u ktorey prawo wszystkich pogra
wa, pomnożenie Swobod; Excessow i wybacrenia przeszłego na
kierowanie i Pana grod Sumnem iest Rzpltey i nam dobrego wolną
obrane się zamyka. Kto ią teraz opuści te mowię wolność" na ra
czym już nie pogoni, a Kto onej nie dba, iakeby Szlachcicem nieby.
Posuiadcza tego przykład Interregnum przeszłego Kapitur Rzim
anski, że nie mieszano na on czas pospolu wielkich Crimina z po
tocznemi krzywdami, i niezaraz mieli Sądy de omnibj injurjs
aż potym, gdyż Elekcya: zatosnie i wspominać:/ poszła na złot
kę, też Sądy drugie stanowiliśmy sobie, co raz to inaczey iako czas
przynosi, czym iednak wiele złego nic chwalebnego nie spraw
to. Mo
głoby się to ukazać to zuzytkowne, bo zaniedbanie, nie kwapiemy się
do Elekcyi, a potym i te Sądy iako się Dekretami nihilowaniami Kro
lewskiemi się psowali i to Wszem tayno nie iest. Jakże i teraz
czego nas Pan Bozе zachowaj, aby się Elekcya nam zwłoc czym mia
ła; podobno za ledwie niemogli bysmy do Sądow się wzięć: słowa
Pańskie. Beati qui esuriunt justitiam. niechciałbym pewnie i za Bło
gosławieństwa tego ostradać, pragnę Sprawiedliwości iako Hazdy
owiem i tak mowię: Pereat mundus, maneat Justitia. A tak
ia widzę, a pewnie im prędzey Króla mieć będziemy manebit Justi
tiam, manebit Pax. a poydziem na złotkę a nam Elekcya rozer
wana było, albo żeby nas: uchowaj Boże:/ zamieszano pewnie wiele
nos

nos, pericl et Justitia, o strademy wszystkiego razem Prin-
cipale to, Krola, mieć Posłpodarza do Domu trzeba, bo będzie nie
rząd. Trybunał Ktory pro Sacro Sanete nam rownu z Każdym nie
tylko aby się nam tylko mała odelga wyświnąć miał, ale dali Bog
sprzetoi i lepszą na prawę, i nieporuszone ugruntowanie wziąć mo-
że, gdy iako nayprzedzey i nayurzędzey Ku Cześci się stawiem, tam
pilac będzie obym iako i owszystkim mowić, poprawiać, stanowić,
i postrzępić się da Pan Bog na Koniec. Spytał bym iako mozemy
chcieć nie tylko mieć Sądy Trybunalskie, gdyż iako wiemy Krakow-
skie, Sendomirskie i Lubelskie Woiewodztwa do niego i do wszystkich
Superiorum Sądow. Nuż iesli Wielko Polanie takież wielką im
possibilitas, z Każdey miany wto weyrzawszy sądzić się gdyż i
Ruśin z Krakowianinem i Sendomirzanin z Ruśinem porzą-
dzą się na Trybunał, iakoż ja go do Sądu ciągnąć mogę, abo i on
powinien by attentowaé. Kiedy on sobie Krolem i Sądy odtoryt na
na inszy czas, wielka Samotowka bryta byto, zgody teraz trzeba,
mamy się znaszać spolnie z Braćią gorą, gdyż bzeu przyidzie
i ten pokrywę ke prawda ciężkeyse niż my mozgi maią; daley
Panowie moi, tu mamy Sek. tu przyidzie iako między brytwami
stawać, obrona nasza wniey, Hetman i przydani kniemu pow-
ciski dla ogodzenia się iakiego, abo zatrudnienia iego, to trudna
na mię, ale coż rzecz przyidzie i tu pokrywkę zdiąć, aby wiedzieć co
w garku woc de partitate proportionata, iednego z drugim Sło-
wie, teraz inwidia et odiosa bytaby, a pewnie miłości ani zgody, ani
pokoiu, o Ktorym teraz wszystka rzecz nie mnożyte by się, Deus aequat
tas, Ktorą nas prawi, iż Krolem samym gdy go mnieiemy i z Ka-
zdym Stanem pomierzyte, ta ma et Nomen Sanctissimum et opera
justissima, ta iako zawzdy a teraz bardziey miejsce ma, ta teraz pisać.
Zowunał nas B. Bog wszystkich, nie tylko iedna Osoba, ale i wielka

część

część iedna nad drugą władzą większey, ani prærogatywy mieć
niemoże, wszyścy wszystkie możemy, a nie ieden wszystkie, ani takowe
le iako wszyscy. I dla tegoż żadnego takiego na ten czas w żadnym
Urzędzie nieżyczę, ktoryby absolutum potestatem mieć miał. a uchoway
Boże żeby taka potencya przy nim się znaydować miała ktorą mogł
by coby chciał przywieść in Rempublicam. To zgubiło Rzpltę, wspomnimy
Iulium Cesarem cum Pompeio możność iego Patrię in periculum
wyższy, i unaś na Cesarza nalazł by się Pompeiusz. Ferbi tedy chcemy
Patriam conservare, strzeżmy tego bardziey niż oka w głowie, by też inay
lepiey kto chciał, tedy propter hoc ipsum periculum mocnego nie
zmacnieymy bardziey, i tego strzeżmy pilne, aby tak iakie przed tym
z Ruśce nami nierobiono. Niebędźmy temi, aby się kto nami pospo
sować miał, ze Sumą alteną: Kiedy możemy swoim być, niechciejmy
nieszukaymy nikomu, iedno: ktoreśmy powinni: Rzpltey samey Pa
tce naszey, wrzućmy z Cyprie, nie oglądaymy się, ani oglądaymy
nazad. Tuć prawie o Rzpltę idzie, abu się obaczyć, abo mieć po cza
sie uczyniwszy sobie i potomkom swemu złe wieczne, żałować tego,
a nawet niebaczę tego abyśmy iedno części, a nawet niebaczę tego a
byśmy iedno części tedy władzę mieli w swoim w Rzpltey in cumbit
de finite co stanowić, odłożyć to przyidzie do Kota większego, a ia
ko mogąc teraz latać, bronić i inszę sprawy swoie

Racye pro Electione Zygmunta Krolewicza Szwedzkiego

Thiliantes in A: 1507.

Day nam B: Boże iuż dłuższey dzielności i Szczęścia Pomazańca swego
Krola Krię: Stefana nie pozwolił zażywać, i onego z tey doczesney Sta
łey wezwać raczył. Zacnym nam Synom tey Rzpltey nie iedno bra
wo otworzyło się, ale powinność i potrzeba do nowego iakiego nayspie
szney i nayprzykszey obierania Pana cisnie: miasto płonnego i darem
nego żalu i miasto iakiey niemęskiey trwogi obmyślać i uważać
mamy, a ieden się z nas drugim odłogiem waśni puszczwszy i zmo dle
wania zaniechawszy w miłości bratersiey znaszając: bez affektu u
patrować. Kogo z panow Chrześcianskich na ociercziała Stolicę

wezwać

wezwać, i Komu z nayważnieyszym Oyczyzny naszey Dobrem Regiment podać mamy. A naprzód tym bydź nam bawić nie po, trzeba, zebyśmy Obywatela swego za Pana mieć, się nadziewali. bo a, nie to: prawa woli Bożey iawnym Cudem oznaczoney: rzecz podobna, a, bo iest podobna nie pożyteczna. Niepodobna wtakim Ludzi między sobą zamieszaniu albo raczey zajątrzeniu, zgodzić się na iednego, do żadney Faktyi, niechęci nieiwmieszanego. a przynaymniey iednego nie podeyrzanego. będąc podobn. niektorzy za miłośnikí Narodu swego, siebie udawaiąc, a dnidzy z naszych trwania naszych Prze, nich: ktorym samym Krolewać się zachciewa: bawić stowy i gład, ko podawaiąc w uszy Ludzkie Piasta, ale gdy do mianowania przy, dzie wnet się otworzą Ludziom oczy na zniszczenie i zdeptanie iedeń drugiego, a nie dla roskwitnienia powszechney Oyczyzny. On mianowany Pan miał być na Krolestwie nie z cudu widomego, iakie był Piast od P. Boga Samego, ale z praktyki; albo z musu, iakie bodzie bradr w Czechach, albo Matthias w Węgrech od Ludzi z affektu pożądzo, ney. Stąd iż widzę, aby Cyzarin Polaka, a Polak Cyzarina, choć i za Cy, dem oprocz szkodliwey alteracyi Krolem mieć chciał. Jeżeli w mało ważnych rzeczach wzrokiem przestrzegaią rzetelności, pogotowiu wtey że wszystkich ważnieyszey, ale upatrzymy w Cnotach wdzięczność, w uskromieniu umysłu kogo tak doskonałego i od affektow wolnionego, i do Ludzi obuyga Narodow siebie między sobą rożnemi chęciami i waśniami, a ku iemu zgodnemi umysły fortunnego. Gdzie się pa powagę on niedawno Zemianin, a się zdobędzie. Krol Stefan świeżo zmarły z Państwa Siedmiogrodzkiego między Xiążęty w Chrze, ścianstwie w dostatkach niepoślednieyszego był wezwany, mądry, dziel, ny, szczęśliwy, a wzdy unas poddanych Krolewskiey Krwi Jagiellow zdawna przywykłych, wadziło mu to że się poddanym, iakie i my rodził, i za ledwie wrodzona iego dzielność i domowa rostropność i zdowa sprawiedliwość, i nieskazitelna w obyczaiach Ludzkość: do zatrzymania iakiey takiey powagi: ratować pomogła, Ktorey Kro, lowie Polskiemu przyrodzonemi związanemu wolnych: nad inne wszyst, kie w Europie: nasz dzisz Wodzowie, raczey Rzpltey nie Krolowie do sta,

nowić

nywiem a wszystkich Spraw, bymuszych, wręcz nic czego u Poddan-
nych potrzeba, nurzieszeze i to daymy, ze ten nasz Brat, Korony uchroni
Się wzgardy przez środek dzielności i łaskey nie spodziane, ale kazdości
i podeyrzeń. a iby uiść miał tego zadeń i średniego rozsądku nie trze-
ze, bowinni iego między nami będą, Krew iego i po domach Sila,
chcekich być musi. Słupiem człowiek nie Krolem zostanie, ieśli swych
osłabiać i wynosić nie będzie. Było to ze Się Francuska Białogłowa
Krolowa za Zygietta zostawszy, o Państwo swoim mimo rownesć nasze po
kupiła; zaczym Piastow zazdrosć i Panowania wrtnego obcowania
bojaźn. Krol Stefan iednego Synowca duchownym, drugiego
ze Srodku nas rowno posadzić chciał, a wzdy to wzniecało niena
małą trwogę i podeyrzenia; nawet Synowcę iż Szlachcicowi Polskie-
mu za Statzonkę dał chać i Krolowi, i Panow choć godnemu wzaie
mność w posagu przyniosło; i ztąd o sposobie Pana obcowania
barzo: iako teraz doświadczamy: potrzebnym na Sejmie nama
wiać to podeyrzenie niedopuszczito. Jeżli Krol Stefan obcy i
Koronie zasłużony, zto trochę powinnych, On i oni znieni to
odnosili, coz ten Ktorego Bracia, Synowie, Szwagrowie i inni
obcey Pci powinni, będąc w Radzie, w Państwach, Dygnita-
stwach, Dzierzawach, Clach, Mytach, Zupach, na Zurgiestach
a na co większa Domu iego Zmiardo i Zrzodło, tu fundowane
między nami. Wzgarde tedy pewną i Zazdrosć nasz Koronny Bo-
lak i Litwin nam i Sobie, a do pewnego upadku przynieść może.
Że Panow tedy, a z domu Krolewskiego Pana nam iako przed
tym zawsze szukać i nalesć potrzeba, w Ktorym upatrować mamy
nie owe doskonałosć i łaskey w Ludziach na ziemi niemasz, ale
dary Boże i rzetelnosć a pożytek Oyczyzne naszey za obronieniem
iego nad inne większe. Jać pod obowiązkiem Sumnienia mego
Rzetelney wrodzoną powinnosćią i przysięgą Senatorską obowią-
zanego, Krolewicza Szwedzkiego być rozumiem, Ktorego Kondy
cyami nie iedno przerownać, ale ani z nim porownać, ani podo-
bnych iego podać, nam żaden z Panow Chrześciańskich, choćby nay
pilniey chciał rzeczą, a Rzetelnem niemoże. A naprzod od tego co
mym zdaniem przednieyszą pomocą

Wzym

138) W tym rozrownieniu Wiara Katolicka Krola /: iako zaw-
zdy bywa :/ nam potrzeba, ale Katolika takiego, ktoryby się nie hydził
i inszych Wiar Ludzmi, i ktoryby przywykł takim poddanym, nie ie-
dno w Koronie, w radzie na Dworze, ale i w Pokoiu swym, czego Fran-
cuz, Hiszpan, ani Włosi niecierpią, Szwecya i Krolowie iey przywykli
a mianowicie Szwedzki Krolewicz od Matki Katholiczki, od Oyca
Ewangelika wychowany. Trzeba nam Pana z domu Krolewskiego
dla wyzey pomienionych przyczyn. Powagi i Dostoienstwa tak wyso-
kiego powolania, Krolewicz Szwedzki, acz z Dziada, Oyca, Stryia,
/: co do zacności dosyć :/ Szwedzkich Krolow, ale co większa z naszych
Domow Panow Jagiełłow starożytna Krolewska Krew i Boże bło-
gosławienstwo wziął z Matki. Niezabolą nikogo oczy widząc na
Stolicy w Polszcze Syna, Korony Polskiey, Siestrzenca Krolewny An-
ny, Wnuka Zygmuntowego, Prawnuka Kazimierzowego. Ze wszyst-
kich mianować niebędę, ktorzy Polską, Węgierską, i Czeską Korona-
mi władali, tego ostatniego i Trzeciego Zygmunta Swiętey a nam
wdzięczney pamięci Pana naszego Orel męskiey płci iuz iednego iego
Krwie i Imienia i Snać urody pozostałego Potomka ozdobili, tak
iż iesli swoy Obywatel, przetoż iż swoy nam miał być Mił: Krole-
wicz Syn Krolewny naszey, własnie iako nasz ze Krwi własney i
zastarzałych Panow naszych, Wnuk i Prawnuk ich, niemniey za
naszego ma być rozumiań, iako i on sam, poki się być rozumie
Chęć do Polakow nienabytą, ale wrodzoną z Matki swey Krolew-
ney Polskiey wynieśioną maiąc, ktora chęć z nim rosła i uro-
sła. Więc iako z naszych Panow urodził się z Polskiey Krwie, tak
tez w naszey Mowie Polskiey iest wychowanym. Z tey samey Pana
obierać niesłuszna, ale przy samych pożytkach niepośledni dar Boży
słuchać Pana ięzykiem własnym do poddanych mowić, i do nie-
go Tłumacza nikomu niepotrzebować. Juz od urodzenia pożytki
Rzpltey z iego obierania wyliczać będę. Porty, to iest przednieysze
Klucze w Inflanciech Krol Szwedzki daie Miast i Zamkow zacnych
/: iedne woiennym, drugie zastawnym Prawem :/ dziesięć trzyma,
te za obieraniem Krolestwo Syna odstąpić i Rzpltey przyłączyć
będzie mogł, ktorych ani zaniechać u niego bespiecznie Rzplta
niemo-

niemoże, ani ich dostać przez mocność Zamkow, a zwłaszcza Portowych, snadnie bez nakładow i kosztow wielkich, i bez rozlania Krwi Chrześciańskiey, i bez ustrzymania sprawiedliwych długow tego obiecować sobie niemożem. Ale te same woienną drogą pod Moskiewskim wpływ są tak ważne, iż Moskiewski pożądany sobie na ten czas po dwu Klęskach z Panem naszym zmarłym stanowiąc Pokoy, o Pokoy, o ieden go Port Narewski iuż niemal nam wrócony wrócił, i wszystkie swe Państwa dla zatrzymania Narwy a Portow na szanc położył. Dopiero by Narody oba te Rzpltey wzmogły, iż maią ostatnią i skuteczną Inflantskiey Ziemie defensywą, bo dotąd większey części Morza a Portow połowicy niemaiąc, za ogon Inflanty trzymamy. Niemcow nieutrzymamy, będą a sprzyjać będą rebellie. Piąkie dobre nam zostaią Inflantską ziemią tak Inflantow z takiey całości; że dwoy bo dwiema głowom służyć i całą nie wtey rozkwitnąć niemoże. Pogranicznym Żołnierzom oprzeć się będzie, owoce polskim się nie rozkrzewią, w odmęcie być nieprzestanie. Wtęż iedno defensywy bezpieczney, tak ani pożytek Rzpltey z Inflant mieć dotąd niemoże, dokąd we wnętrznościach Ziemi Sąsiada ma: bo Żołnierz pogranicznym weźmie wszystek Ktoryby do Skarbu oba Rzpltych miał być wniesiony pożytek, ale tedy wrzesnie tedy Koszta Rzpltey spolney będzie, bo ustaną zaraz pogranicze Szwedzkie, na ktore tyle na Kladu, iako na Moskiewskie co rok wychodzi, pewni tego bądźmy, że za uspokoieniem i do pierwszych pożytkow Inflantskiey Ziemie przywroceniem nie ieden Starostw i Dzierżaw Braci naszey obcego Narodu pozytecznych, ale i Rzpltey większey co Rok Sumy nizli ią do Rady z Koronnych dochodow odnieśiem.

Ukaże nad ten wielki większy pożytek, dla ktorego samego Rzpltta sobie życzyć ma Krolewicza Szwedzkiego. Cno panowanie i władza morska, ktorym nam omylnie ogłoszono Francuza, a ktore ztamtąd być niemogło, od Szwecyi iest gotowe, a tak snadno i gotowe, iż Szwedowie zdawna panowali na północnym Oceanie i dotąd panowali, aż się zmocnił niedawno naszym złem i naszą Angarya, i hańbą Krol Dunski. Żaden Narod, żadne Państwo niech sobie

140) Sobie nie obiecuie prawey władzy, ieśli iako ziemię Zamkami tak Morza nie uymie Porty i Nawami, pewne tedy maris dominium Rzeplitey zaraz przyniesie, bo skorobyśmy gotowi, i obecnie budowane Okręty Szwedzkie i strzelbę przez wielki dostatek Żelaza opatrzone Ludzmi Polskiemi za krotki czas zwyczaynymi mieli, nie będzie nam Duńczyk ustawiał co rok na nasze Żyto poborow, nie będzie podwyższał i na Towary, tak też od nas i na te, ktore do nas przez iego rząd idą, nie znośnego Cła, nie będzie hamował Okrętow, ktore hamuie, skoro mu się zobaczy, i ile kroć zechce wielkich pieniędzy, i nie będą mowili z posmiechem wszystkich Narody, że Krol Polski tyle ma Morza, ile Kroh biały zbrodzi; a słusznie to Szyderstwo odnosiem; bo z Portow naszych na Morze patrzym iako za wychowaniem Kacząt niepławna Kokosz. A ta władza i Panowanie morskie, nie iedno dla obcych, ale dla swoich. Portowych Miast nam barzo iest potrzebne, ktore słuchać nas nie złe powinni, ale ile i kiedy wczym raczą, i o pożytkach naszych we Gdańsku, abo w Szkodach raczey Towarow naszych poczuwać się nie możemy dotąd, poki nie mamy swoich Ludzi i Hetmana swego na Morzu z Okręty, bo w Portowych Miast oblecznie samą Ziemią tak niepotężne, iako zapas o iedney ręce; Niema Szwecya tyle Ludzi; ma Polska, ma Szwecya Okręty i Żelaza niema Polska. Maią obie Krolestwa Portow i Morza wiele, spoymy, złączmy spolną siłę, na obie ręce dopiero władać będziem, sięgać drugich możem, siebie niedopuścim, Moskwę nie iednym Morzem, ale Finlandią otoczym, zagrodziem ich Towary przez naszych kupcow ręce z naszym pożytkiem iść muszą. Odrazim ie od porozumienia z inszemi Pany Chrześciańskiemi, ktorzy ich zdawna na zgubę i zginienia naszę Morzem sięgali. Cesarze Domu Rakuskiego od pierwszego Maximiliana począwszy wszyscy aż do dzisieyszych Arcyxiążąt, ktorzy się i teraz na naszę złe z Moskwą znaszać przez tam tą Morzem nie zaniechywaią. Do mało mnieyszych względem większych pożytkow przychodzi Spadek Macierzyński po Krolowey Bonie Sumy Neapolitańskiey Krolowey Jeymci Pani naszey teraznieyszey 400000 Dukatow przy Krolewiczu w Koronie zostać może. A gdziebyśmy tę niewdzięczność Dobrodziejom naszym Jagiellowey Krwi ukazali i pewnie i słusznie oddaleniem tę niewdzięczność nam zapłacą. Także w rzeczy znaczney wielki Brunświcki Spadek i potężny

zny za Elekcyą dosyć i w Koronie zostać się może, a zatą naszą niewdzięcznością odpaść słusznie by musiał. I mobilia Krolowey Paniey naszey tąż by drogą odeszli, gdziebyśmy taką Łaską przeto wzgardzić mogli. Z tych trzech Spadkow odeyścia wielka Koronie szkoda, ale większa ieszcze niewdzięczności zmaza iesli się w niey damy Swiatu uznać na nas zostanie, za ktorą tudziesz od Pa Boga pomsta i od Ludzi złe mniemanie: Boiesli my Panow naszych Krwią wzgardzim, słusznie Ludzie naszą wzgardzą. Aczkolwiek jaśnie Krol Jagiełło, a dołożniey ieszcze Krol August prawa swego dziedzicznego /: Spaiaiąc i iednocząc W. X. Litt. z Koroną :/ odstąpili i wolne Poddanym swym przed tym dziedzicznym rowne z Koronnym obieranie Pana nadali; Jednak tym teraznieyszym Krolewicza Szwedzkiego obraniem, za środkiem Kondycye nam ułożonych, i my Swiatu ukazem iż następnego Prawa po Wielkich Xiążętach w Litwie niema i Krolewicz do żadnego się Prawa nieodzywa przez same wolne obieranie obu Narodow tak do Korony iednakim iako na W. Xięstwo uchodząc zazdrości na wieki wiekow naymnieyszemu pretextowi prawemu drogę. Kto Spraw i Historyi wielkich nieświadom, mały wzgląd na to mieć będzie. Ja za się pierwszym rowne tę Kondycyą kładę, wiedząc że z takiey właśnie wątpliwości około Sukcessyey, po białey Głowie Francuskiey od Angielskiego Krolestwa Woyną, a ta przynamniey Lat kilka rozlaniem kilku kroć stu tysięcy Krwie Ludzi było trapione, chociay ich Lex Gallica Białogłowy od następowania na Krolestwo po Mężczyznach jawnie odraża, takaż i z takiey przyczyny Krwawa woyna Krwią oblała. Są bowiem w powszechnym prawie niektorzy przedni tego mniemania Doktorowie, że niemoże bez krzywdy potomstwa oddalić od dziedzicznego Prawa. Dziedziczny Pan Lekce ważyć Narodu żadnego iż nietrzeba. przykładem iest sama możność Rzymska do tego grubego pułnocnego Narodu obalona, bo szczęście woienne a zatym potężność kołem z woli Bożey obchodzi Narody, w woynie też darzone bywaią, gdy Monarcha bronią dochodzi tego, co Przodek iego chociay ordynacyą oddalony dziedzicznie trzymał. I to nam nie bez pożytku że iuż od Lat kilku Szwedzki Krolewicz na Krolestwo tam to iest od Oyca mianowany

142) nowany i od poddanych wzięty, Ktory po zeyściu Krola Oyca Swego przez Gubernatora rządząc i nas, tak Swoy, na Dwor na ozdoby potrzeby Majestatu Swego obracać będzie. Zaczym trzy części dobr Stolu Swego hoyną ręką Krolewską w Polszcze i w Litwie między zasłużone i godne podzielać może, nie potrzebuiąc poborowego ratunku, Ktorym często Krola Augusta na potrzeby potoczne i ciężary Krolewskie musieliśmy Spolnym uprzykrzeniem ratować, Szwedow Ktorych w Komorze i na Dworze albo na Woynie przed Polskim albo Litewskim Narodem mieć u Pana plac i mieysce, abo nadgrody Polakow zastępować, abo się zbogaciwszy ztąd dostatki wynosić mogli /: czegośmy się za Henryka bali i za Stefana niebez trochy uprzykrzenia doznali :/ obawiać się nie trzeba, nie iedno przeto że Krolewicz i tam między niemi będąc, od nich do Samych Polakow Sercem i chucią i obyczaynymi Skłoniwszy się, ale i przeto że tam mała Liczba Szlacheckiego Narodu pozostała Ktory ledwie Samego Krolestwa Urzędy i powinności ogarnąć Siebie mogą, zaczym nie iedne się wynosić na obce urzędy, ale do Swych Ludzi obce nie Sprzykrzeniem przypuszczaią. Przykładem iest Pontus ich Hetman, człowiek w narodzie Swoim Francuskim drobny, w Szwecyi wielki i wzięty.

Na rękę nam i to że Krolewicz ani Sam ieszcze Małżonkę nie ma, ani Krolewna Siostra Męża niema; do czego gdy za radą Senatu przystąpi, powinowactwem dwoim tym większe ubespieczenie i zmocnienie Panstw z Pany Chrześciańskiemi na Poganina uczyni czym zdawna byli zwykli Krolowie na Schylonych i zabiegłych Spraw; tedy Rzpltey nielada iaką podźwigać. Dowodnie i jawnie okazało się iż nam z Krolow Krola wolnym a wielkomyślnym poddanym trzeba, ale że tego Narodu i z Stolice Krolow, Ktoryby z podleyszey wielkim dostatkiem Ludzmi i inną ozdobą na naszą był wezwany odbiegł Polski i przodkow naszych do Węgier, na ten czas Kwitnących Krol Ludwik, porzucił nas i w odmęcie zostawił Henryk. Pracowitego bowiem i cierpliwego my Pana więc chcemy od czego on nie do Swieckich wczasow i delicyi aby odbiec mogł, obawiać się nie trzeba. Wyliczyłem za wzięciem Krolewicza Szwedzkiego pożytkow Rzpltey wiele i wielkich, nie Montukowym Torem

rem na wierzbie owoc, i na powietrzu Zamki ukazuiąc, ani
złotem namowami perswaduiąc, nic niezdobiąc, nic niebawiąc
a te rzeczy oczewiste, iawne wręku gotowe, nie iedno niepodobne, a,
le wszystkie takie ktorych się mierze mogą nikomu dotknąć. Nale,
żało bym mimo te Kondycye i inne przymiaki ktore u bacznych
Ludzi maią swoią wagę; bo Moskiewskiey na potym iuż upłynionej
a za Smercią Krola Imć: zwatpionej okazyey posmiec potężnie
mozem, iak złączywszy zupełną potężność i pomoc tego ktory
Morzem, Finlandią z nim granicży, i w samym gruncie Moskiew,
skim kilka zacnych Zamkow mimo Inflantskie trzyma, oto czemu
nie iedno iako przed tym Ruską i Inflanty, ale Morzem i Finlandią
iako wytrzyma, złączoney siły, gdy z osobna poiedynkiem Zamki
i grunta do Szwedow, do nas Prowincyą utracila. Ale iż to są dy,
skursy, bawić się ani tym ani wielom innych niechcę. To samo ie,
szcze przypomnię, Każde niemal Państwo ma swe zwykłe sposo,
by, a iako by Lata, ktorem kwitnie i rośćie, Sama powaga, desta,
tki Cesarstwa Rzymskiego ieszcze trwaią, Dom Rakuski urosł i
rośnie a ma pozłogami woynami szczęśliwemi; Turecka Monar,
chia okazyey Łapaniem, pokoiu zatrzymaniem; bogaca się Vene,
towie, Łupiem i naiazdem w cudze Państwa Tatarowie, handlo,
wiem Portugalia. Nasza Polska Paktami, Związkami
i zięd nowaniem Cesarz ad krzepia się. Paktami wszystko nabywa,
li Przodkowie nasi Pakty woynę Ruską Konczono, Pakta Polskie
zięd nowczyły z Litwą, za Pakty do uspokoienia Inflant idepra,
nowania morskiego, a podobno ieżli Łaski Bozey nie odrzucim
i do pułnocnych krayow ogarnowania przyiść teraz mozem. Tym
zawieram, że za obraniem Krolewicza Szwedzkiego nie wniesiem
zbytku, nie wniesiem nowych chytrości, nie wciągniem nie na wiść
i praktyk między sobą, gdyż się tam nie wmieszała żadna z naszych Fa,
kcya, a co większa, ani uzgardy u Panow Chrześciańskich, ani nienа,
wiści i ciężaru woyny na Poganina obawiać się mamy, co nas naymię,
cey, same w zmeszłych daru Cześcyach od Rakuszanow odrażało, ale
coż tak doskonałego na świecie i wszym by się nie nalazło iakie itd.
Nie był nikt, ani będzie ktoby wszystkim i we wszystkim na świecie
Ludziom dosyć uczynić mogł.

Fest

 Jest w Krolewiczu Szwedzkim to, co niektorym podobno dosyć nie uczyni, a to samo iest mlodość ktora ma swe wprawdzie defekta ale ma też i zacność. Ledwiem Panu mimo to, żeby nam zaraz mętki Interregnum z ktorego żaden dobry Syn cżynić nie ma. / otworzył przy wyższy widzie wolne panowanie, ciężko mu się na starość udaleby dzie, pod Jarzmo Praw i Przywileiow na Krole Polskie włożone poddać w munsztuk sobie i władzę ocenklowaną otrzymać. Snadniey mło demu na powadze Rady i Rycerstwa przestawać iż Laty przywykłe Senatory i Stanu Rycerskiego Osoby przy nim wedle Konstytucyi na przemiany mieszkaiące w uważeniu mieć, i bez nich nic wielkiego nie odprawowania; Ktorey iuż za dwudziestą i trzema Laty dezyraty rozsądek na dochodzi i początki znaczney biegłości w sprawach na stępuią, bo znać z pochwałą tam tych poddanych zwiany iz powinności Krola Oyca swego na się ułożoney w Krolestwie tam tym w Chrześciaństwie nie społecznym odprawie. A co większa uszłyscy ktorzy świadomi to przyznawaią że Pan Bog wielką dobrocią i umiarkowaniem affektow z przyrodzenia Krolewicza opatrzyć raczył, tak iego własnym a żywym Zygmunta Dziada Pana i Do brodzieja tego Cnoty zową obrazem. Ale iesli co lepszego i Oyczyznie spolney nieprzyiacielowi rad usłyszę i placu teraźnieyszym rzeczom powinnie ustąpić, niebędąc ani do Osoby, ani do nadziei własnego onego przywiązany, ktore pewne powszechney Oyczyznie dobrze znayduią.

Racye pro Piasto w Elekcyey preferendo.

Obranie Pana cudzego Narodu żadnego pożytku inszego przynieść niemoże, iedno iesli za nim abo Państwow przyległych zjednoczenie abo nieprzyiaciol postronnych pokoy przychodzi, za wielką iaką możnością i potęgą iego; ale iesli tego obwyga niemasz, bardzo to iest rzecz głupia szukać tego w obcym narodzie, co się domaznaleść może. Jeżliby kto rzekł, żeby takiego człowieka w Narodzie swym znaleść niemogł wielkąby krzywdę i Oyczyznie swey czynił i niemałą krzywdę Narodowi swoiemu zadawał. Ale iż wiele tu, kowych w narodzie swym widzimy ktorych S. Bog wszystkiemi temi Talentami obdarzył, iak w kxiędzu Monarsze a Krolu Chrześciańskim wypatrowane być maią, przeto wielki to iest nierozmysł, szu,

kać

kać tego w cudzym nie pewnie i niewiadomie co doma pewnej
vpatrzyć i obrać możesz. A chociażby to wszystko w cudzym zna-
leść mógł co i w swym, żeby była w nim bogobbyność, mądrość, sterz-
pliwość, na wszem zywot wielka prawdziwość, a nieszpatość, a Kte-
w rzeczach rycerskich dostateczna umiejętność, iednak z tym przypad-
ki lepiey mieć swego, niżli obcego. Naprzod że co Kolwiek Pan z Naro-
du swego mądrze i sprawiedliwie a szczęśliwie sprawować będzie i usz-
stka Prawa przy narodzie naszym a nie przy obcym zostanie. Ktemu
że Pan iuż nie obcym człowiekiem ale swoim własnym Narodem będzie
się osadzał, i do tayemnic i do usługi, do Dygnitarstw tylko swoim prze-
puszczał, i iuż wszystkie Skarby domu zostaną, a do cudzych ziem żadn
ka Rzpltey Skoda wywozone niebędą, a co większa że w Radzieh i
w czynieniu sprawiedliwości wielką Kreskę odnosić Ludzie muszą prze-
wey niżli Pan cudzy Prawa i zwyczaiow naszych nauczyć się może; a przy-
dzieli się mu nieszczęście Języka naszego uczyć, to tak wielki pożytek we
wszystkich Sprawach i potrzebach swoich Ludzie odnosić będą, iakoby
na Niemieckim Kazaniu siedzieli, abo się tylko Papudze nic nierozume-
iąc przysłuchiwali. Chociażby nasz Język rozumiał, lub umiał, ale
iuż nikogo w Rzpltey nie zna godności, żadnego i zasług nieuiadom
szeto ci tylko uniego przedkować będą, Ktorych mu za iaką Kolwiek
przyiaźnią, abo za podarkami zalecą, a cnotliwi, godni, zasłużeni
w zapamiętaniu zostaną, Ktorzy zawady iuż się zdawnami obawiać
się potrzeba. Gdy Pan Narodu swego Krol panować będzie, bo ten
wszystkich swoich zna, i mało zalecać mu potrzeba. Dzieło wiec ob-
cego wziąć za Pana, tylko by takiego wziąć za Ktorymby znaczne
pożytki i uspokorienie Państw przyść mogło, i to Ktemu, żeby był ro-
zum, cnota i dzielność, bo oprocz tego by naywięcey miał, wszystko
stracił, a chociażby był ubogi z Narodu swego, a Cnoty Panskie wszyst-
kie miał i wszystko swe we ale zachowa i ieszcze przybawić i rozmno-
żyć znamało może.

Poselstwo P. Oleśnickiego od Krolewicza Szwedzkiego Zygmunta do Stanow W. X. Lto. 1587. A.

Rozumiał by to Krol Jmć Mć. Panowie za rzecz być potrzebną, aby
tak wielki a poważny Akt. w obieraniu Krolne. pod Warszawą na
tak wielkie Krolestwo WXme przeto żony był. Bacz Dobra tego wid-
dom

1760 dom iuż być raczy JKMć, iż WMć według praw i wolności swych iednakowych z Stany Koronnemi zażywając sami presentes tamże pod Warszawą być raczyli; Przeto JKMć powinuiąc tego WMć nie rozkazał, pewien tego iednak JKMć że WMć że to Krakowi JMć przyznać będziecie raczyli, że nie przez iakie praktyki, ani targowa, ma szkodliwe Rzpltey, ale raczniey z woli i przeyrzenia miłego Boga na to Państwo przychodzi. Cząściwszy tedy to wszystko na ostrożność, coby się potrzebnie z recessu Warszawskiego WMć przypomnieć miała z rozkazania Króla JMci. Zjazdy te wszystkie, które się po koronie odprawowały iuż po Seymie Elekcyi Warszawskiey WMć Panom przełoży Zjazd Wiślicki Znatny od wszech Stanow Kor: uchwalony, na który Województwa co przednieysze zupełna się tam stawiły wziąwszy przed się rewersał Elekcyi Warszawskiey, dosyć uważnie i pilnie ten wglądaiąc, nic niższego nim nieupatrzyli; iedno to że podług praw, swobod i wolności Kor: także i wedle dawnego zwyczaiu Król JMć Zygmunt od wszech zgodnie iest obrany; bo naprzod za wolnemi głosy iest obrany: Ludzi wolnych w Koronie: Przednieyszych, iak Senatu, który wszystek zgodny był, wyiąwszy trzech albo czterech, iako i z Rycerstwa wielką Liczbę przedniego, według mieysca i czasu przez Urzędniki Kor: nominowany Król JMć się stał, Zaczym na tymże Zjeździe Wiślickim wszystkie Stany uznawszy to że Legitime Król JMć Zygmunt iest obrany, wszyscy zgodnie JKMć: za Pana i za Króla swego uznali. Tamże iako cny Polacy, nastadniąc w tym zacnych przodkow swych propter majorem dignitatem: Króla JMci Elektu swego et securitatem tohiż Rzeczpospolitej uchwalili Pospolite ruszenie; za którą uchwałą Ludzi część niema, to co przednieyszych ku Krakowu się ruszyli, aby tę Stolicę Królom Polskim należącą, Królowi i Elektowi swemu w cale dochowali, a przytym gdzieby więc nad prawa i wolności ich, kto im iniszy panować chciał, nad tego wolno obranego Elekta ich, przeciwko takiemu iako nieprzyiacielowi Koronnemu mocno o wolności swe zastawić się chcą, nieżałuiąc Landu i maiętności swych. Takowąż zgodą i na wszystkich iniszych Zjazdach Pan Bog dał, że wszyscy także zgo-

dnie

nie, na iedno się zezwoliwszy Krola Imci Zygmunta Sobie za Pa- (147
na wyznali i przyięli. Jakoż i wtym niemały Skutek zgody, tych Zia-
zdow Kor. się pokazuie, za szczęśliwym wyiazdem Krola Imci ze Gdan-
ska, zaden się Contrarius Krolowi Imci nieznalazł; ale i owszem Ludzi
zacnych, barzo wiele Krolowi Imci drogę zaieżdzali z wielkim błogosła-
wienstwem witaiąc, za Pana przyznali: poddanstwo swe iako Krolo-
wi, i Elektowi swemu zgodnie obranemu oddali, z poczty swemi pro-
pter majorem dignitatem Krola Imci et totig Reipcie do Krakowa pro-
wadzon. Takze Miasta wszystkie Zamki, od Bram swych Kłucze dawa-
iąc; z oddaniem takze poddanstwa swego wdzięcznie do Miast Krola
Imci przyimuią. A iż to dobrze wiedzieć raczy JKMć co Rzpltey Kor.
i Osobie samey Krola Imci na WMMć należy; iako na Ludzi wolnych
iednako zażywaiących Praw, i wolności swych z Stany Koronę w obie-
raniu wolnym sobie Pana; niezaniechać raczył JKMć zarazem gdy
szczęśliwie do Portu Gdanskiego przybył do WMMć MWMć Panowie
Senatorowie, takze i do Ichmć Panow Rycerstwa przednieyszego pisać
Pa Włoszka: Prosząc i żądaiąc WMMć, abyście przypatrzywszy się
wtym woli miłego Boga, ktory tak wielkiego Krola na to Panstwo po-
wolywać raczy, z Stany Kor. do zgody przychylić się raczyli. Toż JKMć
uczynił, i drugi raz, że do wielu Ichmciow P.P. Senatorow, takze i do
wszystkich Wwdztw pisał przez Komornika swego, ktorego na pamięć
sobie przywieść niemogę, iednak nam za to że to pisanie WMMć wszyst-
kich doszło, wtymże to co i przez pierwszego używać raczył JKMć do te-
go wiedząc. JKMć o Zieździe wszych WMMć Panow tu do Wilna
niezaniechał mię tu Sługę swego JKMć do WMMć posłać, rozkazawszy
mi to, abym Imieniem JKMć wszych WMć Panow prosił; abyście się WMć
tu na tym Zieździe nie odkładaiąc daley z wielkim niebespieczenstwem
oboyga Panstw do zgody z Stany Kor. przychylić raczyli. Dobrze i te-
go MWMciom Panom JKMć wiadom być raczy, co rozrozniło WMć
Panow z Stanami Kor., ze nietą Nominacyą; i zgodnym obraniem
Osoby JKMć są WMMć urażeni, gdyż pewna zawzdy wiadomość o
WMMć cnym Narodzie Litt. do uszu JKMć przychodziła; iakowe chę-
ci i życzliwości swe, szczerość serc swych do Krola Imci obracać raczyli.
Ito

(46) Ito często w wielu zacnych uciech WMMę było wspominanie po zmarłym Imę Stephanie, że nad Krola Imęi Zygmunta nowo obranego nikogo inszego WMMę nieopatrowali, ktoryby lepiey i pożyteczniey Panstwom tym rozkazować mogł. Jakoż i teraz tey nadziei iest JKMę o wszych WMMę Panow, że z pierwszemi chęciami swemi przypatrzywszy się będziecie raczyli wspomniawszy też sobie na zacne a Swięte Przodki Krola Imę. one Jagiellony, ktorzy iako długo fortunnie Przodkom WMęiom i WMęiom samym panowali, z wielkim błogosławienstwem Bożym, z rozszerzeniem Panstw, z przydaniem Praw i wolności poddanym swym na onę sobie wspomniawszy; i wy teraz w tym wdzięczność pokazać będziecie raczyli, a ostatniego Potomka ich sobie za Krola przyimiecie; obiecuiąc to sobie wszystko po JKMę. iako Pu mądrym i bogoboynym, że takowym że Krolem i Panem WMę Panom pokazać się będzie chciał, iakowi byli Przodkowie JKMę. Prosi tedy z powtarzaniem wszych WMęiow JKMę. abyście WMę. upatruiąc pod tym czasem iako Ludzie mądrzy, a baczni, upadek Rzpltey spolney z Stany Kor: wiecznorocznie do zgody przychylić się raczyli, gdyż takowemu zginieniu na ktore się Rzpltey spolney zaniosło, niczym prędzey WMę zabieżeć nie będziecie mogli, iako prętko zgodą z Pany Koronnemi, o ktorą Krol Imę wszych WMęiow prosi. A gdzieby uchoway Boże przewłoka dalsza się stać miała w zgodzie WMęiow z Stany Kor: obawia się tego Krol Imę. abyście WMę po czasie strzez Boże tego nie żałowali. Przeto prosi WMęiow wszych, abyście WMę z powinności swey Senatorskiey, na szczęśliwą da Bog Koronacyą Krola Imę. do Krakowa przybyć raczyli. Także i z pośrodku siebie Ichmę Panowie Rycerstwo podług zwyczaiu starodawnego Posłow wybrawszy na tęż Koronacyą Krola Imę. wyprawili. A tam JKMę. WMę Panom oto przystoynym obyczaiem stawić się obiecuie, pospołu z WMMę. iakoby tę obrazy, ktore WMMę sobie mienicie mieć od Stanow Kor: między WMMę uleczone i uspokoione były. To coby w Prawach i wolnościach WMMęiom naruszono było, w swoię ryzę i Klubę Krol Imę wprawić obiecuie, i takowym się Panem na pierwszym wstępie Panowania swego szczęśliwego WMęiom JKMę pokazać chce.

A iż

A iż to Krol Imć dobrze widzi, że przez Krotkość Czasu WMMć na (149
Koronacyą Krola Imći przybyć by niemogli, przeto życząc tego JKMć So-
bie i WMćiom, abyście przy Koronacyi JKMći być raczyli; iako ci ktorzy
podług Praw i wolności swych słusznie do takowego Aktu wielkiego
i poważnego należycie, starać się oto JKMć obiecał u Stanow Kor: iako-
by czas Koronacyey swey daley odłożyć mogł. A wszakże JKMć do Konca
WMćiow wtym upewniać niechce, i niemoże ztych przyczyn, że Krol Imć
tak przez pisanie; iako i Poselstwa od tych iest napomnion, ktorzy tam
w Krakowie na Krola Imći od Niedziel kilku czekaią, będąc iedni po-
słani od Braci swych: Drudzy też pospolitym Ruszeniem tam leżąc, o-
czekiwaią na Krola Imći tego czasu naznaczonego Koronacyey swey
nieomieszkiwał, ale owszem proszą, aby się pospieszał; gdyż choćby ra-
dzi, dłużey na Krola Imći tam czekać niemogą, będąc na takowym miey-
scu, ktore przez wtargnienie wtam te Kraje nieprzyiacielskie woyska-
mi, niewiedzieć w iaki sposob Kray tamten spustoszyli i wypłądrowa-
li, obyczaiem nieprzyiacielskim sobie we wszystkim poczynaiąc. Za-
czym i oni żywności z wielką trudnością dostawaią. Przeto te przyczy-
ny Krol Imć WMćiom przełożyć rozkazał, a iednak pilnie prosi aby-
ście WMć pospieszyć raczyli na Koronacyą. Co się dotycze obrony od
Krola Imć WMćiom, wtym upewnia JKMć, że iako o pokoy wnętrzny
tak wszelaki pograniczny zastawiać się będzie, iakoby WMćiom za
wspomożeniem Bożym szczęśliwie panuiąc w Pokoju wszystkie Pań-
stwa zachował, co i przysięgą WMćiom iako insze wolności i Prawa
i Przywileia od Przodkow JKMći nadane i poprzysiężone, tak osobli-
wie i Pokoy warować chce. A to wszystko WMćiom Panowie po JKMći
trzymać możecie, co dobrzy poddani po dobrym, mądrym i Bogoboy-
nym Panie sobie obiecować maią. A JKMć gdy da Bog (czego iest
pewien) po WMćiach to pozna że się do spolney zgody przychylić będzie-
cie raczyli, wyznawszy sobie JKMći za Pana z Stany Kor: ofiaruie się
być Miłościwym i Łaskawym Panem wszystkim WMćiom i każdemu
z osobna. Nic wtym Stany Koronę nad WMćiom mieć niechcą, choć tro-
chę poprzeczyli Zgodą i Elekcyą swą WMMć ku Krolowi Imći iednakową
chęć

158) chęć iako Stany Koronne Miłość Laskę uznawać przeciwko sobie będzie ieć rozgł.

Mowa Xcia Imć Krzysztofa Radziwiłła do Króla Imć Zygmunta III. 1587 Anno

Wszelkich Monarchij wywyższenie i rozszerzenie, także też i zniżenie mocą Boga Wszechmogącego zawsze się stawa, co acz możnością swą czyni, iednakże per media do Skutku przywodzi. Albowiem czasem zmocniwszy zgodę i miłość braterską, mądrą Radą tak rozkrzewia, że i sam Króla i Wodza głowy swey ku ozdobie i Stanu Rzpltey przychodzi. Lubo też Wodza i Pomazańca dobrego z woli swey Boskiey Ludowi dawszy, tak przezeń Państwo sprawuie, iż z małego Królestwa wielka Monarchia staie się. Tąż tedy Wszechmocnością Tego Rzplta nasza dosyć stawnie będąc rozszerzona tak trwała, iż gdy Król Ktory, iako śmierci poddany człowiek z tego świata zszedł, zgoda braterska i miłość spolna Oyczyzny miłą tak podpierała, iż z Laski iego Swiętey, nie tylko upadku ani nachylenia iey nie dopuściła, co trwało od Lat wielu dotąd, aż tych czasow, gdyśmy byli iuż tak zakwitnęli, że za dobrym Królem, a prawie Rycerskim Wodzem sławney a Swiętey pamięci Królem Stefanem, Ktory miał Herculis fortitudinem, Cor et animum Achillis, Animorem in Patriam Hectoris, byliśmy i naystraszniejszemu Poganinowi Postrachem, a po gotowiu tym Ktory się teraz o nasze płoty ocierają. Kazn Bożą: a podobno też za wyniesieniem a nadętością, i za tamane Praw i Swobod wielkich zaszłości: ze zgody w niezgodę a miłość braterska w nienawiść i w zajątrzenie obrocita się. Skąd iuż iakoby ku upadkowi idąc, nie tylko Osob oderwanie, ale i Państw odstąpienie, a Królestwa rozerwanie być powzięło. Co znakiem pewnym wedle Pisma Bożego, że to Królestwo upaść miało, Lecz tenże P. Bog, Ktory to Królestwo w rękach swoich aż dotąd mieć raczy, ieszcze nie chciał do końca rozerwaniem skruszyć i iuż iuż obrocić tego Państwa, i przeter nawrocił Serca Ludzkie w Woiewodztwie Litt. ku zgodzie i ku uskromieniu, aby przeba czając tak częstych zatłoczeń swych ieszcze Kondonował to Rzpltey et pro extremis ne extrema tentarent. Co snadnie uczynić mogł. Bo Państwa przyległy morzny, ambens tego Państwa, wiele iey dobrego

uczy-

uczynić chciał, i pomodź niemało obiecował, a nie tyle w ręce, a- 151.
le i we władzą nie Xztwo swe, ale i Monarchie podawał, lecz po-
mniąc na Związek swoy Sumnieniem wiarą i cnotą stwierdzony, iuż
iakoby będący wolnemi od tego Związku, iednak to wszystko mimo
się puść i wszy, ani chęci, ani myśli, swych do tego nieuchylili, ale i mu-
nera, ktore im obiecowano i dawane wzgardzili, a obietnice bogactw
Xięstw, Margrabst. i Grabstw i wszelakich ozdob ktore więc zaćmiaią
nayświetleysze oczy, za nic u siebie mieli. Ztąd że to przyszło że się nie
udawali za żadnemi fakcyami, za żadnemi prywatami, ani za ża-
dną ambicyą, Commodum Oyczyzny nad prywatne przekładaiąc. Zia-
zdy swe nie ku rozszerzaniu abo rozdymaniu ognia discordiae czy-
nili, ale ieśli się iaki wzniosł, braterską miłością, prozbą, consilio
non armis ugasili, i do tego za pomocą Bożą przywiedli że się wszy-
scy iednostaynie na to zgodzili, aby z większą częścią Rzpltey, a za
swym przyłączeniem całą Rzpltą uczyniwszy iednego Pana i iedne-
go Krola i W. X. Litt. mieć mogli; zwłaszcza gdy też to ich niepomału
ucieszą, że W. K. Mcią Krola i Pana mieć mogą, ktory maiąc et radi-
cem et originem z narodu naszego na Krolestwie Polskim iest Panem
Kroluiącym, iednakże nie tak haereditatem aliquin sibi adscribere
gdyż ani W. K. Mc, ani nikt tego sobie przypisować niemoże nad
tak wolnym Narodem, ktory i przed Przodki W. K. Mc Pana sobie
obierał, nie tylko przed Giedyminem, ale ieszcze przed Witenem.
Widząc tedy Nayi. M. Krolu to być z przeyrzenia Boskiego kto-
ry to sobie specifice zostawił, że per ipsum Reges regnant et Prin-
cipes dominant. Przeto że W. K. Mc iesteś wezwan i od P. Boga
przyprowadzon na tę Stolicę Polską, posłali nas tu wszyscy ie-
dnostaynie, zgodnie, a nieporywcze, ani ieden przed drugim czemu
zabiegaiąc, ale dla Dobra Rzpltey naszey, abyśmy naprzod W. K.
Mc ukazali to, że nigdy, ani W. K. Mc ani nikt Krolem być słusznie
Polskim niemoże, ktory nie będzie od Polakow i od Litwy spolnie o-
branym i Koronowanym, także ani publikowany być niemoże, ieśli
na to niebędzie Konsensu oboyga tego Narodu i dla tegoż to iest
Cautum Legibus; że i Corona i Sceptra Regni maią być chowane za
kłucza,

Kluczami i pieczęciami Rad Kor: i W.X: Litt aby się nie ważył ie-
den bez drugiego Korony niszczać, Zamkow odbiiać i pieczęci odkrywać
czego i Prawa wszystkie Chrześciańskie, acz też i pogańskie bronią, aby
tego ieden drugiemu nie czynił. Czego Ktorzyśmy się mocniey zuią-
zali, niżli Łancuchami, bo nasze Związki, Cnotą Wiarą, Sumnieniem
i poczciwością stwierdzone, o czym mowić niechcę, ale na Sam Zwią-
zek na Piśmie będący odzywam się. Przypatrze się tu WKMci, a
bądź Sędzią, iako wtey wszystkie Sprawie znamie się obchodzili i poste-
powali; bo acz znać dni vprzedzaiem Swym WKMci myśl i Laskę
ku Sobie zapalili, iednak tego zataić, ani odiąć WKMci niemogli
zebyś nieby rownien iuste iudicare, gdyż oto prosiemy Sa= Boga aby
dał Iudicium Suum Reg: et iustitiam Filio Regis. Przetoż na ten Sąd
do WKMci udawamy się, niepragnąc tego abyś znami powstał ku
zgubie tych, Ktorzy Związek Unij naruszyli, i naruszaią; acz byś i to
był powinien WKMci uczynić, ale pod tym czasem dość że Sprawedli-
wości odnosiemy. Tak bowiem Pan: Bóg Sa= ta się nie tworzy.
Gdyśmy byli długo na tey Elekcyi zabawieni, a Każdy o Swym Kan-
dydacie pilno obmyślaiąc, iako na wolney Elekcyi, mieliśmy i my
wiego Xięzęcia W= Mostkiewskiego, Ktory przyległością, potężno-
ścią i wiarą rzeczy był rozumian od nas za nayporzyterniey szego
nie tylko naszemu Państwu, ale i wszemu Chrześciaństwu. Przy tym
acz dość długo przestawaliśmy, iednak widząc nie iakie im pos-si-
bilitates, wiele nas a Ledwo nie wszyścy nakłonilismy byli umysł
nasz do osoby WKMci, i iuż na tym było stanęło za przyważeniem
niektorych Panow Polakow a większey części Senatu, mieliśmy by-
li wolą, tam do Chmielow iechać, a iuż osobę WKMci Solnie zoro-
mi nominować, i przy niey przestać. Zaczym Chmielow S.P. Posłow
odprawiliśmy byli, a w tym nieweremy, cujus celentate ducti nomina-
cyą uczynili, akklamacyą odprawiwszy, wielkim pędem wszy-
ścy się z onego Koła rozwinęli. Co zaś bolec wolnego Exekta niemia,
to, Każdego mądrego rozsądek snadnie rozsądzić może. Bo wolne-
mu Człowiekowi a w osobie we wszystkich wolnościach i swobo-dach
i we wszystkim rownemu per vim Pana ustadzać, i poddanym

dozy,

dożywotnym uczynić. A zaś nie żałosna ta rzecz, żabolało to
serdecznie wszystkich Obywatelow W. X. Lit. i jednakże ad extrema
udawać się nie chcąc processem słusznym w tym postąpili, do Braci
swej to wszystko odesławszy, gdyż dla zwłoczenia czasu wiele się ich było
rozjachało, tam w zgromadzeniu braci, tak postępowało się, iako
nie ogień discordij rozniecał, ale zgodę miłość braterską zymnażał.
A tym gdyśmy już w drodze byli, znowu nowe vulnera
nam zadaną; W. K. M. ukoronowaną Panem obwołaną. Co tak
być miało, nie tylko rozsądek W. K. M., ale i ich samych Panowanie
niech ich zaboczne aż nuży. Jemi tedy postępki swemi ku iakiemu
niebezpieczeństwu Rzpltą przywodzą, każdy to obaczyć może.
Jakoż iawne znaki są; bo Civitas illa, która miała w sobie Cesp.
za Regni, tak się iawnie pokazało, i tak iest iako Pan Jezus po-
wiedział, że nie widziało Diem visitationis, to teraz widzi diem
dolonis; bo iakie się desolacye stały około niego, rzecz sama u-
kazuje co przychodzi zato. Ten iż to czynią, czynią Ludziom tym
którzy rowne wszystkiego z Jchmcianami używaliśmy zawsze i przez
nie dawnemi czasy byliśmy tacy, że i Pana sobie obierać i mieć bez
Jchmciow mogliśmy, bo będąc w tak wielkim Państwie, iako iest
W. X. Lit., wszystko było czego ieno do tak wielkiego Państwa po-
trzeba, czego znak pewny y teraz został, że wszystkie takież Re-
gimenta i ozdoby których Jchmcy używają my też mamy, a dla
czego? że nie Prowincya, ale Państwo, a zgoła Krolestwo i Rzplta
W. X. Lit. było. Było bowiem to Państwo Nayi: Nikt Krolu od daw-
nych wiekow wielkie i mozne, które Męstwem a Rycerstwem swym
tak było rozszerzone, że z woli miłego Boga, nie tylko te Prowincye
które po nim teraz są, ale i insze były, które stawy dotąd uzywali
Przodkowie nasi, poki nas Wielebna Unia nie nadwątliła.
Skoro bowiem do tego przyszło, wnet Nowogrod wielki, wnet
Pskow, Smolenszki i z Ziemią Siewierską odpadły, i z Reku się wyśli-
zgnęli; A dla czego? Że Jchmc Pruską i Slaską woyną będąc zabawieni
o nas mało chcieli myślić, albo też w takich swych trudnościach niemo-
gli, lubo też i mogąc, lecz chcąc nas tym do siebie przygarnąć, albo przy-
snąć, przez palce na to patrzali, abyśmy ostabiawszy według woli Jch-
mciow do tego związku Unii przyszli, iako też i dowiedli: Bo gdy iuż
nieprzyiaciel dobrze ostrzegł, na mieysce uradzenie się nas, czego on
nie

154) niedobrał Ichmć sobie nullo iure przysądzili, Ziemię Wołyńską Kijowską, Brasławską i Podlaską. A coż było czynić będący od Nieprzyiaciela ściśnionym, i tu z tey strony obrażonym prawie iako bez sił ten żal swoy na Boga spuściwszy, tymeśmy się cieszyli, że wzdy nam braterska miłość została, i wolne obieranie Pana, że nam w skutku nie na papierze być miało, ale i to iuż po dwakroć szwanku wzięło, zkąd iuż nie zostanie nam nic, czymbyśmy się weselić mogli. To iedno nam remedium tych żalow naszych zostaie, że widziemy iż Krola ze krwi naszey pochodzącego, spodziewamy się tego że wzdy nas do siebie tak przygarnąć będzie chciał, iako należy Panu pobożnemu, wolne Ludzie a zacny Narod nie tak iako Nero panuiąc, ktory z przodku kilka Lat był dobrym, a potym niepobożnie się sprawował. Bo iż my do WKMci udawamy się, czyniemy to z tych przyczyn, naprzod nie chcemy Związku Unij łamać, druga, nie chcemy WKMcią gardzić, gdyżeś iest Os ex Ossibus nostris, a wszakże za to tego też po WKMci potrzebuiemy, abyś nam słuszną rekompensę uczynił. Naprzod Prawa i Wolności nasze poprzysiągł; Co WKMć uczynić iesteś powinien, i ieżeli chcesz być Panem pobożnym, a czemuż nam i tego masz się zbraniać, gdyż i Krol Stefan toż uczynił, elucydacyą Praw naszych w Statucie uczynioną wydał, Żal nasz od Panow Polakow mądrą swą radą uspokoił, i in posterum tak to obwarował, iakoby się taki gwałt nam i mimo zwyczay, postępek w Elekcyi nie dział, i z onemiż nas o Ziemię Inflantską, do ktorey iakie Prawo mamy Bog i Ludzie wiedzą, a nawet też Hetmani i Ludzie Krolestwa Szwedzkiego tego nam snadnie poświadczą, iakim krwie przelaniem tey Ziemie Inflantskiey Narod nasz bronił i exorbitancye od nich rozsądził, nasze też exorbitancye nam naprawił, i wedle tey naprawy, abyś potym i sam się zachował, i wszystkim wedle nich zachować się rozkazał: Sądy Trybunalne nasze sua authoritate iako nowy Pan stwierdził: Pokoy ktorego Rzplta, ile teraz widzę potrzebuie, z Moskwicinem zastanowiony trzymał, i ieżeli się o wieczny starać będzie onemu pozwolił przeciwko tym, ktorzy byli rożney Sentencyi od tych ktorzy WKMć Osobę na to Panstwo

być

być godnieyszą przyznawali, abyś się nie obrażał, i równie ich 155
z drugiemi poważał, wedle ich zasług łaskawe oko na nie maiąc
bowiem by to nie była wolna Elekcya, kiedyby niewolno każdemu
suo arbitrio uti, et ad placitum unius, wszystkim mowić i czynić
tym też ieśli ktorzy przed Elekcyą i Koronacyą od WKMci prosili o
co, et sui lucri non ob bonum publicum WKMci promowowali nie
niedarował, pogotowiu i tym ktorzy opuściwszy miłą Oyczyznę
widząc w niey nie tylko Santillas, ale ipsam flammam od niey
odbieżeli, verbis non re Rzpltey i WKMci służąc, gdyż tym zabie-
gać iest potrzeba, aby się nie rozmnażały, Wendycye Oyczyzny,
czemu, by się było zabieżało za Henryka i Stefana, nigdyby do te-
go nie przyszło, co teraz widziemy w Oyczyźnie naszey miłey. Co
gdy WKMć uczynić iako Rzecz słuszną będziesz raczył, my omnium
nomine WKMci Poddanstwo oddamy, ktorzyśmy do WKMci od
wszystkich zgodnie są posłani, a oddamy WKMci zgodnego Panstwa
Konsens, a nie lada Panstwa, ktore acz iest szarpane iednak dzie-
sięć Wwdztw, iako wielkich Prowincyi WKMci oddamy, et Sceptra
M: D. Litthae pod władzą i rozkazywanie WKMci przyniesiemy, a co
naywiększa WKMci charissima pignora nostra wolności i Prawa
nasze, Panstwo nie w Warchole. Non in armis panować możesz
ale spokoynie i zgodnie. Ieżliżeś WKMć tym iest wielce powinien
ktorzy tu broniąc Rzpltey z Wodzem swym WKMci tego Panstwa
mężnie i uczciwie dotrzymali et Sceptra Rzpltey nieprzyiacielowi
nie poddali, zarowno Obywatelom W X Litt WKMć iesteś powinien
że w świętey zgodzie tey Rzpltey połowica a swą całą Rzpltą WKMci
oddaią. Za co i Panu Bogu dziękować iesteś powinien, ktorego my też
o to prosiemy, gdy tym potrzebom naszym WKMci przystoynie dość
uczynić będziesz raczył, abyś fortunnie z błogosławienstwem Bożym
na tey naszey Stolicy panował, Zwycięstwo nad nieprzyiaciołmi swe-
mi otrzymawszy sprawiedliwie i długo wiek swoy w Łasce Bożey i for-
tunnym Panowaniu prowadził, żeby wszyscy nie tylko z początku, a-
le i zawsze cieszyli się z tego, żeś WKMć na tey Stolicy usieść raczył,
ktore Panowanie, aby długo wiecznie w zatrzymaniu Praw i wolności
naszych było, tego i WKMci i sobie wiernie życzemy. A na on czas
gdy Poddanstwo WKMci oddamy i służby nasze takie okazować
będzie-

będziemy, iako się godzi wiernym Poddanym, i w Cnocie wychowanym i urodzonym Ludziom, którym abyś WKMć tak panować raczył, iak Zygmunt Dziad i Oyc WKMć pobożnie panował, a tak mężnie iako Stefan teraz niedawno z wielką żałością Pan nasz zmarły, bo gdy WKMć inak nam panować będziesz raczył, tedy dla nie pobożności WKMć, i Rzpltą zniszczoną uyrzysz i z Stolicą swą poKruszoną będziesz, ale kiedy w pobożności Pie gimen swoy rozciągać będziesz, Pan a Władaur Nieba i Ziemi Stolice WKMć tak zmocni i rozszerzy iako zawsze zmacniał pobożnych Krolow, a panowanie WKMć tak z Łaski swey przeszłey, że nietylko nam, ale i dziatkom i wnukom panować będziesz.

Thowa do Krola Jmć: Zygmunta Augusta, około Unij od xcia Jm Kolxcia Radziwiłła Wody Wileńskiego Hetma. na Wielkiego xięstwa Litewskiego. 15[illegible]40

Jak się znaczy z Przywileiow, że ta Sprawa zjednoczenia Korony z xięstwem, zaczęta się przez dwa Przodki WKMć, przez Krola Władysława Jagiełły, a przez Wxcia Alexandra Witolda, także po nich zawsze dwa a dwa na tych Monarchyach panowali, albo dwaj Bracia, albo czasem Oyciec z Synem, a iesli kiedy za samego Oyca panowanie przychodziło przez secret Synow, tymże kształtem wtey Unij zaczęty. te Państwa staty, opuszczaiąc inne. Tak było i za Krola Kazimierza. Też przodek i przy S.p: Zygmuncie I. Krolu Polskim Oycu WKMć, Panie naszym zmarłym, zes jur WKMć miał po temu Lata, abyś nie był sub Tutoribus et authoribus, iako własny Dziedzic z woli Rodzica swego raczyłes na samym xięstwie panować. Przytym żywem jest, toraz ta Lat przeszła, bywały z takiey przyczyny rożne z Tytuły, tak tu iako i u nas, Krol Polski starszy, więc Krol młodszy Nayuyrzszy xiąże Litt: Wxże Litt. ale teraz iuż wola Boża inak przynosiła. Nayiasnie Mc Krolu Polski, Wxże Litt naymiłościwszy nasz Panie. Nie iesteś starszym Krolem, bo młodszego niemasz, nie iesteś Nayuyrzszym xiążęciem Litt: bo też mnieyszego niemasz. Jdyż Pan Bog to swe budowanie zaczęte, tak od nie małego czasu, tobie samemu ku Honorowi a zawarcie Sądem swym Boskim podał, niemasz że tedy drugiey Osoby z Kim byś się wte rzeczy miał porozumiewać, bo Brata niemasz, niemasz Syna, niemasz żadnego ex Linea masculina Collateralem; Ostała iedna twa Krolewska presencia. Zaczym

większe

większe podobieństwo i owszem pewnieysze iest, że ten Swiątobliwy Akt, ta potrzebna Liga, nie tylko tym naszym narodom dwom ale też potrzebna toż Europa, Która się wielką częścią oparła o Mo[rze], pod naszym południowym Słońcem Skuteczniey się do Kona. Ogdy[ć] cię P[a]n Bog na to zachował, że iesteś dziś między temi Chrześcianami dwe[ma] ieden Lapis angularis. Niemasz się tu z Kim zmawiać, nic mu że tu ieden drugiemu godzić, reserwuiąc co albo na Brata, albo na Synowca, albo na Syna. Przyszło tu do Kresu Którego P[a]n Bog, bo ten zgodę i iednosć między Narody Chrześciańskiemi miłuie: przyiodł tę Sprawę na ten punkt, Którą aby Swiat. Krolu nasz wszech ieden Panie zaczął tak, iakby On Krol Krolow, Który cię Namiestnikiem swym doczesnym uczynił, przyiął tę twą robotę na Dziedzictwie swoiey Polskiey wdzięcznie, Którą raczył tak stawić, iako On swe Krolestwo budować kazał, przodkiem od prawdziwey iego chwały, a iuż by teraz chcąc querere Regnum Dei, potym aby spełna miłosć zgodna, nie tylko na papierze, na pargaminiech ostała między nami, ale i we wszystkich Kontentach należących unieyć. Amy Którzyśmy tu do Cyczyny W K Mci. a swey Rzpltey przyiechali, za Bożą pomocą Lub duszo, cisz W K Mci: chcemy wto Dzieło Boskie przez Dzieła W K Mci. zaczęte w Swoię iedney, ztąd magni nominis dziś w Chrześciaństwie chwalebnym Narodem Polskim złączyli się i w Unią przyiść, co aby się statecznie i z obu stron rownie Konczyło, bo też tak być ma bracia na rownych Laniech, a dzielnicach uczciwości iedna Kiey między sobą zachowani być maią, albowiem chociażmy są Ludzie Septentrionales, ale za poznaniem P[a]n Boga, znamy też i to że nikt nie szkodzi, żadne Potomstwo nie omyli się na tym, które Bo[na] caritates przymuie iedno z drugim, a z Sąsiadem w braterstwo i powinnowactwo, a Krewności się łączy, takież od Starodawnego pobrania między nami wiele, z Rzeczpos. Szlachetney Koronney Krwie także w Krolestwie Polskim wiele zatorosli za Łaską Bożą w tych iego urodzonych rozkrzewiło się. Widzicy dziś Braci, Synowcow, Siestrzencow, a pogotowiu Szwagrow iest między nami, niżli onych szczupych pieniędzy, onych Kleynotow, Herbow, Inna genetliacea, Które mi się myśl przez Przodki nasze z obustron per sacra mentum militare, przez Przysięgę na Imię Boże, między sobą wiązali, stoiąc przed Prądziady W K Mci.

Którzy

158) Ktorzy iako to słusznie uczynić mieli, będąc Krolmi i Kapla-
ni naszemi to potwierdzali. A teraz wiedz, iż to Officium nie iedne-
go samego WKMci iakom wyżey z poniczenia Panow Braci a Ko-
leg moich pomienił, przyszło Łatwiey to, czego ieszcze Komu z nas
nie dostawało, za oswieceniem rozumu WKMci przez Ducha Bo-
zego postanowisz a dokonasz. A iż nie przyiachaliśmy tu tylko z
formowaną rzeczą Doma, iakoby iacy Cudzoziemscy Posłowie, a-
le iako Rady przysięgle o tey Sprawie traktować, namawiać, przy
przy WKMci i przed WKMcią, będziemy także z Wiar naszych wa-
rować Oyczyzny Twey Pana naszego dziedzicznego. Nayduie się
w niektorych Historyach, co tu słusznie wspominać możem; by-
wał ten zwyczay przy Koronacyach Greckich i inszych Orientis
Krolow, przy habiciech Krolewskich, gdzie zacne Insignia Krolo-
wie kładli na się, mantyka też przed oczyma była; My to widzie-
my że ią WKMć teraz przed sobą masz, patrzyż na nię, a możem
tak rzec kładziesz ią na Ramiona swe (: iż chcesz :) masz Prawo wie-
czne przyrodzone do Pogoni, sprawowałeś to wspaniale Animal
władnąłeś nim iako Oyczyć, ale zdeymuiesz teraz Wodzę, odpi-
nasz Ostrogi, prawie ostatnie Koń sam na wolney paszy bez Sub-
cessyi, czego żaden z nas iako tego WKMć nie sprzał, tak nikt na
to nie radził; Musi się tak rzec exinanii isti Te met ipsum, dla tych
wielkich udziałow w Chrześciaństwie. Bogu nas iakoby Testa-
mentem będąc za Łaską Jego dobrze zdrow oddaiesz, a to co od
Niego masz, kładziesz przed nim, aby On w tey dzisieyszey Turba-
cyi, skoro wszystkiego Chrześciańskiego Swiata, a w tey trwodze
niemałey, że iuż dziś u nas nie Sąsiednia, ale własna Sciana gore
zwłaszcza w Oyczyźnie tey. Więc Ofiarę czynisz z nami Pu Bogu
aby On raczył tobie Radę Pomazańcowi swemu dać, a iżeś się tak
ukorzył Regi Regum, nie odleci przeto Orzeł biały (: choć z natury swey
zacny wylata wysoko :) od Ciebie swego Krola i Piastuna, nie odey-
dzie też Koń także biały a Sessore suo, podła zwyczaiu przyro-
dzenia swego da się WKMci et freno et stimulis rządzić i sprawo-
wać, bo go siodło twe Xiążęce nigdy nie natarło, a Pa Bog ktore-
mu dar od niego wzięty wracasz ieszcze przyczyni Rodzajow w dzie-
dzictwo i Possessyą WKMci inszych Panstw Kraje, a ieśli za począ-
tek Rzeczy tey pobożney Pradziadowi WKMci Septuagenario dał
był

był. Swięte rozrodzenie Domu WKMci. w rzeczy, aż po Sam
Ren, teraz co iest daleko podobniey dla wierney życzliwości tego
statecznego zawsze Narodu Polskiego przy Paniech Swych, także
też i dla nas we wszey wierze życzliwych poddanych WKMci. pocie-
szy Cię potomstwem, a nieopuści nas Sierotami, bo dali Bog doko-
nawszy tey Sprawy, na onę nam Piosnkę przyidzie, iaki Imć X. Arcy-
Biskup Gnieźnienski dzisieyszy do nas przed kilkiem Lat do Litwy
od mądrych mądry Poseł przyiechawszy, w rzeczy Swey rostropney
baczney, dołożył inter cætera Ładu. będziec dali Bog in ore om-
nium to Ładu. Ktorey łagodney Harmonij, zgodney Muzyki pomo-
gą nam i ci, przeciw ktorym też niemniey Przodkowie nasi Spo-
łem, w ten bunt wiązali się w Horodle, Ichmć P.P. Pruscy, a będą
z nami ieden Lud, i ieden Narod ku wieczney Pamiątce i nieśmier-
telney Sławie WKMci. a naszey Spolney potrzebie braterskiey i pożyt-
kow tych wielkich, możnych, a straszliwych przed tym Panstw wszem
nieprzyiaciołom ich! Raczże WKMć wiedzieć, iaki iest dziś drugi
Ziazd na Unią twych uczciwych poddanych Rycerskich Ludzi, Pa-
now Polakow i naszych. Tam prawa Unia, Ramie z ramieniem
się ściśnie, aby ten Tyran Swory tey Bożey nierozerwał, ktora mo-
cniey się ieszcze Sprzęże przy oczach Twoich Panskich, bo iesli Kmieć
ręczniey i ochotniey robi za dzień przy Swym Gospodarzu. A coż więc
generosus animus, Każdy Ręk. Każdy Rycerz daleko chciwiey
przed tym boiuie od ktorego i Sobie Sławy i za przelanie Krwie
Swey Potomstwu Swemu, pamiętliwey zapłaty czeka. Przeto nie
omieszkiway WKMć odprawować nas, Sam też pospiesznie
wsiadać racz in terrorem dali Bog nieprzyiacielowi Swe-
mu temu brzydliwemu Bałwochwałcowi, a tak na koniec
przy tey wielkiey i nieladaiakiey Sprawie Wiary naszey ~~po~~
poddaney tego WKMci. Panu Swemu Mci. :/: po dla Słow Krola
Dawida, iaki Krolowi Chrześciańskiemu Sprzyiamy, aby Pan Bog
Twoie Krolewskie postępki na każdy czas, na każdą chwilę, szczęśli-
wie prowadził. Niechay ci da wszystko dobre wyrozumienie we-
dle żądliwości Serca Twoiego, a wszelakie Propozycye Rady twey
niech zmocni ku czci a Chwale Swey Sw. a naszey z obu stron doko-
naniu tey Sprawy ustawiczney a radosney pociesze.

Punkta

160. Punkta od JW: Jana Zamoyskiego Kanclerza W. Kor: Maximilianowi Arcy-Xiążęciu Austryi. A°: 1588 ię 24 Jani podane w Byczynie.

Jan Zamoyski Kanclerz i Hetman Naywyzszy Korony Pols:

Oznaymuię komu to wiedzieć należy, zem to podanie uczynił Arcy-Xiążęciu Imię Maximilianowi. Naprzod Arcy Xiążęcia Imię proszę, aby ten przypadek wdzięcznie et foram animo ac heroico ferat. Boskie Sądy in scrutabilia, z inszey miary i w inszym Panstwie Bog może pocieszyć Homini eo loco nata convenire constantior fortunam adversam forre. Ja nie z Animuszu butnego, iedno dla uspokoienia Oyczyzny tego potrzebuie, aby Imię Arcy-Xiąże zeyść do mnie raczył, do zadzierzenia takiego, iakie mu Xiążęcy Stan przystoi, i tak zadnego domu Człowieka Subsanati zadnych nie będzie, ani przepychow w stawieniu przed Krolem Imięią. Będzie w Zamku iakim na stronie w uwazeniu i uczynności przystoyney takiemu Panu, do namowienia i wypełnienia Kondycyi około uspokoienia Krola Imię i Korony tey, z Cesarzem Imięią i Panstwem J. Cæ Mci; takze Osobą i Domem J. Xcey Mci należące do całości Korony tey nadgrody tych znacznych szkod i utrat, tak oney iako i Ludzi Szlacheckich. Ludzi Narodow postronnych co J. Arcy Xiążęcy Mości służą bespieczni zdrowia swego ktorzy są cudze za oddaniem Broni, bez zadnego ransonu abo okupu wolno puszczeni będą; przednieysi bespieczni będą zdrowia i wolności za okupem ktory się namowi. Ludzie Narodu Polskiego chudzy Pacholcy wolno będą puszczeni za uczynieniem Przysięgi Krolowi Zygmuntowi i Koronie, przednieysi przy Arcy Xiążęciu Imię do nauki Krola Imię i Senatu być maią, co się dotycze Gardła i poczciwości Imię P. Hetman na się bierze, że na nich Karani nie będą, obwarowawszy to, aby potym Motus czynić przeciwko Krolowi Imię i tym co przy nim stali i bez przeciw Rzpltey niemogli; około Dobr nieruchomych obiecuie szczerze Imię P. Hetman Wielki przyczynić się do Krola Imię. Co się dotycze tych ruchomych co przy nich są, wiedzą Prawa Rycerskich Ludzi ktorym tego umknąć z ukrzywdzeniem ich Imię Pan Hetman nie może. Ex nunc Arcy Xiąże Imię aby przyrzekł i posłał zeby Lubowla zaraz była wrocona, ktore tu wyżey opisane rzeczy obiecuie

cuię przyrzekam że mocnie i nienaruszenie zdzierzone bę-
dą ku lepszemu Swiadectwu ręką swą ten List podpisał
i pieczęć swą do niego przyłożył. Działo się w Byczynie Dnia
14 Jan. Ao. Dmni MDLXXXVIII. Jan Zamoyski Kanclerz
i Hetman W Koronny.

List od JW. Jana Zamoyskiego Kanclerza i Hetmana
W Kor. ad Cardinalem Aldobrandinum in Nego-
tio Traktatow Strony Detencyi Maximilia-
nowey.

Illustrissime et Reverendissime Domine.

Quod in Literis ad Sm. D. N. meis non modo nihil Ill. D.
V. mutarit, verum tam honorifico Judicij suo Testimonio
eas prodequatur totum id, quemadmodum tot alias Bene-
volentiae ejus erga me significationis humanitati tribuo Ill.
D. Vrae. Cum tamen ita Ill. D. Vram deis statuerit ut ita quae
admodum a me Scriptae fuerint, mittendas nutarit, quod
quam primum mittendas eas ipse susceperit maximas illi
gratias ago. Quod autem tanto, ad pacem studio Ill. D. V.
me hortatur, facit quidem pro singulari illa, pietate sua, et eum
in Comunem Christianum Rempublicam, tum in hoc quoq Re-
gnum Poloniae studio id autem a me contendit, quo nihil ma-
gis non modo ego, verum universa Respublica ipsa Nam du-
ctum flagitat. Verum an pacis studio ab altera parte res aga-
tur, cum alia multa, tum proxima haec Legatio vehementer
me addubitare cogunt. Significatur enim mihi ex Senatu et
Comenda toro Covenubium et Reverendissimum Abbatem Tolos-
sanum a Cae Trittem jam reversum eas Conditiones attulisse,
quae studium quidem et Voluntatem aliquam Transactionis
prae se ferant, re ipsa autem vel diutiq eam extrahant, vel
plane etiam tollant, Nam ut caetera omittam, cum in exitu
jam Sebtembr. sit Diem Comissionis 15 tantum 8bris propo-
ni. Iterum neq inducias afferi Locum dies tum Angusta no-
minata sit, nihil ominq, ut ante eam diem et numerus et no-
mina Comissariorum et Comitus eorum edantur postulari inte-
ligo. Quae qualia sint ego fortassis Ingenij mei et Nationis tardi-
tate

162.) tate non assequor, ut tamen quod Sentiam Ill. D. Vrae dicam nescio quomodo, neq ante unquam serio ad pacem animum altera pars apposuisse neq quae nunc ab ea proponuntur ulla ratione cohaerere inter se mihi videant. Ut enim de Loco primum ducam, cum caeteram refere omnium rerum, quae ab eundi conventq ea Causa disceptanda erant, nos Cae Mttis arbitrium promissemus, aequum mihi fuisse videretur, ut ipsa Saltim nobis De Loco assensa fuisset, cum praesertim et is non sine Causa â nobis praepositus praefecisset, et qui ab alta parte proponitur non modo id incomodi habeat, quod alijs Locis in quibq Bellum maxime versatum sit et Damno illata, quod in illo tractatione necessarium certe erit, nunquam oculis subijci possit, remocior sit. Verum nunc propter Pestem in vicinis Locis grassantem sine periculo obiri n posset. De alijs rebq nil aliud nuc dico quam quod sua Sponte Ill. D Vae perspicere. Scio neq intra tam exiguum tempus de tantis rebq definiri posse, neq ut maxime de numero et genere Comissariorum constiterit, inducijs tamen certis non constitutis quenquam sanum aliter, quam ad Bellum vel paraturum se se, vel ad tractationem eam profecturam. Accedit huc, ut earundem rerum causa ad Serenimum etiam Sueciae Regem legationem missam esse rumor sit quasi missa est, cum pius quam inde certi aliquid adeos referatur, urs fortassis constitari aliquid essent, quorum nunc ut maxime caeteri convenire possint, ad tractationem eam proficisci deberemur, nisi ut Sumptq et temporis in anem iacturam faceremq. In qua tamen requantum Spei ponendum sibi sit ipsi vident, ego ea contantia et prudentia Srmu Sueciae Regem esse scio ut neq quid dignitas cum sua tum suorum postulet, non optime perspiciat et neq a dignitate sua ullis vel promissis, vel terriculam utis avocari se passurq sit. Deinde vero ea Nos etiam Libertate esse, ut quae ad Poloniam perfinent, non nisi in Polonia et cum Polonis Statui possent. Quod si potentiae suae tanto non confidunt, Nos utq Domq Austriacam potentia sit ita difficultates etiam ejus non ignoramur et etatem Srmi Philippi Regis et Successorum ejq Scimq, quibq etiam alijs Bellis implicatq sit videmus. Praeterea vero ea prudentia Senatum Hi-

szpani

sz̄panicum esse statuimq̄, ut qrbq̄ in locis Bellum gerendum
sit, sciab neq̄ praeter ad huc Vires nostre magnopere sunt et ut prae-
ter Spem, quod accideret, eo fortassis adigeremur, ut cum Supens n̄
possemus Aeronta movere cogeremur. Sed quantum ego existimo
nostronum non nullorum seu ijsdem potius, quos scilicet pru-
dentia sibi paravit, Voces majorem fortassis Spem atq̄ animum illis
faciunt in deq̄ fieri arbitror, ut quo in tenim in omnes occasiones in
tenti sint, tam Diu negotium extrahant. Hic non monebo eos, ut
qrid Hominibq̄ vel venalibq̄ vel profugatis continendum sit vi-
deant unum tantum dicam, cum Vinis non cum vanuneulis rem
illis fore. Ut enim uno verbo quod sentio ostendam, ego quidem nul-
lum alium, quam Nobilem Polonam unquam me gessi, Verum ta-
men, si mea Vires privatae tantae non sunt non dubito; tamen om-
nes bonae tales in hac Republica reperturum, qui et ad omnia per-
cula mecum abeunda parati futuri sunt, et vel mortem statim obi-
turi vel et Regno huic, quod aut Bellum, aut paeem necessae sit est
certam paeem et Regis Legitime á se electi dignitatem sue periculo
asserturi sint neq̄ eo qrē semel sacro sancte Sancita sunt, in dubium
vocari passuri. Quam vis cum Conditiones etiam Bycrupenses nu-
per ad Ill. DVm miserim non dubito facile pro prudentia sua
exprospexisse, cum ab altera parte qrē promissa sunt praestita
non fuerunt, quatenq̄ ego amplig̃ obligari aut tenen ijsdem, possim
ut si longior mora, quem ad monum ante hac factum est, ab al-
tera parte interponatur non desiturae rationes sint, et tempq̄ Con-
silij capiendi et cum metu Rempublicam hanc, tum Causam Bello
subito Consilio omnes liberandi. Neq̄ enim tam imperitq̄ rerum sū
ut non privatam, sed jurisdictionem capitivitatem, hanc esse intelli-
gam, ut qrē a bello praefacta sit, a nobis qridem, ab illis autem non
modo sine causa, verum in Causa injustissima contra ea Pacta,
qrē privatim Familia Austriaca cum Jagiellonica intercederunt,
et omnium nostronum Libertatem qrē bonis vinis vita ipsa cario
esse debet illata. Conditiones autem eq̄ quod modis violatae sunt n̄
necesse est me dicere, cum et Lubowlia non restituatur, et ex eis
qrē sistere sese debebant, vix unq̄ atq̄ alter redeunt. In quarum
altera ne cogitare eos velim, ut nunc maxime Lubowlia non
restituant, cum Maximilianum tamen in postestate habeamus

non

164.) non modo Lubowliam, sed vel alias meliores Arces nobis ad-
jungendas rationem non de futuram. In utraq autem majorem
rationem constantia suae eos habere, qua cum hactenus maxime
Natio Germanica comendata fuerit, ego certem horam in hisce
rebus antiquorum Romanorum (: verum Barbarorum Moschorum
cum quibus mihi res fuit :) eam nondum expertus sum. Hic ideo ad
Ill. D. V. pluribus scripsi, partim et quemadmodum per nos, quo
minus, quam primum Pax constituatur non stat, ita non a nobis,
quo minus, eam impediri, apud illam etiam testaremur, possim ut
ipsa quoque et pro Persona quam S. D. N. gravissimam sustinet et pro
munere Legationis suae, in qua magna Pars publicae tranquillitati
posita videtur, ut major studio, atque sine ulla tandem mora pacem
tractet, apud alteram partem incumbat. De alijs rebus quid scri-
bam non habeo nisi, quod proxima 23 Mensis hujus Filiola Uni-
ca mihi obierit, quo casu et si non possum negare, me non mediocri-
ter ictum esse, tamen cum et in omnibus rebus humanis visitudines
intervenire soleant, et pricipuae mihi post laeta aliquo semper ad-
versa accidisso observaverim, ita ea sum cum fero ut defunctum
mi potius fortunae hac invidia gaudea, quam Deum omnium com-
modorum et incomodorum Authorem accusem potiusque privata
hac Calamitate Publicam, si quae Reipublicae iminebat redimisse
me sperem. Quod reliquum est, gratiae Ill. D. Vrae etiam atque etiam
me comendo. Zamosciae 27. 7bris A. 1588.

Transakcya Bedzinska y oney Approbacya.

Maximilianus Dei gratia Archidux Austryae, Dux Burgundiae
Styriae, Karynthiae, Carniolae et Witembergae, Comes Hapsurgi et Tyro-
lis Etc: Significamus quorum interest intecentus hujus et futuri tem-
poris, universis et singulis, cum S. D. N. Sixti V. Sumi Pontificis
Legati ejus de Latere Rdm Dnnu Hippoliti Sae Rae Ecclae Prae-
sbiteri Cardinalis Aldobrandini et Sumi poenitentiarij interventu
inter Comissarios S. D. Austriaco ab una, et Serenissimis Princi-
pis Dmni Sigismundi III Regis Poloniae ab altera Partibus Litho-
niae et Bedziny congregatos, firma perpetua ac stabilis pax et
amicitia, inter comemoratam Domum Nostram Serenissimumque
Regem Poloniae, atque utriusque Regna aditiones certis Conditionibus
et Legibus constitua esset; Nosque Transactionem eam pro nostra
etiam

etiam parte et Transactionis ejusd. formula Nominatim etiam confirmare ratamq. habere debeamq. Nos praesentibq. hisce Literis nostris eandem Transactionem de Verbo ad verbum inserendam, edendam, confirmandam, omneq. authoritatem et assensum Nostrum harum Testimonio adhibendum esse duximq. Cuius quidem Transactionis tenor infra Scriptas sequitur. Nos infra Scripti Nomine Sacratissimi Romanorum Imperatoris Rudolphi II. nec non Hungariae, Bohemiaeq. Regis, Archiducis Austriae et Domini nostri clementissimi, universeq. Domus Austriacae Serenissimae Regnorum Cae Mtis Hungariae, Bohemiae caeterarumq. Provinciarum Deputati Comissarij, Guilhelmus Ursinus a Rozemberk, Domingq. Rozenbergicae Gubernator, Eques Aurei velleris, Sae Cae Mtis intimus Consiatius, et Supremus Regni Bohemiae Camere Praefectus Episcopus Jaurinensis, Regni Hungariae Cancellarius; Christophorus Popl Baro in Lobkowicz et Tacharo Sae Cae Mtis Camerarius et Supremus Regni Bohemiae Camere Praefectus, Richardus Strein Baro in Svarcenstaff ~~Princeps Regalis Cap. Mi Bohemiae: Comes Zamfredus a Promtonz~~ et Fierstain, Stanislaw Episcopus Olomucensis Princeps Regalis Cap. Mi Bohemiae: Comes Zamfredus a Promtonz Baro in Ples Zolano et Friber, Nicolaus Hfamfr de Kizanzon Walica, Officij Palatinus Regni Hungariae Locum tenens Capitaneus Sopronien-sis. Joannes Comes Remberoz, Baro in Prosfergk Ordinis Teutonici Comendator, ex uno Parte, ex altera vero. Nos Serenissimi Principis et Domini Domini Sigismundi III Dei gratia Rex Poloniae, Magni Ducis Lithvaniae, Russiae, Prussiae, Mazoviae, Samogitiae, Livoniaeq. et non nec comemorati Regnum Magni Ducatus Lithvaniae caeterarumq. ditionum ejus nomine itidem Deputati Comissarij, Hieronimus Comes a Rozrazen et Roncosdorff Dei Gratia Episcopus Vladislaviensis et Pomeraniae; Janussius Dux Ostrogiae et Palatinus Volhyniae, Stanislaus Postomski de Lezenice Palatinus Ravensis Capitaneus Radomiensis, Christophorus Zienowicz Palatinus Brestensis, Cieczeriensis et Pereposiensis Capitaneus, Andreas Opalinski de Prün Regni Poloniae Supremus Mareschalcus et majoris Poloniae Generalis et Lezaynsciensis, Sciensis Capitaneus, Joannes Zamoyski Supremus Cancellarius ac Exercitum Generalis et Belzensis

166) sis, Maneburgensis, Derpatensis, Knyszynensis, Grodecensis, Mie-
dzirzeczensis Janoviensisq; Capitaneus. Significamus praesentibus hisce
hujus et futuris temporis universisq; et singulis, Cum S. D. N. Sixto V.
Summo Pontificae Pastoralis muneris memore atq; Ingentia pietatis, chari-
tatisq; studio in universae Christianae Reipublicae bonum ac quietem pro-
pensissimo majorum suorum ac decessorum summorum Pontificum exem-
plis permoto, per Legatum suum de Latere Ill: et Rev: Dominum Hip-
politum Sacrae Romanae Ecclesiae Presbiterum Cardinalum Aldobrandi-
num et Summum Poenitentiarum, enixe et summa diligentia id curante, deq;
amicitia, et Pace dilectissimo Principes nostros Ditionesq; eorum nuper
exorte fuerant, componendas, plena et omnium rerum Libera cum fa-
cultate utriusq; Legati essemus. Nos pro faltate a Principibus nostris
Ordinibusq; Regnorum et Dominiorum eorum, cum generaliter, tum
specialiter et nominatum in ea rem nobis data commemoratas con-
troversias omnes, et quascunq; omnino tandem, transegisse, composu-
isse et sustulisse. Et si enim quam admodum in omnibus controver-
sijs accidere solet, non deessent, quae in utramq; partem Diu ancipi-
tes Dubiosq; nos tenerent, cum tamen et incommoda dispensionum
quae et privatim singulis, tam publicae Regnis nationibusq; universi
importasse solent, et pacis commoda Diligentius nobis cum expedidis-
semus accessisset vero eodem S. D. N. authoritas Legati aut ipsius
de Latere Ill.mi Rndmi Cardinali Aldobrandini Summum atq; in
defensum in concordia hac procurando studium summa cum pru-
dentia et aequitate conjunctum ijs qua supra demonstratae sunt, cau-
sis adducti, de omnibus tam controversijs dissensionibusq; quam
causis earum hisce, quae sequuntur conditionibus composuimus
transegimusq; inprimis, cum quam admodum supra ostensum est
ut in pace omnia florent ita ut non modo nullum malum tantum
esse possit, quod a bellum absit, sed ne Author quidem ut aliorum
Bonorum ita etiam Pacis Deus non nisi in pace pie recteq; Coli
possit, cum ob publicum Reipublicae Christianae Salutem tum im-
primis Divini Nominis gloriam, convenit Statumq; est inter nos
ut non solum Superioris temporis offensiones suspicionesq; et cau-
sa offensionum omnes inter Principes nostros Ditionesq; et homi-
nes

nes eorum uniuersos et singulos in perpetuum abolitae et su- (160.
blatae sint, verum Sum̄a etiam et sincera et constans pax atq̄
amicitia perpetuis temporibq̄ imposterum inter eosdem colatur
observet urq̄. Cujus quidem eo iustiores causas Principes nostros habe-
re arbitrati sumq̄, quod non solum ditiones et Populi, utriusq̄ multis
iisq̄ antiquissimis, foederum cognationis et aliarum necessitudinem
~~Cetrici~~ Juncti semper inter se fuerint, sed Princeps etiam ipsi, ut quorum
utrinq̄ Genus et Jagellonum stirpe pro manet, propinq̄ Sanguinis
conjunctione devincti inter se sint ut non minor in mutuo amore
pietatis, quam Reipbca Christiana, Com̄unis salutis ratio habenda
illis sit. Cum hujq̄ modi necessitudo ea sit, ut non solum superio-
res offensiones omnes abolere debeant verum sine vituperatione,
nullum offensionem insertam conjunctos Principes ad mittare pos-
sit, condonabunt igitur utrinq̄ tam Cae Mttas nimirum Serenissi-
maq̄ Domus Austriaca, quam Serenissimq̄ Poloniae Rex quae superio-
re Ao inter ipsos ac ditiones eorum quomodo cunq̄ intercesserunt,
Primum Publicae universae Christianitatis tranquillitati de inde non
minq̄ mutuae etiam necessitudini ac Sanguinis conjunctioni maxi-
me autem S. D. N., Sum̄i Pontificis Authoritati. Cum autem omnis
superioris temporis distensio, ex nominatione, iurabq̄ et institutis
Regni Poloniae minq̄ consentanea Serenissimi Principis et Domini
Maximiliani Dei gratia Archiducis Austriae, Ducis Burgundiae, et
in proximis Comittijs Electionis Varsaviae habitis a quibusdam
interposita permanerit, cum ijs quae supra com̄emoratae, Itum
alijs causis ad Reipbcae Christianae universae salutem et tran-
quillitatem pertinentibq̄ convenit, conclusumq̄ inter nos est, ut
quo et praeterita dissensio et futurae causae materiaq̄ omnis tolla-
tur com̄emorato Titulo et jure, quocunq̄ modo pervenisse adde
inde arbitratq̄, fuit idem Serenissimo Archi Dux Maximilianus
cum alias com̄emoratas ob Causatum ob com̄unis ut ostensum est
Reipublicae Christianae quietem et incollumnitatem abstineat, et
nunquam imposterum ututatur. Praeterea vero caedare Mttas etiam
caeteriq̄ Serenissimi Archiduces nullam unquam controversiam, vel
hac, vel alia quacunq̄ causa colere seu Praetexta, vel Serenissimo Princi-
pini Domino Sigismundo III. praesenti Regi Poloniae et vel etiam si
quod Deus avertat, a morte ejus Regnum vacare contingerit eidem
Regno

.16g) Regno eundem Serenissimum Ducem Maximilianum quam cunq; alionum, quocunq; tempore per se vel per alios relaturum, aut suscitaturum, neque id facienti Consilium Auxilium, transitum seu favorem quem cunq; in eam rem se prebituros prestiturosq; spondeant ac promittant, neq; vero in ullam ejusdem Serenissimi Archiducis injuriam vel contumeliam accipi aut quisquam interpretari id debebit, quem ad morbum enim ex ea familia Serenitatem suam ortam, et ea virtute esse ordines regni Polonie libenter agnoscant, ut quocunq; amplissimo Regno eam dignam judicent, neq; generis dignitate et virtutis Laude illi, secundum eam habeant, ita vicissim Serenitatem quoq; suam pro laudentia sua cogitare non dubitant, primum Regno Polum ex Dignitate cujusquam sed in primis etiam Divina voluntate deferri, ideoq; magis hanc, quam judicium hominum sibi ne fuisse. Deinde eo equiore etiam animo id laturam quod ad illam delatum Regnum videat, qui et Serenitatem suam tam propinqua Sanguinis conjunctione attingat, ex Familia autem Jagellonica optime de regno Polonie merita, quibus cum Laude, huic regno prefuerint non solum suos, aut pro suos sed nuper etiam Avunculum Dominum Sigismundum Augustum Regem habuerit. Quam ob causam et Liberæ Nobilitatis Suffragia nulli Successione astricta sunt, quod nihil omnino et Familia Jagellonica optime de Regno Polonie merita. Electus Rex sit pro sua cum eadem Familia necessitudine tanto equius foret, neq; de pristina amicitia, quæ inter Serenissimum Domum Austriacam et Regnum Polonie, Magnumq; Ducatum Lithuanie, cæterasq; ditiones, ejus conjunctas, ordinesq; et Homines earum semper fuit, qui equam, vel Serenitas, vel Ordines et Homines eam semper fuita, vel Serenissima Domus ipsorq; ob id remittet. Maxime vero si quod dietissime Deus sustinere velit, Regnum iterum vocare, contingat in Libertate Electionis commemoratos ordines nullo modo impediet, neq; vel armis, ac vi vel largitionibq; seu factionibq; quicquam contra eandem Libertatem faciet, aut suscipiet, dolo ac fraude omni remotis. De Lubowlia de inde hanc immedium convenit in primis, ut Castrum hoc cum Oppidis Villisq; ad id pertinentibq; quem ad modum injussu Cæ Mtis ac præter voluntatem ejus occupatum est, ita in pristinum usum ac professionem Regni

Pole.

Poloniæ, quem ad modum, a tot Sæculis quiete, ac sine ulla con- (170
troversia, id in ea Possessione atq; usu fuit, iterum tradatur consignetur,
que supellex item reliquunq; Instrumentum omne, maxime autem tor-
menta, tam majora omnia, quæ in Castro eo cum occuparetur extiterunt
bona fide restituantur, unaq; cum ipso Castro tradant. Ad possessionem
autem eam accipiendam utriusq; Partis consensu Dies 11 Julij præfinitq;
et acceptus est, adquem Rª Mttas Poloniæ, qui tam postulent et accipiant.
Homines suos mittet, si vero qui in Arce erunt, sine ulla mora quamadmo-
dum supra convenit, cum omni suppellectili quod Instrumento ante in eo
fuit vacuam possessionem et tradere debebunt, cumq; ut non solum discep-
tiones et controversiæ omnes sapiantur, verum pristina etiam amicitia atq;
benevolentia utrinq; constituatur, actum inter nos fuerit, ut Pacta et Fœdera
quæ ab aliquod Sæculis utriusq; Regnis et dictionibus intercesserunt ea Forma
quæ ex utriusq; nostrum Consilio et Sententia Scripto comprehensa iam est
ab utriusq; Principibus et eorum Ordinibus iterum renoventur confimenturq;
placuit convenitq;. Quibus quidem rebus eum pristina amicitia atq; benevo-
lentia integra conciliata restituta ac redintegrata utrinq; esse debetis.
Promittimus pro eosq; spondemus, nos quidem supra Scripti Cæ Mttis et uni-
versæ Domus Austriacæ Consiliarij, cum Comemorathæ Cæ Mttis cæteronumq;
Serenissimorumq; Principium omnium tum maxime Serenissimi Archi
Ducis Maximiliani nomine, nullam superiorum dissentionum offensio-
nem Mttem Serenitatem suam retenturas, eundem nullo unquam tempore
renovaturas constanter autem post hac et Symera cum Rª Mttem Poloniæ
Ordinibus amicitiam et benevolentiam conservaturas, neq; vi aut Armis, vel
per se, vel per submissas Personas, quocunq; tempore, vel quocunq; ex Causa Colo-
re seu prætextu Regnum Poloniæ Magnumq; Lithvaniæ, Russiam Prussiam Ma-
soviam, Samogitiam, Livoniam cæterasq; ditiones vel Arces, Oppida Villas
homisq; Serenissimi Poloniæ Regis, aut propinquarum Sociorum vel adheren-
tium ipsius infastaturas vim aut injuriam ullam illaturas, factiones aut
partes ullas contra easdem et ijsdem futuras; Neq; alijs id faciendibus
ullum Comitium, auxilium transitum, aut quæcunq; deniq; favorem ac-
comodaturos. Verum omnia quæ Transactione hac Pactis perpetuis ac
fœdere pro comprehenduntur diligentissimo observaturos. Similiter
vero Nos Serenissimi Poloniæ Regis supra Scripti Comissarij ejusdem
Mttis. Suæ Ordinum ejus nomine vicissim recipimus, promittimus spon-
deamus

170) deamq nullo unquam tempore eorum, quae ante quocunq modo intercesserunt, offensionem Serenissimum Poloniae Regum aut Ordines retenturos, eadem per quamcunq occasionem renovaturos, sed constantem post hac ex sinceram cum Cae Mttem universaq Serenissimum Domo Austriaca, in eaq Serenissimo Archi Duce Maximiliano regnisq ditionibus et Ordinibq eorundem amicitiam et benevolentiam conservaturos neque ipsam Mttem suam ordinesq. Seu Homines quoscunq tempore, vel quacunq ex causas, aut armis vel per se, vel per submissas personas, quocunq tempore, vel quocunq ex causa, colore aut praetextu Regnum Hungariae vel Bohemiae, Austriae, Moraviae, Silesiam, vel quaecunq alia ratione comemoratum Serenissimorum Principum Dominia, Ditiones, Arces Oppidis, Villas vel homines aut propinquorum Socionum, vel Adhaerentium ipsorum infaestaturos, vim aut injuriam ijsdem illaturos, factiones sive partes ullas contra eosdem et ijsdem futuros, ab ijsdem perscriptos aut exules recepturos habituro sue, neq alijs id facientibq ullum Consilium, auxilium transitum, aut quaecunq deniq favorem accomodaturos, sed omnia quae Transactione hac pactis perpetuis ac foedore comprahenduntur diligentissimo observaturos. Quo firmiora vero omnia haec sint inconvenit transactumq inter nos est, ut Serenissimus Poloniae Rex Legatum suum ad Caesaream Mttem caeterosq Serenissimos Archiduces inter Diem 20 Aprilis in Aulam Cae Mttis prior mittat. Qui quidem imprimis ut Cae Mttis Offensiones omnes, quae superiori año Cae Mttem ejusq inclitam Domum Austriacam et inclitum Poloniae Regnum quomodo cunq utrinq intercesserunt, Publicae tranquillitati et Paci tum D. N. authoritati condonet, rogabit Serenissimi Regis sui nomine paratam Mttem suam Regiam esse offerret, quae in transactione continentur convenerit q singula confirmare, et praestare. Cae Mttas in ejusd S. D. Nostri gratiam ex publica Salutis causa paci hujusmodi et Petitioni annuet deinde vero ipsa quoq intra Diem 15 Mensis Mai similiter Legatum suum Sae Poloniae Regem mitteret per quam gratiam sibi Legationem ejus fuisse, et quae ex Oratore ejus intellexit, reliqua ostendat, et si quae Cae Mtti in benevolentiae atq amicitiae testimonium videbuntur alia. Eodem deinde Legato praesente primum Sae Rex Poloniae sequenti Forma Juramentum praestabit. Ego

Sigis.

Sigismundus III. Dei Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Lithva- (171
niæ, Russiæ, Prussiæ, Masoviæ, Samogitiæ, Livoniæq. Juro, spondeo,
promittoq coram Dei, per hæc Sancte Dei Evangelia quod omnia
ea quæ, S. D. N. Legatiq ejusd Latere Revend: Cardinalis Aldobran-
dini interventu, inter Comissarios meos ex una et Cæ Mttis universeq
Serenissimæ Domus Austriacæ parte ab altera; Bithoniæ et Bedzi-
ny congregatos convenerunt, in omnibq eorum punctis et Clausulis
firmiter, inviolabiliterq observabo, ijsdem satisfaciam pro eoq cum
Cæ Mttem Serenissimis Patruis et Fratribq ejus universaq Serenissi-
ma Domo Austriaca, Regnis Ditionibq et Hominibus eorundem
juxta eandem Transactionem, Pacta perpetua, et fœdus Pacem
amicitiamq perpetuo constaterq collam. Si me Deus adjuvet,
et hæc Sancta Evangelia. Secundum Regiam deinde Mttem ejus
Ordines Regni Poloniæ et Magni Ducatus Lithvaniæ Russiæ, Prussiæ,
Masoviæ et seu omnium ordinum nomine proceres ad hoc in Comi-
tijs nominati et suspicienti in eam Rem mandato instructi sequenti-
bq itidem verbis jurabunt. Nos N. N. juramq spondemusq coram Deo
omnium Regni ut Ordinum Nomine, quod omnia ea qua inter Cæ Mttis
cæterorumq Serenissimorum Principum Austriacorum Comissarios ex
una, et Serenissimi Principis et Domini Domini Sigismundi III. Polo-
niæ Regis Magni Ducatus Lithvaniæ Russiæ, Prussiæ parte ex altera Or-
dinum Regnorum et Dominiorum utriusq Partis Bithoniæ et Bedziny
congregatos convenerunt, firmiter inviolabiliterq observabimq Ordi-
nes universi observabunt, Serenissimis Principibq nostris, ut ob geru-
ent, Authores semper erimq, neq ut aliter fiat, assensum Consilium et
auxilium nostrum unquam præstabimq. Sed eandem Transactio-
nem et Pacta omnibq viribq tuebimur, Ordinesq universi perpetuis
temporibq tuebunt. Si nos Deus adjuvet, et hæc Sancta Dei Evan-
gelia. Quæ ad eum modum perfecta fuerint, mittet deinde infra
Diem 11 Mensis Junij de Cæ Mttem cæterosq Serenissimos Archidu-
ces in Aula Mttis suæ aut per se, aut per Legatos suos existentes al-
terum Legatum suum Serenissimq Poloniæ Rex qui in primis Transactio-
nem hanc tum Instrumenta, tam ejusd Serenissimi Regis, quam Or-
dinum suum supra comemoratorum ab ipso Serenissimo Poloniæ Rege
Ordinibusq Regni Poloniæ, Magniq Dux Lithvaniæ, Russiæ, Prussiæ,
Maso-

172) Masoviæ ut subscripta Sigillisq; eorundem munita Cæ Mttis tradet utq; Transactionem hanc ipsam quoq; et Cæ. Serenissimi Archiduces, Patrui et Fratres Mttis Suæ similiter confirment confirmatamq; subscriptionibq; et Sigillis cum suis tum Ordinum suorum omnium, nomine præcipuorum Procerum edent, Juramentum autem, in eundem Sententiam cum Cæ Mttis tum Ordines Regnorum Ditionunq; eius similiter præstent Juramentumq; Cæsareum a Cæsaria Mttem et Ordinibq; Ordinum autem ab ipsis Proceribq; subscripta et signata sibi tradantur postulabit. Qua Legatione exposita Cæ Mttas eodem Legato præsente in hac itidem Verba juramentum præstabit.

Rudolphus II Dei Gratia Electus Romanorum Imperator Semper Augustus; Juro, spondeo, ac promitto coram Deo, per hæc Sancta ejus Evangelia, quod omnia, quæ S. D. N. et Legati ejus de Latere Rdissimum Cardinalis Aldobrandini interventu inter Comissarios meos cæterorumq; Serenissimorum Principum Patruorum, ac Fratrum meorum ex una et Ssimi Principis Dni Dni Sigismundi III. Regis Poloniæ Mgni Ducatq; Lithvaniæ etc: parte ex altera Bithoniæ Bedzini congregatis convenerunt, in omnibq; eorum punctis et Clausulis firmiter, inviolabiliterq; observabo, ijsq; satisfaciam, Pacem et amicitiam cum eodem Ssmo Principe Regnoq; Poloniæ; magnoq; Ducatu Lithvaniæ, cæterisq; conjunctis Principijs et dicionibq; iuxta eandem Transactionem, Pacta perpetua ac Fœdus perpetuo constanterq; colam. Sic me Deus adjuvet et hæc Sancta Dei Evangelia. Eodem deinde modo Regnorum etiam ditionumq; Cæs: Mttis Ungariæ, Bohemiæ, Austriæ, Moraviæ, Silesiæ, etc: Ordines seu omnium Ordinum Nomine proceres ad id nominati, et sufficiente mandato in eam rem instructi, ijsdem Verbis et forma, quæ supra Polonicis Ordinibq; præscripta est, eodem itidem Legato præsente Juramentum præstabunt, juramentaq; et Transactio hæc, quemadmodum supra ostensum est, a Cæs Mtte Ssimis Arciducibq; Patruis ac Fratribq; Cæ Mttis subscripta et confirmata comemorato Ræ Mttas Poloniæ oratori tradentur. Idem vero Legatus Pactorum quoq; secundum eam formulam, quæ ex comuni Consilio, ac Sententiæ scripto a nobis comprehensa est, Confirmationem similiter a Cæ Mtte petet, et cum ejusdem Cæ Mtte eunde Pactorum confirmationem ad Ssimum Poloniæ Regem deferet, tum Ssimi Poloniæ Regis apud Cæ Mttem relinquet: vicissim vero debebit Ssimq; Princeps et Dominq;

minus Maximilianus Archidux Austriæ etc: Hrodlo, quo in Lo- 173
co nunc est, ad Diem decimum Sextum mensis Julij movere, ac honori-
ficentissime Biczynum, vel si ita stati suæ videbitur, Bithoniam cura
Ssimæ Mttis Poloniæ ad Diem 28 Mensis Julij deduci, quemmadmodum
quidem nos ejusd. Mttis suæ, Ordinumq tum nostro Nomine promittimus.
Priusquam etiam Ssmus Archidux Maximilianus e Regno proficiscatur
Ssimus Poloniæ Rex cum ipse inviset, mutuamq benevolentiam, ita ei
declarabit; ut eam Superioris temporis injuria interruptam, magis fuisse
quam vel tum etiam ille defuisse, vel in posterum defuturum esse ostendat
quamq maxime poterit dignitatis ejus rationem Libenter habebit. Quam-
primum vero ultra Fines Regni Poloniæ in Cæ Mttas ditionis fines. Stas
sua pervenerit in primis; quod nunc quidem Cæ Mttas, utriusq autem No-
mine Nos Cæ Mttis Comissarij spondemus, promittimusq, ipsam quoq Tran-
sactionem hanc in omnibus suis Capitibus et Articulis itidem confirma-
bit, confirmatumq et sua atq, diquot Procerum Germanorumq, quos tum
secus habuerit Subscriptionis et Sigillis munitam ijs qui Nomine Ssimi
Poloniæ Regis cum comitabuntur instrumentumq, ejus ab eo postulabunt,
tradet. Deinde vero Juramentum corporale sequentibus verbis præstabit,
idemq similiter, á se et aliquot Proceribus Nationis Germanicæ, qui tum cir-
ca eum fuerint, signatum subscriptumq dabit. Maximilianus Dei
Gratia Archidux Austriæ, Dux Burgundiæ, juro spondeoq per hæc Sancta
Dei Evangelia; quod etiam ea, quæ S. D. N. et Legati ejus de Latere Reve-
rendissimum Cardinalis Aldobrandini interventu, inter Sæ Cæ Mttis Domi-
ni et Fratris mei observandissimi cæterorumq Ssimorum Principum Austri-
acorum Comissarios ex una, et Ssimi Principis Dni Dni Sigismundi III. Polo-
niæ Regis M. D. Littæ parte, ex altera, Bithoniæ et Bedzini congregatos
convenerunt, in omnibus eorum Punctis, Clausulis, firmiter, inviolabiliterq ob-
servabo, Pacem et amicitiam cum eodem Ssimo Poloniæ Rege M. D. Littæ et Regno
Magnoq Ducatu Litthvaniæ et cæteris dicionibus Civis perpetuo constanterq co-
lam neq quicquam contra quod ejusdem Ssimi Ditionum Hominumve Sa-
lutem et quietem sit, suscipiam admittamve, neq vim aliquam inferam,
aut aliquo modo publice vel oculte molestabo, sed Fraterno honore, amo-
re et benevolentia omnibus in Locis, per quam occasionem omnem eundem
Ssimum Regem prosequar. Sic me Deus adjuvet, et hæc ejus Sancta Evan-
gelia. Quo Juramento præstito; Tandem ijs etiam; quos ex Natione Polonica

Jura,

174 Juramento fide, aut quocunq modo. Obligatos antea sua Ssnitas habuit fidem eam; Jus jurandum omnem omnino obligationem remittet planeq Libros ijs pronunciabit. Reservamq postremo ab hac Transactione Nos quidem Cæsareæ Mttis, pro Sa R. Cæ Mttis Domino nostro Clementissimoq universaq Domo Ssima Austriaca S. D. N. Papam, Sanctamq Sedem Apostolicam, nec non Sa Romanum Imperium, cui pro ea Fide, quam illi jure jurando obstrinxit Cæ Mttas Siquis illud injuria efficere vellet de esse non posset. Præterea vero Ssimum Regem Hiszpaniarum Catholicum; et Magnum Moschorum Principem, ita tamen ne propter hanc exceptionem vel contra Ssimum Regem Regnumq Poloniæ M. D. Littæ vel contra Ssimum Suecice Regem Cæ Mttas; aut cæteri Ssimi Archiduces ullum auxilium Moschis dare, et hanc Transactionem turbare debeunt. Ad extremum etiam Turcarum Principem, per præsentes et futuras quoq si quæ intercesserint, Inducias, ita ut ist hæc Transactio Cæsaream Mttem contra illum ligare non possit nec debeat. Vicissim ~~vos~~ vero Nos Ssimi Poloniæ Regis Comissarij ejusd Ssimi Poloniæ Regis Regni M. D. Littæ cæteramq Ditionum ejus nomine præfatum S. D. N. Papam, Sanctamq Sedem Apostolicam, tum Ssissimum Parentem Ssmi Regis nostri Reges Suæciæ, Illustr Sigismundum Principem Transylvaniæ nec non Pacem; quæ eidem Ssimo Regi nostro, Turcarum Principe intercedit, aut in post enim juxta pristina Dni Sigismundi Augusti, avinculi ejus formulam intercedet, diserte excipimus reservamusq: Quæ omnia et singula in omnibq suis Punctis et Articulis sancte inviolabiterq observatum expletumq, in Nos supra scripta utriusq Partis Comissarij, tum Principum nostrum Ordinumq ipsorum tum nostro Nomine ex hoc ipso tempore, sub fide, honore, et Juramentis nostris sancte promittimq spondemusq. Majoris autem firmitudinis et Fidei causa imprimis, ut Ssmi et Sanctissimi etiam Dni Nri de Latere Legatus Illustriss: et Rendus in Christo Pater, et Dnus Dnus Cardinalis Aldobrandinus, ut cujus prudentia, Studio atq opera maxime hæc res confecta fuit, eandem Transactionem subscriberet, Sigilloq suo muniret. Comuniter ab Illrmum Dignitate sua impetrabimus tum vero duo eiusdem exempla conficienda curavimq singulaq exempla ab omnibq nobis comuniter subscripta, omnium munita singule partes excepimus. Datum Bithoniæ et Bedziny Die Nona Mensis Martij An: Domini Millesimo Quingentesimo Octuagesimo Nono. Subscriptiones sunt tales Hippolitus Tituli Sancti Pancracij Præsbiter Cardinalis Aldobrandinus

nus Sae Rae Ecclae Major Penitentiarius, et S. D. N. Sanctaeq; Sedis Apostolicae Legatus Vilhelmus de Latere, Ursinus de Rozemberce Petrus Episcopus Jaurinensis Christophorus Baro in Lobkowicz: Richardus Strein Baro in Svarcenstaff. Stanislaus Episcopus Olumucensis. Zainfredus à Promnitz Baro in Pless. Nicolaus Istfamfi. Joannes Rombengl Baro in Profergk. Hyeronimus Comes à Rozrazow Episcopus Vladislaviensis et Pomeraniae, Janusius Dux in Ostrog Palatinus Volhyniae. Stanislaus Gostomski, de Lezenica Palatinus Ruvensis Capitaneus Radomiensis. Chrystophorus Zienowicz Palatinus Brestensis M. D. Litae Andreas Opalinski Supremus Regni Mareschalcus, Joannes Zamoyski Regni Poloniae Cancellarius et Generalis Exercituum. Locus Sigillorum appendentium.

Nos igitur praedictus Maximilianus Archi dux Austriae etc: Supra insertam Transactionem omnia et singula ejusdem Capita, Conditiones clausulasq; confirmamus, approbamus, rata habemus, corroboramus, et praesentibus Literis nostris, sub Fide ac verbo Principis nostri, subq; onere praestiti juramenti ad ea nos obligamus; promittentes, spondentesq; ea nos et omnia, ac singula in eis contenta, et expressa inviolabiliter observaturos et adimpleturos, et in nullo directe, vel indirecte, clam vel aperte, unquam illis contraventuros bona fide, dolo et fraude semotis. In quorum omnium Fidem et evidens Testimonium praesentes manus nostrae subscriptione, et Sigilli Nri appensione Corroboravimus. Datt: Pragae de 8va Mensis Maij Ao Domini MDLVVXXIX.

Praesentibus Spectabilibus, Magnificis Generosis et Nobilibus atq; Doctis Wolfgango Rumph in wielrotq; Libero Barone in Veitra, Equito S. Jacobi de Espada Comendatore in Paraveletess. Intimo Sae Cae Mtis Consiliario, Supremoq; Curiae Praefecto et Supremo Camerario. Paulo Sixto Trautson Comite in Talkeinstain Libero Barone in Sprechenstain Domino in Kheya et Laa Comitatus Tyrolensis haereditario Mareschalco Inamo pariter Cae Mtis Consiliario, Camerario et Supremo Curiae Mareschalco. Ernesto Emolardt, Libero Barone in Romek et Rozendorff Cae Mtis Consiliario Regiminis Inferioris Austriae. Antonio Trautson Libero Barone in Sprehenstain et Schrofenstain, Comitatus Tyrolis Haereditario Mareschalco Nostro Consiliario et Supremo Camerario. Joanne Sigismundo Libero Barone in Heubersitain Nauperk et Gutenhack, in Lenthoniq; Hereditario per Ducatum Carinthiae tum Camerario

tum

1761 tum Dophifero S. R. Mtis Intimo Consiliario, Supremoq in Confinibus Regni Croatiae Capitaneo ac Nro Camerario. Rudolpho Corraducio Ill: Doctore S. C. Mttis Secreto Consiliario a Procancellariatus Imperialis Administratore. Joanne Hildobrando Mulier ab et in Belghain. Ill: Doctore S. C. Mttis itidem Consiliario Secreto. Joannes Barvitio Ill Doctore S. C. Mttis Consiliario Imperiali Aulico ac Secretario. Testibus idoneis fide dignitis et ad hoc specialiter vocatis. Maximilianus Volfgangus Rumpf. Paulus Sixtus Trautson Comes in Talkeinstain, Ernestus Emolardt Baro, Trautzon Baro, Joannes Sigismundus Liber Baro in Hauberstain Generalis, manuppria Rudolphus Coraducini mp Joannes Hildobrandus Mukienus in Belghaim et Joannes Barvitius Cum Sigillorum Sigillis appensis.

Attestacya Poprzysiężenia Akt Będzinskich od Maxymiliana Arcy-Xiążęcia.

Nos Maximilianus ~~Archi~~ Dei Gratia Archidux Austriae, Dux Burgundiae, Styriae, Carniolae et Witembergae, Comes Habspurgi et Tyrolis etc. Recognoscimus et praesentibus profitemur cum Superioribus annis ultra fines Regni Poloniae et inditiones S. C. Mttis Fratris et Dni Nri Clementissimi reversi, Juramentum juxta Formulam Transactionis inter utriusq partes Comissarios Bithoniae et Bedzini congregatos initae praestare distulevimus; Hodierno autem Die 8vam Mensis Maij Ssimo Dno Sigismundo III Dei Gratia Poloniae et Sueciae Regi M. D. Litt. Russiae Prussiae, Masoviae, Samogitiae, Livoniaeq Consanguineo et Affini Nro charissimo, Fidei puncta et perfectae servandae causa, maximeq in Transactione commemorata inter S. Mttis C. universaeq Domus Austriacae parte ab una et Ssimi ejus atq Ordinum Nomine Comissarios parte ab altera factam vero Juramenti Sanctis Dei Evangelijs per nos corporaliter talis praestiti de certa Scientia et Consilio nostro obligasse obstrinxisseq. Quod quidem Juramentum, seu Fidei Sacramentum sequentibus verbis, a nobis praestitum est. Ego Maximilianus Dei Gratia Archidux Austriae Juro spondeoq per haec Sancta Dei Evangelia, quod omnia ea quae S. D. N. et Legati ejus de Latere Rendsm Cardinalis Aldobrandini interventu, inter S. C. Mttis Domini et Fratri mei observandissimi, caeterorumq Ssimorum Principum Austriae Comissarios ex una et Ssimi Principis Dni Sigismundi III Poloniae et Sueciae Regis parte ex altera Bithoniae et Bendzini congregatos convenerunt in omnibus eorum Punctis

ctis ac clausulis firmiter inviolabiliterq observabo, Pacem et amiciti- 177
am cum eodem Ssimo Rege Poloniæ M. D. Littæ: cæterisq ditionibus ejus
perpetuo constanterq colam, neq quicquam, quod contra ejusdem Regis
dicionum Hominumve eiq Salutem et quietem sit, suscipiam ad multam
ve, neq vim aliquam inferam, et aliquo modo publice vel oculte molesta-
bo, sed Fraterno amore, Honore et benevolentia omnibq in Locis quam per
omnem occasionem eundem Ssimum Regem prosequar. Sic me Deus ad-
iuvet, et hæc Sancta Dei Evangelia. Quod quidem supra scriptum Juramen-
tum: Nos eidem Sancte observare neq unquam contra illud venire præ-
sentium et harum Literarum testimonio promittimq, spondemusq majo-
ris fidei Causa manu Nra hasce subscribimq, Sillo quo nro muniri jussimq.
Dat: Pragæ ie 8va Maij: Ao Dni 1589 Præsentibq, Spectabilibq, Magnificis
Gnosis. Nobilibq et Doctis Volfgango Rumph in Vielrotz Libero Barone
in Veitra, Equite S. Jacobi de Espada, Comendatore in Paraveletess Intimo
Sæ Cæ Mttis Consiliario, Supremoq Curiæ Præfecto et Supremo Camerario.
Paulo Sixto Trautzon in Talkainstain Libero Barone in Spreenstain
Dno in Kheia et Laa, Comitatus Tyrolensis Hæreditario Mareschalco In-
timo pariter Cæ Mttis Consiliario, Camerario et Supremo Curiæ Mareschalco.
Ernesto à Malalardt Libero Barone in Romeck et Rozendorff Cæ Mttis Consi-
liario Regiminis Inferioris Austriæ. Antonio Trautzen Libero Barone in
Sprechenstain et Schrofenstain Comitatus Tyrolis hæreditario Mareschalco Nro
Consiliario et Supremo Camerario. Joanne Sigismundo Libero Barone in Hæ-
berstain, Nauperek et Gutenhack in Lentonitz Hereditario per Ducatum
Carinthiæ tum Camerario tum Daphifero Sæ Cæ Mttis Intimo Consiliario.
Supremoq in confinibq Regni Croatiæ Capitaneo ac Nro Camerario. Rudolpho
Corraducio Ill: Doctore Sæ Cæ Mttis Secreto Consiliario ac Procancellaritus
Imperialis Administratore. Joanne Hildobrando Mulier abet in Belg-
haim Ill: Doctore Sæ Cæ Mttis itidem Consiliario, Joannem Barvitio Ill-
Doctore Aulico Imperiali Sæ Cæ Mttis Consiliario. Testibq Fide dignis et ad
hoc specialiter vocatis. Subscripto ipsius Maximiliani et cæterorum su-
pra Comemoratorum.

In Nomine Domini Amen.

Per hoc Instrumentum publicum cunctis pateat evidenter, ac sit notum, quod
Anno à Nativitate ejusdem Domini 1589 Indictione undecima, Die vene-
ris 8va Mensis Maij intra harum qna ac 10ma ante meridianam Pontificatus
Sanctissimum Dnum Nostri Domini Clementis Divina Providencia Papa VIII.

Anno

1701 Anno VIII regnante Serino potentissimoq; Principe et Dno. Dno Rudolpho II. Divina favente Clementia, Electo Romanorum Imperatore semper Augusto, ac Hungariæ Bohemiæq; Rege, Archiduce Austriæ, Duce Burgundiæ Dño Nrõ Clementissimo, infra scriptorum, et ad hoc specialiter requisitorum Dominorum, Testium et Nrõ. Notarionum Præsentia Constitutus personaliter in Camera sua in terreno Serenus Princeps ac Dnus Dnus Maximilianus Archi Dux Austriæ, Dux Burgundiæ, Styriæ, Carynthiæ, Carniolæ et Vitemberge Comes Habspurg: et Tyrolis etc: Dre propriõ exposuit. Statum suam cum ad Sanctitatis Suæ et Altis Cesaree Domini ac Fratris sui observantissimi, instantiam et requisitionem, tum etiam pro bono publico, eo tandem se resolvisse, qd. Juramentum vigore Transactionis Polonicæ, Bithonicæ Sa et Berdarin: Anno Superiori 89 Die qrta Mensis Martij inita realiter præstare velit, ac provide, à Dominis Testibq in fra scriptis nobis. Notarijs petijt ut actui huic interesse, et omnia, quæ à Statte Suã dicerentur ac fierent, diligenter observaremq; et annotaremq. Sbiq in dicta Camera coram altari parato, ac duabus super eo candelis cereis albis accensis, positoq in medio illarum Crucifixo argenteo; protinus in genua super holosericum pulvinar quoddam arabeum procidens manu dextera Sancto Sanctis Dei Evangelijs corporaliter tactis, Ajuiteq aperte, viva voce, in hunc modum qui sequitur solenniter pronunciavit. Ego Maximilianus Dei Gratia Archidux Austriæ, Dux Burgundiæ juro Spondeoq etc: ut supra/ Qua quidem Juramenti Solennitate præsentibq sic celebrata ex osculatus Evangelia surrexit, ac quæ sequuntur verba stando subdidit. Hoc jam præstito juramento, tandem ijs etiam; quos ex natione Polonica Juramento fide aut quocunq modo obligatos antea habuimus fidem eam jus jurandum omnemq obligationem remittimus, planeq; ab ijs Liberos pronuntiamus. Hijs itaq sicut præmittitur, à stante Suã per actis sibi demum; à Nobis infra scriptis Notarijs unum seu plura Instrumentum seu Instrumenta publica, quomodo et quocunq, ac quando quis fuerit, confici requisivit. Quam quidem requisitionem nos ea, qua decet reverentia accepimq, omniaq sicut supra gesta, dicta et pronunciata pro Officio Nrõ in publicam hanc formam redegimus. Acta autem fuerunt hæc in Arce Regia Pragæ, in q Camera Sanitatis Suæ in terreno juxta Ecclesiam Metropolitanam Sta, Anno in dictione, Dei Hora, Mense, Pontificatu et Imperio quibus supra. Præsentibus ibidem Illmis Nostris, Magnificis ac Strenuis Dominis: Domino Volfgango Rumph, in Vielroth Libero Barone in Voitha, Equite Ordinis Sancti Jacobi de Espada Comendatore Paracuelensi Intimo Sae Mtis Consiliario ac Supremo

me

mo Camerario, Supremoq; Curiæ Præfecto. Domino Dno Paulo Sixto Trautzon Comite in Falkenstain, Libero Barone in Sprechenstain. Domino in Kleia ac Laa Hereditario per Comitatum Tyrolens'e Mareschalco Sacri Imperii Rom. Principe Ecclesiastico Sacræ Cæsareæ Majestatis Consiliario Supremoq; Curiæ Mareschalco, Dno Ernesto à Molarth Libero Barone in Reimeth et Rorendorff Sacræ Cæsareæ Majestatis Consiliario Regiminis Inferioris Austriæ. Dno Antonio Trautzon Libero Barone in Sprechenstain: Hereditario Comitatq; Tyrolensi Mareschalco Serenissimi Austriaci Maximiliani Consiliario Supremoq; Mareschalco Camerario. Dno Joanne Sigismundo Libero Barone in Herberstain, Neuperk et Guttenbak in Lenkowitz: Hereditario per Ducatum Carinthiæ tum Camerario tum Dapifero Sacræ Cæsareæ Majestatis Consiliario Supremoq; in Confinibus Regni Croatiæ Capitaneo ac Serenissimi Archi Ducis Maximiliani Camerario. Dno Rudolpho Coradetio JU. Doctore Sacræ Cæsareæ Majestatis Secreto Consiliario ac Procancellario Imperialiq; Administratore. Dno Joanne Hildebrando Huelder. ab et in Belchaimb. JU. Doctore Sacræ Cæsareæ Majestatis Consiliario itidem Secreto. Et Dno Joanne Barrio JU. Doctore ejusdq; Sacræ Majestatis & Imperiali Aulico Consiliario et Secretario. Tamen Testibq; idoneis Fidei dignis ad hunc Actum specialiter vocatis et requisitis.

Ego Ambrosius Benedict Aulius Sacræ Cæsareæ Majestatis Secretarius et publicus Imperialis, ejusdq; Authoritate Notarius, atq; Judex Ordinarijq; quia præmissis omnibq; et singulis, dum sic fierent, et agerentur una cum præmemoratis Dominis Testibq; infra scripto Collega meo personaliter interfui, eaq; sic fieri vidi et audivi. Id circo præsens Instrumentum publicum per nos super inde confectum, propria manu subscripsi, solitoq; meo cum Notariatus Signo, tum nomine et cognomine appositis Communivi, in fidem et Testimonium omnium ac singulorum præmissorum requisitq; et rogatq.

Et quia ego Paulus Hanpert, et Hanipack Sacræ Cæsareæ Majestatis Cancellariam Latine Imperialis Amanuensis, Pontificiaq; et Cæsarea Authoritate publicus, Aulæ vero Ordinarius Notarius. Præmissis omnibq; et singulis dum sic fierent et agerentur, una cum præmemoratis Dominis Testibq; ac Supra scripto Collega meo personaliter interfui, eaq; sic fieri vidi et audivi: Id circo præsens Instrumentum publicum per nos super inde confectum propria manu subscripsi, solitoq; meo tum Notariatus Signo, tum nomine et cognomine appositis Communivi: in fidem et Testimonium omnium ac Sigillorum præmissorum requisitus, pariter atq; rogatus.

Virginis Dei et Sanctæ Sedis Apostolicæ Gratia Archiepiscopus Bragensis Legatus natus, Supremus et Generalis Magister Or-

dinis

180) dinis crucigerorum cum rubea Stella, per Bohemiam Moraviam Silesiam, Polonam universis praesentes Inspecturis. Notum facimus et attestamur supra scriptos: Ambrosium Benek et Paulum Manpok a Manipock esse Notarios publicos. Fideles et Legales, eorumq Instrumentis et Scripturis publicis in iudicio et extra plenam et indubiam fidem adhiberi. Datt. Pragae in Aedibus Nrae Archiepiscopalis Residentiae 13 Maij 1589 An. Dni. Zbigniew Berka.

Ego Paulus Sixtus Trautzon Comes in Tolkenstain, Liber Baro in Sprehenstain, Schrofenstain, Domingi in Luheia Haereditarius per Comitatum Tyrolensem Mareschalcus Intimus Sae Cae Mtis Consilianius Supremus Curiae Mareschalcus. Fidem facio et attestor supra scriptos Ambrosium Beneck et Paulum Manpok esse Notarios Legales et Authenticos Ipsorumq Instrumentis, ac Scripturis publicis plenam et indubiam fidem ubiq Locorum adhiberi in iudicio et extra in ayg rei testimonium, has manu nostra Subscriptas Sigilli Nostri impressione comuniri jussimus. Actum Pragae Die XIII Mensis Maij Anno Dni MDLXXXIX. Paulus Sixtus Trautzon Comes in Telkeinstain.

Ustanowienie Ordynacyi Zamoyskiey Ao. 1589no Die 8va Julij w Lublinie.

Stanąwszy Osobą swą przed obecnością Sądu Trybunalskiego Koronnego Lubelskiego i u Spraw tegoż Sądu JW. Jan Zamoyski Kanclerz i Hetman Kor. naywyższy, Bełski, Małborski, Derpski, Kryszynski, Międzyrzecki, Grodecki, Jaworowski Starosta, a do Ziem Powiatow Praw Jurisdykcyi ninieyszego Sądu Trybunalskiego Koronnego, ile do tego, teraźnieyszey Sprawy przynależy inkorporuiąc, iawnie, dobrowolnie i iaśnie zeznał i zezwana, iż na Seymie Koronnym własnym niedawno w Warszawie odprawionym zupełna i wolna moc iest mu dana i pozwolona pewny Sposob i przodek Sukcessyi w Majętnościach swych stanowić, że też Mocą i ważnością tey Konstytucyi to nasładuiące postanowienie i przodek uczynił, w ktorym to naywięcey miał na baczenie, aby się naprzod wszystko ku Czci i chwale Bożey tak też i ku pożytkowi Rzpltey ściągało; Albowiem iako sam z wielkim niebespieczenstwem zdrowia swego Rzpltey służyć nigdy się nie wzbraniał, tak też niemniey tego chce i pragnie, aby potomstwo i Familia iego wszystka, iako z naywiększym pożytkiem być może przykładem iego, wiarę, cnotę i posługi swe oney oddawała. A iż się

tak

tak pospolicie dzieie że też i ci ktorzy maią wielką chęć i dobrą wo-
lą nic zadnego o coby się kusić chcieli, wykonać niemogą. Często się i to
przytrafia że od Przodkow pozostawione maiętności rozmaicie bywaią
rozproszone, przeto zabiegaiąc temu przy wzwysz pomienionym na przy-
szłym Seymie postanowieniu przestawaiąc ten następuiący Sukcessyiey
w Maiętnościach swych niżey opisany porządek postanawia i on wieczne-
mi Czasy oprocz tego ieśliby potym sam go odmienić chciał, czego sobie zu-
pełną moc zostawuie, aby od Potomkow był zachowany i trzymany usta-
nawia. Nayprzod tedy poddawa pod ten porządek iaśnie i wyraźnie
Maiętności swe dziedziczne wszystkie niżey opisane tak Oyczyste Zam-
ku i Miasta Zamościa, na gruncie dobr swoich dziedzicznych Kalinowicze
i Sko i Skokowka od Dziada swego zacnie urodzonego Szczęsnego Pod-
komorzego i Sędziego Ziemskiego Chełmskiego i Wielk: Mikołaja Nadwor-
nego Referendarza Kor: Zamoyskiego kupionych, Zamku Skokowka
ktory przed tym tam był zburzony od siebie postanowionego i od starego
Zamościa bliskiego w Wwdztwie Bełzkim a Powiecie Grabowieckim na-
zwanego ze Wsiami i Maiętnościami do przerzeczoney Skokowki przed
tym należącemi, tak też Maiętności Tworzyczow z ich przynależnościa-
mi i insze Dobra i Maiętności przez samego Tytułem dziedzicznych na-
byte mianowicie Szulimicze ze Wsiami i Dobrami przynależącemi; Mo-
kre w Ziemi Chełmskiey a Powiecie Krasnostawskim leżące, tak też Jano-
wicze z przynależnościami, Stabrow, Jarosławiec przy tym też Stepin
i część w Lacku, Horyszow w Wwdztwie Bełzkim, a Powiecie Grabowie-
ckim, i Rogozno Wieprzowe Jezioro ze Wsiami i gruntami przynależą-
cemi w Ziemi i Powiecie Bełskim leżące; Nadto Maiętności Zamku
Krzeszow i Miasta Tarnogrod ze Wsiami i Maiętnościami do przerzeczo-
nych Dobr Krzeszowskich przynależącemi, przy tym też Zamku i Wsi Zam-
ce ze wsiami i gruntami do nich przenależącymi w Ziemi Przemyskiey
leżącemi za zasługi swe przeciwko Rzpltey i za niebespieczności dla niey
podięte od Krola Imć. i od Stanow wszystkich mocą i wolnością Sey-
mu Głownego Krakowskiego, na szczęśliwey Koronacyey Krola Imć. pra-
wem dziedzicznym na wieczne Czasy onemu dane i insze dobra i Maię-
tności swe dziedziczne i obligowac, i ieżli by na te wyż wspomnione do-
bra i inne przyległe, abo Sąsiedzkie iakim sposobem nabył, abo i iakimże
kolwiek prawem dostał i Prawa też obrony iakich kolwiek beneficyi w
nich będące, i tak też wszelakie i wszystkie w Maiętnościach ustanowie-
nie

nie we wszytkim na ostatek ich Prawami dochodami i pożytkami wszelkiego ogułem, iza Strony wszytkim ogułem części, nie exhedując, ani wymuiąc od Statutu Kor: o Restrykacyi to iest orozumiewanie: / całości przez przydaną części dostępuiąc, postanawia, uiuieriza i rozrządza, aby wrzwyż pomienione Imionach i Dobrach zadne inszе iedno Płeszczyzny, Ktoryby abo zbiodł iego się urodził, abo gdyżby tych nie stało, z inszych Krewnych i powinowatych iego po Oycu idących, iako tych tylko ieden sam, tym niżey opisanym porządkiem i Kondycyami na wiecznе czasy następował, i tych Dobr Panem i zupełnym Władcą był. Od czego iako Siostry swey rodzoney i Córki swe i Sukcessory Siostry corek, tak też wszystkie Sukcessory Corek, swoich Matek ciotecznych, abo Babek, Prod babek i zgoła wszystkę płec nieiescią od pomienionych Imion swoich oddala, i onym wszelaki do nich wstęp i interess z nich czego kolwiek dochodzić, odcina, zawiera i odeymuie. A co się tknie Siostr tegoż, gdyż godney pamięci O. ciec Jego Wielm: Stanisław Zamoyski: Kasztelan Chełmski; Stta Belski, Sp: Króla Zygmunta Augusta na dworny Hetman długu wiecznego na Kor. mistrzow i na posługę Rzpltey częścią Rekognicyami do Ksiąg, częścią też na wiarę swą nabranego zostawił, a im przecie niemniey posag, uczynił dał. Za tak nie tylko te maiętności, Ktore potym, na przod z Łaski Króla Zygmunta Augusta, a potym też inszych Krolow Panow swoich i iego przeciwko Rzpltey zasługami i pracami swymi nabyte iemu się dostały ale też Ktore od Oyca były mu zostawione, mało nie wszystkie własnymi swymi pieniędzmi wykupił i iakoby znowu nabył, słusznie tedy że iuż wyposażone i do tego z Rozrodliwością swą i inszemi dobrodzieystwy tak do niego sądzę, iako iza przyczyną iego opatrzone rozumieć dobrze Kontentowane; a Corkom ieśliby Ktorą albo Ktore P. Bog dał; z pomienionych Dobr i Maiętności tyle, ile przez piętnaście Lat czwartey części prochodow ich może zebrać wyposag ma być dane; A ieśli by Synow zadnych Ieśliby Synow zadnych nie miał, tedy też drugie Imiona i Maiętności na inszym mieyscu będące do pomienionych dobr nie przyległe, abo nie zpo dnoczone rowną między się maią dzielić i na tym przestawać. Tym tedy sposobem Płec białogłowską odstrychnąwszy; o Płeszczyznach aby tym nastadium porządkiem i Kondycyami po sobie następowali postanawia i ieturieiza. Naprzod ieśliby Syna iednego abo wiecey z bioder swych wydał, tedy iednego z nich Starszego Dziedzicem wszystkich Imion swych wzwyż pomienionych postana

wia

wia, a insze Syny Corkom Posag wzwyż opisany zapłaciw-
szy do inszych Imion i Maiętności swych, Ktoreby w inszych po-
mienionym niebyły niebyły przyległe przypuszcza i natym przesta-
wać maią. A po Smierci starszego Syna ieśliby Dziedzic po sobie
mężczyzny zostawił, tedy ieden sam starszy z nich, a potym zaś ta-
kże starszy Syn, i na potym wiecznemi Czasy tymże sposobem z te-
goż rodzaiu Syn po zmarłym Oyow będzie następował. A ieżliby
żadnych Synow starszy Syn niezostawił po sobie, tedy Brat iego
Ktory Laty iego bliszy będzie, ieśli ieszcze żyw będzie, albo ieśli iuż u-
marł Potomkowie iego tymże sposobem i porządkiem po Stryiu swo-
im, abo po potomstwie iego następować będą. Także też po powtor-
nym Synie, abo gdy Potomstwa iego niestanie, trzeci, abo potomstwo
iego, a potym czwarty tak wiecznemi Czasy dotąd poki Potomstwa
iakiego Męskiego z biodr iego idącego stawać będzie, tak aby zaw-
sze z każdego Rodu starszy tylko Syn następował, a gdy iednego
Rodu niestanie, tedy drugi, a po nim trzeci i inni nasładuiący iako
Ktorego Rodu Authorowie zeszłego Rodu Autorom bliższy Laty będą
maią zawsze po sobie następować, a nie więcey ich, ieno ieden naybliż-
szego Possessora Syn starszy abo naybliższy teyże Familiey powinno-
waty wzwysz pomienionych Dobr Panem i zupełnym Władcą być ma,
a drudzy ile iedno iak będzie iż do nich porządek Sukcessiey nienale-
ży żadnego prawa ani władzę do tych Imion i Maiętności mieć nie
będą. A ieżliby kiedy Bliźnięta się urodzili, tedy gdy iuż trzydzieści
Lat mieć będą Nayi: Krol Polski, Ktory na ten czas będzie panować
mocą wzwysz wspomnionych Konstytucyey, Ktorego w dzielności w
nauce w cwiczeniu w Sprawach Rycerskich godnieyszego nad drugiego bę-
dzie rozumiał i Ktorym sposobem zdania i rozsądku Krola Imć nad dru-
giego preferowań będzie, tymże Prawem iako się pierwiey zwysz pokaza-
ło po naybliższym Possessorze następować w te Imiona sam tylko ieden
będzie, a od nich Opiekunowie i Sprawcy brać i używać będą. A ieśliby
Syna Ktorego iemu Pa Bog był dał, a tego by ieszcze małego odumarł
tenby także tym Spadkiem temu postanowieniu iego podlegał, a Dzia-
tek swych i Sukcessorow nayprzod naywyższego Obronce i Possessora
Jo Kr Mci Zygmunta III teraźnieyszego Krola postawia, a potym tych
że

1841 że Dziatek swych i wszystkich Dobr i Majętnośći swych, Opiekę
rządy, Sprawę zleca i opisuie Nayprzewielebnieyszym w Bogu Woyce-
chowi Branewskiemu Biskupowi Przemyskiemu Podkanclerzemu
Koronę; Stanisławowi Gomolinskiemu Biskupowi Kamienieckiemu
Herbownemu swemu z Herbu Jelita; Tak też Wielł: Wielebnym i zacnie
urodzonym Mikołajowi Zebrzydowskiemu Wwdzie Lubell: Gnałowi Kra-
kowskiemu Lanckoronskiemu, Bolesławskiemu Starośćie, Piotrowi Ty-
lickiemu Proboszczowi Gnieznienskiemu Kanonikowi Krakowskiemu
Sekretarzowi WKor: Janowi Thomaszowi Droiewskiemu z Droiewa
Krola Jmć Nadwor: Referendarzowi Sttśćie Przemyskiemu, Floryano-
wi Zamoyskiemu na Starym: Zamośćiu Dziedzicowi, Chorążemu Chełm-
skiemu Stryiowi swemu: Stanisławowi Zołkienskiemu Wwdzicowi Ru-
bieszewskiemu, Buskiemu, Kałuskiemu Sttśćie, Jerzemu Zamoyskiemu
z Zamośćia Archidyakonowi Lubelskiemu Kanonikowi Krakowskiemu
JoKr: Mci Sekretarzowi, Mikołajowi Krowieckiemu Rotmistrzowi Krola
Jmć Janowi Zamoyskiemu nad jeznym i Strażami Koronnemi Rotmi-
strzowi Praepositowi co iest Przełożonemu staremu Zamoyskiemu tera-
znieyszemu; na ostatek Burgrabiemu Zamku swego, ktorego potym
i sam postanowi i ktory po teraznieyszym Czasu swego nastąpi, daiąc,
zlecaiąc i pozwalaiąc im i każdemu z nich zupełną wszelaką moc ty-
mi Dziatkami iego, ktore iemu Pa Bog da, i Majętnośćiami przerzeczo-
nymi wszystkiemi poki się trzydzieśći Lat starszemu Synowi nie spełnią
rządzić, sprawować i administrować i onych w Naukach wyzwolo-
nych od siodmego Roku aż do Lat siedmnastu, a potym od tamty
osmnastu Lat w sprawach Rycerskich, całe pięć Lat lub w Koronie, lub
też w cudzych Stronach uczyć, cwiczyć i wychowywać, a to wszystko
tym sposobem, ktory im abo Testamentem, abo osobnym iakim
Pismem naznaczy i przepisze, czynić i odprawować będą. Jednakże
mianowićie i tym teraznieyszym Pismem do tego ich obliguie, rozrzą-
dza i postanawia; iż ieżeliby niektore Mężczyzny Sukcessory po so-
bie zostawił, a ich wychowanie poki się im dwadzieśćia Lat nie speł-
ni na każdy Rok po tysiąc złotych na każdego ma być dawane, a
od dwudziestego Roku do trzydziestego starszemu Synowi Sukces-
sorowi w Majętnośćiach przyszłemu po cztery Tysiące, a drugim po Ty-
siąca, abo w naukach, abo na Zołnierstwie, abo na posługach Krola
Jmć się bawiącym z dochodow pomienionych Dobr ma być dawa-
no

no. Na wychowanie co rok i na ochodstwo ich nad prosby
wzwyż wspomniony także po tysiąca złotych na każdą z nich ma
być obrocono. Co nad te impensy albo nakłady zbywać będzie
tedy to na odprawowanie i dokończywania budowania w Zamościu
zaczętego i naznaczonego i na zbudowanie Baszt i obrony Zamku
i Miasta Zamościa, tak też na przybawienie dóbr takich od pomienio-
nych dóbr i majętności nie dalekich ma być obrocono i odkładano.
A na każde trzy Lata, Któremu z tych wyż pomienionych Opiekunow
i Sprawcow albo Testamentem, albo osobnym swym Pismem, o którym
się też wzwyż wzmianka stanęła pieczą i staranie osobliwie okaże
dozoru Gospodarskiego zdać ma przed inszymi Opiekunami, albo ie-
żeliby się wszyscy do Zamościa nie mogli zjechać przed tymi Którzyby na
ten czas mieć more, dozoru swego Lata i dosyć na tą liczbę uczynić, a
ieżliby co po uczynieniu Liczby zbywało, tedy to wszystko spolnie od
wszystkich, Którzy przy Liczbie będą zapisane wawszy Tamte w Zamosciu
ma być Lokowane, aż do naznaczonych różnych Lat Sukcessor przy-
dzie, Którego to czasu, potym onemu Sukcessorowi Opiekunowie Spraw
a wszystkiego zupełną i doskonałą Liczbę tak wziętych i wydanych
iako też i z niższych Liczbę im od Kolleg. ich przed tym uczynionych,
Liczbę uczynią. Ieżliby tak za rządzeniem Bożym ci wszyscy pome-
nieni Opiekunowie pierwey nizli do naznaczonych Lat Sukcessor
rzy przyszli, pomarli, tedy Opieka na insze Sukcessorow bliskie po-
winowate tejże Familiey idące, Którzy na ten czas żyć będą ma
przyść. A na Prezydia i na Burgrabię Którzy na ten czas będą zwyż
pomienionemi Kondycyami i sposobem zawsze na potomne czasy przy
innych opieka spadać ma. Tenże też sposob w dawaniu Opiekunom
potym od Sukcessorow iego na wieczne czasy ma być zachowany a
by każdy z tych Synow i Sukcessorow iego, Któreby nayściey rozumiał
Opiekuny dawał. A z powinnowatych tejże Familiey Lady, tak też Pre-
zydent i Burgrabia Zamoyski, chociayby mianowicie nie byli sami i na
znaczeni, iednakże wszystkich Sukcessorow Lat niemaiących tejsamey
Ordinacyey i postanowienia maią wiecznemi Czasy Opiekunami będą.
A iż na tychże Dobrach Ill. Zuzelaus Baronowna z Smola Katze-
ka iego reformacyey abo ordynacyey uriana swego ma; a ieżli za zywota
i Vil.

106.) i kilka dziatek, tak tez i tych Imion Opiekunami wzwysz po-
mienionemi ma mieć opiekę, według wzwysz pomienionego opisanego
sposobu, iednakże tymże sposobem ktory Testamentem abo osobnym Pi-
smem pokazan będzie. A ieżliby zadnych Dziatek niezostawiła tedy
wzwyż pomieniona Małżonka iego Prawem Reformacyi abo o prawey
swey tychże Imion będzie używała. A Sukcessor iego Mężczyzna potomek
opisany, abo Opiekunowie iego zdrugiey części, abo z połowicy, abo
Arenda.

W takosz oboygiem przypadkiem, luboby dzieci zostawił, lubo nie
ieśliby zamąż poszła, aby z gotowych pieniędzy ktore on zostawi, abo
gdzie indziey ukazane od niego będą, posag i Wiano iey było zapłacone
wszakoż zapis o zapłacenia po śmierci iego Wiana według pospolitego
Prawa pierwiey wziąwszy. A ieśliby się tak P.u Bogu podobało żeby żadne-
go Potomka Mężczyzny niemiał, tedy tenże JW Pan Zamoyski oddalaiąc
tymże sposobem, iako wzwyż opisano iest od Sukcessyi Maiętności w
zwysz opisanych wszystkę płeć Białogłowską, ale tylko w Maiętnościach
swych, drugich iakimkolwiek prawa Tytułem gdzieśkolwiek nabytych
abo ktorych potym nabędzie onym ku otrzymaniu u nich Prawem przyro-
dzonym następowanie zostawuię. Postanawia tedy i Sukcessora po
sobie Stryia swego, zacnie urodzonego Floryana Zamoyskiego na starym
Zamościu Dziedzica Chorążego Chełmskiego, i Potomki iego Mężczyznę, ie-
żliby ktore miał po sobie Sukcessory tymże mianowicie Prawem ktory
wzwysz pokazany iest, i tymi Kondycyami ktore są w tey Ordynacyiey.
A ieżliby też bez potomka Mężczyzny zszedł, abo ieśliby ktore potomstwo
miał, a onego by czasem niestało, tedy tymże spadkiem wszystko prawo
dziedziczne i własne z wysz pomienionych Dobr i Imion iego wszyst-
kich na powinne swe Domu i Familiey Zamoyskich z Liniey zacnie
urodzonego niegdy Macieja Zamoyskiego Rotmistrza, S.p: Kazimier-
za Krola, Syna niegdy urodz: Thomasza Łaznina nie Zamościa Bra-
ta rodzonego, zacnie urodz: niegdy Floryana Zamoyskiego Pradziada
swego idące, to iest: na Sukcessory męskiey Płci zacnie urodzonych nie-
gdy Wacława, Pawła i Jana Zamoyskiego rownym bliskości stopniem
sobie spowinnowaconych sposobem i porządkiem niżey opisanym wkła-
da i wlewa tymże też sposobem tylko iednego z tych Zamoyskich płci
męskiey zwyż pomienionych Dobr swych teraźnieyszą wieczną Ordyna-
cyą

cyą swą postanawia. Naprzod aczkolwiek między niemi wielu (187
ich baczy, w ktorych częścią osobliwy dowcip i dzielność się pokazuie czę-
ścią tez, ktorzy iuz niemale cnoty i godności swey znaki pokazali. Jed-
nakże iuz niektorzy między niemi abo iuz przedtym dobroczynnością
iego iaką są od niego opatrzeni, abo tez ieszcze napotym nagrody Cnot swych
odnieść mogą, a był ieden sam z tego Domu Dobr tych dziedzicem, Pa-
nem, Possessorem i władcą ma być, w niedostatku tedy iako wzwyż po-
kazało Potomstwa iego męzkiego, abo tez Stryia swego zacnie Urodz: Florya-
na Zamoyskiego Chorążego Chełmskiego, Macieja Syna zacnie Urodz: Pawła
Zamoyskiego z Zamościa, a na Nerzeykowie Dziedzica, Piotra Zamoyskie-
go, Wnuka, Wacławowego, Prawnuka, Maciejowego, Prasczura, a Thoma-
sza Zamoyskiego z Łaznina na Zamościu z wysz pomienionych Przypra-
szczura, iż ktorego iuz do siebie od niektorego czasu na wychowanie Oycow-
kim staraniem, wziął tego tez Dziedzicem wszystkich Dobr swych zwysz
pomienionych, czyni, mianuie i postanawia, i iuz uczynił, mianował i po-
stanowił. Acz ten pomieniony Maciey ieszcze w dziecinskich Leciech iest
tak osobie iego iako i Dobrom wszystkim zwysz pomienionym takąż
opiekę i dozor iemu iako tez swym własnym Dzieciom postanawia, i
aby takimże zgoła sposobem od tychże Opiekunow była administrowana
i odprawowana, oddawa, opisuie i zleca, daiąc i pozwalaiąc tymże ia-
ko inszych wszystkich rzeczy sposobem i przodkiem zwyż opisanym od
tego teraznieyszego Aktu od Dwudziestu trzech Lat wypełnić ma całą zu-
pełną Sprawy i Rządy moc i władza, tak tez i samego Macieja Zamoy-
skiego w naukach wyzwolonych do Osmnastu Lat, a potym w Spra-
wach Rycerskich przez całe pięć Lat w Koronie, abo w cudzych stronach
tymże sposobem uczyniona cwiczenia i wychowania, a dorozszy Lat swych
nad insze Kondycye, ktore iemu i inszym Sukcessorom wobec ni-
zey przepisane będą; iezliby ktory Corkę ten zeznawaiący zostawił
powinien ią będzie wziąć sobie za Małzonkę, zatym tedy przy-
padkiem iesliby rozrządzaiący dobrze swe Corkę ktorą zostawił, kto-
rą pomieniony Maciey powinien będzie poiąć według dzieci Męzczy-
skich, pierwszy i naybliższy ten Dziedzic będzie, tak mianowicie
że i Stryia tę Sprawę rozrządzaiącego uprzedzi. A w tym czasie niż
doro-

 dorosćie wtey opiece, Ktora zwyż iemu postanowiona iest, Ktora Kondycyą i Sposobem zwysz pomienionym ma się odprawować on sam i te Maiętnośći będą. Ktory to Maciey Zamoyski i Ktory po nim potym nastąpi, ieżli Dzieci Mężczyzny będzie miał, takze tez ieden tylko starszy tymże Sposobem i porządkiem po nim będzie następował, Ktory zwysz przy własnych zeznawaiącego dzieciach pokazany iest. A ieżeli abo bez Dzieci męskiey płci, abo chocia Syny zostawi, ale ich Rodu potym niestanie wtakim przypadku postanawia po nim takze powinnych swych zacnie urodzonych. Naprzod Jana Zamoyskiego z Paskow Rotmistrza nad iznymi i Strazami Koronę; a ieżli by ten bez Synow zszedł Szczęsnego Zamoyskiego zacnie urodzonego niegdy Krzysztofowego Syna, a ieśli by się przydało zeby i ci bez dzieci i Potomstwa Mężczyskiego zeszli tedy aby z drugich zwysz pomienionych Powinnych swych Zamoyskich, Ktorych wszystkich Genealogią spisaną na Tablicy i w Kaplicy Kośćioła Zamoyskiego rosprawuiący zostawi, Ktory iako na posługach Krola Jmć. Lubo w Pokoiowych, abo Rycerskich naukach dowcipu i godnośći znacznieysze Dokumenta i znaki pokaże i pozytecznieyszą nad inszą posługę wykona, tak tez drugie wtey Sukcessyi uprzedzać będzie; A ieżli by więcey ich rowną godnośćią i zasługami Rzpltey się zasłużyli. Nayi: Krol Polski Ktory na ten Czas będzie, Ktorego z nich zacnieysze zasługi będą, i od Ktorego by godnośći i dowcipu na przyszły czas więtksza nadzieja była, takze iako między Bliezniety wzwysz się pokazało, tedy pomienioney Konstytucyi mocą i ważnośćią rozsądzi, a Ktoremu z tych pomienionych Zamoyskich Krol Jmć większe godnośći i zasług świadectwo wyda, ten przed innemi po bliskim Sukcessorze następować będzie, w czym iednakże znawaiący iaśnie wanie, aby przez tę Sentencyą Ktorym Kolwiek z tych, przypadkiem te Dobra za Krolewskie nie były rozumiane a poczytane. A Nayi: Krolewicz Polski oprocz naywyzszey Zwierzchnośći i rozkazowania Ktore i nad inszey Szlachty co rowney Maiętnośćiami maią, i oprocz tego zeby według tych dwoch przypadkow zwyż pomienionych strony następowania, Ktory między Zamoyskiemi przypadkami tymi następować ma rozsądzali i skazowali, zadnego inszego prawa nad niemi sobie przywłaszczać niemogą, tak iż w inszych rzeczach

wszyst,

wszystkich Prawa ziemskiego używaiąc onemu polegać maią. (189
A tak do Sukcessyiey będąc przyzwany tymże zgoła Sposobem i warunkiem
Ktory wyżey opisany iest Potomkom swym on poda. Item do Sukcessiey
Sposob poki Ktorykolwiek zwysz pomienionych Powinnych iego Zamoyskich
trwać będzie ma być zachowany. A ieżliby też i tych rod wszystek zszedł
tedy będzie miał moc iako ostatny tych Dobr Possessor z Familiey swey z
Ktorey naybliżey Rod Zamoyskich poszedł z Łazinskich Herbu Jelita abo
Kozłorogow z Ziemie Łęczyckiey Corce swey Ktorey ieśli ie będzie miał bliskiey
swey powinney tey z Familiey pospołu i Męża i tych Dobr Sukcessora po-
stanowi, a ieżeliby on tego nie uczynił, tedy bliscy oney Panny powinowaci
pospołu z Praepositem i Burgrabią Zamoyskim na ten czas będącemi O-
piekuny, tak też z drugiemi Ktorych by ten Decessor /: to iest ostatni Poto-
mek Zamoyskich :/ Pannie postanowił, będą też moc mieli, tak mianowicie
aby oni za spolną radą niektorego z pomienionych Łazinskich z Herbu
Jelita, Ktoryby i Pannie był Laty rowien, a godnością insze przechodził, po-
mienionego ostatniego Sukcessora Corce, abo bliskiey powinowatey tey z Fa-
miliey i Męża pospołu i w Maiętnościach Sukcessora obierali; a ieżliby za
drugiego ani z pomienionych Jelitow Dziewczka ta szła, abo od wyż po-
mienionych swych i Opiekunow wydana była, a temu z Jelitow Ktory ią
chciał poiąć była odmowiona, tedy Dobr tych tymże Sposobem Ktory ni-
żey na tych, Ktorzyby Kondycyi i tey Ordynacyiey nie trzymali opisany iest
moc i władzy dochodzić będzie miał, tak mianowicie, iż gdy pokaże że on
gotow ią był poiąć, a ona za inszego, niżeli za Ktorego z Jelitow poszła, te-
dy nastąpienie w dobra i Maiętności ma mu być przysądzone. Ktory to Łazin-
ki Jelita iakimże Kolwiek Spadkiem Lubo przez Małżenstwo, Lubo też przez
Skazanie Sądowe do Sukcessyi będąc przyzwany, oprocz innych Kondycyi Kto-
re w obec wszystkim Sukcessorom niżey będą opisane, a żeby iaką bliskiego
Decessora abo Corkę, abo bliską powinną poiął: Naprzod Imię też Zamoy-
skiego na się weźmie, i tego on i Potomkowie iego, iak też tego następowania
Prawa, Ktore wyżey opisane iest, i tychże też Kondycyi na wieczne Czasy będą
używać, a tymi Kondycyami Sukcessory swe Ktorzy Sposobem wzwysz opi-
sanym po nim następować maią wszystkich i Każdego z osobna tak tych
Ktorzyby

Ktoryby zbiodr iego poszli i ako też powinnych swych Zamorskich a, bo gdyby tych nie stało Ktoryby z Herbowych iego Ziemskich Feltow albo Ko, lerogow sposobem takie znysz pokazanym wezwani do Sukcessyey byli, iako potrzebnemi i nieodmiennemi obowiązuie i na nie wkłada. Naymod i nade wszystko Kościoły i Służbę Bożą w tych wszyt pomienionych Dobrach wszystkich i Każdych z osobna fundowanie, i które ieszcze maią być fundowane i obrządow Nayśw: Katolickiey Religij aby w nich nie odmieniey tych, że też Kościołow Szpitalow i Szkoł nadania, tak też Fundacyi na wyho, wanie Studentow tak Kościelnych iako i świeckich. Które maią być tych dobrach postanowione, pożytki, dochody i darowania wszelakie, tak też Sprzęt Kościelnych rzeczy, który ma im być dany i opisany, i sługi Boże tychże Kościołow, ile ich będzie mogł wszelakiemi rzeczami wspomagać, bronić i ratować. Powtore aby w Rzpltey tak się zachował, żeby nic nad tey ca, łość i godność milszego nie miał. a naymod aby Nayś: Krolow iako naywyższa Zwierzchność powinną wiarą y uszanowaniem zawsze szanował. a iaką pospolitą wolność tak też i to bez ktorey ona być nie może to iest pokoy i zgodę pospolitą, i Obywatelow Rzpltey miłował, od buntownych i nowych Rad zawsze się wystrzegać, ale zawsze przy tych przestawał, i do tych się przyłączał, które Rzpltą i mądry Senat cały i zdrowy mieć chcą, a ieśliby też Rzpltą iaką wojnę, albo dla rozszerzenia granic albo dla obrony ich ponosiła, aby w tym żadney powinności dobrego Syna Oyczyzny Matki swey nie opuszczał. Po trzecie, Dobra pomienione wszy, stkie i każde z osobna tak we wszystkim we całe i w naymnieyszey czę, ści ich żadnymi opisami, reformacyami dożywociem i inobce prawa, mi, lubo wieczne, lubo do czasu trwaiące, wszakże iednak wyiąwszy Fundacye tak Miasteczek i Wsi ku pożytkowi pomienionych Dobr Zamor, skich uczynionych, nie obciążał ani uciskał, ani one żadnymi pożytka, mi Summami pieniężnemi i postępkami prawnymi, Ktorymi by maiętność do rąk cudzych przeniesiona być mogła iakim kolwiek sposobem tracić i obciążać nie dopuszczał, ale wolne i swobodne zawsze od Każdych ciężarow i uciążek zachował, i dla tego, ieżliby Ktory z pomienionych Panow, albo Po, sessorow Zamorskich Krzywdę albo Szkodę Komu uczynił, i był o to do

Prawa

prawa porzuran, tak, iż gdyby w prawie Dekret przeciwnie mu był Ka,, [illegible]
zany i otrzymany, tedy albo z innych Majętności swych własnych, ieśli które
dziedziczne, albo iakim innym sposobem nabyte ma, albo własną Osobą we,,
dług prawa pospolitego onemu dosyć uczyni, a pomienione maiętności za,
mczyste ich żadnym sposobem obciążać niema. ieżeliby też sposobem żeby wsza,
cie Kontrowersyey i strony granic przerzeczonych Dobr inoże iakie kolwiek ciąże
albo przyciski na te Dobra ięcie extendowali, których Possessor tylko Panem
pożytków używaiącym bez naruszenia ich być ma. a ieśliby Kontrowersya
tych Dobr względem ugodzenia, albo z iakiey innej przyczyny była, tedy
Aktor, to iest powod dwa strona Possessora pozwie, a Decret na Majętnościach
Majętnościach Zamoyskich położy, o tym Prepozita i Burgrabiego Zamoyskich
na ten czas będących wiadome uczyni, którzy też innych Zamoyskich powinnych
o przyporwanie co nayrychley wiadome uczynić będą powinni, i Kopie porwa
do nich poszlą. A Possessor z innemi powinnemi naradziwszy się, swoią radą
prawną Majętności bronić będzie; albo ieśliby bacził, że ięia[illegible] szkoda uczyni,
ta iako nayslusznieyi naylepiey z, którem się ugodzi albo przy Decrecie
ostatnie skazanym przestanie, ani sprawy tey w dalsze prawo będzie zaw,,
zil, do innych prawnych trudności oney przyiść nie dopuści. A ieśli Posses,,
sor iakim nieslusznym obyczaiem albo nieobalstwem, albo też iakim tey
rzeczy powazeniem do przekupstwa iakich tę sprawę przyiąść dopuści, tedy
przeciwko tym, którzy o wygranią na dobrach iego własnych które będzie miał
albo na dobrze iego dochodzić będą, a sam Possessor iakie ten który przeciwko
kondycyom tey Ordinacyi i przysiędze uczynił, iakie się innej pokucie od Pos,,
sessyi będzie oddalon, który to Proces przerzeczony Konstytucyey mocą
tym niniejszym zeznaniem do wiadomości wszystkich zeznawaiąc podaie,,
wa. A trzecie nad wzwyż pomienione rzeczy Sklep albo schowanie wszelkim
prawa, listy i inne skrzynie tak do pospolitych domowych spraw należące od
niego zostawione będą. Tak też Bibliotheke i Cekauz rzemiosłem Dra,,
gy i naczyń wojennemi od niego sprawiony, aby wszelaką pilnością i sta,,
raniem aż do Successorow swych chowali. Takież Domy, Smet wszystek wyżey
mienionych Majętnościach zebrany i onym na wieczne czasy opisany
żeby nie tylko nie zmarnowali, ale też wcale i nienaruszenie zachowali, a
ieśli co albo starością, albo długim używaniem i bieżeniem zepsowanego
będzie

 będzie, tedy to abo naprawić, abo na mieysce tego, ieśli nie tak kosztowne, iednakże aby tey wagi było odrobić dali. Co zwłaszcza prawa Przywileie, wolności i Prerogatywy wszytki pomienione Xiąstwu Zamoyskiemu od niego nadane i mocą teyże Sey mowey Konstytucyi w nim od niego approbowane, tak ter wszystkie i każde zosobna, ilsty tego zaznawaiącego Pana Zamoyskiego Poddanym i Beneficyarom swym ktorym kolwiek z wyż pomienionych Dóbr wszystkich, i każdego zosobna i wolności onym, iakiey kolwiek K. Mci tak Polskiey iako i Niemieckiey także i Ormiańskiey abo kterm kolwiek innemu, i ktore potym wieczne maią być nadane. Na ostatek wszelakie fundacye we wszystkich ich punktach i kondycyach całe i nienaruszone aby zachował i Obywatelow tegoż Xiąstwa od wszelakich krzywd słusznym i porządnym sposobem bronił i zasrzegał. Co do sposobu wydania sumptu abo rozchodow porządnego, iako w schowaniu zwłaszcza i w inszym obeyściu domowym, tak ter i w inszych rzeczach zosobna o dane go przeyrzanego i postanowionego aby nie przestępowali, i we wszystkim iąc na przychod, taką na rozchod aby wzgląd miel: ktore to Konstytucye aby od wszystkich i każdego zosobna Sukcessorow, abo z biodr tego zaznawaiącego idących, lubo ter, gdyby tych nie stało z inszych pobocznych teyże Familiey tego zarększą wiarą i bożarnią były dzierżane i zachowane aby każdy ktoryskolwiek Sukcessor tegoż czasu ktoregoż kolwiek w inszych pomienionych Dóbr według zwyż opisanego porządku na się wezmie w kościele wiecznym Xiąstwa tego Zamoyskiego przed ktorymiż kolwiek z pobocznych teyże Familiey tego zarększą wiarą ktorych tam wzowie tak ter z przed Starszym i przed Kapitany tegoż kościoła i przy Radzie tego Xiąstwa, a Praeposit miejsca onego, mamu Rotę przysięgi wydawać tę ktorą nastanowią, przysięgę ma uczynić: i to aby tak na wieczne czasy trwało i zachowało się postanowia. Ja. N. Zamoyski i ślubuię przed B. Bogiem, iako Sukcessor Imion i Xiąstwa Zamoyskich, iż na przed Religią Katolicką Rzymską, i wszystko w wyżpomnionych Dobrach Zamoyskich do niey przynależące kościoły i Fundacye, ile zemnie być może zachować i onych bronić będę, nigdy ich ani sam przenosić zmnieyszać ani ter odmieniać, ani ter żadnemu z ich przenosić zmnieyszać i odmieniać niedopuszczę; Krola Imci P. M. Sk. i Rzpltey zdrowia całości i godności ile zemnie być może, wszelakim usiłowaniem zawsze przestrzegać będę. Dobra do Zamościa przynależące i ktore do nich Sa in

kiepsa.

Korporowane wcale zachować będę, nic od nich nieumniejszyć, ani ich obciągować będę, żadnymi Summami pieniężnemi. Processami prawnymi abo iakiemkolwiek kolwiek trudnościami onych nie zawikłam, nie obciążę, ani zawikłać i obciążać nie dopuszczę. Prawa, Przywileie, Wolności i Prerogatywy od JW. niegdy Jana Zamoyskiego Przodka mego wdzięczną pamięcią zranione, lubo w obec, lubo każdemu zosobna dane i w obec wszystkie Ordynacyi tego z którą teraz następuię mocnie i nienaruszenie wiecznemi czasy bronić i zachowywać będę, tak mi niechay B= Bog dopomoże i ta S= Ewangelia. A przed tą przysięgą nikt ią uczyni ani inszi Sukcessorowie tego, ani Burgrabia ani Thesaurarius Zamoyscy, ani żaden inszy z poddanych onego, ani żaden inszy z poddanych onego za Pana nie przyznaią ani żadnych prowentow odpowiadać będą powinni. A ieśliby uczyniwszy przysięgę co przeciwko zwyższ opisaney Ordynacyi uczynił, tedy ten który według tey Ordynacyi miał po nim następować, albo ieśliby i ten zaniedbał, tedy drugi albo trzeci i tym porządkiem dalszy naśladuiący tych, a przed, którzy byli w Sukcessyi, upomnieli napomnieli. A ieśliby i ci oto niedbali tedy on albo który Kolwiek z nich takiego Processora przed Urząd Ziemski Krasnostawski albo Grabowiecki pozwie, do którego będąc pozwany odłożywszy omar na stronę wszelakie dylacye i exceptye które zwykły być Beneficyom ustawom i Konstytucyom opisanym oppponowane, panom Sądowym dosyć czynić i Dekretowi posłuszen być powinien będzie. A to wszystko ma ležeć i zostać nienaruszone, mocą i ważnością, każdego któryby przeciwko tey Ordynacyi się co uczynił, do prawa pociągnąć, a ieźli będzie zmieszkowany ze przeciwko niey wystąpił tedy tego samego iako krzywo przysięgłego do wszelakiey Administracyi Sukcessyi i uczynienia Starostwa ma być oddalony, a na iego miejsce ten który by go powołał i Sentencyą aby Dekret przeciw niemu otrzymał, tymże prawem i Kondycyami, które wyżej opisane są, ma po nim następować iednakże zachowuiąc wcale appellacyą stronie obrażowaney od Dekretu uczynionego do prawa wyższego którą ta Ordynacya swoię aby Kolwiek zeznawaiący tey Konstytucyey mocą i władzą, mocną i wszelaką być rozumie, iednakże iako od Nayiaśnieyszych Królow Polskich na ten czas będących, tak też od wszystkich Stanow prosi, aby też oni swą powagą i chęcią oney bronić uczyli i iako przeciwko memu i potomstwu iego znak łaski i chęci swey pokażą, tak też i drugich do tak Kowego przeciwko Krzywdy wiary i chęci tym więcey pobudzą. Jednak to że,

Stawu

194) stauruię i zachowuię, tenże sobie zeznawaiący stanął przy zwyż wspo-
mnionej Konstytucyi generalnego Kor: Warszawskiego i władzy temu tą Kon-
stytucyą danej, całą i wolną moc przekłada, tych Dóbr swoich przenie-
nych statu, ta Komissyą będzie zdało rozsądzać, a przytym też tę teraźniey-
szą Ordynacyą, iakoby się będzie podobało tudzież we wszystkim, tudzież w części
poprawiać, odmieniać i znosić albo też rozszerzać, i kogo by mu się za czasem
zdało Sukcessora swego znowu postanowić, a postanowionego według upo-
bania swego oddalić, a innego według woli Jego na mieysce iego przypuścić:
A ieśli ta Ordynacya iego od niego nie będzie odmieniona ani poprawiona, tedy
po śmierci iego ipsofacto, ta teraźnieysza mocna i nieodmieniona zostać ma
tą teraźnieyszą swą Reassumacyą albo zeznawaniem i mocą przeniesionej Kon-
stytucyi Warszawskiey aby od wszystkich i każdego z osobna iego Sukcessorów
wniey idących cała i nienaruszona tak we wszystkim iako i w części, i wszyst-
kich iego Punktach, Klauzulach, Artykułach była trzymana i zachowana, chce
i stanowi i onych według i władzy tą Konstytucyą Jemu danej tym Pismem
od nich obowiązuie i obligue. Actum uroczyście na sądzie porządnych
Generalnych Trybunału w Sobotę w dzień Ś. Kiliana. Roku Pańskiego
Tysiąc Sześćsetnego, Dziewiątego, Dziesiątego.

Ad Sanctissimum D.N. Clementem VIII Pontificem Max: cra-
ti habita, a Lelio Peregrino in publico Consistorio cum Illu-
strissimo Vir Stanislaus Minski Palatinus Lenciciensis ac Sigis-
mundi III Polonorum et Sueconum Regis Orator, eidem SSmo
Dno in Aula Legationis hg exequendis destinatas, Regio Su
nomine obedientiam praestaret 10 Feb. MDXCIV. Silvio Antonia
ni S.D.N. subiculi Praefecti et Secretary Apostolico responsio ejusd
SSmi iussa reddita. Petro Aldobrandino Clementis VIII. Ponti-
ficis Max. fratris filio S.R.E. Diacono Cardinali a Lelio
Peregrino S.D.

Stanislaus Minski Palatinus Lenciciensis ac Sigismundi
Polonorum et Sueconum Regis invictissimi apud SSmum D.N.
Clementem VIII. Pathuum suum Orator cum reddenda Regis sui No-
mine obedientia pluribg egisset agendum voluit mea indicando uti
opera, et si Vir eloquentissimg huic munen cumulatig videretur.

per

per se satisfacturus, si rem aggredi voluisset, quod ab eo de- (195.
clinatum censeo, non quasi inferius dignitate, Regij oratoris, sed ut
consilio modestiæ pleno, à laude per alios Regum Legatos homi-
nes militares minime quæsita, abstineret, seu Alexandro forte
ad imitationem proposito, qui certam in Olympico studio victoriam
pollicentibus ob pernicitatem pedum ac addecurrendum hortanti-
bus prudenter respondit se id facturum, si Reges habituri esse concer-
tatores. Mihi igitur onus, ejusmodi fuit sub eundum non sine Ma-
gna Animi voluptate, quod apud Pontificem Maximum erga me
optime animatum de Regis maximi summo in eum studio dicendum
quod amplissimæ inter Plurimum Proceres Primates Ordinis Senato-
rij, belli, pacisque artibus inclyta, operam navandi occasio præberet. cu-
ius ut Civilem in Sublimi Statu Animum urbs est admirata, sic in
Summa ornatæ orationis copia, alienum captanda facundiæ Lau-
de ingenium magnopere commendavit, ac ex eo dereliquo Plurimum
Nobilitatis Virtute atque modestia judicium fecit. Ut autem vel
muneri satisfecerim vel expectationi, Aliorum esti Judicium, Tuique
in primis Cardinalis Applissime, qui omnium bonorum artium or-
namentis exultus, avitam eloquentiam studio se tueris Sylvestro
Avo haud inferior futurus. Ave autem eo te mea nunquam de-
lectarunt. ubi præsertim alienis vel oculos vel aures accomodari;
Quare cum præsens Oratio Tipis excepta, esset in Poloniam trans-
mittenda visum. Te pro tua humanitate votis annuente, Petri Aldo-
brandini Cardinalis nomen ei præponere, ut si minus per se gratæ, ac cer-
te splendore, quem ante accipiet spectata prodiret in publicum. Amat
enim Polonia et unice veneratur nomen Aldobrandinorum Clementi
VIII. Patruo suo salutem se debere, forme publice professa est, Cyrti-
num Cardinale Anitinum Tuum in Familia adscitum, et vidit, et
a moribus sua vissisimis ac admirabili lenitate prudentia eruditione
mirifice Laudavit. De Te id ipso sentiunt, tum qui Romam inde
ad Summi Pontificis pedes confluunt. tam qui, è Longinquo, famam Vir-
tutum tuarum, à suis acceperunt. Ut enim hi canos in juvenili æ-
tate sensus omnibusque virtutibus exaggeratum animum deprehende-
runt

 runt; Ita qui absunt, à suis edacti, te quo si novum et splendidis-
simum Romanam Aulam, ac Dei Ecclesiam Lumen venerantur. Pa-
tere igitur Cardinalis Amplissime, tuo ductu orationem nostram, tuam
longinquam Liter suscipere ac me authoritate Tua ita protectum
velis, ut omnes intelligant, Literarios Labores meos ut Clementi VIII
gratis hactenus fuere, ita Tibi qui Sanguine illi conjunctissimus et in-
genio, simillimus existis non esse miveandos. Vale.

Ad Clementem VIII. à Lelio Peregrino habita Oratio +

Ad est Beatissime Pater à Serenissimo Potentissimo Polonorum
Sueconumq Sigismundo III ad Te Orator destinatus, in publica obe-
dientiæ professione Summum Pontificatum gratulaturus, qui et si expe-
ctatione serius advenit, pluribus tamen hoc Loco minime censet mi-
morandum excusationi tarditatis, tum quod Polonorum rebus tot
tantæq. nuper sese transversus opposuere difficultates ut earum
enumeratis longior sit atq molestior futura, tum quod eas magna
Abices parte per Regium inter Nuntium expositat repetere vide-
atur super vacaneum: quod si quantum Lætitiæ Sigismundo Regi
Tuus adtulit Pontificatus, tantum commoditatis ad eam solenni
Legatione testandam tempora dedissent, ingenti quamvis Loverum
spatio disjunctus Christianarum Principum ejus Officij exhiben-
di celeritati fuisset et concessurus, id enim Tua in Regem no-
strum pro merita, id illum inter et amplissimos Principos arctis-
sima olim necessitudine, conjunctos post iniquam ætate tempo-
rum alienatos, per Te reconciliatas in Polonorum Regno tranquil-
litas à domesticis securitas ab externis, salus domi dignitas fo-
ris, Tui unius industrio parta id opulenta pace ijsdem firmanda
tibi suscepti haustiq Labores postulabant et quemadmodum præ-
ter ceteros Christianos Principes unius Rex noster peculiari quodam
amoris, obligationis, necessitudinis vinculo Tibi esset obstrictus, i-
ta ad Sanctissimas istos pedes osculandos, ad regni vires offeren-
das, ad fidem, operam, obedientiam publicendum ejus Orator, a-
liorum studia antevertisset. Quod enim ille sui muneris esse in-
telligeret, ubi primum re Pontificatu Tui auditum est hominem
spectatæ Fidei sibiq à secretis præclara cum suæ voluntatis tes-
tifica-

tificatione, magnis itineribus privatim, ad Te contendere jus, (197
sit impedimentis vero sublatis, quæ majora Regni negotia, ac in
primis hanc solemnis Legationis celebritatem morabantur, nihil
habuit antiquius, quam ê primarijs Senatoribus viram Summo tot æ-
riatum Stanislaum Minski Palatinum Lanciciensem ad Te lega-
re, ac se Regnumq suum debiti hujus obligatione exsolvere. Quod
enim antea privatim exhibuerat Sigismundo, quod nunc publice
deferet a Rege debere censebat, verum divino id plane consilio
factum videtur, ut cum Succorum, Gottorum, Vandalorumq vali-
da et vetusta Regna Successionis Jure ad Regem nostrum nuper
devenerunt, moram dilatæ in hunc diem obedientiæ, tam insigni
accessione compensaret, ac una Legatione horumquoq Regnorum fas-
ces, Sanctissimis istis pedibus subiceret, ad quod maxime cuperet, mor-
tales omnes aspicere provolutos, ita enim sentit, Quæ Regna Christi Vi-
carium, Petri Successorem, Summum Ecclesiæ Pastorem, Romanum
Pontificem non agnoscunt, nec ab eo fidei atq morum Leges accipiunt,
Salutem et dignitatem non magis integram consequi, quam mem-
bris a reliquo corpore avulsis, ac vim capitis, motum videlicet atq
Sensum haud excipientibus pristina vies constare possint. Ita vero
Rex noster sentit, sub piæ Matris disciplina ac orthodoxæ Fidei
normam educatus, satis etiam amplis Doctoribus instructus Poloniæ Re-
gibus majoribus suis. Serenissima etiam Catharina, Mater a primo
Jagiellone catholicis sata Majoribus, pietatem instar necessariæ cujus-
dam hæreditatis, ne dum sibi retinuit, sed ad Liberos quoq ad trans-
mittit, ad Sigismundum Filium ita instituit, ut qui a Romano Ponti-
fice posci monere, corrigi recusaret: Cum ab Ovili Domini Longuis
observare, a Deum ipsum qui suas illi vices in hoc orbe commisit
contemnere existimaret. Quare id unum Rex noster inter omnes
mala gramina, pastas, diuversatus, enixe curavit, ne se hæretica
pe sineret infici, sed incorruptam B. Petri fidem per manus a ma-
joribus traditam integre servaret, et quod fabulose proditum de Ani-
me quodam, ferri per maris Undas, a quis impermistis dulcore cu-
stodito, nulla humuris ambientis contracta falledine, id vere in
se ipso exprimeret, ac inter illas majori ex parte, hæretico Veneno
affla-

1908) afflatas Gentes vitam cursum ex ratione instituerent, ut ab impio-
rum vicinitate nulla concepta macula, se ipsum quasi dulcibus sanae
doctrinae agnis fluentem nirum Scopulis Borealibus exhiberet. Regum
vero Polonorum tantus fidei retinendae et amplificandae ardor tanta
in Romanos Pontifices exstitit Reverentia, ut quo majus firmae Volun-
tatis praeberi non poterat, profusione sanguinis ita se animatos non se-
mel fuerint professi. Mieczyslaus ille, qui, reiecto Idolorum cultu pri-
mus Evangelio Poloniam aperuit ejus Animi suos esse voluit sanxitque
ut Polonidum inter sacrificia recitaretur Evangelium gladios ad
medium evaginatos capulo tenerent, ac ea Caeremoniate starentur.
Quod ille publico ritu instituit, etiam facto docuit, et probavit. Po-
steriores: Unius enim Evangelij, in ulteriores terras inferendi studio
ita cum ferocissimis nationibus bella susceperunt, ac feliciter propa-
garunt, ita barbaras atque saeva superstitione illigatas Gentes Christo
adjunxerunt, ut nemo non diceret, Polonos bello invictos militaris
gloriae et immortalis famae natura avidos, ex illis tamen celeberri-
mis non sine multo sanguine partis, victorijs, nihil praeter Divini cul-
tus, splendorem et fidei incrementum quantivisse: De bellata enim
Cimbrica Chersonesô, et ad jacente Bellici maris orâ, in potestatem
redacta, domitis Pomeranis, Prussis, Valachis, alijsque non paucis
id unum Victoriae jure victis imperatum abiecto foedo Idola colen-
di ritu, ad castiores se Ceremonias et Christiana sacra traducerent
in reliquis recepta Libertate suis Legibus viverent proprijs Magistrati-
bus uterentur: O! Reges vere Christianos abjectâ omni regnandi libi-
dine, munius Christi Dñi obsequium mancipatos, O! singulare stu-
dium Religionis nulla humanorum comodorum cupiditate corrup-
tum, hic ego, si aves, aemulatque quas: innata Levitas agit ad Sidera
Polonorum Regum Laudes, quasi aperto et sublimi Caelo invehi, velim
et quae illi facinorum Laudis et gloriae plena ediderunt, consectari,
si Barbarorum caesas Myriades innumeras, si Illiricum et Macedoniam
armis peragratam, ac Turcarum Principem pacem orare coactum, si
ad internectionem deretos Tartarorum immanes exercitus, aliaque
Jus majora explicata bellicae virtutis exempla referre tentaverim

nul-

nullum in ea patij immensitate satis certum teneam cursum, (199
ac dies viresq; meam deficiant prius, quam ê tanto fortissimorum
Regum numero vel unius Sigismundi primi palmas felici, quadra-
ginta annorum decursu Poloniae partas oratione sim consecutus. In
Summos quoq; Pontifices, ita perpetuo animati fuere Reges nostri ut
ab eorum ore, Christum loquentem agnoscerent, ac in eo uno maxi-
me verti salutem, dignitatem existimationem suam arbitrareri-
tur. Si Romano Pontifici obedirent. Cujus mentes cum Vladi-
slaus existeret ejus Nominis III, rebus cum Turca ê Polonorum am-
pendio compositis, jus ab Eugenio IV arma resumere, quod ita Chri-
stianae Reipublicae expediret, paruit ac si Regnumq; suum in certam
belli cruentissi maleam conjecit, ne Sancta Sedi non vire per Polono-
rum Reges fuisset et obtemperatum. Vladislaus quoq; hoc antiquior
aliq; opulentum Bohemiae Regnum ultro oblatum respuit, quod
Hussitanâ haeresi corruptum, à Summo Pontifice ac per illum à Chri-
sto defecisset indomitamq; armis gentem, quam vectigalem habere
poterat maluit experiri hostilem, quo se Petri Successori omnibus
Animi sensibus junctum confirmaret. Verum quid antiqua prose-
quor si recentia sunt ad manus; Vivitq; in omnium memoria Ste-
phanus Bathoreus, Victor Triumphatorq; Augustissimus, cujus pra-
clara exstant in hanc S. Sedem observantiae argumenta? Moschos
Poloniae olim hostem acerbissimum ita atriverat ut si paulò am-
pliq; institisset bello nihil in posterum ab eo metuendum vide-
retur. Caeterum Gregorio XIII. certis de causis ut arma poneret et
pacem faceret efflagitante ê medio victoriae cursum suorum
impetum revocavit non sine magna indignatione militum
quaerentium eripi sibi victoriae quam; continerent fructus adeoq;
se inhumaniter tractari utqui siti onecti, ubi paululum biberit
per summam injuriam vi avellantur ab aquis. His Majorum
exemplis hâc pia educatione, suapte etiam ingenio Rex no-
ster impulsus statuit non esse ingrediendum terminis, quos

Roma-

200 Romana Ecclesia omnium Mater Ecclesiarum designant;
Quam porro mentem cum erga omnes Romanos Pontifices, quos
divina bonitas dedisset erat retenturus. Tum maxime in Te, uno
Poloniam quietis Fundatore colendo observandoq; intelligit se
totum debere esse defixum ad Locum veni; P. B. valde lubricum
qui sine aliquo moderatissimi, ac vere sacri Animi tui molestia
vix leviter tangi, ne dum altiq; premi posset dum enim causas
refero, peculiaris à Sigismundo Rege inte studij non possum non
pauca interserere de Laudibq; tuis, quas, non plenq; patulis auribq;
excipis sed inserviendum causæ, indulgen tempori parendum
veritati, quæ ubi conspirant, viros excelso animo præditis meri-
torum suorum præconia aversari non debet sapientes senserunt,
Revoca igitur in mentem res in Polona cum Sixti V. ac S. Sedis
Apostolicæ de Latere Legatum Cardinalis ageres, à Tegestas, fruere
tantis per cogitatione meritorum Tuorum, utere fama tui, et fru-
ctus aliorum Labores vix post mortem consequuntur. hos tu vigen-
te adhuc ætate uberos et maturos collige. Poloniam à domesti-
cis dissidijs et externis impetitionibq; pacaturus, ad ventasti re
non integra, cum fuisset de Summa rerum totis viribq; certatum
et multum humani cruoris effusum, madebat terra Christiano San-
guine, acies utrinq; dispositæ ad repetendam pugnam, ultura suo-
rum neces, totis interea ventibq; Campis horribili aspectu, hominum
jumentorumq; cadavera visebantur, suo vel alieno Sanguine in-
voluta: hic fratrem intuebas exanimem, ille filium alius geni-
torem desiderabat alius cognatione junctum vel amicum, om-
nes vero par ultionis libido idomanimi impetq; agebat in præ-
ceps jam classicum denuo personas ad pugnam, jam gladios di-
strinxerant, cum tu, quasi Dei Nuntius e cœlo delapsq; isto huma-
nitatis gravitatis moderationis pleno effectatus quem constans
prudentiæ et Sanctimoniæ fama præcesserat, tantam exacerbatis
ad vindictum animi invisti reverentiam, ut omni pervicatia
deposita gladios condiderunt ec quid interim juberes quibus
conditionibq; controversias componendas censeres expectaturi.

Secu

Secuta est disceptatio ardua anceps periculosa, nodi in (201
currebant. Gordiano implicatores, quos non expediret ferro dis-
solvi actum de pace apud homines, ut Regnorum arcana postu-
lant ubi praesertim de summa rerum agitur, cunctatores atq; di-
ficiles tua vero tanta in consultando extitit atq; copia, tanta
in deliberando prudentia, tanta dexteritas in agendo ut facile
omnes in tuam venerint Sententiam (: Sentiebas vero quod parti-
bus tutum et honorificum quod Christianae Rplicae esset salutare :)
tanta enituit ingenij Tui praestantia, tanta suavitas et integri-
tas morum, tanta dictorum constantia, tantum studium ae-
qui et boni, ut etiam qui de Romana Ecclesia male sentiren-
rem omnem, de qua agebatur, atq; adeo ipsum caput rerum
arbitrio tuo permiscerint ratium quod erat, vocante et prae-
eunt divino nominem Poloniam venisse te pacis sequestrem
ac nihil omine partium comodo et dignitate molitum, ne-
q; vero Liniae eggregiae voluntati de Caelo defuit testimonium
quo adventus Tuus feliciter cessurus confirmaretur; Ad pri-
mum enim tuum cum Sigismundo Regem patentibus Craco-
viae campis congressum, binae repentè Stellae circa Solem mi-
cuere, ut nemo n intelligeret novare Germaniae Poloniaeq; Lu-
cem advenisse, qua suspitionem irarum Livorum colligine discus-
sa litigantium meates cessent illustrandae, ita olis cordium
animorum conciliator factus assertor pacis, restitutor publicae
quietis, nates Polonorum oculis radio clariore, quam diu nu-
bibus obductus mortalibus tandem gratus optatusq; illu cessat:
Tu enim ô Sacrum caput superis hominibusq; carissimum
animos effensionibus gravissimis, exulceratos, ad medio in di-
es mala erupturos mollivisti atq; sanasti. Tu Christianae Rplicae
aggerem, Turcis, Tartaris, Barbaris imanissimis oppositum
per cuniculos daemonis arte sua oratum protinus collapsu-
rum Deo vires praebente fulcivisti: Tu murum illum Septem-
trionalem, comuni hominum hoste quatiente justo hiatu aper-
tum

202.) tum, atq; disjunctum instaurasti, murum in quam non Lapidibus atq; cementis aedificatum quasi Examilum Isthmi Peleponnensiaci, sed fortissimis Polonorum pectoribus exstructum atq; firmatum. Tu restitutor amicitiae, Arifex concordiae Liberator Poloniae, Parens comunis boni, merito conclamans ac eam in Te unum Laudes congeruntur; quas humana mortalitas, mortali homini beneficentiam et virtutis ergo tribuere potest. Felicissimus ille dies, qui Pontificem Te aperuit, in fastos aurea nota referendus, quando ad optatissimum Nuntium, per vias effusi Poloni, sibi mutuo ac Rplicae Christianae Summam bonum sunt gratulati, Templisq; confertim aditis, Deo immortali bonorum omnium Largitori Suma exultatione grates agerunt, quo enim pacto non gauderent Summam Pontificem renuntiatum, quem adeo cupide Polonorum dignitati faventem vidissent? O! Pater beatissime obtasset. Polonia posse revelli i toto suo, ut te in Petri Sedentem in Solio ac juramentem populis praesens veneraretur. Vellet Sigismundus Rex ad genu tibi accedere, pedes osculari, ac demum in Paternos ampletq; ruere, reperta memoria antiquam voluptatis. Sed quando illam natura, nunc Regnorum rationes impediunt ab itinere en omnium vive ad etransmissus Orator in genua procumbit. Ac Sigismundi III Polonorum Suecorumq; Regis invictissimq; ac utriusq; illius nomine Regni perpetuam Tibi obedientiae atq; Subjectionem defert. Te unicum Christi Vicarium te Summam Religionis Antistitem, Te pastorum omnium Pastorem et correctorem, Te divinarum Legem Custodem veneratur et adoret, per hunc Oratorem Sigismundus Rex ita se totum authoritate comittit, ut prae Sedis Apostolicae, dignitate vilem sibi vitam fore polliceatur Poloniae Regnum. P. B. magna Tibi extitit Seges Laudis, ampla, paratae palandeq; gloriae materia ingens apud Deum et homines occasio mentorum:

Regnum

Regnum vitio a Te pacatum se accipisse Rex noster pa- 203
lam fatetur. Perge igitur tueri Regem qui ni Regno concordi-
bus populorum Suffragijs de Lato contenderet armis, gratia con-
silio, authoritate perfecisti. Perge promovere Regnum quod in
remotissimis partibus situm, truculentissimis hostibus objectum
vallum se Christiani Orbis advertum incursus barbarorum con-
stituit, eaque appellatione fumotis titulis contemptis unice glori-
atur. Perge fovere gentem exploratae in hanc Sedem Sanctam
Fidei cujus salus ab universae Christianae Reipublicae salute, se
iungi non potest. Id Te pro Tua singulari pietate, ac erga Polo-
nia cantate Pastoraliq in omnes solicitudine praestiturum
Rex noster confidit et vicissim efficiet, ut in ea, quam ad prae-
sens per Oratorem suum exhibet Obedientia, integra fide ac
incorrupta pietate, ad extremum usque Spiritum perdeveret.
Dixi.

Sylvij Antoniani Sanctissimi Dni Nstri Clementis VIII
Cubiculi Praefecti et Secretarij Applici responsio jus-
su ejusdem Sanctissimi ad praecedentem ora-
tionem reddita.

Nobilis Orator, quod sacris Scripturis traditum est Filium
sapientem Laetificare Patrem suum: id re ipsa probat S.S. D. N.
in Filio suo charissimo Sigismundo Poloniae et Sueciae Rege
verae enim Laetitia repletus, Paternus ejus animus dum videt
Regem aetate et summis ornamentis florentem, sapientia excelle-
re, hoc est Timore Dni Sae et divinae gratiae zelo, quem et alius
saepe et nuper maxime declaravit, in Regni Sueciae heredita-
na additione Literis ad S.S. Dnum Nstrum statim scriptis qui-
bus gravissime testatus est nihil sibi antiquius, nil esse optatius
quam Catholicam Religionem in Regno illo restituere, quod
sane magna Sanctitatis suae et hujus amplissimi Ordinis com-
probatione acceptum est, et hodierna quoque die, suam erga S.
Applicam Sedem observantiam praeclare ostendit Rex vester
hac

hâc insigni Legatione quâ Te clarum Virum et primarium Senatorem debitam Christi Vicario obedientiam more majorum ritu solenni profitetur et quidem S. D. Nri nota et perspecta jam pridem sunt Regij animi virtutes earum tamen commemoratione valde lætatur nihil enim amantissimo Patri dulcij quam sapientem Filium Laudan quemadmodum et illa jucunda fuere, quæ à vobis narrata sie de Veterum Regum Polonicæ pietate, Religionis propagandæ studio et Regni ipsius militari gloria, Nam Regnum illud et Nationem non minus jam, quam sortem in intimo charitatis sinu gerit Sanctitas Sua singulari Dei benignitate factum ee existimat ut quo illa Regna in ipso Rege jungerent eam rem difficillimo hoc tempore Christianæ Reipublicæ magnæ utilitati fore sperati interea S. D. N. hanc Sigismundi Poloniæ et Sueciæ Regis pro utroq Regno obedientiam, una cum his Venerabilis Fratrisq Suis S. R. E. Cardinalibus recepit et Regi ac Regnis paterno affectu benedicens, cælestium bonorum copiam et victoriam adversus Nris Christiani hostes à Deo precatur

Litera Clementis VIII Pontificis Maximi ad Sigismundum III Regem Polonorum et Sueciorum.

Clemens Papa

Charissime in Christo Fili, Salutem et Apostolicam Benedictionem. Quo majori paterne dilectionis affectu Majestatem Tuam in Domino complectimur, eo ardentius optamus omnes actiones Tuas suâ probitate et prudentia Laude apud Deum et Homines cumulatam esse. Ex quo fit, ut tanto gravius et vehementius commoveamur, si quid ejusmodi audimus, quod à Tua virtute et perspecto erga Catholicam Religionem Zelo alienum esset

esset, aut Tui Nominis gloriam obscurare posse vide-
atur quale nunc allatum est ad Nos de rebus Moldavias
qd non sine magno doloris sensu ad Te scribimq, atq ut Pau-
lo superiora repetamq. Profecto memoriâ retines, quanto
studio et contentione Te cum egerimq, ut propter Catholi-
cam Dei, et totius Christianæ Reipbcæ Salutem et Libertatem, a
Turcarum immunitate defendendum. Te ipsum cum Filii
nostro Charissimo Rudolpho Imperatore Electo, cæterisque
Principibq Christianis conjungeres, et tam insignem occasio-
nem, tam præclare de Deo, de Fide Catholica et de homine
Christiano merendi ne dimitteres. Ac licet ob non nullas Tu-
as Regnorq Tuorum privatas rationes quas afferebas, dissimulan-
dum, Tibiq compatiendum esse existimarem, nihilq aper-
te, in eam Catholicorum Principum conjunctionem, contra
infensissimum et communem hostem, nunc quidem descende-
res, neve ad ejus audaciam coercendam, Tuas vires adhi-
beres, et adjumenta palam administrares, semper tamen illi
pro certo habuimq, nihil omninq impedimenti à Te allatum
iri, quo minq et Cæsar et alij Principes Christiani suas injuri-
as juste per se querentur et jugam sævissimi Tyranni cujus
dominandi aviditas nullis finibq continetur, à suis cervicibus
depellerent. Quod vero tu ipse Catholicos Principes et Christi-
anæ Fidei Defensores, in Turcarum graciam oppugnares
Teq cum Inimicis eth, ita copulares, ut Tuâ ope eorum fu-
ror et vis augeretur, nostri non solum debilitarent, atq in
ipso victoriæ cursu retardarentur, sed in gravissima pericula
conjicerentur. Hoc de te non modo non cogitamq, sed ne leviter
quidem suspicati unquam sumq, quia et nunc vix etiam addu-
ci possumq, ut ea à Te acta credamq, quæ tantquam vera et
indubitata referantur. Ajunt enim Te cum Turcis et Tartaris
com-

206) comunicatis Consilijs conspirasse et nominatim contra dilectum Filium nostrum nobilem Virum Sigismundum Transylvaniae Principem, quia pro tia dui magno animo praestatur. Et enim ne illi hostes superbissimi impetus conatusque infringere liceat, quod factenus sine singulari Dei auxilio supra virilem partem est consecutus. Sed ut potius rebus suis plurimam timere cogat Trium Virorum Authoritate et Consensu, novum in Moldaviae Provincia Wojewodam et Principem constitutum esse, atque hoc ipsum palam indictum et promulgatum esse a Turcis, a Te, et a Tartaris simul illud Moldaviae praefici. Quae adeo nobis nova et inexpectata et praeter omnem nostram de Te opinionem acciderant, atque adeo a Tua pietate et prudentia aliena visa sunt, ut pro dolore et admiratione paene cum Propheta exclamemus: Obmutescite Caeli super hoc, et portae ejus dezolamini vehementer. Quidem a nostra et honorem omnium expectatione alienius, aut magis incredibile dici cogitarique potest, quam Sigismundum Poloniae et Sueciae Regem qui se Catholicae Religionis Propugnatorem acerrimum acerrimum semper est professus, qui victoriam populi Christiani de Teterrimis Inimicis, et gloriam crucis, ut proprio Sanguine paratus esset hunc adeo sui dissimilem repente effectum, ut sacri hujus Belli spes, et felices progressiones, quantum in eo est abrumpat, et ut Christiano et Catholico Principi detrimentum inferret, non recusasset foedus et amicitias inire etiam cum efferatis Barbarae immanitate gentibus ejusque propriis, et Regni Poloniae perpetuis hostibus Tartaris. Quas ob causas tanta doloris acerbitate, cor nostrum discruciatur, ut facere non potuerimus, quia ad Te literas per celerem Tabellarium hac de re daremus ut vim imaeroris nostri inspiceres, tanto citius et nox quae noster in Te Paternus amor postulat Tibi in tam gravi causa omni mora abjecta significaremus. nam et certum quoque hominem hujus rei causa

ad

ad Te mittemq: Angit enim nos hæc sollicitudo, supra quam dici possit vehementissime. Itaq; Fili charissime Te hortamur, et quanta maxima possumq; efficacia monemq, et obsecramq in Domino ut consideres attentiq; in quantam Dei et bonorum omnium offensionem hæc Tua actio et deliberatio inaurat, quantam Cognæ Tuæ maculam inferas. Crede enim nobis, qui Tibi Parentis loco in Ito sumq, qui Te non ficte sed vere diligimq, qui Tuam in hac Seculo, et in futuro felicitatem æternam optamq. Crede nobis magnum hoc famæ Tuæ apud Reges et Principes Christianos labem ingent, graviter omnes ferant, et tanquam monstri simile detestant tuâ causâ fieri, ne res Christiana prospere geratur, ne Princeps generosq, qui se devovit, propter tam felices progressiones habeat in hoc bello tam pio, tam necessario contra Infideles Turcas et Tartaras, non nunq Turcæ, aut fortasse etiam magis, quod illiq et cæterorum Principum Christianorum hostes. Sed quid dicimq Transylvaniæ Principis progressus impedire. Quin hoc esset, imo vero in summum periculum conjicit, et Turcarum furori objectat, ac prope modum traditur, atqui Princeps non solum Christianq et Catholicq, et pro fide bellator fortis, quam virtq etiam inimicis admirabilis, et amabilis esse solet, sed sororq Tuus, tot propinquitatis Vinculis tecum consimetq, cujus Liberorum tuorum Fratres erunt. Quid agis Fili charissime vide neto omnes homines viventes et posteritas summa inhumanitatis condemnent, sed videt ad hunc, magis ne incognatq solum, sed in Deum ipsum qui Te duobq amplissimus Regum, et tot bonis cumulavit, parum gratq, parum pius, fuisse videaris, neve illum, qui reprobat, et dissipat mala, et injusta Consilia, contra Te ipsum ad Iracundiam provoces, et hoc quod Fratri Tuo malum intulisti, in Tuam et Regni Tui maximam perniciem, si quod absit, justo Dei judicio redundet; An tu putas Transylvano compresso Te à Turcarum insidijs tutum fore? An tu fœdifragum Tyrannum illum ignoras? qui omnia sua utilitate metitur

qui

208) qui nulli fidem servat, nisi ex sui comodi regula, qui omnia Regna in sociabili cupiditate appetit, imo totius nominis Christiani interitum sitit. Cogita etiam, quanta electo Imperatori propinquo Tuo injuria inferat, cujus ex Augusto Sanguine filios et Haeredes suscepisti per Dei gratiam et suscipies, quin et nostra, et hujus Sctae Applcae Sedis quam à Deo semper devotè coluisti dignitas laedit, et Mater Tua charissima, quod Te minimè omnium velle certe Scimus. Romana Ecclesia offendit. Quae hujus sacri belli quaerendi causa maximos et intolerabiles sumptus facit nostrorum vero viribus, quae à Te sublevandae et augendae erant tum alieno tempore, per hos Moldaviae motus distractis et imminutis contra hosticum auctis et roboratis. In quae discrimina exercitus noster Ecclesiasticus et Caesarinus incidere possit, et quantopere totius belli hujus ratio et administratio perturbetur nemo est qui non videat. Sed illud accidit, quod ad nostram et hujus Sctae Sedis dignitatem non mediocriter perfinet, quod nos Charissimo Filio nostro Rudolfo et Sigismundo recepimus, et pro certo polliciti sumus; Rm Mttem Tuam nihil omnino impedimenti, aut perturbationis eorum rebus allaturam, neque hoc leviter, aut temerè confirmavimus, sed gravi admodum ratione non ex eo solum. Quod ita nobis de Te polliceri in tam causa justa merito debuimus, sed quia a Venerabili Fratre Episcopo Scti Severi nostro, apud Te Apostolico Nuntio id expresse ad nos diserteque perscriptum est, quem et nobis fidelem, et Tui studiosum Scimus, neque ullo modo in dubium revocare possumus, quae ille ad nos de tam gravi rescripsit, ex ore Tuo accepisse, quae cum ita se habeant, cumque multiplicem hujus Rei gestae absurditatem, ex omni Parte ac atrocitatem dicamus ipse videas. Te iterum et saepius rogamus ut his incomodis, quae necessaria sunt remedia quam primum adhibeas, Principem Transylvanum Sororium Tuum Tibi addictum, Tuaeque benevolentiae cupidum Tuo Patricinio foveas, aut certe illi ne noceas, imo toti Reipublicae Christianae, neve

Christi

Xti hostium causam ulla ratione sublevet. Quod si quid cum Sigismundo Principe controversie habes, aut aliquid ab eo desideras, id ad nos; hoc est ad Patrem Tuam amantissimam deferas. Scis Tuas res nobis cordi esse maxime; Scis Deo Authore facile fieri posse, ut comoda aliqua ratio ineatur, qua inter vos pax et charitas conservetur, et inter duos Fratres et Filios nostros vestra concordia coalescat, omnique Radix amaritudinis ex eorum animis penitus evellatur. Hæc ad Te Fili libere et aperti Cordis sensu, sed certe dolenter scripsimus, quia Te amamus, et de Tuo honore et solida utilitate solliciti sumus. Tu reipsa ostende Te sic illa accipere, ut a Patre scripta, ita, ut et nostras Paternas, et salutares cohortationes alienorum minus pijs consilijs omnino anteponas. Cetera hoc de genere intelliges ab eodem Episcopo et Nuntio apud Te nostro, cui de more Fidem omnem habebis, pro inde ac nobis ipsis. Datum Romæ die 3 Mensis Novembris Ao: MDLXXXV. Pontificatus Nostri Ao IV.

List Xcia Zbaraskiego Kasztellana Krakowskiego do Krola Zygmunta III ratione Konfederacyey Lwowskiey po (hocimskiey)

Nayi: Mcti: Krolu Panie, a Panie moy Mtosciwy

Wczoray przed wieczorem, przyniesiona wiadomosc ze Lwowa Imci Pu Podczaszemu Hor: iż Zołnierze pieniędzy brac niechcieli, mąc się curierci upominaiąc; i sita innych pretensyi nakładszy, z kto, rem iż do WKMci posły posłali; iuż bez wątpienia o wszystkim WKMci wiedzieć raczysz, niemasz WKMci ani nikt baczny ambigere ofym, ze to iest iawna Rebellia; Ktora nechit injustissimas causas; bo że im niewinno więcey dwoch curierci, to iest iedne zasłużona, a druga obiecana, abo darowana; Lucc to dlatego; ale iż trzeba velamen iakiego winay gorszey rzeczy, a to go sobie szukaią. Wrzeczy zaś same iż się namnożyło sita złych Ludzi, niepotrzebnemi wydatkami; Ktorzy Nomen tylko militare praesentant, a iż własnie Praedam sequunt i dla niey to imię na się biorą. Z kąd wszystkie Seditiye pochodzą. Wiesz to WKMci że fœdum crimen adulationis unnie było zaw-

zdy

210.) zdy abominabile; urodziłem się z prawdą, i ieszczem ią Przy-
sięgą zapieczętował: Więc wiem to dobrze, że acz zawzdy ale tym
barziey in tali passu prawdy Panu niepowiadać, nie iest nic insze-
go, iedno Jego i siebie zdradzać. Raczże WKMć wiedzieć ieżli temu
zaraz niezabieżysz, że to będzie Rokosz, ktory się od Zołnierzow za-
cznie, a pomięsza się wszystkim Krolestwem. Te są aperte voces mię-
dzy niemi, że chcą Konfœderaciey nie Zołnierskiey ale Ziemiańskiey:
Maią siła stimulos od wielu Obywatelow rożnych, ktorzy nierozu-
mieią iaki to Juvamina nędza wielka i ostatnia dokuczyła, i wielkie
Seymow nie kontentece. Każ się WKMć pytać a nieznaydziesz ina-
czey, że i tam we Lwowie i tutevini też mowią. Szlachta my, wszyst-
ko wiedney Oyczyźnie porodzona, i wiemy co się w niey dzieie, i Senat
i Posłowie Praw swoich zatrzymać niemogą, my się złączemy z niemi
i comuni subsidio wszystko naprawiemy. A więc to nie iest zna-
cznym Ludzkim uszom prætext, ktorzy nierozumieią tego, że oni tym
kształtem szukaią, aby wszystko mieli in potestate, i iako raz in
arbitrium Zołnierzowi przyidziemy, actum o WKMć i o tym wszyst-
kim Państwie, i more Imperij Romani choć tak wielkie było, Zołnierz
będzie Imperium przedawał, i z posrzodka siebie Pany dawał; Juz
tedy in eo Statu res est teraz, ieżeli iey WKMć zaraz fervide et ac-
curate niezabieżysz. Remedium takie być rozumiem. Posły abyś
WKMć iako nay gravig kazał odprawić, gdyż łatwie ukazać ich
iniquissimas prætensiones. Ichmć P.P. Urzędnicy zaś aby ich do sie-
bie wziąwszy nie submisse, ale poważnie ich upomnieli, niesłuszność
ukazali, a ktorzyby się in Officio zatrzymali, Łaskę im WKMć obieca-
li; Lecz na tym nie dosyć, bo to iuż zwyczayne Kąski, i ktore Libidines
ich niezahamuią, gdyż alieno vivere i rozpostrzeć daleko skrzydła
miło im; ponieważ takowych siła, co im o bicz trudniey niż o ko-
nia. To nay efficatig być rozumiem, abyś WKMć kazał P.u Podcza-
szemu Kor: iechać teraz do ich Koła; ktore to pro 7ma Febr: sobie
złożyli we Lwowie; dawszy mu potestatem Sądow, bo coby za Autho-
ritas iego tam była, bez ktorey nigdzie nikt nic nie sprawi, przytym
na one puł czwarta Tysiąca Ludzi posłać mu przypowiedne Listy
z Okien.

z Obiektami aby tamże zaraz Rotmistrzom co przednieyszym (211
rozdał, a ci będą celnieysze Towarzystwo do Rott swoich brać, bo
a co teraz tych Żołnierzow do Sedycyi pobudza, iedno że Sturba nie
staie; nie staie Prædam: Skoro tedy Sturba co przednieyszym się
otworzy, poydą do niey; a oni co podleysi Languescęs. Tamże Imć
Pan Podczaszy ukaże ich pretexty nie sprawiedliwe, i to, wczym go
calumniator, i P.P. Komissarzow, zeby im Sturby wypowiedzieć
niemiał. A tym kilkom coby na nich należało, nie raz WKMć za,
powiał po kilku set Złotych by i co więcey; To wiedz się tym Kształtem
nieuymie przyidzie na takie rzeczy; a WKMć wymod wiakichsmy
nigdy niebywali, bo ten ja rozumiem być ostatni Saltum mortale,
lem, Kiedy się co żywo do nich nierzuci; tym pretextem i aktem
urzęy WKMć. pomienił, o Ktorym iawnie mowił. Inne rzeki w
tym affekt przyiaźny Pana Podczaszego uwodzi, bo daybym żywo nie
skonczył tego Listu do WKMć., ale iż rozumiem ta być nay efficax,
tius. Ci tu Żołnierze Kowiatowi biorą Pieniędzy niebiorąc, a nad
stupiwaią co tam ci urymią, i ma Każda Rota po dwoch Po,
wazyszow dla wiadomości we Lwowie.

List Senatora iednego do Żołnierza Konfederuiącego się

Dany mi iest List Imieniem WM P.P. z podpisem Imć Pana Kowienie
skiego Marszałka Wileńskiego, w Ktorym mi WMć piszecie utyskuiąc
wielce i Skarząc się na nieuprzeymość i uciążenie Stanu Rycerskie
go; gdyż te formalia verba są; przez Konstytucyey na Seymie ustano,
wione, mianowicie o Komissarzach, bo to same tyskie prawo wtym
Liście iest mianowane; Także o zniewagę Stanu tego, i słabą abo za,
dną prawie nadgrodę grożąc mię przy tym, abym do tego wiódł WK,
Mć. aby Seymu tego wypadku, i tam zeby iak nay oppressyą grava,
mina Stanu tego uczynione były; nieuiem iako ten List rozumieć ma,
że to sine ullo fuco pisze Łatwo WMć ex subsequentib uwierzyć bę,
dzieie, iże się musię rozszerzyć wtey materyi, prosząc aby to Liśmo
moie bez uteszkienia było przeczytane. Stan Rycerski w Polszcze
Ja rozumiem być wszystką Szlachtę Polską, tak tych Ktorzy pod czas
za Żołd Rzpltey stoią noszą, iako i owych Ktorzy wysyłaiąc na

te

212 te Armaturę Bracią swą Domá zostawuią, gdy z będąc z re-
dney Krwie, w iedney Oyczyźnie porodzem z Domow swich na po-
sługę Rzpltey także swą własną wyiezdzaią, nie obracaią się, w mie-
przyrodzenia; nie odmieniaią Oyczyzny; iáko ow Miles mercenarius
z cudzey Ziemię przyiezdzaiąc dla Zołdu, odprawiwszy tylko potrzebę
tego gdzie Zołd bierze zostawuiąc, do swey Oyczyzny się wraca. WMć
iesteśćie ciues Rzpltey czasem stipendiarij Się bywaćie, iáko i przed
wami bywali, i iednych Smierć, drugich starszy wiek, trzecich też za-
cie tas służby zwodźi, iednak przecie wszyścy w Stanie Rycerskim
iesteśmy, i tym Imieniem naybarziey ornamur i pieczętuiemy się.
Aluboż Duos Ordines mamy w swey Oyczyznie, ieden Senatorski
drugi Rycerski, przecie iednak z iedney że Krwie oba pochodzą, i z
Rycerskiego w Senatorski wstępuią; zaczym ia dystinkcyey żadney
wnim ani widzieć ani rozumieć mogę, tylko ratione wyższey trochę
Superioritatis, ktore gradus w każdey Kupie Ludźi być muszą; ale
Związki iedne Krawą, iedna Krew, że iedna wolność między nami,
i dla tego winność żadna Klasć się niemoże: Względem stawy i
Praw i wolności naszey spolney. Proszę tedy odpuśćie mi WMć
żem wyżey napisał: iż Listu tego rozumieć niemogę: ratione Sta-
nu Rycerskiego ktory WMć iedno swoim nazywaćie, ponieważ ta iest
opinia moia; i podobne się wniey nie mylę. Że wszystka Szlachta
Polska: ogrom tych co falso. Nomine to sobie vindicant: i oba iey Sta-
ny są pod Tytułem Rycerskim, i Zdrowia Rzpltey communis utilitatis
iednosz staranie, iednież pielęgnowanie być ma; więc każda Separa-
cya, i dystynkcya infelix musiałaby być, i osobna Rzpltą by pachnę-
ła. A to iáko może być? w iedney Oyczyznie pod iednym Prawem,
w iednych wolnościach od Przodkow ustawionych: Uważay cie
WMć i gdzie by się dzielić Stany mieli; z iednego ciała pochodzące?
Jakoby i te zasługi WMciow krwawe i ta zasłona mężna, ktora
ście teraz Oyczyznie; od tego wszystkiemu Światu strasznego Lega-
mina: uczynili, miała być smaczna onciuby WMć; Oycow, Braci
i inszym Krewnym ktory te vincula sustinent: A Prawa wszyst-
kie

Kie Ktore się stanowią, na Zdnieiza nie stanowią się; iako
na exteros, chociaż to Wsze Sama Szlachta Polska na Sobie nosi. Smu
od Zołdu rzecrone nie stanowią się, iedno od Samych nas; i na Seymach
Ktore institutum tey Oyczyzny naszey dla wszystkich consulty, prawa,
znych na pewnym mieyscu mieć chciało, ponieważ nie per spolu, ale
rozno po tey Koronie mieszkamy; nie stanowią się iedno od Braci swo
iey własney po Seymikach obieranych, ktory muszą zabiegać wszela,
kiey swywoli, et enormitatibus, krzywdom okrutnym, ktore się bardzo po,
spolitowały i rozmnożyły. Bo alias Rzplta iakoby bez prawa, bez
sprawiedliwości subsistere mogła; i niemasz takiey kupy Ludzi
na Swiecie, Lubo do czasu się krotkiego zgromadzi, i momentis con,
stat ich cały, aby prawa takiego zarazem, iakowych sprzecepta mię,
dzy sobą, bez ktorego i bydło nie iest, a wiedząc że swywolnych Ludzi
więcey iest na Swiecie niżli moderatos zawrdy na Transgressores
ostre Kary opisuią. Wierćie Wsze przed oczy i pierwszą Konfede,
racyą swoię i teraźnieyszą; a za niemacie Artykułow swoich za,
raz! Ale chociaż Wszem krzywdy nikt nie czyni in privato nie
macie pewnas, opisanych na tych, ktorzyby drugą czynili. A wiele
Każda Kupa Ludzi instinctu nie tylko rationis, ale natura, i do
nay krotszego czasu ten porządek czyni. Co Rzplta ktora in tan,
tum corpo coalurit, i przez tak wiele wiekow stoi czynić ich niema!
i co kogo dolegać ma; że ta Oyczyzna Wsze: maiąc Cives Wszem
Bracią własną tak wiele razow i przez tak wiele Lat; mowię z
Wsze Libere iako swoią Krwią; skrzywdzonych, zniszczonych, wy,
wet obroconych przez swywolą, że macie wszystkie krwawnicze tey
Rzpltey ultimum trahunt suspirium prawa takie stanowić, ktore,
mby mogli takowe libidines niegodne uśmierzyć. Bo a co iest
felicią na Swiecie, co beatitudinem czyni w tym naszym krotkim
żywocie; o co wojny z nieprzyiacioły prodeymuiemy krew chętnie wy,
lewamy, wszystkie niebezpieczeństwa przyrodzeniu bardzo gorzkie
iako słodkie kąski połykamy? iedno abyśmy w Oyczyznach swoich

mogli

214) mogli bespiecznie siedzieć, bez prawia ieden od drugiego nie cierpieć, nie odnosić tego kto to uczciwie wysłużył, abo od Przodkow ma zostawiono, lub kto siła lub mało, niebyło mu od nikogo wydzierano. Na to są Prawa wszystkie ten Ordo w Rzpltey, bywa ustawiony i quies ta spolna dla ktorey się wszystkie woyny podnoszą, to ma własne pro pugnaculum swoie, bez ktorego nie tylko żywot iest nie miły, ale lepiey daleko, żeby się w pustki wszystko obrociło; i Zwierz na tych mieyscach miał pabulum swoie niżli Ludzie mieszkaiąc na tym od swoich że własnych, ktorzy im obronę debent, mieli tak ostatnie i nieznośne cierpieć krzywdy. Niemasz lepszey i przyrodzenszey iako każdemu z siebie samego i ktoraby mogła efficatig żal i radość ukazać. Niech każdy pomyśli, co to za utrapienie, kiedy kto widzi w swoim cudzą władzą, i kiedy mu wszystkie Jura adimit; co się w sercu dziać musi, i tak zaś o każdym in Uniwersali rozumieć trzeba. A zaś Przodkowie nasi nienaczynili Praw wielkich świątobliwych dla ktorych siła krwie rozlali; pokoy sobie czyniąc. A za iest co nowego w tych Konstytucyach nowo o Żołnierzach uczynionych, czegoby w starym Prawie, i rigidig ieszcze niebyło? a przecie to było tollerabile przez tak wiele secula. Chociaż Polacy ustaw nie woiowali: Bo iż słuszność, iż Jus naturae rationis et Gentium wszystkich, tak ukazowało, nie cięszko to było nikomu pomnieć na ono. Quod tibi non vis alteri ne feceris. A ieśli uczynisz; cierpto; co Vetitis kazała; i teraz ieśli w tych Constytucyach zdaie się być co nowego, choć pewnie niemasz, bo łatwo w Prawa stare weyrzyć gdzie to wszystko naydzie, tylko my in hac Calamitate życząc i prawa przepisuiąc. a bo ie reassumuiąc tylko się tym nieszczęśliwie cieszemy, coż to inszego uczyniło? co wycisnęło na Braciey WMciow ktorzy to stanowili? iedno tak enormia Crimina; tak nieznośne krzywdy, ktore WMć przed oczyma macie, że nawet Mens humana nie iest tego capax, iakiego Prawa, i iakiey ostrości na to potrzeba. Raczcie się tedy iedno WMć obaczyć, et sine passione weyrzeć w to, a uyrzyć
cie

cie że w tych prawach niemasz nic, coby nie z ostatnich uci-

skow pochodzić miało, i na co byście WMć choćby Stan swoy od
naszego dzielicie; w czym wielką krzywdę samiż odnosicie, stysko-
wać mieli, i czegoby Przodkowie nasi i wszystkie insze subsequentia sae-
cula nie postanowiły z chęci iako saluberrima nie znosili; bo kiedy nie
będzie porządku w Rzpltey, kiedy nie będzie Prawa, nie będzie wolno-
ści, kiedy występni nie będą karani to musi być Abyssus iakiś. Nie
dzielcie tedy WMć Praw swoich od naszych; proszę niechcieycie wolno-
ści swoiey; i nie stanowcie sobie separatam Rzpltą, bośmy są wszystko
iedno membra, ale samym intelligendum, bo o Szlachcie tylko mo-
wią, Praw pomnażać pospołu i bronić mamy; ale iako osobnych czy-
nić niemamy, tak separatim krzywd swoich dochodzić; ktore są
spolne, gdyż iedno na to tylko WMć wspomnieycie że skoro przesta-
niecie być stipendiarij Rzpltey, zaraz Ziemiany zostawicie, i pod
tęż Prawo wnijdziecie pod ktorym i my teraz iesteśmy. Jakoby częste
krzywdy były, kiedyby Prawo niebyło. Nie takem iako stricte ro-
zumiał przed tym, kiedyście WMć wspominali na prawę Praw; a-
lem rozumiał, że iako Polska Szlachta comune bonum macie cu-
re; Jednak kiedy to wszystko sieb Rycerstwem nazywacie; a dru-
giey Braci nic, ktorzy są pod tymże Tytułem, i samiż WMć iako wła-
sne Organa swoie na służbę teyże Oyczyzny wyprawuią et privatum
bonum sobie iakieś tylko effectatis. Seym niemoże być na to złożo-
ny, bo ten utilitati publicae debet, nie iedney stronie, ktora divisa
być niemoże; chybaby i Oyczyzny swoiey i krwie et pignora swoich,
wszystkich naywiększych odstąpić chciała; i oddzieliwszy się for-
mować inszy Statum i osobną iaką Rzpltą. Co non datur per
tam stricta vincula, albo tym Dominium z ktoremi niemal pra-
wie z iednego żywota się urodziwszy spolne i iednakie ozdoby ma-
ią iednemi tylko artibus związani, iednaką myśl, iedno velle et
nolle mieć by mieli. Daley co się tknie Prawa o Komissarzach
i to niesłusznie WMć uraża, gdyż to vergit in bonum Reipubli-
cae na pomnożenie i zatrzymanie Stanu Rycerskiego, ktory iest
wtory

216 wtory tey Rzpltey, to Szlachty Polskiey obrazac niema. Kom-
missarze są uczynieni dlatego, aby Potestas Poselskiey Izby nieby-
la iminuta, zeby Rzplta wiedziała co się z Woyskiem iey dzieie
aby Consilia Hetman miał Concivium swoich, bez ktorych zaden
nie iest tak mądry zeby szwankować niemiał; Wszakże co ad
actionem militarem należy; do Scierania się z nieprzyiacie-
lem ad Stratagemata i do innych munia Hetmanskich, to
przy Hetmanie zawzdy zostawało; do czego Consilia non
impedient także i o wydatkach swoich, o placy Woysku, o Po-
pisach, zupełneli Roty abo nie? do przyznania sł[illegible]by, do Rege-
strow, do Sądow, gdyz qva fide do tych czasow bez Komissar-
zow wtym się obchodzono; wiadomo to wszystkim i exem-
praecesserunt. Aże na Expedycyą oną pierwszą Turecką Nona-
gesimi Anni niebyli Komissarze, tak przy JKMci iako i przy
Hetmanie nieboszczyku Zamoyskim. A za na Moskiewskiey
teraznieyszey, wktorey był Krolewicz Władysław, nie także się
działo? bo to ad arcana Libertatis należy, w czym się Listow-
nie trudno szerzyć. Iztąd to właśnie wzięto na tę Expedycyą
przyszłą; Coż to komu złego, abo bez Prawa przyniosło? iż
Rzplta waruie sobie swoie Prawo iako naylepiey może, i chce wie-
dzieć w ostatnim juz prawie zgonie ledwie ruszaiąca się, gdzie
się iey pieniądze podziewaią, i zeby szły zawzdy porządnie.
Inakogo iest od tych Komissarzow Scevitum i co nad Pra-
wo uczynili i Prawo co winno, ktore złych karać każe, et vitia
wszystkie, ex jure belli, wktorym iako naywiększego porządku
potrzeba i naywiększey Discipliny, bo naymnieyszy Error, gar-
dłem wszystkiego Woyska i wszystkiey Rzpltey pachnie zno-
sić usituie. Jezli Komissarzow mniey sposobnych do tego obie-
raią, a to iuz nie iest error tego wynalazku, ale Osob samych.
A iezli Libertas agendi et regendi i w obieraniu Komissarzow, ia-
ko i winszych rzeczach Prawom i wolnościom naszym należących
w Polszcze ginie, to iest zguba i samey Rzpltey. Niewdzięczność
zas

zas, iezli WMć za służby swe cierpiecie, tey ia succurrere nie
mogę, bo abo odmienić abo przymusić animum Principis, to nie
iest w mocy moiey. Nagroda iż mnieysza abo rzadka, nizli słu,,
zby WMćiow niosą, i w tym trudny na ten czas rachunek. Więc
WMć formam tey Rzpltey, modum rozdawania vacanty, iako to
od Przodkow naszych dispositum sit, o tym Ja się szerzyć nie będę.
Życzę i mam to sumopere in votis, aby się to naprawić mogło, a,,
le się iuż tak Polska zepsowała, że raczey optandum nizli speran,,
dum. A te nieszczęśliwe Beneficia wygryzą wolność naszę i iuż
wygryzły. Z moiey strony WMć to wiecie dobrze, że z samey moiey
osoby odnieśliście WMć na co mam siła świadkow w mowach
moich, tak przy JKMći publice et privatim wielką wdzięczność
za krwawe i mężne zasługi swoie, i teraz i teraz iterum atq iterum
WMM PP. i Braci dziękuię za to, żeście sławy dawney Polskiey
zelżyć i podeptać temu Tyranowi niedopuścili. Podniście WMć
wielkich nagrod, i wszelakiey wdzięczności, ale oto proszę, aby,,
ście o zapłatę w pretensyach swoich tak się moderowali, iakoby
ultra fas et ius nic nie było, bo zda mi się że daley się zabrało tro,,
chę nizli słuszność niesie. A na ciele swoim własnym wyciskać
ostatnie krwie krople i ledwie spirantem animam zaduszą.
Patrzcie WMć iakoby to przeciwko sławie WMćiow contra rem
fortissime gestam, i z podziwieniem wszystkiego świata, i prze,,
ciwko przyrodzeniu prawie być musiało, a zatym wszystkie facta
WMćiow tym byście podeptali i musieli byście exteri tak sądzić cze,,
goście nieprzyiaciołom zabronili, toście sami rękami swemi wni,,
wecz obrocili. Seymy nasze choć przez wielkie uczęszczenia bez ża,,
dnego skutku dobrego cięszkie i gorzkie są barzo; Ja iednak nie będę
rozrażał żeby był złożony; ale żeby na ten Akt sam tylko ktory WMć
w swoim Liście wspominacie, tego dobrym sumnieniem radzić nie
mogę, ponieważ Saluti Reipbca Seym należy, i ratunkowi wszyst,,
kich Praw dla ktorych rozmnożenia, tyle passi sunt Przodkowie
nasi, a my spolnie żeśmy na zatrzymanie ich powinni, i naprawienia
z swego mieysca ustąpili. I łatwo byście to WMć poznali sami na
sobie; co my lubo to teraz przy Prawie cierpiemy, że skoro Arma de,,
pone,,

) ponetis, aż do Domow swoich, i ad munus Civile się wrocicie, ia-
ko żyć bez Prawa; odpuścię mię proszę, że ad palatum nie mowię
i tey Trucizny WWMMę Panow dissvade o ktorą byście sami zgubić
chcieli. Zalecam się zatym: etc: etc.

List Xcia Zbarazkiego Kasztelana Krakowskiego o Woynie Szwedzkiey.

Radziby nasi Końca Woynie Inflantskiey doczekać się mogli; wierzę
że gdyby wszystkie Rzpltey zawody przeciw Sudermanom czynione
do gromady zebrane; zdumiewać i żalować by nam przyszło; z iedney
strony wielkość sumptow i krwie Ludzkiey niepomierną stratę; z dru-
giey podłość korzyści tanto pretio nabytych uważaiąc; Bo choć nie-
raz wszystko robur nieprzyiacielskie szwankowało, choć za szczęściem
JKMę i dzielnością odważnych Wodzow odnosiliśmy zwycięstwa,
przecie ich nie było czym prosequi, ale zawżdy na przywitaniu zostać.
A czymże się to działo? iedno tym; że nieprzyiaciel ze wszystką swą na
nas wsiadł potęgą. Tu zaś u nas i rada i gotowość słaba była i właśnie
iak przez sen włokła się obrona, bo wszystko nie według proporcyi czy-
niono, zgoła dawna przypowieść znacznie się u nas werifikowała:
Że skąpi dwa razy płaci. W prawdzie wszystkim obmierzły Pobory
bo dawaiąc ie tak często, ani Skarbu zapomodz, ani w żądzach pu-
blicznych ukontentowania Ludzie pozyskać niemogą; Gdy przez Mor,
Drogość, Nieurodzaje, Zdzierstwa kup swywolnych zaduszona
większa część pożytkow naszych. Lecz zawiodszy się nie trzeba
mowić niemogę; a ile tyle zawiia się u nas dostatkow wszyst-
kie ku publicznym (: ieżli do tey woyny przyidzie :) muszą być go-
towe Ornamenta; bo godne Inflanty kilku Poborow, tegoż fides
et reputatio publica do obrony Inflant obowiązana, tegoż u-
krzywdzenie JKMę, tegoż Granic WXLitt° bespieczeństwo godne.
Ale rychley Seymowa zwada nachyli nas do Poborow niżli się to
tym skryptem sprawić mogło, ile ieśli JKMę do pogłaskania Ani-
muszow Ludzkich skłonić się, a do ordynaryinych Rzpltey Pobo-
row insze extraordinaryine przygody dla sławy i ozdoby swey i
kwoli dobremu z siebie przykładowi przyłożyć będzie raczył: Wiel-
kaby Aerrary publici byłaby aukcya z Dobr nad dawne Prawa
w Ekonomie obroconych, a przytym gdyby płaceniem Myto, wy-
bieraniem pogłownego Żydowskiego i Tatarskiego obroceniem
do

do Skarbu Towarow Leśnych: które w naszych kraiach za dobrą (219
Fundosinę stoią: i minkarskiemi dochodami publiczną Indigen-
cyą ratowano. Co się tycze wydania uchwalonych Pieniędzy, nie
było onym mowić, kiedyby owe dyskursy polityczne, które się na
każdym Seymie zawiązią. De Crano enigendo mądrego iakie-
go Salomona rady były do skutku przywiedzione. Lecz tu tym to
u wolnych Narodow, że nie miewali publicznego Skarbow i Pienię-
dzy surych Składu, nie śmieiąc go nikomu powierzyć. Przeto i nam
zastanałych naśladuiąc zwyczaiow, przyszłoby Ordon swe na
pewne Raty rozdzielone pogotowiu mieć, i one na te Summa Expeda-
cyą wydawać. Drugie requisitum Wojny: Żołnierz ten według
czasu, mieysc, okazyey i nieprzyiaciela zbierany być musi. Przeszła
Szwedzkich Wodzow nadęta ponurość, i za nię idące częste kle-
ski były dotąd Wodzem naszey Opinicy, iakoby ten nieprzyiaciel sa-
ma do spolnego potkania, wystawy, zawrzeć mógł być zwrowany.
Bywało to za Starożytnych czasow, że ta i owa strona godzinę, i
mieysce sobie przyrzekszy swoię, wszystkę na plac wyniosła Po-
tęgę, i tak się długo biła, aż iedna z nich do szczętu starta była.
Z tych teraz przykładow nikt nie naśladuie, bo dzisieysze
czasy, sita przed Starożytnością dowcipu w Krauach woiennych
mają. Wtąż i my na Karolusowe woiowanie niemamy się spu-
szczać; bo ow byle się o Woysku naszym dowiedział, zaraz i zacz-
że Zamkow oblężenie i wszystkie insze okazye nucał, a ostęp bi-
twę w Polu zawodził. Jego zaś Potomek iesli gdzie czatą a prze-
mocą ex improviso przydybany i szarpniony być nie może, tedy
się pewnie od Morza, Zamkow, Lasow, Błot, Rzek, Okopow cum
Summa rei nie da wywabić. Zgoła ile w owym do starcia i stwor-
zystych boiow zapał czywości była, tyle w tym przy surych pierśiowych
i przemysłach iest perseweracyi. Jeżli tedy blaha experyencya
moia, i wielu doświadczonych Mężow zdanie: Którego zwykłem
zasięgać: i cokolwiek może; Naprzod rozumiem, iż przez pułtrzecia
Tysiąca Koni Husarow, Dwoch Tysięcy Koni Raytarow, Tysiąca
Koni Kozakow, Pięciu Tysięcy Piechoty Cudzoziemskiey i z Dra-
gonami, Czterech Tysięcy piechoty Polskiey Ktokolwiek by się na

Woyne

220) Woynę Inflantską porwał, ten mogłby wprawdzie Litwy i Kurlandyi oganiać, i czas iakokolwiek ciągnąć; ale amissu rekuperować, nieprzyiaciela przysiodłać i pociesznym prace swoiey Koronować skutkiem. Niemogłby zadną miarą. Przyczyn tego mego rozumienia niewypisuię, bo iż u nas rzadka rzecz milczenia; tedy i to ku przestrodze nieprzyiacielskiey prętko by się rozsiało. Prawda to iż przeszłych czasow mnieysza, potęgą woleli dać żywot wydrzeć niż bez pewnych warunkow, w ręce zwycięzcy przychodzić. Krotko mowiąc: A to my tych Smieci przez kilka dziesiąt Lat z Granic naszych wymieść niemożemy; a podobnieyby to było za Karolusa uczynić; ktory był nowym Panem, ktory Tyranstwem ciężko się poddanym przykrzył, ktory miał sobie w Szwecyi przeciwnych wielu Ludzi, Krola Pana naszego stronę dzierżących, ktory na ostatek Dunskiemi i Moskiewskiemi Woynami był rozerwany; niż teraz za Gustawa, ktory, i Doma tranquillis rebus fruitur, i w Inflanty mocniey niż przed tym nogę wstawił, i z Sąsiady wszystkiemi Pokoy sobie uczynił. Jeszcze i tę mogłby kto czynić nadzieję, że Gustaw w Inflanciech woiuiąc Ladaiako Szwecyą odiedzie. Boże day by to tak było. Lecz barzo by na onego poszedł, ktory wszystkie bramy osadziwszy, iedney tylko naypotrzebnieyszey na ktorą nieprzyiaciel zmierza zapomniał i otworem ją zostawił. A lubo się iuż wyżey difficultates Morskiey Expedyciey wspomniały, wszakże za tą okkazyą ieszcze przydam; iż ieżli się na Kozakow spuszczać, tedy to rationi adversatur, bo insza Kuzini Ponti comoditas; insza też Morza Baltyckiego. Tam furtivae exuniones nadać się mogą; ale tu Straż na Morzu zawsze potężna. Tam wiadomością mieyść siła narabiaią, tu niewiadomością prętko by zginęły. Tam o przystępne brzegi nietrudno, tu Porty Szwedzkie dobrze obwarowane, a sama Szwecya naturaliter skałami opasana. Lecz gdzie Zaporohy, gdzie Inflanty, gdzie Szwecya, gdzie Czołny,

gdzie

gdzie Armata, gdzie żywność? nie tylko mowić, ale i myśl
ść nad tak płonną nadzieją bawić. Zkoda. Więc i na Liwurę co,
ra zadrzeć by musiała, gdy sobie przeszłe Kozackie ruszenie przy po,
mni; a nie tylko na Liwurę i na innych Prowincyach ktoreby prze,
chodziło: Ukraina też ich męstwem wiele kroć obroniona, nieuro.
cośby na to rzekła? Aże śliby ich rządem przez Finlandią: iako nie
ktorzy mniemaią: chciano, tedy, i dakazać tego trudno; i nie po,
chybnie z Moskwicinem o ktorego granice ocierać się trzeba zwa,
dzi śliby nas; owa to pewna, że Kozacka Expedycya przyniosłaby
śiła złego, to wątpliwo ieśliby do Szwecyi doszła.

Votum JW. Pana Zamoyskiego Kanclerza i Hetmana Kor: na Sejmie walnym Warszawskim 1605 R.

Radbym od wszystkich słyszan był, bo nie dobre zwyklem mie,
wać Rumoczne słow swoich; ktory ręce mowy moiey raczey Ludziom
u dawaią. Długo się bawić nie będę, ani mogę, bo i zęby i zdro,
wie straciłem; z starości Kaszlu i innych chorob nabytem, iednak
mi tego nie żal, ani mnie wstyd, bom tego wszystkiego nabył, nie
na iakich sprawach niepoczciwych, ale na posługach JKMci. i na
posługach miłey Oyczyzny mojey. Będę tedy krotko mowił.
Pierwsza część słow naszych, iest o postronnych; ale ci nie zaba,
wię się, bo trzeba tę materyą dobrze Kłosować a nie ladaiako ią
odprawiać. Bywały te czasy, kiedy się te rzeczy w oczach ia,
ioby na wsiadaniu odprawiały, teraz iuż trzeba statecznie i
gruntownie wszystkie circumstancye oppatrzyć, bo in isto actu
solenni wotowania ad Comitiatem rogationem, być może nie tyl,
ko Cives, ale i Cudzoziemcy; Zatym mieysca innego i czasu prze,
trzebuie tu Consultacya. Teraz do propozycyi WKMci. mowiąc, a
naprzod o Tureckim niebezpieczeństwie, przyznać muszę, żem
iako żyw nie był w większey trwodze od Turka, iako teraz, ocz,
pisałem do Pa Podkanclerzego Kor: żeby był ode mnie WKMci. o,
znaymił, żem się nigdy tego nie przy, aciela nie bał, iako teraz za,
tym zapałem w Węgrech, ktorego, ktoś kolwiek iest abo był przy czy,
ną niepraw nie tylko tam temu Królowi ale i Oyczyźnie i Rzpltey
niepraw i wszystkiemu Chrześciaństwu. Bo jeżli ich ta raza z

Węgier

222) Węgier nie wypra, to my iuż wnet mamy Sąsiedztwo Tureckie, Ktore, iako straszne i załosne horret animus meminisse. Rozumiałbym żebyś W. K. Mć tu zaraz z tegoż Seymu Posła Wielkiego Swego do niego posłać raczył, i iako naymniey i nayostrożniey z pismem Swym bawić się; bo oni lubo barbari barzo się iednak pisma trzymaią, i tak iechowaią że nim częstokroć, gdy do iakich Traktatow z nimi przychodzi oczy wykalaią. Tak prętko iakoby potrzeba było, wyprawić się niemoże; trzeba tedy do nich pisać ostrożnie. A iżbyś W. K. Mć teraz zarazem z Seymu Końca do niego wyprawić raczył wprzod ktoryby mu, i przyiaźni W. K. Mci i Federa przypominał, i do tego o Wielkim Posle W. K. Mci opowiedział, Ktory potym i Przymierze ponowić może, a prosić go będzie, żeby według Pakt Woysku Swemu infestare fines Nostros niedopuścił, i zgołaby na Granice nasze nienastępował; Więc i tego dołożyć się może. Że Krolowie Węgierscy bywali Krolami Polskiemi, i Polscy Węgierskiemi, możebyć aliquid conclusum in ijs Regnis. Prosić tedy go, żeby Iuri nostro non praeiudicaret. Drugie Sąsiedztwo mamy z Tatarzynem. Jest to tak że się z przyiaźnią wielką nam odzywaią; ale przecie się Upominkow dopominaią, a nie dziw, bo i sługa nasz gdy mu na co potrzeba, a nas prosi, dać musiemy, tak i on iż niedostatny iest, a to od nas ratunku chce. Ja rozumiem że niezawadzi tego Charta mieć na Smyczy, może się go za okazyą spuścić i cokolwiek uchwyciemy z nim. Te upominki; a to drudzy u Żydow upatrzyli, ia z innych rzeczy pożytkow nieumiem sobie upatrować, iednak co pewnego postanowić potrzeba zkądkolwiek, ia nie od tego, co z niemi zaś traktować, to in Secretiori Consilio być musi. Co się tycze Moskwicina, od tego wielki był przed Czasy strach, i teraz iest; ale daleko większy był, poki S. p. Krol Stefan onego Iwana Wasilewicza nieposkromił, wielkie szkody i mordy od tey tam strony poniosły publice temu Xztwu mieysca Ko S. Były te Consilia Stefana Krola wespoł i z Sixtem Papieżem, gdy o expedycyey podniesieniu przeciwko Turkowi zamysliwali, żeby było nietylko

tu

tu od nas, ale i od Moskwy przez Persyą Woysko przeciwko niemu prowadzone. Takoż iuż się był fundament założył, i Sixtus nie baczących na to swe Myśliony chował. Ale potym gdy Nowinę o Smierci Stefanowey wziął Sixt. płakał i powiedział: Nos autem putabamus quod iste redempturus erat Israel. Było to bowiem Laudabile propositum, nie tak iako nasze teraźnieysze zamysły, żebyśmy iedne ode Dnia do Dnia odwłoczyli, iedne zawzdy pod strachem, a iak by na Sprawie był defectus, i Sądzieny i nie wiemy iako swego intentum mamy in ipso initio Stefan odumarł, Sprawy tak wielkie rzeczy były i sprzątnione. Radziłem ja i pokazałem do tego sposob, na przedsięwzięcia Panowania Wkłe; żeby było do Cząsza i do inszych Panow Chrześciańskich z tym postąpić; nie zdało się Jkmć drugim, mnie dosyć na tym, żem Conscientyą swoię, w tym exonerował, i to com był powinien pro mea fide ergo Patriam; żem radził i powiedział. Ale że tu non unig, sed omnium Sensy requirit, a te rzeczy poszły w translapsi. Uczyniło się było przymierze z Iwanem Wasilewicrem po śmierci iego uczyniło się było i z tym dzisieyszym Xiążęciem Moskiewskim. Z strony Dimitra radziłem Wkłe. żebyśmy się wprzod tego przymierza, nie tylko facto, ale i subsistione facti strzegli, rozumiejąc, to być nie tylko przeciw dobremu, i Spokoyney Rzpltey ale przeciwko samemu duszemu zbawieniu. Radziłem tedy aby ta Sprawa zastrzymana była aż do Seymu, obawiaiąc się żeby za tą Skwapliwością niektórych mimo pozwolenie Wkłe. i wszech Stanow, gdyż Rada Seymowa, przecie postronne kroie wiedzą ze go Naród nasz prowadzi, żeby ten Borys, ten Klop narodu naszego; Cośmy Moskwie tak krodzi byli za Króla Stefana, teraz iadalako niepodeptał i uniwec nie obrocił. Wolałbym był, żeby się to było za pozwoleniem wszech Stanow, z uchwały Seymowey Seymowa zwłaszcza potęga działo i odymawiało. O tym tedy Osobie tego Dmitra, który się mieni być Synem onego Iwana; prawda: że miał dwoch Synow, ale iednego pozostałego, którym on mieni się być, tak było słychać, że było zadawnione. Przebog. czyto Plauti, czy Terencyuszowa Komedya? Jeżli to rzecz podobna zamordować kazać kogo a zwłaszcza in re Statu, a potym nie patrzyć, iżli ten a nie inszy zamordowany iest; Taka rzecz

cza

224) czą mozono byto kozta abo Barana podtoczyć, ieżli to za-
bić Kazano, a potym nie doyrzano, ieżli i kogo zabito, ale i ottom
tego Dimitra, ieśliśmy mieli tę Panne do tey Moskwy prowadzić?
Sąsiz. własni inni stanedes Xięstwa tego Mos kiewskiego, Włodzi-
mirskich Dom byt własny stanedes tegoż Xięstwa, ktory iż iuż
z sredł, po nich własnie iure Successionis i stanedi tanjś przy cho-
dzi na Dom Suryskich, tak iako w Ruskich Kronikach, Łacno
się tego dowczytać. Jabym rozumiał, zeby tam trzeba kogo co-
chcey posłać, ktoryby się dowiedział co się tam dzieie? bo mnie
się rzecz zda niepodobna, zeby do tego czasu, iuż co znacznego
w tym się stać nie miało. Będzieli co dobrego? co się mi nie zda
humanitus rzecz niepodobna? iako Pan Bog cuda swe pokaże;
Daley Mitt. Nayi: Krolu zewsząd tę koronę uciszyć, i u kogo z drugie,
mi Sąsiady stateczne się kogo trzymać i Comercia postanowić mo-
gą. Co obliwie z Krolem Angielskim Pakt potrzeba tak dla
Comercia i snadnieyszych standlow, iako daleko więcey dla snadniey-
szego rekuperowania Szwecyiey. O Inflanciech rozumiem, że i nd
tych rekuperacyą kosztu i pracą, chociaż mnieyszą trzeba łożyć; o trzy
mieysca ieszcze idzie. Narew, Pernawe, Rewel, ktore pewnieby się
były do tego czasu odebrały bysmy się byli trochę rządniey z Seymu
Krakowskiego roziechali, iakoż iuż tam mnieysza praca została, wy-
iąwszy Rewel, ktoregom ia w prawdzie nie widział, ale Pan Lwow-
ski ogladał, ktum iego dość obronny, a dnakże machina ieśt
wielka, rzecz iest niepodobna, zeby in illa mole niemiało się gdzie
iakie snadne mieysce do oppugnacyey opatrzyć, i zdanyć, podobne
być i tak wielkiego kosztu, ani pracy niebyło potrzeba, gdyby się by-
ła wczas Esthonia odebrać mogła, w czym nie zasypiali smy w po-
winności naszey od WKMci: tego się upominaiąc, cos nam był WKr
Mć obiecać raczył, razem po śmierci sławney pamięci Krola Xięz
Szwedzkiego Pana Ojca WKMci; przypominaliśmy obietnice WKMci
i Pakta Conventa, kontentuiąc się tym że WKMć na to się oglądać mu,
sisz, zebyś w przed Krolestwa swego dziedzicznego Polskiey dostał,
czekaliśmy powroceniu się WKMci: z Szwecyey, gdyż iuż był WKMć
Polskiey tamtego Krolestwa dosyć raczył. Znowu upominaliśmy się
Esthoniey. Co nam co i przedtym odpowiedziano, że WKMć dega-
dzać

drać rzeczom Szwedzkim musiał, abyś WKMć między firma-
tus wtym tam Królestwie był; Co żbyto czynić takesmy byli wtym
zapadli, trudno z Panem kazdy chodzić, ale materia ta reflekten-
di magis quam corrigi possunt. Domowe Sprawy, wktorych na
przodkładę insolentiam Żołnierską; barzo się bowiem koło roz-
zaty. Namnie Hetmanie trudno wtym rządu patrzyć, żadnym
sposobem temu niepodołam, raz i Hetmanstwa oni sobie uzurpują
wręc i Konstytucyami enervuią władzą Hetmańską; że trudno abo
niepodobna rząd uczynić: Kiedy co Żołnierz zbroi w woysku, nie każ
go Hetmanie, ale in foro competenti pozwy. Taż Konstytucya, aby
Żołnierz niemógł czynić Schadzek, ani Konfederacyey żadnych bez wo-
li Hetmańskiey; Zaczym gdy się w Inflanciech buntować byli zaczęli
rozkazałem zgromadziwszy ie, tę Konstytucyą czytać, rozumieiąc tem
ieh tym prawem od tych Buntow pohamować miał. Ale że wtyże Kon-
stytucyey dołożone tego, iż razem exceptcya uczyniono; Chyba żeby im za-
płata zatrzymana była, gdy się im nie płaci, na czas wolno się im Kon-
federować i buntować. Jest i druga Konstytucya: Nie każe Hetmanie
bez Laurice Rotmistrzow; Kiedy oni sobie Rotmistrze praktykuią, iakoż
nie Laturcyszego, że z tegoż koła sami, i tak im mine omnia wychodzą.
Musi tedy koniecznie starania do tego przyłożyć i władzą Hetman-
ską którą przed tym mieli przywrocić, i naczey dyscyplinam militarem
wspomnieć szkoda. Daley otia sunt vitia, trzebaby temu zabrzeyć, żeby
nie należały, ale in negotio bellico Żołnierz był. Zaczym snadney by się
i Czarsiom Tatarskim zabrzeyć i zprawdą Kozakow pohamować mo-
gło. A iako vitia Żołnierskie Legibg et poena coercenda, tak pewnie też
że iest Ludzi cnotliwych między niemi, którzy, za krwawe postugi swe dla
WKMci i Rzpltey godni są wszelkiego poszanowania, godni i hoyney
Laski WKMci: Bs Mc Mc. Oto ja z powinności mey uniżenie proszę
WKMć: Strony Sprawy reintegracyey Szwedzkiego Królestwa kładę
nie między postronne rzeczy, ale za nasze domowe, bo maiąc WKMć
z tam tego Królestwa; krzywda WKMci; krzywda nas iest wszystkich;
i onę pewnie, i czynić i zastawiać się do gardł naszych powinni iesteś-
smy i gotowi. Życzemy WKMć Szwedzkiey, a życzemy z serca, ale strzeż
Boże, aby za tym miało co przeciwnego przypaść obrzydzeniem na WKMć.
Rady tedy takie we wszystkim, tak i wtym pilnie potrzeba, trzeba zd-

typ

226) bym wiedział sposoby ktore WKMć do tey Sprawy mieć raczysz
ktore, gdy będę wiedział, doznasz WKMć wierney i uprzeymey Rady
moiey. Toż do spraw domowych należy, Luxum pohamować, potrze-
ba więc i do nas Rzemieśnikow Cudzoziemskich zaciągnąć, ktorzy
od nas dostawszy tanie Materyey, drogo nam potym każdą rzecz prze-
daią. Ale do Luxu mowiąc uniżenie proszę WKMć: żebyś nas przy tey
aequalitatem Swobod i wolności naszey, tak, iakoś nas zastał zachował,
a nic zgoła odmienić nieraczył. Nic nam po tych obcych Tytułach,
bo iako Tytułami tak i inszemi rzeczami nad inne wysadzać się
chcemy; proszę WKMć: żebyś iednych Familiey nad drugie niewysa-
dzał. Dość ozdoby ma Polski Szlachcic z Swobody i Prawa swego
Tak się Przodkowie nasi i my im ea aequalitate kochamy; że i na onych
Ziazdach z Panami Chrześciańskiemi Krola Władysława ktory pod War-
ną zginął, i potym za Zygmunta Maximiliana Cesarza potykane wie-
le Ludzi Stanu Rycerskiego tey Korony roznemi Tytułami, ale oni wo-
leli, i wolą rowno z tuteczną Bracią swoią rowney wolności zażywać
i nic sobie nad żadnego z nich nieusurpuiąc. Jakosz i naymnieyszego
Szlachcica rownym sobie we wszystkim kładę, i rozumem żadnego nad
się nieprzekładam, każdego wrowni; ta nas aequalitas trzyma, et in ea
Libertas Nostra consistit. Z tych wynoszenia się nad drugich Luxy ro-
dzą się; kiedy żebyśmy iedno nad insze pokazali, hoyno nad wszystko
wydawamy, i rozrzucamy, że nam dostaie i pieniądze mamy, aliści
kiedy się sami z sobą porachuiemy, miasto pieniędzy mamy Pozwy.
Daley Nayi: Mili: Krolu rozumiem temu że WKMć tym się do mnie
obrażać nieraczysz; kiedy to co w Sumnieniu wiernie WKMć: powiem
i z powinności swey dosyć uczynię; bo iż Oyczyznę i Rzpltą miluię
i WKMć: iako głowę Rzpltey in cuius salute Salus Rzpltey dependet,
milować muszę; i nierozdzielam Ja WKMć: od Rzpltey, wszystko to
iedno być ma, i kto to dzieli; źle czyni. Znieść tylko to trzeba, czym
się Ludzie trwożą za złą Informacyą, co nie z WKMć: ale z kogoż
inszego pochodzi. Brodnice Possessyiey wyprawy Krolowey JeyMć:
Matki Krolewicza Jmci, nieradziby pozwolili niektorzy, nie z żadne-
go Odium, abo niechęci ku WKMć: abo Krolewiczowi Jmci, iedno że
się obawiaią dismembraciey, ktore się nam samym i Przodkom na-
szym dały znać. Ale żeby Krolewicz Jmć Sustentacyiey Kondycyi
swoiey

swoiey mieć niemiał, żaden nie iest, ktoryby tego chciał, czego WKMć samą rzeczą doznasz. Także i o Koronacyi Krola Imci boią się: niedla tego, żeby tego Krolewicza Imci życzyć niemieli, gdyż to onego minąć niemoże, ale dla tego że gdziekolwiek była Koronacya za żywota Krola drugiego, obracały się Regna in hæreditariam Successionem. Daley i tego wtym ostrzedz chcą, żeby Rzplta niebyła gravata, ale Libera zostawała, żeby gdzie co takowego przyszło mogła certis Conditionibus Krolewicza Imci obrać i to przysiądz abo ono odmowić, czegoby odmienić nie mogła, gdzieby iuż teraz zarazem Krola gotowego na on czas po zeyściu WKMć miała. Życzą tedy wszyscy abyś WKMć iako nay dłużey panował, życzą i tego, żeby po WKMć nikt inszy, tylko Potomek WKMć na tę Stolicę nastąpił: ale przytym proszę o dobrą i przystoyne chowanie Krolewicza Imci. I mowiłem i pisałem WKMć wielkiego cwiczenia trzeba Synowi Krolewskiemu, wielkich virtutes Regias temu, ktorego in Spem Regni chowaią. Z młodu się uczyć ma Iustitiam colere, Sapientes consulere, Assentatores fugere i wiele natym należy, czego się z młodu przycwiczyć i z kim się zabawiać, bo tak pospolicie bywa że czego się człowiek z młodu nauczy z tym i umiera. Appendix owa WKMć strony Artykułow Bełzkich. Ja nie wiem, to Wwdztwo i Artykuły Bełzkie z iakiey przyczyny ad invidiam podawaią do WKMci, a to z strony Koronacyey, niedotykaią tam zgoła wniwczym dostoieństwa WKMć. Racz tylko WKMć ten Artykuł czytać rozkazać, tak tam właśnie stoi. Trzęsie się między Ludzmi żeby niektorzy Krolewicza Imć Koronować zamyśliwali. Boże tego tego nie day, aby co wszem należy miało kilku uzurpować, Umieią Bełzanie iako i drudzy tak dobrze ochraniać i szanować Dostoieństwo WKMć Pana swego niemniey niż drudzy. Byłem ja też tam iako Urzędnik tam tego Kraju, miłuią cię Pana swego służąc wiernie, i powtore mowię, służąc wiernie. Dziwuią się żeśmy tak peregrini in Rpbca Nra, że Dignitatem Regis ochraniamy, niemasz w Prawie iedno Mttas Regis w Statutach i Konstytucyach iest, ale Dignitas Regis nie iest. Dignitas WKMć niemoże być większa iako miłość Lu-

dzka

dzka, miłość Poddanych przeciwko WKMci; Lacnoc o pieniędzy
Lacnoc o pomnożenie Państw gdy miłość poddanych tych mieć będziesz, wszystko ztąd WKMci przyidzie; ale bez tey trudno co porać
naszey Wolności; w ktorey tak się kochamy, że bez niey zgoła być niemożemy. Iako Ryba bez wody, tak Szlachcic Polski bez wolności, tę iż
miłuiemy i Oyczyznę i Pany swe miłuiemy. Iakoż lubo libere Panom swym, inaszi brzo dkowie mowili, nieślychano przecie ani czytamy; żeby
tak Pany swe iako ci oni Korkiem Kloli: Każdy Krol na Łożku umarł. Co wszystko iedno miłość Oyczyzny, i miłość wolności sprawowała.
A Sejmy dla czego składane bywaią? pewnie nietylko dla pokoiu, bo
by ti żaden z Stanu Rycerskiego, ktory iest fundamentem Rzpltey nie
stawił się, ale żeby Si quis nocivum quid in Republica id comuni auxilio et
Consilio avertat. Z tąd Senatorowie wolno z Krolmi Pany swemi mo
wili i przysięgą się sami do tego obowiązali, a przed czasem lepiey niż
po czasie. Bo bowiem kto naylepszego Charta będzie miał, kiedy go nie
rychło zemknie, nieubrzmie; lepiey że pies i nadaremnie szczeka, aniżeli
ten czas, kiedy wilk owce pocznie iść; iżby dobry Pos podarz z takim
psem na gałąz rozkazał. Co wszystko Krolowie od Rad swych wdzię
cznie przymowali. Czego on Jagiello iest dobrym przykładem, ktoremu
Olesnicki Lubo libere mowił, iednak tak Olesnickiego miłował, że Cy
na swego iemu samemu oddał, i curam iego zlecił, i pierścien swoy lego
wał. Tym sposobem zawsze od niebespieczeństwa Oyczyzna nasza, a
nie inszym wspwana była. Potym Apostrophe ztąd czem, uczynił wstawszy
do Oyczyzny wprzod a potym do Krola. Moia miła Oyczyzno, bodayżem
ia tego nie doczekał czasu, abyś twoy Status i stosiste Libertatis w
naymnieyszym punkcie odmienić miał, bodayżem ia to wszystko za
legł. Potym do Krola. Miłuyże Nay: Pani Krolu tę Oyczyznę naszą, iest
ci także cię Szwecya genuit, ale też ta excepit i geny twoie ma iemu
ztąd daleś; i Honor et Ornamenta wszystkie ztąd masz. Cnoty,
we Duszę Tęczynskich i Tarnowskich ktorzyście Oyczyznie tey cnotliwie
służyli, i ią miłowali; ktory teraz na oblicznosć Pana Boga swego pa
trzycie uprośćie nam, u moście tey Oyczyznie naszey spolney pomnożenia
wszystkiego Szczęścia i Doma i nad nią przyiacielem. A WKMć da Pan
Bog że iesli tak iako Przodkowie WKMci Oyczyznę tę nasz, Nas, i
wolności nasze miłowac będziesz nie zeydziesz ztąd az Satur bono,

rum

nam dienum i Potomek W. M. Potomkom naszym pano wać
będzie

Zdanie X. Imć. Krzysztofa Radziwiłła Hetmana Polnego W. X. Lit. na Konwokacyey Wileńskiey 1600.

Życzyłem sobie tego, abym w tak rozrzuconych Animuszach i w tym rozumowaniu Sentencyi, mogło co takowego w presencyi W. M. Panow przyyść, co, by służyło nie tylko ku ułożeniu rozkurzonej Cyczyzny naszey, i ku zniesieniu zdań i rad W. M. Panow na ten czas wzdawnionych, ale i czymbysmy pericula urzążące nad Cyczyzną consulto quidem sed tamen mature avertere mogli. Lecz iż mi tego Experientia Consiliorum Magis magistra niepozwala, iako temu, który dopiero Tyrocinia nie iakie in tam cele berima Corona tantoq; concursu Hominum prudentissimorum wydawać poczynam. Niemogę nic W. M. Panom takiego obiecować coby W. M. w ostimulum aliquem, nie rzekę addeci dendum, ale tylko ad pewnitą considerandum presens negotium uczyniło. Jednakże iż to Jchmć P. K. Bracia Po, urzędu Rodzienskiego pomnie mieć chcieli, i to na mię, nuilum plane et re luctantem włożyli, abym dogadzaiąc woli Jchmć przedsięwziętey. Jchmć wtey Materyey vestigijs Instrukcyey mnie od nich podaney insistendo. Krotko W. M. Panom przełożył, a przystępuiąc do niey Jchmć P. P. Bracia ozte ry przeszkody et impedimenta przez które ten Konkurs Ludzi oboyga Stanu Senatorskiego i Rycerskiego tych rzeczy które nam od Króla Jmć. Pana proponowane do własnego Skutku przyprowadzić niemoże. Naprzod że się to obmyslawa nie urzędow i potrzeb Rzpltey nie na swym mieyscu odprawuie, gdyż mamy na to prawo aby takie Consilia et Comitia nie w Wilnie ale w Warszawie zawierane były. Też prawo że się to nie swego czasu tu czyni bo takowe publici et finales Congressy ni nisi biennium peraguntur. A teraz nie tylko dwie Lecie, ale ledwie dwa miesiące temu minęło, kiedysmy własny ziazd nasz odprawowali, gdyż do tego ustniosą nationis Consensy et ustniosą Sententiam Concursą requirih. Niemogą Jchmć P. P. Polacy nic na nas bez nas, ani my na nich bez nich, a rzekę więcey, nieumiemy my sami na się bez nich, ani oni bez nas stanowić; a kiedyby się disciplina militaris tu namowiła, iakoby do effectu przyszła, ponieważ tam tego Narodu niema, ta gromada w Woysku Inflantskim służy, iż tedy non suo loco et tempore non modo tuby się postanowiło cokolwiek iakoby to vigoni iure obtinere albo na swych nogach stać mogło, a co więcey Jchmć P. P. ten Concurs nasz aperte contra Constitutionem pugnat. Iż tedy ani Pa, ani Poborowy ani

Czego

230) Czopowe, ani: hyta nowe podwyższone, ani żadne Cracovie nie tylko unię aut pluriu, ale ani Principia ani unię abo aliens; tylko nationis authoritate introducowane będą, gdyż iure grave injuria my tu na Bracią naszą takowe rzeczy wkładać będziemy. Coż czynić? opuściwszy ręce wszystkiego zaniechać, i zniszczonym do Domow się rozjechać, nie zdam się. Ale ponieważ gwałtowne potrzeby i niebespieczeństwa od poborczych nieprzyiaciół Ojczyznę nalegaią, trzeba zdrowem Radam temu zaradzić. O tedy na którym z Wmciow amor communis Patriæ nie amor certæ personæ wyciśnie, nato i ja z Bracią swą przypadam hac cautela adhibita, aby się in posterum takie rzeczy nieinnowały, w pospolitości tylko. Nacyey inne stanowiły, bo taką sprawą nic nam po Seymach i czego by tam kto nie dopiął tedyby na takowych zjazdziech, kiedy to co się tam zawsze, vim suorum miało iakoby na iakich przenosić nach dopinał. Coż tedy z strony Koronnej Ziemskiey rozumiem, iakom i przedtym natrącał i na Seymiku Drohickim ponawiał, że ta Skutku swego nie weźmie, byśmy i dobrze cośkolwiek między sobą Konkludować chcieli, ale trzeba by iąć z innego końca: iako mowią: zacząć, to iest: mestindować ante tych ich rozpustom i nieżyczliwym Ojczyźnie Stanom. A to nie inszym sposobem iedno zapłaceniem Żołdu, gdyż niemoże być żaden Sługa tak dobrze w kluczu posłuszeństwa zatrzymany, iako żołnierz, kiedy iest zapłacony. Zapłata zkąd ma być? Zacno się obaczy, kiedy Wmciow wszystkich zgodne vota concurrent iako i teraz pericli tantem Patriam et exitiales manę postulantem porażować, warowawszy to, aby do tak Ich ratunków bez Seymu więcey na potym nie przychodziło, i w sequele nie szło. Strony Dimitra Moskiewskiego, iż się nie ponawia, ja też nic nie wiem Wmciom powiedzieć nie mogę nadto, co mam w zleceniu od Braci swych aby się Rzeczpospolite Ruszenie stanowcze namówiło. Ale czasu aby nie dla spodziewanej wymowy wymredzity. Rozumieią to Jchmć P.P. Bracia, że ofiarowości naszey, nieprzyiaciel uznawszy wiadomość nie będzie tak śmiały, aby miał podpierać zamysłow swych, ieśliby iakie przeciwko Ojczyźnie poczynał.

List Xcia Jmci Janusza Radziwiłła Podskarbiego Lit. do Xcia Krzysztofa Radziwiłła Brata swego z Obozu pod Czerskiem 1600 d. 16 Junij pisany.

Jmć P. Bracie. Od Wielkiey nocy, aż po dziś dzień niemiałem żadnego pisania od Wmci, czemu się tak bardzo dziwuię, bo pod taki czas gdzie to idzie o Zdrowie i wszystkie Fortuny idzie, a pewnie idzie nam oto wszystko, którzyśmy się na ten niebespieczny Szaniec dla Ojczyzny odważyli. Kto kogo prawdziwie miłuie, ieśli nie ratować Brata przynamniey dowiedzieć by się o nim godziło. Ale ia to wszystko P. Bo-

gu

gu ponoszam, ten sam Oycem i Matką we złym razie Człowiekowi
niech będzie. Czasu rozpisowania tego co się nam dzieie i iuż iakichesmy
się Terminach niemasz; Jednak żebyś WMć owszystkim dostatecznie
wiedział, posyłam do WMci Chłopca tego, który wszystkich dobrze iest
uiadom. Woyskie Krolewskie iuż się od Warszawy ku nam ruszyło. Są
iuż Hetmani pod Czerniechowem Trzy mile zowąd odnas, i dzisiay
się iuż pewnie dekretu Bozego między sobą spodziewamy. Ozgodzie
wedtug Ludzkiego podobieństwa żadney nadziei niemasz, chybaby sam
Pan Bog cudownie sprawić te raczył. Aż w takiey grze rozmaicie bira
szada, przeto ieżeby Pan Bog nie naznaczył Człowiekowi iuż głowy po-
tozyć, a przyszłoby naszey stronie szwankować, iabym iuż do domu
niemiał poco. Proszę tedy wiedz iuż tam WMć owszystkich maiętno-
ściach moich. A sam się WMć zaraz pomknij, Ludzi co możesz nayuie-
cey sposobiwszy do Iskoldy. Więc ieżeby Pan Bog co przeciwnego na
mnie dopuścił, opatrz WMć Pułk iako naylepiey piechotą i Kulka-
mich Sług dobrych iakich Ludzi rycerskich imoi domu pozostali
przybędą, Koro im WMć dasz znać. Ja zaś będąc zyw Pana Boga
wziąwszy na pomoc będę się starał, iakobym tam przybyć mogł. O
Konie też, które co w Debatyczach są, pilnie proszę, miey WMć na
dobrym Oku bo pod taki czas wielki to Skarb umnie. Z Imć Panem
Trockim proszę, chcey się WMć o tey Sprawie zaraz znieść, a Służby
moiey Imci iako nayleppiey zalecić i oymować zem nie sam do Imć nie
pisał, bo zgoła niemasz Kiedy, zaraz na Koni wsiadamy, iuż wspolu
czekać tamtych niepewnych Wieści będziemy, zostatek ustnie WMci
Przeszczesliwey podróżi, daymu WMć we wszystkim Wiare proszę uniżenie.
A postęp obie WMć w tych rzeczach bez odwłoki resolute, abyś to Lu-
dziom pokazał ze cię Pan Bog chcącym z nie Niewiastą stworzył, bo iuż
tam WMć wszyscy przed nas co przeciwnego Pan Bog przepuści: Zdro-
wia i maiętności, których pewni być niemożecie. Daycie nam zatym Pan
Boże w dobrym zdrowiu uyrzeć Laskę się WMć oddać.

19/10 1607

Ist tegoż Xcia do JW. Imci Xdza Biskupa Luckiego

JW. Imć. Xże Biskupie Lucki. Mey Imć iuż Panie Bracie i Przyiacielu.
Postępki moie wszystkie, nawet i mowy, które zawsze otworzyste były uy-
szeć nie mogą zem Rzpltey o przeszłych zaciągach iakeś swego
na nie szukał, tak autorem do tych Kłodnickich Czyczyzne mieszał,
nie m

232) niem nie był, owszem pro meo posse, Kerenem się oto stawał i Pa=
Boga niegodnym złoureк prosił, aby się Oyczyzna iako nayprędzey
uspokoić mogła, i pewnie zem w tym nie widział żadnego niepo dobień=
stwa, by byli iedni w tym odmieć po przestawszy utoury swego Kerenc[ia]
zato wziąć chcieli. Dnedy zaś Którym to Officium mediatorum mię=
dzy Rzpltą a Panem wtenie należało, byśię byli, tak mordicus do ie=
dney do iedney strony nie przywięzuiąc, Srzodkiem w tych rzeczach szły
a Kontemptem młodszey we wszystkim sobie rowney Braci nie Kar=
mili. Ale cóż; Kiedy niektorzy woleli na tak straszne widziadło w Oy=
czyźnie Kiedyś spotney Braci Krew lata patrzeć niżeli o cokolwiek dla
uspokoienia iey z Grandecy swey wypuścić. Iakż Kolwiek się stało, Kto ie=
ne zobudzi stron na to radził i Kto tego życzył, dogadzaiąc w tym
abo pozytkom, abo prywatnym Pożytkom swym, niech mu Pa Bog, ina
tym i na owym Swiecie Srogą zemstą będzie. Co[ż] mnie dotycze, tedy ia=
kom się Imci Pu Woiewodzie Lubelskiemu w Domu iego będąc, a przezen Wmć
Panu deklarował, tak i teraz tegoż powtarzam, że na wszystko co do
prętkiego uspokoienia Oyczyzny należy. Warowawszy wprzod całoś=
ci iey, a przy tym Praw wolności i Stanom Swego porządku i podam w tym
od Wmć Pp. drogą rad poydę, byle tym czasem to ubespieczenie moie
do szkody, a strzez Boże za niegotowością i do zguby mu nie było. Bo nie
tylko że mię terrent vestigia tych, co ich nieostrożnych krawem nieprzy=
konawszy posidlano; ale ter, że się na zdrowie i maiętność moią nasa=
dzono, nietylko wiadomości i przestrogi, lecz i wyznania tych co się tego
podeymowali, i insze na to dokumenta pewne mam. Rozumiem tedy
że Wmć Pan owe w tym co do całości i uspokoienia gruntownego Rzpltę nale=
zy, iako dobrzy Senatorowie, w tym zaś co do Stanom mego stanu / Który
ia nad zdrowie miłości i sobie mam. / iako prawi Przyiaciele wchodzić
usto będziecie raczyli. Konstytucyami Sejmu przeszłego Które Wmć
w pisaniu swym wspomnić raczył, nietylko aby się Ludzie kontentowali
mieli, ale owszem barzey się iemi niemal po wszystkich Województwach ex=
acerbuią. Iakoż iezli nie się nie które znich z fundamentu wywracaią,
stare Prawa i wolności nasze a nawet i przysięgi Wmć w Senator=
skie puszczam to na Sumnienie Wmć Pana Samego, Któremu w La=
skę sługy moie oddaię. Z Koydanowa.

Lit

List tegoż Xcia do Wwdy Lubelskiego.

JW Mć Panie Wwdo Lubelski Bracie y Kochany Szwagrze.
Iustifikować się WMć Pan z tego z tego iaką wiarą i cnotą w tych wszyst-
kich przeszłych Rzpltey zaciągach, postępowałem z dami się być rzeczą
małą potrzebną, boś WMPan wiadom dobrze tego, będąc sam pod Sendomier-
zem, żem ja nigdy ad violenta nietylko niewiodł, ale ani radził, owszem
aby się nic takiego za mey Dyrekcyey niestało, też i z niebespieczenstwem
poniekąd zdrowia zabiegałem temu; czego i Jędrzejowski Ziazd świad-
kiem być może, na ktorym rozumieli Ludzie żem ja miał chciwy być Ja-
nowieckiey krzywdy wetować. Ale oto eventg pokazał, że to opacznie
o mnie rozumienia były, i żem ia nigdy tey niecnoty w sobie niemiał, abym
Rzpltą dla swego prywatnego iakiego abo pożytku, abo urazu zawodzić
miał. Zasię co do rozumienia w tych Sprawach Rzpltey należy, to też
WMć dobrze wiesz, żem się ia w tym nikomu nieprzymykał, ale za com
się raz statecznie ujął, takem tego popierał, iako się Szlachcicowi godzi-
ło, nieżycząc sobie iako w każdey inszey Sprawie tak i w tey, abym mię do
owey Bestyi Chamelionta przyrownywać miano. A ieśliby kto rozu-
miał żeby mię prywatne urazy moie na Rokosz zapędziły, tedy barzo
by się w tym mylił. Co nad WMć nikt lepszym świadkiem być niemoże
ktoryś rowno ze mną na Krakowskim, a potym na Warszawskim
Seymie był Posłem, żem ia też Piosnkę na przeszłych Seymiech śpiewał
ktorą i na Rokoszu i wniczemem zgoła nie imutował. O prywacie nic
pisać niechcę, bo Ludzie co mię znają wiedzą żem się za nię iako żyw
nieuganiał, a też do uganiania ich inszy bym plac sobie obrał nie
na Rokoszu, gdzie ieśli kto czego swego niepotyrał, tedy wiem że
się Fide publica żaden niezbogacił. Ale dawszy przeszłym Spra-
wom pokoy, w ktorych niech sam Pa Bog Sędzią każdemu będzie
co się uspokoienia prętkiego Oyczyzny tycze tego Ja tak wiernie i u-
przeymie życzę, iako wiem że nad mię nikt szczerzey życzyć niemoże.
byle to uspokoienie gruntowne było, tak, żeby za powierzchownym ieno
tych rzeczy pogładzeniem barzieysię te metg in Rzpltca nieszczyty.
Tam się z swey strony u WMPa będąc w Domu WMć deklarował, że
przestrzegłszy wprzod całości praw i wolności, a przytym Honoru swego
na wszystko co będzie należało do uspokoienia Oyczyzny rad pozwo-
lę, ieno potrzeba by w tych Sprawach ad Speciali a postąpić. Niegodzi
mi się też tego silentia praeterire, abym WMć oznaymić niemiał że
pewne, nie ieno wiadomości, ale i dokumenta mam, że się na zdro-
wie moie nasadzono szpiegować mię każą, choć w domu swoim ia-
ko człowiek poczciwy, nikogo się nie obawiaiąc krom Pa Boga swe-
go, mieszkam. Proszę tedy abyś WMć Pan wiedząc o tym tak w tych
rzeczach

W rzeczach postępował, iako by mię tym czasem nie przyiaciel moy ubes-
pieczonego i niegotowego: za tym Konferowaniem z W.Mcią: zaradzieć ko
nie podszedł. Bo miałby mię ktoby nie przystoynym sposobem z kąta albo
ze krza wpaść, niebałbym się z nim P.a Boga na pomoc wziąwszy aper-
to Marte iako się człowiekowi cnotliwemu godzi rozprawić. Oddawam
zatym służby me w Laskę W.Mci P.i z Koydanowa 20 7bris. 1607.

P.S. Żal mi tego bardzo co mi W.M. Pan o rodzonym mym, do którego
tak sita iako ita i W.M. Pan prawa masz napisał. Sam go znał zawsze
człowiekiem takim który i o nayuroszszym nieprzyiacielu swym zwykł
przestronno mawiać. Ale bywa też to czasem że z muchy Elephanta
sadzie czynić zwykli. Zatym owo i directa mala narrata nie zwykły
ważne bywać. Sam otym zgoła nie słyszał i dopiero to od W.Mci: wiem ied-
nak. Kto mi się zdarzy z Bratem widzieć dziwuie się co to takiego było, u-
pewnić złey rzeczy niepodobno. Zatey mi się wto wdawać z pewnych re-
spektow niegodzi, ale W.M. Pan iako spolny swoiey Krwawy Przyiaciel, nay-
snadniey pono te rzeczy pomiarkować będzieś raczył. Niemniey było za
co z mey strony Imci dziękować za Nieprzyiaciela Domu naszego tak
promocyą, iuż wyniosł, że i nieboszczyka Dobrodzieja Pana Oyca mego
w uprzykrzowanym Urzędzie iego turbował i nam się oto wyśledzieć nie
da, uchrzer Boże by nie w rychłe wszystkiemu Domowi naszemu ciężki
nie był. Sono i Dziadowie i Pradziadowie iego kiedyby ustali zmar-
twych, niebardzoby mieli za co dziękować, ale niech to iuż tak idzie, iako
P.a Bog mieć chciał, Ja a nę nie mowię i to w cierpliwości ten krzyż na
się ustrzony znoszę, maiąc z Laski Bożey in omnem eventum gotowe
swoie rezolucye. Ale i potomstwo Imci dozna tego długoli, krotkoli zy-
zytkiem ci ich to będzie, bo w bliższym sąsiedztwie Nieświż niż Koyda-
now z Lachowiczami.

List tegoż Xcia do Miasta Tonnia pod czas Roksz 1607.

Amplissimi et Spectabiles Domini, Domini et Amici
Observandi

Conventum co in Loco Dominationum Vestrarum in hoc Tempus sub
gro me etiam huc venire contigit, in cuius desse vehementer gaudeo, cupe-
rem ipse coram Dnes Vras salutare et cum ipsis colloqui nisi com-
municatione tali, si placuit non necessariam ante tempus in videlicet
inclytes Civitatibus grand. Personam Dnes Vra representant confiden
posui meruerem. Quam obrem visum est mihi consultis per has Literas
nontantam ex mea, quam ex eorum, qui Capita capita Rokoszanco
consendi mente scripsitas Dnes Vras breviter affari. Qot et quantis
malis

malis regnum hoc cum ecclesiis suis premat et affligat, et quæ
horum malorum remedia superioribus temporibus quæsita et tan-
ta sint Dnes Vras omnium minime latere existimamus ut qui
Rpblcæ hujus membrum sitis, quos propter ea affectionum istarum
quibus totius corpus laborat, sensu tangi et non leviter affici credendum
est. Promissis recentioribus freti non nulli sperantibus in proximo pro-
ventis quæ quidem hoc nomine celebrant. Comitijs eos qui Varsaviam
convenerant istis affectionibus et malis medicam manum adhibiturus
et in posterum leniorem ac candidem viaturus fuisse. Sed non solum ipse
non inuenustos fuisse compertum verum etiam intempestivam perni-
tiosorum consiliorum eo usque progressam videmus ut nihil fere ad li-
bertatem et pacem publicam et privatam oppugnandam et evertendam
ac comodatum præter missum esse videat: Co spectant palam
aperta illorum comitiorum constitutiones prout id quivis saltem
mediocriter in Rpblca et Legibus Patris versatus animadvertere
potest. Penum fuit publicæ Regni libertati apertissime derogare
ac nisi etiam violenta factiosissima Jesuitarum secta ecclesiæ
quæ Patriæ mala expensa referunt, introductione Bonifacianæ cu-
riatis suis et privilegijs quæ articulis Rokoszanis cavebantur
insignis plaga infligeretur. Quodquam nos male habeat quam
capiamus nefarijs hinc molitionibus obviam, facile vel ex hoc brevi
qui mittitur discursu, ipsius capitum causa Rokoszana et institu-
tionem imperitiorum, conscripto Dnis Vestris colligere potuerunt
Et cum procul dubio Dnes Vra, eo nunc omnia consilia et actio-
nes suas dirigant ut contra eos intentatas malignorum insidias
civitatibus quam optime prospiciatur facileque animadvertant
atque illi expeditione consiliorum et progressu conatuum nostro-
rum pacem tranquilitatem atque adeo salutem civitatum victoria-
rum quod antehac dependere certe sumus Dnes Vras non solum
nobis favere, sed et suppetiarum, nobis ferendarum et adversorum
consiliorum impediendorum occasiones minime neglecturas esse.
Ut cum aliqui æstiment caduci certe parietis loco habendi non sumus.
Pages superiori si casu fideliter recuseantur plures ex adversica, quæ
ex nostra parte abstumpsit, eodem supersit nobis et quidem nunc

cautiore

cautiora Capita, idem in Nobilitate fervor, dolor et exacerbatio major non cohiberet. Magnates etiam non nulli qui hactenus tantum spectatores fuerunt in arenam descendunt et aratro huic manus admovent, quin et alia non nulla bonae spes Vinum resumendarum et rebonae gerendae affulgent. Defectui rei nummariae non nihil promittit, et remoratur, quem utilitas armonae et tractantae pacis impensa cauxit. Interim defectui sublevandi modos Deus Vos vel potius in cujus manibus in promptu esse certo persuasi sumus. Rogamus itaque majorem in modum ne, dentur auxilio suo ijs quorum plerumque Societas Religionis omnes idem metus communis calamitas et afflictio communeque periculum ipsis devinctos et quasi unitos credit. Restat perfecto et conjuncta nobiscum manu vobis suis consulant et periculum si non prorsus auferant saltem differant, aut aliorum transferant quam ut soli propediem totam in suam molem tolerent et universum belli solo religionis Justitiae praetextu suscepti impetum sustineant. Hoc velit esse Deus, cujus gloria agitur, bona conscientia permittit prudentia suadet. Neque enim hoc minimum odium quod instinctu Jesuitarum cuncta nunc noxium hoc habentium in civitates nullo merito conceptum tot tantisque et tam sumptuosis Superiorum temporum Officijs sedari non potuit, quod etiam aliquanto evidentius appariturum fuisset si quid clamosium in istis comitijs agitatum fuit tutum, hac vice in amicum prope verte ausi fuissent. Sperandum est posse concordi pietate et evitanti neutralitate quae a Politicis creditur nec Amicos parit, nec Inimicos tollit, quin imo eos qui se sequuntur nusquam stabili gratia relinquens a se necessariorum in tempore auxiliorum excludit et praedam victorum facit. In hoc equidem verum statu Dominationes Vestrae intempestivo obsequio ab una parte nihil proficiunt ab altera vero eos ostendent qui his hactenus corporibus illum ictum exciperunt quibus civitatibus propinquae intentant. Sed et alias Dnes Vras rerum humanarum tam imperitam non licet, ut non intelligant periculum magnum sine periculo nunquam vinci. Sudendum igitur tandem est aliquid et promissa cum ijs qui eadem navigant novi, cointelligentiae ac necessariae circa subsidij pecuniarij semper metui nomine si non publice, tantum privatim suspitionem: attenta assecuratione ne ac cautela providendum ut communia sint non solum transactionis si forte adeam ex communi Consilio declinari videretur, remedia

et

et fortuna cujus vis adminicula, ac gladia, sed etiam Victoria (237)
a Deo concessa, premia quam si modo nervi belli esto. Ipse prediti
fecerit, freti bonitate causa et circumstantianum omnium qua ter
unt, habita ratione nobis sine dubio polliceri possumus. Et quia magna
sunt in rebus momenta temporum occasiones fronte capillate pre
cula plenum in mora non dubitamus. DDus vestris hoc negotium
et nostrum desiderium ita cordi futurum, ut pro crasti natioque re
motis in ipsa diligentia ejus modi fiat quod nostrum omnium de sin
gulari Dnum Vrum prudentia et prospenso in causam communem
studio concepta persuasioni respondeat et quo vis gratitudinis et Offi
ciorum genere merito de incepsis recomyendandum sit. Quia hac in
parte peti debeat, peto ut nuncijs quorum interest hoc nuntiat
ro Dnes Vre significent, quibus studijs et obsequia mea quam dili
gentissime comendo. Amplissimorum et spectabilium Dnum
Vrum amicus benevolus et ad desenreindum paratus. Jan Stg Radz
wiu.

Ist tegoż. Listy do P= Branickiego.

Mościwy Panie Branicki pisanie Wsze: wczora mi tu oddano
na które zaraz odpisuję a prosię abym ter od Wsze: iako nayspre
dszy respons mieć mogł, czemu gwoli umyślnie tego Pomornika
posyłam. Wiesz to Wsze dobrze że wtych sprawach Rzpltey nigdym
się ia przez chraty wymykać niechciał, w cnocie zaś i wstateczny
wszystkiego dotrzymania rownem za Laską Boza, z kazdym cnotli
wym ciągnął, aż ter i zdrowiem pieczętować gotowem był. Ter i teraz
Wsze omnia rozumiejąc że ten nie iest i nie będę da Bog w proporzycie
mey nigdy przerobiony. Praetenta magis reprehendi quam corrigi
possunt. Na iakimesmy fundamencie zakładali, tak ci ter nam i
nadawało budowanie. Przysięgi nie tylko słowne, ale i pismem utwier
dzone obietnice podnoszenie Palcow ku. Nebu ber. Ruthu, te nas zdra
dzały w takich rzeczach non dicitur bis errare. Więcey nam strzedz się
trzeba, abyśmy wtrzeci błąd. Skodliwszy nad przeszłe dwa, a zatym
nie spowetowany nie wpadli. W brodzie do Wsze: pisze to co rozumie
ieśli przy Łasce Bożey krusacy nas nie ratuią i chuią iaką nie zalożą
żeby

230) tedy ia widzę że się melioracy, za dney wtych Sprawach sprzedzieiac nietrzeba bo dla Ozyzny bez Kozy nieuiele takich Rycerzow znaydzie coby się w pale zarznąć dali. Od Jmć P. Wiwody Krakowskiego po rozchamiu się naszym pieniądze dopiero dzisia pisanie miałem wtionym mu Jmć oznaymuie żeby ante 27 presentis [illegible] do czego iuz ieno kilkanaście dni. Zacząć co potrzeba, a o postrzedze swoy i a innych circumstancyach temu czasowi należących nic mi nie pisze. Zacym przyidzie mi oczekać na dalszą od Jmci wiadomość domu, nieporuszaiąc się tak skoro, iako pod Jedrzejow, bo mi się to dobrze znać dało Wczłachcie nadzieię Klasć tak mi się bespieczna rzecz zda, iako i w Cze Michale. Jeśli się za zyrych nas krzywdą niebroną, nie zalują, ni czym nieratuią, choć widzą że się iedni znas po lada hatach tułaią drudzy w więzy gniią; cz po naszych Rowach, Ja wierzę żeby ci Zydowie miasto wdzięczności po naszych Mogiłach tancowali.

Ordynacya Xcia Ostrogskiego.

Wiedząc pewnie iż życia Ludzkiego czas krotki na swiecie i nieu chronione postanowienia Bożego Prawa, wszystek Narod Ludzki do wieczności nieśmiertelney chwały powołuiwa i drogę każdemu Stworzeniu wyiścia na świat iednym prawem podaie. Tak pabliczne Sprawy iako i prywatne nietylko Xiążąt ale i wszech Ludzi wielkich zacnych do zachowania dobrego Sumnienia, i wiekuistey pamiątki należącey do bym iuważnym wzgladkiem miarkować i sporządzac, na ostatek wzbranych nabytych dostatkow naszych ozdobrozrządzeniu Potomkom podanym zdrowy i mądrą rade przytoczywszy, cwiczy. Bieżna bowiem rzecz iest godzine tak wykonać iakeby żaden Brauu naszemu, ani rzeczy i dobr naszych, gdzie iz według naszego zdania sporządziliśmy nie zostawał szkodliwy uszczerbek, i nie obawiamy się, aby ztąd iakie złe rozumienie o nas urość miało gdy tych, ktorych wrych mamy w poszet, woy kładziemy, a tych zaś, ktorzy do obrazy nie małe nam przyczyny dali opuszczamy i pomijamy, rozumiem też że ztąd żadney winy w powadze naszey nie będzie, gdy to co po Smierci naszey ma być czynione, nagrodzone, rozdzielane, zdrowi będąc naznaczamy, gdyż wiele

Potom,

Potomkow dla zeyścia z Swiata przez rozrodzenia Antecessorow (239
swoich prawy i krzywdami uwikłanych zostawiwszy żałowali, że kie-
dy i na Sukcessyą następowali. Abowiem wielki bywa kłopot w naby-
waniu Dobr i ozdob domowych niezmierna praca w zbieraniu ich i
niewypowiedziane w zachowaniu i przymnażaniu staranie; a w roz-
rządzeniu komuby i pod czyi rząd i szafunek władzą i moc podległe być
miały, aby niebyły rozproszone, ale w cale zatrzymane głębokiey mądro-
ści człowieka, i onego ktory Rady swoie dobrze uważyć i momenta rzeczy
i czasow zacnie obserwować zwykł potrzeba. Idy tedy naymilszy Xiąże Jan
Włodomierz z Oświeconey Theofili z Szczekarzowic Dziedzic nam
z Łaski Bożey dany, i zaś przez śmierć z tego Swiata, iako się Naywyż-
szemu podobało wzięty, w iego błogosławieństwie przyszłą potom-
stwa pewną tym czasem nadzieję pokładamy. Teraz iednak Praw i
Konstytucyi Koronę: ktore każdemu dobry swemi szafować, iako chcieć
pozwalaią, trzymaiąc się wszystkiey i każdey z osobna Ordynacyi do
Akt ktorych kolwiek w Koronie pod iaką kolwiek formą, porządkiem
pismem, względem i okazyą Dobr swoich wszystkich, tak ruchomych
iako i nieruchomych, tak w pospolitości iako w osobności, także i o po-
stanowieniu dziedzica, bądz z naybliższych bądz też z dalekich Dzie-
dzicow dostąpienia i otrzymania dziedzictwa, Sukcessyi i rządzenia
dobr tych wszystkich niżey opisanych i zeznanych i z tychże Akt kto-
rym kolwiek wydanych autentice i wyiętych, teraznieyszą Ordynacyą
moią, tak mocą rzeczy wyżey opisanych i przełożonych, iako też Konsty-
tucyi mocą wolnych na samym Seymie Generalnym Warszawskim Ro-
ku 1609 pozwolenie maiąc poważnemi racyami i przyczynami bę-
dąc do tego przywiedzony, a naradziwszy się i namysliwszy przed
tym dobrze uważnie i rzeczywiście, kassuię, morzę, abroguię i nieważne
być wszystkie i każde z osobna przeszłe i ktore się przed tym działy do
dnia dzisieyszego Aktu teraznieyszey Ordynacyi deklaruię. I owszem
za skaz brane, mienione, i abrogowane teraz i na potym aby miane były
czynię, ordynuię sobie i swoim Sukcessorom to prawo kassowanych
abrogowanych przeszłych wszystkich dispozycyi i ordynacyi teraznie-
yszym zapisem na nich wkładam. Tych tedy wszystkich pominąw-
szy

240 szy, Kassowawszy abrogowawszy i onych odstąpiwszy umorzywszy przy Prawie pospolitym mocą teyże Konstytucyey pomienioney na Seymie walnym Warszawskim uchwaloney i w Konstytucye nietylko za postanowieniem Stanow wszystkich, ale za przyczyną i włożeniem się do tego JKMci wpisaney stoiąc, i owszem to Prawo i Konstytucyą do effectu i exekucyi, więc ter i do samego Skutku przywodząc, pomienionym, ordynowanym i zapisanym Sukcessorom swoim i Dziedzicom przyszłym, według czasu i wieku iako niżey opisany porządek opiewa, będącym i dobra trzymaiącym, sposob porządek i Prawa dziedzictwo nasze, pobrania i trzymania Dobr temi, ktore się opisuią Kondycyami, Klauzulami i Srzodkami dysponuię, opisuię, podaię, daię, daruię, pozwalam i ordynuię; Ktorą to teraznieyszą Ordinacyą uczynioną i postanowioną, naprzod ku Chwale Bożey Sw Wiary Katolickiey wyznaniu, posłuszenstwa Rzeczypltey, także Oyczyznie oddania powinności i oswiadczeniu miłości chcę mieć i pragnę. Ktorey to Ordynacyi mocą i porządkiem prawo stanowię, że zawsze tylko ieden Dziedzic, a ten męskiey płci Wiary Rzymskiey Katolickiey Dobr niżey opisanych sporządzoney dyspozycyi podległych, Possessor wiecznemi czasy wedle porządku niżey opisanego ma być, a naypewnieysza Dziedzica po smierci swoiey Syna swego Starszego ieżeli go Pa Bog da, postanawiam, a to tym sposobem, że ieżeli tylko ieden będzie, wszystkim w obec Dobr swoich ruchomych i nieruchomych żadnych niewyimuiąc otrzyma Sukcessyą i Possessyą wieczną. Zachowawszy iednak Kondycyą niżey wyrażoną i warowaną, a ieśli Synow więcey przezen spłodzonych po zeyściu z swiata żywych zostanie, ten co starszy między niemi będzie, sam szczegulny Dobr Ordynacyi teraznieyszey podległych Dziedzic i Pan zostanie. Drudzy zaś ktorzyby byli, Dobra insze od tey Ordynacyi wyięte, iako niżey się pokaże rownym działem się podzielą. Te zaś Dobra tey Ordynacyi i Possessyi pierwszego Dziedzica i Possessora podaię. Miasto i Zamek Ostrog iako się samemu działem dostało, od JO: niegdy Xcia Alexandra na Ostrogu Wwdy Wołynskiego

go ze wszystkiemi Miasty, Folwarkami i przyległościami. Miasto Międzyrzec także ze wszystkiemi przyległościami, Zamek i Miasto Dubno ze Wsiami przyległościami i Folwarkami. Zamek i Miasto Konstantynow, ze wszystkiemi Folwarkami i przyległościami. Zamek i Miasto Bazylia ze wsiami i przyległościami. Zamek i Miasto Sulczyce ze Wsiami Folwarkami i przyległościami, Zamki i Miasta Krasiłow, Kazmin, Czartorzyce, Zaprohow, Mirzyol, Mogilna, Zaborzce, Cudnow, Piątek, Januszkow, Przychłow, Dzietkowce, Januszpol, Sosnow, Dyszkowice, Pikow, Rinsk, Kiisk, nowy Ostrorek Krasnopol, Litowicz, Strybowicze, Lesna, Smilowicze ze wszystkiemi tychże Zamków Folwarkami i Wsiami iako każde z osobna Folwarki, Wsi i przyległości tak w Dziele, iako i w inszych przez się nabytych i kupnych są wyrażone i specifikowane, i insze Dobra swoie dziedziczne i zastawne, ieśli które wyżey pomienionym Dobrom przyległe i w Sąsiedztwie za iakim kolwiek sposobem za czasem nabędzie, abowiem iakim kolwiek prawem od Osób iakich kolwiek przypadną, prawa podawania beneficiorum wszelakich, myta wszelakie, które zdawna iakim kolwiek dobrom i gruntom przez. ią, za i Krole Pany nasze pozwolone są, także mostowe, grobelne, targowe, ze wszystkiemi na ostatek ich prawy, prawentami, pożytkami. Wszych tedy wyżey opisanych Dobrach iednego tylko Syna starszego Dziedzicem i Panem postanawiam i ordynuię, po zeyściu tego starszego Syn zmarłego starszy sukcedować ma, abo ieśliby starszy bezpotomstwa umarł, tedy drugiego iego Brata, który ma być nay bliższy Latty, naznaczam i ordynuię, i tak o inszych potym stawać rodzonych będzie, ma się rozumieć. Te tedy Dobra, to iest Zamek i Miasto Tarnow, wedle tego iako działem mi przypadło z Folwarkami i Wsiami do tego należącemi, Miasta i Zamki Wieniorka, Opatow, Czmidow, Drochobice, Krzesznow, Rinka, Stare Sioło, Tuchla, Pleszow, Kowale, Kobrzeżyn, Zemborzyn, Grabaczyn, Mikołajowicze, Chyszow, Krokoszyn, Biała, Surowa, Koszewicze, Dostoroc, Mielnikowko, Szaknow, Małowicze, Jakubowicze, Rudniczek, Surdniczek, Surdniczka wola, Długie, nowy Dwor, Częstoszyce, Sulejow z Folwarkami Wsiami.

242) Wsiami do tego należącemi Hayszyn, Koszow, Tetykow, Olszanica, Rokitna, Lubaczow, Pietychory, Hranowicze ze wszystkiemi także Folwarkami przyległościami do nich należącemi, Zamknąwszy w to wszystkie dobra tym wyżey opisanym przyległe przez się, bądź przed tym, bądź po dziele iakim kolwiek Tytułem Prawa nabyte teraz i potym, nie tey Ordynacyi, ale Dywizyi będą podległe, także Dobra Peremiel ze wszystkiemi Wsiami do tych Dobr należącemi w pewnych Summach prawem zastawnym sobie należące, Spolnie zapisami, Przywileiami, Possessyą, Intromissyą, zakłady i obowiązkami wszystkiemi na Dobra swoie wszystkie po śmierci Jego pozostałe rzeczy ruchome we Złocie, we ~~Złocie~~ Srebrze w gotowych pieniędzach w depozycie będące, ~~tylko~~ iako Testamentem i Regestrem osobnym wyrażone będą, w rowny dział wszystkim Synom iego, ile ich będzie, pozostałych iść maią, a gdzieby przez Potomka męskiey płci zszedł z tego Swiata, w takowym razie Syna starszego JO. Xcia Alexandra z Ostroga Zasławskiego Wwdy Bracławskiego Stty Zytomirskiego, z JO. Xżney Eufrozyny Corki tegoż JO. Xcia Imię Kasztelana Krakowskiego urodzonego na Imię Franciszka naystarszego iednego Dziedzica wszech w obec Dobr swoich ruchomych i nieruchomych, tak tych ktore Ordynacyi podległe są, iako ktore miały w udział poyść postanawia i ordynuie, ktory gdy za Łaską Bożą Potomka pierworodnego z własną Żoną mieć będzie, ten po śmierci iego na ten Dobra wszystkie nastąpi i dzierżeć ie ma, a ieśli pomieniony Xże Franciszek Zasławski nie zostawiwszy żadnego Syna niepłodny umrze, zaraz powinien z drugiego urodzony i Laty umarłemu nayblizszy, to iest O. Xże Carolus i Synowie iego porządkiem istotnym iako wyżey; a zaś gdyby ten zszedł z Swiata Osw: Xże Dominik bezpłodny zeydzie z Swiata, na ten czas ci, co się po nich urodzą J: O: Xcia Alexandra z Ostroga Zasławskiego Wwdy Bracł: Stty Zytomirskiego z JO. Xżną Eufrozyną z Ostroga spłodzeni Synowie a Bracia zmarłych po Oycu i Matce urodzeni, ieden po drugim w zaiem na Dziedzictwo, Panstwo i Possessyą dobr Ordynacyi podległych, i w niey wyrażonych nastąpią. Jakoż za Dziedzice, i Sukcessory do wszystkich Dobr ninieysze Ordinacyą onych przyimuię, i tym

tera.

teraznieyszym zapisem ordynuię, ktore to potomstwo urodzone 243
męskiey płci sposobem wyżey wyrażonym na Dziedzictwo i używa-
nie Dobr następować będzie, tak, że naprzod starszy Syn, potym Star-
szego pierwszy męskiey płci urodzony, abo iesli za przypadkiem zey-
ścia ich zostanie bez potomka, Brat ex ijsdem Lumbis Latami naybli-
szy Sukcessyą osiędzie, a gdzieby (: uchoway Boże :) potomstwa męskie-
go niezostawiwszy przyszło umrzeć Osw: Xciu Alexandrowi z Ostroga
Zasławskiemu Wwdzie Bracł: a Żona iego O: Xżna Eufrozyna z O-
stroga szłaby za drugiego Męża i Potomstwo z nim miała, tedy z
wtorym Mężem Dziatki iey spłodzone od wszelakiey Sukcessyi i Prawa
Dobr wszystkich teraznieyszey Ordynacyi oddalone być maią. A iż
dla Kondycyi i przyczyn wyżey abo niżey wyrażonych przerzeczona
O. Xżna Eufrozyna od Sukcessyi dzierżenia Dobr przerzeczonych od-
dalona i wyięta iest, tenże wyznawaiący w takowych przykładach i
przyczynach po bezpotomnym zeyściu wszelakiey męskiey Płci z
O. Xciem Alexandrem z Ostroga Zasławskim Wwdą Bracł: z tąż
O. Xżną Eufrozyną z Ostroga spłodzoney, zaraz na wtorym miey-
scu i porządku Ordynacyi ordynuię i zapisuię mocą i powagą Sey-
mu przerzeczonego i prawa sobie pozwolonego zawsze prawdziwe-
go i słusznego Potomka i Sukcessora tegoż samego Osw: Alexan-
dra z Ostroga Xcia na Zasławiu Wwdy Bracł: Sty Żytomirskiego
iednak tym sposobem, gdyby potomstwo iego męskiey płci z Osw:
Eufrozyny Xżney Ostrogskiey zeznawaiącego Corki spłodzone bez
potomne wszystko zeszło, na ten czas na mieysce i porządek mę-
skiey Płci swego potomstwa nastąpić będzie powinien, lecz dział-
ki iego nie tylko Białey płci ale też i męskiey wtorego Małżeń-
stwa spłodzone od wszelkiego uczestnictwa teraznieyszey Ordy-
nacyi i Sukcessyi oddalone i odcięte być maią. Jeżliby też zaś
za rządzeniem Bożym trafiło się żeby wszyscy wyżey pomienieni
i ordynowani Dobr wyżey pomienionych z Domu Zasławskie-
go Dziedzice ieżeli na ten czas wtorym porządkiem istotnym
pod Kondycyami w Ordynacyą włożonemi i przyłączonemi na
Syna pierworodnego O: Xcia na Birżach, Dubinkach, Słucku i
Kopy.

Kopyia W.X.Lit: Podczaszego i Iwego z O: Urszuli Katarzyny z Ostroga Siostry i Iwoiey rodzoney Siestrzanka, mocą tegoż Prawa i Konstytucyi publicznej i wszystkich Dobr wyżey napisanych Dziedzictwo, Państwo, władza i Possessya posiąść ma, postanawia decernuie i ordinuie. Ztąd za się na Syna iego Starszego i znowu tym porządkiem i sposobem, iako i wyżey w pokoleniu O: Xcia Zasławskiego napisano iest, ieden po drugim dokąd pokolenia namienionego O: Xcia Radziwiłła Podczaszego W.X.Lit: Synowie będą trwali, stanowiąc zawsze za wieczne Prawo, że starszy tylko Syn z tego Pokolenia, a ten Rzymskiey Katolickiey Wiary po Oycu zmarłym na stayni, i tak wiecznemi czasy, poki Potomka męskiey Płci z iego Pokolenia stawać będzie, tak żeby w każdym pokoleniu starszy tylko Syn Sukcedował, a gdy iednego pokolenia niestanie, drugie, i z tym następuiące, iako Ktorego pokolenia Authores zmarłego pokolenia Autkorem Lat bliżey byli; wzaiem wedle porządku nich po sobie następuią. Inic więcey iedno ieden naybliższego Possessora starszy Syn, albo naybliższy Wnuczek pomienionych Dobr będzie Panem Possessorem, Dziedzicem i iego fructuarij, a drudzy ile ich będzie pienwiey, niżli do nich porządek przyidzie Sukcessyi żadnego Prawa ani władzy w tych to Dobrach niemaią mieć. Gdyżby pomienieni i wyżey naznaczeni Dziedzice przeciwko IC. Authorowi tey Ordynacyi, a Dobrodziejowi swemu iakie Machinacye, iniurby uczynać ważyli się i onego iaką przyczyną i niewdzięcznością irritowali, tym samym od wszelkiey nadziei Prawa Sukcessyi i przyrzeczeniu ordynacyi odpadywaią, i za odcięch maią być poczytani. Na ostatek iżeby się ostatnia Linea i porządkiem naznaczonych potrzebnych Xiążąt Radziwiłłow pokolenie i Familia pomienionego O: Xcia Janusza Radziwiłła Siestrzeńca wyznawaiącego wyżey pomienionego pochodząca ustała, często się bowiem trafia, i żaden z tey męzczyzny żywy nie zostat. Z czego myśl dobrowolna uważy, toż wszystko podaie, i odmianę wieków w przyszłych, aby w takowym przypadku na Białegostoky, Ktore Sama niezą, mocą tey, raz nieywszey Ordynacyi, od dziedzictwa i Sukcessyi Dobr wszystkich Ordynacyi podległych odięte są i wiecznemi czasy odcinaią się iesta.

i władza Dobr przerzeczonych nieprzypadła, powagą pomie- 245
nioney Konstytucyi i mocą teraźnieyszey Ordynacyi stanowi poda-
ie i ordynuie, aby wzięto z pośrzodku Zołnierzow Maltanskich aura-
tce militiae Męża tak urodzonego zacnego iako też i Cnotami wielkie-
mi i dzielnością ozdobionego, byle był naszego Narodu, to iest Polskie-
go, Litewskiego, abo Ruskiego, wiary iednak Rzymskiey Katolickiey,
a tego Pana i Possessora tym zapisem postanowionego prawem wie-
cznym i nieodmiennym elekcya abo obieranie Rzpltey wszystkiey
Polskiego Krolestwa, Xięstw, Wwdztw, Ziem i Powiatow, Stanow tak
Duchownych iako i Swieckich i Rycerstwa tym zapisem daię, pe-
zwalam zapisuię, ordynuię. Zachowawszy w tym przypadku porzą-
dek takowy, aby na wszystkich Seymikach Wwdztw, Ziem, Powiatow
całego Krolestwa i Xięstw do Krolestwa należących, bądź to obiera-
nia na Sądy zwykłe generalnego Trybunału tak Wielkiey i małey
Polski i Ziem i Powiatow Deputatow, abo na Seymiku przed Seymem
naznaczonym dla obierania Posłow, ktoryby z tych Powiatow Ziem-
skich partykularnych naypierwszy po śmierci ostatniego Dziedzi-
ca przypadł za srzodkowaniem głosow i Kresek Szlachty wszyst-
kiey i oboyga Stanow tak Duchownego iako i Swieckiego, ktore ka-
zdemu Szlachcicowi by naylizszey Kondycyi wolne być maią. Ktore
Szlachta oboyga Stanow tak Duchownego iako Swieckiego zgroma-
dzona z lepszym pożytkiem i dobrem Rzpltey u Stanu Rycerskiego
dobrey Sławy i estymacyi Męża dzielnego i do spraw wszelakich
z właszcza do obrony granic i odpędzenia nieprzyiacioł Turkow,
Tatarow sposobnego w rzeczach Rycerskich niemały czas i szczęśli-
wie kwitnącego i ćwiczącego się rozumiał być z Liczby Rycerstwa
Maltanskiego, niech obiorą, mianuią i opowiedzą, na ostatek na
Seymie głownym Krolestwa Polskiego i Panstw do niego należących
tak Duchownych iako i Swieckich, ktorzyby głosy mieli, obrany bę-
dzie z nich ieden, ktorego to obranego, mianowanego, maią przed
Krolem Imcią i Senatem prezentować, a nad to od Krola Imci Konfir-
macyą otrzymuią, i instrument Ordynacyi, tego to obranego i Dobr
Posses-

ZBIÓR Wiktora Tomaszewskiego

246) Possessora przyszłego uczynią, a większa część Ichmć P.P. Posłow tak Duchownych iako i Swieckich Ktoraby Kreskami mnieyszą prze wyższyła, pieczęciami własnemi to maią zapieczętować, i rękami się podpisać i do Akt Grodzkich mieysca onego pod samym Seymem głównym podać, abo ieśliby do tych Akt nie był przystęp, do iakich Ksiąg w Krolestwie przez Ręce pewnych na to deputowanych Posłow Ziemskich donieść i w Akta wpisać. Ktory to tym sposobem obrany, i opowiedziany Pan i Possessor mocą tey Ordynacyi, mocen będzie i iest, iakoż się ordynuie tym zapisem, iako własny Pan Dobra tey wszystkiey teraznieyszey Ordynacyi podległe trzymać i zażywać, pod Kondycyami iednak do tey Ordynacyi przydanemi. Juz tedy wszyscy i Każdy z osobna, sposobem, porządkiem i stopniem postanowieni i ordynowani przyszli Dziedzice i Panowie Sukcessorowie Dobr pomienionych wszystkich Ordynacyą teraznieyszą sporządzonych i sposobem iako wyżey stoi z ordynowanych Kondycye niżey opisane znosić, trzymać i cierpieć, i one tak we wszystkich, iako i w Każdey części wypełnić i wykonać będą powinni, i ordynacyą teraznieyszą obowiązani zostaną. Naprzod, Sw Rzymskiego Katolickiego Kościoła Wiarę trzymać i zachowywać, od Ktorey ieśliby Ktory skutecznie odstąpił, tym samym od Sukcessyi Ordynacyi teraznieyszey oddalony być ma, a naybliższy porządkiem i Laty i stopniem iako zwyż stoi opisano, wedle teraznieyszey Ordinacyi, Ktoryby teyże Wiary Katolickiey wyznawcą był na posiędzenie i otrzymanie tych Dobr i Panstw wszystkich nastąpi i za Dziedzica miany będzie. Powtore aby Każdy Dziedzic Pan i Possessor z Ktorego kolwiek pokolenia naznaczony i subordynowany Sukcessor Herb i Tytuł Familij stanowiącey Ostrogskiey przyiąć i tegoż zażywać był powinien, iako teraznieyszym zapisem do niego iest przypuszczony, i owszem obligowany zostaie, tak w prywatnych, iako i w publicznych Sprawach obrazach przodkow swoich, Pieczęciach i Chorągwiach wszelakich. Po trzecie sposobem Ktory się iuż przełożył postanowiony i przywłaszczony Ktorykolwiek Dziedzic począwszy od JO. Xcia Franciszka Zasławskiego Wwdzica

Bracto.

Bracie: pieniężnego i przednieyszego postanowionego Dzie- (24v
dzica, potym gdy Rok dwudziesty czwarty wieku swego przey-
dzie, i Dobr otrzymania i istadzy dostąpi, i Ktory Kolwiek po nim
nastąpi zaraz Dziedzic Dobr Ordynacyi tey podległych wedle
czasu powinien będzie. Gospodor za pewnym wyiściem słuszne-
go czasu biegu, Zamki abo Munitye na dobrach i mieyscach swo-
ich własnych, iako z pożytkiem Rzpltey i obroną granic abo Państw
Krolestwa i prowincyi Woiewodztwa Polskiego, gdzieniu się nayle-
piey inay sposobniey będzie działo, budowac, stanowić, naymo-
wić i wystawiać iako mieysca okazya, opportunitas i czas będzie
potrzebował. A po zbudowaniu potrzebną Strzelbą i wszystkie-
mu potrzebami do rynsztunku woiennego i obrony Zamkowey
także Żołnierzom żywnością należącą nadać i opatrzyć dla
całości Krolestwa i Rzpltey i Krwi Chrześciańskiey przeciwko
Turkom, Tatarom i innym Imieniom Chrześciańskiemu nie-
przyiacielom obrony. Po czwarte Kościoły, Klasztory, prze-
Oświeconego fundowane się zaczęte, ieżliby za Łaską Bożą
przez samego dokończone pobudowane za żywota iego niebyły
do końca dobudować się powinni, iednak nie przeciągaiąc
żadnych nakładow nad naznaczenie recognoscentis w Testa-
mencie ostatnim zapisany i wyrażony, a ponieważ budowa-
nia te Kościelne, Prowizyi i fundacyi potrzebuią, aby na potym
ktorzy na tych Ołtarzach z Łaski Bożey odprawowac będą z Ol-
tarzow tey mieli wyzywienie postanawia teraźnieyszy Wyznaw-
ca tym zapisem i ordynuie, a Successory do wykonania tego
podległemi czyni. Tym wszystkim Kościołom, abo ich Prelato-
nym Plebanom, Komendarzom, Wikariom wedle czasu będą-
cym prowizya i zwyczayny dochod fundacyi Każdemu Kościo-
łowi zapisanej, ktora trwać ma, aż lepsza Kondycya, abo fun-
dacya, bądź przez samego, bądź przez ktorego iego Dziedzica, we-
dle zdania samego postanowienie będzie. Wanuie sobie i to tenże
Testawca i tym zapisem asekuruie, Summy wszystkie ktore na
potym gotowemi pieniędzmi Testamentem legowane będą na
probo-

[illegible] prozbine uczynki i używania naznaczone, aby rządzie nie dzie
iedno tam gdzie są ukazane, były obracane. Ktemu grob w Koście
le Tarnowskim przez się zaczęty, gdzie przed tym Ciało zmarłey Żony
pierwszey P. Zuzanny Seredzianki włożone i pochowane iest, i
świeżonym włożyć rozkaże, aby Koniecznie przez Sukcessora we
dle potrzeby za przypadkiem iakiego Kolwiek zepsowania bytna
prawiony rozkazuie i prosi, a pogrzeb i wszystkie obrzędy do nie
go należące i Ceremonie według zwyczaiu i porządku Kościoła
Katholickiego Rzymskiego Obwieconym Panom w Zapisie osó
bnym wyrażonym i mianowanym P.P. Oyczunom naznaczonym
zleca i poruczа. Tym iednak sposobem, żeby nakład dziesięciu
Tysięcy nie przechodził. Zgdzie to tenże zeznawaiący że wszystkich
Prowentow Tarnowskich, Wiewierzeckich i Mikołaiowskich Dóbr
ordynuie i naznacza, pięć set Złotych Liczby Polskiey Kapłanom
Jmansyonarzom przy tymże Kościele mieszkaiącym, aby były przez
Dziedzice tych Dóbr Każdego Roku wiecznemi czasy wedle listu
fundacyi płacone, Którzy powinni będą wedle Fundacyi powin
ności sobie należące wszystkie odprawować, nad to przyszli Dzie
dzice i Sukcessorowie teraźnieyszym zapisem obligowani są
na wszelką potrzebę gwałtowną Rzpltey, przeciwko Turkom Tata
rom i iniszemu Nieprzyiacielowi Chrześciańskiemu Woyska konnych
dobrze uzbroionych, i także wiele piechoty zgodney do potrzeby nakła
dami własnemi, abo sami w Osobach swych abo na miysce swe obrawszy, Któryby w Woysku dzielny, i w Sprawach woiennych biegły był,
wyprawić, i do Woyska Rzpltey się przyłączyć. Hetmanowi kor.
ze wszystkim Żołnierstwem pod posłuszeństwo podać i Karności
Żołnierskiey podlegać, krom tego Boże uchoway, żeby Dobra iego
za iakim przypadkiem do Spustoszenia, abo znacznego zniszcze
nia przyszły, wtakim bowiem razie słusznie za wymownego ma
być poczytany. Postanawia nawet wyżey mianowany Rekognoscens
i kładzie to na Sukcessora, aby wszystkie dawne swoie przyiaciały i
krewne sług w posługach cnotliwych w Wiele doświadczonych zacho
wał. Rady ich zażywał, przy Dzierżawach które maią, byle powin
ności

ności. Wrzey dość czynić we wszystkim zachować, nie ujmując im nic
i owszem wręcey przydaiąc. Jeżli się też trafi, że który z nich umrze prze-
cie iednak Żony i Dzieci ich przy Dzierżawach i używaniu cieszyć się
z zasług swoich zostawać, i zachowani być maią. Jednakże dzierża-
wy nie na wieczność, ani Dziedzictwo, ale tylko za dozwolone prawo
i pozwy. Dobr maią się extendować, ani Dzierżawy złey okazyi za
dnego Dziedzictwa Dobr pomienionych sobie mogą prezentować,
chociby przez cirpcya długiego czasu zaszła, deklaracie. Jeżliby dla ia-
kiey pewney i słusznej przyczyny Dzierżawę komu odiąć potrzeba było
to za Radą Starszych, krewnych Domu swego, i wszystkich sług po
śmierci swey Testamentem iuż napisanym, albo który ieszcze nap-
isany będzie, także o rzeczach ruchomych i Sumach przez Sukcessora
ma być trzymany i wykonany. Na ostatek ustanawia i tak mieć
chce Koniecznie, i wkłada to na Sukcessora swego, aby wszyscy pod-
dani iego od Dnia śmierci iego, od płacenia czynszu wolni byli do trzech
Lat, a po wyiściu trzech Lat powinni będą zwykłe płacić czynsze. Atras
JO. Theofile z Szirekanowie Dziedzicce postanowienia i ordynowania
Dobr Dzierżawie używaniu i trzymaniu Dobra do żywota prawie
Jey od samego zeznania pozwolone we wszystkim i nienaruszenie zachować
powinni będą. Którą zaraz sam JO. Zeznawca chce mieć zachowaną i
onę spokoynie mieć i bronić będą, żadnym prawa pretextem albo
sposobem gwałtownym, albo pod iaką kolwiek inszą zasłoną, aby iey
nie przykrzyli się, albo nie przeszkadzali, i owszem aby ratunku i pomo-
cy dawali, i ze wszech miar, iza każdą okazyą powinną część i uszcz-
wość stanowi iey dla życzeniu żeby oddawali, a to pod zakładem trzy-
dziestu Tysięcy Złotych monety Polskiey, gdzieby się iaki gwałt albo
przeszkoda iey działa. Czego pewnym sposobem u prawa należącego
na nich dochodzić może, skrom żeby pomarać miała Małżeństwo, to
tym bowiem samym od używania Dobr oddalona być ma i od prawa
dożywotniego odpaść. A żeby ta Ordynacya i rozporządzenie w Dobrach
prawem pospolitym pozwolone do effektu z Aktem teraźnieyszym przyw-
dzione wieczną moc miało JO. Zeznawca ten ciężar na Osobę, a po-
tym na inszych wszystkich porządkiem wyżey napisanym sposobem i
stopniem, za Dobra które za zeyściem z świata opuszczone będą, na

stępu-

250) stępuiących wiecznemi czasy wkłada, że nigdy nie będzie się go-
dziło wszystkim, ani z osobna żadnemu, z tey, lub owey Familiy, i po-
kolenia Sukcessorom Dobr Ordynacyi teraźnieyszey podległych, postano-
wionym, ordynowanym i mianowanym Dziedzicom Panom i Possesso-
rom tych Dobr, tak wcale, iako i w części iakiey, bądź do Duchownych
bądź do Swieckich Osob oddalać, darować, rezygnować, zastawiać
abo iakimkolwiek sposobem i kształtem stracenia abo oddalenia
Dobr, bądź rzeczą osądzoną, bądź przez Postępek prawny od Poko-
lenia oddalić i umnieyszyć, gdyżby to w Prawie wagi żadney mieć
niemogła. Inaczey ktoby się ważył czynić, od wszelakiey Donacyi
i przysposobienia Sukcessyi i podania Dziedzica i Ordynacyi te-
raźnieyszey mocą odpada i odpaść ma. A następuiący na miey-
sce tego, ktoryby przeciwko tey Ordynacyi wykroczył, inaczey czy-
niąc Sukcedować i Possessyą Dobr władzę własność i Dziedzi-
ctwo otrzymać niema. A następuiący na mieysce tego, z ktorych
pierwszy Ordynacyą naznaczony Sukcessor wtoremu następu-
iącemu Dobr ustąpić, i one puścić iemu powinien będzie skutecznie.
Także też z Swieckiego Stanu na Duchowny /: oprocz Kawalerom
Maltanskim :/ ieśli by został ktorykolwiek z tych Sukcessorow z Po-
sessyi Dobr, władzę i Dziedzictwa cieszący się i Dobra trzymaią-
cy z Dziedzicow Ordynacyą naznaczonych, w ktorymkolwiek sto-
pniu na ten czas będący postąpił, na tych miast rownie od używa-
nia władzy i dziedzictwa Possessyi Dobr sobie ninieyszą Ordy-
nacyą odpadać ma, i wtoremu Dziedzicowi następuiącemu we-
dle Ordynacyi dzisieyszey oddać, i postąpić powinien będzie. A ie-
śli by ten ktorykolwiek na ten czas mocą ninieyszey Ordynacyi Dzie-
dzic i Dzierżawca Dobr będzie, nierozumiał tego, że nie podlega
Prawu, ale to dla wyższey Kondycyi o nie oddaleniu, abo zawodze-
niu Dobr pod tym praetextem, że mu się nie zeydzie przez karania
prawnego, cokolwiek z krzywdą Sąsiadom tak Szlacheckiego Sta-
nu, iako i iakieykolwiek Kondycyi Ludziom szkody i bezprawia
czynić rozumiał. Tedy w tym razie tak się obiaśnia; ieśliby iaką
krzywdę, przykrość abo szkodę tak Osobom samym i rzeczom ich, ta-
kże Dobrom w czymkolwiek uczynił; Prawu pospolitemu niech bę-
dzie

dzie posłuszny, i za wszystkie nieh dość czyni. abo z swych Or,,
dynacyi nie podległych własnych Dóbr, abo ieśliby tych nie stało, teely
z Pożytków i Dochodow Dóbr tey Ordynacyi podległych temu i Skar,,
bowi iego należących. Ktoreby na pożytek prywatny i na Skarb,,
bracać miał, aż do dość uczynienia stronie ukrzywdzoney, wedle o,,
pisu Prawa pospolitego. Zostawuie iednak sobie tenże Zeznawca
trzymaiąc się mianowanego Konsensu na Zeździe walnym War,,
szawskim uczynionego, władzy sobie pozwoloney, cała, i zupełna
moc zażywania swego; naprzod Dobrami temi, i takim kształtem
bem Ordynacyi podległem. według zdania swego w tych Kodu,,
Aktach dyspanować. Potym teraźnieysza Ordynacya, ieśli się tak
Zeznawcy będzie zdało, bądź we wszystkim, bądź w części i iakiey, po,,
prawić odmienić, abrogować, abo rozszerzyć, i całkowicie ostawia, a,,
bo czas ukaże, a iemu się będzie zdało uczynić. Ieśli teraźnieysza
Ordynacya od niego nie będzie odmieniona, ani sprostowana, i ow,,
szem za przyięciem y: strzel Boże: śmierci ani zgrobowana. Kuteznie
będzie, tym samym teraźnieysza cała i nie odmienna trwać ma, tym
samym teraźnieyszym zeznaniem i powagą, przeczonego Zia zdu se,,
neralnego Warszawskiego stwierdzona, ktora od wszystkich i każde,,
go z osobna Sukcessorow swoich z ktorey kolwiek Linij pochodzących
cała i nienaruszona tak we wszystkim i iako i w części, i we wszyst,,
kich iego Rozdziałach, Punktach, Klauzulach, Artykułach, chce a,,
by trzymana i zachowana była, onychże mianowanych Sukcessorow
wedle mocy sobie od Krola Jmć. i Stanow Kor: na Seymie Warszaw,,
skim wzwyż mianowanym pozwoloney teraźnieyszą Ordynacyą,
do tego wszystkiego obligując i obowiązuiąc. Ktorę to Ordynacyą
do Akt zwyklych Sądow Trybunalskich podawa, za nastąpieniem
teraźnieyszego zeznania i pozwolenia tey Ordynacyi pieczęć swoią,,
cia Jmć ieśt przyciśniona, a pod pis ręki w te słowa. Janusz
Xiąże Ostrogski Kasztelan Krakowski. Maciey Leszczeiowski
Podkomorzy Belzki Marszałek Trybunału: Andrzey Rychowski Ka,,
sztelan i Deputat: Wileński. Filon Strybyl Cześnik i Deputat: Wiadztwa
Kijow: Feder Jelec Deputat Woiewodz: Kijow: Teodor Skuszenski Pisarz
Kijow: Zdrada.
Zienski. Kijowski r

252) Accessens ad Judicium praesens Ordinarium Tribunale Tribunalis Regni Illustris et Magnifici Januarij Dux in Ostrog Castellanus Cracoviensis, Comes in Tarnow, Volodimiriensis, et Capitaneus Perecopiensis, Perecastaviensis Capitaneq; mente cognovit, et insignia parata prodixit. Quam praesentiam Tenoris sequentis Ordinationem. Certo sciens qd vitae suma brevis, et inevitabilis Fati necessitas omnem humani generis progeniem, ad immortalis gloriae aeternitatem revocet iamq; universa carnis ingredi nobis una lege imperet, actiones et negotia publica atq; privata; tam Principum, Terrarum Magnatum, qm et privatorum ad recta Conscientiae et perpetui Nominis conservationem pertinentia recto justoq; iudicio moderari ordinareq; deceat. Denique in Congestis atq; conquisitis Fortunae Nostrae Ornamentis disponendis et rite ad posteros transmittendis, qm prudentissime et saluberrime Consilio adhibendo exerceat. Saluberrimum siquidem est cursum et periculum vitae nostrae ante ultimae diem, ita consumere, ut nullum juris nostri praejudicium, neq; rerum ac bonorum nostrorum jactura ubi et pro animi nostri Sententia disposueringq, remaneat. Neq; ulla existimationis nostrae procellam curamq; dum eos, qui nobis clarissimus fuit, in album nostrorum recensemq;. Cos vero, qui non leves causas Offensionis nobis praebuere, post posthumq; et praeterq; non Fatho nitati nostrae quidqm decedere censemq;. Ea, quae post obitum facienda, retribuenda, et distribuenda sunt, Superstites in praesenti assignamq;: Multos siquidem Haeredes propter intestatos eorum Antecessores Libq; et injuriis implicatos succedere praenituit. Etenim cura torquetur animq; in quaerendis bonis splendoribq; domesticis, magnq; impendendaq; labor est in congerendis, maxima in ijs collocandis, conservandis, augendisq; Sollicitudo, cujq; videlicet, subjecti arbitrio, et protestati subjici debeant, ne dispereant sed retineantur profunda prudentiae, et non nisi ejq; viri, qui Consilia sua optime explicare, rerumq; et temporum momenta eggregie observare soleat, opus est. Cum itaq; dilectissimq; Dux Januarius Vladimiriq; ex Magnifica et Illustri Domina Helena Chreckanowicze Infans et Haeres universis nobis gratia Divina datq; et tandem è medio sanctissimo placuit, sublatus est in ejq; Benedictione futurae prolis interim certam spem reponimq;. Ut vero jam nunc Statutis et Constitutionibq; Regni, quibq; unicuiq;

dasyro

disponendi Bonis facultas est concesse in hæreda omnes
singulas et universas Dispositiones ordinationesq; ad Acta quæcunq;
Regni, sub quacunq; forma methodo et stylo, ratione et occasione
Bonor: suor: omnium, tam mobilium qm; moventium in genere vel
etiam in specie, nec n de instituendo Hærede, sive hæredibq; media
tis & immediatis ad capiendam et obtinendam hæreditate, succes
sione et gubernationem bonor eorundem omnium in scriptas et re
cognitas atq; ex ijsdem Actis gerebgiris authentice extraditas et trans
sumptas, ac præsenti ordinatione sua, tam ex vi præmissorum gra
vitate Constitutionis singulans in ipsis Comicijs Generalibq; Regni
Varsaviæ Anno 1609 celebratis concesse facultatis gravissimis
rationibq et causis animum suum permoventibq atq; de super ju
sta ac matura de Liberatione præhabita de facto cassat de medio tol
lit, abrogat, et nullig Valoris omnia et singula, præterita et ante ac
ta ad Diem et Actum presentis Ordinationis declarat, imo pro cas
satis, mutatis et abrogatis fore, esse, ac fieri vult, facit et ordinat si
bi et suis Successonibq Hæredibusq; presentis Ordinationis vitute et
nexu, sive alio quocunq; jure ac prætextu, ad bona sua omnia et uni
versa succedentibq Successonibq eam legem cassator et abrogator
præteriturum omnium dispositionum et ordinationum presenti
bus imponendo. Actis itaq; præteritis post habitis cassatis et abroga
tis et e medio eliminatis extinctisq; iuri publico et Dispositioni
vitute ejusq Constitutionis, memoratis et in Comicijs Inalibq Re
gni Varsaviæ laudata et in Volumen legum Regni ordinibq u
niversis non modo consentientibq, verum ad suam Regiam
Albem Partes suas interponentibq in scripta in hærendo, imo ve
ro eam legem in Constitutionem in effectum et executionem, ac
ipsum met habitum et actum deducendo, ordinatis, nominatis
et declaratis suis Successonibq et hæredibq pro tempore et ævo
futurisfra Orde presentibq decebit: existentibq et bona possidenti
bq modum et Ordinem et jus succedendi, ac bona disponendi
his qvæ sequuntur conditionibq Clausulis et medijs disponet
præsentibit, tradit, dat donat, atq concedit et ordinat, hanqve

præ-

254) præsentem Ordinationem per se factam et constitu-
tam imprimis. Ad M. D. Gloriam Sctæ Fidei et Religionis
Catholicæ Romanæ obedientiæ professionem Reipublicæ et
Patriæ officia alacriter præstanda habere vult et desiderat.
Porro Ordinationis huiusq post præmissa primam Legem statuit
semper unicum tantum Hæredem Masculum cumq Romanæ
Catholicæ Religionis, bonor infrascriptar Ordinatæ dispositioni
Subjector Possessorem temporibq perpetuis, iuxta Ordinem in-
fra scriptam fieri debere. Primum autem et immediatum hære-
dere post decessum ipsiq recognoscentis Filium natum majorem
si Divina favento clementia per se creatq fuerit constituit.
Ita videlicet, qd si unicq fuerit omnium Gnaliter Bonor suor:
mobilium et immobilium nullis exceptis obtineat Successionem
et Possessionem perpetuam conditionibq nihil ominq infra ex
primendis observatis. Quod si plures Filij per eum pro geniti
post ejq decessum superstites manserint, ipse, qui natu major
unicq bonor Ordinationi præsenti Subjector Hæres et Dnq ma-
nebit. Cæteri vero quotquot fuerint, bona reliqua ab ea Ordinatio-
ne exclusa, ut intra patebit, æquali divisione partientur, ea vera
huic Ordinationi et Possessioni primi hæredis et Successoris subij-
cit. Castrum et Oppidum Ostrog pro ut sibi divisione ab Illustri
Olim et Mgfico Alexandro Duce in Ostrog Volhyniæ Palatino
cessit cum omnibq Oppidis Præsidijs, Villis ac attinentijs Oppi-
dum Miedzyrzyc similiter cum omnibq attinentijs. Castrum et Op-
pidum Stepan, ad Villis, præsidijs et Attinentijs. Castrum et Op-
pidum Constantynow cum Villis præsidijs et Attinentijs. Castrum
et Oppidum Bazylia cum Villis præsidijs et attinentijs. Item Ca-
stra et Oppida Krasilow, Kazmin, Czartorzyce, Sapohow, Mirojwi,
Mogilna, Zaborzyce, Czudnow, Piątek, Januszpol, Sosnow, Dydko-
wicze, Bykow, Ginsk, Rylsk, Ilowy, Ostrozek, Krasnopol, Lutowicz,
Hrybowica, Leszna, Smilowicze, cum omnibq eorundem Castror:
fortalicior Oppidor præsidijs, Villis et attinentijs pro ut singula
præsidia, Villæ et attinentiæ, tam in divisione, qm in alijs per
se acquisitis emptionibq sunt expressæ et specificatæ. Cæteræq

Bona

Bona sua hereditaria et obligatoria, si qua supra memoratis bonis contigua et vicina quo vis modo successu temporis acquisi-
verit, aut quocunq; jure, aut quibuscunq; personis ad illum pervenerint
seu devoluta fuerint, Juraq; patronatus, quot vim beneficior existen-
tia, telonia item, quæ ijs in eisdem bonis antiquitus quibusvis Bonis
et Fundis per Duces Principes et Serenissimos Reges Poloniæ conces-
sa, sive pontalia, sive aggeralia, sive foralia cum omnibus denique ea-
rundem pertinentijs, proventibus et utilitatibus specificatione gravitate et
e contra excludendo statutoq; Regni de restrictione gravitatis per
adjunctam specialitatem per expressum renunciando. In ijs igitur
omnibus supra scriptis bonis, unicum, olim natu majorem Filium Hæ-
redem. Dnus et usufructuarium constituit et ordinat. Post ejus vero
decessum solum inter Filios ejus natu majorem, majore autem steril-
ter decedente alter ejus Fratrem ætate proximiorem, et sic consequen-
ter. Reliqua vero bona, videlicet Castrum et Civitas Tarnow, juxta
quod sibi divisione cesserit, cum prædijs et Villis ad id pertinentibus:
Castra et Oppida Wiewiorka, Opatow, Czmielow, Proholice, Pinczow,
Krzeszowice, Staresiolo, Tuchla, Koberzyn, Pleszow, Kowale, Zem-
bowyn, Prokocym, Suchenia, Kozowice, Skrzituliszka, Czestoszyce, Sule-
row, Jakubowice, Rudnicznek, Swidnicznek, Swidniczka wola, Dru-
gie, Nowy dwor, Walowicze cum prædijs Villis ad id pertinentibus.
Hayspyn, Kesiow, Tetykow, Olszanica, Rekitna, Lobaczow, Petyhony, Bia-
nowiece, similiter ad prædijs Villis et omnibus attinentijs includendo
omnia bona his supra scriptis contigua per se, sive ante, sive post divi-
sionem, quovis juris Titulo acquisita, vel post modum acquirenda non
Ordinatione sed divisioni subjiciendo. Nec non bona Seremei una cum
Lagis ad eadem Bona spectantibus in certis pecuniarum Summis jure obliga-
tionis Possessa una cum inscriptionibus literis originalibus Possessione
tuitione, vadijs ligamentis et obligationibus universis, item bona om-
nia mobilia morte illius derelicta, in thuro, argento parata pecunia
in depositio existentia pro ut Testamento et registro speciali expri-
menter, in æqualem divisionem omnibus Filijs ejus, quot quot superstiti-
tes existerint cedere debent. Quod si vero nulla relicta prole masca-
la eum de vivis decedere contingerit, in hoc casu Filium Illustris
et Magnifici Alexandri Ducis ab Ostrog in Zaslaw Palatini Bracla. Zyto-
mirien.

256) miriensis Capitanei. ex Illri et Mgfca Eufrozyna Filia ejusdem Illris et Mgfci Castellani Cracoviensis progenitum nomine Franciscum natio majorem unicum Hæredem omniu gnrliter bonor suor, mobilium et imobilium, tam eor, quæ ordinationi sunt subjecta, qm eor, quæ in divisionem erant cessura, constituit et ordinat. Qui postqm divina gratia, Filium primogenitum ex propria uxore susceperit, is eo defuncto ad ea omnia Bona tenenda et possidenda succedat, et succedere debet. Si vero Præfatq Illri Dux à Zaslaw Franciscq nullo Filio Legitimo relicto sterilis decesserit, ex tunc secundo natq ætate defuncto proximq videlicet Illris Dux Carolq et Filij ipsiq, vel etiam eo steriliter mortuo, ex tunc cæteri nascituri Illris Alexandri Ducis in Zaslaw Palatini Bracti: Zytomiriens Capitanei, cum Illri Eufrozyna ab Ostrog Coniuge Filia recognoscentis progeniti Filij et Frater Defunctor ex utroq latere Germani, unq post alter vicissim in hæreditatem, dominium et Possessionem bonor Ordinator succedent, uti quidem pro Hæredibq et Successoribq, ad ea omnia Bona adoptantq, et præsentibq ordinantq. Quæ quidem Proles procreata mascula modo supra expresso in hæreditatem et Possessionem Bonor succedere debebit, ita, ut primum natu major Filiq, et deinceps natu majoris Filiq primq, vel in casu eorundem decessq sterilis. Frater ex ijsdem Lumbis ætate, proprior omnium successione potiatur Illustris et Mgfci Alexandri Ducis ab Ostrog in Zaslaw Palatini Bracti sine mascula prole ejusdem Eufrozyna Consolationis ex secundo marito Liberorum, ex tunc ex secundo Thoro procreati Liberi ipsi ab omni successione et Jure bonor: omnium præsentis Ordinationis removentur. Tum vero cum propter Conditiones et causas supra vel infra expressas præfata Illris Eufrozyna Filia sua à Successione et Possessione bonor præfator amota et exclusa est. Idem recognoscens in ijsdem Casibq et Causis post sterilem decessum universæ Masculæ prolis ex Illri et Mgfco Alexandro Duce ab Ostrog in Zaslaw Palatino Bracti, cum eadem Illri Eufrozyna ab Ostrog procreatæ, ex tunc secundo Loco et Ordine ordinat et inscribit, vigore et authoritate ejusdem Conventq, et Legis sibi concessæ in suum verum et legitimum hæredem, ac Successorem hunc ipsum met Illrem et Mgfcum Alexandrem ab Ostrog in Zaslaw Ducem Palatinem Bracti: Capitaneum Zytomiriens: eâ tamen Lege, si

et

si et inquantum Proles illiq mascula ex Illri Eufrozyna Ducis-
sa ab Ostrog ab Ostrog recognoscentis Filia suscepta defecerit, ex
tunc duntaxat ipsa in Locum et Ordinationem masculinae suae Prolis
succedere debebit. Porro Liberi ipsiq non solum foeminae, verum etiam Sexq
masculini ex secundo Thoro progeniti ab omni Beneficio praesentis Or-
dinationis et Successionis removentur et absolute excludunt. Si autem
Deo optimo Maximo sic forte disponente, ut omnes supra recensiti, et
ordinati Bonorum supra Scriptorum Haeredes nulla remanente Prole Mascu-
la ex Illri Stirpe Zaslavianae decedere contigerit, ex tunc secundo Ordi-
ne et Gradu sub Conditionibus Ordinationi insertis et Annexis ad Filium
primogenitum Illris et Mgfici Ducis in Birze Dubinki, Stucko et
Kopyl M. D. Litt. Pocillatoris et sui ex Illri et Mgfca ab Ostrog Du-
cissa, sua Sorore Germana Nepotis, seu Sororini ejusdem Legis et Consti-
tutionis publicae vigore universorum bonorum supra Scriptorum Haereditatem
Dominium et Possessionem devolvi debere statuit, decernit, et ordinat.
Et sic consequenter in Filium illiq natu majorem, et deinceps eo or-
dine et modo, ut supra, de Illri stirpe Zaslaviana Scriptum est, unus
post alterum, quo usq ex Lumbis memorati Illris Ducis Radziwill Po-
cillatoris M. D. Littae Filij Stirps Mascula duraverit, constituendo
semper pro jure sempiterno, qd natu major tantum Filiq ex stirpe
ea, isq Romanae Catholicae Fidei Patri mortuo succedet, atq ita per-
petuo, quo ad posteritas aliqua mascula ex Lumbis ejq profecta
duraverit. Ita nimirum quaq stirpe major natu, tantum Filiq suc-
cedat. Una autem stirpe extincta, altera, et huic sequentes prout
cujusq stirpis authores, proxime extinctae stirpis authoribus proxi-
mi aetate fuerint, vicissim ex ordine sibi succedant, neq plures, qm
unq proximi possessoris natu majoris Filiq, vel proximq Nepos com-
memoratorum bonorum sit Dnq, Possessor et Haeres et usu fructuarius, Reli-
qui vero quotqt fuerint priusqm ad illos Ordo Successionis perveniat,
nullum Jus ac Dominium in ijsdem Bonis habeat, quod si vero prae-
fati supra Ordinati Haeredes Ctra Illrem et Mgfcum recognoscentem
et Medinatem aliquas machinationes et insultq tentare et moliri prae-
sumpserint, eundemq aliqua ingratitudinis nota irritaverint, eo ip-
so facto ab omni Spe et jure Successionis et Privilegijs Ordinationis
praesentis removentur, et per remotis declarantur. Ad extremum
si et ea ultima numero et Ordine Designatorum cognatorum Ducorum
Radzi-

Radziwiłł stirps et Familia ex præfato Illmi et Rꝯfmi Ducis Fanuſii Radziwiłł Coronæ recognoſcentis ſupra nominato præ-
cedens deſcendit, nullusq; ex eadem Maſculꝯ ſupervixit, ut plurimũ
enim quod ſponte mens divinat, idem ſubjicit ratio, et revolutio-
culor ſubminiſtrat, ne etiam in eo caſu ad fœmineum ſexum, qui
ipſo facto virtute præſentis Ordinationis, ab hæreditate et ſucceſſi-
ne bonor omnium Ordinationi præſenti ſubjector exclusꝯ et perpe-
tuo excludit, ſucceſſio et Dominium Bonor præfator devenat, au-
thoritate Conſtitutionis memoratæ et virtutꝯ Ordinationis præſentis
ſtatuit, ſubjicit et ordinat, aſſumendum ee de medio Ordinis Mili-
Haltenſium Aurata Militiæ Virum pro ut origine clar, ita etiam
virtutibꝯ et dexteritate excellentem modo ſuent, Nationis noſtræ
ut poſſe Lentis Polonæ, Lithuanæ aut Ruthenæ Religionis tamen Catho-
licæ. Hujꝯ vero Domini et Poſſeſſoris præſentis Ordinati Lege per-
petuâ, et irrevocabili electionem Rꝑbcæ univerſi Regni Ducatuum
Cathapinat Palatinatuum Terrar. Diſtrictuum Ratꝯ tam Spiritua-
lis qm Secularis et Equeſtris Ordinis perſonis præſentibꝯ dat, attri-
buit, concedit, inſcribit et ordinat, ſervato ejusmodi eo in caſu
progreſſu, ut in omnibꝯ Conventibꝯ Palatinatuum, Terrar: Diſtric-
tuum, univerſi Regni et Ducatuum Regni annexor, ſive pro eligen-
dis ad Judicia ordinaria Tribunalis Regni gnlis tam majoris qm
minoris Poloniæ, et Terrarum Diſtrictuumq; Deputatis ſive Terra-
rum et Comitia indicta, ſive indicenda pro eligendis Terrar Nun-
cijs immediate ſequentibꝯ; qui hor Conventuum particularium, prime
poſt deceſſum ultimi et immediati hæredis incident, mediantibꝯ un-
versa Nobilitatis Ratꝯ utriusq; tam Spiritualis qm Secularis Re-
gni et Ducatuum votis et Suffragiis, pure unicuiq; nobili etiam hu-
millimæ ſortis libera ee debent, pluralitatis numero præponderan-
te. Quem Nobilitas Ratꝯ utriusq; tam Spiritualis, qm Secularis
congregata p meliori conditione commodo et Bono Reipbcæ Ordi-
nis Equeſtris bonæ famæ et exiſtimationis ſtrenuum Virum, et
ad res gerendas potiſſimum vero ad tuendos fines et propulſan-
dos Scythas, Turcasq; perpetuos Regni hoſtes habilem ac in re mi-
litari diu et optime ac feliciter verſatum idoneumq; e numero
Ordinis militiæ armatæ Haltenſis putaverint, eligant, nomi-
nent

nent et profiteantur demum vo in Comicijs gnrlibus Regni ex albo Candidatorum in universis Ducatibus Palatinatibus Terris et Districtionibus Regni in particularibus Comicijs nominatorum collatis omnium Dnorum Nunciorum Regni et Dominiorum eidem annexorum tam Spiritualium qm Saecularium Sententijs itidem per pluralitatem votorum Dnorum Nunciorum Terrarum unum ex Candidatis approbatum, electum et nominatum Coram Sacra Regia Mtem et in amplissimo Senatu Regni denuncierint, proclament ac insuper publice Sa Ra Mtem obtineant, atq Instrumentum huius electi nominati et constituti, Ordinatiq Dnum ac Bonorum Possessoris futuri Instrumentum ordinationis conficiant et major Pars Dnorum Nunciorum tam Spiritualium qm Saecularium qui vocibus minorem superaverint, Sigillis proprijs illud consignent, et manibus suis subscribunt, atq ad Actum Castrensia Loci illius sub ipsis Comitijs Regni Gnrlibus exhibeant, vel si ea acta non pateant, ad Acta quaevis authentica Regni, per manus certorum ad id Deputatorum duorum nostrorum Terrestrium offerant et inscribant, qui quidem modo praemisso electus et declaratus Dnus et Possessor virtute praesentis Ordinatio praepotens erit et est imo declaratur et ordinatur praesentibus tanqm legitimus Dnus bona eadem Oia praesenti Ordinationi subjecta occupare, tenere et possidere sub Conditionibus huic Ordinationi annexis, jam vero universi et singuli modo, ordine et gradu constituti ordinati et futuri haeredes Dni ac Possessores bonorum praefatorum omnium ordinatione praesenti dispositorum et modo, qui supra Ordinatorum Conditiones infra scriptas ferre, tenere, ac pati easdemq tam in toto qm in parte complere, expedire, et exequi debebunt, tenebuntur suntq praesentibus adstricti et obligati Ordinatione praesenti. Primum qdem Sctae Romanae Catholicae Ecclesiae professionem tenere et observare, â qua si quispiam eorum defecerit realiter, ipso facto â beneficio Successionis et Ordinationis praesentis removendus, proximus vo Ordine aetate, et gradu ut supra juxta praesentem Ordinationem, qui fuerit ejusdem Fidei et Religionis Catholicae Professor, ad obtinenda eadem omnia bona et Dominia succedet et pro Haerede declaratur. 2do Ut quivis Haeres Dnus et Possessor Stemma et Titulum Familiae constituentis seu Ordinantis Ostrogianae recipere teneatur, ac ijsdem uti pro ut praesentibus modo

 do adoptatur, imo obligat tam in privatis et publicis Actionibus qm imaginibus major suor ac suis Sigillis et vexillis quibusvis. 3tio Modo quo praemissum institutus adoptatus et ordinatus, quivis et quilibet haeres sumpto Initio a primo Illri et Mgfco Francisko Duce in in Zaslaw et Palatinide Bracl: Filio primo ac principali Ordinato haerede postea cum Annum Vigesimum. 4tum aetatis sua superaverit et bonor possessionem ac Dominium assecutus fuerit, et quivis post cum imediate succedens Haeres Bonor Ordinationi praesenti subiector pro tempore Possessor debebit et tenebit procedente sensim iusto Cursu temporis Castra et Municiones in bonis et Locis suis propriis pro ut pro usu Rpbcae et tuendis finibus Regni et Provinciar Palatinatus Podoliae, ubi si melius et comodius expedire videbit aedificare, constituere, reficere, et erigere, pro ut Loci occasio opportunitas, aut ratio temporis postulaverit et constructa opportunis et necessariis Machinis, ac omnibus ad arma et defensionem Arcis pro victum Militum et usu propugnaculi attinentijs, dotare et providere pro salute Regni et Rpbcae sanguinisq Christicolar otra Scythas, Turcas et alijs Christiani Nominis hostes defensionem. 4to Templa Monasteria per Illrem Ordinantem Inchoata, quor fundamenta sunt iacta, si favente Dna Gratia per ipsum ad perfectionem constructa durante vita ipsius non fuerint perficient et conservabunt. Idq non excedendo sumptum ultra assignationem, constituentis in Testamento ultimo ordinatum et praescriptum. Caeter quoniam aedificia illa Templor Provisione et Fundatione indigent, utiq qui post modum in illis Altaribus servient, ex Altari vivant, instituit praesentibus et ordinat, Successoresq ad id exequendum subicit, Iis omnibus Templis v illor Praepositis, Parochis, Comendarijs, Vicarijs pro tempore futuris provisione et ordinarium Proventum secundum Fundationis. Cuilibet Ecclesiae inscriptas tantis per duraturum quo ad melior Conditio v fundatio, sive per ipsum, sive per aliquo ipsius haeredem pro illius arbitrio constituta non fuerit. Cavet praeterea idem recognoscens et praesentibus assecurat, summas omnes, quae post modum in paratis Testamento Legabunt et ad pia, quaevis opera, ac pios usus assignabunt, non alibi, qm eo, quo demonstratae

fuerint

fuerint distribuendas et convertendas esse. Ad hec Sepul-
chrum sub edibꝫ Templi Tarnoviensis per se inchoatum ubi corpꝰ
Illm de mortua Uxoris primi Illnis Tim et Rꝫfice Suzanne
Szeredianka reconditum et depositum est, cumq; post hac depo-
ni jubet, ut omnino per Successiones ipsiꝫ pro exigentia in casu ru-
inosꝰ corruptionis semper pro ut expedit, reficiat et reparet man-
dat et obtestat. Funeris autem et obsequior Sepultura pro more
Catholice Romane Ecclesie Ceremoniar negocium et promotionem
ac expeditionem Illnbꝫ ac Rꝫfcis in inscriptione speciali nomina-
tis et expressis Dnis Tutoribꝫ designatis committit, demandat et in
sinum pietatis eor deponit et comendat; ita tamen ut expensam
Decem millium Florenor non excedat. Legat id recognoscens
de omnibꝫ gratiter Proventibꝫ Tarnoviensium Vicinorum et
Nikolaje nensium Bonor ordinat et assignat Trigenta Florenor
pecunie, Polonice Sacerdotibꝫ Mansionariis ad Ecclesiam eandem
manentibꝫ per hæredes eor Bonor singulis annis perpetue juxta
Litteras fundationis pendendo, qui tenebunt et erunt obligati secundꝫ
fundationem Officia illis incumbentia omnia exequi: tenebuntur
insuper ijdem futuri Hæredes et Successores presentes obligant pro
quolibet urgenti Regnoce necessitate vra Tataros, Turcasq; et
alios id genꝰ Christiani Nominis hostes Trecentos Equites optime
armatos totidemq; Pedites idoneos sumptibꝫ propriis, vel ipsemet
in Persona sua vel suum Locum tenentem Virum strenuum idoneꝫ
et Rei militaris peritum expedire et ducere, exercituiq; Regnoce
adjungere exercitum. Præfecto una cum suis Comilitonibꝫ parere et
militari disciplinæ jubee nisi forte si qd Deus avertat. Bona
eij aliquo ex casu desolationem patiant ad Levioremq; deveniant
Fortunam, hoc enim in casu excusatq; censebitꝫ, statuit de cætero
supra memorat recognoscens Successoremq; onerat ut omnes su-
os amicitia veteri necessitateq; iunctos idem Hæres et Successor
major suor Exemplo debito prosequatur honore, familiares vero
et Famulos integritate et fide probatos observet eor opera et
consilio utatꝫ circa Professiones Illor si modo Officia debita præ-
stent, ac Officia servent. Ne dum diminuendo, verꝫ potiꝫ augen-

do.

262) do: Si ~~autem~~ etiam ipsos mori contigerit vel aliquem illor. Ser-
vor. nihil omnig uxores, et liberi circa possessiones et usg suos Pa-
tris meritis gaudentes conservari debent non tamen possessiones
eor. ad perpetuitatem et hæreditatem sed ad temporaneum jus
et fructum Bonor. extendi debere nec Possessiones ex ea occasione
ullam hæreditatem præfator. bonor. prætendere posse etiam lon-
gissimi temporis præscriptione interveniente declarat, quod si
aliqua ex causa justa Possessione privandg esset, id ex Consilio
cognatur. Domg suæ servorumq faciet, specialem tum rationem
et modum de dispositione Familiæ suæ, ac omnium Servor. post
suum è vivis decessum Testamento iam conscripto, vel in futu-
rum conscribendo tum et de rerum mobilium summarumq
dispositione idem recognoscens in suo robore vult permane-
re per eundem Successorem tenendum et exequendum. Ad
extremum statuit et omnino habere vult, et injungit eidem
Successori suo, ut omnes gnlter Subditi sui post decessum ejus
a Solutione censuum ad triennium integrum liberentur,
fiantq Liberi et immunes, tamen his et Actis futuris de inceps An-
nis, et subsequentibg Solitos et debitos censg Solituri; Porro Illrem
et Mgfcam Theofilam à Szczekarzowice Hæredes instituti et
ordinati ac Bonor. Possessores, in usu et Possessione Bonor. juri
advitalicio illig ab ipso recognoscente concesso subjectorum
illæsam et integram conservare tenebunt, quam et ex nunc ipse
Illris et Mgfcg Recognoscens permanentem vult eamq pacifice et
quiete conservare tueri et protegere debebunt et tenebunt, qm et ex
nunc ipse Illris nullo juris prætextu, aut modo violento sive quovis
alio prætextu eam non molestent, aut impediant, imo eidem operam
et auxilium præstent, omniq ex parte aut occasione debitum honorem
et reverentiam statui illig Ducali exhibeant. Idq sub vadijs Trigin-
ta Millium Florenorum pecuniæ Polonicæ in casu alicujg violentiæ, seu
impedimenti succumbendor. debitâ iuris via in foro fori repetendor.
Ea tamen ratione et conditione nisi forte ad secundas convolaverit
nuptias, nam eo ipso à possessione Bonor. removenda erit, et ju-
re advitalicio privari debebit, ut autem hæc Ordinatio et de Bo-
nis

nis dispositio Lege publica concessa et in effectum actu praesen- (263
ti deducta perpetuum robur obtineat hoc onq Illris et Mgfcq Re-
cognoscens in Personam et post in reliquos omnes ordine supra scrip-
to et modo ac gradu in bona morte succedentes temporibq perpetuis
imponit, quod nunqm licebit omnibq universis et singulis ex hac vel
illa Familia et stirpe Successoribq ac Bonor Ordinationi praesenti
subjector constitutis, ordinatis et declaratis, Haeredibq, Dnis et Pos-
sessoribq ea Bona, nec in toto, nec in parte tam ad Spirituales qm ad
Saeculares Personas alienare, donare, resignare, opignorare, obligare
aut quovis modo et forma amittendor, vel alienandor Bonor, sive
etiam re judicata, seu per strepitum juris a Successura stirpe alienare
et diminuere sub nullitate omnium attentator, alioquin secq facere
praesumens, ab omni beneficio et praerogativa adoptionis ac substi-
tutionis haeredis, ordinationis praesentis vigore et jure cadet, et cadere
debet, et mediatq in locum contravenientis et secq facientis succedere
et Bonor possessionem, Dominium proprietatem et haereditatem obti-
nere debet, de quibq prior eidem succedaneo cedere, ac illa sibi de occu-
pare tenebitr. Ipso facto et pari ratione, si ex saeculari statu in Spiritu-
alem (ultra Ordinem Auratae Militiae Ordinis Malthensis) quisq etiam
Bonor Possessione, Dominio et haereditate gaudens et Bona possidens
ex Ordinatis Haeredibq stirpis cujusvis pro tempore existens convola-
verit, ex tunc similiter ab usu Dominio et haereditate ac Possessione
Bonor, sibi praesenti ordinatione competentium cadere debet, et ea me-
diato haereditati succedenti et Successori Ordinato juxta Ordinatio-
nem praesentem tradere, et de occupare tenebitr. Ne vero is quicunq pro
tempore ex vi Ordinationis praesentis haeres Dnq et Possessor Bonor
existens ex lex sibi videatr et in tuitio hujq conditionis de non alie-
nandis, seu n onerandis bonis, ac sub eo praetextu, quae vis cum in-
juria varior tam Nblis seu Equestris, qm cujusvis statq Hominum
facere damna, et gravamina inferre, impune putet, et praesumat, eo
in casu si qm injuriam noxam, et damnum tam Personis, qm rebq et
bonis cuicunq Hominum dederit, fecerit, aut intulerit, juri publico pare-
at, ac pro omnibq satisfaciat, vel ex suis abunde venientibq, et per ipsum
habitis bonis, vel ijs deficientibq ex tunc ex usu, fructu, et Proventibq Bo-
nor Ordinationi huic subjector, ad ipsum et aerarium illiq referendor
per eundemq pro usu ipsiq privato, atq mensa propria illiq concerten-
dorum

 dorum, usq ad satisfactionem Parti conquerenti juxta Juris comunis praescriptum: relinquit nihil ominus et reservat sibi, idem Recognoscens inhaerendo praefato consensui et in conventione Regni Gnrali Varsaviensi facultatis sibi concessae integram Liberamq potestatem durante vita sua, primum de Bonis qualiter cunq Ordinatis pro libitu suo apud quocumq acta disponendi, de inde praesentem Ordinationem si ita recognoscenti videbitur, sive in toto, sive in parte corrigendi, comutandi, vel abrogandi, seu Locupletandi, et quaecunq occasio, vel temporis opportunitas suggerent, ipsisq visum fuerit faciendi. Si vero praesens Ordinatio, a se non imutabitur nec corrigetur, imo morte superveniente approbabitur, ipso facto praesens firma et irrevocabilis permanere debebit, hac sua personali recognitione et authoritati praefati Conventus Gnrlis Varsaviensis mediante. Quam ab omnibus et singulis Successoribus suis ex quacunq Linea existentibus, salvam et illaesam, tam in toto, qm in Parte omnibus ejus Capitibus, Punctis, Clausulis, Articulis teneri et observari vult, eosdem juxta facultatem sibi per Scram Rm Mtem ac omnes Ordines Regni in praefato Conventione Regni Varsaviensi sibi concessam praesentibus ad ea omnia obstringendo et obligando, eamq ad Acta praesentia ordinarior Gnrlium Tribunalis Regni offert sua praesenti approbatione intervenienti. Super quod adjudicatur: etc: etc:

Votum JW Jmci Xdza Piaseckiego Biskupa Kamienieckiego Strony Małżenstwa z Palatyną Corką Fryderyka Krola Czeskiego, Władysława IV Krola Polskiego. 1032 +

Drugi punkt Propozycyey WKMci o postanowieniu Małżenskim WKMci iest trudny barzo, i zatym pilnego uważenia godny, a zgoła w moim rozumieniu, tak wiele okoliczności długiego upatrowania potrzebuiących w sobie maiący, że mnie niepodobna affirmative co w takiey materiey powiedzieć, zwłaszcza nie słyszawszy zdania Ichmciow tak wielu zacnych i rozsądnych, ktorzy po mnie maią mowić. Powiem tylko, iakie mi przychodzą teraz na myśl Consideracie, nieubliżaiąc nic tey abo owey Opiniey owszem rad poydę za Konkluzyą zgodną, i assurgam reverenter Sententiae Vitrici. A naprzod wspomnę, że matrimonia maią być Libera, nie tylko de jure humano Scripto, ale też de jure Divino et naturali; chcieć restringere de Libertatem, i w prywatnych Ludziach, a nawet Oycu z Synem nigdy się nie nadaie, a w Osobach Krolewskich tym trudnieysza i niebespieczna. Prawda że w tey Koronie iest Prawo aby Krolowie

łowie Ichmć nie obierali sobie Żony ieno z Consensem Senatu, ale ta Dijs aqua potestas raczey Prece et persuasione ducitur przynamniey sposobem iakim słusznym Consensu non coactu. Albo co zaczym chodzi przypatrzyć się w przykładach dawnych i świeżych. Ja ich nie wspominam łatwo każdy przypomnieć ie sobie może. Wyraźnieysza okoliczność tego ożenienia WKMć: żeby z Siestrzenicą Krola Angielskiego, to iest Katolika z Heretyczką tym więcey trudności ciągnie za sobą. Ja iako Duchowny niemogłbym iedno negativam Sententiam w tym trzymać, iednak w takiey materyi nie godzi się in disputatum co opuszczać; zaczym wspomnię przykłady i racye, które w tey Sprawie militant, a przypomnieć nie godzi mi się, co zacney pamięci Imć P: Myszkowski Marszałek Kor wrociwszy się z swoiey przeiazdzki z cudzych Krajów proponował Krolowi Imći S.p. że samże Krol Angielski Ociec teraznieyszego Jacobus VI miawszy z nim rozmowę invitował, aby Corkę iego wziął był Krol Imć Synowi swemu, to iest: WKMć: za Małżonkę ofiaruiąc rekuperacyą Krolestwa Szwedzkiego swym kosztem. Pod Seym się to trafiło Anno 1611 i było na ten Czas Ichmćiów Biskupow i Senatorow poważnych wiele cum applausu tego słuchali, i mieli za złe Krolowi Imć. S.p: że się nie applikował do tego. Byli i insze zaciągi P.P. Katolickich o ożenienie w Anglij Philip II Krol Hiszpanski poiął był Maryą Krolewną Angielską wprawdzie ta była ieszcze Katoliczka, ale była w ręku i w Dyrekcyey Heretykow i Philip poiąwszy ią musiał z Heretykami i między Heretykami Konwersować, bo nie tylko z Anglij, ale i z Londynu nie godziło mu się tey Żony swey na bespieczność wyprowadzić; Umarła też prętko i bez potomstwo. Potym Carolus Aleüsonius który po Henryku III miał nastąpić na Krolestwo Francuskie, zmowił był Siostrę tam tey Maryiey Elisabethy, która długo Krolowała w Anglij, i życzyli barzo tego Małżenstwa sobie wszyscy Katolicy Francuscy, starali się dziwnie o to, aby było doszło, iedno w tym umarł ten Aleüsonius. Zaś co Katoliczki były dane w Małżenstwo Heretykom, iest przykładow więcey. Samego Krola S.p: Zygmunta starego, szły za Heretyki, inszych świeżych przykładow nie mianuię skracaiąc. To tylko powiem; że ta materia iest disputabilis. Disputowano ią świeżo w wielkich Konsystorzach i Senatach Katolickich, i dispensowała nieraz Sedes Apostolica z tego fundamentu Kanonistow, in quantum może być Contractij talis matrimonij sine periculo Catholici contrahentis et Catholicae Religionis, in quantum est spes conversionis Sponsa Haereticae, et in quantum concurrit gravis necessitas et utilitas Publica. In casu praesenti pierwsze requisitum, aby nie było periculum strony WKMć: widząc Edukacyą WKMć: którąś wziął

od

od Rodziców tak świątobliwych, i patrząc na ostatek matki
WKMci gradragenaniam, Ktorey nieżwyczayna odmiana nie mogę
się obawiać periculum zadanego, ab extra też, aby Heresis nie wkradła
tą Wiarę Katolicką, iest siła remedia nato i Prawa Kor: aby Cudzo-
ziemscy Krolewey iako i w Stiszpaniey, Kiedy przyiechała Krolowa Fran-
cuska, wszystkie Francuski odesłano, we Francyi także odesłano Hi-
szpanki. Z zgoła Szeptem może wszystko czułość i opatrzność w tey
mierze, Ktorey wesprzyia iuż śmy widzieli na tym Pałacu Krolewskim,
Była Ciotka WKMci: a Siostra Krola Imci. Ś.p: diversæ Religionis nie
dawno, nie widzieliśmy żeby to czyniło iaką szkodę Religiey Katolickiey
a to za dozorem Krola Imci. Ś.p. I ią krzywdę bym uczynił WKMci
Kiedybym rzekł, że WKMci Domowi Luce gnoyste nosić, racyey rozu-
miem że przy Kładem Oycowskim umiałby WKMci zabiegać: aby ztąd
szkoda zadna niebyła; i owszem pomnożenie Wiary Sc Katolickiey
zwłaszcza nawroceniem tey że Matronki Swey na Wiarę Katolicką. Z
tey mi any może się rzec że to iest wzora Kondycya: Jeżli Spes conversionis
iest venisilis, iedno ani w Traktatach, w znayomości może się wer-
kować, teraz trudno oniey twierdzić. Trzecie requisitum necessitatis
et utilitatis publicæ: Jchmć P.P. Regimentarze woienni tey wiedzą
sposoby prowadzenia i Kończenia tey Woyny Szwedzkiey, ale i Kazdy
widzieć może że niepodobna zwłaszcza aversione belli, a nie in-
dziey iedno do Helispontu ex Oceano Germanico. Jnemi auszy ła-
dem na Morzu woiować, Lądem też niepodobna mieć tyłu z Anglią,
Danicy, Hollandy, a wszyscy ci idą za związkiem tego Mat-
zeństwa, iednak powiedziawszy tę Konsyderacyą nie mniemam nic
Kontkludować o tym Matzeństwie. O Samey przyiaźni z Krolem Imci
Angielskim abstracte mowiąc; a Kontrakcie matrimoniali, nie
mogę inaczey rozumieć; iedno że iest wielce potrzeba tey Rzpltey
maiący różne okazye do woien Morskich i wątpliwość wtym za-
dna być niemoże, że się godzi mieć Katol. Kowi z Schizmatykiem rożney
Religij; związek przyiaźni in Politicis: Krol Imć Hiszpanski z wiel-
kąż pilnością prawie ambrebat nie raz przyiaźni z Krolem Imcią
Angielskim i maią teraz, i z Duńskim Krolem często ią trakto-
wane, nawet i Hugonottam nie raz przystawane, podsycając ich ratunkami na Krole Francuskie, Krol
Imć ma ią z Hollendrami; Rożni iniy Katolicy z rożnemi
Sekty,

Heretykami Societates Armorum trzymaią; iako mogą na
per rogien die stato. Ktory teraźnieyszych czasow: adendum gorąco
u wszystkich Lex. suprema.

Ostatny punkt tegoż Propozycyi. WKMć. ieśliby nie dał się ten za-
ciąg uziąć Małżonkę; Krotko powiem, nie nowina to u innych Naro-
dow, iż każda ia każ Koronuie Król bierze Małżonkę, ozdobę nayważnią
ma z Krola Pana swego, życzyćby mu tego życzył. Ponieważ WKMć ta Kwe-
stia Laski uchazać per racyą temu Narodowi przyczyniły mu Sławy
Wdzięczności na Szczęśliwey swey Koronacyey, aby WKMć ieszcze i życzliwość
Dobroczynności swey oświadczyć raczył; i zdaniem tego zmaże rozumie-
nia, iakoby niebyła Krew Polska cała x Królewskiego Dostoieństwa,
odraza wielce inæqualitas, że ciżby miałby pourniżenie z Domow
Królewskich, znaczy nic. Ale zazdrość to tysiąc, bez tego inæqualitas
w tey Rzpltey iuż iest gdzie są præeminentiæ Dignitarstw Urzędow
æqualitas nie może być rozumiana, inayważsza inæqualitas; ieden
potężnieyszy bogatszy niż drugi: Jaźć potężny w częstowaniu musi
mu uboższy deferować albo ustępować, a często bez przemiędzy, prze da
siąc. Majętność: to. Szkodliwa inæqualitas. wiednak i w tym raczey sy-
me Sententeya. Ktorą do Serca podaie P. Bog; niż Cathonis.

Mowa Xcia Imci Radziwiłła Krzyżtofa na Seymie Nowogrodzkim.

JKMć. Panowie. Gdzie z Okrętem na cichym Morzu dzieie, tam ie dzieie
i z Rzpltą w Szczęściu kwitnącą. Co z okrętem na burzliwym i wzgnie-
wanym Morzu, to z Rzpltą w niebezpieczney iakiey fali będącą. Nie ta
iest rzecz na spokoynym moriu zegłować do tego. nadna chor nawa
ętnemu. Nauklerowi, lecz gdy nieszczęśliwe wiatry natrą. Okręt wszelaką
władzą bierą; ale żagle ukręcać, Maszty odcinać, na ulżenie ciężaru wze-
cy w. Morze wyrzucać przychodzi; ale by nayumiętnieyszy Sternik tem
pestate terreri. ina wszystkich o ratunek zawołać musi, a zaś nie ba-
dem rerum Fucies w Rzpltey i w Państwach naszych, gdy ozdob swych za-
żywaią. Kazdy chce rządzić i radzić, Kazdy ad Secretiora wdziera się
Consilia, Kazdy się Functiones publicas i gruntowney Curpuny domaga; ale
kiedy felicitatem publicam P. Bog za grzechy infortunio aliquo pomie-
sza widzimy iakie się wszyscy umykaią iako frigide z przestrachu ia-
kiego Salutem Suam piastuią. Bo iako wiec w tymetnieniu bywa. że
wszyst.

wszystkie rzeczy z nieba padaią, tak i nam na ta tempesta te Nasze wszystkie dobre i bespieczne mali averten di Cielo tutti questi
wypadły, a iedne tylko: Ktora iest ostatnia Naufragorum ancora, ktorey
liśmy przed się iactare. Obciążyły nas te takie takie podatki nasze,
wręcz ich użyć i takowemu Morzu gębę niemi zatkać. O takie ludziom
zatosno bywa gdy im Morze to co po Zdrowiu naymiłszego mię wydzie
ra, ale iż od powszechnego okupu nie zda się wymowić, a to wszystko
w morską przepaść wrzucać; Bo nad wszystko Żywot drogey kładzie.
Tak i my ochotnie damy, ponieważ in eam necessitatem, iakie oni co
tować muszą, redacti iesteśmy, będzie potym to. Nawa Rzymska Grec
sza Łacniey ią będzie obrocić, Łacniey nakierować, Łacniey gdzie chcieć
nayedrić, będziemy potym ad omnes injurias ferendas tych obcnieyszemi
i cierpliwszemi, kiedy novum renum gerendarum pozbędziemy. Tedy
tego daymy ochotnie, ześmy sami winni, i samiśmy tego chcieli; bo kiedy
na nas wołano, kiedy zdrowe Rady dawano, kiedy ex politicis ratio,
nibi iako z nayspewnieyszego Compasu imminentem turbinem opowiada
no, kiedy Żagle wojenne krocić i Portu się trzymać radzono; Tedy śmy
abo uszy sobie zatykali, abo się gwałtem od Portu odpychali, abo prze
strzegaiących ieśpiczami Convicijs et injurijs aggrawowali: Annibal
miał się bardzo z swoich Karthaginenczyków, gdy na Kondycye od Rzy
mian podawane, Tumultu, okrzyk i płacz uczynili. Szaleią: prawi: ci
ktoryż zdadzą się im ciężkie być te Kondycye, a tego nie opatrzą iż pre
chwili przyiadą drudzy Postawić się tak byte state: Ktory Miasto
z gruntu rozwalić i wszystkim Obywatelom zwodnościć wyżutym na inśze
mieysca przenosić się każą. Wielkiego i my byli byśmy godni śmiechu, kiedy
śmy inśze media do poratowania i uspokoienia Ojczyzny z ręku prawie u
puścili, i zatym taki mus nad sobą maiąc przeciwko Podatkom mowili.
Wprawdzie to Ius zły i przeciwny tey Ktora się ledwie nie darmo chcemy
wolności, ale non est Consilium, odiąć mu się inaczey tylko Pieniędzmi; Woysko
wielkie w Turbie mamy: a ieszcze Cudzoziemskie: nie przyiaciela mamy in
Visceribus; Wojnę bez końca mamy, Długi bardzo wielkie mamy; nie daycie
nic Poborow, wyżyć się iako w Ojczyznie od Żołnierza, od Nieprzyiaciół
na granicach Kurzawa powstanie. Lecz ieszcze by to mniey sza odzatować
dla Ojczyzny tey biednej mamony, byle melior sit res kiedy bysmy się w
otchłań Morską wrzucili, bo ztamtąd nic się nazad nie wraca; a wkrze
czach pospolitych zwykły się wszystkie nakłady wracać z zyskiem nie

śmiem.

„mierteinej Stawy i przymnożeniem publicznych czasów i pożytków
ale ieśli tego grzechy nasze niegodne: Więc o to się cum naufragio starajmy, abyśmy przynaymniey od rozbicia Okrętu wolni byli, a gorszey na„
„wolności za te pieniądze nie kupili. Proścież tedy Wmć na ty wszy Bog
[illegible] już teraz nic za rzecz, iedno prosić: aby był dobry Szafunek i dobre te
ostatnie chudoby naszych Faktury uiżywanie. Wszak Wmć widzieć cośmy
i przed tym trochę i teraz w Inflanciech. za tak wielkie i ciężkie podatki nasze, i za tak wielkiey wszystkiey Oyczyzny, przez zawarowską żołnierską, złupienie, stało; Proścież Wmć, aby iakie kolwiek te Skrzynki Kosztów i wydatków woiennych wktore podobno Rzemieśnik dna nie zasadzał naprawione, radzę iednak wprzestrzeganiu Poborow, tripdex modo ratio adhibeat. Naprzod abyście Korone i W.X.L. powiaty wszystkie porownały. Druga aby nowe podatki nie były nam większe przynoszone, iedno takie, iakie Ichmć P.P. Koronni gorszych Woiewodztw pozwolą. Trzecia aby przynamniey a Vigilia ostatniego Sanstw tych zubożenia, Srzedkow do uspokoienia Rzpltey wiadących nie puszczano. A co się tycze owych nowych na Konwokacyey Warszawskiey spisanych sposobow, ani ich rozumiem, ani pojąć mogę, ani im dufam, a zatym nie śmiem wnie leść: Wmćiom radzić do nich niechcę. Do Inflanckich Instrukcyey które Ichmć P.N.M. w swey Instrukcyey wspomnąć raczył, a czemuż się i ja leem nie przykładał: Wszakże to onich rzekę, że ta to w nich winna, iż wnagłym razie bez Konsensu Ichmciow P.P. Kor: zginąć niechciała, iż Konsensu na to nie wziąwszy bespieczeństwo Granic swych zniesieniem, a potym rozwinieniem Woyska naszego utracone iakie Kolwiek injunia, iednak ich zatrzymała, a ponieważ Unia i Societas nasza z Ichmcmi conservatione et valuti nie exuta, mabyć utrwiona, przeto prosić aby in tali casu nie uraziła nam Ichmć rękuy gdyż Ichmć też ber nas nie raz w Wołoszech czynić było wolno. Od woiennych konsultacyi, wątpię aby co czasu zbywało do naprawiania praw i wolności Szlacheckich. Jeż to tantum za ta Dyetina kilka dni w Grodzie pobiwszy za Drzwi wynisć musi, przeto nie życzę abyście Wmć na ich zasadzach się mieli, bo albo o obronie albo o Granicach przyszłoby tumultuarie mowić i zawrzeć. Jeżli byście Wmć o obronie mowić chcieli dosyć na tym, ieśli sobie recessyey i wolne na przyszłych
Sey„

Ceymach affektacyi, których regestrowanie wanuieie. Moneta iest tak bardzo zepsowana, że nie ufa nas Którzyby smy się tym pochwalić mogli, że kilka grzywien mamy, choć tey między stanu Cerem, ale ieszcze gorsza będzie ieśli ią odmieniać et pretium złota i srebra znizać dozwolemy. Wszak iuż mamy experimenta że to zniżenie tylko do oddania Poborow naszych trwać miało; to w posrzodek Wsz: K: podług zwyklości mocy sno Rybca liberrimo animo zaniczszy, wychodzę z Koła Wsz: abyście się Wsz darmo wstrzymuiąc na mnie względem Poselstwa niezawodziło, aby zebym a malevolis winowany niebył, iakobym praesentia mea Sententias Wszem in mea Vota miał cogere.

Mowa tegoż Xcia. Imci na innym Seymiku.

Uszło by mi to podobno Mci PP: zebym mogł wszystkie przeszłe w Ktorych esmy się wiek Woynie Szwedzkiey dopuścili errory prawdziwie taxować, i Calamitates Które ztąd na nas poszły libere wyliczać: Uszłoby mi to ze dwoch miar, naprzod; że to z pamięci Wsz: ieszcze nie wygasło, zem Ja nigdy Concitatorem tey Woyny być niechciał, ale owszem wołałem, pisałem, prosiłem o Pokoy; i ostrzegałem, że perpetuis malis, ta Woyna miała implicare Rzpltą. Co ziaką czynnem constancyą, ziaką publicznego Dobra miłością, choćby mi insze Testimonia deesseńt, tedy te same, Które na Fortunie i Osobie mey extant cicatrices wyświadczyłyby mię: Niemowiłbym, tedy nic samemu, sobie w brew, choćbym przeciwko przeszłym tey Woyny: pozwalaiąc od panowania teraźnieyszego Usurpatora Justawa: progresom, a mowił. Druga uszło by mi dla tego, że oświadczeńi bym ohym nekt rekłbym iakoby właśnie zgodnym Sercem, zdaniem, usty i głosem iednostaynym wszystkiey Rzpltey. Bo mogło to być przed tym, zesmy się iedni zdrugiemi rozumieli, iedni od drugich sygnifikowali, ale teraz kto iest z Wsz aby tegoż nie rozumiał, i rozumiem, coby na to nie bolał, na co Ja boleię, coby tegoż nie pragnął, i nieżyczył, czego Ja pragnę i życzę, ale iż na tym Partykularzu naszym nie iest za tak karbownym środkow przybrać, Któryby mur Niebezpieczeństw od Rzpltey: w Instrukcyey nam przełożonych przełamać mogły. Przeto choć by mi te mowy uszły, zażywać ich iednak niebędę, ale tym Xmicyom Którzy na Seym poiadą zostawuię, bo dobrze ieden mądry mowi. Że frustra mala nostra

ubiią

ubiq̃ narramq̃, si illo in Loco in quo tantum dicenda sunt, vo-
cem supprimimq̃. Do samey tedy Instrukcyiey JKMci przystąpię
w ktorey iako i przed tym w każdey arguimur (: iako baczę :) iakiegoś nie
poczuwania się, iakieyśi oziębłości, i iakiegoś rozerwania i niezgody.
Kiedyby Seym w czym inszym, a nie w samych Pieniędzach i Poborach gotowo-
ści Szlacheckiey potrzebował, dałoby się znać, ieślibyśmy za niegotowych
mogli być sądzeni, ale iż tylko w tym capitur experimentum naszey
gotowości i poczuwania, żeby dawać, a dawać zawżdy, a dawać siła
Toć Liczbę Poborow porachowawszy, łacno tę Quaestyą rozwiążemy. Nie-
zgody też i rozerwania z Łaski Bożey dotąd u nas niemasz, owszem mo-
im zdaniem nigdy większey w Polszcze i Litwie zgody niebyło, iako teraz
Iż nemine contradicente, bliżey się co raz do ostatniego Kresu swey cało-
ści przymykamy, i dałby to Bog, aby nas na taką gotowość na takie, ia-
kie ieszcze iest poczuwanie dłużey stać mogło. Takąż pieniężną goto-
wość aby Ichmć P.P. Posłowie, ktorych WMć na Seym wyszlecie pozwolili,
per me Licet, ale ieśli ta gotowość bonis Consilijs wsparta nie będzie, toż
co dotąd wzysku odniesiemy abo raczey deteriora na się zaciągniemy.
Jakieby to miały być Consilia, acz o tym sine invidia nietrza mowić;
wszakże iż ad extremum usq̃ habitum Oyczyznę swą, choćby mi się w niey
naygorzey działo miłować onę trzeba. Przeto krotko WMciom przełożę.
Juz się nam z tym taić nietrzeba iż wszyscy a wszyscy radzibyśmy co
nayprędzey z tey się Woyny wywikłali. Życzy tego JKMć, życzy Stan Du-
chowny, życzy Swiecki, życzy Żołnierz, życzy pospolity Człowiek, życzy nie-
mal każda żywiąca dusza, ale osobliwie Krol Jmć tak życzy, że też sobie
i Potomstwu swemu dla uspokoienia Oyczyzny Naszey w Traktatach
z tym nieprzyiacielem chciał derogować. Prawdziwie tedy et sine fuco
rzekę, że to iest tantum pignus JKMci Oycowskiey Miłości, nad ktore od
Pana Poddanym, żadne większe pokazane być niemogło; wieczną Pamią-
tkę, wieczną Sławę, wieczną naszą wdzięczność JKMci Pu Naszemu za to
samo winniśmy Fortunatam Rzpltą; kiedybyśmy byli in tempore takie
remedia malis nostris applikowali. Ale słuszne, że tak o grzechach na-
szych fata decreverant, aby w nas przez tego nieprzyiaciela ukarane były,
o ktorym to rzec możemy co Scipio Hetman Rzymski mowił. Plus animi
est in ferenti periculum quam propulsanti. Bo kto niewidzi że Gustaw pro

Praeda

272) Prawda certat. Thy pro salute. Temu samemu same Sprawa zachęcają
Żołnierza i ochotnym go do odwagi czynią. W naszym zaś Woysku żadnych
ex in Saly Polska i Pruska by na mniey cordi nie iest. Zacym nie dziw że ná
eo fervore quo decet, res geritz. Piszą de Alex.re, że gdy mu z Athenskiego
gruntu, raz do Stołu Fruktow przyniesiono, za smakowawszy ie sobie przyszło
przez Kości Swych Przodkow, iż żadnych innych Fruktow krom Athenskich
iadać nie będzie, i zaraz potym gałąź in citamento haniebną przeciwko Oy-
czyi podniosł Woynę. Podobny temu Przykład ma Historya Rzymska o
Francuzach, iż Kosztowawszy Win Włoskich, tak do nich uczuli appetit
ze długą Woynę o Ziemię Włoską z Rzymiany wiedli. Albo nierownie uro-
kosze ma nieprzyiaciel illecebras. Smakuie mu Ryga, smakuią Inflanty,
smakuie Kurlandia, smakuie Prusawa, Elbląg, Thalbork i insze Pruskie Zam-
ki i Włości: Żołnierza zaś iego podszywaią Szpiegi, które z nas złupiwszy
między się dzielą. Bo kto tym będzie chciał uwierzyć, Łacno się dowie
że nam i Ludziom naszym nigdy Inflanty i Prusy czasu Pokoiu nie da-
ruią tego, co nieprzyiaciołom i Ludziom iego czasu Woyny czynią. Te-
dy fructy wojenne będą Justaworom przyczyną że abo nie będzie chciał, a
bo choćby chciał, tedy garść Zakonstwa Swych Consiliarzow i Wodzow
nie będzie mogł tak smakowitey ex Dignitate Pkie. i Rzpltey pozna-
ć Woyny. Zatym nadzieie niemasz aby takie i takie dotąd bywały
Traktaty miały nam co pomodz, insze tedy Srodki, Któremi in difficil-
limis bellis insze Państwa abo Przeciwnie nasi ratowali się uważać
nam przyidzie. Niepieniężny iest in transferendo bello, bardzo dobry, bardzo
pewny, ale kiedy i my go przed tym in tego będąc, Inflanty, Prusy i
wszystkie Porty wprzod, i potym przez tak długi czas maiąc całą Oczyzne
abo niechcieli abo nieumieli zażyć. Kurs teraz po tak srogim wszystkich
Państw naszych spustoszeniu i po stracenin mieysc tych, gdzieby cłasus
paran mogła nietrza ohym ani pomyślić, a po gotowiu Schmidt. Po-
stom mangligare. aby tantam molem na nas nie zaciągali. Drugi
Srodek: Exterorum auxilia et pretentiu foedera; te nikomu się nigdy nie
nadały, po gotowiu aby się nam na dać miały wątpię, bo to nestris Arc-
tois Lentulus, że u nich ieszcze viget Patrocinia simplicitas, Która nigdy z
z Subtelnemi, a iakie ich ieden zdanie: Fortunę swą na Smyczy trzymaią
cemi Nacyami spuszczona być miała, takby wiele wskurała, iakie on Tarneb
de miedzianego Kotła przywiązany, a na morskie fale puszczony. Radzę
tedy

tedy, proszę, i zeli się zdaie Obrestor aby Panowie Posłowie zte-
go Seymu nie zjeżdzali sine cautione, iż Rzpltа będzie wolna a meta ex-
tem. słuszney, bo niema być gorsze Lekarstwo niż choroba. Pomnieymy na
one o Rzymianach przysłowie. Romani Socijs auxilio ferendo, orbis Terra-
rum Dn. facti sunt. Byte by to Sepulchrum braw i Wolności naszych gdy-
bysmy wteraźnieyszym naszym nieporządzie i konfuzyey mierzych Potentat
tow auxilia in ostera wpuścili. Przykładow nie ubiegaiąc postronnych
a domowe o Prusiach, o Ruskich Xięstwach o Inflantach w oczach ma-
my. Trzeci środek Subsidia Externa pecuniana. Byta za Króla
Stefana opinia Florentior Rzpltа, a przecie on wielki Król in medium Cicium
uchodzić; gdy się obrachował, że mu pieniędzy na Woyny Szwedzkie nie stа-
nie, i raz drugi u Augusta Sasskiego, i u Brandeburczyka Kurfirstow, i u
swych Węgrow ad fidem publicam eliberował. Wmawdzie u nas tak ch-
des publica nadwątlona, że nie wiem Komu by się chciało mieć Turnika
z Rzpltey. wżadne gdyby J.K.Mć. staranie i powaga Seymowa przystąpiła
rozumiem że inter et fons mogłibysmy pieniędzy dostać, i potym by powró-
zonym Poborami na Raty rozdzielonemi wypłacała Rzpltа. Z czegoby
J.K.Mć miałby Bogomolstwo a Oyczyzna nasza znaczną wygodę, bo się tym
się by naybardziey, piszemy poborowe Uniwersały, nie Inkaustem ale Krwią
tedy trudna rzecz iest, owszem niepodobna, abysmy w tak ostatnich, bodaj
nych zubożeniach i nas samych, Poborow na Seymie uchwalone wkrasc i zupeł
nie wydać mogli. I dobrze to choć po gracie Jmć P. Podskarbi Kor. powiedział,
Z gruntu Polski musiałby bannizować, kiedy by nigdzie Konstytucye exegowane
miał. Czwarty Srzodek pospolite-Ruszenie, albo iż to propter belli divisio
nem być niemoże, tedy Powiatow Wlitu Koleyna gotowość i wyprawa
wprawdzie tym Srzodkiem non debellaret Hostis, ale przecie że trzy inne
go pozytku. Jeden żeby Stan Szlachecki, Armor usu resumeret. Drugi
iż annuiąc dissiplinam militarem snadniey bysmy przywrocili. Trzeci
iż potrzebysmy de finitivum bellum, inne przyiaciel bez tak wielkiego
ciężaru naszego ciągnąć mogli, potym by nas z niego iako Kolwrek natu
ra abo Fortuna propitia occasio nieuwyprzęgła. Ustałyby Staycye usta
łyby Poborы, ustałyby Lupiestwa, rozboie, złodzieystwa, krawola, ustałyby
Supplementa, które krwawe łzy na pospolitym Woyskiu wyciskaią.
Stan by się sprawiło, a iterat pieniężnym Woyskiem, to iest, żebysmy
browneye straciwszy dalszych Cian Oyczystych przynamniey bronić
mogli.

mogli. Ktoby do tego dwoch rzeczy potrzeba; Naprzod aby Ka-
zdy Xiążat ng między sobą iedynił, wiele z niego może być Konnego
wiele pieszego Ludu. Druga, żeby Krol Imć z Xiążęcą Laski swey Ob-
skiem swym non Nomina sed Corda Leonina znaczącat. Biały Krzo-
dek, Ktorego in extremis wszystkie Państwa wszyscy Monarchowie
zażywali. choć non gloriosa, ale necessariam pacem przyiąć; bądź
na krotki, bądź na krotki, bądź na długi czas. A co większa, żeby
ten nieprzyiaciel imaginanie głonia doświadczą wiele dziwny zna-
mi Sokoły maiąc z Kim iuż tym Woyną zacząt, pewnie on non gre-
ceret; a zatym Sprawiedliwość Boża, Ktora przez niego grzechy
nasze Karze, iakoż też przez Kogo inszego Karać by mogła. Do tego
Srodka rzucali się często Weneterowie z Cesarzami woiuiąc. Rzucali
się Francuzowie, Anglikow Panow nad sobą maiąc. Rzucali się Kon-
stowie Polscy res domi afflictas widząc. Rzucali się Przedkowie
nasi Moskwicinowi odporu dać; i Siewierszczyzny z Smoleńskiem
Rzeczpospolitą nie mogąc. Na ostatek rzucała się ona Dominatrix
Orbis Papież, że nietylko cum vicinis, ale też cum Subiectis populis.
gdy od niej odpadli często propter conservationem religii stały Sokoły
z Cetrimentem swym przyimowała: Wszakże non eo animo to mowię
żeby zaciągać na Cyganyznę dedecą turpidinis; bo in aliena sam otym ro-
zumiem. Szosty Srodek. Gdy Ktore Państwo sobie Xiążąt za tego Ku-
powała Potentata, coby nie wchodząc wich Ziemię Hostilem animum
nieprzyiaciela w gniazdzie iego macał; wielom się to Srodkiem nada-
ło, Ktorych ia nie wyliczam, bo Przykładow każdy sobie z Historyków
nazbierać może. A iż teraz, taka iest po wszystkim Chrześciańskiem
rerum Confusio; tedy do naszych rzeczy niebytoby impossibile tego Srodku
applikować. Insze media, Ktore albo Tempori et Statui Rzpltej nie służą, a
bo publice być wspomnione niemogą, pomine; a też dla czasu skracać
muszę. WMciom Panowie co o tych Srodkach sądzić macie, wolne zo-
stawuię. Jeśli też wszystkie Consilia na stronę odłożywszy zwy-
czaynym Trybem Sobor tylko postąpić. Każecie, a duktu wrodzonym Sor-
ti w moc podacie, tedy w tym zdaniu WMciom zmyczyć się nie będę, bo
desyć mi na tym, żem za siebie samego rekł, com pro fide mea in Syna
był powinien. O Duktce zus wrodzonym chorobym mogł nie co mowić

to

w iednak schowam co Bog i Experientia dała, dotąd, prosi mi
On da znowu okazyą służyć Urzędom moim woiennym JKMci i Rzpltey
bo takich rzeczy niebyłby żaden rusz, kiedyby w takiey frequencyi miał
bydź divulgowane. Porownanie Woyska Inflantskiego z Kor. mnie
się zda być słuszne, ale o tym i o Donatywie, ktorą JKMć wspominać
raczy przydzie odłożyć do wszystkich Panow Seymowych, tam się o
baczy ieżli na te Largitiones stanie Skarbu Rzpltey. Zawarcie Portu kro
lewieckiego co nam za pożytek co nieprzyiacielowi za szkodę przynie
sie? radbym wiedział. O Lapsij prosimy, aby ten Interedit zniesio
ny, bo nietylko iż od wielu ich nie observat, zacym słuszna in
egritas zakradnie się u nas, ale też wręcz nam niż Nieprzyiacielowi
szkodzi; a co większe: obawiać się trzeba abyśmy zatym wiecznie com
mercia z Hollendrami niestracili, ktorzy dużo o tym myślą, iakoby
Handle te, ktore dotąd znamu zwiedli do Moskwy przenieść mogli.
O się tknie sposobu aby Consilia Seymowe tayemne bydź mogły, bydź
tem ja też Posłem, a przecie na Seymie niemogłem się nic do wiedzieć
aż dopiero po Seymie co za Resolutiones następowały. Zacym pro
szę aby JKMć PP. Posłowie ad eventendum Consilio nad emulgatiw
nem nie pozwalali na żadne prywatne praecor Consistoria. Bo non
sunt facienda mala ut eveniat bona; pokazałbym to by czas i plac
był po temu, że to directe pugnaret cum Statu Reipubl. Nro, ktorey
non est pari vilissima Stan Rycerski, ale iżeli Consilia Skryte i ta
iemne mieć chcemy: iakoż in inferiori casu pisno trzeba. Insze chce
PP. Senatorowie i PP. Posłowie omnibus exclusis, na Konsultacyach
każdy w swoim kole zasiadaią i tak traktuią Sprawy Rzpltey. Na ko
niec prosze abyście się WMPP. z szturb. Długow i Bieżących eam men
tionem w Instrukcyi swey uczynić raczyli; zatym iako się godzi, kto
rzy z przodkow swych podaną miłość i ochotę ku Oyczyznie zawsze WMć
Panom rotasznemi swemi odnawiał zarobkami, i one etiam impostem im
temeratam et posteritate sua oświadczać obowiązuią się.

Ex Arcis Jmć. Janusza Radziwiłła Ord czaszego WXLtu
do JMci P. Sapiehy Kanclerza WWXLtu 3 May. 1611.

Jasnie Wielmożny a Wielmożni Panie y Szwagrze.
Ucieszyłem się barzo wiadomością o dobrym zdrowiu WMci P. zycze te
go vprzeymie, abym i sam wnychle v tymże dobrym i powodzeniu pomyślny
WMci. oglądać mogł spotnie z JKMcią Panią Siostrą i Dziatkami WMci.
W sprawie tameczney Moskiewskiey, ktoż ieno bez affektu zdrowym okiem
i rozsądkiem weyrzy, snadnie się tego domaca, że P. Bog tey Impre
sze

2. Wć zić, zgoła niebłogosławi, czego i sam Smeulensku dokumentem być
może. Że mnie do tego nic, którym się nierozlewować nie pisować, sobie
głowy daley sprawami Rzpltey, widząc że wszyscy ci oktawi wtey Matery
in vanum dotąd laboraverunt, a jmaurie Rzeszotem wodę czerpali. Barzey
mi o Wmć: sa pisze to non ficte: respectu Dziatek Wmć, które kowią mo
ią są, i Pan Bog widzi iako ie miłuię. Bo wszystkie successus Wmć, a oso
bliwie Sława reputacyo na potomstwo, a potomstwa Wmć. na nas i
Dom nasz redundare muszą. Wżęć tak bym życzył Wmć P. służyć, iako
byś i sam na się, ina Domowstwo swe, ina odmianę czasow zawżdy pilny
wzgląd miał, zwłaszcza że wszyscy iesteśmy mortales, a w nabywaniu tak
extra ordinario modo, iako się tam u Wmć: poczęło, wielkich krzywicy, a
bo raczey Monarchiey siłą, zwykło przypadać czego się Ludzie nie spodzie
waią. Wżęć i tey Moskwie dla Boga nie tak by inhiate, trzeba żeby zatym
o Krakowie i o inszych Państwach do Korony należących niemyślili. Bo
też ci nie podobna przed kilka Lat w oczach ludzkich była żeby P. Donsew
ski na Stolicy WW. Xiążąt Moskiewskich siedział, a teraz się nad w gma
chach ich wzniąga. Sądy Boże są otchłań multa, trudno kto o tym sądzić,
krom samego P. Boga ma. Jestliż kraie nasze my sami grzechami swymi
nie zasłużyliśmy na tak dobrą, iako i Moskwa cięgę? Im więcey wtym
wglądam i otym myślę, tym barzey za szczęśliwe Ludzie to rozumiem być,
którzy się ani Radą, ani groźbą, ani ręką do tey Moskiewskiey Wojny nie
przykładali. A to ex abundantia cordis i ręka daley mi się nizem chciał w
tey materyey unosić. Wmć iako od powinnego i nie obłudnego przyiaciela
ta raz to proszę z łaską przyiąć, a uwiedzieć otym, że Ludzie in universo
są malcontentissimi by ieno po chwili wtey Wojnie nie było co czynić
wprzod z tymi nim, się cudzym thunsztuk przybierze. W Instancich swoich
przymierze na kilka Lat zawarte: iako mi otym Imć P. Wojda Wileński
powiadał: ale widzę że w Polszcze dawniey to wiedzą, bo iuzem miał wtey
materyey od kilku zacnych ludzi pisania. Kiedy to wolno iednym słowem con
silium ordinem zacząć i kończyć wojny, pro libitu suo, tedy tak rzecz
miem że się w krótkim czasie u nas narodzi dosyć tych Dictatorow, którzy
też moc sobie uzurpować będą zwłaszcza w naszey Rzpltey, która aequali
tate gaudet, a osłudze nie trudno teraz na świecie. Z drugiey strony z spo
drzeniu proszę raz mi Wmć oznaymić, a otym piśmie moim nic nie przykim
kie przed powinnemi: nie uwłaszczam, boby się gniewali że nie piszę, a to
mam też z sobą, sam P. Bog widzi co czynić. Oddaiwam się zatym z Rey
zbami

zbami moremi u Łaskę WMciom Pana, w ktory danowie. V. 277
Pana zyczliwy Szwagier.

List od W: Karola Chodkiewicza Hetmana WXLitt: do Krola Jmci Zygmunta III po Sejmie 1613. d: 22. May.

Nayiś Jmć Krolu Panie, a Panie moy Miłościwy.

W Bobrusku wczoray z Wychowa do Lachowicz iadącemu Sługa moy Szembek oddał mi Respons WKMci na kilko krotne listy moie, w ktorym aż dostatecznie zawarcia Sejmowego opisane było, prozno iednak ręki moich doszło, iżym prędzey w przed się wziął, abym oczu moich vrzeniem upadaiącey Ojczyzny moiey niemazał, po przedziła mię droge. Na co krotko odpisać mogłbym, ale żebym stosowaniem Sejmowey uchwały, z nie bespieczeństwem mieysc nieżo obcych rzetelniey się nigdy dowiało, na to wszystko co dobrą Sławę WKMci, co całość Rzpltey affekt, co wrodzone ręce moie, o ochotę moie, żeby prozno nad wolą pioro rozwieść będę musiał. A naprzod nie wdaiąc się w zadne WKMci Alterkacye, bo i zwykły moy nie dopuszcza mi tego Candor, i osobliwa zacna Jmć Krolewska Kromność moia trzyma mnie w terminach i teraz cudzych; radbym wiedział, z ktąd te Consilia poszły, za ktorem wlecze się tak wielka na dostoieństwo WKMci Indignitas, wlecze się ciężki na wysoką Sławę WKMci oszczerbek, wlecze się zedwo nie wszystkie Cura, ta posmiech na wszystką Rzpltą, i iż te rzeczy tak zartko obięte, tak mężnie otrzymane po wielkich a krwawych odwagach umię adversae Fortunae iuxta usu, że się nie według czasu, albo poznicy nad potrzebę przyszło, tak mam, nie tak płoche rzucone są. Prozno pochwalał nas Pan Bog, i chwali in regno brevi Jensow, że Stan Swoy pokoy domowy znosząc in tranquillitate onera nie umieliśmy ochronić Majestatu Panskiego, nie umieli okryć nagości swey, ktora aż potrzebowała folgi, iednak nie miała brać Sukienki z nieistawą Rzpltą z uprzeszczeniem dwoch Panstw przednieyszych, Kazdego Panstwa ozdobę Fortitudinis et Constantiae. Jesmy na koniec tak nieszczęśliwie odciągnęli, a mediationes bellicamentem, iż zedwie nie pewnieysza z Pokoiu Ojczyźnie zachodzi zguba, niż ciężkości z Woyny była. Jezli w dawnieyszą naturę rzeczy prawy iako we Zwierciadle spoyrzyć każdemu, i czasem surym attemperować wolno. Pięknych z Rzymian przykład mamy: Jdy nayuroczszy Rzpltą ich przez Annibala obiął strach, gdy o same mury chorągwiami swemi ocierał nieprzyiaciel, gdy i ludzi i pieniędzy na odpor nie stawało, gdy o zatrzymania własnego Panstwa powątpiewali, sami widząc że z straceniem Stryszanicy, na pieniężną zaneszi się winę, że zuchwałość tę odkupiwszy

Ot

ad Diminutionem Stat. Rub. że przychodzi, że Exercitem Externer. rzuciwszy prozna dają w kontempt, co mocą niepodobna była powstrzymać uspieszyli czułym i stałym sercem, a postawiwszy nie bez ostatniego uszczerbku a lwiego Woyske, i tam tey sobie nie dali wydrzeć, i zawrzętey swey między Ludźmi o sobie existimacyey bez rozerwienia całą dotrzymali. Za Władysława, Kazimierza S.P. Antecessorow WKMci Szczęście odmienne Duską wojną i cieszyło i trapiło, dało potym w korzyść stateczną i opatrzną ani mu szom wszystko to, czemu blahe siły podołać niemogły, i dla czego pod czas ledwie nie iwe tracić przychodziło; a szło im nie tak o przymnożenie granic iako o stoner swoy, i o Sławę Rzpltey, aby naymniey przez żadnego niepszyiaciela niepokoiła zmazy. Tez się z WKMcią i znami dzieie, inter læta et tristia. Dla tego P. Bog Dekret swoy zawrzeszł i iakeby pomknął daley zamierzony kres abysmy nie wszystkiego Szczęścia powierzaiąc; adversa ardentioni, contentu et providentia znosili. Bo choć ledwie nie wszystka targnia, cemu żołnierzowi imputować się może wina, iednak pars culpæ nie mała z nieczułości i omieszkania zostaie przy nas: Smierć wprawdzie i lata stu, dzone, i zarowie nadpsowane, iesli kogo w cień pędzą, w Dołky cisną. Szczęście się dosyć pracowitce WKMci i Rzpltey, od pierwszego młodości mey kurecia, ostatek wrzetu radbym wendykował sobie. Juz też z południa ku wieczorowi. Kazuie mi Kompas, długo mie wiele, długo zbroia robiła, czas przy Kominie wytchnąć. Libere iednak iako Senator i Hetman, choć nie ad placitum wyrzec i narzekać muszę, iż kiedy za czasow naszych na taki raz i na taką Sławy dostoieństwa WKMci, myszle wymę, Ktorey nasze niem cztery Rębbca Ornamenta u swych i postronnym naszyć się mu szą. Niech czyi subtelniejszy Koncept sądzi, niech to iuż i dzie w transłapsu, zesmy Exempla majorum ad Usum cum bono Rębbca przywieść iz siebie podobny na potomne czasy niechcieli postronni zostawić Dokument. Zaś wracaiąc się do Listu WKMci. widzę że Seym zgodnie stanął z uchwaleniem Podatkom na zapłatę Woyskom Skonfederowanym. Więc i z tym aby zaciąg Moskiewski nie dalszym woyny poparciem dla Tralitatami Koniczony był. Dobra w obudwoch Terminach Rada, ina zniesienie z Oyczyzny ciężarow tych, Ktore pregravant et deminuunt, ina odprawienie ciężkiego zawodu. Bo iako postronne są za granicą Państw akcessyie Dom opinuiąca, Rzpltа cierpi, tak gdzie przy nadwątlonej ochocie, nieszanie daley wątku, gdzie drzymiącym odprawuie się Woyna okiem, gdzie albo niecnotę, albo niepotęga do wszelakich zagradza okkazyi,

gdzie

gdzie przy Szczęściu nayмnieysza prochmarność wszystkich stra-
szy i gnoi, gdzie się więc cey chcą pumiwszych niż stateczności zawadza,
łepiey ubiot powrocić nic podiąwszy żale, za iednym przeciwnym wiatrem
retirs uczynić. Bella zatym gerantalij, Thy w pokoiu, acz ja i tego wyia,
tryć nie mogę; a co większa, et fonis et Domo. Bo i sam VKMć powra-
wać raczysz aby podatkami temi nie tylko obronić granic zatrzymaniem
obiętych mieysc, ale zupełney Konfederatow zaplacić wystarcić się mogło
a ieżli dawny dług niebędzie zniesiony, nowy zaciąg żołnierza prożno ma
stanąć; bez Woyska zaś na Traktaty pourabić nieprzyiaciela, to iest wła-
sne, co głodnemu o chleb prosić tego, ktory wolny ma w ręku swych sza-
funek, oz dla Boga za kroszęć z Seymu, ia ka to obrona granic? iakie
zamierzenia o kterym uranunek? Wiem ze nie z VKMć. się dzieie, acz chcąc,
mu nie ciężko i naytwardsze poddanych umiękczyć serca, iednakże taka ex
Publico Consilio in publicum detrimentum idzie ociemblość, prożne prze-
tim i naygorzey tszemu VKMć i Rzpltey Thesaurem rozbierać pochyłość, i
chcić eodem bez przyczyny sub mergij Naufragio. Stąd dosyć podobno na ten
czas zwesti obiętę zatrzymać mieysce, dosyć swego bronić sufficeret. Ledwie
tym nierzekł by pewnie i prędkie były, ale ieśli pewni będą, trudno mam
uprzedzać, ponieważ u samego VKMć incerto się, niepewnym ratunkiem
krzepić rzeczy i pewnemu niebezpieczeństwu przez wątpliwe media odpierać,
iako Consultom i naygłupszy snadnie rozeznać może. Inszem Stany rzeczy
Thesthieuskich taki iest, że nobis quiescentibus ten zapał, ktorym gorzał prze-
nieść się do nas, ingruntowawszy domowe swe utrapy concordią nasza
albo ucieczą taliońs oddać nam, albo odebrać swe cum fœnore zechce. O
rzetelnieyszy z Listu Ks. Kęścieńskiego: ktory posyłam VKMć: zrozumieć bę-
dzieś raczył. Thy e converso traktitować niemieszamy, bo i niemasz z tym
i bez Woyska Traktatami barziey się irritować niż do uspokoienia przyia-
gnić nieprzyiaciel; Bo gdzie z iednej strony arma prævalent, i gdzie nie
iest æquitas partium, Pacta albo niemogą stanąć, albo cum injuria ateni-
stanowią się; Zatym nie tylko to w ręku iest obiętego, ale też swe utra-
sione, i co nayważnieysza Sprawę, tym barziey za prawdziwy Narod w pocho-
leniu swym nayмnieyszy upom nieztoczył, pogotowiu teraz uczynieśc gore-
ce nie przyłożnie na żaden pomiarkowania przysmak, urodzaj słabość na-
się maiąc po sobie pogodę, gdy Żołnierz Smolensk. z Szedł na Włosć, gdy
Securitas tam tych mieysc na nitce zawisła, gdy z Seymowey Konkluzyi
zaiy nic pocieszonego i gruntownego na poratowanie rzeczy nie zaszło
gdy na koniec wszystkiey ledwie nie Ruiny Patrią afflictæ gotuiąc re-

ce

206 ce i Serca opuścili. To już z podatków naznaczonych żadne
go pożytku nie spodziewać, ani ratunku, i Rzpltey Poborowe, iako
nepewne i potrzebne, naymniey nie wskrzesią rzeczy. Zkądże te Subsidia
sprowadzić? Czym Smoleńsk opatrzyć? Czym Inkursye od Tranic znosić?
Do Praesidii Traktatu zawierać przyidzie? Jeżli za skarbami nie
iest ex dignitate WKMci. i Rzpltey. Jeżli w spokoiu bez Ludzi za
kwaterym by takie odprawiać sprawy trzeba, niemną. Który tey Ochy
Hetmeńskiego Urzędzye ozdoby nie radbym tak lekko wrzhnąć na raz
aby w Osobie mojey dostoieństwo WKMci. Majestatu nieodnosiło ten
temptu. Dwanaście Piechoty Kamieńskiemu dany wielką Zamku
Smoleńskiego Machinę osiadzić trudno, niemney trudne despekt
tym Rusznicami, i Uniwersałami nastyć do Horeii i gotowości
Szlachty, która z Konstytucij Pobornych bezpieczeństwu swemu
chce mieć obronę, nieuwierzę ieśli Konstytucye i ten Respekt na
prywatne comoda wstręt uczyni. Niemyi acietowi, nieuwierzę, ie
śl. i Cesarska Mć zechce interpretować uspokoić authoritatis
cia u Narodu grubego. Który nie polerowe noszęią sława. Ledwie nie
wszystkie przesięga barbarzeniem. Choćby i chęć była, ieśli tanti u nich
będzie, owa boię się, żeby ten z paięczyny płot. Lada wiatrem nie był
zniesiony. Piechotę Niemiecką że WKMci. ubezpieczać raczey przyczy
ny nie inquiruię, to tylko urem że nie według czasu i potrzeby, nie da
iąc podobno wiary i przestrogom moim, które za insomnia iakieś
u WKMci. były rozumiane; Zkądzym nastąpiło to, że folgując kosztow
co większego zgubiemy, i ochraniaiąc rękawa całą Suknią przypła
cić musiemy. Ztąd lepiey było na dalsze oglądać się czasy, niż resp
ktuiąc, i tę ostatnią, która in promptu była ratowana zerwać nadzie
ie. Więc ieśli ubogi Kis bez Wiosła na wody niepoznaney, nieuwierzy,
dzieli się mi prostować odległe i ośmiorociabe rzeczy bez tych pod por
tórnemi i wszelakie wrzenne i domowe stoią zaciągi. Bo gdzie zdro
wa zębnieie Rada, gdzie Rady nie wspiera Leania. Nerwy, bo tego
obrzęga nie kiepi siłą groźny i naymędrszego zapęd. Więc też niemnie
opoczy, kto się na gołe nie raz zapuszczał słowa, a sparzywszy się
krzopem i zimney niedowierzać wodzie. Niezpełzły mi ieszcze z pa
mięci Inflantskie Terminy w większych nazich morach i ciężkich, gdzie
o Sławę Dostoieństwa WKMci, gdzie o Dobro Rzpltey prosiła. Obie

trice

nice tylko cieszyły mię, effecty zaś abo rzadko abo prawie dochodzą
dziły mię. Mostkiewiczowskiey nie wspominam Expedycyi, bo ledure nie
prędy zamilczeć, co boli, ale i ta zastępcom moim za mnie Dokumentem
będzie. Moie mnie zatym uczynia zdanie, że i nie mniem, choćby tylko ser-
ca stanęło. Libere piszę niechcąc abym ciężką szczerości swey nie był
Victimą. Czuniadczone są tobie WKMć. usługi moie, oświad-
czona życzliwość, i nie oziębła na każde mgnienie ochota. Doznałeś W:
KMć. szczerze pałającego w sprawach służących Kandoru mego. Doznałeś
prace i trudow, a u nich nie speciem ani farbowane decora, ale samą istotnę
rzecz, same cnoty, gdzie stanęły służyć przyszło mecą. Służyłem zdrowiem
nie oglądaiąc się na żadne zazdrości, ani żadne razy i dissipendia kurad,
kiem mi są Inflanty. Mieszkawa, domowy uszczerbek, i ten wtos stary. Który
nie z rozkoszy, ani z wrzasku domowych, między nad Lata głowęcią
opędzał; a iż za Pogan emento militi nadgradzaiąc w dzięczności za
czynioną folgę dawano wytchnienie. Ja odpoczęwszy brzeg swoy za
taką konfuzyą i po gmatwaniem rzeczy trudzonym iuż latom natu-
drzonemu zdrowiu i nie sposobney na dalszy pociąg sile odpocznąłem
gnąłbym. Jeżli i ubiegłe serc zasługi moie czymś są, wiem w Łasce W
KMć. są i ieść, niech się nay fortunnieysze Rzpltey zachowam czasy, niech
nie idę na te które mi ciągle przystugi pewny pociągaią dissensiones. Nie
chcę daley zapędzać się temene; niechcę cierpieć indignitatem Dostoien
stwa WKMć, niechcę patrzać na uszczerbek Stanu Kor:. i WLitt:. niechcę być
na Koniec consciq upadku Rzpltey, Bog nie puści bez pomsty, kto tego
wszystkiego iest przyczyną. Ja i ratować nieumiaiąc exarmatas mano
niemogę, i traktować bez Woyska znacznym aktem niegodzi mi się, a zgoła
supersedować muszę, iż Seymową konstytucyą ochoty związano ręce, zes
dotego sam WKMć. milczeniem swym sprzyiał to wszystko w służbach swych
coby się ieszcze za lepszym respektem, i daley pociągnąć mogło. O Jmć
Pć Hetmanie Kor:. i Kole dzielnym nic nieuymie da on pewnem, ktoby
nie chciał uwydzieć iakie człowiek wielkich cnot i zasług. a nie
omylny pewnie w WKMć. i Rzpltey Filar retinens retinacula ius, aer
ciężka, spawować się nie u dam tym Trybow woiennych z tego co necessi-
tas. co sam czas dla WKMć. i Rzpltey wyciśnął. Ja temu się tylko dziwuię
że i Protestacya miła dana do Kancellaryi, tam na Seymie była przyięta
i co tey że gwałtowney potrzeby wyszło, in dubium, a le dwo nie in crimen
wrzekło.

202 wokowano. Zaczym nie dziw że w takim nierządzie, gdy i Pan wiadom sprawy, słudze ochrony nieczyni et malignitas Civium bene mentis zle płaci. Zdzieram z siebie involucrum to barwianych pstrocin i obietnice humuią ochotę, rzekę podobno i serce nie bez przyczyny. Peccat qui recte facit, dum vitia prosunt. Lisowski nowy a mniey spodziewany Succollectio moy, tak mniemam Seymowey dosyć uczyni Dyspozycyi i wygodzi woli WKMci za takim ktory wziął zadatkiem. Ja mniey szczęśliwy, a mniey podobno godny w oczach WKMci ex superficie niechcę daley sądzić rzeczy, i gdzie gruntu niewidzę żadney niechcę fundować Struktury. Pewien iednak, że WKMć weyrzawszy w zwierciadło s.p. Antecessorow swoich piastuiąc na głowie swey Koronę nie tak we złoto i w kamienie, iako w świątobliwe Cnoty bogatą, nie dasz wysokości Majestatu swego, nie dasz sławie Rzpltey na ktorą wszystka patrzy Europa, w żadne naymnieysze zachodzić Levipendia; przynamniey, tak bespieczenstwo Panstw swych opatrzyć będziesz raczył, iakoby przy straceniu obiętych mieysc i swe nieprzyszło zgubić. Całuiąc zatym Rękę WKMci P. M. M. zdrowia dobrego z pomnożeniem wszech pociech zażywać w długo fortunne Lata uprzeymie życzę. Dati z Cimkowicz ię 22 Maij A° 1613. WKMci P. M. M. wierny Poddany i uniżony Sługa. Carol Chodkiewicz.

Relacya Xcia Krzysztofa Radziwiłła Hetmana Polnego Litt: z strony dwuletnich z Szwedami Inducyi Inflantskich na Seymie. do Mow

Co tak dwielecie niebespieczenstwa do Inflant drogę otworzyło, i iakiemi sposobami za nihilowaniem zamysłow nieprzyiacielskich ratowała się tych tam krajow securitas, dałem o tym na przeszłym Seymie. JKMć P. M. Miło. Sprawę dostateczną y Rzpltey. Bo skoro Szwedzkie praktyki, i nie zwyczayna ona z Ludźmi naszemi konspiracya taki effekt dała, że uno prawie momento, i sama periculi nas zaszła, i Inflanty z Kurlandyą w nieprzyiacielskie wpadły ręce, obawiaiąc się, aby niebespieczenstwo ex intervallo większych sił niebrało, iako on ścisły Rzpltey czas w krotkim Terminie zebrać się mogła garstka Ludzi, taka się wywiodła na odpor nieprzyiacielowi, a na zasłonę dalszych granic krajow Rzpltey. W czym sprawiedliwey naszey Causie tak P. Bog pobłogosławił, że nieprzyiaciel, tak Inflantskich iako i Kurlandskich Zamkow zdradliwey prętko pozbył Possessiey i odpadł od Ludzi swych, ktorych tam był wprowadził. A widząc że się Woysko pod Kstonią przymykało, o Pokoy, acz simulate solicitować począł, ktorym gdy nam niemiało zwłokł, czasu nie zdało się P. P. Komissarzom znosić więcey takowych Ludyfikacyi. Zaczym iż Consilia Pacis spłoniały, przyszło Arma ex penni, a szukać nieprzyiaciela

w tym

wtym gniazdźie, ktore Okrętom i Ludziom iego przeciwko nam od
poczynek dawać zwykło. Lecz wtym wszystkim referuię się na łaskę pa-
mięć. JKMci. i Exmciow, ktorzy na on czas na Sejmie byli, ich za na
świadectwo biorąc, iako częste były prozby i sollicytacye przez mię im publi-
cum naszemu byty, abyśmy się, przeciwko temu niebezpieczeństwu, nietylko
expresse przeciwio ioni, ale i exmessiś Turbatorib. Domi dalne opatrzyli
gdyż nayweższa czułość, i nayuważeńsza obrona niemoże mieć wrętszey effi-
cacyey, kiedy werunku lubo od iawney Licencyey, lubo od taiemnych Ba-
bych bierze przeszkody, na co niezważaiąc żadnych aggieracyi, alem to
do uszu JKMci. i wporządek Exmciom donosił, coś na nie omylnych
sadzito przestrogach, i wRuthu by się postarzate; by ogłoszone z Sejmu Pra-
widła, a iaka taka protekcya nasza niemyiącela wiego zawsdźie nie
powściągnęta. Zaraz się tedy z Inducyami przez my watne do niektó-
rych prywatnych Osob pisma czynić począł, do ktorychby naszey
Rzpltey, ileby dignitas iey dopuściła, zdało się Kondescendować. Ja-
koż dana iest z Sejmu do tey Sprawy ab Ordinibus Rzpltey Rezolucya Komissarom
Władza, i dostateczna Informacya, ażeym niechcąc dopuścić straty
naymnieyszego czasu, a widząc iż Rzplta rannym niemogąc poddać
zaciągom, życzyła sobie od Instant prętkiego wytrzebienia, począł tem Sa-
mo conatu te Sprawę promowować, maiąc przy sobie umyślnie Imć Pana Sto-
Jmanieburskiego iako iednego z Komissarow, tak iednak, aby zbytnia na
ostra do tych rzeczy skwapliwość i Sedu cutas u niejmyiącela Contemptu
nie iednała, ani go w ptonnych piastowycela nadziejach. Nie spuszczaiąc się
iednak na Inducye czynił tem oraz starannie o poparciu Oyczyzny obrony na
szey przeciw niejmyiącelowi, ktora częścią w posiłkach, częścią w Skarbowey
należała wypłacie. Lecz i owych nie zdało się JKMci. na szerą pytość stanu
publici respektuiąc, mycznąć, przyszło samey tylko na Woyska wyprawie
się zapłaty. Ale iako w Traktaty dla subtelnych niejmyiącelskich prze-
trastynacyi wkrotce się niemogł, tak i starania moie w Skarbie Rzpltey
barzo effekt braty. Bo nanychże wydane podatkow wielką byłe Imć
Pan Podskarbiemu niedogodą, owa zaś zawarownych Korakow collatus
Ktora się była po WXLitt. przeszłego Lata rozlata, ter podatki wniektó-
rych barzo uszczupiła prowincyach. Z Koronnego zaś Skarbu nieotrzymało
się żadnego natenek, zaczym aż dopiero in Mense Julio wydźwignęta się
barzo mała część Pieniędzy. Interim zteyprzewłoki to padło in consve-
nienti, iż Żołnierz zapłaty niebiorąc, i nędze swą niemaiąc czym łatać, niedał
tak iako treba zażyć swey w postępuiących JKMci. i Rzpltey ochoty. Zkąd prze,
włoki Farenarbach starszy wziął okkazyą do bantowania Piechoty niemie-
ckiey, wziął okkazyą i Ckwed do przeciągnienia ich Listem do siebie. A
Lubo

2084) Lubo Szwedzkie, iakie odległeysze mętlik u nich wyretrakty, wiedy to iednak co się pod borkiem przez Ferendarbacha działo, wielki, a Rzpltey szkodliwy uczynili między niemi effekt; bo Cudzoziemcy uprzykrzywszy sobie nieruchomą borkową służbę, a głodem i niedostatkiem wielkim ścisnieni będąc, zaesperowali o zasługach swych, i zarowno tego pierwszym dali miejsce niżeli, których za bytna Suma w liście iego własnym, którego dostał mi się Originał ukazany przez mię, Imci x. Biskupowi Wileńs. i innym Jchmciom Senatorom, aby się zapłaty nie spodziewali, w dalsze nie zawodzili się darmo służby i prace, a nie nuszaiąc się z swego Panowiska na przybycie iego czekali, gdyż z pewnym do nich miał przyiechać zaciągiem. Przy takich illecebrach miał i insze swe instrumenta, które u nas te persuasiones między piechotą podnieciły Podczaszy, i które aż dotąd nie przestawały mu w tym usługować, iako się niżey pokaże. W iakim tedy Inflanty niebezpieczeństwie, w iakiey W. K. Mci. powodzi zostawały, gdy z iedney strony nieprzyiaciel omnibus occasionibus intenty nad szyią nam wisiał, z drugiey strony grono nie małe poburtowanych Cudzoziemców z stanowiska swego ruszyć się nie chciało, częścią na depopulacyą przyległey W. K. Mci. Granice zmierzaiąc; częścią zamki Jkmci. które sine præsidio w Inflanciech stały, abo aliquo insigni facinore chcąc wetować zasługi swych, których gdyby im in instanti żądanie nie oddano przyiąć nie chcieli posłuszeństwa. To ia wszystko u urzędu memu submittuiąc rozsądkowi. Że industria Ludzka urynalezć może przedkowe, wszystkich się zażywałe, częste kwoli zmian z niebezpieczeństwem podeymowali się Wołochy, przyszło własną chudobę, wiedy dostawaiąc ad fidem publicam Pieniędzy onerować, przyszło z nie małym prywatnym kosztem przychodzić ich do posług Jkmci. przyszło na ostatek errata mozolte benignitate okrywać. Bo lubo gnuby ich postępki godne były, widząc iż tempori et occasioni servire, superest, nie zdało się consultiusz na nich następować, ile że się brali serio do zawetowania wiernemi posługami takowey pierzchliwości. Dopiero tedy in Ubi zamyśl Ferendarbachowe ustały, koło których pomogł mi pracować Imć P. Pisarz Polny W. K. Mci. pospołu z niższemi zacnemi Ludźmi. Szwedowie Inter rea tardo gradu postępowali z trudności naszych, o których z naszey strony mieli przestrogę nadzieię bierząc, że abo pogodę na nas upatrzyć abo na wytrwałość przedszy korzyść iaką otrzymać, abo więc porę wolenną zwłec nam chcieli, gdyż miał pewne nieprzyiaciel Ludzie in procinctu byli iuż na Morzu, z Szwedzkich Listow wiadomość dostateczną

wziąć

wziąć raczył. Lecz iż prawe oko były nie jego zamysły, a gotowość
nasza wrożnych go insuspenso trzymała. Imaginacyach nie kusił się ni
czym o Państwa Ryskiey... Vam ter Lubo Kardy zdrowie swoie na tam ten
plac dla tego był wyniosł, aby ie za Pawła Króla i bezpieczeństwo Ryskie
gdzieby tego potrzeba było położył, nie tam iednak było hostem Pacem
nie strzegąc, aby fides Ryskiey naszey o którey na ten czas P.P. Komissarze
znosili się z nieprzyiacielem cała onego została... Z drugim na lewe
nie chcąc się podać. Szacunki, które raz proponowanie przypisowały nam
winę, nie wiedząc iż związanemi dzioło Rycerskie nie da się traktować ręk
kami. Drugi raz zadawali, iakoby my ultro irritamenta dla impedie
wania Indutey szukać mieli. Lecz oto czas prawdy i szczerego usługowa
nia. Wiadkiem został. Na pierwszym tedy P. Stty Manburskiego z
Schrafferem Komissarzem Szwedzkim zgadzie[ć] saur moja Informacya by
ła, z Schrafferem iako z człowiekiem cnoty i wiary podeyrzaney strzedz
się. Szczególnego znoszenia z nie gruntownego dla nie szczerości Schraffe
rowey niemogło się wyczerpnąć. Bo on koło tego tylko chodził, aby przy
sięgami swemi płonnym obietnicom wiary, iednak kredyt u P. Starosty
Na co gdy tak durchetnie wyrzucił mu P. Stá znamie obeyście, że po
czas Traktatow przywodził do effektu Kolia Justawa z Wolmarem Farend
bachem Praktyki, które się w same Indacyi wyiawiły, wziął taką od Schraffera
repulsę, że oni pro arbitrio Pana swego skakać muszą, nie godziło mię się ar
cana Consilia, proponować, do których on teraz Pan iego iako człowiek
młody przypadł, i Rady Terendzbacha sobie smakował; Lecz cóż mu to na
czy wyrzucamy, czemu nie upromiemy Terenzbacha? Bo prawi my bod
dani Szwedzcy że czemu Polonia doznawszy woyny, ale velle principia nie
zgadza się cum velle. Vostro, a to i teraz od Terendzbacha Polonia nie
mamy, zrzeczy[ł] listy iego po Szwecciey Latają, znowu się co konfederacya
P. naszemu wkrada; za czym nie nas winuycie, wżdy się potym nrać bę
da Indacyę, bo widzicie, wżdy Pana naszego nie oniani, którego skoda ga
nić, że wszystkich sposobow, którymby panowanie swe utwierdzić mogł.
Gdy potym o Pernawie była dissepitacya, tuki tenże Schraffer. Ponieważ
nam co głowniey szego przypadło, bodayże i Pernawa zginęła. Proszony
o explanacyą tey mowy powiedział. Że w Konspiracyey Justawowey z Te
renzbachem Pernawy, Diamentu i Ryskiego Blokauzu, tudzież

wszyst.

206) wszystkie Xcia Wilhelma Kurlandzkiego części, ktora jest u nas była w ręku, mieliśmy lub spe et metu Xcia Fryderyka Brata iego na swą stronę przeciągnąć, lub moca Zamku iego osiąść. Tym samym była by Ryga w oblężeniu, i z pewnych Respektow, nie mogłaby się była długo trzymać. Interim Clades Belli naznaczona była w W.K.M. mieczem i ogniem nie mieliśmy mu folgować, Ludzi Familiy zacnych łapać i do Szwecyi odsyłać, aby zaś owi przez się, i przez swych krewnych wiecznymi na Xcia Imć. pokoy i Junctiones haereditary abrenuncyacyą uczynili. Ponieważ zamysły nasze nieprzodziana naszą przykością zutratą Summ pitow i Ludzi Pana naszego są przerwane, boiąc się Pernawa zginęła, iż ozych rozmow ta była Summa; Iż Schraffer in haerendo Instructiey Panu swego Pernawy nie ustąpił, a na dwa lethnie Inducye zezwalał, Kurlandia od nich exkludując. Zatym gdy się do mnie P. Stáa wrocił nie zdało mi się porywać postępować, bo lubo z żadney strony dessidenia Rzpltey przykiego pokoiu wyglądaiącey Kuriaby przed oczyma, przecie zdaiey strony niezdało mi się Sukcessią ex in dignitate Reipbae sposobną słabość nasze, ide iż gwałtownego nie było ieden raz otrzymać doniosłem to tedy J.K.M. P.M.M. doniosłem Imć. Xdzie Arcy-Biskupowi Gnieznieńskiemu, iako temu który w Rzpltey Primatum tenens wtym, co dignitatem et salutem iey zachodzi consilii mieć powinien. Doniosłem Imć. Xdzu Biskupowi Krakowskiemu, Wkene i innym Senatorom i Urzędnikom przy boku J.K.M. mieszkaiącym. Vaco gdy J.K.M. Senatu Consultu uczyniwszy rezolucyą, woią oznaymić raczył, abym na trudności Rzpltey i ciężar którego z długoa Żołnierzow winnych co raz przybycia poglądaiąc chce bez Pernawy na czas iaki krotki: Imć Panom Komissarzom do zawarcia Intencyi, uczynił dość J.K.M. woli a przydawszy Pa Stanisław Kiska zacnych Osob wyprawiłem znowu do zniesienia się z Komissarzami Szwedzkiemi, i dałem taką Informacyą żeby i pierwszego Ciężary defektow poprawił Dignitatem J.K.M. ostrzegli Securitatem wszystkich Prowincyi Rzpltey restitucyey Pernawy, i oswobodzeni a Więźniow poparli, lecz znowu z samym tylko Schraffrem sam się znosił P. Paroista, czegom ja dowalić nie mogł; atoli przyniósł z sobą dwa lethnie wszystkim Państwom i Rzpltey służące Inducye wktorych, iż niektore były defecty nisza niebawyła Suppleudi ratio, tylko przywatnym Listem obiecał Komissarzow Szwedzkich, który sprawił to u nich że pewnych rzecz w Skrypcie swym poprawił; i o restitucyą Pernawy nie-

lethney

żelnuiey się rezolwowała. obowiązuiąc się Fide Christiana, ze przed 90.
kiem przywrocona Rzpltey być ma: pismem iednak niechcieli tym wyra-
znie cavere, aby się nie zdali Pu Swemu dervgować. Vkaziow też z obu stron
stron warowała się odmiana i wyswobodzenie. Lecz iż zawieranie tych In-
ducyi Chmielom P.P. Komissarzom własnie należało, oniż o progressiey
Kielku przed tych dadzą sprawę. Mnie z Dignitas Rzpltey, ktorey na
tam tym placu powinienem był stredz, i prywatny honor bo tych rzeczy
krotha a da Bog słuszna obmowa excipowac się kazał, ktorą takem
mi artykuwał, ze ani woli JKMci, ani authoritati Chmielow P.P. Senatorow
ani prywatnych Ludzi reputacyi nic się nie derogowało. Zewnętrzem tedy ze
ten moy postępek lewego wydzie mniemania, bo honor nieurobno bez cu-
dzego uszczerbku pocciwym sprawom swym mieć po gotowiu zasłonę.
Co rzeczze Comitis Loco przydawam, ze Szwedowie wiennemi zatygami po
nazbyt uzes Knieni odzywali się z Koronością, swoią do długo trwałego
pokoiu, opowiadaiąc, ze nie tylko przedni w Chrześciaństwie Monarchowie
wdać się tuto uspokoienie maią, ale choby i tego nie było, tedy Szwedowie
z resztuiącą Koronawy gotowi znami dłuższe zawrzec Inducye. Jeżli tedy
expedit, aby iure JKMci et dignitate Rzpltey Salva, ozym dzieie się tym pokoiu,
wystały się teraz uzyteczne i takie namowy, czas i potrzeba JKMci i Rzpltey
suppeditabit. Nie zaniechało się też z Moskwą od Ściany Inflanskiey za-
wrzec pokoiu, aby Inkursye Narodu tam tego ustały. Ale przecie prywat-
wtargnieniem swym w granice Moskiewskie rozdraznili i Nieprzyaciela za
czym obawiane się, aby nieprzyaciel swoich wtam te Raty nieodnowił. Inse
ptacyi, by był ten generalny pokoy nie stanął. Po zawarciu Inducyi zarar
przez mię Woysku Summa wypowiedziana, z ktorym i dać za wolą JKMci
stało się było zrazu postanowiło ze de Konsensu Seymu zaciąg swych ze-
chać miał, i z tym do JKMci Posty swe z Obozu wyprawili, prosząc przy tym
o chleb, gdyż gdzie inie dostatek na 20 Mies w Inflantach im nie pozwalał,
Lubo na ten termin ani się Posłowie wrocił, ani rezolucya JKMci doszła
wszakże otrzymałem to u Rycerstwa ze ad St. Jan. z Inflant nie chodzić
obiecali. Czym dostałem rezolucyi JKMci ktory zapłatę Kwarcianą przed Sey-
mem Woysku temu obmyślić raczył. Nowe tedy podiąć przyszło trudności
tak w zatrzymaniu Żołnierza, aby do Litwy nie chodził, iako i same place na
dzień Lada Feb: Woysku w Kolumnach dirriguiąc; skąd czego iako siła
praca z naniszczeniem Ku sobie affektow Rycerskich zazyć się musiało, tak
też nie małą czasu straty i omieszkaniem Vokacyi publiczney przychodzi
mi tego przypłacić. Bo na przed ułacnić trzeba Skarg wszystkie i sprawy
zdrowe

200/. Sądowe, gdyż deklarowało się Woysko zasług nie podnosić, prosiła
niewinność. Swey przeciwko nieżyczym Delatorom przed Exmek. K.
Komissarzami JKMci. nieodrzyściła, w czym dużo ich Sor iniqua prze-
krzyczała, bo wszystko Xtwo Lto. da świadectwo ich medestky, że żadk
w Służbie, iako i po wypowiedzianey Służbie będąc, po naymnieysze
Koleszy z Inflant do Litwy nie zasyłali. A iżby Prowincyey która nie do-
piero bella bnera dzwiga iuż prowadzeniem winę przez Serendarcha
Szwedzkiego woyska uniweer była spustoszona ciężko się działo, temu
niemogło się inaczey zabiegać, tylko czynieniem Sprawiedliwości Ludziom
ukrzywdzonym, z ktorey wszyscy Konteńci, tylko ci Sarkaią, ktorzy więc
kszą niż drugim sumieniem gwałt Sum. poczytaią sobie eminencyą, a na to
nie respektuią iż nierowna większa dzieje się od nich Ludziom aggra-
cya, i teraźnieysze niebezpieczeństwo, gwałtem przez nich do Prowincyi w-
ciągnione. Trzyi dzie też pilnować na rozprowadzeniu Żołnierza Polskie-
go, i Siedmiogrodzkiego, także i Piechoty, ktora z Laski JKMci. zasługi swe
w Wilnie teraz odbiera, ktorego czego tym pilniey chcieć muszę im Lude-
szych Ludzi być widzę, do wzniecenia nowych iakich na Rzpltą nie wąt-
pow. Bo lubo JKMć iako Pan wysokiego rozsądku zabiegaiąc Zwardą
prawdnych Ludzi, ktorzy na zgubę ubogich Ludzi tytułuią się Żołnierskim
pretextem, Uniwersały swe wydać raczył, aby z Woyska Inflantskiego nie
ważył się nikt Ludzi zaciągać i zgromadzać. Wszakże ten ktory się
dawne przyczał, i Prawa i przystoynośc contemnere, ledwie co się do Kar-
landy wrocił, aż między Piechotą Niemiecką iuż Praktyki swoie na prze-
wabienie ich do siebie zapuścił. Co iako z innych Dokumentow pratet
tak i ztąd iż maiąc między Regimentem iednego Kapitana Sługę swe-
go ręko daynego, długie z nim Knował we złych rzeczach praktyki, wie-
ką ostrożnością naymnieysze uchodząc podeyrzenia. Tandem dostał
się do ręku moich List iego Kapitana, ktory każdemu do przeczytania
dany być może. Widząc tedy za się roboty iego odkrywać poczęły, lubo szlu-
bem Rycerskim zawiązany był, zbiegał, iednak z Termina, ale trzymaiąc o
swey Sprawiedliwości. A iż w tymże Liście na Osobę moią nieżaniechał prze-
grożek, zostanie wszystkim przy pamięci, że znąd wina pochodzi. Teraz
quo fine Regimentu tego affektuie, sądzić niechce, ale z przyszłych rzeczy i
z teraźnieyszych. Ktore Ludziom wyrządza przykrości, a zaś o przyszłych nie
może się dać nie pochylna Konjunktura? Czas iuż wprawdzie, aby złe Sumie
zwinął postępki, Leż kto się procederom iego przypatrzy, uzna za tym
error

errorom nie koniec, ieśli ex Impunitate brać będą Incrementa, ma(Lud)
to statuat obym JK Mć i Rzplta, aby na Insolencyą iego przebrany był hamu,
lec, bo ieśli Ex Conventi oculo na to patrzyć będzie, choćby się potym co nay
gorszego tak od niego iako i od inszych Swawolników działo, nikt się
przykry nie obacze, aby na danie wstrętu z mogu chciał postąpić. Iż się
wyżey dług ad fidem publicam przez mię i przez Exmą Pisarzową Polną Wkową
z obligowaniem Dóbr naszych zaciągniony wziąć musiał, ponieważ się
to in usum publicum obracało, pilnie proszę, aby JK Mć i Rzplta fide pu
blica do ktorey w ciężkich razach recurs bywa, rationem mieć, ciężar ten
zpas i z chudob naszych znieść raczyli. Orefuzyą też wydatkow moich
ktore się wenfikuią słusznie być na tey Expedicyey wydane, pilnie proszę
abym z łaski JKMci a zapomnienia Rzplte, doszła.

Ex. Leria Janusza Radziwiłła Podczaszego Xięstwa Oświeckiego.

Krzysztofa Radziwiłła Hetmana Polnego Xięstwa

Brata swego, ex Arcis 16.18 Xbr. pisany.

Wiele się z tego cieszę że o dobrym zdrowiu WMć. pewną uwiadomiony
mam, ale na to serdecznie bolejąc że tak per plexum WMć. Pany
o ktorey do mnie piszesz. być bacze, a nie bez przyczyny, bo pewnie że się
iest na co obeprzeć. Życzyłbym abyś WMć biegleyszych nad mnie Ludzi
rady wtey mierze zasięgał, gdyż na moią słabą głowę, a ile w odległości
ciężki, to węzeł, iednak iż WMć in Compasu zdania mego potrzebuiesz, to
co rozumiem pro Conscientia candidi WMć. napiszę, zostawuiąc przy wo,
li WMć. uczynić z tym co chcesz. Tako tedy w karcey Sprawie, tak i wtey
rozumiem naypotrzebnieyszy respekt na Sumnienie, na Oyczyznę i na
Sławę. Na Sumnienie żeby Krwi Chrześciańskiey przelewanie zahamował.
Na Oyczyznę, aby ie w dług, ktorym nie wydało nie wprawować i Koronie
zem iey, do ostatniey zguby nie przywodzić. Na ostatek na Sławę aby
malevoli nie traduKowali, że dla uwarowania się nieboszczeństw inne
urazow w nieprzyiacielską Ziemię iść był niechciał. Wprawdzie zacne za
wszystko uciskie respekty, iednak iż przydzie na iedną się stronę rezolwować
Iabym rozumiał raczey Bogu Sumnienie czyste i Oyczyznę WMć całą
zachować, niż się zarazą tego oboyga chcieć Koma aKomodować. Praw,
da to że ciężkie są Człowiekowi cnotliwemu obmowiska złych Ludzi,
prawda to że Sława iest barzo rzecz łakoma, i każdy na nią, iakę
naybarziey zarabiać, ale na taką ktora się na fundamencie Sumnienia do,
brego i Cnoty nienaruszoney budować, kto ią na inakszym gruncie stawiać chce

Lada

290) lada wiatr ią zniesie. Uważaiąc tedy to wszystko w siebie, a przytym i teraźnieyszą Wokacyą WMci zeście stano na to mieysce nie dla wszczęcia Woyny, nowey, nie dla plundrowania Ziemi Nieprzyiacielskiey (: bo by to lada Kozak odprawił :) ale dla obrony Oyczyzny Granic, dla zawarcia Pokoiu od wszystkich Stanow są wyprawieni, tegom iest zdania, że WMć tym nic niezgrzeszysz, ani Sławy swoiey naymniey nie praeiudicabis, kiedy za Granicę niepoydziesz. Bo chociażci WMć ieszcze nie za Rubieżem a wżdy ten głos między pospolitym człowiekiem iest, że WMć Hetmani dla swey prywaty żeby zawsze Woyna była, a Woysko w ręku mieć będziecie chcieli iako naydłużey woynę wlec. A u dworu zaś palam się z tego chełpią, że na tey Komissyi wszystko to sprawią, nikomu się niekłaniaiąc, czego na Seymie przeszłym dopiąć niemogli, to iest; nowey Woyny, nowych Myt, nowych Poborow. Ale co na to Bracia rzekną, i iako P. Bog tak niezbożne zamysły pobłogosławi, czas to pokaże. Wiedziałem Ja dawno i widziałem że do tego rzeczy zaciągać miano i dla tego sam Author wszystkich złych rad w Oyczyźnie (Komissarzem będąc:) doma został żeby Kredytu do ostatku Braci niestracił ale tam wyprawił Kreaturę swoię tak cnotliwą iako i sam, ktory qua fide z Oyczyzną idzie, inszego Dokumentu niepotrzeba nad ten List świeżo do WMci pisany, ktorego mi Kopią raczył. Jeślisz Moskwa do Traktatow tych nieszczerze przystępuie, ieśli zawierać pokoiu nisi cum praeiudicio Oyczyzny i Pana Nayiaśnieyszego niechce, nienależy WMciom samym Arbitrem tey Sprawy być, ale i wszystkę całe do wszystkich Stanow na Seymie referować; alias samiż byście barziey i dostoieństwa Rzpltey i Pańskiemu praejudikowali kiedybyście privata authoritate to zaczęli, czego się Konsensu omnium Ordinum Regni kazać siła w tey mierze niepotrzeba, bo przedtym connivebant poki się wszystkim in genere było nie dało znać poki siła i potężnych barzo złych Komissarzow było. Teraz już sam Pa Bog, wiedzą częstych Judaszow, ktorzy za Skibę chleba Oyczyznę przedawali znosił wszystkich iuż boli, wszyscy sarkaią, zaczym wszystkich by to urażać musiało, coby się contra mentem wszystkich in pernicium Reipublicae stać miało. I na to pilne Oko WMci godzi się

mieć

mieć, że Moskwa: iest też teraz za praca Wmciow Pokoy nieistanie: (29.1
pewnie na Lato Subsidia z Ludźmi i Wodzami dostarczonem mieć
będzie. Zatym obawiać się aby posteniora smienby pierza nieby-
ły i żeby nowey Stawy szukaiąc, starey nie potrzeć; bo acz we wszystkich
rzeczach na świecie vncertitudo być musi ale osobliwie wrzesnie. Vnicuiq
bellum inchoare licet, lecz eventy u samego Boga w ręku zostaią, często
się trafia, że turnuią życzą, gdzie nie Nasciey Stoyes. Affekt mey i ku
Oyczyznie i ku Wmci: wrodzi Bog szczery, a to mu Ktoś uniesł pioro, przy
Wmci: samym rozkazek zostaie tego moiego zdania. Prosentes którzy
tamtą, a non de praevatum palatum w Sprawach Rzpltey maią prze ratu
ne circumstantiar: o których zdaleka sądzić trudno: lepiey radzić be-
dą mogli. Do Xcia Pomorskiego listy Wmci: snadnie doyść mogą, by-
leś mu ie Wmć przysłał, bo się mnie wtam ten Kray: gdzie i Swoię dziewczy-
nę mam: często postać trafia. Imć P: Wisłicki aby Depozyt nieboszczy-
ka Pa Marszałka był rewidowany; miałem iuż otym i przedtym od
Imci: i wczora gorące pisanie. Faber bytności Wmci: nie pozwole nato
bom się zda że wprzod będzie potrzeba namowić Osob, gdzieby tam
ma według słuszności i woli nieboszczyka i z naylepszym pożytkiem po
zostałego Potomka obrocona być mogła niemby iey z schowania dobywać
przyszło. Wprawdzie mię takie słuchy dochodzą, iakoby z Polskiey pod
protextem Kontraktu iakiegoś z nieboszczykiem uczynionego, bez wiado-
mości nas drugich Pa Piotra Kluczem tam ten Skarb otwierać umyślano,
ale ja tego i o Sumnieniu i o baczeniu tam tey strony nie trzymam, i dla
domowych Spraw bytność Wmci: potrzebna owdzie, bo i Ja długo w Swiecie
pozostać niemam woli, Pa Boga zatym prosząc za szczęśliwą się tey
posługi Rzpltey otoczenie Wmci:, służbyme w Łasce Wmci: pilne oddaie
Datt: w Rucku 4. Xbris 1615. Wmci: vprzeymy Brat i Sługa. Janus
Radziwiłł.

List tegoż Xcia Janusza do Xcia Krysztofa Hetmana
Polnego Litt: ie: 7. Feb. 1617. Ste z Drezna pisany.

Dawnieyszym był uczynił respons na pisanie Wmci: które mi przed
dziesięć dni w Drezinie u Electora Saskiego oddano, adem sobie tuszył
mnie. Naborowskiego ustnie raczey o wszystkim do Wmci: odkazać
którego iż mi z pewnych przyczyn zatrzymać ieszcze przy sobie przyszło
o tym

292) a tym czasem drugie mi pisanie WMci przez Kiernozyckiego doszło
jedy na obie razem odpowiedzieć mi WMci przyidzie. Rozumiem tedy że
WMć w swej pamięci u siebie masz przyczyny, ktorem WMci powiedział
dla czego ie tu wść kraje zapuścił, iednak i teraz za niezdrowną mi
się zda przypomnieć ie; zostaszerać wiele takich iest, ktorzy rozumieją że
mi takowe mieszkanie pochodzą ieno z wyśokiey dumy, że czegoś nowego po
świecie szukam nie kontentuiąc się Patriotolo, że praktykuię z cudzoziem
skiemi Pany, chcąc się pomścić swe per fas super nefas Rokoszowey porażki
maydusią, się i tacy co a tey Opinicy że to czynię dla wrzasow dworskich
dla delicyy, i dla tego abym pod tak niebespieczne w Oyczyznie czasy u
legł między Wrogami et his similia. Kardy według swoiego rozumienia
y przyrodzenia takowe Iudicia omnes czynią. (Czemu się ia wszystkiemu
naymniey nie przeciwię, owszem Każdego przy iego Zdaniu zostawuię, Kon
tentuiąc się tym, że mię tak wiele Ludzi, y luboć nieczestnych wspomina
WMć. iednak iako rodzonemu y iakom to y przed tym uczynił, iakom to
y przed tym uczynił, libere odkryię wszystko. Abyś wiedział zem się tu
nie bez wielkich przyczyn i zapuścił i aż dotąd bawię. Pierwsza motivum
tey mocney drogi Cumnienie było, ktore mi ztey mi any exonerować potrze
ba, abym się wiedzieć był człowiekiem śmiertelnym wiekom i niebespiecznym
affektom, ktoryeh z laty przybywa cwdzień więcey, y podległym. Mam
ci mocney racyy tak ustatkowat, iakoby po mym zywocie cudzych katow
nie pocierała ie Processy zmikim nie wchodziła. Bo alias byłbym złym
barzo i zapamiętałym człowiekiem, gdyby na to względu nie miał, ktora
mię gwoli i Oyczyznę i Rodzinę i wrzasy wszystkie opuścił a. Drugie
niemniey ste motivum było Honor, ktorym iżem iest in pactis matrimo
nialibus obligaty necessario eliberować mi go potrzeba zatym zaja
zdem tu swym, bo i tak barzo mię zlym tęskno zem przez całe pułczwar
ta Lata temu com powinien dosyć nawierzpił, a często gwoli temu takie
przeiażdżki czynię, WMć sam rozumieć mezesz z iakim by mi wrzasem
przyszło. Trzecie było zdrowie ktoremu gwoli na skytku przeszłego La
ta byłem przez trzy niedziele w cieplicach i poprawiem znaczną z łaski
Bożey poczuł, ale dla nastąpienia niepogod, zaniechać mi (wey przyszło
Zaraz iednak na początku Wiosny reyterować mi ią przyidzie za po
mocą Bożą, niechcieli być Kalekią wiecznym, bo mi prawa noga bar
zo schnąć poczęła tak iż raz z ciężkością Konia dosiąść mogę. Do

tych

tych wyżey pomienionych przyczyn przystąpiło to, żem się
Ex Ktorowi Rzymskiemu, przy którym teraz Dyrectorium ciążał
wszystkich i miast znienawidzonych zostawał za podaniem tego przez
Swagry moie Margrafa z Anszpachu, i Króla Krystyana Anhaltskiego
rostową zaciągnął, ieśliby tego na Lato potrzeba wkazała, pewną iaką
Prowincyą wojenną z pewnymi kondycyami na się wziąć. Rozzy-
niłem to nie lekkomyślnie, ale zurelich i ważnych przyczyn. Bo będąc
wolał owdzie przydzieli do tego rzeczi wym Rzemieślem Rycerskim się
bawić, między rownemi sobie, niż w Ojczyźnie z takim Ludziom, przed Bo,
ba dać mowić, zwłaszcza iż P. Bog po temu przyrodzenia nie dał,
aby tak wiele kontemptow, znaidy, nienawiści zanieści, niezgorszki znosić
mogło. A resistere tak wielkim kupom Lotrow wies nie wystarcza.
Na ostatek samo służbę po tak ciężkim i niebespiecznym brzemieniu
Zarowie Małżonki mojey nie widzę w dalszą drogę ale i za hultaia miec,
urząd nieznać mi się nie dopuszcza. A nawet przyznam się W.M. Lub ie,
ramento, żeby mnie o Pana chwałą Bożą i conversatio W.M. z którą
zawsze mi tylko w tamtych krajach smakuie bo cała Brześcia z tobą
zaraz Ojczyznę valedixowała. Przyczyny moich dysgustow nietayne są
W.M. iedne, drugie a ie bliższe ustnie by się ia powiedzieć musiały. Nie
pomyślnego powodzenia W.M. serdecznie żałuię, ale zawszem się ia tego
obawiał, że z tym wojennym Urzędem takowe nie smaki następować
miały. Z dalszego kiedy mi Nieboszczyk Hetman i Kanclerz Kor. Zamoy
ski Vicariatum w Inflanciech spuścić chciał i solenniter wtey Materyi
do nieboszczyka P. Ojca wypisał: a działo się to w Nowogrodku
na Trybunale, przy czym P. Pukszta, a z nami się i P. Progulbicki był: a
nieboszczyk Koniecznie chciał to mieć po mnie abym się był tego podiął.
Odpowiedziałem że w sobie takich Darow a do tak Cierpliwości nie czuię,
abym temu Urzędowi podołać mogł, na którym widzę że i W.M. Panie Oycze
lubo to wielkim Hetmanem będąc dużo się pocisz. Ale proty pokl. W.M.
sam w Inflanciech będziesz, i ia żarowie moie osłonym Kościeiu: Danischew
Soli Czastnik to zawiaduią: iako prosty żołnierz dla Ojczyzny, a iako
dobry syn dla W.M. Rodzica mego rad poniosę, i ochraniać go naymniey
nie będę. Com potym sam nieboszczyk pochwalił. Wtaż i w Warszawie W.M.
przez P. Nisz czyckiego, Którego ś W.M. do mnie z tym posyłał, powiedzia,
łem że kiby mnie przyszło zawsze bym wolał być Polnym Hetmanem
niżeli Pod Kanclerzem Który Urząd Dyakowstwem pachnie, ale przy tym
powie.

294) powiedziałem; iż się obawiam że tą Prowincyą na WMć non ho-
noris Causa układaią, ale żeby tym prędzey cum belli modo zgubić WMć
mogli, iednak widząc że iuż rzeczy tak daleko zaciągnione były z niemo-
głoby było być bez ruiny reputacyi WMć kibyś z niszczym odiechać
miał odradzacem niechciał, postrzegłszy zwłaszcza że się WPan był
w Kredyt ten wkradł, który ani Bogu, ani Oyczyznie, ani Panu, ani
Przyiacielowi żadnemu iako żywo wiary nie dotrzymał, a nawet
i między mną a WMcią per tertias Personas mięszać był począł. Ale
dawszy praeteritis pokoy, ad praesentia przystąpić przyidzie. Tak ia
rozumiem że między inszemi punktami w których byś się WMć rozmo-
wić zemną chciał, nieposlednieyszy iest ten Urząd WMć, z którym (: tak
się WMć pono zda :) że doma siedzieć nie kształtnie, a w pole się puścić
niewarowno. Ja w tey mierze tego niewiem iako mądrze, ale Bog widzi
że szczerze zdanie swe WMć deklaruię, tak właśnie iakom by sam uczy-
nił, kibym w osobie WMć pod ten Czas był. Naprzod do Moskwy by mi
ią darmo dawano nie szedłbym, bowiem że początek woyny na niespra-
wiedliwości był założony wiem że z porwania Narodu naszego zaszły,
za które Pa Bog srodze karać zwykł. Druga z Krolewiczem nie szedłbym
ile bez Seymu, i bez pozwolenia wszech Stanow, bo Hetmani nie Krolewi-
czowemi, nie Krolewskiemi, ale Rzpltey Urzędnikami są, i dla tegoż ie ty-
tułuią nec Stefana, nec Zygmunta Krola, ale Kor: ale W. Xstwa Litt: Urzędni-
kami. Nie szedłbym i z tey miary żebym niewiedział od kogo się barziey
strzedz, czy od tego co mi na Czele stoi, czy od tego co zemną o Ramie.
Bo Wwdy Kijowskiego szczyrom lubo sollenniter przysięgi zaszły, do-
brzem Ja na sobie doswiadczył, (: nic mu to że iuż iedną nogą w grobie :)
Drugim zaś, lubo to Wodzom, lubo Praesidentom Consiliorum bellicor:
iako du fać? sam WMć snadnie u siebie uważysz. A nawet niewiem iako
na taką woynę iachać, którą to przeciwko sumnieniu swemu być baczy,
Bo dla tego Ja śmiele zdrowie przeciwko Nieprzyiacielowi na szanc sa-
dzę, że wiem iż sprawiedliwą mam, iż lubo tą umrę przynamniey duszę
niezatracę i sławę po sobie zostawię. Alias wierę, niewiem iako się to na
sercu zdobycz przeciwko sumnieniu co czyniąc. Nad to quoties, toties po-
trzeba to WMć na pamięci mieć, że Wo Hetmana (: nie iako Chodkiewicz iest
ale iako W. X. Litt: Urzędnikiem iest :) Loco tenentem iestes, między którym
a Koronnym (: Jam iest oculatus Testis, co między nieboszczykiem Pa Oycem
a Panem Zamoyskim zachodziło, ale P. Niszczycki dobrze tego pod Zel-
borkiem swiadom :) zawsze ratione Stanowisk, ratione ciągnienie, i ra-
tione

rzine Szyfikow i inszych praeminentij nz maiąc alteracye zachodzić
zwykły. Zaczym musiał byś WMć zawsze z iednym, lubość to iego przyia-
zni bene persvazyą gryść się, a drugiemu de plano nie dufać. Więc P. Prasse
wiem to pewnie żeby WMć: tak zażywał, iako podrożney Oprony, i za W.
Mścią, iako za Kosztem przez rozmaite swoie Lotrzyskie i iniwencye i In-
strumenta chciał chciał by być P. Hetmanowi W. Kog. Ale nade wszyst
ko na to WMć Pan pomnić masz, że ta Woyna naymocnieyszą w Rzymie nie w War
szawie uchwalona. Zaczym snadno konjekturować możesz ieśli tam omnes
quot quot erant diversa Religiones będą zyczyć mieć między sobą Radzie
witta. ktore Imie znaczne iest tam temu Narodowi dobrze. a ille Evan-
gelika. Więc ieśli o Szyfki ludzkie idzie tych się żaden nayuwaleńszy
Bohatyr i Monarcha nigdy ustrzedz niemogł, ieśli o Stawę, tey nikt by nay
bardziey chciał dostarczyć niemoże, aż za okazyą ktora sam P. Bog nie wie
czas kiedy my chcemy, ale kiedy uroda Jego P. przystąpi, altho uprzedz podawać zwykł, do ktorey nabycia nieuratuje się WMć: żadnego kosztu
oszczędzaiąc, ieśli Król Imć Koło reku przetrwania dziedzicznego Krolestwa
swego się zakrzątnie, bo watpić otym nie potrzeba, że skoro nasi Koło Szwe-
cey gruchać poczną, zaraz nam w Inflanciech gościć mieć, gdzie łupszym
Chomieniem zwykła Stawa, a zmnieyszym kosztem mogłbyś WMć Vo,
kacyi surowey dosyć uczynić, zwłaszcza ieśli P. Hetman W. w Mieszkurie był
zabawiony. W inszych rzeczach ieśliby się WMć: znieść zemną potrzeba
czytbym abyś kogo do tałego domnie owdzie wyprawił, gdyż zowąd 20 Mil
ieno do Korzenia, bo ja tak prędkie zowąd żadną miarą odgodzić się nie
mogę rozpoczęwszy zwłaszcza Kontrakty z pewnemi Osobami pewne proje-
kty tu in Imperio, a nie Konczywszy ich; do tego dla barzo słabego zdrowia
Małżonki mey, ktora ledure przez Zbę przeiść się może. Interim ieśliby tego
potrzeba była, uprzedz WMć ze ja zdrowia i Maiętności na każdą potrzebę WMć
ochraniać nie będę, ieno WMć wprzod rozkaz, a o zamysłach swoich wprzod mię
uprzedomym uczyn. Żałuie mię z tym barzo że i Elektorowi Brandeburg-
skiemu służyć teraz niemogę, ale takem iest owdzie zpiątany że nie Konczywszy
szy zacznych rzeczy, ruszyć się nidokąd niemogę. Zawarłem iuż był z Prassami
z Mansfeldu strony Baronicy iedney Lawenstein nazwaney, i Interesy mię-
dzy nami stanęły, ieno było pieniądze liczyć. Interim przestrzegł mię Chwagier
moy Margraff Krystyan ze w Czyszce ok. Baronią Szmat iest Procesu
nie Koronczonego, zaczym biegli tam Trafourie de Mansfeld dla wymątnienia
wszystkiego, a ja m się tu przy granicy tym czasem Polskiey aż do Koronczenia
tey Sprawy zabawić umyślił. Listow żadnych od WMć: przez Jzmera
niemiałem, że ktore mię w Drezmie doszły ze Gdanska nie przesłano.

Oddaią

206) Oddawam zatym służby me w łaskę JMCi. w Frankforcie nad Odrą ięt. 7. Feb. 1617. Ft. JMCi. uprzymy Brat. Stryc. Janusz Radziwiłł.

Ist tegoż. Króla do Brata. swego Hetmana Polnego Lit.

z Lichtenberku ięt. 11. Mart. 1617. Ft. pisany.

Jmość Pan Mci. Które mi urzędu doszło wyrozumiałem dostatecznie wiadomości Terminach i publiczne Oyczyzny naszey sprawy i imprywatne JMCi. Same, go na ten czas zostawaią. W pospolitych że się tak dzieie iako zowąd bądź co leciała ze wschodu, naymniey się temu nie dziwuię, bo i według pospolitego biegu na świecie i według prawdy Bożey musi tak być, że kto się w nieszczęściu kocha, cudzego pragnie, ten swego własnego nigdy nie pożąie. Chciało się nam Woien, a toż ze mamy, i bodayeśmy ich mętkości niebyli: Inflanckich zawsze uchowi pieniężą przyczyną iest tak dawnieiszą po Województwach rozesłana i na Sejm obwołana propozycya. De recuperando Regno Suecie, która iż się Pachlebcom i Krakytykantom Dworskim i Konsystucyami publikować zdało, a te teraz widzą fructum swoich zdrowych Rad. Bo na co się to przydało grozić, kiedy się uderzyć niemiało. Imprywatnych Curych, które za sobą i publikę ciągną, cieszę się z tego że JMCi. circumspecte i dzieie, bo pewnie że in campestri będąc, ostrożnie u nich iako po brzytwach stąpać potrzeba. gdyż będąc JMCi tego pewien, żeby teraz daleko inszą Facies Woyny była w Inflanciech niżli lat przeszłych; ieśliby się zaraz na początku niemyią i ciężka niezgromiło i Portow dobrze nie opatrzyło. Bo ten młody Szwed daleko subtelniey w rzeczach i idzie niż Tatus, i stowo takie wszędzie w onych Krayach ma, że go mało co niższym od Alexandra Wielkiego klubo to ia nie wiem gdzie kiedy na tę Rawę zarobił. Wkłada. Więc Konfederowaniem się cum Ordinib. Belgij siła mu potęgi przybyło. bo ztamtąd i Wodzie dostawiedzone i Żołnierza dobrego i pieniądze mieć może. Fakor i zata przeszłego postali mu byli dwanaście set Komunnego Żołnierza i Chatelotow Trzysta, a poszli by byli i więcey by tego potrzebował. Ale Pasek iego więcey niechciał, i publice to, będąc w stadzie mowił że nata, ką gotowość iaką Król Polski ma do recuperowania Swoiey Pan iego na ten czas więcey nie potrzebuie. Ale ia Ledwo nie rownieiy cum Admiralio, Pio i cum aperto stoote w ostrożności w postępowaniu potrzeba być baczą. Bo i ów list Królewski do JMCi. strony ruszenia się do Inflant pisany, kto go dobrze uważy zdaie mieć myślenia barze subtelne na prowodzenia JMCi. w sobie. Ito pewna że nie może być tak źle w Oyczyznie, iakby Dworską pra, cę iuż nay gorszym razie nie rzucali kości między JMCią w. Więc naymniey,

sze

sze ktoreby ieano P. Bog dał Succesyą, maiąc dobra rzecz aby. (Lit.)
Simawne miały być Gubernatorowi prowincyi tamtey, i nevera ustawnie
mu to należało providere periculą iey, co czas i Cesarzowska chcielmac
pieniędzy, niżeli mu do iego Letrowskich rezolucyey przyszło, ani żeli Krol.
wieża na nowe Monarchie prowadzić. Gdzie się to nie stało, W.M.P. ide za
baczyć mogą: / w tym razie ostatniey, iuż P. Wirtzie Wilenskiemu przez
List wczymoney Deklaracyey trzymać się myślić. Gdyby i inviolata
nulla habita ratione aequitatis gorę brała, tu za niższego bym nemedium
nie widział ieno od głowy in eo casu Consilium sięgać, bo będąc na
dziś resistere, niechże i media do tego pokażą, iakoby to z dobrym Cyczy
żnym nienaruszaiąc prawa nieczyiego z całością reputacyey swey stać
się mogło. Gdyby ten na Wieżbie gruszki pokazywali, albo ad instar
Delphici Oraculi ambigua responsa dawać chcieli, tedy iabym przy
miał żeby się przyszło i P. i wszystkim Panom Stanom Wilenskim ten czuiadczyć
że iest gotow służyć według powołania swego Cyczyzna, ale iż się to z
przyczyny: które pomienić potrzeba, nie nadało, raczey uznaś niewdzię
czney służby zaniechać, aniżeli się daley na tak niebezpieczne occasyes
przywodzić dać. chyba żeby P. Bog W.M. osobliwie donum patientiae
dał, iżbyś ostadziwszy sobie miłością Oyczyzny, i Stanow wszystkie kło
ty chciał potykały dysgusty statecznie w zaczętey służbie kontynuować
i mość W.M. to moie zdanie przyimiey proszę, iako szczere, iednak i zem
Ja teraz odległy i certum stancyi wszystkich które in de in dies Consilia
potrzebne są, propter distantiam uprzedzić nie ieno zdaleka, ale i z bliska
presumere nechcę, i nie iestem z Legestru ouych co chcą aby ludzie cura
rent in verba ipsorum. Czy to iest Rodzay Ludzi którzy chcą aby za ich
Opiniami wszystek świat szedł, cum velle Kazdemu zostawać ma
a im baczyć na rozumie fundowane ina Experiencyi w rzeczach tym
naylepiey. Ja się sam iako nayprędzey będzie mogło być, za pomocą Boza
W.M. stawić chcę, zaczym o wszystkim się dostatecznie namowię. Ter
oby nie gwoli W.M. i abym się tam do tak dobrego rządu co prędzej po
śpieszył. Boga zatym prosząc aby mi dał wrychle dobre zdrowego
i ze wszystkim domowstwem fortunnie oglądać W.M. z Panbarmi meni
pilnie się oddaię. W Lichtemberku 4. Jul. Anno 1617. W.M.
przyiacielski Brat i Sługa. Janusz Radziwiłł.

1218

290) List tegoż. Xcia. Janusza Radziwiłła do Brata swego Xcia Krzysztofa Hetmana Polnego Lit. z Frankfortu nad Odrą 17. Xbris. 1617. Pe. pisany.

Umyślitem był przez swego dać WM. Panu zawsze znać o sobie; i ur dzie no na Konia wieść mieć miał, kiedy mi P. Woyworoski pisanie WMci. od dał, z którego zrozumiałem o dobrym postanowieniu i zdrowia i pomyślnościach WMci. Pa Boga złego chwalę i proszę Majestatu iego Sw. aby ode dnia do dnia hoyne Bożego osławienstwo swoie Sw. nad WMci. i Domem wszystkim WMci. pomnażać raczył. W Cedule WMci. nie było po onych obmowach, bo nie ieno między Bracią ale między naydalszemi Kandor iest naytrwalszym Cynem do zatrzymania miłości i przyiaźni, uprze dzenie go tedy od WMci. przyiąwszy, krótko nayprzednieysze punkta pisa nia WMci. respons mu na ten czas uczynić myślę. A naprzód co się tknie wieści in absentia mea, tam rozsianych temi nie ieno nie obcho dzą naymnieyi, ale owszem pociechę niemałą przynoszą, iakoż pewne pan ska nienaruszonej i niczym z Łaski Bożey nie splamionej cnoty mieć bo bym był w Cathu tych rozumiejących, inaczey by pewnie mówili i pisa li o mnie, ale tem nie iest, dla tego mię różnemi potwarzkich Języków kęgają, zkąd insze przyszłe nie odnoszą, tylko że się tam ci Klamca mi wszystkiemu światu pokażą, á mocą cnotę volentes, nolentes Ludziom na widok wystawią. Bo który ie za bezecne nie osądzi, widząc iakiemi Kalumniami tem ig dobrą Sławę moią chcą kto będzie mógł złe o mnie rozumieć, widząc kiedy mię niecnotami bezecni tak fałszywie traktują. By kto oznaczonego przedtym rozumienia o mnie był, tedy z tego samego inaczey sądzić będzie musiał o postępkach moich, kiedy uważy że Cnota z niecnotą, iakie żywo w furorze być nie może, iże ex Diametro wal czyć przeciwko sobie wiecznie muszą. Złe á zaś to mnie pierwsza ta kowe rzeczy słyszeć, iakoż ieno pamięć moią znieść może zawsze te same Sima te Machyny nieprzyiaciół moich były, któremi mi bronić usiłowa li fałszywe Języki ich, Za iakem przedtym nigdy się z takich plotek i Fabul dziecinnych nie frasował nikomu, tak i teraz nie będę, boby to było groch na Scianę miotać. P. Bog a Czas sam odkryie wszystko z ta kiż wegoż, iako i przeciw mnie pochodzą fundamentu, i o Electorze Brandeburskim nowiny. Zamiż źli niebacznie sądzić ab ultentia Ce mentia

Clementia i bonitatem naturae tego cnotliwego Pana, poddane mu (299
buntuią Exercitium Religionis zabraniaią, Authoritatem znieważaią,
na ostatek i Promociey i Honoru pozbawić chcą. By kto wiedział wszyst-
ko to co go ode Dworu naszego potyka, na iakie obroty Ludzi Lekkich Koso-
buckich, Zadorskich ten Pan przychodził przyznał by to że non Solum w
Wierze i Cnocie iego ku Koronie Polskiey i Panu nihil desideratur, ach! by się
zadziwił niesłychaney cierpliwości. Cesarz Chrześciański naypierwszy na
Swiecie Monarcha, Krol Czeski, Arcy Xże Maxymilian pretento mense Au-
gusto umyślnie w Dom do Elektora Saskiego przyieżdżali, prosili, Klonia-
li się w tym czego im potrzeba było. Nawet Cesarz publice do wozu wsiada-
iąc głosem te słowa Elektorowi rzekł, Za wdzięczne przyięcie, za wczas
wszelaki ktoryś nam WMć w domu swym pokazał, wielce dziękuiemy
WMci, a przyznawamy to radzi że po Pu Bogu wielkiemes nas uczynił
i większym ieszcze Dom nasz wszystek uczynić możesz; To tak Cesarz
Elektory szanuie. A nasi iako? umyślnie omnibus modis staraią się
aby Brandeburskiego ad desperationem przyniąć mogli, żeby się ad
arma rzucił, ale z iaką by to pociechą Oyczyzny naszey wszystkiey
było czas by to pokazał, bo pewnie żeby tu nie z Wilhelmem Sprawę zna-
leźli. Że się Gustavus o Małżeństwo z Xżną Maryą Leonorą Corką
Elektorską stara, to nie są płonne wieści ale nie przez Armina, wiel-
cy i przedni Xiążęta Pruscy laborowali w tym, lecz niedał się nigdy
Elektor nachylić. W Daniey aby miał Legacyą impedyować i to
szczery fałsz, bo tam posyłał Konsyliarza swego do Krola Duńskiego
iako do Szwagra, ktory rodzoną Siostrę iego miał, chcąc go pogodzić z
Hollandyi, a prosząc aby do Krola naszego opisał, perswaduiąc mu
aby na prawo iego nienastępował i poddanym iego Rebellibus grzbietu nietrzy-
mał. Na co taki Respons Krul Duński uczynił swoią własną ręką. Radzę
abyś WMć Krolowi Polskiemu przyczyny żadney do niechęci niedawał i
cierpliwie wszystko znosił poki WMci honor dopuści. A ieżeliby to niepo-
mogło, a następować na WMci chciano, ia z powinności moiey nie
odbiegę WMci. Do Krola Polskiego pisać niemogę z tey miary, że mu
Tytułu Krola Szwedzkiego przyznać niechcę, a do tego nieprzyiaciel
by Listu mego, iednak i z tu Posłowie iego maią być w rychle u mnie
przez te wskazać do niego nie zaniecham. To tak siła i Elektor wi-
nien. Co się czas absencyey moiey w Oyczyznie tycze, tedy pod to wi-
nienem iż się dzieje, że WMć wiedząc odemnie iustnie i przez kil-
koro

300) Koro pisanie racye ważne Sumnienie i honor moy zachodzą-
ce, Ktorym gwoli tę drogę przed się mu wziął. iako baczyć mogę nie Konten-
tuiesz się niemi. Co iednak niczemu inszemu iedno dobremu WMć affe-
Ktowi ku sobie, ale mu zebyś mię co naybarziey sobie rad miał, przypisuię
a na Kontenta Ceduły WMć: Ktorycheś w tey materyi dotknął, Krotki a szcze-
rzy respons tak czynię. Oyczyzna: iako i Kościoł Wieszczan powierzchow-
nych, nie z Pol. nie z Lasow, ale z Ludzi constat, i im to słowo właśnie na-
leży Ktorey głową są Krolowie, Panowie nasi: dla dobrego i sławnego tey
głowy i tych Ludzi, to iest Obywatelow tey miley Oyczyzny czyniłem Ja
aby verbis invidia, prawda to sama zawsze pokaże, począwszy od 19 Lat
wieku mego aż pod czterdzieści i Kopą i głową, i Ręką tyle, ile człowiek
mego wieku i moiey Kondyciey czynić może, iaką mi się wdzięcznością od wszy-
stkich in genere Stanow moie Koszty, moie pracy, moie odwagi płacili? Każde-
mu to jawno iest. Nietraciłem ia temu przez całe Lat kilkanaście verea,
lubom miał do iego wielkie przyczyny, odbieżanym po kilkakroć od wszyst-
kich będąc, ciągnąłbym był w tym lubo cięszkim barzo nosiły moie, Jarzmie-
by się był do generalney wszystkich niewdzięczności naszey znaczney po wie-
le razow nie ieno Osoby, ale i domu mego wszystkiego Kontempt nie przymie-
szał, a ten nie ieno od samego Pana, Ktory nas per indirectum nie tylo z wy-
sług, ale i z ozdob Przodkow naszych degradował, Lecz i od tych Ktorzy przed
Laty za wielkie szczęście by to sobie poczytali, gdzieby się im Szkornie wy-
trzeć, Ktoremu z Antecessorow naszych dostało, czego po Seymikach
Konwokacyach, Seymach znalazłoby się przykładow co niemiara. Na
to Lekarstwa inszego nie było, ieno by się otrząsnąć, albo połknąć; Pierwsze
bez wielkich zawieruchow w Oyczyznie, a nawet i bez krwie przelanie w
rozbieżanych Kołach być by nie mogło, drugiego natura nie pozwalała me-
dium uczciwego barziey cień nigdy niemogł i dotąd niemogę nad to, Ktore-
go od dawnych wiekow Ludzie wielcy zażywali, Ktorzy oppressi będąc w Oy-
czyznie, ingratitudine et invidia, iedne cedebant Tempori, drudzy iusto do-
brze zdięci i Kości swe z niewdzięczney Oyczyzny wynosić rozkazowali:)
Absentowałem się tedy, nie abym iuż ultimam Vale Oyczyznie powie-
dzieć miał, Lecz abym się lepszey chwili, ieśliby się to P. Bogu zdało do-
czekał, interim trawiłem ten czas nie tracąc, ale przyczyniaiąc za wspomo-
żeniem Bożem reputaciey sobie i domowi swemu; Trawiłem wolnie iako
człowiek i z urodzenia i z natury wolny nie zabiegaiąc Ludziom in fima
sortis

Sortis, trawiłem między zacnemi, uriskiemi, zadney Konfuzyey
mojey Kondycyey Ludźmi, prawda to zeber nieomieszkania Domu i Ekc,
dy prywatnych Spraw moich, ale coż złym rzecz, kiedy to trudno i Kopeć ire,
putacya wieden wzrok zawrzeć na to co honestum, a nie na to co wtyle
zawszem względ miał; Bo a Ktoż to niewoli w lada wsi miednim być
niż w nayleppszym Mieście ostatnim, cudzać z Cesarzem, z Krolmi, z nay,
przedniejszemi Xiążęty zawsze mi się siedzieć dostać może, a zaś to wczaiw,
sza kiedy Kościuckim. Mieszkom wtył potrzyć przyidzie, a z Malzon,
kami naszemi kiedy się Pani Antoniowa Organiszczyna obok ocierać
będzie, napatrzyłem się ia i między męską i między białą płcią, u diw,
ru iako nas ważą, iako nas szanuią. Zaprawdę że nie taka mens
nie taki animus w Antecessorach naszych był, kiedy z wielkim Krzyżem
z wielką pracą i odwagą o miejsce Familiey naszey inter Principes Impe,
rij się starali, bo ieśli się tego Tytułu nie miało zazywać, co było potym
on się starać. Że się W Mć w Ozmianskim ani w Nowogrodzkim ni
nawet tą preminencią nie przyda, czemuż to ma być złe i nie wdzięczne
gim, kiedy P. Bog znas etiam Postentati iniciendo Titulo, ale i do
miejsca in Imperio i do Sessyey drogę uściele Ktorey wprzod do Wśc
pisząc, bez osobliwey Łaski Bożey, a Swawinowacenia się przed nią Kto,
ey cudzą in Imperio Familią by dzieścią razy tym był czym się urodził
migay by nikt nie dyspiał. Rozumiejże to tedy W Mć prosię, zem ci Ja nie
dla kochania owdzie zaiechał, bo do tego by się im chciał bawić, nigdzie
bym większych chłaz nie miał iako Domu, ale z wyżey pomienionych
innym zdaniem niestumianych Konsyderacyi. Radćibym ia żebym
wszystkich sobie pozyskać wszystkim się akkomodować miał, ale że
P. Bog tego przyrodzenia Czterorekiem nie dał, tedy trudno się już ku sta,
rości przychodzącej przedystillować. Piszesz W Mć że przyiaciołom absen,
cya moia szkodzi z Senatu ich Kumnie wymuć, ale uchowaj Boże i W Mć
samego i Każdego cnotliwego człowieka takich przyiaciół, iakichem ja nie
raz z Ziomkow swoich doznał, dobrze się na to rozmysliwszy, i na co to
W Mć Pan pisze Conscientia teste, ze okrom W Mć samego o żadnym tam nie
wiem; ieśli go W Mć znasz proszę, pomień mi go W Mć, żebym się winnym dał
i pokutował za to, ieśli nie wiadomością co grzeszę. Tysiąc prob roznemu
Czasy wziąłem sam na sobie, że ledwie by się ten znalazł, ktoryby mię drze,
siątkiem Złotych od śmierci odkupić chciał. Nie takich które actu Rekre,
szowe respekten dować, szykowanie Woysk ganić, ciższe moie Sprawy nie zwracać
umie,

umieją. takowych podkurzastych przyiaciół mogą się znaleść
wielkie kazenvy. Postuż ieno Wmć tak iakoś począł z kilka lat a do
znasz tego że nie lepsza Rewolucya Wmć będzie, zły miany iako Bradzia-
dow, Dziadow, Ojca, i innych Rodziny Wmć; była, bo to iest innatum no-
strum Lenti, nowe sitkie na kotku ureszać, umarłe przed niebiosa wynosić, ab
sentium praesentiam sobie życzyć, a o żywe nic nie mowić i praesentes w każdym
złym razie. Słow mi Wmć, o nakierowaniu Serca Panskiego piszesz, tedy ia
nie wiem iako się tam Wmć stawią, b= Boga iednak proszę żeby iako nayle-
piey, ale o sobie żeby mi czego dobrego życzyć miano i żeby to z Dworu offerty
szczere być miały tego we mnie i zmiot nie wmowi. Bo do rozumu się wielkiey
iako to prospektu in rerum natura. się stać może, chcieć mi co dobrego czynić
a przez szatanskie fałszywe Instrumenta ledwo nie mo aperto Patrie hoste
Curiatu mię podawać. Wiem po co się to mnie tak bardzo napierają, bym to Wmć
wiedział, prawdziwy perswadował, żebym się raczey z Oyczyzny wyniósł, aniż
się do niey kwapił. To iednak Wmć żeraz wymędrce wiedz, że Pan tey iest
omnie Opinicy. Ja pewna to: że wszystkie moie zamysły, prace, starania,
kroki, drogi, nie ku innemu celowi zmierzają, ieno abym po życzeniu iego,
albo sam Królem być, albo Krewnego z domu Brandeburskiego na Państwo, Po-
tomstwo iego osadzić chciał. Wszym iaka mi się krzywda przed Majestatem
Boskim dzieie od tych, co mnie tak udaią, i co omnie tak rozumieią, iestem
Vindicem appello Deum. Ztąd wszystko na stronę odłączywszy, protestor że
Wmć, sam nie gwoli; w Imie Boże po jutrze ztąd prosto ku Gdańsku się puszcz
rodzinę, woie nawiedzę, zkąntąd gdzie będzie wola Wmć; bądz w Królewcu
ieślibym z Litwy, bądz u Rosi na granicy Mazowieckiey w zamku Elektorskim,
ziachacem się z Wmć; ieślibyś Wmć an na ten czas na Podlasiu był gotow,
czym prędko wiadomość gdzie i kiedy to będzie miało być pilnie a pilnie
Wmć proszę. Będzie to mogł b= Bog zdarzyć, że zaraz Wmć ią według tego
iako się namowimy, bądz ku Litwie, bądz ku Polszcze na czas iaki nawrocę.
b= Boga zatym prosząc, aby się nam dał dobrze, zdrowo, rychło wyrwać. Zatym
mię Wmć w łaskę pilno oddaią z Frankfortu nad Odrą, 9bris Anno.

P.S. Barzo się boię aby Wmć iako człowieka Stawy pragnącego na tę
Moskiewską Expedycyą nie zaciągniono, bo ile z pisania Wmć rozumieć mogę
ze Wmć sobie nie da rękawa urwać. Ja nie mam nic tak dobrego, tak sławnego
i tak pożytecznego czegobym Wmć nie uczynił własnie iako sam sobie; ale nie
stanie mi pióro tak siła przy szczerości mojey racyi, iako ich wiele dudzy i pow-
lnych przy obłudzie ich maią. Wmć to należy czynić brak między tymi, którzy
i persvadują i dissvadują na tę drogę Wmć. Ja się oświadczam przed b= Bożym

morm

moim za tę wrzynę nie sprawiedliwą urybaczę, ażeby i to nie było. tedy widzę ze W.M. w owe zaciągi, Koszty, długi zabrnąć przyszło, bo przy zaiętk' każdy żoł. nierski zda się być bardzo smaczny, ale koniec nie każdemu się nadaie, ide w takim rządzie iaki ie stur nas. By nic innszey nie było ieno to, że obu nas doma nie będzie ze Oyczyzną na samym wstręcie od drugiego nieprzyiaciela, tedy by to samo W.M. słusznie odwrieść miało, bo i Pan i każdy rozsądny przyiąć by to za wdzięcznie od W.M., gdyby tak słuszną wymowkę dał. Gdyż czego Boże uchoway na Infanty Szwanku, pewnie żeby się i Litwie dostało, a W.M. Birzowna wyrzod których zbywszy ieno byś W.M. pocieszył i postronnego i domowego nieprzyiaciela, a na grody mogłbyś się do śmierci nie spodziewać. Ale niech nie fastarszy i odemnie tym W.M., który powiedziawszy W.M. szczyrze iako się dobremu Bratu godzi co rozumiem Leges żadnych W.M. sprzenbować niechcę, kaz W.M. sobie przeczytać Admonicyą Oyca Dobrodzieja naszego, którą nam przy ostatniey woli swey zostawił, iako się na które Expedycye i pod iaki Regiment zaciągać mamy a wyszy W.M. że iako Prophety co Spiritu dać nam. Naukę czego się trzymać mamy w tak ciężkim czasie. Bo uważyć trzeba, zarowno pod Regimentem nieszczęśliwego Hetmana iest, iako rzeczonem wodę czerpać, czyszem kiedyby przy defensi one Patrie, woyna być miała, a żeby potężny nieprzyiaciel następował takby iuż te prywatne wszystkie respons ustać miały, ale gwoli czyemu Lakomstwu i ambicyi interesować się ultro, w takowe zaciągi, z których, P. Bog to wie kędy się i Authores tey Woyny wyplątaią, barzo mi się nie bespiecznie rzecz zda.

List tegoż Xcia Janusza do Brata swego Hetmana Polne Litt. z Trębczyna 9 May: 1620 Pś. pisany.

Wyiąwszy samo zdrowie W.M. z którym dobrym słyszę, P. Bogu z tego chwałę i aby w nim długo W.M. chować raczył Majestatu iego P. ustawicznie proszę, nad to barzo pociechę wziąłem z pisania W.M.; Bo i wspomnienie mi śmierci Xcia Konstantego a Naszego Brata mego smutek mi W.M. rozdrapuie cicatrices, serdecznego żalu mego, który z tak nagłego zeyścia iego mam, i choroba dziatek W.M., którą też P. Bog i moią Dziewczynę nawiedził, trapi mię barzo, i proceder Dworski z W.M. ią smutek mi naczynia przeraża. Jako bowiem powiada W.M. exystimo być rozumiem, tak' respons na nie W.M. dany, sama tyl. ko nie uprzeymością Kontemptem i inter omnia nadziany być bacze. Chociaby naymnieyszy człowiek snadnie obaczyć może, iako iest Cordi i Panu, i tym którzy na ten czas przy boku iego. Ią całość Oyczyzny naszey, osobliwie W.M. na Ko teraz widzieć możesz, qua intentione i W.M. ten urząd woienny konferowanu i mnie do Senatu zabiegaią. Radzić teraz coby w tey sprawie czynić zwłaszcza w rzeczach tak daleko iuż zaciągnionych. Brzymam się W.M. że to na mię trudna, widząc zwłaszcza że W.M. versat inter eos Scopulos na których nie

ieno

30 ſ[ie]no facultates i zdrowie, ale też reputacya i honor, a na ostatek i całość Oyczyzny za łada przeciwnym wiatrem quod Deus avertat pieńdzy, tam może. Trudna iest rzecz rada i złey rzeczy, że nie zawsze Consilia etiam ex integerrimo animo profecta zwykły porządane continuen eventy. Że, znak iż się przecie na którąkolwiek stronę rezolwować potrzeba, rozumiem że W[aszmo]ć. Oyciec teraz wiele swoich maiąc, P[a]n Bogu się pilno modląc a Consilium ex re et occasione iako nayuważnieiy biorąc, będzieszże się mogł zapomożeniem P[a]ń tego nayfrayum ustrzedz. By mi de kogo innszego w tey Materyey pisać przyszło inaczszego bym zażywał stylu, ale do W[aszmo]ć. iako do Brata wylecę, to na Papier abere co w sercu mam to mi i Sumnienie i Krew każe, a to iest iżeliby to na mię przyszło, co na W[aszmo]ć. teraz, Lubo by był Król[ewic] Mość Regacyi Starey i Piechoty, iakoż W[aszmo]ć tego potrzebował pożytku W[aszmo]ć. przyimuie, tedy bym ia z takim urzędem iakie teraz pod Regimentem W[aszmo]ć. iest ſ: mogł się podiąć by też i umrzeć przyszło ſ: w polu nieprzyiacielowi bitwę dać, ale obrony takiey Prowincyey, iaka Inflantska iest nieporadzę nigdy. Bo acz Rzetkowniey, Bet mistrze i Officierze Woyska tego raźnieyszego Inflantskiego ze Cudzie zacne i cnotliwe mam ale zednak między wszystkiemi iednego ſ: pace Jchmościow dzierżim ſ: biegłego w Rzemieście Rycerskim Mistrzem być nie widzę. Towarzystwa nie wiadom, ale i to, by nayMężnieysze, by nay dostatnieysze było tedy według tego, iakich Wodzow mi sprawować się zwykło. Między Cudzoziemce mi zaś, Jameś mi W[aszmo]ć. powiadał, że dobrych Kapitanow ma i bez czego gregwanię mieć ſ: a ile między Cudzmi tamtey Nacyey ſ: był też bym nie wierzył iako exercitatę niż iuż nie stoi. Więc i to wielką konsyderacyą za sobą nie sie, ieśli mu się bez pieniędzy dufać może bo wiedzieć od W[aszmo]ć. gdzie i pod którem Wodzami ten tam Cudzoziemski Żołnierz służył, i iakim exemplem na naszą stronę zaciągniony iest że bedzie mi się wierzyć simile zda być, aby w naszym Woysku służbę długą konserwować miał, i owszem dziwiam się tego aby sama nie wrzesna płata ſ: że nie wspomnę Antypatyey z Narodem naszym przyczyny im do recydywy nie dała, zwłaszcza iesli Potencyą nieprzyiacielską, a naszą słabość i ozięmbłość obaczą i tego się dowiedzą że w nieprzyiacielskim Woysku za Konfederowaniem się z Lizbarderem i służbę bedzie nie dorzywotnią i płata pewną ustawiczną, bo sam Starosta nie Dom Pański po czterdzieści tysięcy Złotych na każdy Miesiąc pozarzekł ſ: nie się dowiedzieli. Jeżli tedy Wlan będzieszże widział żeby Vires Woyska naszego Potencyey nieprzyiacielskiey nulla ex parte nie Korrespondowali, a orde Dawcu ambigeritah bę ieno a dźięgostam W[aszmo]ć. Karmiono, tedy moim zdaniem żeby ten Urząd pożytku złożyć nie zli przyiaźń przez

cieszko

ciwsko male volenum nie na taki hak przywieść, ią dać na ktorym
by boszego Boże uchoway! iacturam honoru i reputacyey podiąć przyszła
ale gdzieby nie przyiaciół wyrzod nastąpił niż by do Wmc. znać dano, tu
by się iuż niegodziło dla samego honoru Senios partem tury ktorąs przed
się wziął, a ieśli byś się longie in senior Vinby Inimici być widział abys
pod Rygą, abo pod pewnym iakim iuż rowym zamkiem nie odmykaiąc
się od Dwiny Obozem położył, istaterunie ionim okopad, a interim i ba-
na i Brany obwyga. Nawiedow po mętkie posiłki addita semper solenni pro-
testatione, aby co przeciwnego na tamtę Prowincyą i Oyczyznie pisanie
Osobie twoiey niepryiśdowane, prosił. Abo ieśli byś i do Obozu nieimał
z kim, tedy sama necessitas narazi taby nato Wmc. żebyś te trzy mieysca,
przynamniey, to iest Ryge, Diament i Kegsen haus dobrze Ludźmi i Amu-
cyami opatrzywszy, sam naprzey z tamtey Strony Dwiny na posiłki prze-
kat, bo ia meditullium Prowincyam daleko się od Dwiny zapuszczać
rem przenam pieniądz z wielu miar być baczę, to tak w tym punkcie candide
Wmc. mentem meam odkrywam z Bogiem oświadczaiąc że nadto in-
szey Rady w małey i nadwerężoney głowie swey nieznayduię, i żebym sam
w takim razie będąc nic inszego nieumyślił nad to co Wmc. radzę. Inde,
aie by mogli stanąć in honore Victoriis et Reipubce tedy nayuroczszym me-
dkiem do uydźwignienia Wmc. z tych fatalnych nieszczęśliwości. Pusta,
wie taką wiadomość mam, że kilkanaście Okrętow z Ludźmi i Amunicyą opa-
trzonych, z ktorych większe po 50, abo 60, naymnieysze po 30 Sztuk wioza,
gdzie się z nimi obrocić będzie chciał, wiedzieć tego trudno, udawał Kapitan
ieden Hiszpański Francuz, ktory tu do Pomorskiey Ziemie dla Kupowania Koni
ze Szwecyey przyiechał że, pewnie do Inflant. Xże Wilhelm Kurlandzkie
Xiąże ieszcze iest, ale według żywota nietuszy, i umnieyszey tam Xiąże
wszystkich wadze niżeli sobie nieborak tuszył. Obca Lutkownikiu tak
rozumiem że Wmc. pomnysz dobrze, i akiecim ia zawsze bydł Opinicy, bo
znam złowieka intus et in cute, vpewniam w tym Wmc. że krom samey
Prozopopeiy nieima, Ow chłop ani sprawy, a interem za chrzest w sobie bry
tak płochym iednak sercu iam okrutnieyszego, i chciwszego na krew Ludz-
ką złowieka nigdy nieuydziałem w tym mu tylko dać danek, że do dostania
Więźniow rogatych o czterech nogach w zadrym Woysku na świecie złowie-
ka, prozobnieyszego nad niego nieznayduie. Inne na Państwo Wileńskie Krol
Imć Pryiaciey przed Wielką nocą rzeczone przysłał, ktory przyiąwszy przytym ma-
lem przy sobie, przez pisanie podziękowawszy Imć za tę Laskę że mu to
bez wszelakiey ultro moiey Instancyey konferować raczył. Deklarowa-

lem

306) lem się że tego Dygnitarstwa przyimować nie mogę, prosi się. Sam
wprzod z. JKMcią nieuymię wierolutniey na niektore punkta, ktore mam po-
nowac, mam wolą zust samego JKMci: prosi nieuślyszey Pana Boga za,
tym proszę, abym dobre zdrowego WMci: wpomyślnych powrotach iako nay,
prędzey wyrzec mogł, w Laskę się WMci: z sługami memi iako nayspilniey
oddaię. w Trzebuyni 16 Oct. Supra.

Instrukcya na Seymiki. In N. Brg: przed Koronacyą

Trzydziesty to iuż Rok i Trzeci iako JKMć Pan N. Miłościwy z ymeyrzenia Boże-
go. szczęśliwie Sceptrum Państwa tego wziąwszy rządzi nasz rządzi i sprawu-
ie. oto się pilnie staraiąc i około tego wszystkiemi siłami i mocnemi
przemysłami chodzić, iakoby Sława iego i zdrowie, pokoy i bespieczeństwo
nietylko wcale zostawało, ale ter im daley tym więcey pomnożenie brać
i kwitnąć mogło. Ta JKMć przez wszystkie lata panowania iego zabawa
była, to in tentum, ten Scopus do ktorego rady swe mysli i wszelakie przedsię-
wzięcia obracał. A lubo bieżem wszystkich rzeczy skutecznych, ktore bez od-
miany być niemogą pod ten wszystek czas panowania JKMci napatrzy-
liśmy się razow Rzpltey rozmaitych ktora kolwiek im iakoby po sobie na-
stępowaniem wojny i pokoiu, wesela i żałości, triumfow i utrapienia do-
znawało; iednak dał to P. Bog szczęście JKMci, że nigdy gory nie otrzy-
mał żaden nieprzyiaciel, i zawsze po burzach niebespiecznych coraz ia-
śniey sze Słońce pokazowało się, tak i teraz słynie mimo insze zacna ta
Korona i dostatkami domowymi i męstwem Rycerskim i nieprzyiaciół
swych, ktorzy się na nie porywali znacznym i sławnym nad hołdowaniem.
Tasz i teraz w JKMci iest ochota, tasz ku Narodowi iest życzliwość, ichęć,
ten że zabieg i Ojcowskie obmyślowanie gdyż i Rzeczy teraźnieyszego kto-
re iedno nowe i nagłe a nie z iednej strony nastempuiące pocztu nawał-
ności nie nie opuściło, co do czułego o dobrym pospolitym obmyślowaniu
należy zwierzchności. Nagrod gmerawszy nieco o spotkanych zamysłach
nieprzyiacielskich Poganskich, nietylko obureżerać onychże przez Uniwersa-
ły swoie Oyczystelow Kor: nie zaniechał, ale i mysłić zaraz począł o tym ia-
koby Wmcjow do gromady zwołać, i z tak rozmaitych zdrowiem der gruntu-
nego o sobie i Rzpltey naradzenia odsądzić mogł. Że iednak na pieniądze,
zwłaszcza tak nieprzodziewane z Konstantynopola wieści nie godziło się nic
pewnego zaczynać, przyszło z wielkiey i oczekiwania zazdrości, albo a-
bo czas sam rzeczy same odkryć, albo pewnieysze nowiny co pewnieyszego
przyniosły, ktore gdy się raz pocieszne, raz wątpliwe raz niebespieczne do

Krola

Krola Jmci doniosły, zdało się to JKMci niezdrowna in omnem Eventu (36)
na Sejm deliberationis rzestać, Ktore gdy iuż roznoszono dano znać z Kon,
stantynopola magnis itinerib; o wielkim gnetkim i prewnym Tureckim nie
bezpieczenstwie, iż tedy za rozkazaniem do deliberatorow i za zniesieniem re,
spensow na nie od R.P. Senatorow złożenie Sejmu walnego niemogło było
paść na ten czas kiedy Nieprzyiaciel wprost wyiezdzać i zawziecia swoie Woy,
ne uykonywać zwykł. Należałoby JKMci iednak zatrzymawszy się trochę z
publikowaniem Sejmu, do tych się sposobow rzucić, Ktore czasiom i potrzeba
na nim uyciskała. Przetoż aby się postrachy nieprzyiacielskie w Oyczyznie
zruciły i aby każdy w tak nagłym i gwałtownym niebezpieczenstwie o goto,
wosciąiako nayuroczyscia gotow sposobił. Więc uchwalono by Sejmu przeszłego
opisane po wszystkie Koronie rozesłać kazał, i przy tym do Obozu przyległe,
szych temu niebezpieczenstwu Obywatelow zwołał, i co kolwiek Zdrowia Rzplte
było tamże obrocił. Sejm sobie na ten czas zostawiwszy, kiedy iuż zpoda
zwykł zjeżdzać Nieprzyiaciel i kiedy pora woienna minęła, Ktory aż troche
po przeszła czas w prawie do Sejmowania opisany, tym iednak do wsze,
lakiego nay sposobnieyszy iest, iż snadniey potym wszelakie Consilia do Vku,
tku się przywieść, i na drugi rok wszelaka się gotowość gruntowniey i uroz,
sniey oprawić będzie mogła, zwłaszcza przeciwko postrzemu i tak wielkiemu
nieprzyiacielowi, Ktorego moc i potęga nietylko Narodowi naszemu, ale
i wszystkiemu Chrześciaństwu zawsze formidabilis et periculosa. Przetoż
naprzod Pu Bogu za wielką iego okolo nas Opatrzność, a potym Krolowi
Jmci za taką czułość i ostrożność podziękowawszy, radzić o sobie pilno po,
trzeba, i iakie naygruntowniejsze posiłki wprzod obmyślawać pokl te burze
fuchowaty Bore. i Ktore zewsząd nad nami wiszą, i Ktore prawie nas obtoczyły
na nas nie spadły. Jakie się Tureckie przeciwko Państwom JKMci chytre zawzię,
cia, iakie przewrotne umysły złych kilku lat snadnie każdy obaczyć może, w
Ktorych więcey obłudnym podchodziły Państwa JKMci. Pokoiem nie rzekli podo,
bno odkrytą wszcząć by mogli Woyną. Zmyślali co raz na Państwa JKMci z
Woyski następowali, Zamki iedne znosić, drugie stanowić zamyślawali
Rzpltey Woiewodem Multańskiemu i Wołoskiemu w gotowości być roz,
kazali; Potym zawarcia zerwali, nie iniszym to tylko umysłem czyniąc, aby
kiedy Kesarek nas niegotowych zastawszy pozyć i zamysły swe uyskonać mo,
gły, albo więc tam co rok gotowością Rzplta tak nadwątlili, żeby w po,
godney okazyey odporu im dać niemogła. Doznać tego raczył JKMci
i ze się wszystko minąć niebędzie dawnieyszych czasow w przeszłym osobli,

ure

300 ure roku w którym posłany był P. Ozga teraz nieyszy Referendarz Kor.
Wielkim Posłem do Cesarza Tureckiego, dla postanowienia zwyczaynego
Przymierza. Jako święto Poganstwo znami obchodzi to. Przymany był nad
zwyczay w Konstantynopolu długo, pod czas traktowania o Pokoiu i zawar-
ciu przez pozyskiwane przymierze, wszelką z Skinderbaszą gotowość za
rozkazaniem od Porty wrocenną sposobił. Tatarow lubo nie wielkiemi gro-
madami często iednak w Państwa Ukrainę wymykał i szkody nie małe
czynił; Cwszystkie Stany na przeszłym Sejmie uważaiąc, a obawiaiąc się
obłudy i chytrości Poganskiey którą tak wiele Państw Chrześciańskich pod
władzą swoię przywiodła, takie nam owarli ratunki, któremi by się iuż teraz i
odpor zamysłom nieprzyiacielskim uczynić mogł. Jakoż pobłogosławił P.
Bog że pod czas tey gotowości żadney tey Poganin nie odniosł pociechy. Był
tego powinien JKMć że za zroczeniem się pokoiu, za pozyskiwaniem
od Cesarza Tureckiego przymierza gruntowniey iuż miał nastąpić pokoy
i wszelakie od Państw JKMć. iuż ac Intkursye i gwoli temu pomocy
Pu Kanclerzowi i Hetmanowi Kor. i innym Panom Komissarzom rozkaz,
aby Kozakowi w porządek i posłuszeństwo wprawili, i do uczynienia
Pakt z Turkiem okazyą odcięli. Lecz iako przed tym pozawartych z Skin-
derbaszą Traktatach zaraz Tatarowie w Państwa JKMć. wpadli byli,
tak i pod ten czas za woią i rozkazaniem tegoż Skinderbasze. co iuż
z mowy Ludzi naszych którym dostali turę rozkaz i uczynili. Pomieszony
JKMć takim poganskim postępkiem, reversał Przymierza z swey stro-
ny oddawszy, czasu wyprawił, posłał zniemi P. Hieronyma Otwi-
nowskiego Sekretarza swego do Cesarza Tureckiego, aby o takowe Intkursye
któremi Przymierze się gwałci Skargę przełożył i w niektórych punktach
Pakt przyniesionych, które uczciwość nieiaką w sobie miały poprawę otrzy-
mał. Ledwo do Wołoch Posłaniec doiechał JKMć. odmiana wielka w
Konstantynopolu nastąpiła; zrzucony z Urzędu Wezyr Wielki, Który Przy-
mierze z P. Ozgą zawarł, odmienieni i inni Urzędnicy którzy pokoiowi mię-
dzy z obopolnymi Państwy życzyli, do zawarcia tego przymierza powo-
dem i pomocą byli. Dano Wielkie Wezyrstwo człowiekowi nierządnemu,
nayedliwemu, i na Krew Chrześciańską chciwemu, co zaraz na początku
Urzędu swego pokazał, dawszy obrzezać Vice-Agenta Rezydenta Weneckiey
ber uszelkiey przyczyny: A potym zwieszć tylko wzięte ze Kozacy z bro-
ią

ką potęgą na morze gotuią wyć i naszych Ludzi do Cesarzogrodzkiey
Ziemi wtrącił. Jest to pierwsza Kniaziey baszy, to drugie Wiedza Cesarzogrodzkiey zmy-
ślił i do Portty podał. Woyny przeciwko Państwom JKMci obwołać rozka-
zał. Jakoby taka wiadomość wszystkie złe stronę Dunaju Posłańca JKMci
przestała, biegał iednak za rozkazaniem JKMci tym pilniey, aby fałsz zmy-
ślonych nowin ukazał, i od takowych nowin Poganstwo odwiódł, przybli-
żyć się do Konstantynopola dawał obawiać wedle dawnego zwyczaiu
prosił o naznaczenie Posłody obroku tego odmowiono, Posłancow żela-
zno, Strzemienia które Cesarz oddawał myiąc mieć skórane, i owszem aby
Cesarz na głowie sobie szapki powiedziane, i Posłancow JKMci aby był tak
do Konstantynopola przyięty iako Dignitas JKMci i zaraz nicoty powo-
łić nakazano, Ledwo iednak za Instancyą i przyczyną Posła Cesarza Jmci
to otrzymał, że mu sam niedziel prywatnie bez zwyczayney uroczystości
Posłańca przyiechać tam pozwolono, Posłody iednak, aż w Posłodzie tego
Posła Cesarza Jmci Kilka niedziel mieszkać musiał. Jako naznaczono, i zyw-
ności zwykłey dać niechciano; na Audyencyą gdy mu była wkilka nie-
dziel przyiechaniu do Konstantynopola u Wezyra naznaczona, Kilka go-
dzin przed Obiorem nizli Wezyr do niego przyszedł czekać mu przyszło. W
rozmowach zaś nic innszego tylko przegroźki były, Których przeciwko JKMci
i Państwom Jego tatarował, odprawiwszy u Wezyra że Krotką i zatrzy-
dyencyą niemogł, starając się Niedziel osm wszelakiemi sposobami przy-
ju do Cesarza samego mieć, Których JKMci przysławszy o tey obwołany prze-
ciwko Państwom Ott. Swrim Woyne, dwanaście czasy postać był do nie-
go raczył. Tym czasem do stana Tatarskiego po kilka kroć kazano aby do
Państw JKMci Inkursyą uczynił iako nayprędzey wyprawiono, po Wałasz-
dy, Multy i Konie do Strzy posłano, przysposabiaiąc się na wszelką wojenną
gotowość. Taki Statę postania JKMci tego czasu był w Konstantynopolu,
ustawiczne od niego wiadomości, że złego tego przeciwko Państwom JKMci
Tureckiego zamyślenia niepodobno odmienić; czego wszystkiego potwier-
dzeniem ostatnia Która miał tenże Posłaniec JKMci u Wezyra Audyencyą, Kto-
ry przy finiath i iakoby cum obtestatione gwadam złym go odprawił, że Woyna
pewna i niewątpliwa macie, i być to nie może inaczey. Jedno że w tym Roku
stan Tatarski z Woyskiem swemi na was nastąpi, a drugi rok sam Cesan Ture-
cki głową swoią przeciwko wam się ruszy, iakoby wszystko wniwecz obrócić. Pogoto-
wie z tym ani do Cesarza przepuszczono Posłańca JKMci, ani odprawy przy-

stoyney

310) stroney, ani jasz portu nawet dla bezpiecznego przeiechania dać mu nieciano, aż do tego mu przyszło że Morzem na Wenecyą udać się musiał. Wymawiwszy zatym Ladem Tucika Mieszczanina Lwowskiego którego iakie wiadomego rzeczy Tureckich w Sprawach Rzpltey zażywał, dla dania Swiadectwa JKMci o pewney i nie odmiennej woyna, którą ten Poganin JKMci i Koronie i teraźnieyszey rzeczy pospolitey wypowiedzieć kazał. Do stanu Tatarskiego wykonywaiąc JKMci to co w przymierzu z Cesarzem Tureckim postanowienia było, posłać też raczył Posłannego P. Oleska, który po zawarciu znim Pakt, i zwroceniu się Turczin nagotowane, a dla większey Securitatem ubezpieczenia, zostawione upominki miał był mu oddać. Lecz i tam także P. Oleśko przyięty iako i w Konstantynopolu P. Otwinowski z wielkim nieuszanowaniem JKMci i Narodu naszego; bo zarazem skoro tam przyiechał odesłany był na mieysce, gdzie pospolicie więźniowie odsyłane, na Audyencyą do stanu nie przypuszczony, aż wkilka niedziel, i potym ad Tertiam Junij ostatnia w Krymie iego była wiadomość od niego, nic zgoła znim nie traktowano, a tym czasem Orzeł wszystkiey pogotowiu być kazano. Przybyło z Konstantynopola kilkaset Janczarow posłanych do stanu aby znim w kraie nasze przyszły, ale go w tym Mieszczeblishich zgadzaiąc i obawiać się trzeba, bardzo bo i wieści zewsząd o ustawicznej i wielkiej gotowości Tatarskiey ustawicznie do JKMci przychodzą, i pora wiosenna po temu kiedy ten Poganin zamysły swe wykonywać zwykł następuie, a tym więcey że też i Kozacy nasi szkod nie mało Turkom iako i Tatarom poczynili, iako o tym z Konstantynopola i z Krymu przyszli wiadomości. Czynił i w tym JKMci pilne starannie aby Kozacy w porządek i posłuszeństwo wprawieni byli, i ta się okazya wzruszenia Przymierza z Cesarzem Tureckim odcięła. Jakeż Pisarza Branskiego z Seymu przeszłego posłanego że na Morze z Woyny iako ich zwyczay nieszli przyrzekał. Potym z pozwolenia JKMci P. Kanclerz i Hetman Kor z innemi PP. Komissarzami od JKMci naznaczonymi przy Woysku także z Seymu przeszłego na wszystko wstrętu zamysłom Poganskim sposobionymi ze zaciągnieniem żołdu od PP. Komissarzow tak w pieniądzach iako i w Suknach naznaczonego, w Lichtarzach pewney Liczby z pośrodka siebie wyprawiwszy, pod posłuszeństwem Starszego od JKMci naznaczonego, by i Schadzek wszelkich na Morze zaniechać mieli, co Starsi ich przysięgami utwierdzili; zyścili to przez Posły i lubo w Kurzy Tatarskich do Państw Kor Kilka było, oni zostawiać przy postanowieniu PP. Kommissarzow na Morze niechodzili. W tym iednak roku nad wolą Panską

wyszło

wyszło, byłe kilka czołnow na stronę i Chody naimała przerzynili, aby
aby potym chcąc tych niesłusznych pokarać i mieysca tam te, które sme
ciwko zamysłom niemyślącelskim obwarować na Zatorze pozrli. Tam
co czynić zechcą, niema dotąd JKMć żadney wiadomości, uważaiąc iednak
tak wielką gromadę na ciąg i zdobycz chciwą, która się tam obiecuie o
bawiaiąc się aby w Turcyi znaczney do Państw Tureckich nie wcrzynili, a
zatym Poganstwa tego iuż na nas przedtym zaiątrzonego do rozdrażnie
nie przywiedli. Złych tedy wszystkich postępkow Poganskich które się WMć
przestrzyli, że o obwarowania Wieyny z tey gotowości, które sprosabiaią z tako
wego obeyścia się z Posłami JKMć: macie WMć iawne i pewne w Druniach
niebezpieczeństwo. Z niebezpieczeństwo wielkie i oknutne którego się i Prus
kowie nasi zawsze strzegli, i Król Jmć przez wszystek czas panowania swe
go chrodku nigdy żadnego nie opuszczał, który tylko do otrzymania Pokoiu
iuż z tym Poganstwem należycie upatrował, a lubo co rok tam gotowością
które przeciwko nam z wielkim kosztem i nakładem sprosabiać przyszło,
przyiaciele i publiczne się dostatki gubiły, wolał iednak JKMć iakiś kolwiek
z nimi mieć choć niepewny na zdradzie i oszukaniu do czasu i podania
się okazyi, pokoy, niżli nieprzyiaźń i otwartą Woyny. Teraz iednak JKMć
pokoi mogło być iakiś z kolwiek z nimi choć niepewny na zdradzie
i oszukaniu: / impetu tego tak wiele zatrzymać trudno i dopiero się dowiedzieć tak
się nasz nas Sadten Poganski wydał i Kły swe wypuścił, że na Dantze
tych następować którzyby go od uchwalonej Woyny odwodzić śmieli. Po
szliśmy tedy na takie czasy iż niemasz i nie zostanie innego tylko te dwie rze
czy albo bronić swe przeciwko Tyranowi WMciom podnieść albo lub iugum przyiść
abominanda Securitatis. Lecz czynią dobrą otuchę JKMć: one serca wspania
łe animusze Narodu Polskiego: i Litewskiego: że będą woleli za Oyczyznę i Wiarę Sw Chrze
ścianską z Stawą swą z nieprzyiacielem się potykać, aniżeli tanquam imbel
les przez niedbalstwo i nikczemność swą, okrutnego Tyrana być manerpiąć
/ przez Boże / Przetoż pierwnie o tym iakoby z nim zawrzeć, radzić WMć będzie
cie, ale raczey in vicem by Regni czekać, czyli co się zawsze wszystkim Polity
kom lepszy zdała in hostico, to iest, w Ziemi iego zawsze rozmawować. Na
wet przy JKMć ponieważ idzie o Zatorze i o całość Rzpltey, o stratę wszystkie
go cokolwiek w tey Oyczyznie ma kto naymilszego iż do tego się skłaniać bę
dzie, i WMć sami od tych ustawicznych trwog uwolnieni być mogli. //

dusza

Z(a)dusza Sprawiedliwości, że gdy WMć zupełną miłością Wiary S. Chrześcian-
skiey i Oyczyzny iednym sercem iednąż rezolucyą dobrze się naradzi wszy tę sprawę
za przed się wezmiesz, nie wzdrzy iacież ten lubo straszny, ciężki nie będzie, i który
krwie naszey pragnie, iuchą swoią Bisurmańską nie długo za pomocą Bożą
pola opłaci. Pokoiu którego się hardzie zbraniał, teraz modlić się będzie. Za
i insze z kąd inąd na Rzpltą nawałności, dla których także i porządney Rady
i pożytecznej y ciężey potrzeba nie iest tayno WMciom, iak się nie dawno Ogień
zajął w Państwach nam pogranicznych, które zwierzchość swą znieważy-
wszy, prawa przełamawszy, na Pana się swego powali i pogardziwszy wszyst-
kiemi, które się do pokoiu podawali środkami, do takiego zamieszania przy-
szedł, że już nie tylko na Kaski sze, ale na wszystko Chrześciaństwo Turecką ona
niewolą zaciągaią. Nietayne są wszystkiemu Chrześciaństwu zamysły i
postępki Wdy Siedmiogrodzkiego. Który iuż Tureckim Protektorem czyniąc
potrząsaiąc znim na przeciwnemie, ma słusznie przyległym Sąsiadom, a,
le osobliwie Narodowi naszemu to być Suspectum. Bo wiadome to iest de-
bre, iakie z Woyski swemi o Koronne Granice nad mnieniane i spodziewanie
wszystkich znagła się ocierał, iakie i sposoby, Spiskim Miastom które na,
leżą do Korony praejudicia i szkody poczynił, iaka pod praetextem nieiakim
obrony Wiary i wolności iego iest intencya i oco mu idzie? Lubo tedy z tam,
tey strony nieszcze tak otwartego niebezpieczeństwa nie masz, pokł wdruk
tam z tamtąd circum Sonat, potym nam przyiaźni od Węgier i Sąsiedztwo mu,
si być podeyrzane. Przetoż o tym pilno radzić trzeba, aby z tamtey strony,
bez obrony, bez żołnierza, i gotowości wojenne Granice Kor: a osobliwie Mia,
sto Kraków gdzie Sedes i Insignia Regni nie były zostawione. Toż wła,
sne o Mohawie i Szlązkich Krach mowię i radzić przyidzie, wszędy tam żoł,
nierza, wszędy apparaty bellici potrzebne. I takież to może być, abyśmy w
tak przyległym Sąsiedztwie o Sciane tylko z sobą siedząc bez gotowości be,
zpiecznemi zawsze od nich zostawać mogli? Inaczima gdy gore, który się
do Sprzętu swego nie uszy, kiedy o bok Szabli dobywaią który to lekce
sobie ważyć może? Zawsze się zgadzaią na to wszyscy Politycy że przyczy,
głych niebezpieczeństw nie trzeba lekce ważyć, i także z dalu czuć nie ia,
ko o własnych. Bo gdy oni Żołnierza w Ziemi własney rozpostarli nay,
skromnieyszą ustawy woli, musi być przecie zagrożonym. Jakoż się od
nich szkod i a że Inkursyi, iako zaczepek ustrzedz podobno? Jur się
dotąd przykre i nie smaczne tego Sierpu Owoce pokazały. Służę WKMci
którym

Ktory był w pilnych Sprawach JKMci z Listy posłany około Opo- (313
la poymawszy, Listy JKMci po otwierawszy, Paszport JKMci ręką
własną podpisany i Pieczęcią Kor: przyciśniony zelżyli, wielką wzgar-
dą JKMci i Rzpltey Otra omnia Jura Gentium, Ktore Securitatem Tabellario-
rum et Nuntior: warowały. Więc i teraz hostiliter Ku Krakowu Zołnierz
ich wtargnąwszy Domy niektore Szlacheckie, Dobytki, Stada i inne do-
statki pozabierał; Z tych małych Iskierek Kto się dalszego i większego
nie będzie spodziewał niebespieczenstwa. Iuż także i od nas Infames
i Lotrowie, na wyuzdaną swawolą rospuszczeni, quibus neq Lar, neq focus,
do nich po trzykroć wpadali, przeciw JKMci woli, przeciw iego Edyktom
i Mandatom Rzpltey. Zołnierz lubo rozłożony był przy Granicy, nigdy
iednak tam niepostał, w granicach swych siedział, i skromnie się zawsze
zachował, a oni Zołnierza swego własnego, Ktoremu płacą, Ktorego dla
obrony swey za publiczne pieniądze chowaią na nas wypuścili. Przetoż
będziecie WMć, i oto u siebie uważać, iakoby i tę trzecią Scianę opatrzyć że-
byśmy przez iaką nieczułość i niegotowość większych szkod nieponieśli
i w ochydę a wzgardę postronnych Narodow nieprzychodzili. A przy-
tym niewadziłoby na pamięć sobie przywodzić Fundacye Kościołow
i Biskupstw, Ktore od Przodkow ~~swych~~ naszych tam są nadane, Ktore
snadź teraz wielkie w prærogatywach odnoszą præjudicia. Sląsko sa-
mo tak się od Korony oderwało, słusznieby to WMciom in Consideratio-
nem przyiść miało. Lecz JKMć chce tylko swą w tym i życzliwość, Ktorą
ma Ku dobremu Rzpltey oświadczywszy, puszcza to na dalsze uważenie
WMciow. Zostaią ieszcze Inflanty na Ktore przy drugich niebespieczen-
stwach pilne też oko mieć się godzi; Wyszły iuż tam Inducye Ktore do
pewnych Lat były postanowione, naznaczył znowu JKMć Komissarze, a-
by na siedm Lat odnowione tychże Inducie traktowały; ieżliby iednak do
Pokoiu upornie, skłonić się niechciał nieprzyiaciel, trzeba i tam przemysłu,
trzeba twierdze, trzeba obrony. Z Moskwą do pewnych Lat zaszło zastano-
wienie Pokoiu, zawiśny i chytry Narod niepokoiu i zayścia z Pogany nietyl-
ko nam życzy, ale i swoiemi sposoby pilnie się oto stara, iakoby o tym JKMć
pewnie, a nieomylne ma wiadomości i przestrogi, gdzieby na Koronę co
paść miało, zkąd by mu się przedziwna do iakiegokolwiek dzieła otwor-
zyła okazya; Wątpić niepotrzeba aby swego zawziętego Iadu z dawna prze-
ciwko nam dzieła otworzyła i wypuścić niemiała; i dla tegoż trzeba na
tam

314) tum te Sciane, pilne miec Oko, a osobliwie to co accessit Pan-
stwom Kor. i W. X. Litt.o aby w dobry porządek i przystoyną administracyą
gruntow nie wyprawiono było, ktora lubo na przeszłym Seymie Krolewicze-
wi Imci Władysławowi, iako temu ktory sam Osobą swoią za złeceniem
od wszystkiey Rzpltey, około tego pracował poddana, to iednak aby daley
ugruntowano było życzy JKMć tego. Ale i swawolnego Zołnierza postępki
obchodzą nie lada iako JKMć i całą Rzpltą. Przychodzi Obywatelom Kor.
liczyć, militum inter Hostes, przychodzi z żalem Tatarzynowi go rownać,
przychodzi in Armis przeciwko niemu stawać, zawierać Miasta Kor. wystra-
szone pozwalać okupy. Czuią silentiam militarem, nie tylko JKMć dobra
ale i Kościelne Patrimonia, czuie Stan Szlachecki Angarie, depakcyą
zbytki, ktore się od nich swawolnie i passim dzieią. Ale co większa i nie-
bespiecznieysza kupami bez wszelkiey przepowiadania służby po Koronie
się tulaiąc, depaktowawszy Obywatele do Panstw przyległych swawolnie
uchodzą. Jakoż i tym czasem iedne po drugich takowych Ludzi kupy w kto-
rych żadney wady, tak wiele Uniwersałow JKMć, surowych zakazow, i
Poselstw rożnych niemało, na ostatek zawiązały tym nieposłuszenstwo
swe i niepowolność, gdy nie dali się w tym użyć JKMć aby pod tak gwałtow-
ne Rzpltey Oyczyzney swey Spolney niebespieczenstwa i trwogi w służbę
Rzpltey weszli, i na Ukrainę się obrocili, lubo tak Listami iako i Poselstwy
JKMć tudziesz Ludzi zacnych perswazyami, a osobliwie niektorych P. P.
Senatorow, oto usilnie byli sollicitowani, i gotowy Zołd im był ofiarowa-
ny od JKMć. Chcieycie też tedy WMć w to pilnie weyrzeć, i militarem di-
sciplinam tak obostrzyć, iakoby Rzplta Oyczyzna nasza od własnych
Synow swych tak wielkich urazow i nieuchronne daley nie odnosiła, gdyż
nie tak na tym każdey Rzpltey należy mieć mężnego i dzielnego, iako kar-
nego, posłusznego i niezbytkuiącego Zołnierza. Potrzebne niektore prae po-
zycye około domowego rządu, kiedyby nie taki gwałt na Oyczyznę następo-
wał słuszniey by miały być podane między WMćiow. Lecz kiedy iuż oresił
kiedy gore trudno myslić o poprawieniu go, trudno domowy rząd stanowić
kiedy wszystko z gruntu upada. I dla tegoż to radzić i obmysliwać na tym
Seymie przyidzie, co nie tylko do całości ale i do poratowania Oyczyzny w
tak nagłym i gwałtownym razie należy. Gdy P. Bog z miłosierdzia swe-
go Sw. dać będzie raczył od tak wielkich i gwałtownych niebespieczenstw
uspokoienie snadniey za tym będzie to, co intrinsecę Rzpblcam afficit
uleczyć

uderzyć i gruntownie naprawić. A na ten czas z Oyczyznego swego
odmysliwania a naybarzey Rzeczba zachodzi i o cowiey nayprzedey idzie przez
Jeżeli rzadz W Mć raczy, abyście W Mć do tego sie schylili i przyczynili
we wszystkich tych punktach proponowanych, do czego rzecz, rozumbacze
nie i sama potrzeba pociąga, trzeba abyśmy tą raią z tak wielkiego wyścia nie
bezpieczeństwa i upadku, drugiej Oyczyzne potrzeba abyśmy nie tylko
nie stawili, abo wielkie zamieszania nie, ale ostatniey fortuny Bożej zgubie
naszey zabieżeli. Ta deliberacya W Mć im teraznieysza, abo Stawę wynieść
Narodow naszych abo zhańbić może, a Rzpltą we smierć wtenczas nieyszych
potrzebach, abo trzy dla Seruitutem wprowadzić. Chodzić tedy około nie
tak potrzeba, iako około tey rzeczy na ktorey wszystka Salus Reipsa zawi
sła, dostatku, ozdoby, stawa na ostatek i gardło i cokolwiek mu kto nay
milszego. Dayże W Mć przykład chęci i ochoty swey ku spełnieniu po
zytkow. Dayże przykład posłuszeństwa iako się gorąco brzeczie za Wiarę
Ś chrześciańską, poźrzicie ten głos między niepryiaciołmi wasze, że ubo
stwo i dostatek, smierć i żywot gdzie idzie o Wiarę i wolność w iednym
rzędzie chodzi. Dayże i dodayże serca Ś swemu do dalszego prawic
rozpoczętego; czego wszystkie tym barziey J K Mć spodziewać się
mamy im po W Mć lepiey doznawać i gotowa poborności ku Ś Rzpltey
i całey miłości ku sobie i Oyczyznie doskonałey biegłości do potrzebney
Rady. Na własne rozkazanie Ś K. M. Ś.

Konsyderacye Króla Zbarazkiego Koniuszego Kor. z strony
Posełstwa swego do Turek.

Każdego człowieka iest to przyrodzona powinność życzyć sobie wszyst
kiego pocieszego. A iż do życia Ludzkiego po zdrowiu nieznasz nic
smaczniejszego nad Pokoy, za ktorym Każdego Stanu człowiek wsze
lakiego pomnożenia i bogactwa dostać może, dla tego pożądany iest od
wszystkich, a tym barziey od tych ktorzy Woyny iako rzeczy przeciwney i przy
krey skosztowali, ktorego nie smaku iż ś tey Koronie za rozmaitem
Tureckiem dostało z wielką ochotą Pakta Chocimskie Obywatele Kor. przy
iąwszy, z wiekszą ieszcze pewnego Skutku ich czekaią, Każda zwłoka w tym
ktora się podaie z myślą Krością u Każdego być musi, nie patrząc na nic insze
go iedno na affekt swoy, rozne mowy i obmowiska na tego rzucaią, przez ktore
rego pracą i służbę to się konieczyć ma; A iż na mieszkanie Cos padła
z Woli J K Mć: p: nie tak dalece z mocy iakiey godności: / Za mocą ochotę, koszt
i odwagę pełną gębą. Ledwo nie od Każdego odnoszę reprehensyą, iż nie chcio

wyce

3 (8) wyiezdzam, na mię iako na tego co na Celu iest Swiadey wystawiony wszystkie się Fakula obracaią, niepatrząc nato ieśli to wszystko in mea potestate i w ręku iest ceby do tey Sprawy potrzeba i ieśli czas Skutku wszystkich rzeczy pokrzebował i dopuszczał tego pospiechu, za ktorym kurapie niem wręcey by się było zamąszania przyniosło, aniżeli uspokoienia, Protestuie tedy iuż z Oyczyzny wyiezdzaiąc: zdało mi się przez te Manifestacyą moią dać rationes publicas, ktore mię do tego czasu zatrzymali; nie z mocey woli, ani z niegotowości, co obaczywszy Kazdy i nayuprzeyszy mey nieprzyiaciel, byle ieno prawdziwy na honor moy następować nie będzie, a iudzie poczciwi i dobri moią ochotę i odwagę dla nich podiętą przyimą za wdzięczne. Samego Boga proszą aby on dał przez moią pracę taką, ze czego sobie życzą. Przykładam do tego Manifestacyą a raczey Protestacyą do wszystkich Stanow uczynioną, ieśli nie będą dbać i Konserwować, ani basni rzeczy i pokoiu, że uniwersały Rzyplitey, moie prace i uszczerbek Skarbności, uniwersały Traktaty i pacierowe obietnice przydą. Woyny pewnicy i nie pokoy za nayprzeyszłym zeyściem Zimy Kazdy niech się raczey spodziewa i na to się gotuie. Obiecali nasi P. P. Komissarze na Boże Narodzenie przeszłe Posła do Jedrnastawić. Tym czasie Jk Mć Pan moy Kazał mi do Dworu przyiechać i tey się postugi podiąć, Kondycye ze wtym pokoiu nayprzednieysze byty; aby Kozaki uspokoić, ze by na Skorze nie chodzili, a ieśliby poszli z nich sprawiedliwość czynić, ina grodzić. Vice versa też i Cesarz Turecki obiecywał z Tatany tacze Jk Mć. P. P. Komissarze obiecali dać Cesarzowi pro Semel donativum Pięćdziesiąt Sorokow Sobol, dwadzieścia cztery Skarmurki, Szkatułę srebrną i Zwierciadło. Baszom, Wezyrowi, Podskarbiemu, Hodzie Eunuchowi starszemu 6000 Talarow złotowych i dwadzieścia Sorokow Sobol; na co nzkazali się nie iakiemu Babtyście Wewelemu, ktory pokoy między woyski traktował: zapisać i iego potym pacem eliberować, iako się tego kepia podać: obiecowawszy mu przytym, ieśliby to zawarł, Indygenat pięć tysięcy Złotych i wolność od myt Handlow swoich. Pierwszy ten punkt strony Kozakow na ktorych wszystko należało, nie był w ręku Jk Mć. rozkazać, ale raczey ich samych woli, iako to zawszebywa kto swą wolą a wręcey siłą ma. Ordinarijs iednak modus złożył Jk Mć Komissyą, dawszy Donativum pieniędzy 40000 od Komissarzow obiecanych, na tey Komissyey obietnica tylko zaszła iakaś niepewna nie iścia na Skorze

a itpo.

a upominanie się 40000 ktorey był sławney pamięcy P. Hetman Kor. Zoł (317
kiewski obiecał, i ieśliby niedano tedy pewnie się na Morze obiecowali. Posłane
te pieniądze są po wielkiey Nocy, gdzie obrawszy sobie Hetmana po Smierci Sa
haydacznego upominali się na dawne Pacta 40000, prosząc aby Krol Imć im dał
abo boie, abo na Woynę zaciągnął ich deklarowali się część Woyska na włość po-
słać a część na Morze ieśliby tego nie otrzymali. Interim z woli JKMć Imć P. Pod-
skarbi dość na czas uczynił, a oni przecie pod rożnemi wymowkami nie zaniechali
szkod czynić w Panstwach Tureckich, zaczym też i Tatarowie wpadli w Koronę
dla czego był P. Stągniew do Porty posłany. Iż tedy na tych Kommissyach wszyst-
ko należało, ktore i dla dalekości drog, i z takiemi Ludzmi czasu potrzebo-
wali; zdało się JKMć Posła dotąd nie wyprawować, aż by się to uprzątnąć
mogło, zkąd wszystka nadzieja pokoiu abo Woynie była i iest zawsze, to pieno-
szy impediment. Druga rzecz iest upominki na ktore pieniędzy siła było po-
trzeba dla naszey wysokości ratione monety Tureckiey, ktore się niemogły aż
z Radomskiego Trybunału podać. Sobole iednak Imć P. Podskarbi dał do rąk
moich w Wielki Tydzien przed Wielkonocą Sorokow 70, Marmurkow 12, bo
ich na ten czas niedostano więcey w Toruniu; została Skrzynia srebrna i Zwier-
ciadło, ktorey Imć szukać miał a pieniądze iako nayprędzey ile Orty Gdan-
skie gotować; to druga difficultas drogi moiey. Nastąpiła i trzecia, iż nowi-
ny zagęszczały że Osman ze wstydem i hańbą wzruszony niemyślił o Po-
koiu, ale Tatarom tu kazał i Woysku inszemu. Jakoż tak było by go Bog niebył
zniosł; niezdało się zatym tak prętko nieosłuchawszy się, by też i wszystko go-
towo było /: czego niebyło :/ wypychać Posła; na iakie iego fortele. Za przyiazdem
tedy P. Wewelego do JKMć z Listy Wezyrowimi, wziął się praetext zwłoki, więc
i wiadomości dalsze żeby się Paszportu Posłowi upomnieć, i według starego
zwyczaiu /: iako są w Skarbie JKMć :/ a teraz u mnie w ręku za Alexandra
i inszych Krolow ktorych kopię iedną daię po Polsku przepisana :/ wiedząc też
oraz o złym zamyśle i tyranskim sercu Osmanowym /: w czym i sami Turcy prze-
strzegali :/ aby wszystkich Panow zwyczaiem mogł się Poseł gleytem warować
od tak złego Tyrana. Przecie iednak JKMć tym co po gleyt iechali rozpatry-
wać rzeczy rozkazał i daley traktować. Pieniądze one co miały być na upomin-
ki, aż się z Kwarty po Sw. Janie zebrały i do Warszawy przez Urzędniki Skarbo-
we były odesłane. Szkatułę Krolowa JeyMć z miłościwey swey Łaski wziąwszy
od chędostwa swoiego P. Podskarbiemu spuścić kazała, a Zwierciadło z wielką
pilno-

przyniesźią Złotnicy Imć. robić; postawszy do Wrocławia naprawo-
wać Szkło, czego tu nie dostali. Interim w Turcech in Maio 19. mutacya na-
stąpiła i Pana i Wezyrow; zatym iuż ex ipsa necessitate czekać się musiało. Bo
dokądże było i do kogo było iechać? Więc i sam zwyczay dawny taki był że
Pan po Panu następuiąc powinien dawać znać o sobie. Unas też Konfederacya
się wszczęła nad co się wszystkie pieniądze wydały, i te które iuż w Warszawie dla
mnie były, na zapłatę Żołnierską są obrocone, i z tych raty ze P. P. Poborcy pienię-
dzy nie wydali tym się zatrzymać musiała. Z tąd że nowa Opinia urosła, iż pu-
tych pieniędzy nie potrzeba do Turek, ponieważ nowy Pan, i nowi Wezyrowie na-
stali, które czego znosząc się iakby się desperatim, niżey racyą dadza, wziął Pan
bo Imć P. Pod Karbi musiał do Dworu ieździć, aż ultima Augusti wreszcie
cya Króla Imci przyszła, Szkatułę zaś i Zwierciadło Z. Złoż w Konstkiey woli
mi oddano, za którą odprawą. Sam 10. Jbris wystawszy wszystko dobrze
pierwey, przed tym pogotowiu będąc pasczitem się w drogę. Jezli się co przez
mię wzięło darmo czasu; prawdziwa a prosta ta Relacya niech Kazdemu
oczy otworzy, iżbym iakie opinie ze mnie zrzucił. Miałem z Laski Bozey zdaw-
na i Konie Którym chował na postługę Rzpltey, miałem sługi gotowe z któ-
remim na siłach placach Ojczyźnie służył, Banury wszrzod po wielkiey Nocy
gotowe leżały, ze mnie nic nie schodziło iedno według czasu i odprawy
musiałem się sprawować. Teraz iadę bez gleytu Cesarskiego, bo go otrzy-
mać niemogli, gdyż z tego zdrowia iest Cesarz. Sam Wezyr tylko swoy list
i obietnicę bespieczeństwa posłał, a tak sam Cesarz iako i Urzędnicy jego be-
spieczni zdrowia ze na każdą godzinę i sami śmierci czekaią, Kantymyr
in festissimo Hostis nad tą drogą, którędy ia mam iść z woyskiem stoi,
a co za fides takowego Sztoreka, przecie to wszystko na stronę odłożywszy,
aby inter tumultu anite Barbaros spuszczam się, gdzie ani Pana, ani
obserwancyi nieznasz. Chciem wspomniał o Relacyi mojey krotko niemier-
wiąc do Kto rzeczy; że pieniędze nagotowane na upominki, były wzięte na
zapłatę Żołnierską, złey Opinieyż żeby ich iuż dla odmiany Urzędników nie-
bra, gdyż to iedno Personom należało; dłużey ten Punkt deklarować i co wtym
za trudność widzę cum solenni protestatione opowiadam. Z Kozmi się otym
dowiedział iż to od Imć P. Pod Karbiego na Piśmie było, do Króla Imci; iecha-
tem zaraz do Dworu, a nieganiąc tey Sentencyi, kiedyby się przeciwko mnie
sądzić przyszło. Pokazowałem iż wtym Certitudo żadna być nie może; bo lubo
tuże

Urzędnicy pomarli. ale Urzędy znowu nie zginęły, a ieśli u wszędy pozy-
tku swego słusznego nie radzi i z małey rzeczy opaszczaią, po gotowiu tam
gdzie uszyścy na tym są, aby na krótkim Pansturze co ułapić nie chcą być gor-
sze ani w zgardzeniu od insztych, bo ieśli oni Pokoy obiecali i traktowali, a za to
premium mieli naznaczone, lepsi ci daleko zechcą być co go Skutkiem daią i za-
wieraią. Widomość ter ta nieomylnie do nich przyiść musiała, bo nie ieden an-
dwa otym uiedzieli, ale ledwo nie uszyścy i obligi Wowelego według pozwole-
nia tego Kryptu inserowanego być musiały, iakoż były i dostały się teraz
Dawd Baszy, w Listach się na troiake do tych pierwszych pisząc, nieprzod-
waiąc się takiey odmiany ze będą remunerowani, a te Listy tych rak teraznie-
szych Urzędnikow doszły. Więc i od tych iuż starszych Urzędnikow i od P. Sul-
tańskiego w Liściech powtorzone słowa były i wyrażone, że Wezyr Dawd Bas-
sza złym się deklarował, iż według Chocimskich Traktatow chcą Pokoy trzymać
gdzie ter tacite siebie nie zapominali, pokazuiąc to się ter że teraz w Turcech wszy-
stka rzecz na Urzędnikach należy, bo sam Cesar Mustafa iest mente capty. Jesli
ter Amurat nastąpi Dziecię w iedynastu leciech, trudno co i poczyć z takiemi
Pany. Czas Urzędnicy chcieli do wziątku bo nowi i podley Kondycyey kiedy bę-
dą, zechcą trudnie przymierza, albo nie tak iako Król Jmć zlecił racyą mowdero-
wać i interpretować Pakta Chocimskie, zacrumby wielka Faktura była dla ma-
ley rzeczy. Na ostatek tak wiele Pieniędzy zacnych podać in periculum mę-
dzy Któremi dla jadu złego Baszy Hassana ma ieden zacny i potrzebny Rzpltey
człowiek Xże Korecki zginął. By zaś i tym kiedy żadney Faktury dinem niepo-
znaią: bo ter nawinnego oglądać się niemasz Racyi: i niepotracić albo
nie dostać za tak małą frasunkę. Jż Konkluzya my nas żadna, by nay-
lepszego dyskursu nie zestaie, trudno się na Ojcowiznę sadzić, a porzeduczyć do
Warszawy iechać albo prosytać; przytym wszystkim ofiarowałem JK Mci P. M.
Pięć mnę i wiarę niczym nieznarzaną, że tak temi pieniędzmi szafować będę
iż gdzieby ich niepotrzeba, Kalenza nie dam, maiąc złe namiętności gdybyć
nie słuszność upatrzyła Wydatku swoy error, a gdzieby się necessitas po-
kazała tam trudno dla dobrego Oyczyzny tak małego kąska dla tak wiel-
kiey szkody zalewać, na ostatek prosiłem ieśliby mnie urzędy nie chcieli
aby Skarbowi który iechał przy mnie, i ieśliby nie wydał pieniędzy tych, na
Czerwone Złote mogłby odmienić z zyskiem potym Skarbowym przy iechać
na te Racyę JK Mci pozwolić racyą, i List mi dał do Jmć P. Podskarbiego Ko-
ro.

320/ Koniecznie starać się mnie złymi pieniędzmi odprawić. Wkilka dni potym dał mi Imć znać iż pieniędzy niema, i dla tego do rozmowy dalszey do Dworu JKMć. idzie. Widząc Laskość Krabu podałem te dwie Kondycye, żeby mi dali połowicę pieniędzy, a na połowicę in quantum by było trzeba, na piśmie Licentia zaniesć słowo i obietnicą JKMć. do trzech Miesięcy, abo ieżliby niechcieli dać, żeby w Instrukcyi napisali żeby nic nie dać, i ieżliby inaczey niemogło być i bez przymierza przyiechać. Dla takich Konsyderacyi dać tych pieniędzy ręczey niechciano nad 40000 ſ. co po Konstantynopolsku rachując po dziesięciu groszy Ort, a trzy to Talar Złotowy, czyni 24000 Talarow. ſ. ani afekuracyi niepozwolono, ani powierzono, ja się ręczey nie pytam tylko rozkazania JKMć słucham, i tak iako wykarat pade. Może być że nie będzie tego potrzeba, ale ieśli na tym punkcie zasadzą abo urgarde niepomyślne przymierze stanowić zechcą i trudności odprawę iako to z niechęci bywa, albo li też ręczne poddayne nie wydadzą. Protestor że nie z mey winie, ani z mey ostrożności rediam rationes na ten czas co tak radzili, i na tak małey Sumie którą za cnoty przeszłey Woyny nieostrzeżonym fatem potrzeby i mey drogi postawili, czego sznur Boże millionami zapłacim za małym strachem woyny abo Inkursyi Tatarskich, których i bez Turkow nanas dosyć. Mogłoby się za takim rządem Tureckim n'difficulter ale ostrożnie dostać Kazę trochę pieniędzy. Kiedy to venale wszystko takiey Kondycyey w Baktack, iakiey właśnie patrząc na nasze rady nie Kuteczne trzeba, żeby się czas iaki mogł zwlec do ustkrzemienia Kozaków, i lubo by oni na Morze wpadli żeby to nie wiadomo było Palet. A oni intentum aby ex nunc Tatary iako mancipia swoie hamowali ureitkie obstaculum do Pokoiu. Znosiłby się Kantymir iako obiecuią przez Listy Basso, wlnie ſ. upewnieni będąc że ich to praemium doydzie ſ. Agent. F. Wołoska że ma na inszego Hospodara zaciągnętą by się, ozym teraz bardzo wątpią kiedy ich ta niewdzięczność potka i Kontempt. Za starania mego i Indu, stryey przykładać będę Majestatem JKMć. o sprawam, a ieśli to u nas lepsze była sto Czerwonych Złotych niżeli zaloty daleko to tam mniey będzie ważyło, Którzy innatam in Iniuriam znami Wiary maią, inullam necessitudinem ani takiego strachu ſ. iako my o Sobie rozumiemy, a teraz ich czas własny kiedy rekursow do Panow niemasz, nec aspernate, nec supplicate tykać niechcą, strzegą estimacyi, swoiey, strzegą powinności

na

na mnie włożony, i ieśli co aduersi na mnie spadnie, abo że nad (3 Aug
Traktaty Chocimskie nic się nie wytrafiwie, i ciż nieprzyiaciele circa
circa Korony zostaną: bo ktoż może być za umknienie tego Sponsor.
zawrzasu daię Sprawę Rzpltey i ostrzegam aby każdy circa wiedział że
ja nie Consyliarzem ieśtem, ale sługą i Exekutorem tego co na mnie było
włożono, powiedziawszy przyczyny nieiechania mego, i Ledure nie po
sprzątach policzywszy i Authentykami comprobowawszy, dawszy
rationem odprawy mojey, z czym iako iadę i za wozu wypatrując
przyczyny, ktorych może sita urość impedimentow, non fracte iednak
animo i nieztraconą nadzieją: Lubobym sobie życzył Sprzyiaiących
media: wtę drogę się puszczam. Sita JKMci pobożnosć u Boga
może, i w upadłych prawie Sprawach sita gorące prozby chrześcian do
brych. Czas ten sam może tę lepszą drogę ukazać. Jakokolwiek jenu
się otrzyma, bądź tak iakobyśmy sobie życzyli, bądź iako inaczy postanowi
li pod Chocimem wziąć wtym niepotrzeba, że Turcy iako i do tego Cza
su zatrzymali przymierza bytę od nas nie dała była przyczyna przez
Kozaki, tak po gotowiu i teraz będą trzymać niewątpliwie Tatary, a
iże te ludzie co zacnieysze, ktorzy z rurskiemi Ludźmi chodzą zatrzy
mają. Ale ieśli Kozacy po tych Laktach na Morze poydą, abo do tor
dy Zimie, i iuż to pewna iż się na Wiosnę gotuią, to i po pokoiu i po La
ktach nic, a co większa nie tylko że Woyne mieć będziemy, ale wstyd
i opprobium Nacyi naszey że i sami chrześciane nas za perfidas mieć
będą; kiedy i iedno tymi Laktami obretnicami, a na ostatek i przysięgi
poigrawać będziemy. Ale są propozycye niepodłe. Jeśli Kozakow
nieścio uspokoią, i nie dadzą im obeyścia ich in certo numero, zeby ta
multitudo miała wytrwać ina Morze nie chodzić. Kiedy zaś to będą
czynić, to impossibile, aby zaraz za niemi Tatarowie nie byli, a potym
Turcy na drugi Rok chyba zeby ich Monarchia ustała ina czeyter cum
ny ter mała cramament. Jeżli podług tego iako życzymy sobie La
kta się otrzymaią, zeby czas iaki do uspokoienia użyć się, a ieśli do te
go iaka Rebellia między niemi nastąpi, to iuż będzie więcey zutoku
nam na leniwe nasze Konkluzye i Exekucye. A ieśli według Cocim
skich Lakt, orego blizey ex nunc zaraz obligatio nastąpi, zatrzy
mywać

322) mywac Koraki i sprawiedliwość czynić to iuż tysiąc ad tym
lem niemasz iedno siedym Miesięcy, a że Koraczy na ten czas na Skore
† poydą, iest to Lekarz in certissimum, iesli w tym czasie nie zabieżyć
Intkursyom tym, nie obiecuyąc sobie pokoiu wiarzić, chyba na Papierze
za co się tak wiele kosztow wyrzucito? Mowiy Panowie Rusy, Kijow
scy, Wołynscy, Bełzanie, Bractawianie Ktorzy się ie blizsi tego Ognia
gotuyąc się z nowu zaraz Lecieć: iesli Bog ich czym inszym nie za
miesza: na dawne Lamenta, ognia, uciekania, potracenia żon,
Dzieci, Maiętności Waszych, ieno drugi Rok: iesli tak długo wytno
ią: dalsze Wiadrtwa na rzetelną Woynę i odpor stateczny Woyny
Pospolitego ruszenia, Poborow i by nic orego gorszego, czego i teraz tylko
za iednym impetem zapłacić ustaturić nie mozemy: chyba zeby byli
v Ludzie tak Surdi zeby iuż Periodum tey Monarchiey wynosili: co tedy
i lepszego iest, in vestro pacis. finu est posita pax et bellum, bo to iest
Fundament tego nieomylny, zczegoście pierwey Woynę mieli z tegoż i
ppp teraz mieć będziecie. Nieslito uspokoicie Suum contrarium prosby po
żądany zatrzymacie, ktory iunctis manibus, ieden na drugiego nie Kla
daiąc, ani patrząc na samego Pana iako rzecz niepodobna, nie La
mentuiąc na Senat fortiter agendo et celeriter zgodziwszy się z Po
d stem. bo vestra res agitur domu sobie uczynić pokoy, iesli chcecie sami
et posteritas vestra longa frui pace post tot clades et erumnas. Jeslib
& się to uczynić własne niemiało. szkoda było tak wielkiego kosztu, szko
da mocy odwagi et facturam Patrimonij, a nayuiększa szkoda ba
gorszy grzech i sromota zawodzić przez męstwo i obietnice JKMci. Pa
Naszego Fidem Rzpltey wszystkiey, a co większa i nieoszacowana
Nayuyszego Boga Imię: ktory iest sam nayskorszy Vindex per iuron:
czego się obawiać trzeba. Jako Kozakow ująć nie moy czas o tym pisać,
tylko to powiem ze Laturiey Koraki. Domu uskromić, niż z Cesarzem
Tureckim wyiować. Są iednak sposoby, są i Ludzie ktorzy otym wiedzą
i rozumieią się natym i ktorzy teraz Urzędami woiennemi władaią, tyl
ko non votis nec supplicationibus, ani Oracyami: długiemi trzeba tę rzecz
odprawować, i nie różnić się od tych co dalszy abo bliszy niebespieczeń
† stwa. Agendo cum Dijs manum admovere wszystkim trzeba iako w tym
tym Cele godzi się suum cuiq tribuere, i tym Ludziom Rycerskim ktorych
byty wielkie insolentie, ale pewnie krwawe i znaczne tego nekumpensy
trzeba

trzeba się liberaliter Cyczyznie stawic i konserwowac, iako wielką i dziwną Milicyą, iedno in ordine non in licentia, a tym ktorzy by niechcieli słuchac ostrą bronią et securitate ktorą zatrzymuią karzą in solencyą oddac, alias na Woynę się gotuycie i Szable ostrzyc. ——

Kondycye zawarcia Pokoiu z Turkami pod Chocimem

9 Gr. 8bris. 1621. Ao &

My Stanisław Zoranski z Chodorowa Kasztellan Belski Sta Wodzi, mierski; Jakub Sobieski Woiewodzic Lubelski Komissarze Rzpltey Imieniem Nay.: Zygmunta III Krola Polskiego W.Xcia Litewskiego, Ruskiego, Pruskiego, Zmuydzkiego, Mazowieckiego, Inflantskiego, i Szwedzkiego Gothskiego. Wandalskiego dziedzicznego Krola i wszystkiey Rzpltey z Woyska Jkmci: od W.Jmci Pa Stanisł: Lubomirskiego, Strabi na Wiszniewcu Koderaszego i Hetmana Polnego Kor: Woy Sandomi: Lipskie: Białocerkiey Dobrzyńskiego, takze i od Jkmci PP: Komissarzow od Rzpltey na uzyskanie pokoiu naznaczonych Kollegow naszych wysładzeni, od Nayiaśnie i Potężnego Sułtana Osmana Hana Cesarza Wielkiego Konstantynopolskiego, Azyi, Europy, Persyey, Arabow, Cypru, Egiptu dla postanowienia świątobliwego pokoiu i utwierdzenia starozytney przez tak wiele Lat nie rozerwaney przyiazni; między Nay.: i Starozytnym Domem Ottomańskim, a Nay.: Krolem Jmcią Panem naszym, teraznieyszego i stałego z obu stron przymierza, Kondycye umowili i postanowili przez Wł. Dy cawer Basze nayuyrzszego Wezyra Porty Nay.: Cesarza Jmci.

1mo. Dla większego umocnienia i postanowienia od umowionego przymierza P. Stanisł: Tuliszewski Sekretarz Krola Jmci Donieć Porta Wielkiego, według dawnych zwyczaiow poiedzie zaraz za Osobą samą Cesarza Jmci, a z Porty Cesarza Jmci Czauz znami pospołu do Obozu i ztamtąd do Krola Jmci Pa Naszego po Posła Wielkiego poiedzie i dla bezpieczeństwa i ubezpieczenia iego, iako się zawsze z dawnych zachowywało czasow postanowiło.

2do Posła do Porty iako będzie mogło być nayprędzey i nayzacnieyszy wyprawi Krol Jmć, Dla utwierdzenia przymierza od nas posła, nowo ozdobionego Człowieka zacnego i rostropnego, z ktorym zaraz do Porty przybędzie Agent, ow mieszkał i odmieniał się. Zgody się Posel Wielki zwroci Cesarz Jmć, do Krola Jmci, dla utwierdzenia Pakt z strony swey posle też Człowieka zacnego iako to przy zawarciu pokoiu z drugiem Pany Chrześciańskiem zwykł czynić.

3tio Od Kozakow Dnieprz, aby ztamtąd w Ukrainę wypadszy wrzecz Pan.

324) Panstwa Cesarza Imę. nie plądrowali, powinna będzie Rzplta uwolnić, i za naymnieyszym Cesarza Imęi oznaymieniem sprawiedliwość z nich uczynić.

4to. Wołosza ani Tatarowie Dobruccy, Białogorodzcy, Techiwscy, Kiliwscy, Oczakowscy i Krymscy; w Panstwach, Zamkach, Miastach, Włościach, dobytkach i Ludziach Krola Imęi i Rzpltey Naiazdow i Szkod żadnych czynić niemaią. Przewozu w Oczakowie Tatarom bronić nie ma Cesarz Imę. A ieśliby mimo Przymierze postanowione Tatarowie w Panstwach Krola Imę. i Rzpltey Szkody czynili, a Sprawiedliwość się niestała, tedy i Szkody maią być nagrodzone i Tatarski Han skarany.

5to. W pustych iednak polach nim się rozgraniczenie stanie, ieśliby ryb i Zwierzow Łowcy /: iako to więc bywa :/ z sobą się zeszli i zwadzili, to Przymierza rwać między Krolem Imęią i Cesarzem Imęią niema.

6to. Ieśliby gdzie na posługę Cesarza Imęi Han z Woyski swemi szedł abo sam z nim iechał, aby przyległe Panstwa i Włości JKMę. i Rzpltey miał, żadnych Szkod i Krzywd i zabiegow w nich nieczynił, pod takim że z obu stron w szkodzeniu warunkiem.

7mo. Dla lepszego między Panstwy Krola Imęi i Rzpltey a Cesarzem Imęią granic wznawianie i postanawiania, maią być z obu stron Ludzi rostropni i mieysc tych świadomi, naznaczeni, kiedy się o tym Cesarz Imę z Krolem Imęią zniesie.

8vo. Rzplta Hanowi Tatarskiemu zwykły Żołd na przyszłe czasy co Rok będzie oddawała, ktory do Jass do Hospodara Wołoskiego na ten czas będącego odeszle, a za oznaymieniem od Hospodara Wołoskiego Hanowi dla odebrania do Jass Posły swe posłać ma. A kiedy od Krola Imę. zwyczaiem Przodkow JKMę Panow naszych wezwany będzie z Woyski swymi przeciw Nieprzyiacielowi JKMę. i Rzpltey stawić się nie omieszka, aby w tym powinną przyiaźń swoią oświadczył.

9no. A iż niemnieysza rozerwaney tak starożytney i świątobliwey między Nayi: Domem Ottomanskim, a Krolem Imęią Pa. Naszym przyiaźni przyczyna się znayduie niektorych Hospodarow Złość i Łakomstwo, maią być na potym na tym Panstwie Ludzie baczni i spokoyni, ktorzyby iako naypilniey z obu stron przymierza postanowionego przestrzegali i zwykle z dawnych wiekow JKMę. i Rzpltey Naszey powinną powolność oddawali.

10mo. Choćim po zawarciu przymierza tak iakośmy go za teraznieyszych Woyska Krola Imę. przyiściem zastali, oddać Hospodarowi Wołoskiemu, ktory na ten czas będzie, porządnie powinny będziemy.

11mo

Na ostatek Król. Jmć P. N. Miłc. i Cesarza Jmć. Przyiacioł
lom przyiacielem, a Nieprzyiacielom, nieprzyiacielem być ma. Jstarodawne od Dziadow i Bradziadow Króla Jmć. i Cesarza Jmć. zobopolnie przez tak wiele Posłow Wielkich poturerdzone i postanowione Pacta i teraz przez nas postanowione. Które także od Posła Wielkiego, Który od Porty przyiedzie pomowione będą, te wszystkie w obec i każde z osobna Król Jmć P. N. trzymać będzie.

Na co my od Króla Jmć. P. Naszego prosili go B. Bog na tym chce cie chować będzie Pana Jezusa Chrystusa Boga i Zbawiciela naszego Jmą Przysięgami naszemi używamy, obiecuiąc i stubuiąc a każdy kondy, cyi i trzymanie to zachować, Jeżli ięter Krolewr Jmć. i Rzpltey od Cesarza Jmć. we wszystkim dosyć będzie działo. Na wiecznią pamiątkę ręką mi ięnaszemi naszemi podpisuiemy z przyciśnieniem pieczęci naszych. Dan w Obozie pod Chocimem. 8. ut supra.

Asekuracya Komissarzow Polskich, Baszom Tureckim,

w Obozie pod Chocimem 12. Sbris. 1621. Fr. X

My Jan Weyher Ruda Chełmiński, Stan Łucki, Piotr ze Brzina Opalinski Kasztel: Poznań: Stanisł Zerawinski Kasztel Bełz: Stanisł: Niemira Kasztel: Podlaski, Filip Wołucki Kasztel: Rawski, Kemstanty Pilchta Kasztel Sochaczewski. Stanisł: Lubomirski Hr: na Wiśniczu Podczaszy i Hetman Polny Kor: Stan Sandomier: Mikołay Keniewski Krayczy Kor: Jakub Sobieski Woiewodzic Lubelski. Marc: Leszniewski Pod Kamency Bełzki, Michał Hr: z Tarnowa, Paweł Działyński Stan Podkrywnicki Jan Działyński, Stan Bratyanski, Mikołay Kossakowski Stan Wiślicki Komissarze Rzpltey naznaczeni: Wiadomo czyniemy że pewnym Baszom Cesarza Tureckiego w obretnicach prywatnych Largitij na 12000 Talarow złotowych ręczył P. Konstanty Wewelli; Obiecuiemy Imieniem Rzpltey wtym wszystkim Fidem Jego za my bycem do Porty do Boga Posła Wielkiego eliberowac. Na co ięrękami naszemi podpisuiemy z przyciśnieniem pieczęci Naszych. Dan w Obozie pod Chocimem. etc.

Relacya Poselstwa Xcia Zbarazkiego Koniuszego

koronnego do Turek. Ao. 1623.

Trzeba wyższych i zmiedemna przeszłych rzeczy przypomnieć muszę dla tego, aby konsequencya te które ięstały i Stany Jam Imperij Turcia zatarzszy był do wyrozumienia. Po zrzuceniu z Państwa Osmana, a nastąpieniu Mustafy, nastąpił Daud Basza Weziyrem, Szwagier Cesarski po Cy-

ca

cu, Ktory z rozkazania Matki Cesarskiey Nacoohy żony iego, wręc tez i ex Consilio nayprzewyższy Opus uczynił. Z Osmana Ktory był w Caytuku pod Skazą z Kilkunasta Człowieka porachowawszy, i znowemi Urzędnikami J. Ktory się niżey wspomną: / resistentem orężem zabił orężem udawił. Potym Summis Largitionibus in Militem certatum, takie nie owcy ustawy imianą duruda stu y pięciu Czerw: Złs: za odmianą Cesarską Kazdemu daiąc Szpahowi, a pięć Aszpr na Kazdy dzień u Saffy podnosząc. Janczarynowi zaś pięć Czerwonych Złs: i Aszpr reden u Saffy dniowey, ale wielumi Summami osobno od Matki od Wezyra rzucano i wszystkim Zołnierzom i Ulaźnikom oddawnych lat zatrzymany Zołd zapłacono. Sam ter Sobie wrodzając znaczentem Katum non defuit biorąc i potym tych Ktorzy byli zabijani i gotowy Skarb Cesarski. Zawym wszystką prawie Zdram na Largitij na swoy pożytek z Matką Cesarską obrocili i wyniszczyli. Nastąpiły Kreacye nowych Urzędnikow między innymi Janczaraga wielkiego rządu był dany. Jewgle nowi Człowiek ur młodemu ex gregario Militem. zato iż się spuścił po Cesarza w rzeźmię Ktorego był Synowiec tam wpuścił ze dworem a Dziewkami pro Custodia Corporis mało ex zywności dawszy aby go głodem umorzył. Drugim Urzędnikiem został Zastąpasnik Sarayowy Jabegi Basza, to iest, starszy nad Płatnerami zato iż ukazał mieysce gdzie był Mustaffa zachowany. Ten był nayurzędszym Morderca Osmanowi. Wezyr tedy przezreczony Daut Basza zniszy Osmana nie będąc chętny Sułtancow Achmetowi ani pokoleniu iego bo był zanich ucierpiał siła razow w wojnie, nalazszy te tak dobrą okazyą furoris populi czterech pozostałych potomkow Ottomanskiego Domu chciał wygubić i nad niemi się zemścić Matka teraznieyszego Mustaffy znim się zniczszy. Memu Synowi swemu przez Szwagra znieść chciała i tym firmare. sibi Imperium, czego się Daut Basza non inuitę podiął patrząc na dalsze rzeczy i wyzyskanie Domu swego. Jest takie prawo w Turzech in descedentes ex Linea Dziewek Cesarskich zadnego Basztwa, ani gradum wyższego dostąpić niemogą nad Kaymakli Basztwo. To iednak Specialne maią że gdzieby Masculina deficeret Linea ini dopiero na Państwo następować powinni: / miał dwoch Synow z Suroią Żoną z dziewki Cesarskiey, umarł ze wytraciwszy Synowce teraznieszego nulla spes prolis co nie była, i cuzem zdroure niepewne. Takeye Surre i przemiędzy tak siła maiąc, że wątpił że przed innymi iego Synowie mogli tego Państwa kiedyś Kolurek ex ipsa necessitate dostąpić. Naymodszy posłał Kapiągę Eonucha, Ktory ter ma niemałe rządy swoie w Sarayu

starym

starym, gdzie mieszkała Osmanowa Żona, czyli przestrzeona czyli
się tak sama domyśliła, przez tam tych Sługiow i Pisarzow albo Bakałarow
co w Sarayu mieszkaią, sprakt yk owała żeby potężniejszą Straż koło dzie
ciętcia mieli i nie dawali zabijać. Kiedy Kapiaga przyszedł był dawić, i Wę
zyr niedaleko za nim, i iuż był Sznur na Szyię włożył, kiedy ieden z Ja ro
zanow Warty tamtey prowadzący się uderzył Andrzeiem i zabił Cunu
cha. Potym się Tumult wszczął, tak że i sam Wezyr został. Ogłosiło się to
po wszystkim mieyście, a iuż też i tak srogie udawienie i umęczenie Osma
nowe u ludzi w wielkim strachu i podziwieniu było. Polki ich tam ten serwo
ledyczey exagitował cieszył się tey odmiany obiecuiąc sobie siła po Mustafie, ale kiedy conaz Tamam praesentia Zalona Cesarska minebat naiwyższe
i białogłowskie rządy, wnet optenąwszy paenitentia ducti, radzi by byli Osma
na wskrzesili, i takie Crimen z siebie zrzucaiąc na Daut Baszę wrzucili,
iż on Cesarza którego oni tylko karać a nie zabić chcieli, zniosł i udawił
nad ich rozkazanie. Pomogły mu ieszcze bardziey do tego te zamysły, które
mu nie uszły i pewnie był by był in summo periculo i w naypochybnym nie be
spieczeństwie, kiedy by była Matka Cesarska, i on sam Lagitim, by nie zabierał
któremu iednak za te Winę Wezyrowstwo potrzeby karanie, daiąc przyczynę
iż się ozmazał Krwią Panską. Jednak prosz Wezyrstwa innych mu dobr nie
odbierali, ani Majętności przeciwko dawnym zwyczaiom Tureckim, wolne wy
iezdzanie i przyiezdzanie wszędy porwolili. Na iego mieysce teraznieyszego Wezyra Usaim Basze Arnauda podali, a iuż to ten co Labyelaską
z Multany przyprowadził. Zwano go na ten czas Usaim Ogą i Physycznym
był Baszą za Osmana, i nie był przy iego Smierci, Człowiek z tamtego wzglę
du bogaty, był wziętym u wszystkich, ztąd iż był Chłopem czystym, szczerym
prawdziwym, a na wszystko nie zdolnem, a gwoli maximum, iż się był tam
tym Faktyami nie pomazał. Ten Kiem na Państwo ustąpił obaczył wielki
nieząd powstawszy od Samego Pana, któremu co raz Szalenstwa przybywało
zniszczenie Skarbu wszystkiego, ~~któremu co raz przybywało Szalenstwa~~
Białogłowskie rządy i emulacyą która zostawała Karaimu Wezyrowi
z Daut Baszą chciał to wszystko restaurować i naymoc Pana zrzucić obrę
caiąc sobie i czyniąc Spem większey o Skuteczności iego Synowcu, który tego
chciał aby Matka do żadnych rządow nie należała, czuł się w pamięci zach
iż mogł Donativum necessariem w odmianie Pana Zolnierzom prestare.
Nim to miał zacząć chciał sobie Sanczaraagi onego, którego tam pierwey wsiem
miał

niał Im musz u tapić, mowiąc znim pani. Ianitor, u kuzował mu żeby lepiey Pana teraznieyszego iako niepotrzebnego odmienić. A kiedy mu tamten na to barzo nie pilnował et resistebat, przekładaiąc Państka Dobrć. ciężkość i Laskę. Simulauit Wezyr. iż to chcąc tylko iego Wiary doświadczyć. Ktu widzi czynił i pochwaliwszy go od siebie puścił. Ten Ianczara ga ex Consilio: iako powiadaią: Mathi.: Daut Baszy nad zwyczay i porządki Militcicy Tureckiey 15000 Ianczarow nowotnych był uczynił, non ex delectu sed ex favore, chcąc podobno dość uczynić zawziętym Faktorom i mieć Obedientiores nowych za Mustaffy, i sam się ten niejpomału z tego zbogacił biorąc od tych ktory nomina sua dabant. Zrazu ta rzecz niemiała apparencya, ale kiedy Weterani się obaczyli iż im i płace dla wielkości Zołnierzow nie tak dostawało, Largicyi się zmnieyszyło, i co się za nowitas między niemi niezwyczaynego delectu uczyniła, i że to niemiere iedno zwadę kiedyskolwiek między niemi czynić. Z tego tedy Odium wzięli na swego Ianczarag, i barzey Conucha swego, ktorego zowią Kichaiey: iest to Locum tenens Ianczarag: i słuchali. Tego tedy Ianczarag u Mathi Cesarskiey: bo sam Cesarz dla swego rozumu z tego nic obrym nie: Wezyr ostarzył, powiadaiąc iż Kunspiracye czyni i bunty przeciwko Cesarzowi z tymi nowotnemi swemi; Otrzymał za tym pieniądze rozkazanie: ktore oni na piśmie biorą: żeby go degradował i niższego dał, a potym za Solicitacyą drugą i oskarzeniem znowu, rozkazanie wziął. aby go udauił. Prętko tedy i drugiego dawszy i onego pierwszego wziąwszy Kapidgijom swoim, kazał zawieść do Insułki iedney przeciwko Skinderowi, ktorą zowią Kiszkuła, i tam dalszego rozkazania swego czekać znim kazał. Wzięli byli Ianczarowie na tego Wezyra iż Odium dla tego, iż chcąc rządu severissime ich hamował tępić i ciąć. Furter i Mathia Cesarska poruta była o iego Faktoryach. Ułęć Daut Basza i inśi Mufti uczniszyli byli w Rok Ianczary przeciwko niemu, także oraz się bunt zaczął w ich tam mieszkaniach ktore Ody zowią, oraz biegli iako furiosi do Pałacu Wezyrowego. Wezyr o tumulcie przestrzeżony, inszą bramą incognito uciekł, á oni wszystkie dostatki ktorych było barzo siła poszarpali. Obadwa ci Wezyrowie po 20 kilku Dni panowali. Na tego mieysce dano Mustaffę nieiakiego Człowieka barzo głupiego, takiego, iako Kayzanem, to iest, Bydlęciem zwali: Dano mu za paedagoga aby bez niego nic nie śmiał czynić Jugi: Mechmet Baszy Conucha, ktory z

dawo

dawney ieszcze, gdyż nie sam tylko ieden został, nie interessowawszy się w Takiey przeciwko Otmanowi iż zdat iż Gminey gdyż nie sam tylko został a pud Populum celebrimię wrozum iwe wszystko, Dla nie dostatku rozumu tego Wezyra Mustafy, a iakom nikt existimacyi Turdzkiego, w czym i sam ki iż non defuit: za lekkie iakąś przyczynę ze Janczarymę iakiegoś ubił czynalazł, zebrawszy się kupa Janczarow na Dywan przyszła, mowiąc o onsłego Wezyra, miarwuricie o Turdzkiego, dając między innymi przyczynami tę iż Mustafa nad rozkazanie Cesarskie wielkie upominki za urzędy a bene mentis bierze, a tak i ten był odmieniony. Za tego tedy Turdzkiego panowania, iam właśnie do Wołoch wiechał, Który kiedy był na innym mieyscu stoła Pu Szulisze u Imci Koniaw WKMci: odkęi Lwowy przeciwko tey Rzpltey. o życzliwości Polskiey opowiadał, co wszystko imediate odmienił i nieżyczliwością z podziwieniem wszystkich, Którzy o tych offertach wiedzieli oddał, i pieniszy tym chęci swoiey pokazał w przyiściu sług: mego, Którego tam posłał dla Gospody, tego Kaftanem nie wzrał zwyczaynym znakiem ~~nieprzyiacielskim~~, i nad to powiedział, czemu bym za takim Woyskiem przyiechał, podobno Konstantynopole woiować, czyli Skarb Cesarski niszczyć. Powiedział mu na to Sługa mey, iż Panu memu nie nowina w wrzą Krzey Kupie iezdzić nie wiadomy, Króla Polskiego Posel wielki samo dziesiąt nie iezdzi, a tuż nie teraz było in aczey gdzie tak wiele było złych Ludzi po drogach się nam nszyło. Więc takie za Pakta i takieście prosili, aby zainy Cztowiek przyiechał dla Honoru to Pana swego uczynił i dla Ciebie ze takiego Sługę posłał, i żeby się Wezyr nie frasował o zniszczenie Skarbu Kiedy głowa Króla Imci Pa Naszego zdrowa iest i będzie, Posłom Jego, i w Konstantynopolu i dostanie wszelkich za Laską iego dostatków. Prosił potym o Gospody, które potym, i nieychto dał, i na takim mieyscu gdzie właśnie wszystkie Karawany się kończą i poczynaią. Zaraz przy tym o Kupcach począł mowić, iż się dowiedział, że są przy mnie ze maią Towary i pieniądze, a których słyszę Cesarskie ginąć nie może, bo za płaca następowała na które rewszyd zbierali, a dano to iż od Polskich Kupiec przyidzie 50 albo do 60000 Talarow. Przymał mię pięć Dni od Konstantynopola, ani Straży od Tyania nie dawać, ani żadnego nawiedzenia przez dni. Potym posłał z Baurdunera sz: iakieście to oni zwarią i zwyczay pisania mają, abym Kupcow od Ciebie odłączył, i żeby na Słyszli. Sam też iuż był ostrzeżony, i Baza tem mi iuż nie był od mego Karawanu trochę odstąpić. Powiedziałem Posłańcom na to; żem Ja rozumiał iż mię Wezyr według zwyczaiu nawiedzić raczył mieć i chęci Pana swego ofiarować iako między przyiaciely bywa i nie od Kupcow płoche rzeczy wstręcek tey przyiaźni i pokoiu dla którego iako

iadę od Pana mego zacrąc. To pismo Lubo do mnie pisane iest mnie
dnak nienależy, bo do Nieprzyiaciela Cesarskich uszu Wezyrowi tak pisać; Sam
iest Krola Jmci Polskiego Poseł, nie do niego, ale do Cesarza Pana iego: A iako
nie pierwszy on Wezyr w Państwie Ottomańskim, tak i ja nie pierwszym ter hu
stem, wie on zwyczaie i porządki swoie, wiem ia ter Poselskie. Ten respons nie
gnacznie przyiął. Interim Kupcy muszyli się ku Konstantynopolu, znowu do
mnie posłał iuz nie pisząc. Iż ma wiadomość ze Towary Kupcy swoie
między Wezyrem rozdali; zebym tego nie czynił, a zebym Kupcom nakazał
do Myta, aby od pieniędzy Myta dawali; odpowiedziałem nato, iż nie
iest zwyczay Pana mego; aby się miał takim Lichym Gestem zywić, i nie pozna
dłow się depraworać. Poszli Kupcy swoią drogą zwyczayną wiedzą swoią po
winność, kiedy będą mieli Krzywdę uciekaią się pewnie do mnie, a nie zaniecham
rozkazania Pana mego i z powinności iemu stać. Lepiey się było Wezyrowi
Jmci pierwey zemną poznać i uciszyć z tego że P. Bog chce Krew między Pan
stwy postanowić, a nie tak o te fraszki traktować, rozumieiąc iż Wielkie Skarby
od tych Kupieckich Ludzi weźmie a nie omylnie i ci Ktorzy to udali w stowie za
stanią i Wezyr Jmć tym się kontentować nie będzie. Bo Soltan Achmetowe Sa
postanowienia Ktore się w Chocimskie Pakta nie inkludują. Posłałem zaraz
Pacta do niego, ale on na to repli Kował, iż to nowa rzecz iest, po Woynie trze
ba znowu traktować i sta inszych przyczyn Ladaiakich, na ostatku ze
takową Zabregaiąc temu, iż miałem oświadczanie Listowne iszcze w
drodze od Hali Basze Wezyra i Kapitana Morskiego, wręczyłem ten Ska
szał i o Oycu Muftym iżby miał być między niemi Zgoda existyma
cia dobrey. Tych obu dwu nawiedzieczem posłał i Pacta one prezentował
i kazuiąc iż im zaraz na początku nie dosyć się dzieie: Valuit Autho
ritas tam tych Ludzi u Wezyra iż Kupcow wyzwolił od Myta pieniężnego
a Wezyr im rewidowac kazał, od Ktorych nie mniey sto na wielkim rachun
ku iest ieno 30000 złyn. Lecz bario tym Mytnikom i bronić się bar
zo tego i chcąc to pokryć posłał do mnie iż Myto kupieckie mi dano.
Podziękowałem za chęć, a iż ostatkiem powiedział że iesli od Kupcow
nie przychodzi nechcę do Skarbu Cesarza Jmci i potrzeby Kto
re teraz następuią. Jesli ten tak mało iako wiem, wręczy się tym Kon
tentuię że się ci za to bronią co inaczey Wezyrowi Jmć udali, a tym bar
ziey że z tego początku Wezyr Jmć obaczy że bezpiecznie miał sprawę i Traktat
z Cesarskim prawdziwym Ktorego słowom trzeba żeby wierzył. Lubo
tego w żadnych Paktach niemasz i owszem to iest żeby Kupcy Myta

swoie

Swoie płacili, oparł bym się ia wdnak był przytym, żebym mu był nie
dopuścił tych kupcow, ale czas na ten czas taki nie był i non convenie-
bat zaraz z niemi kalać zacząć Ktory i tak pełne serce miał do mnie.
Et quod maximum est iż napełnione było Konstantynopole na ten
czas żołnierzam Szpahami, z ktorey przyczyny potym pouxem, ale i z
prospectu płace ziechali się byli: Ktorą on przod żałał rożnemi wymowka-
mi, inter cætera też i imną iż kilka kroć sto tysięcy winien i od kupcow de-
sta tysięcy przyiaźń Talarow, ina tych początkach udawał to iż Jachcę
de fraudare, wtym Skarb i ich płacą umyślaiąc kupcom, co oni sobie
bardzo znakowali i mnie zaraz prywatnemi głosy grozić poczęli. Lecz
mi tedy zdało się antycypować te furyą przeciwko ktorey nie było mo-
cy, i Werynowe zaraz odium przeciwko mnie i effectem samym nie-
prawdę odkryć. Jakoż to chwała Bogu cesit. We Czwartek, to iest 11
dnia marca Sr Skarbina dopuścił mi wiechać do Konstantynopola.
Była rada otym żeby z wielką pompą mię wprowadzono i dostatk.
zaraz dano, ale on konkluzyą tą swoią powstrzymował, powiadaiąc: iż
złe exemplum nowum statuere upominałby się tego ina potym. Dru-
ga żeby się to zdało iż my przyiaźni ich Papami i ten Pies wszrzeby był
hardszy. Inszego ia: powiada: będę umiał traktować, bo wiem iacy
są Polacy. Kazał wyiechać 70, albo 80 Czaussow, mowi, Solito, Czausz Ba-
szą z niemi, przydał przecie wdnak Butakagę wdnego z Starszych nad
Szpahami. Omowiwszy wyiazdzie ciż mu Relacyą dawali co widzieli i podobno
wszyscy się im zdało nie było. Wziął to, obie in offensam, udaiąc iż to in
contemptum Regni uczynił, właśnie iakby z Tryumfem Porta posłał
do nas, pochwaliwszy wielką możność, a iż są bardzo zbuntowani i zubożeni.
A to przytym Poganiczy: bo taka Phrasis iego mowy była: iuż prawie osta-
tek i reszty Polski posłał, trzeba ich tego odwrocić żeby się nie wysadzali i nie
tryumfowali. Jakoż byłem przestrzeżony potym od swoich: co mu zaś i
ten Wezyr teraźnieyszy konfirmował: Że mieli Jan czarownie desygnkt
iaki uprządzić, kiedym mimo ich Cay wiedział; ale P. Bog wprzod, a potym
też kiedym się obernął mey mieszek wziął umich te złe zamysły i chociaż wa-
rzyli, dosyć na tym że nie bili, a to wszystko z nayprawy tego Durzego. Po
przyiechaniu przystał do mnie Czausza iakiegoś, nawiedzaiąc z zwyklą
Oracyą Turecką ex kuzuiąc że mię tak nierychło do Miasta wpuścił, nie
tylko wygotowanie gościnne, ale iż miał wielkie zabawy z żołnierstwem
chciał to pieniędzy uspokoić. Jakoż był bunt wielki przez kilka Dni, i iam

był

)(był wielkiey nadziey że go miał P. Bog stracić. Kontrowersya taka się wszczęła za czasow Solimanowych, Sypahowie siła Temarow, to iest, wymiarow pewnych trzymali i niektore dobra i possessye na ktorych byli wyderkaffy i była ta rzecz pomierzona i na certam quotam poracho-wana z ktorey też proporcyonalna służba szła, a iakie wszystkie rzeczy ab-usus principiis odchodzą słabieią, tak i ta że trzech miar. Vaymod iest ta-kie prawo w domu Ottomanskim że żaden Cesarz niemoże Mecretu zbu-dować, ani go publikować ażby Prowincyą iaką wziął ktorey fundusz sprzy-czyniał na kościoł założył, a certatim ten w tym tam iaką ozdobę, tak i ieden ozdobę, Szkoł, Karmienia ubostwa, Szpitalow, Kolegiow, i Oleiu do Lamp i Prowizyi duchownych, ktory się iako wszędy tak i tam wymod niezapomi-naią. Vastayili budowania nietylko samych Cesarow ale ich Zon, Prowin-cyi nie brano i czasem drugich Ledure nie potracili. Uciekli się ad prudentio-rem interpretationem Legis że to może tytuł iakiey inszey Prowincyi zale-dwie Fundacye, iako tuteyśi czynią; iako u nas Biskupem się Kalce-dońskim zowie, a z Lwowey Wsi żyie tak i tam stanęło. Zawsze poczęli wielkie rzeczy tych Tymarow nadawać i umniejszać Woyska, tamże się i Widerkaffy obrocity. Druga przyczyna; to co zostało było między Sypahami poczęło sztukować i dzielić, co widem trzymał czterem, pięciom, a gęsto też i tego co trzy cztery trzymali ieinemu odsądziwszy ich wyderkaffow i że to własnie należeć miało Duchownemu Panowi. Trzecia przyczyna; Cesarze z miłości macierzyńskiey Zonom swym, poczęli im zapisywać Tymary, ktorey na proyuce, kto-rey na świecie. Bo lubo Cesarskiey Zony pieniężney, posag iest 600000 Czerwo-nych Złotych, przecie i tym i inszym tychże Dobr udzielaią. Teraz niewiasty legowały to adpia opera że tak rzadkie to Servitus na nich zostawało. Nie wspominali się tego Sypahowie aż do tego czasu, bo też nie mieli z tych Imia-tości, teraz z tey Woyny obaczywszy swoie niedostatki i małość Woyska, a widząc-szy gorę utey insolencyey poczęli się tego wszystkiego upominać i do chodzić nieszczęsnego grozić Wezyrowi i Cesarowi ale Szablą. Strach był wielki na wszy-stkich i niemogąc inaczey tey rzeczy uhamować takie Consilium podali. Na-przod powiedzieli iż iestliby mieli Solimanowe Regestra słuszną się według nich upominaią i Cesarz im tego pozwolił. Wezyr ich dzielić niechce bo by to było z wielkim ich niesmakiem, ale niech oni sobie Starych obiią, a ci niechay dzielą postawiwszy pieniężey spiegować gdzieby się to nalazło. Poiechali tam ci inkurirować a ini mayo zatrzymali czas ziarnowi swoich i podziałow. Iest nieomylny między niemi Fomes ciężkiey iakiey Sedycyey i rozlania krwie

teraz

teraz przez te zimę nieprzestawali wzrywać ich złey intencyey i wsa- (333
dzaiąc na nich i Janczarow i innych a naybardziey ktory nie są wiarą na
Wasze co chudobnych ukazaiąc inże między niemi nic się nie zostanie złego
i pożytku żadnego nie będą mieli Starszy to pisarzą. Takie tedy między niemi
rzecz zostawały że ci Urbani przeznaczeni od Xięży pabiańcia. Iż ktoby
chciał Dobr duchownych nieszyć rozumieć go na Srablach, tam ci zaś anadzy
odzywaią się z tym, iż go słuchać nie będą. Ale atoli tedy przyiechałem do niego
na przeniedzie przywitanie, gdzie ponieważ się z miejsca swego wstał, kiedym
ia przyszedł stolek mi przystawiwszy zwyczayną swoią Profacyą Turecką
ktorą nikogo nie chybia witał mię. Po zaleceniu chęci WKMci i po oddaniu
i po oddaniu listu w mowie mowią tem, zem przyiechał pokoy stanąć
rzecz. Kiedy mu to Tłumacz powiedział, rzekł na to: Abo P. Poseł rozumie
że nie Pokoiu nie stanął, nie nie, abo nie trzyma Pakt chocimskich. a z usmie-
chaniem to mowił. Iam powiedział, że ia Pakt nie chcę inakszych nad te, i
aby się tym dosyć stało rzecz. Rzekł mi na to; Że stanie dali bog pokoy
przezemnie i przez cię, a Ia starszym Oycem będę tego Pokoiu, a ty Synem
po tych Ceremoniach został mi Oycem i wziął mię za Syna, wtoryl na
mnie kaftan inaksi niż mnie miał. Jednak znać było po kaftanach
że nie szczerym sercem bo ladaiakie były; Do domu potym mego posłał Ba-
szy Ubina, Kuriatkiew, Tuktow; takiemisz mię obesłał. po przywitaniu
stali Basza i Daud Basza, Skufty i inni Officierowie; Znaki to u nich były
iakieysi wielkiey chęci przeciwko mnie i w powitaniu to u wszystkich było.
Lecz oddał mi potym zaraz te Fabrika w pierwszey audyencyi, ktora była w
pierwsza dni potym, do ktorey niż przystąpię muszę wspomnieć a wprzody zamy-
słu węgo, ktore mię dochodziły. Zostawszy Węgrem i do tey processyi kto-
ra miał przyrzeczoną, wiedząc iż na nich nie masz nikogo ize omnium ore pre-
dicatur być sapientissimą, knibebat też sobie, że przez Państwo Ottomań-
skie nie ma się wszczynać żadne externe bello. Zacym zamyślał abo do Pol-
ski, abo do Cesarza Wojnę iaką poczynić arte magis, aniżeli aperte bo Xiążęta
omnino Woyny nie chciała. a iżby miał explorata omnia; iako się on w tym
barzo obierał, iż nie Tatarki wiadomy; Swoią Subiektum i Kreaturę na iakiś
czas Mechmet Dziaka z postrzelenia Węgierskiego Begierbeia Kemińskiego
obrał na to i rozkazał aby in vicinio będąc zniosł się z tymi Tatarami abo
obligati Cesarzowi Tureckiemu i dobrze wypatrzył. Quis Statu rerum in Imperio
ba i tych dalszych leżąc, iako to Czechow, Morawow Etc. Dowiedział się
też co się w Polszcze dzieie, co za vires i zamysły. Zwierzywszy mu się wszyst-
kich

334) szkich Sekretow turecich, bo mu był Fides Achates i Cura authoritatis u niego. Ten Achmet Dyak umiał i Język Węgierski i Horwacki, ingenium perfidum et curiosum. Teraz znowu Achmet Diak usłyszawszy że ja iadę, abym na ten czas w Radmiogrodzkiey Ziemi, dał znać do Wezyra wspominaiąc wspominaiąc aby mię nie odprawił, aż on przyiedzie przestregaiąc go, zem Ja iest Człowiek chytry, i że on siła miał otworzyć co się w Polszcze dzieie. Ynadto zle o Wlochu: powiedział, iż mu inszych rzeczy przytoczył pro ingenio swo, u Wezyra, o którym to wiedział że się vanitati bus delektuie. Iaż tego Wezyr przed inszemi ale Ja ledwo drugiego Dnia o tym się dowiedział od niego, za kilka dzieśiąt Talarow przed tą pieniężą Audyencyą. Takem iednak z prosta nań nastąpić niechciał, ale był umyślił, iako zem się na tym zaciął; Naprzod sprawiedliwość prosić, z surowey Instrukcyey Kantymirowey, i z przepuszczenia Jaturcow przez Wołoszką Ziemię. Na Tomsze chcąc go na przed na tym sprobować coby on miał za sobą dalszy, i wedle tego się sprawić, ieśliby się łagodniey stawił, nie irritować go, ale sensim rzecz prowadzić, iakoż takem rozumiał za to nie miało być inaczey, bo i w tym przed tą Audyencyą przestregł mię od niego ieden Przyiaciel zebym się nie urazał abym się nie dziwował, ieśli co in publico będzie surowo przeciwko mnie Wezyr mowił, bo powiada taki ma obyczay, ale in privato na pokoiu pomału uczynisz z nim co chcesz. Odpowiedziałem mu na to żeby tego Wezyr nie uczynił ani in privato tym barziey in publico; bo ieśli mi co przeciwko Honorowi Pana mego rzecze albo naczym miałbym moy zywot położyć nie oglądaiąc się na żadną rzecz odpowiedzieć muszę, ale że Wezyr nie będzie miał okazyi do takowych mow i uszczem uszczelata powolność tylko on też niech mię umie stanowić tak tedy hiż przemiszli. Kiedy przyszło do Audyencyi po długich tam iego Impertinencyach, gdzie się chwalił sam, i surową mądrość opowiadał, upominaiąc mię abym nikogo nie słuchał ieno iego. Schyliwszy się do niego powiedziałem mu iżbym chciał zazyć do słow poważnieyszych Cesarza Chrześciańskiego Tłumacza, że nie nadeszli tak prędko; odpowiedział na to, iż nie chce za drugiego z tych Frantow, to są zli ludzie, i tam i co na Pałacu nie cnotowie, żebym ich nie słuchał, że ich dam powieszać, ale że to mey doby abym się w dalszych rzeczach porozumiał. Dosyć potym abym okazał Pactata, które Dilavar Basza z pod ręki swey dał Komissarzom naszym. Powiedziałem iż Ja tamtych Pakt nie mam, bom Komissarem nie był, iż nie do stu tych Pakt Pana mego, ale tym masz nasze, Ja dla Konfirmacyi tychem przyiechał. Na co mi powiedział, że to tak iest, tamte Pakta mają

być

być Konfirmowane i nie więcey, ale na ten respons znać, że cię Fran- (335
towie nauczyli, mam Pakta ja, i według tych trzeba żebyś postępował.
Zatymem powiedział iż z tych Pakt powinien był Cesarz Imię od Inkursyi
Tatarskich tak przez Wołoską Ziemię, iako i przez insze mieysce granice
Pana mego uwolnić. A Pan też moy Waszę może od Kozakow wolną czyni
iakoż tedy dotrzymał. Ale z waszey strony nie dotrzymano, bo nie tylko za-
raz po Paktach Tatarowie byli, ale i teraz świeżo. Powiedział że cokolwiek
się stało tedy to nie należy do teraźnieyszych Traktatow, iuż to minęło, i dla
tegoż to się działo żeś ty nie rychło przyiechał. Na to mu łatwo było odpo-
wiedzieć; bo ten Punkt był tak zawarty: że coby się stało po zawarciu tego po-
koiu tedy Sprawiedliwość uczynić maią. A żem ja nie rychło przyiechał nie
moia w tym wina, ale wasze Tumulty i zamieszania zwłokły Panu memu
czas że się musiał osłuchać kto na Stolicy tey, nie dziw tak daleko nowiny
różne, kiedy i w naszym Konstantynopolu ongi wołali że iuż Cesarza zrzu-
cono. Jakoż tak było. Niechciało mu się wierzyć że Tatarowie byli, a żem
Claussami ktorzy ze mną byli Komunikował, go, i drudzy ktorzy więźnie wie-
dzieli przyznali. Daymy iuż (: powiada :) pokoy Kantymirowi, bo to iest
Szatan, ale na Tomszę co za przyczynę masz? bo to iest Syn moy. Powiedzia-
łem, iż Tomsza powinien był pokoiu przestrzegać, bo go na to zostawiono,
nie przepuszczać nieprzyiaciela nie szkodzić Państwom Pana mego; Więc i
w Paktach Oyca teraźnieyszego Cesarza, to iest; ktoryby złe nowiny do Por-
ty przysłał ktoreby przyiaźń rwały, tedy ma być karan, a Tomsza świeże
Listy posłał (: bo ie ukazował Pu Suliszowskiemu :) gdzie o buntach iakichsi
i o śmierci Pa mego fałszywe nowiny do ciebie śmiał pisać. Na co mi taki
łagodny dał respons. Słyszałem ja (: powiada :) o tobie żeś ty Człowiek mądry
aleś ty więcey szalony, chcesz pierwey Sprawiedliwości niżli Pakta stanę-
ły! Powiedziałem mu byłeś ty tam przedtym kiedy Pan twoy Osman Dila-
ver Basza Wezyr iego konkludował pokoy, i na konfirmacyą tego Pokoiu Po-
słowie z obudwu stron wysłani być mieli. Dopiero powiedział, że iuż Pokoy
stanął i zawarty iest, i że więcey o nim mowić nie trzeba. Potym mowił:
Dosyć tedy czyn i słowa Pana swego ~~i swym~~ przeszłego i swym teraźnieyszym
ani sobie w podziwienie bierz że się Ja Sprawiedliwości upomnam za pew-
nym pokoiem. Ale ia nie tak mądrym iakoś o mnie słyszał, przynaymniey
było z Ogrodką w domu swoim opowiedzieć Miałeś by mię za mądrego kiedy
bym to czynił, co ty chcesz, ale ja u Pana mego wolę zostać w tym Tytule niż
u ciebie. Tom ja o Tobie słyszał; żeś ty był wielkim Nieprzyiacielem Krolowi
Panu

336). Panu memu i Rzpltey tu kiego cię teraz widzę. Za tą temi słowy po-
czął Laiać Dragamanowi, powiadaiąc: iż nie tak powiedasz iako on po-
wiada. Zacrymem się znowu czerał, mowiąc: aby go tak nie laiał ani był
bo to iuż z furyą było; a rzekł mi niedobrze mowi, nie umie mowić. Od-
powiedziałem. Kiedy to mowi co ia każę tedy dobrze mowi, a ia mu tym
wszakem ci mowił żebym był rad dostatniey szego użył, tyś mi go nie po-
zwolił. Trochę się obaczywszy począł mowić; Oto Kozacy iuż na Shoru
byli z Kwaą poczynili; Wasza Złość i wszystek przyiaciół Cesarza Cesara de
tego ze się sam z Stolicy swey nie ruszył. Rozumieycie iż to mała rzecz, stra-
szyć was tylko, nie chciał wniść w Ziemię Waszą, a wyiście zaraz z Woy-
ski weszli, i teraz ia wiem ze się Kozacy gotuią i będą tu. Lasku Ogrody
pięknie, dobre kaszi ich. Powiedziałem ze Kozaków sami sobie prawe,
dliwość uczynili ście. Trzy Cztery Kotłow było, poimaliście ich, iesli ra-
czey dmuchy, a coby wam Sprawiedliwość z nich uczyni
według tego iako godni, a wy ten uczyńcie iako ście obiecali; gotować
się im nie trzeba, bo są gotowi, i ieśli mię tak długo będziesz trzymał, iako
powiadasz, czego się ia naymniey nie lękam powrócę ich będziesz miał.
Na to raś ze Cesar posłał gniewliwo wam [illegible] się rzekłem
naymniey es my go oto nie prosili; Aże Woysko nasze w Ziemi iest Wasza
go Pana, Kazał szukać Fortelow szukał; radzi byśmy byli i dalej kiedyby
był ta Okazya zniosła: rzekł potym; Ty Woyny chcesz i z Woyną ty
przyiechał; będziesz ią miał nie taką iako rozumiesz, mamy wszystkie
Woyska pogotowiu. Na tom odpowiedział iż nie ia, ale ty Woynę zaczy-
nasz, Sam z pokoiem przyiechał i z tym się przed Pa Bogiem i Tobą osrzą-
czam, kiedy przysięgi Pana swego nie będziesz trzymał, nie obawia się
Pan moy Woysk waszych, ma Pa Boga na pomoc i siły swoie, tylko moich
wie. Rozgniewany rzekł mi: To ty chcesz tego, żebym ia Kantymira i
Tomsza zrucił? zadnym sposobem nie mogłem iednę Kategoryą powie-
dzieć, bo iż to in publico było gdzie bym był wolił Vltro: nie deklarował
i trudno by mi się wracać było nazad, rzekłem: Pan moy nie dba żeby Kanty-
mir i Tomsza tam był i byście ieszcze takich darów abo orterah tam posy-
łali; ale iż ten Kantymir i Tomsza pokoy rzucił i wracić będzie dla tego żą-
my, aby tacy ludzie nie byli na tamtym mieyscu, coście ie i sami obiecali i wła-
snie tak zarowali, iż na tam to mieysce ludzie mają być spokoyni i potrzeby
zyczą,

zycrzący Stron. Ja też odpowiedział Ktory Krol niechcy znuci Stolicę Kay
niechcego i innych Wereiwodow. Odpowiedziałem Kiedy na nich tego dowie
dzieli co o tych powiadam ze pokoy nuz tedy prawie znuci, bo mu milszy
pokoy pospolity niż prywatne osoby; Tamże podług ich mowach poznawszy
sobie Zawrzie, rozgniewawszy, sam knąwszy się na drugie miejsce rzekł; wszyst
ko to co Posel mowi tedy nie prawda. Piem tak wiedział zagniewana
Twarz Jatrow Kunjunktorowa, i ha tom mu tak powiedział. Ze tak Posłow
Krolestwa Pana mego nie traktuią. Ze na takich Audyencyach zwykli bywać będą. Ze
ta nie prawda na nim i na głowie iego zostanie i ustałem z Stołka mego.
Rzekł: Ubogmy tych chcesz? Powiedziałem, ze nie chcę, ale ty wiesz chcesz
będziesz ią miał. Juz tak odchodząc nieuciekłą Ceremonią Kazał mię
spytać, Kiedy chcę do Cesarskiey Ssaty? Jam powiedział iż z takim Ta
Ktatem niemasz po co, i tak as myślę rozwiedli. Tak w iego Staraiu
i po ulicach Kurdy patrzyli co za Consulty tak moy, iako i iego co prze d
nim stali. Zkąd te nasze mowy i pogniewanie? Po wszystkim Konstan
tynopolu się rozgłosiło. On moią złość upor i chęć i wrość do niepokoiu pra
dzikował. Za tęż zniewagę, poprzednie Traktaty i porywcy Affekt do Tom
szy i Kantymira: dla Ktorych wszystek Potocy chce rozerwać: i opowiadał.
On udawał wszędy Kryiąc affekt swoy do Tomszy i Kantymira: bo mu wy
rzucali ze się przy tych Osobach zmyiaiąc. Iż ia nie Kantymira a
ni Tomszę ale Krowniczey. iż po Dunay chcę Kozakami i ich wyprawę
ię. Jam też sobie non defui, gdzie mi ieno mogł, a mianowicie patrząc po
takim zamieszaniu Ktoby był abo rzecz złowiek abo factiosą a mianowi
cie na Imię go i Hali Basze od Ktorych na przywitaniu znaczna był
część odniosł. Nie zaniechałem Fanorarogi obie ustawić i Namiestnika
iego na Ktorym nayuroczey należy Kichabeja i Kilku Cerbadzierow nay
znaczniejszych też ieden i miąty Szpahami uczyniłem. W Staraiu Kisiara
gę i iednego Eunucha co koło Cesarskiey Osoby chodzi, mało tam było ele
gventij potrzeba a certas aures barziey obole abo Zegary czynią. Miałem
u Samego Wezyra przychylnego sobie iego Skarzatkę i Pisarow kilka Kan.
dena Samego i na ostatek tego Derbysza, w Ktorym się on barzo kochał,
iroce iego iako swięte całował, bo i z tych iednego Ktory mieli authen
tatem w Kaście Samym. Iż Dawid Basza nie był tak zrzuconym
i z Kem to pierwey powiedział, iescze w przed zadorowaniem Wezyro
wym

o tym na uwiadziałem go, ale to nauwiadzenie wielkie na potym Offen-
syą i Kuspicyą Wezyrowi bez mojey przyczyny dało. Jak temu iako im
wszystkim taki postępek Wezyrow opowiedziałem, ite głosy które vdawali
izbym ja Wegry chciał i Turki Cesarskiey opowiadaiąc wszelką chęć W.K.M.
i zamysły dworu. A iżem był przestrzeżony w Pałacu że takąż był relacyą
Jmości Cesarskiey uczynił, W.K.M. do ktorey mogł iako bezpieczny człowiek, iawnie chodzić, przez żonę tegoż Dauid Basy ktora do Szarai mogła iako do
Brata iechać Kuspulikiem napisał do Cesarzowey wtey że Jmości Sprawę
własną daiąc i prosząc, aby ona iako Matka własna Cesarska iest Matką
też była pospołu i Polski. Te Kuspulikę Cesarski Tumacz Jan Pawło przez
inszego Turzyna słowo w słowo pisał bo sam pisać nie umiał. Wspomogło mu
to wszystko mocą i compescirt ile apud prudentiores tego vdawania
ia naybarzey apud Capita Militia, do ktorychem w nocy posyłał, że swoim
powiadali iż Wołoskiey Ziemi ani Multranskiey nie chcę tylko Polski cho-
cimskiego. I tak mowiłi z Wezyrem ci nayznacznieyśi na Dywanie
czemu by mnie tak traktował, i czemu Traktatow nie ta czyna, i z Pałacu
mi kazano mu aby do Polski nie czy kierował. Zajrzał się tego przed nimi
ieszcze powiadał rzem ia nayusilnieyey nie prawdę zadał i że On mnie musiał
odpowiedzieć. W ostatku obocił to in blanditiar rzem sobie z nim iako z Cy-
nem chciał postąpić, abym go rozumiał co za humory iego, ale widzę że ty
że nie będzie umiał uchodzić; Multy nas widział, upewniono mi o Stu-
dency; ktorey mi czas nie znaczono u Wezyra na trzecią. Tamże wymy-
ney, wey Sobie począł mi mowić, rzem się nie spodziewał tak złego Syna
mieć, ktoryby Oycowskiego Affektu i Karania nie rozumiał, ale się nie dzi-
wuię, ty Pana swego Honor na głowie masz, Ja też swego, i dla tego każdy
z nas gorąco o swoie mowi. Takesmy się pogodzili. Zaraz myślał drugi
punkt o iszcie do Cesarskiey Chaty ktorą prompti ssime odprawował, prędko za-
kosi w dzień nie dzielny. Sam mu też podziękował, nie smiał długo wyrzec się
dnia swe Cirtam lokacye powiadał i Exempta. Z Perskie wielkie wspomi-
ki przynosi. Cesarski też niemałe, że Kazdy Cesarza witaiący Poseł co daie
Sam na siebie zmieniwywał, na drugie też odpowiadał, iako mi na on
czas było zrzędno. Sam się do tego nie intrygując. Potym mi wzięte nie rzekł
tak z uśmiechaniem, iżli Ja też mam od Krola i iakie upominki. Po-
wiedziałem że tego niemasz we zwyczaiu u Krolow Panow naszych

aby

aby mieli co posyłać, gdyż to iest mały znak przyiaźni. Zegarek a. (334
bo co postać, ale Król Pan moy wielką rzecz i nieoszacowaną przyiaźń
swoię i rzetelny pokłey przez mnie Cesarzowi Jmci posyła, a wiele też od
Cesarza Jmci niepotrzebuie. Ale i sam od siebie czcząc tak wielkiego Pana
co możność moia iest, nie zaniecham mu się pokłonić. Powiedział iż od
Posłow niebiorą Panowie cudzem im daią, ale Królowie Królom posyłaią
nie dla Trybutu iakiego ale na znak chęci. Powiedziałem nato. Iż nie
mam rozkazania żadnego. Lecz one początki tak łaskawe wdzięczność
wielką prędko pozwały. Powiedział iż P. Poseł naimocie witać Cesarza iest
Cesarzowi od Króla czego nie da. Jeśli sam iest Królem tedy upominki iego
przymiemy i iako od Króla, ale iako od sługi Królewskiego nie przyimiemy.
Jeszcze i to niepryzkro było. Jakby się był w tym traktować ale to excess
sit medium Kiedy powiedział. Iż nie upominków ale łaski obiecanej
dani bądź w pieniędzach, bądź w Towarach Trzech kroć sta Tysięcy Tala
rów, które się wy Otmanowi obiecali i przez tego Posła postane. Ja te
pieniądze i rzeczy, inaczey Poseł Wasz Cesarskiey Twarzy widzieć nie będzie
i tam będzie gdzie nie rozumie. A urosło to ztąd i przeciwko iego Woli iż
po onej Wojnie Otmanowey Baszowie udali to Cesarzowi z nasiłkom,
mussare in vim holdu pozwolili upominki. Tym się Cesar kontentował, i
Militia też nie mniey, która sobie szukała iakiego kołaczka prateztu dobrego
z swey niesławy. Za zabiciem Otmanowym zostały też upominki w gę
bie u każdego i Expektacya, ale ureki tego znich nie wiedział, i bo też
i Dilawer tak i u każdego to w Opinicy było. Zacym Pałac uziąwszy tę
wiadomość i uwiadszy się zwyczaynym Łakomstwem rozkazał Wezyrowi
aby te 300000 Talarow Kuncierne odemnie odysłał, i do Pałacu nie do
Skarbu oddał. Powiedziałem mu na to Kathegorię, że iesli żadnych upo
minków niemam, które się z dobrey woli dadą, pogotowiu trybutu nie przy
wiozł i wystraszyć go nikt na mnie nie będzie mogł. Tyrot wziąć i uwięzyć,
Kuinne Rzeczy na Boże i Ludzkie Prawo uczynić może. Jako będę miał
Sobie za Sławę i za wielką łaskę Bożą podnieść to dla Pana i Oyczyzny
swey, ale on się z tego nieuciesży. Nastąpiły iuż wrzaskie zatym odpowiedzi
i buntowanie Jmini Żołnierskiego, powiadaiąc iż Ja nieważam ich i com
przywiózł dać niechcę. Sam się też tym bronił, że czego w Paktach niemam
i w obie

340) i w obietnicach tego Ja uczynić niemogę. Zaczym niemogąc mnie
z tego dźwignąc strachem żadnym, posłał do mnie żebym mu ukazał Instru-
kcyą, bo ię inną rzeczą wymowić niemoże, iedno tym, iako ś. Exemplum pokaz-
zował ś. Poset uczynił Cesarski i Perski, kiedy przychodziło do przykrych Respon-
sow. Miałem z niego racyą żem mu nayprzod ukazać iże nie ukaże, ale on
amplicitet powiadał. Iż do Cesarskiey Szaty nie przystoią i takie mi punkta
dawał żebym ię tym samym uwiódł, nie obiecywałem mu tego, ale wnocy
napisawszy taką Instrukcyą: iako tu W. M. przyniosłey datemią wyttu-
maczyć secretissime po Turecku. A iż Mufta widząc z obu stron swar i pe-
rikulum pogrubi ze co dzień do Cdykuly oberwy na nogi moie gotuią, iże ię
iuż to stało nowiny otym pisali, posłał do mnie abym sobie tych nie mowio
lekce nie ważył, patrząc na teraźnieysze czasy ktorym nikt nie umie remedium
dać, a żebym do stuszney rzeczy przystąpił i ię ukazał Instrukcyą dostą-
iąc tego, że ię dowiem dla czego to, iże ię Wezyr darmo tego u mnie domaga.
Radem był tey Okazyey i iużem iako naylepszey Jego dignitatem opowia-
daiąc. Odpowiedział temu samemu Instrukcyą ukazuiąc Wezyrowi i
comoże być uczynię. Przyiął to bardzo uprzeymie odemnie i mocią Rezolucyą i
owę Instrukcyą którą przez Konfidenta swego posłał Wezyrowi. Przyiął
uprzeymie Wezyr od Muftego iako od Primasa za uprzeymien, ale iż był Czło-
wiek ambitiosy i zły tym, ię do mnie uprzeymie, lubo to pokazował, sam tez temu
radbym rzem mogł na tey Offensie zagrać Muftego przeciwko niemu. Jeszcze
ię tu ta kontrowersya nie skończyła. Widział Rzeczy W. M. ale ręki nie
widział, pytał, czemu ręki niemasz? odpowiedziałem ze ię W. M. nie pod-
pisuie i dowiodłem tego iszcze Testimonijs. Że iż Cesarski Poset uczynił
im był taki figiel, ktorego oni doszli, nieurele kredytu to miało ale przypu-
mnieli suspicyą iaką. Powiedział iż w Paktach Chocimskich to napisano
zeście to dawno powinni przy każdym witaniu Cesarskim iże to iest w daw-
nieyszych Paktach: o ktorych oni nie wiedzą i nie chowaią ich za częstemi od-
mianami. Powiedziałem na to ieśli to iest w Chocimskich Paktach, to Ja po-
winienem dać, ieśli w dawnych, to i teraz być musi. A iżem był właśnie bo-
wiem Rejsbecie nabrał ex Archivo niemało dawnych Pakt, ukazałem im stu-
szną per oratio zatrzymanie tak dawnego i racnego Pokoiu bez żadnych

Tryb-

Tributow. Wzmogło mię to prawie nie po malu i z podziwieniem u ludzi dawnieyszych i z pitaczem kiedy na worek dawnieyszych Cesarzow listy patrzali. Kocimskie Pacta tu spor był. On powiadał że ia iuż tuym mię bo tam napisaną wszystko stawił Testimonia. worek tam Baszew skiego, ktory się iuż iadeczki, a z tym się nie miał wynurzyć że im Pacta zginęły. Sam co było tem powiedział; w ostatkom się domagał aby oni powiedzieli nasz Reversał, posłał do mnie z Tunyą że potkarze się winim mieli prawda. Że się nalazły Pacta u Cesarza samego w Krzyni. Rzekłem: Chwała Bogu: Rad też to wiem że tak wielki Pan a nie Kancellarya iego chowa takiemeczy, u nas to przy Kancellaryach zawsze zostaią. Zostawał mi to widzenie dzień, dwa, powiadaiąc iż Cesarz w Ogrodzie, potym posłał do mnie pisząc abym się nie dawał w te niebezpieczeństwa, ktore mi im, mieli, a on mnie zaluie. Zdziebym wtym chęć wkazał Cnemu. Tedy Cesarz dobrze wiedzę wręczy nagrodzi. Kiedy mu się na to słuszna replika dała iż tego się nie wspominał, posłał opowiadaiąc iż iuż nie mierzem utrzymać się mieniem Zołnierstwa zadnym sposobem, potym do tego przyść musi, iż zbrzeże na mnie Radę wszystkę: ktorą. Ja też często prosiłem patrzeć na iego dila, aye. impertinenter; i z tych dawania: i tam potkarze rem Ja nie dobrze i Panu memu i swey Osobie służył i Woyną Krolowi Polskiemu wypowiedział. Na tom Ja powiedział, że Ja barzo rad temu będę, mnie wszyscy słuchać będą co ia będę mowił; A nie zachcą na surrey przysiędze uczynioney przestać słuszną wypowiedzi Pan moy przyimie. Kiedy się koło onych Pakt tak bardzo krzątali padła Suspicia na Kanclerza rem ja go przedarował 20000 Talarow. Zaczym i ow Nieborak był in periculo od Woyta, i od Pałacu. Szukali powszystkich Pisarzach Sorte, iakes napadli na Curiosum Dogiel, ktory Rapsudarz Sobie uczynił, tego co się stało pod Chocimem. Tak tych Kondycye ktore się winich zawierały, a nie stanęły, iako onych własnych. Był też przytym i List Dilawerow do Jkmci pisany; gdzie to wspomina na zebys Posła swego przysławszy przystoyny iaki upominek Panu memu przystał na znak chęci inowey przyiaźni, to też Pan moy uczyni. Talarzy to posłali do mnie pod przysięgą opowiadaiąc że to prawdziwa rzecz a żebym się z nim zniosł; a posłali takiego ktory Język Serbski dobrze umiał; Nazaiutrz abym ie nowey ich przeczytał, wszystko było po dostatku według naszego. Szczęściem dobrym chybił był tego Agenta i rozgraniczenia. Po przeczytaniu tego Sam też swoiem czy-

fat

342) tat według iego Sensu, tego chybi wiry, żeśmy się nie zgodzili stan
Czym okazała się iawnie moia prawda, i On też rad temu niepomału
był, postali abym dał po Turecku przetłumaczyć te Pakta, któremi dał,
Tamże potym Mufti, Itali Basza przysłali do mnie z Diwanu iuż po
wtorych radach, abym na iakie Kolurek upominki pozwolił. Lubo i te
które miał Imieniem Krolewskim oddał. Iawnie to pokazuiąc iż im
idzie o tę, co mowię, i o ten strach rozburzonego teraźnieyszego Ryczestaru, by zaś
iako Ludzie szaleni po steriu tego czym złym nie woczewali. Dalem się zbyć
słyszeć iż na ich Medyacyach przestaną, ieno żeby do słusznych rzeczy wrócili; i tego Sequela iaka in posterum niebyła i aby teraz Panu memu wtrącić się
oddał. Postał też i Wezyr Zagodnie persuaduiąc, zaprzeszłych się o
nych wszystkich grob i tego iż iako żywo w Tybucie tego niechciał ieno w
dobrey przyiaźni którą on chce zachować i innych słow sita. Pozwoliłem iż
te Upominki które chciał od Siebie oddać, oddam WMCi; złych mow prze
sit, sam mię, abym na Audiencyi u niego był, na którą iadąc znaczny wr
działem furorem poszli przeciwko mnie, a mianowicie tych pianić kto
rzy się spodziewali brać Wiaffe odemnie. Tamże Blanditer począł zemną iść
u kazuiąc to, żem ja Człowiek iest iszcze nitedy i nieuiadomy; że wszystek
chciał Cesarza urita upominkami, mianowicie Cesarz Chrześciański Szwagier
WMCi: Krol Perski. Powiedziałem mu nato, iż Iaurem że On iest Czło
wiek iako starszy tak i uiadomszy, ale że ta racya znamienite idzie; Bo
Cesarz Chrześciański ratione Węgierskiey i Niemieckiey Ziemie brzymierze
bierze z Cesarzem i promiarkowawszy się w Pytaniach iako i w Satysfakcyi
z Węgierskiey Ziemi takiemi się upominkami expractis obsyłaią; Perski
zaś Krol iż dzierży Armenią i sita Zamków Cesarza Tureckiego, złych mu
a nie z Persyey stold posyła; ale Krol Polski nic nietrzyma zwyczaiowszą
dawnych nie pasznera, ieśliby Cesarz dał Wołoską ziemię i Muttańską Krolo
wi, radzi też i On złych Ziem pozwoli. Do tego nie iest porownany upominek
Panow naszych z tam temi: Cesarz Chrześciański przysłe wam Zegarek ia
ki, albo raz upominek, a dwadzieścia Lat wzyną uiedzie. Krol Perski
Jedwabiu, który się tam u niego rodzi a Czterdzieści Lat zwami wzięli
My zaś od dwuch set Lat zwami w pokoiu, Muttańską i Wołoską Ziemię
oddalismy u nam. Pozi tu uważyć dla tego Cesarze dawni niepo
trzeban

nie potrzebowali naszych upominkow, ani my od nich. Nie mało mu (str. 43
było tego słuchać; przecie to powiedział, że ja nie rozumiem koło tego. Potym
Kon Kluzya tego wszystkiego była aby mu podał regestr tego wszystkiego iakie
upominki ma dać, to czynił z kilku mierziakem że do uwiadz. at. f. Naprzod, iż
Pałac bardzo srita go solliciтowat, i podrzewaiąc się srita uciąć. Druga iż pasz
mowili iego niechęci że odemnie pieniądze pobrał te ktorem Ia Cesarowi
miał dać. Trzecia, że się tego Kunsztownie obawiał, abym z iakiey rady niemy
iaciela iego iakim Psem abo Białozorem Cesarza odbyć, zaczym iż i mnie, a
le iednmniey sze iego periculum było, iawnie to przepowiadał, Sam zbywał
go przecie. Że u nim co Cesarzowi mam dać, ale Regestru nie dam, bo roz
czaiu tego niemasz, i Pater z dobrey woli to czynię nie z postanowienia
imieniąc żadnego rozkazania Pana mego, takeśmy się rozeszli. Ia,
żenim i Sam ten nieza niechał Supplik do Pałacu podać i Solliciтowac
to, iżem Ia żadnych upominkow obiecanych nie przywiózł. Że Cesar uro
czey przyiaźń Pana mego ma wazyć niż Sobola iakiego. Kiedy się to iuż
tak wszystko do dobrego. Klaniało, w nocy list od Tomszy przyszedł,
a do Tomszy z Polski wiadomość, żem ia przywiózł 70 Soroków Sobol. Szla
fuk, Zwierciadło, 19 Marmurkow, i 60000 Talarow Złotych, tamże dopie
ro iawne nazajutrz Insulty wielkie Klasaiąc; to pieniędzy na żydy iż mu
dali znać, a potym ziito z Polski wie, exagitowat tym przeciwko mnie i Mu
tego i stali baszę że mnie iuż poczęli odstępować, a tem ja przy pierwszych
swoich affectyach stawał i porwaniem tego z musu niechciał. Tandem myśl
Muftego w Traktaty prosiło zem pozwolił dać 70 Soroków Sobolí, Marmur,
kow ktorychem wręczy niemiał 18, Zwierciadło i Szkatułę, to wednak
bez Regestru żadnego, ale wrzekomo mu powiadał iż Confidentia Dragaman
com nagotował, a przed się Wezwał ktoraż i barziey niż pieniędzy. Ktoraca ter
mi przez Angielskiego Posła persuadował, abym upominki iakie dał, ktoreby
go odnebyły tak Cesarza iako i Kreda, barziey dla ich sromoty niż dla mnie, obie
cuiąc się oto do Cesarza u tozyć żebym miał dobrą odprawę i potrey poza da
ny. Powiedziawszy mu to wszystko co się godziło powiedzieć, obiecałem mu
70 Soroki Sobolí, a pieniędzy mu byłbym dał trzy, żeby mi u Cesarza audyencyą ziednał
a że uszore i nad to dam co wręcz, w upominku niżelim obiecał Cesarowi.
Dawno bym to uczynił, ale złe traktowanie Wezyrowe i iego upor niedopuszczał

mi

344) mi i teraz gwoli Kisiela gdzie barziey to uczynię niż dla Wezyra. Ratum mu to było i zaraz wypisawił Kartę do Wezyra abym miał studi eneyą u Cesarza. Ale iż ten to było przięto. Niedziela iaśmy do Konstanty nopola przyiechali; nimeśmy do postanowionego czasu przyszli Jan to z Wezyrem umawiał. Pierwsza żeby się to nie znacznie potym powinności ią. Druga, aby mnie przed WKMcią w Liście swym wymowił, zem ia na ie go perswazyą bez Woli WKMci uczynił dla dobra posłudze. Trzecia aby też WKMć upominek iaki godny od Cesarza postał. Czwarty, aby mi też mogł mieć Więźniow przy pocałowaniu Szaty Cesarskiey; Wszystkie absolute obiecał. bo to u niego iako i u każdego Turczyna zwyczayna, iednym mrze z Skostkuią Fortelem i prawdą iść". To też sobie wyrobił, abym nie siła mowił z Cesarzem, ale raczey na piśmie dał, bo Cesarz iest Komplexyi subtelney nie rad długo słu cha. Druga, iż mi trzeba nowaczestę patrzyć, nie po Polsku, ale tak iako oni zwyczay mają. Iż to czyni iako Ociec Synowi; powiedziałem mu, iż i mowa u mnie iest według czasu i Ory. Chciał żeby te memoryałki iako Perskiego i Skostkowskiego przez Rękę nie szło; Czego im za żadnym sposobem nie pozwolił, i tak ie w nocy zaniesiono do Pałacu i tam oddane, które oni na Ostentacyą wręcz trzymali. We Wtorek tę 6ta Albis Dominica Nicolai, dnia tego uiścia; płaca też na ten Czas Żołnierzom przypadała; gdzie się chciał i Ludźmi i pieniędzmi przypisać i tak mi mnie zwy rami kiedym Za wiezdrał szli. Było też pieniędzy wtych workach niemało. Na które radby żebym był patrzył i dziwował się; ale m wtym Fantazyi iego nie wygodził; spowiadaiąc: iż u takiego Pana nie dziwo za pieniędzy sita. Sam nic notabile nie było iedno, iż iuż u stołu Kiedyśmy siedzieli posyłał do mnie kilka kroć przez Wewelego, a do Wewelego przez Kogo vnisza, abym przed Cesarzem Czapkę zdiął. Po inszych racyach powiedzie tem mu na ostatek Kategonice. Kiedy mi głowę zdeymie wten Czas i Czaplii. Przy uiściu kilkomstow iedno się wyprawił bo się też iuż i Cesarz Który pewnie miał ręce i nogi związane począł się spetnie obracać. Na piśmie iednak wszystko było podane, i wszystkie punkta potrzebne WKMci mianowicie też z Kantymira i Tomszy wyprawione o Sprawiedliwość. Spo rzobem, lecz to nie zwyczayne było że zaraz one pismo po wyiściu moim wziął do siebie, czego za Cesarzow innych nie bywało, bo się obawiał, że,

bym

bym ia Skargi iakiey przed Cesarzem nan nieczynił. Powita-
niu Cesarskim miałem uwięgo z ięgoż rozkazania kilka audyencyi na
których nihil serium nie traktował tylko tańcził i zabawiał. O Więźnie
ile kolwiek razy upominałem musi się poważać; iż dalibog będą: ale ich
wydać nie mogą tak prędko, bo nie wie co za ludzie są i muszą być ludzie
wielcy, bo się o nich wszystek świat stara. za tego Starszego Beia Bellem
Pascha 60000 złr dawać; i Twoy ci Król niewierny ze przed tobą mystat co
mędrszy Pan starając, znać, zety zemną chytrze postępuieszy; ale kie
dy pokoy stanie i to dalibog będzie, i tym podobnych obietnic, dziś, jutro,
po iutrze, set a było. Interim z Wezwiem zawarł był nie mały z tem Kto-
rym P. Stan Lwowski niemiedzy pobrał, a drugimi P. czuyto wie. Wawel
prawda to iest, iż mi siła molestij zadał, ale kiedybym go ia nie wrócił
z sobą, a na takie Susp[ic]ie prądł, wiąkich przyiechawszy byłem, więcey
bym był miał Kłopotu i niebezpieczeństwa. To iednak Dotrowi przyznać
muszę iż w tym poufale mi się stawił, że mi Instrukcyą Która przy
sobie miał, oddał; i Wezyrowi się, choć był od niego pytany, zapisał.
Ja iednak takem zmim postąpił, bo mnie o to prosił, znać że na figiel
żebym tę dawną Instrukcyą iego spalił, a Originał zostawił, obawia
iąc się aby prodicrey Swey nie odkrył i takem zawsze przy Traktacich
miał iedną Originalną, a drugą Która wedle potrzeby była napisana.
We dwie niedzieli po moim przyiechaniu dopiero pod Skarbi postano-
wił z moim kijaią albo też postanowienia obiecał dawać po 25 Aspr
na dzień, a żadney rzeczy więcey ziarna. Jeżli to rzecz była prawdziwa
na kilka set Ludzi, na kilkaset koni w Konstantynopelu, i to on sa-
mi snadnie sądzić. Ale trudno było oto co mowić, i tego iednak nie
dawali. To takie zatrzymanie suspectum mi było, i com rozumiał
doświadczyłem potym, że to tym figlem uczyniono było od Wezwie-
go i Pod Skarbiego, aby to było wytrącono na ostatku ieśliby był
niezapłacił tego długu. Ale iż on był Conscij tego iowszem i ako po-
tym od Wezyra wiem radził aby mnie zatrzymano i niepuszczono
mając mnie pro obięt side. Zaczym kiedym ia też o to mowił i py-
tał się coby za nadzieja była w tym zniesieniu, a on mi obiecał że ia-
chi mu do, a ia uczyniłem to dla tego abym go na tey nadziei zatrzymał,
abym o tego Agenta nie wypadał, dla[c]zemu bić, że ja o iego rezerach
nie wiem. Zostawszy mi to zawsze, że nie trzeba zrazu na mich nastę-
pować, będzie to pozwoli. A to wszystko ex ratione: iako się to uczy-
niło: że ieśliby mnie byli zostawili trudno było co pisać, i do tey rzecz
lu[c]ey nie było o czym traktować. Skoro iakaś nadzieja przyszła mowiąc
odymo.

odprawy, zaraz począł naglić pieniędzy przez Pod Skarbiego, który do mnie postał abym ten Dług Wewelemu zapłacił. Powiedziałem mu, że ieśli iest dług Króla Jmci, niech mi to pokaże, jam gotow zapłacić, ieżeli Wewelego, iam nie iego Rekoiesor. Ofiarował się iż mi miał okazać W Kśnc. obligi, gdzie mi Kazano płacić. Przytym przypominaiąc iako się P. Bogu nie boię że mam te pieniędze przy sobie niekazano płacić, i że to nie iest Wewelego dług, ale Króla Polskiego do Skarbu Cesarskiego. Jam Wewelemu powiadał, izem taki respons umyślnie o tym uczynił, iako to z Turki. aby się nie strachał figluiąc ze Tatych fig głow nie widzę. Upominał się Wewel 10000 swoich ademnie. Nayprzod iż te wydał, na co się mu repliko wało dostatecznie, zmyślał, nayprzod Pod Skarbi Cesarzow aby go zapłacone; Oprzątał, prosił, aby go eliberowano. Interim mnaiu Wezyra rzekome się nan gniewaiąc wszystkie figle wyrządził. Tak się ta Kontrowersya inter Ipsum et medium wlokła. Urosła iednim Kontrowersya wtey takiey zwłoce między Wezyrem i mną, o Kantymirze i Tomszy; z tey okazyey iż iakier nowy Jnkursya Kantymir do Polski był uczynił, o Ktorey wieść do Konstantynopola przyszła i Jam się skarzył. A iż iuż był Kantymir odwrócił sobie Wezyra i inszych Cząłkow tym głosem; że Polacy wojny gotuią, i dla tego godno zrucić, bo się go bardzo boią. Już też i Wezyr fraudalenter w tym idąc rozkazał Kantymierowi aby był gotow z Jnkursyami na Polskę. Tak się pro Tempore taki wielki zdało zem dał taki respons patrząc do czego się repliki Wezyrowe skłaniały: Jż Pan moy nie dla tego chce aby Kantymir był zrzucony y Tomsza, aby się ich miał czym obawiać. Bo ieśli i Osmanowi Cesarowi waszemu za pomocą Boga stanąć siłami swemi własnemi, bez pochyby z mnieyszą odwagą Kantymirowi odpor może dać, i pogotowiu z Tomszy. Ale iż upatruię że z tych początkow mogą się znowu zatarte ognie wznieć, nieradby aby znowu do niechcianych z Domem Ottomanskim przychodziło, iako i przedtym przez takowez przyczyny złych Ludzi. Ja Poseł Króla Jmci Pana mego dosycem rozkazaniu Pana mego uczynił, zem się i Tobie Wezyrze i Cesarowi Sprawiedliwości upomniał, na tym Ja przymuszą nie rozumieiąc; bo tak Wezyr udawał że ja na tym chce przymuszać! uważaycie byście chcieli, i takiego drugiego Bohatyra, o iakim sobie rozumieli, to sprawuiąc że Pan moy Woysko przeciwko takim Lotrom chować musi, i kiedy przez zemnie Porta swego wielkiego na ten czas

Sprawę

Sprawiedliwości nie doszedł, więcey się iey upominać nie będę, dzie, ale nie dopuści Krzywdy sobie czynić; Wy patrzcie ieśli to dobrze będzie abo źle. A czegoście nie chcieli czynić Pana memu; o pouiem ia to się ma na przyiaźń waszą Spuszczać, ia iuż więcey o nim mowić nie będę. Nawiedział, co z takim respektem miał rzec. Radby był, iakoi i natrząsał zebym był z pow na Kantymira nastąpił, ten Resjens u Konstantynopol Halibaszę, który się z nim swarzył oto pieniędzy. Iż trzeba Kantymira zrzucić i ze Stolicy on nieboia, bo fałszywa to iest Opinia o Kantymirze rozumieć tak wiele, czego tenże Kantymir przy Cesarzu Swym nie mógł bez Cesarza; potym wiadomości żadney rzeczy czynić, bo wszystkiego czasu Tragedia u Dawid Baszy była, w którey też i mnie dostało się Pieniędzy o sobie pouiem. Wziął sobie Suspicyą Bycie moie u Dawid Baszy, lub mi go był pozwolił; wziął y to, że on mnie Kaftanem Chustkami, zwyczaynemi upominkami obesłał. Ja go też za Rize z Swemi Prezenty. I to też do tego przystąpiło że Matka iego Żony stękała. Basza dowiedziawszy się o moim Doktorze, że pozwylał często ponieg, udawali to iego Fidelusowie że to na praktykę, doszedł był i tego; iako on i Kazdy Szpieg u Cesarzowey duraczy bie ma: że przez Dawid Baszę Szpiegi do Cesarzowey duraczy oddana była; udawali i to czego i ako żywo nie było; że ia w nocy był u niego u Dawid Baszy, i znam się z nim. Tego się dowiedział że nie którzy Szpahowie szukali między tym, żebym im z kilkanaście Set Talarow dał, że oni go chcieli zrzucić, a Wezwali za pewną rzecz u dał sem ja dwadzieścia Tysięcy czerwonych złotych między Szpahy na dał żeby Wezyra zrzucono, co nigdy w Samym Skutku i z pomyśleniu nie było u mnie. Wyszło zatym Kłamstwo od Cesarza i Wezyra przy tym i Dekret aby Tajemne Dawid Baszy, który iuż był uszedł do swego Folwarku, cztery mile od Miasta; Na zajutrz uczuła była wielka na Wezyra czemuby Dawid Baszę nie stawił? Opiewał się im za Tydzień stawić, a ieśli nie stawi iż Surowa głowa zapłaci. Nadzieli byli iego nieprzyiaciele tey obietnicy, pewni będąc, iż się on dobrze skryie i że na tym Szyia iego spadnie, zatrzymali się prędko kto tego Obiecał 2000 Czerw. Złot. kto przywiedzie i 1000 Talarow wieczney Intraty, a Tysiąc kto onim powie. Był w wielkim strachu żeby go Matka Cesarska gdzie nie przechowała abo Żona iego, ale strach zdiał.

340 | zdiął był wszystkich a mianowicie w Pałacu Ktory byli
Konsyliarze i iego się Pyszą zastawiali, bo i ta była konfidencya,
Bo ieśliby go Cesarz lub Matka pokrywali same Panny musieliby
przerzucać. Blisko iuż onego Tygodnia było obiecanego, kiedy
iuż Daud Basze nie było: bystemi ia inter voces pospali, ba i iego
samego zem go ia uprawił i Klenoty iego u siebie przekrył, ia,
Kosz nie watpię żeby było i ręcey Ktoregoś na mnie by go było nie
poimano. daleko go patrzyli, a on wlazł w Stomę u iednego
Szpaka; ztamtąd go wziąwszy na Woz do Cytadeli odwieźli. Je,
chał po Spectaculo pospali ptaszarz. Institutum o nim Iudicium
ca. Solennitati. Przez onez Legatary czytany pierwey był Dekret
iż nad rozkazanie iego uczynił aby był sądzony. Potym Katyka,
szerowie uczynili Dekret iż ma być Sędzy. czytali go przed Dywa,
nami, Ktorzy naprzod ich pytali. iezli z rankiem iakiego abo zsta,
bu człowieka tego sądzą? Odpowiedzieli iż iako parricidam ite,
go Ktory się na krew Cesarską rzucił, zatuiąc Brata swego czynic
Sprawiedliwość muszą. Wziąwszy ten Dekret szli ad Turnum czy
tac i pytac ieśli się Kontentuią wszyscy pronuncient consensum. Po
dziękowawszy za Dekret Kazano go wynieść z tey Komory u Kap,
dzienow, we Wrociech w posrzod Dywanu stały; cohorter in am,
bitu, rzekł on, Klaniaiąc się i przypominaiąc swoie też Laski i chęci.
Ros taki był ze tey nocy sam i Matka Cesarska do Sta Tysięcy Czerwonych
Złotych był rozdali, co się affectem potym pokazało. Kiedy iuż był
na placu nie chciał klękaiąc, kat go chciał adigere. Interim poczęły
się voces zoney Kupy uzywac, niebiy, stoy; dnudzy za się, leez i przy
bliżac się ieli. Perterriti wszyscy nocitate Wezyrowie polękami poczęli
b. trepidare. Wzym Koczywszy ich kilkudziesiąt powali Daud Ba,
sza i wziąwszy iakiegoś Konia, Ktorych tam przed Dywanem zawsze
Numer stoi, w Kupie Ktorey co raz więcey przybywało pomowadzili
do Cyta Secretu Carapiey nayprzednieyszey Janczar. Tamże on iako
mogł nayleppiey Klaniał się prosił i sprawował się. Jako vulgus est
mobile commiseratione ducti z Secretem swoim Kiedy co mu kiego uczy,
nic chcą Wekeery. Swe abo Powinienie do iednej Czapki iakoby Reperas
rzu,

rzucać poczęli, i za tym wołać, iż niewinnie iest dysponowany, Wezyrem go za to uczynić potrzeba, posadzili go na przednieyszym mieyscu, włożyli Kawoy wielki który mieli już na pogotowiu i złoto głowowy Szatę, a poczęli wołać Wezyr Azem, Wezyr Azem Daud Basza. Dano znać ottym Wezyrowi, który zaraz ze stracha Ledwo duszę przeklętą nie poronił. Miasto wszystko ienże głos po sobie miało i dowiedli by pewnie tego byli: Ale Janczar Aga P. Aay Bey i inni Starsi przypadszy poczęli im exprobare Sedycye na dostatek Magistratu znucać, i tak znowu deserverunt one go biednisia, którego wziąwszy w Woz tamże go zawieźli do tey Szyi gdzie i Osman dał gardło. A nazaiutrz wziąwszy rozkazanie cesarskie do duszenia, zonemi Deputatami. Kati iechali, i iż własnie co dawili Osmana nad Daud Basza Exekucyą uczynili. Dano tum ciało honesta Sepultura, rzeczy na Cesarza zebrano tych Sługa tyhaiąc który byty żonine. Tego tak uprzątnąwszy Lachnimis Croatii, dili prosegountur, już sobie ostatecznym panowaniu swoim zamysłał, i Przyiaciół swych utwierdzał, ale żona Daud Baszyna, która ona wzięta była do Caraju i Matka która dyssimulowała, niemniey onim myślili. Mnie wte wszystkie Turnuty na słowach i iawney zwłoce dzierzał, aż potym nie uprzawił kiedy blisko Mechmet Diak był. com ia dawne wiedział, iż na Mechmet Diaka czekał, dla tego mnie nie odprawuie, i bez niego odprawić niemoże. Interim też Mechmet Diak z posłem Bekiem Labora do Miasta pośpiechał, którego ia witał zaraz i przeprosili ejus animum demulcebam, który napełniony był siłą złotek od tych, do których iechał, zastawszy Wezyra Patronum suum chciał pod taki czas urosić i abo na Państwie Budzynskim abo Sylistryńskim usieść, bo za innszego Wezyra nie zgadło by to nan Szczęście, a iż był tak dobry Mistrz Lubo z Bekiem Laborem, którego za Króla swego miał. I przeciwko Cesarzowi i innym praktykował, przecież i Cesarskiey łaski i Komissiarzow iego nie zaniechywał accumulus rować zewsząd. Ztąd i Cesarz Imć promowował go na Budzynskie Bazowstwo abo Jemeswarskie, żeby mógł mieć Sąsiada iakiego. Widział to dobrze że Wezyr był niechętny W. K. Mci. dla tego słał Listow powtarzaiąc a mianowicie już od samego Dunaya dawał znać, iż ma wieś

kie

350) ure. Które rzeczy ze wszystkiego Suriata, a mianowicie z Polski, na którą iuż rożne Sidła i Woyska nagotował tylko żeby go czekał. Wspomniał, i to że ma przestrogi od wszystkich Sąsiadow ześmnie na wrpzumienie i na wypatrzenie właśnie wszystkich rzeczy wysłał W. K. M. i że z temną trzeba bardzo mądrze i chytrze traktować i mnie tego kontentytu i zeszłę, ja Woni Cesarskiey domagam. Bo tak to było, iż ci b. k. Sąsiedzi przez które on iechał, chcąc ocukrować to posielstwo moie, udali mu, iż ię Ja po Dunay upominam, iże iakichś nie pod Egerem koniaczy, chcę. Więc w Konstantynopolu iuż też numer był padł od Wezyra i od samego pogłosu, że Ja po Dunay chcę wziąć inaczey pokoiu niezawierać. Co iuż ię rozgłosiło było po wszystkich gronicach, że mnie do Kedykuły wzięto, drudzy że udauiono, a inni że otruto. Ale też nowiny w Konstantynopolu były nie tylko pospolite apud vulgum, ale i u Wielkich samych Basziow i u Mufftego samego. Posłali w skok do domu mego dowiadować ię, iesli to prawda na Zalacie wszędy dano znać Postom wszystkim Zakonnikom, a ztąd iako po sznurze zem iuż otruty, a drudzy zem iuż umarł, aże Janczarowie gotuią ię Kiyzam morę Zeladz zastrzelić i że czy iże ię też moi armuią, zaliś trach zaraz padł między chrześciany, strzała i na tam tych Posłach. Kurą. Posłali iedni na Szyregi, bo pod ten czas tych Furyi Wezyrowych nie chciał nikt do mnie przyiść iak do zapowietrzonego. Poseł Angielski Pan Plattenberka posłał w skok, żeby ię dowiedział: ale i u mowey Zeladzi co po mieście Kupowa, ta nie mnieysza trwoga była, bo ich sami Turcy upewniali, iż że co prędzey iuż waszego Posła wzięto. A trudno temu nie było wierzyć, bo geste słowa Wezyrskie in publico, geste i do mnie były, abym szykę i nogi na oskwry gotował. czego ię on iednak potym, kiedym po ten do niego z ostremi odpowiedziami posyłał, zapierał, iako tego zaprzeczał. Za takiemi tedy pismami i nowinami lubo nie chcąc sam ci postronni ale ex necessitate iako im udali ad arma ię mogli, czego Diak niemnieyszy też był Pomer. Tegom tedy wyprzodsibo ię z pustoty niedziele bawił koło Konstantynopola nie nacieszając ię Exitium Tragedicy Dauid Baszynej, nie wiedząc kto na Placu zostanie On czyli Wezyr: per fidelissimum Achetem iego i Wezyra iego

mego

mego Sekretarza ex occasione: gdyż on mnie w liście swym
niezapomniał: nawiedził, i kazałem mu powiedzieć omnes rationes
traktowania mego i posłuszeństwa mocy. Bo żeniu człowiek idąc przeci-
wko Cesarskich Pakty, i inszych rzeczy, do mnie chodzić, gdyż ię-
zyk Horwacki umiał. Przytym też posłałem iuwego ad parandus
aures exordium posławszy bo tam teraz gdzie nulla reverentia et
metu minorum. i nuhil attulens ibi Homere foras. Obiecał zaraz
stawić się chętnie przysięgaiąc zem Ia niewiedział, żeby tak pełno przy-
iażni Poselstwo mieć było, bo mu inaczey b: b: zgiedzi udawali. i na
Woyne raciągali. Naznaczył mi Wezyr audiencyą gdzie Mechmet Diak
był też presens, który iuż przed tym dniem abo dwiema z Wezyrem się
widział, i kazał mi być bono animo. Tamesmy się z sobą przywitali:
długo Serbskim Językiem mowili. Tamże wielkie Cnoty Wezyrowe,
mu dał, i iego dexteritatem zalecał, powiadaiąc że tego czekał iżeten
prętką odprawię sobie da, non de fuit żeż ion o sobie, sia o Wezyrze powia-
daiąc, a o sobie niemniey dyskurował o Azyi, Afryce i Europie. o Polsce,
o Niemieckim Państwie, iż tam wszędy wie i wszędy Przyiaciół ma.
Tak to było zawsze continuo et appositе. iako kiedyby kto przeci-
ia przeprzątna na wszystki obroty. Ale Wezyr i tam ci drudzy Barbari
cum admiratione z usmiechaniem i radością słuchali. Sam też dziwo-
wał się chwalił i kontentował, żem takiego człeka doczekał i żem go u-
znał. Finaliter Wezyr powiedział, że ja iest Oycem tego człeka a on mi
Synem, Tyś iest też mi Synem, będziesz sobie Bracią i takesmy się tam
obiaiali. Przeki zatym mam ja wielkie trudności nieodwiednym myśleć
mi potrzeba, kładę to wszystko Onus na tego człeka, któremu ja wierzę
iako sobie, co on uczyni ja przeciwny nie będę. Ten sam Zawży na Kta,
dę, u niego tam będziesz miewał Audyencyą, on też u siebie, może się
pospić i pobić a ia was będę jednać. Iż przyszła była wzmianka o
Papiestwie i o iego przeszłych Injuryach, którym Wezyr nie wierzył
i na ten czas mnie kontradikował. Tamże też Mechmet Diak powie-
dział. Wiesz Ty Mci Panie Wezyrze coś mi rozkazał, iż iakowąś tu In-
tencyą iechał do ciebie i iż nie Traktaty na Piśmie ale Regestr Woyska
Wlskie weszło, bo przysięgam na Machometa iż udano mi Posła tego
tak źle iako niegdzie. A iż dowiedziałem się w Konstantynopo-
lu od tych Którzy u niego bywaią, że ze wszystką dobrą wolą
tu przyiechał, i że dobrze i prawdę mowi, i że zatuią wszyscy że

nie

Wnie iest Muzułmanem. A teraz tym barziey kiedym go po-
znał rozumiem o nim wszystko dobrze, i złych słow które teraz
powiedział o Kantymirze prawda iest, znay Wezyrze. Byli Ludzie
Kantymirowe i teraz się gotuią i nigdy dobrze za niego niebędzie,
uwierzył zaraz Wezyr iakby był człek impetuezy. Zaraz rozkazał pisać
do Kantymira, ze mu głowę weźmie ieżli się niebędzie w tvrdych Term-
nach zachowywał. Potym Mechmet Diak powiedział iż Jawrem iż po-
set iest źle udany do ciebie i że nan masz złe serce, a iżes mu iest Oycem
pojednay się z nim, uymowcze sobie. Tamże powrat Wezyr powiadać, ia-
kom ia nan naprawował iż Daud Basza praktykował, zaczym też
i on przyznawa się żebyt i on do puttory tysięcy Ludzi spraktykował
aby mię był tumultem iakim na studyenaya iadącego zabił. Nie
winność moja iakie była rzecz własna pokazywała żeby był nieuiele
Bohatyrstwa dokazał, mnie nieuiadomego człeka nad spodziewanie
zwyciężać. Co zaś potym z siłą kmieć musiałoby się było zapłacić. Co tych
Nowich dotknęliśmy się, i takim postacią iakie serdeczne braciaśmy się
rozeszli. Już z tym Mechmetem Diakiem naznaczonego Terminu
pilnuiąc, ktory in privato o wielkich niedostatkach et impetu nieroz-
mnego Wezyra samego powiadał i złym sercu przeciwko Krzyżu, a inter
catera o srogim Ławkonsturze którym mu praktykował państwo tracić
iakoż i stracił. Powiedział i to iż żadnych rzeczy nie uczynim dobrze, iesli
go pieniędzy podarunkiem iakim nie pozyskamy. Widziałem i sam do-
brze, ze tego potrzeba iakom i słyszał od samych iego Adherentow i obcych
Posłow, a mianowicie od samego Stali Baszy, ze trzeba temu psu koniecznie
co dać, bo inaczey nie ukroi się, lubo tak iest bogaty ze nieuie o swoich boga-
ctwach, i sam w rożnych mowach nie zaniechał się. Słuszem ja iuż też
uszłą, bom widział ze inaczey być niemoże i tak Interes kaze, ale ustawi-
cznie byłem przestrzegany od pewnych Janczarow którzy powiadali że
dziś, jutro koniec iego panstwa, zaczym abym się zatrzymał upominali. Ten
Wezyr miał to za iako leadwo nie każdy Turczyn, ze bazie radził, ale zasiał
się żeby Populus nieuwidział i dla tego kryiomo to czynił. Ktoś po tych
upominkach nauwiedzać mnie posyłał i zgodnie wyjąć abo puttora,
Talarow dać rozkazał tych co już od puttora niedrzeć było zatrzymano.
Więc i ten głos puścił i Baszom powiedział iż mnie iuż prawie i dobrze
odprawił i chwalił mnie już zem iest dobry Syn iego, i że te nieprzyiazn
Nieprzyiaciele nasi robili, iuż wten czas głosy się lepsze słyszały uszom,
pozwolił mi ieździć po Kiastach i po Sekretach. I nie zapominał się i
Mechmet Diak pytaiąc to, iakie człowiek ubogi, któremu on nie tylko

mnie

mnie demandavit, ale wszystkich innych posłow iakie Moskiewskie
stich, Węgierskich, i tam tych Italackich, ktory by miał przyczynę aby
był presentowany od wszystkich nie ber chaotnie iednak ostrzenia
zębow tych Moskiewskich Konstantynopolskich. Ch iednak nuat z kąd
mogł, i tak presumebat, że iuż sobie i Domy kupował. Między niemałe
mu nieuszłemi też moimi u Mechmet Diaka petitcyami, był i Jehmę
ć. P. Więźniowie, ktorych iż prace bym nie mogłem uprzykrzić, starałem się
tego, bo iuż byłe z Węgrem zaszły rożne Traktaty. Między innemi że
iuż była, to iest Skrzynka Cesarska prywatna, co Cesarz zachce zanieść, on
tego nie iuż. Ale Mechmet Diak obiecywał stargować sobie pieniędzy
wziąwszy za datek i nato 6000 złotych. Iż była Węgra insimulowana,
ne ze wziął 60000 Talarow odemnie, tych Węgrem Jamiał do Cesarskiego
Skarbu dać i za to sto rzeczy miał mnie pozwolić, a mianowicie Więźniow
nimby było do zawarcia przyszło, o nym taki fortel nalazł żeby się mogł
i sprawować i przysięgać, ponieważ to w ich zakonie idzie. I abym Tabel iuż illa
uwrzekomo necessitate z Diakiem albo iego Marszałkiem stargował i pie
niądze zanieczał, a on się miał na Mechmeta przeklinać że nic nie wziął
i nic ostym nie iuż. Ale do zawarcia tego między iego rzeczenie przeszkodzi,
ło. Interim Mechmet iakie Panas Bessonis na wszystkie strony obracał
Traktuiąc z Moskiewskiemi i z innemi Posłami, od wszystkich upominki
biorąc i obiecuiąc, a mnie uwrzekomo per Confidentiam Kunia daiąc że
on z nimi simulate traktuie favendo mnie samemu. Chciałem potym na
tym zem ia miał pokazać dla lepszego i gruntowniejszego pokoru dawne
Traktata, ktorebym miał, abyśmy z tego mogli sprawić i głupiemu ludowi po
kazać iakesmy się ich dawni przyiaciele, gdyż za temi mięszaninami
w Kancellarii wszystko im poginęło, i to była nieznośna konayerya. dey
tem ieinu samemu i iego pisarze ur. przeczytać wszystko, gdyż
in favorem nostrum są, a niektore pomięszowac datem, iako
Herbultowe i Olimanowe, gdzie o sprzeniewarcture i przyiaźni
sze. Niemały mi to Favor cum admiratione zyednało. In
terim to się trafiło, iż Poseł Angielski ustawicznie i przed innemi
o sklarzeczach się znosił przez Nowe Sekretarze a mianowicie
przez P. Platemberka maiąc potrzebę wielką w sprawie iedney
miał iechać do Mechmeta Diaka. Iż nie uwiedział ze mną
sprawa była iemu demandata, posłał do mnie pytaiąc. Jeśli
bym się tym nie urazał, aby on z tym Baszą mowił, i o tak mały
chłop

chcy odprawić mey. Przytym prosząc abym mu nieimprodu
ował tego ieszlibym i naprzey rozumiał, bo exprese ma wzkazanie
Panstwa swoiego gdzieszkolwiek Posłowi Krola Jmci Polskiego by też iż
wyprawieniem potrzeba Cesarowi Tureckiemu, nad to dołożył że ie
słuby takie zdanie mere było, abym dołożył iakoby mi miał mowić. Na
tom mu odpowiedział podziękowawszy mu za chęć iego, iż i ow,
szem życzę, aby Jmć mowił, a co się tknie tego, iako ma mowić, tak
mądrego Kawalera Ja uczyć nie chcę, iże wręcey, obu nieżyczę, jedno
żebym miał dobrą a sprętką odprawę. Tak ode odprawiwszy iuż
dobre ku wieczorowi był u tego Mechmeta Diaka i magnifice o
przyiazni Wkim. mowił. Czemu się ten dziwił i pytał, zkąd
by taka przyiazń; powiedział ze zdawnych powinnowactw
i też z tych Korrespondencyow które maią z sobą. Nawdowie sami,
A chcąc i temu Posłowi Satisfakcyą iakąś chytrą iż swoim
pożytkiem dać, powiedział iż nie przy nich przyczyna ale przy
mnie. Gdyż cześć się chcesz przysłuchać, tę temu iako Dnia iut
trzeszego naznaczył Wezyr Audyencyą Posłowi Polskiemu
u mnie, przybądź i ty abyś słyszał i iako prawdziwy Przyiaciel po
Koiu życzył. Odpowiedział Poseł iż chce się mnie pierwey do
tozyć, ieśli ja mu pozwolę, zkym tedy posłał do mnie, na co
zdam się zem nie mogł inaczey rozsądzić, iedno że życzę i pro
szę. Chciał tedy tego potym aby się był mogł bardzo rano ze
mną zwieść. Wymówiłem mu się tę przyczyną daiąc, iż się
obawiam żeby Turcy nie powzięli podo nas zesmy się zmowili i
by to nie było conspectum. Inne była ta przyczyna nizsząd inąd że
dno, iż do tego czasu nie nastąpiły były Poselskie wyżyły ze dwoch
przyczyn. Pierwsza iż Konkurrowali między sobą kto miał być pierw
szym Angielski z Francuskim. Druga, iż Wezyr dawał to do zrozu
mienia i iawnie, iżby się był taką wizytą urazał, a tak dla Scandalu
iakiego zaniechało się to. Francuski iednak chcąc iuż być pierwszy
posłał do mnie, iż nie będzie więcey posyłał do mnie pytaiąc się
o czas, ale kiedy Kolwiek Ja dam znać że mnie chce nawiedzić; dla
tegom tym sposobem zwłokę mu, aby Angielski pierwszey Wizyty nie
miał, którąbym mu musiał oddać. Posłał Interim Wezyr do mnie
wieczorem, abym nazaiutrz u Mechmet Diaka też posłał do mnie,

co

co i z Angielskim uczynił, chcąc mu niepotrzebnego Faworu (355
co ukazać. A iż /: powiada :/ siła Turkow będzie przy tey Audyencyi
mowi siła mowić zemną nad wolą swoię, ale zebym się iatym nieura-
zał bo to w Traktaty niepoydzie i ex Condicto to uczyni. Jakoż nazajutrz
kiedyśmy się ziechali, puściwszy mnie lewą ręką /: a ta iest u nich uczciw-
sza :/ siła impertinenter mowił powiadaiąc, ale między inszemi to była
naywiększa; iż my Woyny chcemy pełne serce mamy przeciwko wam
Mamy Woyska wielkie, ktorym wy niewytrzymacie. Powiedziałem na
to; że Szkoda mnie było tak długo bawić kiedyście tego chcieli lepiey
się było wam wczas na Woynę gotować, ieśli wy macie serca przeciwko
nam, i my tez przeciwko wam. Woysk się waszych Pan moy nieboi będzie
miał przeciwko wam P. Boga iako przeciwko Przysięzcom. Moderował
to P. Poseł Angielski; To tez między inszemi było singulare, czego się po
tym chwycili, iż z WKMcią przymierza niechcą ale z Senatem i Rzpltą, a to
dla tego, żeś WKMc będąc z pokolenia po Oycu Niemieckiego, innatq iestes
Hostilis Ottomanskiego Domu, i dla tego mało co pokoiu za WKMcią
Dom Ottomanski ma, i ieśli co było tedy poty poki Kanclerz był żyw Za-
moyski. I teraz wiedzą to dobrze iż Krol Pan twoy z przymusu od Rzecz-
pospolitey ciebie posłał, i sam ty niewiesz co się z tobą dzieie. Więc i to że
Pan Twoy wziął sobie za Małżonkę Cesarza teraznieyszego Siostrę, a nie
dał mu Papież /: iako oni zową Rym Papa :/ i należytey absoluciey, ani
mu tez Cesarz pozwolił Siostry, aż przysiągł nigdy się nie iednać z Do-
mem Ottomanskim. Dawały się na to repliki, iż to są płotki. Iż K. Jmć
Pan moy idzie z pokolenia Wielkich zacnych Krolow po Oycu, ale po Ma-
tce niemniey Krolow Panow naszych iest własny Potomek. Pokazałem
to za Rudolpha i Matyasza tak bliskich Szwagrow że z Domem
Ottomanskim niema wrodzoney nieprzyiaźni ale tak umie Woynę
iako i pokoy trzymać, kto mu przyczyny na to daie. U nas Panowie
tak się nieżenią iako u was z niewolnicami, biorą sobie rowne, a Krol
u nas rowien w zacności Cesarzowi, i ieśli to była rzecz uczciwa Cesarzo-
wi dać za Krola, takuczka była Krolowi Cesarską Siostrę wziąć iak cia-
lo bez głowy, tak Rzplta bez głowy być. Że te wymysły iego są ledaia-
kie i od nieprzyiacioł pochodzące, abo że przyczyny szuka. Upominałem
aby niebył mędrszy niewolnikiem będąc, nad wszystkie Cesarze, kto-
rych za Łaską Bożą Krol Pan moy iuż pięciu przetrwał; iako go Pan
Bog uraczył długim panowaniem, tak rozumiem i w wielkim po-
szano-

szanowaniu, między wielkiemi Królami i żeby tego nie mowił upominałem. Finaliter taka konkluzya była. Pytał mnie, cieszi ty Panie Posle nad hocimskie pakta możesz co więcey pozwolić? bo tego gdy postrzadłaś, go było? powiedziałem że nie mogę i nie uczynię. Odpowiedział iż to wszystko Wezyrowi powiem i prędko odprawi. Wspierał też nie po mału Poseł Angielski lubo na liszy kota ciągnął. Rozmierzając się z Posłem Angielskim, chciał mię prowadzić do Gospody ale ja mu tego denegowałem. Potym znowu powiedział, że na zaiutrz u mnie będzie i na tom mu mierz żeby odpowiedział. Porozumiawszy Poseł Angielski czemu mu tak nierzetelno Wizytę przyimował, posłał zaraz zamną: Skoro się myli wrócę, rzechali? do domu powiadaiąc iż iutrzeyszy dzień na wizytę pozwoli temu komubym chciał tylko, ledwo nie mianowawszy Francuskiego. Posłałem zaraz do Francuskiego iako owa była umowa ieżliby mnie nazaiutrz nie chciał nawiedzić że go czekam z radością. Nalazł iuż Francuskiego moy Sługa zaltervowanego tym, iż bym ia to z niewagi Pana onego uczynił, zem wziął Angielskiego za arbitrum, Pana tego upośledziwszy. Za czym prosił abym mu nie miał za złe, ponieważ o Panskie maeminentie idzie, które zawsze pociągaią honor i żywot Poselski. Posłałem potym się pytaiąc mu nato, et in super abundanti, posławszy obie po Ojca Jezuitę Confessora iego, upłaszałem iako się to stało, gdybym ia nie czynił censuram między Królami tak wielkiemi; Na ostatek i to mem powiedział żeby się na Angielskiego raczy ni z na mnie gniewał. Wzięcie to przy pomnieniem, kiedy Wezyr z razu na mnie o upominki następował, sam że Poseł Francuski mi radził abym czasowi folgował. Chciałem go był wziąć za Mediatora, aby się był w to wdał, lecz on nie tylko nie chciał tego, ale prosił abym mu dał pokoy gdyż iest bardzo zadłużony. Powiedziałem i to, że Wizyta nie iest z tym złączona, niechay przecie Praesenteye i honory Panow tym bem swym idą. Niechciał się dać do tego przywieść, widząc mnie ponieważ winuiąc zem mu nie dał znać o tym, gdyżby on iako i tam ten przyiachał, albo żywot położył, albo rowny honor Panu swemu uczynił; a zem tego nie powinien był uczynić, zatworzył mu to pokazał, iże dla ich pretensyi zatrudnienie em Spraw W. K. Mci. nie chciał; tak tedy to między nami stanęło. A iż Angielski począł tam tych dni odprawiać Wizyty i drudzy po nim, iako Węgierski i Hollenderski, chciał na ostatku i Francuski: bo to między sobą mają, iż

Angielski kiedy wprzod a Francuski posledz idzie, tedy na
ostatku Angielski et e converso Francuski, powiadaiąc, że na pokoy
się Stany zostaią; tylko oto trakтowal, żebym i ja po wizytach od
niego naprzod począł, ukazuiąc iż tak Cesarza Imć Posełkuzymił
że choc go pierwey nawiedzał Wenecki i Holenderski; bo nie było An-
gielskiego; a na ostatku Angielski od Francuskiego zaczął. Ale ta
tura mu była replika na to, bo sine concurrentia credunt te obie dwie
Rzplte Francuskiemu, ale jus ten było i to po czasie, bom ia zrozumiał
szy te ich bayki: tym temu zabieżał, prawdo innym Posłom non sobito;
zem dziś wziąwszy od Angielskiego Wizytę zatazem go na zaiutrz na
wiedził i tak innych. Zostaliśmy tedy tak z Francuskim, a iż on mnie
nie stał potym, ani nawiedzał, ani zegnaiąc mię ten nie przestał ze-
gnać, obawiaiąc się żeby abo nie przyiął mego, abo czego nie uczynił, bo
iest bardzo inspektywny. Z Mechmetem Dyakiem tak zaś stanęło iż mia
to być Consilium kilku, iedno przytaczywszy do Wezyra i tam prawdu
wego Pokoiu rzetelna Konkluzya. Potym we dwa dni odmieniło się
to wszystko, i obrociło się to w publiczną Radę; to iest Nuncjatury;
gdzie wchodzi Mufty Kalylasżerowie i inne Capita Militia et judicio-
rum. Nie wiem smak mi to bardzo było widząc dobrze co umieią takie po ten czas
Rady. Rzecz ten to mała słychana u Turków gdzie głowa i Pan iest in
uno esse, chyba dla iakiey znaczney większey. Postałem do Mechmet Dya
ka posłał i Posel Angielski, prosząc żeby Wezyra od tego odwodził, upewniał
że on temu zabieży, i że Konkluzya ostanie. Tam nuncjatura i Rada publiczna
i pierwsza i druga, nie rozumiem aby z tąd inąd poszła, tylko, ieśli by była
do zawarcia pokoiu, pod taką głową iako ten teraznieyszy Pan, żeby pokoy
miał być naybezpieczneyszy i Pan Ktoryby nastąpił musiałby potwierdzić
patrząc że to Consensu publico, więc Wezyrowie z osob ktorych obawia
li się tego, ieśliby zawarli zemną pokoy, a Kozacy potym nastąpili obawić
się im było, żeby ich była Militia nie karała, czemu mnie wypuścili, ale
tey pierwszey, nie była insza przyczyna iedno ta. Miał zły ani musz
Wezyr przeciwko mnie i chciał koniecznie zamysły swoie dokonać, po-
mimo innych iakich na nas Woyne per necessitatem. Mechmet Dziak spo
dziewał się też, tey wojny być Hetmanem iako i Kinderbasza, cokę pokoy
zato potym z mowy iego w Radzie. I Wezyr manifestuiąc, bo to traktuiąc
zemną posłał do Hantymira, aby nie zaniechywał Państw W.K.Mci: infesto
wać. Ten numer po wszystkim mieście był; bom go za ter nie zaniechywał
wzięła.

wszelakim sposobem przez Turcich wzdr. Sawrać. / Że Wezyr dla tego Woyny chce zeby Janczary wywalkł z Konstantynopola. Więc i to iż wielki dishonor Ottomanski, że tak złe Posły trakturią, i że tam rozumu niema odprawować taką rzecz wielką, ponieważ iż tak lichemu Cesarzowi, i to byle iuż słyszeć, i ałoż to miało iuż być że mnie mieli Janczarowie i Szpahowie przyiść, pytać, ieśli co Ja nad dawne Pakta pretenduię, i ieśli chcę wyny, i dla czego tak niemychło iadę? Nawiązuiąc się tedy tego, a chcąc Swym zamysłom Koniec uczynić chciał, aby to z nich samych, nie z niego poszło, i ówszem ze to inviter czyni. Czego był i dokazał we Wtorek przez tą Nuż zagrawą, która była, we Czwartek posłał posłał po mnie abym przyiechał, był ten tam et doli fabricator Achmet Dziak, powiedział mi po Ki'ty Panie Posle nie pojedziesz i nasz ter Poset wtąż nie będzie, iedno wszystkie złe między Nami działo, a tak zła droga niemychło byś przyiechał, wyprawuy zaraz wozy, sam się konno bierz, żebyś za Tydzień wyiechał. Ieśli rozumieszz za to czynieny na iakie oszukanie i na zatrzymanie. Iakie iest Bog iedeń, iedna Wiara Machometańska, iedeń Cesarz Słowa Panskiego i Za Wezyr iego. Tedyć na to przysięgam ze w Niedzielę będziesz Skałę całował, a w Poniedziałek wyjedziesz, a co Kolureck ci winno w Skarbie tedyć wszystko wroczę; a iuż było winno do 30000/ day znać Panu swemu i wszystkiey Rzpltey iż pewny pokoy masz, i te słowa moie naymocz, a bądź wesoł, spij dobrze, iuż ter Koniec twoim Kłopotom, Tuszą rany się nieboy, nie po Polsku to co ja rzekę, musi to być chcę Ja abyś mnie długo wspomniał Synym ja Swoie Krolami porobił. Kiedy iuż tak po mieście pochodzo / słuchom ja co innego usłyszał / weseli li nim de fuit sobie i iuż Aspektuv na mnie następował i chciał Koniecznie pieniędzy Swoich 10000 czywał się z tym że nie przyidzie mi inaczey iedno to Janczarom oddać. Zachodziły i od Wezyra głosy iż to trzeba zapłacić, bo to iest Skarb Cesarski, gdzie się iuż otym dowiedział Cesarz umkinąć trudno. Sam go przyiechał blandze zbywał i Zwłaczał do Konklawyey. Dzień podobne był przed tym u Wezyra w nocy praktykował i o tey Radzie która się stała i o tow, by mnie zatrzymano. Impatiens tey praudiś na zajutrz dał się przed kilka słyszeć, iż się zatoży o wielką rzecz że nie tak prędko i iako sobie Poset u, prządł i obrazy etc się z nim będzie działo. Właśnie też wże Traktaty me, że iuż Wezyr będąc ugruntowany, zniewszy Daud Baszę, chciał i tego Huseyma ułowić przez Achmet Dziaka dając mu które Kolureck Bezpieczeństwo nayprędzey, tylko żeby z Skiasta ustąpił. Ale ten uciekał

od tych

od tych Traktatow i mowił żeby mu dał pokoy i ako mirato i że
by mu dopuścił wtey nędzy swey spokoynie żyć, a sam się ten to tam, to sam
błąkał po nieznaynych domach. Inszem stuseim rzucaiąc to tam, to
sam Cdia f. Ktorych było pełno: z tąd że chleb był mały, czego on był przy-
czyną. Iwor Zboża przedaiąc w Azyi tumultu, w Konstantynopolu samym
zabiiania. Więc że się wszyscy Posłowie zgromadzili. Ktorych nie odprawuie,
niewiedzą czy woyna czy pokoy ma być mianowicie z Polską, na obie rzeczy
się gotuiąc. Chęgal też Tawrow i w Pałacu. I nadewszystko zdobywa
się na pieniądze uczciey niż na 200000 Talarow interesedicio suo i między
Cody Janczarskie rozdzielił. Dowiedział się Weryt i postał w Rick tapać
te pieniądze, ale iuż było po dziale. Radzili mu iego przyiaciele i ten Rech-
met Bial aby nuszył swoich nieprzyiaciol, i nie dał się tychać nieprzyiacielo-
wi. Nastąpiły i prognostyki Matematykow: Wieszczow, że miał być We-
ryt odmieniony, a nie iest to tam nes pani momenti, podobna właśnie
onym też czasom Rzymskim, gdzie gęsto od ich prognestykow Cedycye
się zaczynały. Narod Turecki sam przez obnosi nowin i do nich się przych-
la, bo i w Pałacu dwie Żydowice ustawicznie we Zwierciadło patrzą. Z
twierdzili też to sobie, trafiwszy siła razow, a mianowicie Czyody yaz Cesa-
nowa do Polski; i potym iego śmierć. Jnnie samemu, lubom się i ia oto nie
pytał; iedna znich powiedziała, iż za sześnaście Niedziel ztąd nieprzyia-
dę, że będę miał wielkie frasunki i niebezpieczeństwa, i że mnie ten Weryt
nie odpuści, ale inszy; Niewiemu dzień przed tym nim go do Więzie-
nia wzięto, uczynione przepowiedziały, i o tym inszych rzeczy. Kiedy ten
dzień Nuszarowany przyszedł, zjechali się wszyscy co naleteli i wielka
tego gromada. Samke pohukowali że im trzeba woyny, ale z kim? o tym
trzeba mowić. Ukazowali comodita też do Polski, ofiarowania się część
dow i przygotowania się iuż do Ukrainy. Jnato nacierał Rechmet Bial
czytał iednak i Pakta i moie postulata. Hali Basza, Nuftyi sam radzi,
li, aby z Polaki pokoy zawarty, ukazuiąc nasze dawne przyiazni, słabość
krolią, iż ztąd ich zginienie przyszło. Solimanowe słowa przypomina,
li, iż wolą mieć przyiacioły Polaki niż Hołdowniki: Weryt sam wosta-
tku powiedział iż godzi się pokoy uczynić, potym kiedy iuż według zwy-
czaiu mieli Hodliwe mowić, ieden Sypahi buntownik nayprzeniey-
szy przyszedł do tey Rady i rzekł: Radzicie o Pokoiu i Woynie, a nas nie
pytacie, co nam krew nasze przyidzie; Imieniem i a wszystkich Sypahow

do was

do was mowię. Co macie wy za bespieczenstwo tego że nam Krol Polski dotrzyma Pokoiu iże Kozacy tego Roku nie będą? A za wy nie wiecie że Krol Polski niechciał tu tego Posła posłac, aż go Panowie przymusili? Wiecie iż on Cesarzowi przysiągł przeciwko nam woiować; Coż? wy rozumiecie że to co z Posłem postanowicie będzie trzymał? Jesli na słowa tego Gaura wiarę dajecie, iest Człowiek przewrotny, chytry, na Szpiegi posłany, chcecie go na swoię głowę wypuścić, więc tu wszystkie Sprawy nasze i zamieszania przeszpiegował wszystkie mieysca, pod iego mocą, a Brata iego na więcey Kozakow. Lepiey go zatrzymaycie, niechay Czeladz od siebie odeszle, żeby Speza iaka niebyła. Poszlicie wy do Polski i on niech poszle iesli że Krol te Kondycye przyimie, niech się Panowie nan zapiszą, a iesli postanowią dobrze że i Kozacy nie będą, puścicie go wtenczas, wszak to niewiele Czasu będzie trzeba. Zdumieli się wszyscy i Wezyr rzekł barzo dobrze, ci też drudzy plecami ścisnąwszy poszli z Rady. A ztąd się to tym barziey znaczy, iż była res praemedita kilka dni przed tym. Kiedy się moy Draguman u Pod Skarbiego upominał Pieniędzy a Pod Skarbi Wezyrowi mowił, powiedział mu: Nie frasuy się, nie dasz nic, a potym mu mało będziesz dawał. Posłał tedy z tey Rady Agę iednego do mnie, ktorego chciał do Polski posłać abym się nie frasował, że inaczey ta iego obietnica padła niż on sam chciał, a że to będzie z dobrym moim i Rzpltey, żebym do Krola Pana swego posłał pokoiem upewniaiąc, a sam abym się nie frasował. Powiedziałem na to, żem się nigdy nie spodziewał, aby był taki Krzywo przysięzca Wezyr, że do Pana mego nie poszle z tymi słowy iako on chce, tylko dam znać co się stało, a Pan moy będzie wiedział co z tym rzec. Mną iednym Polska nie zginie, dla Pana moiego i Oyczyzny z nie, nie to, ale wszystkie męki słodkie mi są i będą. Ja zdawam Poselstwo z siebie, zostanę tu iako Więzień, pokoiem ja więcey upewnić niemogę, w moiey osobie wszyscy Narodowie obaczą wiarę i postępek ich. A Pan moy Pana Boga wziąwszy na pomoc, ktoremu oni przysięgi nie dotrzymali, nie zaniecha się Krzywdy moiey mścić, maiąc nadzieję w P.ᵐ Bogu że doczekam tu Woysk P.ᵃ mego, niechay sobie czyni co chce by mnie miał i zjeść. Pytał mnie potym Aga, iezli on może do Polski iechać; powiedziałem: żeć wolno z swym żywotem co chcesz uczynić. Posłałem do Posłow Chrześcianskich opowiadaiąc, iako Jus Gentium violuią, aby i oni w Osobie mey authoritatem Panow swych patrzali

trali. Posłałem do Francuskiego iż teraz czas iest authoritatem Pana swego pokazać, Angielski, Wenecki i Hollenderski przecie ią oraz patrząc na moy exitus i J. K. Mci Polskiego na ten czas zmianę wagę. Francuski powiedział iż się iuż o co nie ma o dawiać. Ostatnie mere było exequium które gotował na Sobotę Exklwacyą, tak do Dywanow, iako do inszych Panow Duchownych i Swieckich, w których chem pokazował wszystek Dukt poselstwa mego, Wezyrowe zamysły, Violationem Iuris gentium i pomoc Ottomańskiemu Domowi, prosiłem aby mi publiczny dwan dali, na którym wiele się dostatecznie Pana mego przyiaźń, Wezyrowego upomnu nie chcą nie cierpią. Mogło by też łatwie periculum przyść od Wezyra ostatnie na którym się ia iuż był puścił. W piątek w wieczor kiedy był rano u Matki Cesarskiey postrachawszy się tych takiey Huseinowych odmian wielką łaskę i uspokoienie z kaftanem, powziadaiąc iż miała inszy umysł mieć się nikogo niebać iedno niech będzie ureiny. Tak przyiechawszy do Domu, a ieden zostawszy nadzieię po Materacach się walał. Drugiego mego pytał, iesli się gniewam, iesli postanemu żadnie, i ieslim Huseyna widział? Wnet był u mnie ieden, który mi powiedział że pewnie odmiana Wezyra w Sobotę będzie na tego Huseyna, którego ia przez pewnych moich przyiaciół szukał, alem go nie nalazł. Rano tedy w Sobotę bardzo mere. Solito przyiechał na Dywan, tam zaraz Janczarowie nogami Czerbę potłukli, poczęli wołać iż Wezyra tego nie chcemy. Wyszła od Cesarza Kartka do Wezyra, aby oddał to co zawsze na Szyi nosił. Ten on z wielkim strachem i z zmienieniem twarzy oddał, przyszła Kartka z pieczęcią, daiąc ią staremu Baszy Kapitanowi, który się wymowił iż temu nie wydoła Szyią woli położyć. Znowu takież rozkazanie przyszło do Mechmet Baszy człeka dziwnie głupiego, ten wstał wymowił się. Wiedzieli dobrze że Militia była pieniędzmi corrupta nie uciszyli się byli i dla tego znowu za pieczęć wrocila się do Cesarza. Kazano pytać kogo by chciel. Wezyrem mieć? Pierwszy Kanqrida uczes poczęty crumpere Mare, Huseyn, a potym a pertius. Kogo ten i Pałac niebardzo chciał. Wyszedł zaraz Mayszałek, to iest Kapidzilar Kiaiasy: bo ten pieczęć odnosi i uciekał, tam gdzie o nim wiedział: daią mu zaraz w rękę Tysiąc Czerwonych. Ale ten mu więcey dał. Zastał go gotowego iuż w Zaworu Wezyrskim i z Koniem ubranym. Mulki tudzież potym przybiegła którym gremiadze sypał, i ci go do prowadzili. Na Dywanie za

Sadł

siadł mieysce Turze, a Turdziego nie zastał, bo był do Komory wszedł gdzie się przyspiesznie po Nakrzesiwie umywania, posłał pan honorowego mieysca siodła siebie i do stołu posadził bo zaraz iedli, rzekłszy mu. Jem ja nie tak ety i ak ty co mi nie dopuścił w Konstantynopolu mieszkać. Bog inaczey uczynił i ta iest historya zrzucenia z Wezyrstwa przeklętego Turdziego, ktora Kroniczyć i to mi się godzi przypomnieć. Na dzien nowego Lata, Zakonnik, muy kapelan posredł do Salaty, do Turreche Shnichow Sw Franciszka i tam wybrał, iako maią zwyczay Karthę, sobie Kton by mu się Wezyty tego Roku dostał za Protektora, na morze Szczęście ten Imię wyiął Sw Michała złą Sentencyą. Wardati de poca barbarie che mondo no so pegiore. Taka ten była cena Turdzieyo i Sprawy, by go był Protektor Sw nieporaził. Inne ten za to zeby co wzięli nieomieszkali dać znac. Ale co za pozna wa moia miała być inter spem et metum? Bo ten był dał Ke rechiego nieboszczyka udawić. Jednak iż wzdy chrześcianin był, ame Sem Homo nadzieje przybywało. Aczem na tę Kreacyą Wezyra trafił, godzi mi się kilku nastu słow wspomnieć co za Ceremonie z Cesarzem się dzieią? Pierwszego dnia nie idzie do Cesarza aż na zaiutrz, gdzie nan Szatę cudną włoża pierwey niż wnijdzie a poprzednie tę ktora z grzbietu Cesarskiego schodzi. Wezy wita Cesarza wteyże Izbie gdzie i Postawę. Tam wreszcie mu się iest Ormazya abo zasłona gdzie głowy napchane Bawełną i Turze stoią tych Wezyrow Ktorych Cesarze dali za złe służby podawić: Wprzy wrzaniu daie mu Cesarz brodę Turzę w rękę, to iest znak, iakby mu honor wszystek, abyś rządził Państwem moim, a ia dla ciebie wszystko uczynię iżli będziesz dobrze służył i wiernie, moy niewolnik będziesz. Jeśli inaczey patrz na te głowy i Turze, zeby tam Turzia nie było.

Zaprowadziwszy z Dywanu Hussein Basze Wezyra był tam wielki, Wezyra nowego pozdrawiaiący ze wszyąd. Posłałem ja też swego Dragmana, ktorego wyprawiwszy kazał mu przyiść do siebie przyiąwszy Salutacyą, powiedział że Ja Sa Posła prędko wysłuchał i prędko abo na tę abo na owę stronę odprawił, z takim iednak honorem iako się godzi, by też i z Woyną iechać miał czego Ja nie życzę. Naznaczył potym wskiłkadni Audiencyą, a to dla tego iż zaraz Miasto obiezdżał. Dnia owego Chyn, kliere pobrać rozkazał, po wyższy chleb i żywności wszelakiey. Na pozdrzałku zaraz weszła swoiego posłał dwu Sechmet Diaka, pytaiąc po cobym się tu nie szore bawił, bo iesli tam ten Wezyr nie miał swego rozumu, on iego nie potrzebuie, a tak żeby za 24 godzin wyiechał i nie oglądaiąc się iechał

do

do swego Domu, i naczy że mu włozy powroz na szyię, a żeby się w
żadną rzecz w szczebiać nie śmiał. Zgent Siedmiogrodzki iż wiedział
gdzie się on obraca: bo Bracią się rozumią z Wurdą Panem swego: ieszcze w
nocz nim go Wezyrem obrał, prosił go Emirem swoim o Inę Bo Het
mana Bo Koniecpolskiego i dawał mu za niego 30000 czerw: złotych,
prowadział mu to, że ieżeli będę Wezyrem tedy go dam. Ale sitato obie
cuiesz 30000 czerw: Bo: daymi 30000 Cinych Talarow. Iż bym bardzo zubo
żony Każdy mu się ak Komodował na przyimowaniu, bo i swego Domu na
wet niemiał, i on się też sam przymawiał. Także do mnie przysłał abym
mu Sobok Sobyli przedał albo darował, którego nie może dostać dla zupeł
nej Suki. Bedział się także gdzie żołnierzom Która przypadła między albo
we trzy Miesiące iedna po drugiey idzie. I ieszcze niż Chan Talarow się
rozeszło. Oprocz tego wielkie donatywa które dawał, bo na pierwszym ar
tanin między Janczarskie Rotmistrze więcey niż dwieście Kastanow zło
towych się rozeszło. Żadne prowadzenie w procesyi do Kościoła nie było
żeby 15000 albo 20000 Janczarom niedarował, przeto zbierał ten na to mocno
nikogo nieżałuiąc, i to pewna że za czterdzieści albo pięć dni wziął więcey
niżeli 200000 Talarow, oprocz wszelkiego ochędostwa. Dawał mu dosyć
z ochoty patrzać na iego słowność i Cnoty Mayestatem i Authoritatem Bo
zyrow wwiodł zaraz do swego Saraiu, tak iż żaden by nayznacznieyszy
wnijść nie mogł aż Kazanow. Wszyscy swoim strojem i ochędostwem cum dum
mo Silentio przed iego pokoiem i przed nim samym stali. On sam u Dywa
nu swego: Ktory po obiedzie zawsze bywał tak ornatę i ako na Cesarskim
Dywanie, co drudzy contemnebant. Comiter wiednak Każdego traktował
i nie częstki na Audyencye, a nie długo się we wszystkim stoury i dyskursy
mi bawiąc, naturali iudicio prętko rzeczy pornawał i rozsądzał, z Kąd też to
miał że się go bali i wierzyli: A iż się prawie nikogo nie radził: albo nie
dawno morbus się ten zaczął: zaraz mu się poczęty iu Starszych Inwidzie
rodzić. Kiedy przyszedł Czas mowy, Audyencyi przyiechałem do niego, wy
słał przeciwko mnie Kiahaią: wielki to iest honor: wyszedł sam do drugiey
Izby i obiąwszy mnie przyiął. Tamże kiedym to powtorzył com miał od
Wł Mci do Turdziego, a chęć i przyiazn Ktorą Wł Mć Cesarowi Panu swego opo
wiedział reprezentował, Nayuprzeymiey Wł Mci wspominał powiadaiąc, iż w Stam
bule będąc miewał Listy od Wł Mci i od nieboszczyka Bo Kanclerza Zołkiew
skiego, o Ktorym się pytał iesli żyw: tak oni nie dbali się Ludzie ich nie wier
nach: Kiedym powiedział że umarł, przypomniał sobie że od Chinezbasze, Kto
rego źle bardzo potym wspominał, powiadaiąc iż ten nieczysta przeklęty był

poeta

3(Ct) poczałkiem tego rozrzrzenia. Sam perwiada magnat tego i od mey
nastu lat starał się, abym zokoy z Królem twoim postanowił, zawszem wam
był przyiacielem, boście ludzie dobrzy i szczerzy, i kiedybym tu był w konstanty
nopolu, nie ze dał by był Cesman na te Węgry. Przed tym i ałeś Rokiem nim
mnie do Sherify odesłał, mowił zemną około tego, powiedziałem mu że Im
nic nie uczynisz, nie kuś się; dzierż się przykładow. Woich, a mianowicie Co
limana, który z namowy innych K.K. Chrześciańskich, nie chciał przeciw Polaki
wyjeżdżać, powiadaiąc: iż wroki ich przyiaciely mieć niż Hołdowniki, a tak ich
też sam Bog strzeże. Ukazowałem mu żeby nieurzekł wskorał, choćby Polskę przy
iął, bo puszki by pobrał, oni się też nie dadzą aż po marszy. Chcesz dla pusteck
wojnież, masz ich tak wiele w Azyey w Europie, lepiey ie sobie ćsadzić i tomu
powiadał: powiedział pod przysięgą: że iest Polacy, swoim Taborem przyiadą
tylko dwie Royska na nich mało, i lepiey ich mieć przyiaciely, ustrzymuszy Ta
tary, bo twoia przyczyną nie oni. Potym po długich rozmowach patrząc na mnie
łzami się zalał, i mowił. Nieboże Pana Posła wiele cierpiałes siła, i Ja też zeyze for
tuny, a wiem też i dla mnie niewinnie cierpiał: Co ia tobie nagrodzę, i niech
by był Koniec kiedy by Pan Bog tego psa nie zrzucił. Chowy na cię Cesarska
gotowała. Rozumiał ten pies iż z tobą wiadym wszystką Polskę zuy cięzyć, nie
patrząc na to żeby nayznacznieyszy Stowarzyszenie wiadem. A co B. Bog. co
krawa wszystkie co zwyczaiu Ottomanskie czynić każą z Posłami niepamię
tasz. Ale też zato, to żelazo co na cię gotował na niego czyi będzie. A ty się
ciesz na mnie gotowie mieysz pokoy i żywot i zdrowie twoie, kupuy konie
bronie iakie chcesz i ile chcesz, idź sobie wszędy nie pytaiąc mnie, lepiey że
Pan mey i to Państwo, będą miały przyiaciół z Państwa waszego niż nieprzy
iaciół. Więcey wy nam pozytku czynicie w przyiaźni bogacąc Mytami Że,
wrogami ziemie Pana mowiego, kiedy Kesarek żywnie chcesz, do mnie przyiedź
nie pytaiąc się nikogo do mego Państwa wnidź. Cieszę podobna przyiaciela,
ni dla przyiaciela uczynię wszystko, uczynię dla ciebie, tak się me serce rozmie
wało ciebie. Długo mnie nie puszczał, ale potym kawtan nam nie uleżą wszy
pięknu do domu puścił. Na samym odiechaniu po wielkich obłapieniach
prosiłem go o Węgrzynę, powiedział, żebyś był wczas oto mowił wszystkie by
miał, ale Węgierskiego Króla: bo go on tak zowie: Brata mego Posł upro
sił tego starszego Beia i mami zań dać 30000 Tatarow, tych drugich dam
ci zasłużoną Cenę. Dał ci bym ich darmo, ale iż się to głosiło że i pieniądze
zyr wziął i do Skarbu zań nie dać trzeba, pod przysięgą to powiadam że i to
złączywszy i nad to przyłączywszy powiem żołnierzom zem tak wiele za Węgrzy
zną wziął. Bo teraz widzisz P. Posle iaki czas trudny. Trudno i wierzyć do
brze

brze choć kto chce. Jam iest człowiek słowny niemogę odmienić słowa.
choćbym ci życzył tego Beja. Trudno było co mowić ile zrazu niewiedząc o
nim inaczey ieno że popędliwy. Kiedym przyiechał do Gospody zastałem Węgrow
ktorzy mi powiadali iż iuż Pana Hetmana eliberowali za 30000 Talarow. Po-
wiedziało się im zem to słyszał od Wezyra i życzę aby go aby go okupili. Kiedy
przyszło do pieniędzy, tych niebyło, a Wezyr się zaraz nazajutrz pieniędzy u-
pominał. Trudna to rzecz na mnie była barzo, bo pod wielkim strachem te pie-
niądze ktore były i moie i JKMci trzeciego dnia liczyć się Pod Skarbiemu iego
poczęły /: a miał ten Wezyr zwyczay taki że się niekrył z tym braniem iako pierw-
szy :/ Kazał memu był Dragmanowi iakoś rano być u siebie Wezyr. A iż Poseł
Węgierski zawoławszy mego Dragmana frasował się barzo, iż u mnie Pienię-
dze liczyli nie u niego, tym się swarzeniem zabawił, gdy przyiechał do Wezy-
ra łaiał go że się długo bawił. Powiedział mu przyczyny. Pytał ieśli Pan
pieniądze daie, czy ten Poseł? Powiedział, iże ja wszystkie a wszystkie, i dla
tego staram się, gdyż tak długo mieszkaiąc a nic abo barzo co mało z Skar-
bu biorąc strawiłem ie. Zawołał zaraz Tłumacza Węgierskiego począł go ła-
iać że się z nim tak zdradzieckie obchodzi iże tym Targiem Posła Polskiego
do szkody przywodzi, a Ja więcey iednego Polaka Cnotę ważę niżeli was, wię-
cey tego Posła niż Waszego Krola i niż Węgierską Ziemię, choćeliście za cudze
pieniądze Panu swemu Sławę ziednać. Rzekł Dragmanowi memu.
Niechay mi Poseł da pięć Sorokow Soboli przednich, a pięć podleyszych Kiha-
iowi memu, tedy ia i tego Beja iemu dam, a pieniądze żeby zaraz gotował; Tak
się ta Audyencya odprawiła. Interim Weweli też sobie rzeczy ładował, o kto-
rym tak mi Wezyr powiedział. Wiem ja /: powiada :/ Pa Posle że każdy Grek
iest Kłamca i nic dobrego, i ten Weweli taki iest, ieśli go będziesz zalecał, będę
ia dla niego czynił co każesz, będę słuchał słow twoich z ust twoich. Rozgnie-
wał się był Wezyr na Pod Skarbiego, zaczym i Weweli był struchlał, ale go
przeiednał stem tysięcy Talarow, i tak był Weweli znowu czył. Insynuował
się upominkami, temu i Kichaiego. Widząc taką łaskę Wezyrowe posłałem
do niego wypisawszy wszystek Statum rzeczy Wewelego, i czego u mnie się u-
pominał; Wysłuchawszy tego wszystkiego powiedział; Jeśli Poseł ma roz-
kazanie Pana swego płacić to i ieśli ma pieniądze. Odpowiedział że nie
mam ani rozkazania, ani pieniędzy. Kiedy tak iest ia /: powiada :/ Posła
hamować niemogę bom ja nie Giurdzi, a ten też niecnota wiem iako radził
Wezyrowi przeszłemu na wszystko złe przeciwko Posłowi, i wmieszał się
ten co Ikry przedawał między tak wielkie dwie Monarchie. Uczynię co będę
mogł

mogł dla Pana Posła. Tamże się zaraz Targ stał, o Pana Złotnickiego i o Pana Tarendarzbacha na 14000 Talarow Lewkuryych okrom inszych honorania. A zatym Cyrograph Wewelego &c. się dał na osobney Karcie W:M:. masz. Interim Wewel nieuredzaje nic otym, a niechcąc ich deffe, przyszedł do Weryrawa, który, ijnoured dział mu, iz ma zpim pilne rzeczy mowić. A naprzod mosi oto, aby go sobie uriął za nieuotmika, i zeby miał go wtey Liczbie, a on mu to pokaże iz za trzy dni może mieć 300000 Talarow. Rzekł mu Weryr, tego mi potrzeba, bom barze tego potrzebuien mey miły. Sługo dobry, powiadaje. Najprzod od tego zacząć: Proszę cię abyś mi Sprawiedliwość uczynił z Posła Polskiego który własną moią pracą i kosztem 30000 Talarow którem iuż ku wydał, 32000 które zostaią niechce mi oddać. A ia tobie z tych 20000 Talarow iako Matka dziecięciu swemu mleko, tak ja daię. Weryn Hospodarow dwoch Wołoskiego i Multanskiego na mnie negotiacyą, a kazdy z nich dać po 100000 Talarow, a ieśli Sługa twoy i Nieuolnik może być między tymi bez prawnie uczynić. Taki respons odniosł. Tyjsie chcesz abym z Posła tobie Sprawiedliwość uczynił, albo niewiesz że Posłowie osobę Królewską na sobie noszą: a długo będziesz tych Polakow tak oszukiwał: Wiedzcie go zaraz do Więzienia, gdzie zwykliwie sadzaią: to mieysce zowią Babasefer. I bytem potym na Weryrskiey Audyencyi, gdziemi otym wszystkim powiedział, i to obiecał iż Rekognicye będę miał, iednoch cze Wewelego Kijmi wybić i gmysłować. Ujmowiłem go ia ledwie, potym wyszedłszy znowu uchrzęst, i musiało mnie to mieysce tysiąca Talarow kosztować. Ale i on się ten nieucieszył tym, ze mi we wszystkim gdzie mogł przeszkadzał, ina wszelakie nieboszczenstwa naraził, bo został iako pies iaki kryiąc i tulaiąc się, a Weryr obiedwie mi Rekognicye oddał: Po tych Sprawach naznaczył mi Audyencyą w Wieczor, i prosił abym przyniósł Pakta z sobą dawnieysze i teraznieysze mniey iednak o te Chocimskie dbaiąc, bo to wspominał, kiedy te i inne sze poginęły niejuż by przyiaźń zginęła i pokoy. Którego trzeba z obu stron. Solimanowe tam Pakta czytano, pokazowałem ieszcze od Bayazetta stare dawne Listy, gesto mu się łzy puszczały kiedy te Listy tam tych Cesarzow czytano. Daley mało co potrzebował Pisma innszego. Prosił abym mu pouerzył Solimanowych Pakt i Bayazettowego Paszyportu zeby ie Cesarzowi pokazał, u którego na zajutrz miał być. Drugiego Dnia uwiał Tłumaczowi pisma, i Bayazettow Paszport u nich się zawieruszył: powiedziawszy mu iż Cesarz ukontentował się barzo i wszystcy inszi, ize pokoy zachować kazał. Bez tłuszczenia iednak i to iest Rady pospolity

ley: być to niemogło. Lecz potym uprzeamiał że nie tak Mussa
rzecz miała być iak za pierwszego, ale iako potrzeba było i iako
on. sam chciał. Naznaczony mi był dzień Worklowy po obiedzie
na który rozkazał, ibym przyiechał iako nayostrożniey i iako
nay dostatniey: iakoż się tak uczyniło: Pełno było ludzi u niego ca-
rayu, we Cali wreszcie on we Srodku, po iednev stronie Mufti i inni
Duchowni i prawni Ludzie, Janczarskiá między niemi, po prawey
stronie Wezyrowie, Spahowscy Baszkowie i Kapidzi Turowie i in-
si zacni Ludzie do kilku dziesiąt Osob. Wszim sposobem pięknie ubra-
ni i w swoich Strojach. Wprowadzono mnie porządkiem pięknym
na Sali Audiencyonalney, gdzie Urzędowskiego iako Marszałka i Dra-
gmana zemna puszczono. Skorom przyszedł wszyscy zaraz wstali:
Wezyr zwyczayną Salutacyą Turecką mnie przyiął i Stolek w poszre-
dku Izby kazał postawić. Mowił pierwey Dragmanowi, abym się
nie na co oglądaiąc mowił wszystko i Pakt iako nayuprzeymey: Oba
przyniosł. Tak skoro my zaczęli począł mowić: iako on bez Gracyi
zażywaią mowi: że ta Rada iest zgromadzona na to, aby się stałe
rzeczy Pokoy zawarł między Pany, i tak abym zawcześ powiedział. Ma-
Jem ja po Turecku to napisano wszystko czego mi było potrzeba. Wywo-
dząc dawne przyiaźni Przodków W. K. Mci: tudzież też i teraźnieyszego,
stwo, Ruskiego zły umysł i zuchołkę tak Kurielką. Ale to wszystko aby się
im lepiey w pamięć wbiło ina piśmie zostawiło, bo nie ląkał i tam wszy-
ścy Ludzie dowcipni kilkunastu słow; Jednak cieszyłem się z tego, iż mi
się dostało być wtey tak wysokiey Radzie: czego mi Burdzi bronił: z za-
znoście i z pozoru samego, Osobich, Waźmożność Państwa i Pana uznawa-
iąc. Po przeczytaniu tego Pisma którym się kontentowali, miałem nie
małą Torbę Pakt; tamże mi wyszyscy przed nie, powiadaiąc iż te Papiery
mowić za mnie będą, Świadectwa, wywodzić dawnieysze przyiaźni ich
ci Stanowych Panow waszych, iże nic nowego nie chcę. Na to Wezyr od
powiedział; iż to wszystko przyimuią, co odemnie iest podano, abym
Burdzi przeszły nie patrząc na powinność Turecką nad Wolą Cesarza Pańs-
Pana naszego i tey Rady zacney Bracey mocy tak Cebie iako i Sprawę
tę traktował, między pierwszymi zrzucenia go z Laski Panskiey przyczy-
nam ten był z tobą postępek. A teraz ta wszystka Rada zacna, ze
mną posłu: podnioslą się sam i wszyscy za nimi: prosimy cię abyś
tego nie brał przed się ani w Sercu żadnym miał, i Krolowi Panu swemu
nie powiedział tego, gdyż się to bez Woli naszey stało, i on za to uczuje.

Prokt

Rzekł potym zeby Pakta Solimanowe czytano, i tak w Karelen począł czytać, z wielkim pozdziwieniem wszystkich, bo ani mało co Koło tego się rozumieią, potym czytano Hetmanskie a na ostatek Krocimskie. po przeczytaniu. po przeczytaniu znowu prosił, aby Crol Jmć drugiego był wrazmiętaniu. Obrociwszy się do swey Rady, rzekł: Słyszeliście P.P. Bracia co P. Poset mowił? chcecie i każecie zeby Pokoy z Krolem Polskim był zawarty? Wszyscy rzekli: że życzemy i chcemy. Potym do mnie się obrociwszy P. Posle mam ia wyprawić przeciwko Kozakom Armatę, czy nie? Powiedziałem ieśli będziesz Tatary trzymał, nie trzeba będzie Armaty przeciwko Kozakom wyprawować. Tam wyprawał się trochę Radziwił Basza Chwageńter Cesarski; który na czarne Morze chodził, na ten czas wielki nie przyiaciel moy i tego pokoiu, mowiąc: iż to nie pewny pokoy. Odpowiedział Wezyr, myśmy za przyczyną wren wszystkich nie oni, którzy zawsze przyiaźni nam dotrzymali; a myśmy Tatary nasyłali, po zmarłym się Osman na nich powrot, któremu ia to powiedział, iż ich nie zwoiuie. A cz. powiada: Jakoż ty chcesz zeby oni opuściwszy ręce siedzieli, kiedy ich Tatarowie będą wojować? Umilkli nato. On do mnie rzekł; P. Posle ieśli Krocy na Morze przyidą Pokoy zwam być niemoże, ieśli ter Tatarowie będą chodzić do was stuszną będziecie mieli przyczynę do nas nie chęci. Potym rzekł: trebaby ten Artykuł odmaynić być Przyiacielem Przyiacielowi, Nieprzyiacielem Nieprzyiacielowi. To nie dla tego abyśmy się mieli dzwierzeć tych Słow, iż Krol Jmć iest Szwagrem Cesarzowi: ius mieli się mowić na one Turzego bayki: Jakoż trafiaią się czasu ze wasz przychodzą iako to przeciw Laborowi. I tak było wtorzyć gdzieby Bethlem Labor nastał wojne aby iego Nieprzyiacielowi nie dawać pomocy. Powiedziałem iż Krolowa między dwa Monarchy tak wielkie prywatnego Zdzka Wiedzy Radmigrodzkiego waszego Koldownika miesza. Ten Pokoy stawa wieczny nietylko między Pany, ale i między Państwy, dali bog. Na łasce Maszey należy Bethlem Laborowe Państwo, dziś może być Panem, a iutro nie. Co my możem wiedzieć, iako i iakim sercem co Kto robi. Wszak takisz był u was Zygmunt, Batory, taki Michał Wiśnia, a potym się odmienili: Ci potym Panom się do tego wiązać. Kontentowali się wszyscy takim Respondem i powiedzieli dobrze. Wtedy tak P. powiada: Napisać, tak z Wszey iako z naszey strony, że kiedy da znać Cesar Turecki Krolowi Polskiemu iż Jmieniem iego Woyną Krolewską prowadzi, niema Krol Polski dawać pomocy przeciwney stronie. Tak ter kiedy Krol Polski da znać Cesarzowi Tureckiemu nie da pomocy. Przypadłem nato i tak stanęło. Potym

rzekł

rzekł, iż się Moskwa skarży ze kozacy Dnieprowi do nich na Don idą. Powiedziałem, że to od Ladajskich ludzi Lallajska skarga. Czmy tworzą biorą Posłowie dla tych którzy ich słuchają, a dla złodziejów i Rozboyników Kazdy z nas Szable przypasuje, za Konstantynopole wyiechawszy. A iż wyznawają się że ich w Państwa Don, niechcąc w Swym Państwie tych Złodziejów kamują. Trudno też w Szerokim Państwie złodzieja przez pole idącego ustrzedz. Wzrokiem wam dać znać Rok ieszcze przed tym iż z Domu idzie kilka Czołnow do was, czemu ci przyiaciele wasi tak wielcy niechcą, wam ich? Tym się Wezyr Resjonsem i inssi kontentowali. To Wezyr do tego przyłożył, iż to prawda, a nawet iść niechciały te trzy Czołny, które my potym pojmali, powiadając iż tam mamy Posła swego: Boże uchowaj miał by on nas kto ostrzec, słusznie tedy żeby kazdy swego brzegu strzegł, ale iednak Ksiąg Polski niech im nie dopuszcza tam chodzić, i z tych których może Sprawiedliwość onemu czynić trzeba. Replikowało się znowu nato, iż Skłoć swoich gra, nie ustrzedz będzie, i pewnie następować niekaże, ież iż nie iego Państwa iest Don; ale Moskiewskie imie go ustrzedz należy. Skwurliśmy potym o Hospodarze Wołoskim i o Kantymirze. Wszystko się to za gruntownym pokojem uspokoi, i do dawnych przedkow przyidzie. Ustarał się iż Subjekta godnych na Hospodarstwo niema: Bowiemby był Petraszka dał, ocoś się i mowiło, ale iż go nie było, trudno się miał na tę Swidrią narazać: przepisał powiedział, że Posłe Polscy z takiemi Kondycyami stawa. Jeśli bez dzieci Kozaki trzymać będzie pokoy od nas, iesli my też Tatary, od Was niech będzie. Rzekł potym, iesz tak Panowie Bracia chcecie: Powiedzieli że tak. a mianowicie do Skuftego i Katylaszerow. Tak tedy iuż pokoy konkludujemy, daj Boże szczęśliwy i modlić się zato Panu Bogu będziemy. Ja piszę do Tatarow surowo rozkazuję, aby się nie ważył żaden pod Lasą lem potym pokoiu szkodzić. Ty też pisz do Krola Pana twego: i ubezpiecz czay pokoiem Wezyr wysłały powiedzieć mi kazał, nie takiem ci słowem iako Turcy obiecuię. Przyniesiono potym kasztany dwa znak wielkiej uprzeiwości. Tak z wielkim Klaniańem na wszystkie strony odiechałem do Hospody. Rozne były Voces Ludu pospolitego nim się ta Rada skończyła, aż kiedy mnie w Kawtanie obaczyli dopiero uwierzyli i Niepryiaciołom Wszystkim: i Krzyżtey serce upadło. Poradzić i na zajutrz, rozkazano z Wezyrem przyjść przyrzekł Schmiejów P.P. Więźniow do tego Czaiu, i mnie kazał przyiechać tam prywatnie. Tamże oddał mi Schmiejów których wziąwszy nakoniec z wielką radością poiechałem do Domu. Potym Radzie rozkazał Kanclerzowi abym wziąwszy Pakta dawne i teraz nowsze formował pismo. Po-

stał

3 Wstał też do mnie, abym ia dał na Piśmie iakie wziąmie[m]. Jakoż em
to uczynił i według tych Dragmanowi czytano żadney rzeczy nie odmieniwszy.
Dał i Reversał Pakt. ale po Turecku, bo oni Tłumacza żadnego nie maią. Do
Cara Perekopskiego i do inszych pogranicznych zaraz napisali. Na Niedzielę
potym Audyencyą ostatnią do Cesarza naznaczył, gdzie i Pogodę Pan Bog
był dał, porządek wielki i uszczenie wszelkie. Tam nic singulare nie było, tylko
iż o Moskwie mowił, iż. Kozaki ze to trzymaią. Lepiey żebyśmy im pobrali
i wolą nas tam widzieć niż te pługawce. Oto też mosił abym do Cesarza nic
nie mowił. Jdyżem ia [:powiada:] i sam o tobie mowił. To też w naszych rozmo-
wach było, kiedyśmy o Pakta wzmawiali; na ten czas mosiłem abyś Achmeta
i Machmeta Pakta były konfirmowane. Dobrze Pan Bóg, ale nie wspominay-
my tych tak często [:nie mieszaiąc się mowił:] Solimana wspominaymy bo ten
mądrą Brodę miał. Darował mi też trzydziestu Więźniów z Bani Cesarskiey
ale nie przyszło temu do Kilkunastu, bo się ta rzecz pomieszała i na Inwidią
Wezyrowi poszła. Przypomniał też i mosił [:com i za obiecał:] Imieniem W:
Kr. Mci:] aby tych Więźniow Którzy są u P. Koniecpolskiego wypuszczono, także
nie Których inszych. Więc i o Krawiecką wość temu Chromemu Któremu P. Ostro-
ska Lwowski pobrał pieniądze, o com miał wielki Kłopot [:czego nie wspomi-
nam:] od Lwowskiego ziem i sypiać niemógł. Także drugiemu staremu, Któremu
w Jasłowcu P.P. Turystowie wszystko zabrali. Jakoż interest to WK Mci. aby to
Nowe rapiny nie były. Jażto znieważa Majestatu WK Mci. iest i przeciwko Pa-
ktom pogrzyszonym. Cesarz kiedym iedł zegnać, Marszałek we drzwiach
samych [:co wiedzieć czy z nayrawy Wezyrowey, czyżeż tak z swego dowcipu
mia:] [:począł mi mowić: Kuż jak zdrowy. Jam odpowiedział nie zdrowy, Ko-
tym:] iągnął do Czapki, a jam mu rękę odtrącił. Panemum Cesarza zastał
inakszey postawy niż pierwey; Juz też było ciepło w Konstantynopolu; także
też wpatrzył i widział iż [:ią to mogło znaczyć dobrze. Uczyniłem wtym dosyć
affektacyey Wezyrowey zem na prośmie dał i zegnanie i dziękowania. Stanow-
ficie potym mnie do domu odprowadzono. W Poniedziałek wieczor na
Bankiet mnie zaprosił, gdzie nie był nidzie Pod Skarbi, Jan czar Aga i
Kanclerz, tam z wszelaką uczciwością i apparencyą traktowano, Muzyką
potkiowaną i błaznami iakich Cesarz używa, ale nic tak szczególnie we-
dług inszych Krajow nie było. Było do pełnocy tego; Potym Kawtany kazał
przynieść na mnie, i na Kilkanaście Czeladzi. Prosił przy tym abym Konia
przyiął za wdzięcznie, ubranego i na nim do Posposy odiechał. Były
Pakta u Kanclerza, ale iszcze nie zapieczętowane, o Którem ja powiedział
iż ja na iego Wiarę wezmę, iż tak są napisane iako obiecał i iako w
Mussawarze było. Powiedział że takie są a nie inakszey. Jam w Wtorek
wyiechał a Dragmana dla nich zostawiłem. A iż [:ią był Tłumacz do-
wie:]

wiedział z daleka, iż tam coś byli o Betleem Gaborze napisali; chcia„ (371
lem aby to było wymazano. Dawałem za to kilka set Tatarow, ale czas
nie zniosł, bo mnie ustawicznie tak od Kapitan Baszy, iako i od inszych
Chrześcian u Turkow upominano, abym iak nayprędzey wyiechał. Bo Gui„
rdza Mechmet niewczas się obaczywszy wielkiemi pieniędzmi wzmagał
i Fakcye czynił, lubo się sam skrył. Nastąpił też dysgust Szpahow
na Wezyra, iż się był barzo udał do Janczarow, co się znać po mnie po„
twierdziło, a zgoła iuż, iako zwyczay na to, ubiwszy iednego, chcieli za„
raz drugiego. Upatruiąc tedy większe z tego zamieszanie, i strzez Bo„
że, żeby się posiliła Fakcya Giurdziego wszystko by znowu wniwecz po„
szło, żadney też u tym Assekuracyey niebyło, żeby to niemiało być, i ow„
szem tego blisko było. Samem też replikować niechciał, bym tym wię„
kszego czego nie popsował; alem się iako nayprędzey za Dunay kwa„
pił. Tam nalazszy iakiegozkolwiek Czytelnika Tureckiego /: bo nie ka„
zdemu się da gryść takie Pismo wysokie :/ zarazem do Wezyra wypra„
wił z takim Listem. Wierzę temu mocno iż Wezyr o tym nic niewie że
to nie takim sposobem napisano, iakimem Ja to chciał Kancello„
wać. Trudno było i memu Dragmanowi mieć za złe kiedy czytać nie
umie. A iż Kantymir pierwszą razą się był uraził na mnie, żem do nie„
go niepostał, i tą razą takie głosy puszczał, a niebyły płonne; bo i We„
zyra dochodziły, i Szpiegiśmy mieli i wiedzieli iż myślił coś niedobrego.
A trudno było niewierzyć; bo i Subjektum po temu, i to iż wiedział pewnie
i słyszał iego Człowiek /: bo też niebarzo ten Wezyr iako impetuosy ostro„
zny :/ kiedy mowił, iż Ja tobie P.a Posłe obiecuię /: a Ja słowo trzymam :/ Iż
ani Kantymira, ani żadnego Psa Tatarskiego tam niezostawię, bo to nic
dobrego, i Kantymir tam nie długo będzie, i boday przepadła dusza
tego co radził Cesarzowi tego Lotra usadzić. Za temi tedy Konjunktu„
rami i przestrogami siłu Ludzi udawszy że iadę, prosto Wozy przed sobą
puściwszy, na Wnuszczyk prętkom bieżał. A iżem miał przy sobie dobre„
go Szpiega Czausza starego i iego Przyiaciela /: ktory gęsto namawiał mnie
na to, abym do niego Posła posłał :/ co mi się nie zdało pro dignitate
WKMci: iednak pro Tempore powiadałem że poszlę, iedno że mi
Pisarza Tureckiego trzeba i z tamtąd z zadunaju prędzey przyiedzie.
Jam też przyiechawszy za Dunay o tym niemyślił, a on też tam
był ciższy. Przyiechawszy do Radziła wiadomość mnie już pewna
zaszła iż Tatarowie w ziemi naszey byli i koło Cekory się bawili. Więc
zpustoszona Ziemia Wołozka dawno i teraz od tych Tatarow była.
Jam też nie na wielką przyiazń P.a Tomszy zarobił, tedym się chciał
puście

372) puścić na Siedmigrodzką Ziemię; dla tych przyczyn niemniej Ktoś
re się WKMć. powiedziały. A iż Bethleem Gabora niebyło na ten czas w
Siedmigrodach, a od Ludzi tych, którzy z Polskiey przyiechali te nowi-
ny były ze WKMć. Xiążęcia i pospolite nieszczęście za nieprzyiacielem mo-
im i Imkursyą Tatarow nie zaraz, iże się iuż Kozacy ku Dniestru Kupią
wymowiwszy się przez swego Bethleem Gaborowi, a niemaiąc tych No-
win za nieprzodowne, tedy iako nayprędzey mimo Stust na Wołoszą
przebrałem się do Stryia. Czaussa tego starszego dla tego właśnie po-
słał był Xiążę Węgry, aby wiedział gdy Jacie WKMć. przyimuią te
Pakta i ieśli tu niemasz zamysłow iakich iako tu udaią nieprzyia-
ciele tey Korony. Iuż się ten iako nayprędzey wracać, bo mnie Węgr
o to prosił, dla tego aby zaraz po nim nastąpił Poseł Turecki. Ta-
kszy się tego iż Tatarowie w Polszczebyli, chociażem Ia go upewniał
i na Xięcia Swoią brat, wyboczywszy do Stustu nieiechał, i iáki List do
mnie napisał podaiąc go. Takim też Ia odpisał sensu, i do Bethleem
Gabora onim, tudzież też do Węgra, aby się iáki zły rumor nie wszczął
z tego odiazdu, i to WKMć. mieć raczysz. A iżem nie bardzo dufał aby
przez iednę ręce mogły przyiść do Węgra bezpiecznie, prosiłem Jmć.
Pana Stryskiego aby dwoch Ludzi dał do Stultan w Sprawie WKMć.
pozwolił rad. I takem do Hospodara wyprawił z drugim takim Li-
stem do Węgra. Ten iest nay pocieszniejszy Koniec tey mey pracy
zem WKMć. P. M. Stłu: w dobrym Zdrowiu został; Day Boże abyś tego
Pokoiu zawartego z wielką a nieśmiertelną Sławą i w nayduższe
sze wieki z Państwy Sobie od Boga powierzonymi używał.

List od Mustaffy Cesarza Tureckiego do Króla Jmć. Zygmunta III przez tegoż Hoxia. Jmć. Pana, skiego przyniesiony, w którym się Pakta zawierają.

Za pomocą Naywyższego Boga, który iest Swięty, mocny
Wszechmogący bez początku i bez Końca ustawicznie wszystkim
władaiący i wszystko daruiący, iako tego stawienstwem. Nay św.
Machometa Wyższy trzymaiącego, iakoby Światu rozkazuiącego,
na którym się Świat wspiera z prozrodku Adamowego Rodzaiu
wybranego, którego Świat zdawna pragnął, wszystkich Posłow
Bożych Prorokow i Swiętych poprzedzaiącego w mieszkaniu
Bożym mieszkaiącego. Machmeta Posła Bożego, nad którym

mieli

niech pokoy Boży przebywa: z mnostwem cudow wielkich i
i wybranych spod robotnikow w uczciwości zawsze godnych potom-
kow Elizabetkela, Umera, Osmana i Alego, ktorym niech będzie Bog
wszystkim miłościw ieszcze z przytomnością czystych duchow
wszystkich Boga. bojących i dobrze czyniących wielkich Prorokow.

Ja, ktory iest teraz nieyszego Zasu Sułtanem Sułtanow jawny
wszystkiemu Świata Krolowy wielmoine rządzący Pan, Cień Boży, Ro-
zdawca wielu Państw, obok Swiętych Domow sługa, ktory możny
Wschodowi i Zachodowi rozkazuiący, Wielki Alexander, wielkich bar-
zo zacnych i wysokich Zamkow i Miast Pan, Czterech Krolestw i
Państw, i tego nayuczciwszego i błogosławionego mieysca Mechy, i
osurconego, abo ogniem ozdobionego a Sławą wyniesionego Miasto
Medyn, gdzie iest Wielmożność Boża, i innych na wieki błogosławio-
nych Państw Hierosolymy, Alepu i zdrowego mieysca iako Raj Da-
maszku, Egipskiey ozdoby i obfitego Misyru, i Państw zazdrości pod-
nych Iemenu i Adenu, Babilonu i Basory, gdzie iest stek mow wier-
nych i pamiątka sprawiedliwego Nusijewana, Wyspy Rhodos Rume-
lickich wszystkich Państw Tarabulizu, Siekrezuli i wszystkim Kroles-
zazdrościwego trzymania Konstantinopolskiego, i Wyspy Cypru i Mie-
sca stoczania bitwy Tunisu to iest Barbaryą, i innych wielkich Państw
Tatarskich, wielkich pod Dzierżawca Diarbekieru, Kurdystanu, i
Curystanu, Czamu, Rowanu, Daarstanu Turkistanu, białego i
czarnego Morza i wszystkiey Krecyi, Azyi i Karamanyi, Sułtańskiey
Wołoskiey, Siedmiogrodzkiey, Ukgierskiey, Boszkynskiey Ziemi, Państw
do nich należących: ktore Wielmożni Przodkowie moi, a tych Ducho-
wie Potomu niech zażywaią, mocą i dostatkiem Woysk wzięli i przy-
sobili: i innych wielu pożytecznych mieysc Pan i Cesarz na ktorego Pan-
stwo i wzrastanie wielu Panow możnych się oglądaiąc spokoynie
dza, Wielmożny Sułtan, Syn Sułtanow Sułtan, Mustafa Chan, Syn
Sułtan Mechmetow, Syn Sułtan Muradow, Syn Sułtan Selimow, Syn
Sułtan Selimonow Chanow.

Kto kolwiek ten List nasz przymierny obaczywszy czytać będzie, nie-
chay mu będzie wiadomo, że za pomocą Wielkiego Boga Pana nad Pa-
ny Władza trzymania Świata i rozkazowania mu dwiema mocy ręce

le

374 Le Krain Państw do dloni morey i Police Wielmożności Ottoman-
skiey i wyższe Panowania różnych Monarchow do własnego rozkazania
mnie potwierdzone, przysłane i podane są. Aż na ten czas Zygmunt III
Król Polski, Litewskie, Ruskie, Pruskie, Żmudzkie, Mazowieckie, Inflant-
skie i innych wielu Państw wielkie Xże, i Królestwa Szwedzkiego dzie-
dziczny Król, między wielkiemi Pany Jezusowego Zakonu naychwalebniey-
szy, między Narody Chrześciańskiemi naypotrzebniejszy, Syna
wy wszystkich. Nazarenskiego Ludzi Narodu naymawniący, i Oblubica
wielkiey cześci go anosci i uczciwosci, i Zastępow wielkich Pan własny i
Sprawiedliwości wszelkiey Stawy i dobroczynności, Ktorego Synowom niech
Bog uczyni koniec dobry.

Do Bramy Państwa wielkiego obtynuiącey, i do Wielmożnego Mieszkania
a Drzewy naszey, Ktorey teraz mocnym Cesarzem tego wieku iestem
dla odnowienia starodawney przyiazni i potwierdzenia zdawna stoiące-
go przymierza i między Narodem Chrześciańskim, Zacnego, mężnego i
rostropnego z Panow Swych Duke Zbarazkiego w Poselstwie posłał, Ktore-
go Sprawom niech Bog uczyni koniec szczęśliwy. Przez tego wyżey wspo-
mnionego Posła posłanego Listu, gdy Sens zrozumiany i wyczytany był, iż
Szczerość, miłość i powolność oznaymił i oświadczał. Przeto przeszłego
Roku zmarły Sułtan Achmeta Brata naszego Syn: bo day mieysce tego
było w Raiu: sławney pamięci Sułtan Osman Chan: Ktorego Duchowi
niech będzie Bog miłościw: Gdy na Chocimską Woyne wyszedł wyżey
wspomnionego Króla Polskiego Namiestnik i Woyska wszystkiego Ot-
toman z innemi wespod wszystkiemi będącymi Pany i Kapitanami zpo-
zwoleniem wszystkiego Woyska List żądaiący z podpisami i pieczęciami
wszystkich, napisawszy do Wielmożnego wyżey wspomnionego Sułtan
Osmana supplikowali a zobopolny pokoy prosili, a w tym Liście nazna-
czone i napisane rzeczy i Artykuły gwoli z obostronnego trzymania i u-
czynności: oznaczyli. Znowu tedy od Wielmożności: Majestatu
naszego przymiernego ten List żądaiącym wielką Laską i wrodzoną li-
tość pokazawszy, a na wyżey wspomnionego Króla Polskiego żądanie
baczenie Cesarskie maiąc, dla uspokoienia z obustron ubogich poddą-
nych. Od Roku przeprowadzenia się wielkiego Prowka: Ktorym się oba
wieki albo Światy chlubią: Śm: Achmeta Mustafy, nad Ktorym Pokoy
Boży niech będzie. 1032 Roku Mieszcząca Rebiul Acher nazwanego,

a od

A od Sw. Jezusa /: Ktorego Duch niech będzie z Bogiem :/ 1623 Latata (375
ten teraźnieyszy List przymierny i Pakta wnim będące, i napisane rzeczy
i Artykuły dla zobustronney uczciwości dałem i rozkazałem.

Aby od Krola Polskiego, od Starostow i Kapitanowiego, także o Lotrow-
stwa Kozackiego i wiego poddanstwie będących swywolnych Ludzi, Panstwom
Dzierzawom naszym, i przy granicach będącym Zamkom, Wsiom, Miaste-
czkom, Osadom i inszym wszystkim w moim rozkazaniu będącym Ziemiom
zadnym obyczaiem i sposobem zaczepania i zwady niebyło, i aby na czar-
nym Morzu Imie to. Kozak niepostało, i będzieli iaka od Lotrowstwa
Kozackiego Szkoda, Moskiewscy to Kozacy uczynili mowiąc; wymowek
aby niebyło. Kozakom Moskiewskim z Kozaki Polskiemi łączyć się i
Towarzystwo brać i iedni drugim aby pomagać mieli, zeby nie dopu-
szczono, ich zatrzymywano, a ktorzy by niebyli posłuszni zaraz aby ka-
rano. Krola Polskiego także Panstwom, Zamkom, osadom i innym mie-
scom od Wielmożności naszey, od Wezyrow, Bejow i Rządcow naszych
także od Wielmożności Woysk naszych, więc od Wołochow, Dobnicza-
now, Białogrodczanow, Takinianow, i tam nayduiących się Tata-
row Krolestwu Polskiemu Szkoda się dziać niema, inszych tez Ta-
tarow przechodow mieysc tam tych Bejowie i przełożeni przestrze-
gać maią; a iesliby w przestrzeganiu byli leniwemi i niedbałemi,
przeswiadczeni, maią być karani. A Wielmoznemu i nam posłuszne-
mu Krymskiemu Hanowi Dziambiegierowi /: Ktorego mocy niech
przybywa :/ gdy Krol Polski zwyczayne podarki rok od Roku według
czasu odsyłać będzie, a w czasiech przerzeczonego Hana Ludziom odda-
wane będą, wzwyż pomieniony tez Han według starych zwyczaiow ia-
ko nań należy przyiazni i pokoiowi uczynność czyniąc, zadnym
obyczaiem, ani sami, ani Gałga i Sułtan, ani Murzowie i insi Tataro-
wie w Krolestwie Polskim Szkody zadney czynić niemaią, i owszem gdy-
by potrzeba była, a byłby z tamtey strony wezwany Woyskiem ratować
ma. Jesliby tez Wielmożności naszey Woyna się otworzyła, a przerze-
czonemu Hanowi, Gałdze i Sołtanowi z Woyski Tatarskiemi iść by
przyszło, Krolestwa Polskiego się tykać i wnie zachodzić niemaią,
ale, z dawne zwykłe im przechody przechodzić maią. Tatarowie
tez w Wołoszech mieszkać niemaią, a potym iuz teraźnieyszym Li-
ście przymierzonym lub z Wołochow, lub z Tatarow kto iesliby do Kro-
lestwa

Olsiwa Polskiego wpadszy, z Kozą iaką uczynił i Więźniow
nabrał w Państwie Wielmożności naszey niemaią być przedani, ieśli
by na Którego z Krolow Chrześciańskich, albo choć z innych Woyne pod
nioższy Sam osobą swą albo z Hetmanem naszym Woysko posłać mu
dało się. Więc Siedmiogrodzkiego, Wołoskiego i Multańskiego Woie-
dow także posłać bysię zdało i potrzeba było, za oznaymieniem przez
isł nasz Cesarski dla ułożenia powolności i szczerości Krol Polski Woy-
skiem Skarby i Pieniędzmi nayprzyiacielowi naszemu pomocy dodawać
niema. Jeśliby też od nieprzyiaciela naszego Kto Kolwiek dla zbieraniа
i zgromadzenia za pieniędze Ludzi się poiawił ma temu zabieżeć. A
z Kapitanow z Wodzow i z innych zachoty swey do nieprzyiaciela naszego
na pomoc usiłuiących żadnego wypuszczać niema. A zwłaszcza iż na ten
czas Siedmiogrodzki Książe Bethlem Gabor, między Jeruszowey Wiary na
stanowieniu Pan i wyborny iest tego Sprawy niech niemaią kiedyć dobry i
przestawney Porty naszey iest wiernym i zasłużonym sługą i nieprzyiacielem
a Państwo Siedmiogrodzkie z Przodkow naszych sławnych i zacnych, iest
własnym dziedzicznym Państwem Wielmożności naszey. Z Pomienionym
tedy szczerą przyiaźń maiąc, ieśliby nań nieprzyiaciel z Kąd się pokazał
ani iawnie, ani taiemnie z Polskiey pomocy dodawać niemaią. Ferlibyto
Siedmiogrodzkiey, Wołoskiey i Multańskiey Ziemie, lub z Panow, lub in-
szych Kto wyrządziwszy co Kolwiek do Polskiey uciekł, takich przy-
mowac niemaią, ieszcze zobopolnemu pokoiowi uczciwość czyniąc
związanego do Porty odesłać maią. Takim sposobem Przyiaciełowi
Przyiacielem, a nieprzyiaciełowi Nieprzyiacielem być maią, a dla po-
mnożenia większey przyiaźni z obu stron proszeni iesteśmy aby po-
dani Krolestwa Polskiego i Obywatele Polscy Dniestrem do Białe-
grodzkiego Portu Towary wożąc i rozszerzaiąc, przedawali i kupowa-
li, Którzy tedy dla Kupiectwa takich rzeczy Kupieckich gdzimaiąc przez
niemia im nikt szkodzić. Ktoby podawane Wołoscy według dawnego
zwyczaiu iakoż z Krolmi Polskiemi szczerze i powolnie się bysię obcho-
dzili, aby i teraz taka szczerość uczciwości i powolności pokazowali.
A gdy tym Artykułom i Związkom, uczciwość uczyniona będzie, te-
dy według Pakt dawnych, Listow przymiernych i owich napisanych
Artykułow od błogosławionych Przodkow naszych im danych Więź-
niowie do tych czas gdzie Kolwiek naleźeni, Którzy by przy-
szłey Wiere
Chrześciańskiey wytrwali a Ludzi Polscy ich nalazszy, za ucz by kupien-
by-

byli

byli wypytawszy, i przysięgę onemu co kupił, zeby więcey iedno co sam dał niewyciągał dawszy, takowych okupili, okupionym wyiścia bronić się niema; A od Daty tego przymiernego Listu z obustron, ktoby kolwiek był poimany bez zapłaty i okupu ma być puszczony. Z obustronni Posłowie i Ludzie paszportu i upewnienia zadnego niepotrzebuiąc, maią przychodzić i odchodzić, a tako im iako ich rzeczom i Towarom szkoda zadna dziać się niema. Obustronni Kupcy tak Morzem iako i Lądem ieżdżący, gdzieby kolwiek kupie swe odprawowali według starych zwyczaiow, co na nich przynależy dawszy, niema nikt ani samym, ani kupcom ich szkody uczynić. A ieśliby z przerzeczonego Krola Polskiego kupcow w Panstwie okręgu naszego ktory zmarł, odumarłe rzeczy i Towary niemaią być na nas zabierane, ale Starszemu w karawanę maią być wrocone aby odwrociwszy nazad komuby należały oddane były. Z tey strony także w Polszcze ieśliby ktory kupiec umarł, towary i rzeczy iego wzaiem nazad odesłane, i dziedzicom własnym oddane być maią. Ieśliby też z Panstw naszego okręgu czyi kolwiek dłużnik do Panstw Krolewskich uszedł przed przełożonym tam tego mieysca stanąwszy i swiadectwy pewnymi doświadczy, co komu należy, niech będzie przywrocono. Więc bez przyczyny i winy dla długu czyiego inszego, nieręczywszy za dług i za szkodę komu nikt niema być pociągany, wexowany. Pod czas teyże przyiazni tak Posłom iako i inszym w dobry obyczay idącym Ludziom prześcia bronić się niema, a gdy przyidą na Graniec, Ludzi im przydawszy odprowadzeni być maią. Z tam tey strony także czyniona być ma. Ieśliby tuteczny kto u poddanego Krola Polskiego dług iaki miał, ma być przez Sprawcow Krolewskich Sprawiedliwość czyniona. Także też tu dziać się ma Przełożeni i Rządzcy Panstw naszych Sprawiedliwości czynić maią. Złodziey abo Rozboynik ieśliby szkodę iaką uczynił, onego mieysca Przełożony ma takiego wynalazszy bez odwłoki skarać, a pobrane rzeczy pod słusznym Swiadectwem komuby należały wydane być maią. Kupcom w kupiach swoich lub rękoiemstwach, lub długach, abo pożyczaniu pieniędzy, ieśliby się zwada iaka, abo Sądy trafiły, na zapis i na rekognicie ma być wzgląd, gwałtowni przenaięci Swiadkowie niemaią być wypuszczani. Z strony Krolewskiey, także Sylistryiski i Białogrodzki Bejowie, przełożeni Granic i Strożowie brzegow, także w Mieście rządu przestrzegaiący, oprocz Sług, niewolnikow Porty naszey, a z obopolnych kupcow nikogo do Panstwa Polskiego przez Dniestr puszczać niemaią. A ieśliby się lub z tam

tey

378) tey, lub z tey strony w przechodzących więźniowie naydowali maią być pobrani i nazad powroceni. Owczarze gdy do Polskiey przechodzić maią, Przełożonym tamtych mieysc y samych siebie i Owce swoie powiedzą, a potaiemnie uchodzić nie będą, i od pasze płacić maią. Opowiedzianym Owce ieśliby poginęły Przełożeni tam tych mieyść wynaleść i wrócić maią i powinni będą. Od przechodzącego kogo kolwiek na Ułak Konie niemaią być brane. Pod czas Woyny też Janczarowie i inni Koni ich brać niemaią według zwyczaiu po oddaniu podatkow i myta z obustronnych Kupcow. Myto powyższone być niema, ale iako i wiele zdawna dawać zwykli, więcey niech nie daią. Pod ręką i Władzą Krola Polskiego będący Ormianie i inni Chrześcianie Ludzie Kupieccy do Wołoch i do inszych Panstw naszych dla Kupi swych jadący dzikiemi polami, Skrytemi niewiadomemi i niezwyczaynemi drogami chodzić niemaią, ale iako staro dawna i kędy Kupcy chadzać zwykli aby przestronnymi mieyscami chodzili. A ieśli się takowemu szkoda iaka stała, Złoczyncow imać i Karać powinniśmy. Kupcom ktorzy właśnie tym stoią zadna się przykrość dziać niema. Myto wedle dawnych zwyczaiow oddawszy w Stambule, w Bursie i w Adryanopolu Cła Rost nazwanego i drugiego Cła Kursabie nazwanego dawać nie maią. Od Talarow także ktore przywiozą Myto niema więcey wyciągnione. A w tym Liście przymiernym napisanym Kondycyom i Artykułom a Społnym umowom dla większey uczciwości na Wielmożność i wysokość Nayświętszego Boga, i na błogosławieństwo Posła, ktory iest Cieniem Bożym i na czystość wszystkich Duchow Prorockich przysięgę czynię, poki Wielmożność nasza i wiek szczęśliwie z daru Bożego prowadzić będzie, i poki z strony wyżey wspomnionego Krola Polskiego tym Paktom i Listowi przymiernemu naruszenia i zepsowania nie będzie. Z strony też Wielmożności naszey iako się godzi przyiaźni przyiacielstwu i z obostronnemu pokoiowi uczciwość czynić i iego ochraniać będziemy, aby za dni szczęśliwego Panowania naszego, Polskiego Krolestwa ubodzy Poddani i przekupuiący w pokoiu odpoczynek mieli. Tak niech będzie wiadomo, a temu znakowi Wielmożności naszey niech będzie wierzono. Pisan w ozdobnym i wielkim Okręgu Miasta Konstantynopola; Miesiąca Rebicul Achir nazwanego, Roku od przeprowadzenia się Mechmeta z Mechy do Madyny 1032go A według Lat od Narodzenia Zbawiciela naszego 1623 Roku.

List

List od Hussein Basze Wezyra Wielkiego.

Między Pany Jezusowey Wiary nayprzedniejszemu między Chrześ-
szowego Zakonu następującymi nayuprzeymniejszemu, zacnemu
i Cnot godnemu, między Nazaraytskim Narodem Łodzi ka wsze-
kiey Cnoty wyniosłości i ogromności Woyski chwałą i zacnością ozdo-
bionemu Panu, umiłowanemu Przyiacielowi Królowi Imci Polskie-
mu, Ktoremu niech da Pan Bog Szczęście do Końca, wszelką miłością
i zpowolnością. Jako cicha woda płynąca przyiezne tym uprzy-
mi łości i życzyami z postanowionego pokoiu teraznieyszego. Kto-
ry pochodzi z szczerości i dobrey chęci przeciwko nieżyczonemu
i spanowionemu Cesarzowi wziąwszy iako się mnie godzi, ofe-
ruie moie ofiarowawszy życzyacielskiey Oznay muię, iż teraz
za miłosierdziem Nayvyższego Boga i za przytomnością
rudow nayświętszego Posła Bozego nad Ktorym niech
Boży pokoy będzie y do Progow wyniosłey Porty i mieysca
do ktorego Kazdy pokoiu potrzebuiący zchronić się i przy-
tulać się ma, do Wielmożnego wszemu Światu rozkazują-
cego Cesarza, Sułtana Sułtanow, obok Swiętych Domow
Stug, wtorego Wielkiego Alexandra, Wielkich Państw rozdaw-
cy Cnot a Bozego Naymożnieyszego i nieżyczonego, nay-
mocnieyszego i potężnego, Oświeconego i Miłości wego, Świat
trzymaiącego, Ktoremu okrywaiącego Cesarza i Króla wrzek
ten Świat trzymaiącego, Ktoremu niech Bog dopamaga i Zwy-
cięzcą przymnaża. Przez zacnego i mężnego z między Chrześ-
szowego Narodu wybranego Duke Zbaraskiego Posła Wiel-
kiego List powolność ofiaruiący Zacność Wasza postawisz
wyrozumiawszy szczerość i wybaczywszy umysł że od Wielmoż-
ności Cesarskiey dla odnowienia miłości i powolności Listu przy-
mierzego Zacność Wasza żądałbyście. Tedy za przyiechaniem wspo-
mnionego Posła, według zwyczaiu Wysokości Porty Cesarskiey godno
ści wość w przyięciu i postanowieniu go, w potrzebach do tego na-
leżących iemu uczyniwszy, List taki szczerość w sobie maiący we-
dług dawnego zwyczaiu przetłumaczywszy i przepisawszy do pod-
nożka Stolca Wielmożności Cesarskiey supplikowaliśmy. W Kto-
rym cokolwiek napisano było roztropność Wysokości Cesarskiey

zrozu-

300) zrozumiawszy, Wola i żądanie zacności Waszey przyięte iest wdzięcznie. Wyżey tez wspomniony Poseł, i z nim będące Ludzie według Sposobu Teysławney Porty dla uczciwości progowi Stolicy Cesarskiego Szatami z Skarbu wielmożnego uczczeni są, tak wszelakie uszanowanie gwoli uczciwości z obostronnym umowom w Liście Przymiernym napisanym czynione iest. Osoba i tez List Cesarski napisawszy z przerzeczonym Posłem przed Podołek Zacn: Wo dla pomnożenia stałey miłości i rozkrzewienia dobrey przyiaźni posłany iest. Odemnie tez przyiaciela Zacności Wa Miłość mnożący i przyiaźń dobrą rozpościeraiący napisany i oraz posłany, za pomocą Bożą gdy szczęśliwie oddany będzie, mam nadzieię że za te chęci i uczynności Nayiaśnieyszego i Swiatem rządzącego Cesarza Pana mego, Boga pochwaliwszy, Kondycye i Artykuły w Liście Przymiernym rozkazania iego napisano, a zwłaszcza zahamowanie i powściągnienie Kozackiego Lotrowstwa i Szkod czynienia od nich zniesienie, i iuż że tamże napisane rzeczy dla uczciwości z obopolnemu pokoiowi na pamięci maiąc, o wszystkim pilne staranie Zacność Wa czynić będziecie. A z strony tez Wielk Cesarza iako się godzi Wierze i Wielmożności Jego takimże Sposobem umowionym napisanym punktom i Artykułom i potwierdzeniu Miłości i przyiaźni według potrzeby uczciwość czyniąc za Dni Wielmożności iego każdy aby w pokoiu odpoczywanie miał, starać się będziem. Na ostatek niech nie będzie tayno umysłowi Zacności Wa że za Porta Wysoka Ottomańska od dawnych Czasow aż dotąd iest ta, ktora ~~dotąd~~ prawie wszystek Swiat okrywa i kto się do niey przytula, oprocz tego że iuż Państwa iego zawsze za pokoiem i wszelakim dostatkiem napełnione są. Ale tez za przytomnością przyiaźni tey Porty wiele pożytkow takiemu rośćie, bowiem okolicznie chce i nierownymaiąc na to wzgląd, i gotowy swe skłaniaiąc, sławić go między Ludzmi nieprzestaną. A tak rozumiem o dobrym przyrodzeniu Zacności Wa że rozmyśliwszy wszystkie okoliczności, Porty tez przyiaźń mocno zatrzymywać, i we wszystkim postanowieniu iey uczciwość czynić Zacn: Wa zechciecie. Aby tez Wielmożności Cesarskiey Miłość i przyiaźń przeciwko Zacn: Wa tym więcey rosła, i boday ta nieporuszona na wieki nieodmiennie trwała. Za pomocą Bożą kiedy od Zacn: Wa według Kondycyi i Przymierzu opisanych Lotrowstwo Kozackie zatrzymane będzie, od Wielmożności tez Cesarskiey

i Na-

i Namiestnikow Wezyrow iego i Woysk wszystkich; Takze od wzwyrzszonego Chana Krymskiego, i od Salgi Sułtana i od Murzow, i od wszystkich Tatarow Krolestwu Polskiemu, iaka Zacrzpka albo szkoda aby się dziać miała Zacność W^m^ nieuważyć i ouszem pewnym tego być macie. Wtym wspomnianym Posłu bodaj długo żył i dobra Pana swego zdrow przyiwszy z życzelaką uczciwością obyczaynie służbę Poselstwa swego odprawiwszy Zacność W^m^ się wraca, gdy u Strzemienia Zacn: Wm Twarz położyć B: Bogu zdrowia, pewnem że taka posługa iego, i nie wątpię będzie mu nagrodzona. Ztym Pokoy Boży nad dobre czynącem.

Discurs Xcia Jmć: Krzysztofa Zbaraskiego Koniuszego Kor: o tym: Jaki był Status Monarchiey Tureckiey, i iaki teraz? z kąd ten nieporządek? i iestli remediabilis? co za Vires Morzem i Ziemią, czego spodziewać się z tego Pokoiu? i które są racye pro nim i przeciwne. do Mow

Było się pewnie czemu zadziwować porządkowi i Magnificencyi Monarchiey Tureckiey, biorąc miarę z teraźnieyszych Czasow które cieniem ledwo są przeszłych. Trudne moim zdaniem rzec Kto może aby ich własnych Przodkow dostąpić mogł? Jak to uiedzieć i uwierzyć się może w inszych Państwach, bo ani na Piśmie nie niemaią wszystko in observatione et traditione. W Samych pomieszaniach Rządzących i Narodow z rożnych części świata, rożnych ięzykow rożnych wiar gdzie nullo Systemate maiorum, ani cognitio Parentum, zadne peregrinacye ani ascendentia animi, zadna zupełna Rada, która Ludzi do wszystkiego wzbudza, bo cognomen iest urzędkiego. Ber mutatie et Metamorphoses Fortuna, z Ogrodnika z zapaśnika zaraz Krol Monarcha, i z onego znowu Lada Kto, rozum wszystek przewyższa iż to, co w inszych Kraiach psuie, tam conservat. Bo we wszystkich Monarchiach Tyrannici Dominij okoliczności, choć iakie podobieństwo z sobą, daleko iednak w sile rzeczach differunt. Przedziwny Sąd Spraw Boskich upatrować się musi, iż on tę Monarchią stworzywszy inaksza nade wszystkie Forma, ex contrarijs mnożyst i zdztrzymywał i zatrzymywa. Chrześcianie którzyby mieli być innati Hostes wiary Ludzi Tureckich iako swoich Tyranow i Okupatorow, ci zapomniawszy Boga i Wiary swoiey, mieszkaiąc i patrząc na Kościoły wiary swoiey ustawicznie, zapomniawszy przyrodzenia swego, bo własnych Oycow i Rodziców drzewa i

wa

rują się na Cyeczyzrę, i wolność Surią, w ktorey się sporo dzi-
nie upomniawszy dłużą, i zyworem uszerepiają się w ich wiarę i Za-
kon i Porządki. Inne Turcy, ale Chrześciańce i ich potomstwo, baseset
firmamenta są Imperij, i Panowie. Wszystkie narody w uściech to zaw
sze maią imiewali, że tak dulcis Locus Patria, że nie tylko Cztowiek
ur ale bydlęciu go trudno zapomnieć. Natalia et Imaginor Sueyo
rum wyiąwszy. Wiara raz poięta, rzadko się zapomni. To wszyst
ko tam nie wazy, bo a dulti, i zacnych Domow czasu wpadszy wnet
vrzą, albo ter z Swoiey woli vrzędząc o wszystkich Surich porządkach
są na ay gorsi i nay zapamiętalsi i rugdy się i podobieństwem nie wraca
ią do takich dobrych zamystow. Wpodziwieniu ia ten dyskurs zosta
wuią i ako i drudzy, a to bo mi się mogło dostać wiedzieć i zrozumieć
z Rząd takie porządki wtey Monarchij byty i z Rząd oraz: iako się nam
zda: takie per turbacye się staty? Dwa Stany tylko w Turzech są
i byty, lubo pod tymi rożne gradusy i rozdziały są, Ieden Pan, a inni
wszyscy Niewolnicy, tego Pana absolutum Dominium, i od niego
iak od Boga Ziemskiego bona et mali pochodziły, ktore gania
w animuszach Ludzkich a priori institutione nefas et Religio.

Ten basis et fundamentum byt wszystkiego między niewolnikami
Sukcessiey zadney niemasz, Honorow, ani Patrimonium bez wo
li Cesarskiey, dla tego zadne Factye, zadne związki nienastępuią, bo
dziś jutro, nie Syna swego, ale Cesarza będzie miał Sukcesora Parem
fortunam z Rządzym wtym maiąc. W urodzeniu wyższości nie masz,
ani w cnotach, Niewolnicy Syn lepszy, i dla tego też Connubia zadne
firmamenta, ani związku żadnego nieczynią; Kuyo Pan wyższy
ten pro tempore splendet, Skoro zniknie zaraz zgasnie. Rząd
też między nimi przyiaźń niepewna, Odia i Emulacye ustawi
czne, ieden na drugiego mieysce ubiepuie. Nadmnieysza ze kto
in flagitijs statu, ten prędzuie, i ten in honore, zrzucony wszystko
traci, i nikt go nie obsenuie. Do Dobrodzieystwach i Karaniu we
dług woli swoiey, niemnieysze zatrzymanie porządku w Państwa,
Instytucya y Exercitia Caraya we bysto, a z tego wszystkiego Magi
stratus byty. Ktore zaś iako Seminaria iakie przykładem po wszyst
kiey Ziemi byty wybierano per dilectum Syny Chrześciańskie, Ktorych per
rigorem et Ingenium do rożnych operacyi dawano. Tych iednak Kto
rych ad Servicya Principum a Ktore ne do wadomiane, wpsdzo
czniczono Pisma ich iako naygłębsze, w. Krumność, ustrzemięzli
wość i obsernancyą wszelaką. Tamże. Exercitia Militaria dawali.

Tym

Tym pierwszy Gradus był u Cesarza i Ruska bliższa iako
Łuk, Strzały, Szable, Burdygan nosić, potrawy, napoy, balwierstwo
Szat dawanie, złych dobrze się im przypatrzywszy wychodziło na mniey
sze Urzędy, iako to być Sokolnikiem Starszym, albo nad iego Psy
nad iego Myśliwstwem, potym na Pencznikowstwo Janczarow
stamtąd na Janczaragastwa, potym na Bastwa Azyatyckie, Europey
skie, gdzie kiedy się dobrze rządził, dopiero na ostatnie Wezyrstwa, a
by się przypatrował postępkom, i tak per gradus postępował aż do
pierwszego gdzie rzadko był zrzucony, aż za iakiś wielki Excess i dla
tego Longus dominatj ich authoritatem. Narodow przyniosł, i on
sam pomnażać się we wszelką Sławę, splendida ter opera et edifi
cia czynił, które wielkie Państwa ozdobiły i pożytku czyniły. Podtym
się Subjecta cwiczyło, które za podaniem Opaży, na iego mieysce
następować mogli, godnieli tą z Institucyą którą sami mieli swoie
Dwory, cwiczyli, i tak Seminarium Każdego Stanu zamnażało się
ieden drugiemu motum do cnot dawaiąc, i rzadko za dawnych Pa
now inszą drogą do wielkich Stanow przychodzili. Ktobyła Churata
naywiększa, że Wybrańcy ubiorow czerwonych aż w Saraju dostali.
W tymże Saraju podawali im siła do apparencyi i do strojow pocho
pe, które to miały w sobie że i Panu Splendor był, i Vilas animi tak
z takiego urodzenia i rożnych pokrzyw tak się wynosiły. Militia
za się tak swoy Ordinem miały niezmienny że naprzod od Sro
iow poczawszy, każdy swoy miał iako gradum tak i sposob i za
den niemieszał się do cudzego. Płace i inszе nagrody niebyły wiel
kie Tymary to iest Folwarki były pomierzone, że żaden nad dwie
Szable Ziemie z którey służyć niemiał. Stu też nadewszystko Ob
dientia wielka i zbrzeżoścą pomnożania się strzegli, ale zaw
sze gdzie wojowali, gdyż to zawsze z ich pożytkiem było. Ten
Sznur tak chodzą spleciony, u iednego Mistrza to iest u Pana Sa
mego był w ręku, potym sami tego porządku dogladali wszystkie stro
ny nie zniżały. Po Solimanie ledwo aż nie do tego czasu, nastą
pili Panowie ieden po drugim latający i prożniejący, mianowi
cie Mechmet i Achmet, którzy magnitudinem suam admirati, ia
ko to urosło, i gubi artibi niepatrzyli. Popsowali naprzod Ordi
nem Magistratus, że nie owym porządkiem dawali benemeritis
ale kto dał więcey pieniędzy. A tego naywiększa przyczyna była

Żony

Zony Cesarskie, Ktore maiąc gracyą u Mężow swoich za pie-
niędzy promocye czynity i tym się zbogacity; C, Ktorzy Urzędy kupo-
wali żeby i sami się zbogacili, i swoie odebrali, te też Beneficia ktore
im do rąk przych odzity, za pieniądze przedawali, a oni zas podlesc"
niższym tak az do Pregancos. Milites przyszło, że się i ci wykupowa
li z powinności żeby na Woynę nie chodzili, i byli: iako oni Lowią: Stu
rałam. Drudzy zaś mieysce zaś na Syny swe kupowali, i tak No-
men Militie zostało, a de ceteris Kupcami abo Rzemieśni Kami
barzey pachnęli. Ustał i defectą Fancrarow, bo starsi Urzędnicy Fan-
crarscy za pieniądze mieysca Fancrarskie przedawali dla Insolen-
cyi i Rozpasanny Ludzi ubogich i tey Preeminentey Ktorą maią Fan-
crarowie przed inszemi, miasto Wybrańcow Wsi" depatrowali, ści
też wolili o kupczewać Syny swoie. Nastąpiło zatym Lupiestwo cze-
ste a wielkie, Ktore Państwo zepsowało, takie i występki Ktore prze-
wrey gardłem Karali, pieniądzi u swoich Starszych odkupowali.
Nagrody benemeritis z Pałacu szły, et potior pars circa Vobans
ostawała, Kto co dał ten wziął i non merito ale Szczęściem, Zacrym
barzey się starał Każdy pogranicżny u Białogłowy abo Eunucha
iakiego o Laskę niż o Sławę, abo Hetmana swoiego Laskę. Nie zrzuca
na Woynę i dać barzey pieniądze niż Ludzie zbierali, bioncć od
Zołnierzow okup iak u onych co zostawili w domu, wkradł się
Luxus Strojow samych siebie i Białychgłow. Poczęło się Państwo
zawadzać scuti exemplum, i drudzy otym barzey niż o woynie
myśli, z takiey choroby smętko się affekcye złe pokazały. Naprzod
pod Cyrem przy oczach pańskich ledaiakie męstwa, do domu
przyiechawszy bunty na Kuchanków Cesarskich Brata teraznieyszego
szego Hali Baszę, i Pod Skarbnego, Ktorych musiał dać pościnać
Cesarz i głowy wyrzucić. Rebellie potym w Azyi maiących Ludzi, a po-
tym większych Baszow, do ktorych mało Kontenci, Ktorzy się być
czuli wzgardzeni zasługi swoie, ciśnęli się z kąd wielka dezolacya
tamtych Krajow nastąpiła. A iż ich znieść niemogli, rzucili się ad
artes znoszących Largicyami, daiąc Ulusy wielkie a patrzenie na
podawnemu, i przegladaiąc wszelkie ich występki. Z kąd Edykta
Cesarskie i obserwancya Magistratu ginąć poczęło. A iż tym Largi-
cyami, a za splendrowaniem Kraiu Skarbowi do chodow się umnie-
szyło, a siła też z tego Skarbu wychodziło na stroie Saraystkie, nie cze-
sta ich Ulaffa dochodziła, Zacrym kiedy przyszło do Woyny, iakie
miał Hali Baszy co w Persy, wojował powiadał: i pieniędzy się
Ulaffy

Ulassy. Kazzyli nim do bitwy przyszło, i to z tego urosło, iż
w niedostatku pieniędzy, porządki dawać bogatszych za łacna przyczyną
Więc i Assyaya załadła takością Panow i z nie wagą pano wania, za tym
ra, co znaczniejszych znoszono i tak sila Subjektow wyginęło. Potym
nastąpił barzey pervidę ani żeli rozumny Sol Osman, rozymieiąc że
im wszystkiego dostać, iako i onym pierwszym ieno Severitatem
trzeba, ktorey Dziad i Oćiec iego niemiał. Ten słuchaiąc iednego offerto
rowe porząt Starszych zniebarzał, iszych tępić, i chcieć wszystkę Mili
cyą po tey Wojnie odmienić. Tago Severitas nonymo tempore do śmier
ci przyprowadziła, a ich desperatio iż widzieli żeby chleb i żywot stra
cili. Iż tedy ta wszystka Monarchia na słabym fundamencie iedney
Samey głowy stała i na iego Sarajowey Sklepie. Tak zatym fundamen
tem to wszystko się rozpadszy ad Summum naturale minimum. Bez pos
bez obyczaiow, bez zaenności zgromadzonych, w Atłas tylko ubranych, u
ktorych iż niemasz Rodzajow, ani Familij. Splendorow, niemasz też
i tego żeby miał być respekt na co i reverencya. Takze za te osm
miesięcy po zabiciu pierwszego Ledure umbra iakasz apparencie
zostaie, żaden Ordo nie został w własności, ani zaenności bez kontu
macyey. Nastąpiły miasto cnot wszystkie Vitia, pianstwo, stro
gie wszete crenstwo otworzyste Luxus, cudzierstwo, fałsz i obłuda. To
wszystko iest irremediabile z Domu samych Panow, bo teraznieyszy
Pan iest po prostu Szalony, insensatę et inhabilis do wszystkiego,
tak, że jur i Matka onim desperuie, przy ktorey wszystkie rządy. Ale
iż sub praetextu przecie Cesarza między Ludzmi tak zepsowanem
z wielkim strachem ta odprawuie i nie iakiby iaką mądrością a
w porządkiem, ale właśnie pieniędzmi, ktorych niestaie. a oraz
in apertam Szaleństwo Cesarskie wychodzi. Proximi Successores
ich cztery iednemu Amuratowi Lat dwanaście, drugiemu Osm abo
dziewięciu inni iescze mali. Ma ten Murat defecti rożne, mianowicie
1. to wiem od nayprzednieyszego Archiatra Arraba: iakies drżenie po
dobne opętaniu, i zwąd Lucida intervalla rękę iedną Sucha.
Ma też Matkę Białogłowę ieszcze młodą, wystawną, i prze
digam barzo, i ta pewnie takież albo gorsze będzie rządy miała.
Ten drugi valetudo znać od tam tego ale ma między Łopatka
mi pęcherz, ktory in immensum Crescit, i ztąd inconveniens
między starszemi. Ktoryby zaś do opieki albo rady należeli
w Konstantynopolu niemasz ich ieno dwuy, ieden iest teraznie
szy Wezyr, drugi iest Stali Basza Kapitan Morski. Ten pierwszy

iest

386) iest człowiek, ale z nim nie wytrwaią i rządow, bo się go
boią, zrzucać go nie będą, ale zabiią iego zapewnie. Hali Basza
poślednieyszy iest et minoris Authoritatis w rozumie i miękki
Człowiek, on też sub ter fugit i niechce tego nawet Derbiszem chciał
zostać. De cætero drudzy żadnego rozumu i żadney authoritatem
nie maią, zowią ich między sobą Bydlęta. W Azyiey nie iakiś Wagisz
Basza ma pogłos, ale znać człowiek że zły iest barzo. Iest też i Ba-
dzyński ale ten nie przyiedzie, iako i sami oni powiadaią, bo tam do-
syć sobie firmavit Imperium, także go teraz było uczyniono Mauzu-
lem, ale Żołnierze niechcieli go puścić i tam tego co przyiechał mało nie
zabili. De cæteris nie słychać żadnego, ale i między sobą maią też
dissidia in Urbe. Naprzod Janczarowie z Szpahami, nad ktoremi
Janczarowie przewodzą w mieyście, bo ich więcey i pieszym łatwiey,
a oni zaś potem im grożą gdzie też więcey Szpahow; Zacność zaś
et Consilia przy Szpahach się opieraią in Solentia pewnie sobie pa-
res. Janczarowie między sobą maią też nie mnieysze Odia, bo
do tych starych przymieszano extra delictum piętnaście tysięcy, kto-
rych by chcieli oni wyrzucić, a oni też tych. Iest Sarayska Fakcya
do ktorey należą i Gozogłowowie i Bostandtowie to iest Ogrodni-
cy, a ta multitudo Rzemieśnikow Sarayskich do ktorych się wiążą
Stogiiowie Zacy i Seminarystowie, ktorych iest nie mało. Szpaho-
wie zaś między sobą maią fomitem zwady, iż nierowno Tymary
trzymaią, chcieliby się chudzi z bogatszemi podzielić. Druga, iż sa-
mi między sobą maią dzielić duchownymi dobrami i wyderkaffami
iest kość twarda do zgryzenia. Extra zaś w Azyiey i gdziekolwiek
Szpah Janczaryna naydzie i Janczarzyn Szpahę tam się za-
biaią; powiadaiąc ieden na drugiego iż Osmana zabili. Przeciw-
ko Konstantynopolskim Odium Summum; a iż ich Morze rozdzie-
liło i dalekość powiadaiąc żeby Konstantynopolscy sobie siedzieli
z swoim Cesarzem, a oni o tym wiedzieć niechcą. Z Mylsym z Al-
kair Dan nie przyszła i nie przyidzie. Arabowie czarni wzięli so-
bie za wielką krzywdę, iż ich wyrzucono prawie ze wszystkich U-
rzędow po Osmanie i że ich contemnat Safogłu nie iaki i Manogłu
iuż dali się z woyną słyszeć. Babylon rekuperowany iest od nie-
iakiego Bakil Baszy. W Uzrumie także Abazy Basza wysiekłszy
Janczary uszedł. Naiazdy, rozboie wielkie bez przestanku, tego
się

się też i w Europie spodziewali, bo iuż się też to zaczynało.
Jeśli to zechca Turcy hamować, to iuż Civile bellum między niemi
pewnie. Moc teraźnieyszey Monarchiey Tureckiey ieśt w sto-
rze raczey niż w rzeczy nayleysza, tego probą Ozman był przy
którym, iakie przy Panie wszystkie głowy były i dostatki. To iest
rzecz pewna i nieomylna, iż oni kładą sobie mieć czterdzieści
tysięcy Janczarow po wszystkich Państwach, kładąc to z Adry-
anoglany i Peyetyami, i wierzę że to może być ratione placet
defraudacyey, ale non in esse, bo Ozman który był nad zamiar
Woysko wyiuriodł, niemiał iedno dziewięć tysięcy, a w. tym mniey
Janczarow, bo tam delectum niemasz, więcey w Europie zam-
kow pogranicznych węgierskich dla Strachu Cesarza
Imci, nieiuriodą, bo i oni też sami trzymaią się Turyczarow, nie
iako i z Ozmanem nieszli. To zaś około Konstantynopola rad-
ko ich widać bo zamkow niemasz. W Konstantynopolu samym
powiadaią o dwu dziestu tysięcy, Za tego zadnym sposobem nie
Koncedują nikomu com widział, i że wszystkiemi tymi com ich
pierwey widział i wspomniał, nierozumiem aby ich było Ozm
albo dziewięć tysięcy, Barbarskich: iako oni tam Dziczaytam ze
wią: dwanaście tysięcy liczą, ale ci nigdy na woynę z niemi niecho
dzą, a teraz Baszę ktorego był Cesarz posłał nie przyięli przy mnie
się wrocił. Tacy zaś ci Węgri Janczarowie, naprzod odbroni po-
czną. Mają Janczarki które nieśtychanie targaią, że od gęby
nie strzeli, ale musi z ramienia zemknąć. Prochi barzo złe, a nade
wszystko cwiczenia nic a nic. drobiazg wielki. brody długie kto-
rych oni iako świątości chowaią, iałowici i pieszczeni; i zaś co nie
mi rządzą nullig experientie Ludzie ieszcze cos się barzo starych
i już grauie de crepitos zawiia. Nowotny żaden z nich kilka nie
dziel nietylko miesięcy na Janczaragostwie nieżywią. A to te
raznieyszy Bakwierzem u Ozmana tego iuż odmieniaią, na iego
mieysce dadzą iakiego Ogrodnika znowu. Szpahowie zaś drugi
Ordo Militie na wielką liczbę się kładą, ale pewnie tego dziwem
że z Ozmanem nad 120000 albo 30000 niebyło, i to rachuiąc nie
tylko samych Szpahow, ale i innych którzy pod niemi są. Same wednak
Szpahowskie Vires rozdzielaią się na Europeyskie i Azyatyckie i iest
ich

ich starszych Ktorych zowią Batyki. Ieom Chorągwie dwie
nayprzednieysza czerwona prawą ręką Cesarską trzyma. tam iest
mieysce nayuczciwsze i nayprzednieysży Żołnierz, u tey że Chorągwi
każdy swoy sobie szczęście ma i iuż porzecz dla uczciwości i znaku swego.
Druga Chorągiew zołta Ktora lewą stronę trzyma iuż podleysza i niże
bez miany podle, i nie ią też iuż po tych znakach tak znaczne. Jenera
Armatum też ią, że się Tedurie nie wszyscy chwycą, a mianowicie za
Osmana Dzid, Kopij barzo mało i ladaiakich używaią. Sami tylko
Albanczykowie, i tamta nieKtora Ukraina tey broni używaią, tak
że to de certo constat, iż z Osmanem pięćdziesiąt tysięcy Kopij więcey nie
było. Łuków też zażywaią, ale bardzo nadko i ladaiakim sposobem
Rusznica ledwo u tysiącznego, chyba u Ktorego z naszych Renegatow
Jeng to broni Dzid nie iest sposobne do wstępnego boiu, chyba do
Harcow, bo trzeba rozsypkie się bić i na Lekkich Koniach, dla tego
też nie zażywaią Zbroi i Pancerzow. Europeyscy Ludzie lepsi niż Azy-
atycy i zwalsi na wszystko. Azyatycy dostatnieysi w Koni bywali
Lecz teraz i to się zniszczyło, iż tak sobie woynę uprzykrzyli ze Europeyscy
ubostwem się wymawiaią, iakoż i iest, a Azyatycy nie tylko ubostwe
ale i tym że do Europy na Woynę iść niechcą, by ich z Stron mieli łupić.
Bez bydląt Azyatyckich potężna Europeyska Woyna być nie może, bo
też impedimenta ich Ktoremu się iuż barzo obciążyły wszystkie comme-
ditates i Splendory z sobą wozić wielkiey liczby Wielbłądow i Mułow
potrzebuią, a tych i tam iuż nie stacie. Nie może zaiste być większy do-
kument wielkości Woyska i dostatku, iako zasiadłości Państw, Ktore
są wszystkie pasterskie. W Azyi dziewięćset Kroć sto Tysięcy Familij
było, Ktore płaciły Tribut, teraz nad siedmdziesiąt Tysięcy coś kładą.
Europa wszystka pasterskie że co rzadzą do Budzinca powiadaią że gę-
sto po Polach stać muszą nie nalazły Wsi: tu też od Konstantynopo-
la ku Dunaiowi gdzie Woyska Cesarskie szły Dobrzeż wszystka
pusta, ku Uryszczykowi tedy gdzie nie tak daleko zasięgły Woyska
liczą nietylko gdzieśmy stali, ale gdzie ieno okiem mogli zayrzeć nad
siedmdziesiąt Miast Miasteczek Wsi nienaliczyliśmy. Teraz widzieć
za tym nierządem exercitium przyszło. Bo ustawicznie wtorzą się
Szpaho.

z Janowie Janczarowie i Kto iedno chce go przeiu Krzyżu,
iąc gdzie Chrześciianie mieszkaią, iedząc, pijąc i bioráć. O Insolencyach
na dzieci na Żony ich nie wspominaiąc. Przyczyniło się do tego niemnie
i Powietrze, które mniey zkodziło Chrześciianom z łaski Bożey, aniże
li Turkom, a gesto Tureckie Oby prawie zniosło. Nad czarnym Morzem zaś to wszystko padło, i ex Kurzie nato Kozackie niepomogły
częścią dla strachow, częścią dla zkod Ludzie się retervwali, owo to
pewna i nieomylna, że do pułtoru Krocia tysięcy przy Osmanie Lu
dzi pod Chocimem nie zostali, bo zaraz z Obozu uciekali, co mi sam
Kapitan Basza, który na przestrawie stał, powiadał, iż ráz Katom
niestawało wieszaiąc ich. Jeśli z takim Panem rzezwym i młodym
nie pośli z Łaski, z musu daleko mniey trzeba się go raz spodziewać.
Koni wszystka ich Ziemia niema i te podzielili które są: a tych nay
więcey tedy z Polskiey: za dobrym porządkiem naszym Krakowie
Ormianie i Wołosza dodaią. Morskie zaś ich siły Białego Morza
iuż po kilku Lat niemaią więcey nad pięć dziesiąt i sześć Galer arma
wać, a tego roku mniey się ieszcze spodziewaią, takie Ledwie na
czterdzieści kilka liczą. Te zaś Galery same przez się ładaiakie opa
trzność barzo licha, bo na zadney Galerze oprócz Kapitanicy niemasz
więcey nad sto Żołnierzow, gesto sześć dziesiąt i siedm dziesiąt, i ci
gwałtem są wzuceni, Lubo na tychże powinnościach siedzą. Między
tym stem więcey rożnie pięciu dziesiąt, albo sześciu dziesiąt niemasz.
a to na białym Morzu. Na czarnym ieszcze gorzey, cwiczenia zaś za
dnego iakie i tam ci niemaią, a tak mężni iż ci niemal na brzegu z dy
chaią co przeciwko Kozakom maią isć. Owi na białym Morzu gesto
to pokazali, ale i tak Blok jawnie, że ich pięćdziesiąt Galer z sześciu
Florenckich brać się niechciały, i właśnie od nich Ledwo nieuciekli.
Dzieie się ta Visitas w obuygu tey Stolicy, niemału też z tego iż chy
bnieiszy dawnych owych zwyczaiow, napuścili między Żołnierzow siła
Cyganow, Krakow i innych Imbellem multitudinem za pieniądze i
Fawory, niestawa im do Łopat robotnikow, bo ci nad brzegiem mie
szkaiący Krakowie i inni Narodowie, którzy byli powinni do Łopat zni
szeni są, od Kapitanow morskich i od powietrza. Dzieie się też po
wykupowali. Wszystka rzecz była i iest na niewolnikach Polskich
Których barzo siła pomarło, i Lud iest słaby na niewczasy morskie. Prze
między też na tak wielkie i drogie wydatki za takiem Splendorowaniem
niedostaie, iakoś to Latwie i teraz widziało iż Ledwo iednę Galerę na
prawić mogli. Zamki wszystkie morskie są ładaiakimi Ludźmi opatrzo
ne

ne, i nieviele Prasiedia, bo do tych się ciśną, albo barzo starzy, albo ci
Ktorzy się woyny boią, w Ktorych iako mało było Serca w polu, takież zostaie
i w Zamku. Za Spustoszeniem Ziem nieviełka też robota i Zasiewek Koło
Konstantynopola, zaczym wszystka żywność czarnym Morzem do Kon-
stantynopola bieży. Białym barzo nieviele chyba z Egyptu i to nieviele
Ryżu i Fatyny; ale to na wszystkich niestanie. Dało się to vrādzić
za Osmana, gdzie czarne Morze było zawarte i Dunay dla tey woyny
a tu też Florenskie Galery i Hiszpanskie na Morzu walęsaty się, był
chleb tak drogi że zdychali od głodu, bo oni żadnych prowizyi niemaią
na Port. się spuścić uszy. Pokoy teraźnieyszy weryfikowany ma vielkie fun-
menta iż będą mogli długo zatrzymać, bo to iest rzecz pewna, iż oney cię-
szey woyny niemaią iako do Polski, dla żywności samey, Ktora muszą
na grzbietach Koni Ich wzdz, a tey trudno dla pustyn vielkich dostać.
Więc żywności trzeba nietylko dla siebie, ale i dla Koni, gdyż Kon Turec
chi bez Ziarna nieżyiwa. W Turcey Ziemi niemasz Ktoredy wieść chyba
by iednym Dunayem, ale od tego odstąpiwszy trudny iuż natarka
vielkość prowoz. Więc i w Turcey Ziemi co maią brać Kiedy niemasz,
in privato wieść i przez Dunay niemogą. Samo też powietrza nasze i
tę nieprzyiazny Ktorym się nie przyzwyczaili oni, dobrą im experiencyą
dało. Niezmierny Koszt tey tak dalekiey i pine com[m]oditate Woyny
na exhaustam gasiąm i pustą Ziemię trafiwszy retardować muśi.
Panowie iuż sami nie potemu są i będą. Między Basiami Rycerskich
Ludzi i chcących woyny niemasz, wolą się teraz o fawory Pałacowe
starać, dla iawnego zysku bez niebespieczeństwa. Sami też Żołnierza
zuboreli Woyną Chocimską, bo im Koni niezmierna rzecz pozdychało
udali się w Rzemieślnictwo Ktora rzecz otium potrzebuie. Luxus ich i prżia-
ństwo niezmierne. Tym co w Konstantynopolu i po mieściech gębować
do pustoszać ale nie woiować. Owym zaś ukraińnym Ktorzy dalsi od
tey Sedycyey nie zechce się nadstawiać nullo modo, iże iemu pierwey
przyidzie na pograniczu zginąć, dla onego się zastawiwszy, pokoiu
bardziey będzie życzył. Jakoż i tak iest, że Turcy pogranicznych zwrześcia
uprzeiwością Postaw tey Rzpltey przymuszą, Kanuią i pokoiu mocno
Przeciwne zaś są rzeczy temu Pokoiowi. Pierwsza rzecz iest Kozacy fun-
dament tego wszystkiego, Ktorych trzymać bez Woyska i tak maią za
cą iest to u Pana Boga a nie u Ludzi uważnych podobno. Ieśli będą
na Morzu chodzić wzbroni pewnie pokoiu, też i w tym Ledwo bym
nie upewnił że za takiemi rzeczami, Ktorem powiedział ieśli się Kon-

tynuo.

tynuwać będą, długiey cierpliwości użyią, żeby znowu wszyst-
kę moiem na nas nuszyć mieli. To iednak pewne będzie, co się było
iuż teraz zamnie nagotowało ze Tatari zpuszczą i tych Sąsiad Kto-
rzy się teraz ozywali, bo iakie w swoich rzecach opatrzni, nie odpo-
wiem, ich, ale pogłaskali zniadzieią, i ci widząc nasze nieporządki, mo-
gą się podzewaią ze wyskonaią, swoie desiderium. Drugi im pe-
diment że między niemi starszych głow rozumnych niemasz Ktoby
by z między nich na Wszystka na to powoli, a co iest wieksza żeby nie
chciał być przyiazni Rzpltey. Człowiek niewzrądny i niechetny, a w tak
wielkiey Monarchiey, i przez takie Instrumenta mętkie może co złego
u nas uczynić w nie gotowości naszey. Trzecia iest przyczyna która
się żadnemi racyami znieść niemoże i nayspewnieysza. Tatarowie ci się
dzielą, iedni są Białogorodzcy bardzo blisko, drudzy są pod Carem
Perekopskim Krymscy. Białogorodzkim rządzi Kantymir i nie zno-
szą go pewnie aż się dobrze aseklimatizują w tuteyszym powietrzu od Kozaków. Ale i znieść go przez takie turbacye per ragione Statu nie będą
mogli, ani acte. Ten Kantymir siła pustego Pola osadził na hayskiemi
Tatarami i zmocnił tę stronę, zmacniła, iż co pierwey pięć albo sześć
tysięcy było pewnie dwadzieścia będzie, Porząt był iuż i w Wołoszkach że,
mię leść chciały iakaś Szarpanina była od Kozaków, do puszczą mu
pewnie aż do Dniepru sadzić. Ten Kantymir poiednał się iuż z Carem
zaczym iedno Koczowisko i voluntates maią z sobą, i tym pewnie za
Szarpaninami Kozackiemi nam oddawać będą. Ale położywszy że
i Kozacy nie dadzą przyczyny, oni przecię wytrwać żadnym sposobem nie
mogą. Może być że Kantymir i Car i Pałga nie przyidzie, ale mutatis
nominibus bo Wojska wielkiemi Kupami wyrwać się będą. Edikta tera-
zniejszego Cesarza Tureckiego iuż były w samym Konstantynopolu, tak
iż Tabe ze Tabaki aby nie jeli, po ulicach obronić im niemogą i są w pe-
simiewistkie daley ieżdzić będą w gorszey wzgardzie. Tym zaś dalszym i po-
stronnym nie tylko w znieważeniu ale i w poruczeniu i w zapomnieniu.
Necessitas zaś sama by nayprędzej prawa były Tatarow przymusi, bo
z tego wszelka ich żywność inaczey by porządzali. Commoditas zaś sa-
ma i facilitas tak mieysca iako kley o opatrzności mętkiego do Turkow
zbycia towarow by nayleyszego by zapisowała nie tylko potrzebnego
Lotra, nie barzis się będą i Turcy o to starowali, ani się na ich sprawiedli-
wość spuszczać

Nerwa

 Mowa X. Jmć. Krzysztofa Radziwiłła Hetmana Polnego W.X.Lit. na Seymie 1623 A°. —.

Respons tak. JKMć.: iako nad mniemanie nasze przyszedł, tak ter zal wielki z strachem zmieszany pobudzić w nas musi. bo miasto ukontentowania, a ito strofowanie, i poenmą iakąś legum Officij nostri interpretationem odnosiemy. Dla Boga iakaż większa od poddanych mogła podtiąć JKMć Submissyą? Oddano Warmią, nie przeczyliśmy; ale iż szere te dure exorbitancye chcieliśmy prawem przeciw dawnemu Prawu zmocnić byle nam warowano, ze to niema być in praeiudicium fraudi Wolnościom i Prawom naszym, na których Oyczyzna ufundowana. Jeśli nie dosyć na tey naszey Conivencyi, toć znać, zec na tym stanie, ale im daley tym barzey adrogata Reipbce contemptą Legum szerzyć się będzie, iakoż i tedy niema w nas rość strach Reverentiæ. Jak tu kto ma bene sperare de Repca. Prawa to ze mamy Pana dobrego, ale chociby my ieszcze lepszego mieli, przecie na takie znami obeyście patrząc Pana na całości dnec musi. Mieli Przodkowie nasi dobrych Panow, a przecie chociaż w mniey szych wolnościach, chociaż w ciesnieyszych granicach przecie mowię z samey staroswieckiey prostoty uważali to, ze in Libera Repca arbitratu Principum Praw, wolności i całości Rzpltey committere nie trzeba. Dla tego zostawili wiele Praw potentiam Regum hamuiących, zostawili nie na dziś nie na jutro, nie do pewnego tylko kresu, ale każde tylko Prawo perpetuitate przeciwowali, iako by ter rekli, ze posli Polski, poty ter i Prawa, i posli Polski stawać ma, i iakoby perpetuitate nas obowiązali, ze po tych tylko prawdziwemi Synami a nie wyrodkami, posli Testamentu Oyców swych dotrzymamy. Takie iest Prawo. Neminem captivabimq; nisi iure victum. Takie iest Prawo. Non minuemq; Bona Reipbce. Takie Prawo. Sine Scitu et assensu Reipbcæ i Senatorow rezyduiących, nihil de Reipbca statuemq; sine Scitu et assensu Ordinum zadney Woyny nie podnieśiemy. Takie iest Prawo: Regio et Duali Sanguine, Zamkow, Urzędow i Dignitarstw zadnych nie spuścimy. Takie Prawo; Bona quæcunq; sunt ad nos devolutæ na się trzymać nie będziemy, ale benemeritis rozdawać będziemy. Takie Prawo: Reformationis Matronek naszych negoria postentias usurpare spositi Kapłuemy: Na ostatek do tego przyszło, ze to Prawo uchwalono, iż Krol Polski inscia Reipbca zenić się nie może. Coby teraz rzeczone, kiedybysmy takie na Krola Jmć. Prawa wyciągać chcieli, zwano by nas oppugnatorami Majestatis, Interkunyaszami, Conspiratami Senatu, i tym podobnemi Tytułami. Ale wolność i całość nasza tymi Filarami bysta od Oyców uspieczana, które Korolby wywrocono, nadwatlono ze wszystkie mi

mi czadobami naszemi pozegnać by się przyszło. Toż przy-
znam się W.M.P. że ia z takiego procedere, male o minor de Repub-
ca, bo ieśli my teraz mayorum nostrum beneficia lekce ważemy, pewnie
tor nam posterytas nostra wyrządzi, że choćbyśmy nayleycy de Re-
publica chcieli stanowić, tedy to oni iako ustrathi Synowie rozmoszą.
A iżem w rzeczach łagodno nieznykł chodzić, przeto exonerando con-
scientiam meam tak się wyprzod do Klanicy W. Warmińskiey i Żmu-
dzkiey Sprawie żadnych medium przypuścić nie mogę, ale ledzie
in extremis stanąć muszę, prosząc aby Król Jmć to, co się in præ-
dicium Wolności naszey stało, retractować et pro irrito mowi-
cyować raczył. Czego ieżli nie otrzymam, do żadnych rzeczy nie go-
dzi mi się przystępować. Pewnem iest tego że Jchmć wszyscy Kto-
rzy ante omnia te exorbitancye wnieśli, i przy nich stać in publico
obowiązali się, iednego zemną będąc rozumienia; bo dobrze to ong
Jmć P. Koniuszy powiedział żeby to było parricidium in Reipu-
blicam wolności krwią swą tobliwą Przodkow naszych nabytych
ustępować, i onie się nie brać. Niechcę ia tedy być Parricydą. Nie
może też o Królu Jmć rozumieć aby się do nas urazać miał, gdy pro
fide nostra, którą obowiązani iesteśmy w tych rzeczach stateczni
stanęliśmy, bo nie podobna rzecz, żeby do serca Jchmć Pan Bog, iż to
złe, iż to się nie godzi, kolatać niemiał, zaczym ito rzecz niepo do-
bna aby nas Jchmć intacito sinu pro desertorib Wolności i Praw
naszych reskupero wać niemiał, gdybyśmy oczy, na tak krotkie exorbi-
tancye i utarzy nasze nie otwarzali; A nawet, choćby mi nikt tego
pomagać niechciał, tedy ztą statecznością, by i w grob poydę. I
prawda to zem niebył istig Sententie. Author, aby exorbitacye wprzod
niż obronę granic namawiano, a ter revera, nigdybym nierzekł, żeby
w uleczeniu tych urazow, tak ostro stawić nam miano, ale iżesmy tak
daleko zaszli tedy sine de decore ordinis nostri bez uymy Praw i Wol-
ności naszych cofać się niemożemy: chyba byśmy tymi Koniwencya-
mi dot sobie Kopać a ręce opuściwszy, godziny upadku i niewoli
szey czekać chcieli. Będzie Bog Sędzią, będzie i Potomstwo temu, kto
Króla Jmć pewnie z wyższych cnot i natury dobrotliwey do takich
rzeczy dalekiego nie tylko do tego przywodzi, aby tak zasłużonemu
sobie Narodowi, wolności przykrzał, ale iż rumor iest że iustissimis
Reipublicæ desideriis non condescendit. Niech mi niema nikt za
złe, że tak rzetelnie mowię, wżak nowa moja nikomu nie zawadzi.

tylko

Tylko mnie, wadzi mi, nazarai ge mię na przymowki na
nie zasłkę, na insze pericula. Ale widzi Bog, iakim kto Serce
w Sprawach Rzpltey postępuie ten pietatem in Patria nie opuści.
Nie watpię ia zechcą by się mnie Zelus zle nadat samemu Oyczy-
znie, tedy przecie in posteritate mea, Błogosławieństwo Boże zawsze
będzie znać: Bo mamy przykłady że ci zawsze w Szczęściu dziedzicze
Ktorych Przodkowie dla prywatnych respektow publicznego dobra
nie odstępowali. A zaś onych, ktory per incomoda Rei publicae wol-
nościami oyczystemi przysługować się komu chcieli, na to przy-
szło że prenit memoria cum sonitu eorum. Niech się i tym nikt
nie skandalizuie, że ta mowa moia odemnie tanquam perrona in
grata pochodzi. Wiem ia. to na rzecz że ingrata, kiedybym chciał
być chciwy Łatwie u przyiacioł tym uzyskanie drogi boni publici, Lecz
zda mi się; iż w uzyskach bonis civis eadem obs. maket, bo się na
to zanosi że długoli, krotkeli, kto z Wmć Panow będzie chciał Sal-
vam Rempublicam; Ktu Salves Libertates, ten ingratus być musi
a mym zdaniem daleko się przed czasem na to rezolwować nie po-
trzeba.

Mowa powtorna tegoż Xcia. względem Pertraktacyi w Hetmanstwie Wielkim.

Wprzeszłym moim Liście, ktorym do Krola Jmci. po oddanym
Wwdzie Wileńskiemu Hetmanstwie wielkim pisał, dotorzłem te-
go, że odmiana taka Urzędow, Krolowi Jmci. i Rzpltey nadaie się niemia-
ła. Odpisał mi JKMć, że iako insze dignitates, ktore pro merito cu-
iq; dawał prospere celebant, tak iż Zstrub Pana Woiewodzinych
Rzpltta uwieszona i ratowana będzie. Sam ci wprawdzie nie Xcia
to iakich mam zem tak wrozył, ale dure wielkie przyczyny upewniały
mię, hoc rerum exitu, na ktory patrzymy. Naprzod zem ufał Spraw
dliwości Bozey, iż o cnocie i nieiemności mocy, ktorą mem ire kla
i odwaga zdrowia i życzliwą radą, wtym Szwedzkim zaciągu czuiąc
czał. Testymonium przed Krolem Jmcią i Rzpltą, dawaiąc, że własnie
miał przybrać Subiekta, ktore osobie i Sprawy mocy pod Kaps czy-
kiem tobie po przysłonej przyiazni dolesz pisme wkus pricye i w ochy
dę do Pana przywodzicy, i na Woynę go tę, aby też i Litwa przez mia
zginąć miała Kontynuowały. Bo wszystkich czasow Cyzenenega
uzy, iż Pan Bog iako błogosławieństwa swoie, ktorych Państwom
swoim iakim udziela, zwykł zawzdy złączać z nieśmiertelną pew-
nych Osob Sławą, takżeż gdy Karanie iakie i Klęskę dopuszcza przybrał
do tego tych, ktorych Imiona, i pamiątkę nieśmiertelney hanby i uta-
ganiu posteritatis podać chce. A toż teraz iego utrą fascis pamię
ć nie będą Wwodzie. Że Wilno z Witna przed Szwedami uciekła, iż

Nie

Nieprzyiaciel ogniem, mieczem, Kniią, y spectante Metropoli to
zacne i żadnym nigdy niebespieczeństwem nieclot Knione Woie
wodztwo płacze. Hetmanskiey zaś, iż dwie Woyska Rzpltey przez
Swych Substitutow stracił. Indulgye cogetq Jurysdyction zawiera. Lzwe
Supieństwem umiwer obrocił. Militarem disciplinam zgubił. Nie
przyiaciela na grzbietach, i obrzach Swych wgłąb do Litwy wprowa,
dził, Syna też adversis in asvetum rozumu zerbawił, denig Oyczy
znę Sławę i bespieczeństwo, Krolowi Imci victoriarii: Convetudinem, so
bie i Domowi swemu smiałe Ludziom woczy perpetue utracił. Druga
przyczyna, Ktora mi hanc venum civitum obiecywała, że in pretas in
patriam, Ktorey się w podeymowaniu Urzędu tego dopuszczono, nie
miała wyść impune. Bo ieśli praeculum tchnąć się Ostrza sine legi
timis requisitis. Jeśli capitale, podiąć się Stanu nieumiejąc nim
władać. Co sądzić o tym Ktory dla sunek Kmbr Ludzkiey i stan cało
ści wszystkiey Rzpltey turbulentissimo tempore wziął w ręce swe, nie
swoie habili. tatem, ale mei Odium, niepostuge Oyczyzny, ale ambitio
su Monumentu; nie sławę Imci: ale sadg iakieś, obsequium przed
oczy. obie kladąc; bo generosa mentes swoie ku Panu postuszeństwo
ze Sławą i przystoyn ością ztączaią; a miotłą na nie winnych Ludz.
być niechcą. Tu zaś Vilis animg sanie wyssatem tego z Palca, alem,
on teraz na dworskie znim postępki wtyskuiąc, pasim o tym głosi,
aby tylko Princips pelacret: choć wierzę, iż Krol Imć iako Pan baczny
tego po nim niepotrzebuie! podiąć się mnie tłumić i tyle przysiąg,
tyle związkow krewnych zgwałcił, aby z ruiny Rzeczą iako moiego Im,
matum swey Familiey: Ktorey w Supednionych Regestrach Brod,
kow naszych pełne bywało: w Litwie wystawić mogł. Lecz iako
trucizna in parva dosi wszystkie Lekarstwa i ratunki przemaga,
tak ambitionis venenum, Ktore przed tym pniał mogł wszcze vasty
iego venter concoquere. Lecz ten ostatni wrodzonego Regimentu
haust, a to mu w gardle stanął, i iego Fortuny swoią violencyą roz,
sadził. Wiem iż Krol Imć z Warszawy do Ujazdowa nie dałby się
wrześć wrotnicy, coby na Koniu siedzieć i cuglem władać nie mogł.
P. naszey bidney Litwy woyska, Sława, bespieczeństwo takiemu po,
wierzone Regimentarzowi, Ktory schorzałe i ostrzałe Państwa tego
Ciało dla swey nieumiejętności, wszcze tym wręcey potłukł, rozdrapał
i na Koniec kilkakroć wywrocił, wprawdzie gdy to prędzej przy,

szło

szło mi na pamięć, że Sądy Ludzkie są dalekie od Sądow Bożych: I ono, Tu quiescis, qui alienum servum inducas: Ale iż rzekł wielkiemu wolno postępiota Dei intuens, tedy rzetelnie nie grzeszy, gdy á rerum exitu Sądy Boże nad Ludźmi miárkuie. Niech to będzie że Jkmć: Libera vox albo co inszego do mnie mierzyło. Ale Oyczyzna nasza coż była winna! Hoc vindicta genere ha mię nastąpiono, Ktory mnie bitemu, niż bijącym wadzi. Bo á to ja za cudowną Opatrznością Bożką Super sum meis adversitatibus, i na ustroniu siedząc ten mam bonae Conscientiae fructu, że Oyczyzna mojego od Turb: Jkmć: odstrychnienia żałuie, że mię lepszey Jkmć: Łaski godnym być sądźi, że mych aemulos iak Piłata w Kredzie ozmęczenie Różnie z uragowaniem wspomina. Ale ztąd pociechy żadney niemam iż Krolewi Jmci i Panowaniu iego ścisła ztąd na miłości u Poddanych decedet, iż Oyczyzna tot simplicita et infortunia niewinnie cierpi, bo Krzyżem ze Szczęścia i nieszczęścia każdego Państwa nayuprzeyszey głowie przypisowane bywa, ale podobno tych coby Krolewi Jmci śmiele to donosić chcieli, nieuriele, mianowicie, Ktoby teraźnieyszą funestam rerum faciem naszey Ziemi prawdziwie przełożyć, albo raczey głosy niebo przebijające in secretis Krolewskiego serca puścić chciał. Wielkie u Boga łaski ziednałby sobie meritum; i swą Fortunę szczęśliwą być wszystkim Zawiśnikom swoim przez Cnotę pokazał, gdyż ta iest vox populi communis, Ktoryem się z zalem często kroć nasłuchał, czego: prawią: / dla Krola Jmć. nieczyniemy, á byśmy Łaski iego znali, i obronę od niego mieli Lat kilkanaście dla potomstwa Krola Jmci. Państwa Szwedzkiego z nieoszacowana, Kurś i dostatkow naszych z gubą dostawaliśmy, i ieszcze nam nie karano broni od bokow odpasowac, ieno ie na czas do prochow włożyć, abyśmy mieli czym nasze irritowac semi Keputatem martem Ku zgubie naszey budzić; bo choć to widzimy że Fortuna Oyczyzny naszey r̃ est captax plura acquirendi Ledwie pattà conkquoti conservandi. Nuż Zamorskiego nieprzyiaciela kilka dwadzieścia Lat na Karkach naszych dzwigamy, iezdzi depoze po nas z dostatkow i ziem nam wydartych bogacieie, ex Conclusione nostratum fuie; my z ubostwem, z Ciężestwem, z zbytkiem Zołnierskim z niezmiernemi Kontrybucyami, z uretrzemi fakcyami i niezgodami, z nieządami conflictamur; Kmci przyiacielowi serce siły i dostatki znas co raz rosną, gdzie przedtym in alta pace siedzieliśmy tam iuż teraz ogień i miecz nieprzyiacielski widzimy, Domysłna,

ętno,

ętności naszey i chudoby. we straciwszy nigdzie bez pieczney
przytułiska niemamy: U nas: mowią: winy niemasz; bo gdy Pobory
dawać każą, daiemy, gdy każą na koń wsiadać wsiadamy, na Seym
iechać, iedziemy, Żołnierza karmić karmiemy, nawet iuż nie tylko Kro„
lewskim, abo Urzędników Krolewskich i Rzpltey, roz kazom podlega„
my, ale też Lada Pułkownika, Rotmistrza, Porucznika Imperia za„
gęścić tyle nad nami, by tych, ktore co raz sypiemy dostatkow naszych
oszczędnie zażywane, aby Ludzi godnych niewdzięcznością nie odtra„
cono, by między prawdziwemi osobami simultates ingeniose nie podnie„
cano, by rationes vilificationis stricte od Regimentow woiennych
wyciągane, by o affli Kcyach Rzpltey szczerze radzono, by Consilia pa„
cis kiedy tego czas był nie odmietano, by tych ktorzy amore et existi„
matione in Republicam valent do Sturb Rzpltey zażywać chcia„
no. nieuważyli bysmy w tey matni publicznego nieszczęścia, niż mię„
kczyłby nas tak Woyny, gdyż i między tym bywały, ale onich tylko
na granicy słyszeliśmy, a in penetrali bo pokoy Securitas kwitnęła,
i insi Panowie chlubili się tym, że Imperia brali Latenitia, a zastowo„
wali ie marmorea. Lecz krol Imć wziąwszy Państwo całe i kwitnące,
Boże day by go nie zestawił Kalicznego, z uboznego, z dartego, i le„
dwie nie na marach leżącego. Insi Panowie in hereditanjs et abso„
lutis Dominijs uspokoili swych poddanych pluris estimant, nie bo„
gatych Państw opanowanie. Cesar non ludit kwią swoich Niemcow
w regu pieraccy Ziemi włoskiey, ktora iemu należy. Francuz na stra„
ż Sawarskiego Krolestwa, i Medyolanskiego Xięstwo pozor szpany spatrzy,
Papież daie pokoy Medyolanskiemu Xięciu choć sobie prawo do niego
usurpuie. Insi Panowie necessitati swych poddanych w wielu rzeczach
folguią. My tylko wolnym narodem będąc w krwawey kazni: jmrzy
kilka dwadzieścia Lat dla Krolestwa Szwedzkiego pstrywamy. My tu pa„
mi surem Most przez Morze budowaie do Szwecyey musiemy. A choć w
Szwecyey, w Inflanciech, w Prusiech niemasz, przecież dla nieyi
ja na Koztall owych co z guby czyney Affecti et rei są: tracimy i wiązania„
zdrach naszych, abo rabrey za skorą, i pod samym sercem ferro et igne
macamy, bywamy. Te i tym podobne i gorsze głosy między Ludźmi pstrzą
Lecz mnie nie zeydzie się tego pisać do dzie to do Warszawy do kogo in„
szego, Komu rychley wiarę dadzą; bo mowe pisanie mowy i przestrogi
nigdy wdzięczne i ważne niebyły, choć tempore exitus conspirabat
ku prawdzie ich, tego tylko dołożyć muszę, że ta calamitas ab insania
daleka, nie iest w dzien grandescit fremitu popułi motorem, tylko Szu„
kaią, a ile ich kłnie, wierszkow, tyle przeciwko Krolowi Imć tyle po nie

przy

szło mi na pamięć, że Sądy Ludzkie są dalekie od Sądow
Bożych: I ono, Tu qui es, qui alienum servum inducas: Ale iż czło-
wiekowi wolno pesteniota Dei intueri, tedy rzecz niezgrzeszy, gdy
a rerum exitu Sądy Boże nad Ludźmi miarkuie. Niech to będzie że
JKMęć Libera vox albo co inszego do mnie nieżyło. Ale Oyczyzna
nasza coż była winna! Stoc trindicta genere ha mię nastąpiono,
Ktory mnie bitemu, nie bijącym wadzi. Bo a to ja za cudowną Opa-
trznością Bożką Super Sem meis adversitatibus, i na ustroniu siedząc,
ten mam bonae Conscientiae fructu^m ze Oyczyzna mojego od Turb.
Krwie mię: odstrychnienia zażiwie, że mię lepszey JKMęć Łaski godnym
być sądzi, że mych æmulos iak Piłata w kredzie o męczenie Krzyżu
z uragowaniem wspomina. Ale ztąd pociechy żadney niemam iż Krolo-
wi JMęć i Panowaniu iego ścia ztąd na miłości u poddanych dece-
dit, iż Oyczyzna tot simplicita et infortunia niewinnie cierpi, bo
Krzyżem ze Szczęście i nieszczęście każdego Państwa nayuyższey
głowie przypisowane bywa, ale podobno tych coby Krolowi JMęci
śmiele to donosić chcieli, nieuiście, mianowicie, Ktoby teraźnieyszą
funestam rerum faciem naszey Ziemi prawdziwie przełożyć, albo ra-
czey głosy nieba przebijające in secretis Krolewskiego serca, pusćić
chciał. Wielkie u Boga łaski zjednałby Sobie meritum; i swą Fortunę
Superiorib^g się być wszystkim Zawiśnikom swoim przez Cnotę po-
kazał, gdyż ta iest vox populi communis, Ktoryem się z zalem cze-
stokroć nasłuchał, czego: prawią: / dla Krola JMęć. nieczyniemy, a
byśmy Łaski iego znali, i obronę od niego mieli Lat kilkanaście
dla potomstwa Krola JMęci. Państwa Skestkiewskiego z nieoszaco-
wana, Kwerę i dostatkow naszych z gubą dostawaliśmy; i ieszcze
nam nie karano broni od bokow odpasowac, ieno ie na czas do
prochow włożyć, abyśmy mieli czym nasze irritowac semi Sepultum
martem ku zgubie naszey budzić; bo choć to widzimy ze Fortuna Oy-
czyzny naszey n est capax plura acquirendi tedwie pattà conseqven-
ti conservandi: Już Zamorskiego nieprzyiaciela kilka dwadzie-
ścia Lat na karkach naszych dzwigamy, iezdzi depoze po nas z do-
statkow i ziem nam wydartych bogacieie, ex Conclusione nostratu
umfue; my z ubostwem, z Lupiestwem, z zbytkiem żołnierskim z
niezmiernemi Kontrybucyami, z wieczznemi fakcyami i niezgodami
z nierządami conflictamur;. A nieprzyiacielowi serce siły i de-
statki znas co raz rosną, gdzie przedtym in alta pace siedzieliśmy
tam iuż teraz ogien i miecz nieprzyiacielski widzimy, Domy sta-
nętno

ętności naszey i chudoby. we stracivszy nigdzie bez pieczney
przytulisza niemamy: Vnas: mowią: wiry niemasz; bo gdy Pobory
dawać każą, damy, gdy każą na Koń wsiadać wsiadamy, na Seym
iechać, iedziemy, Żołnierza Karmić Karmiemy, nawet iuż nietylko Kro-
lewskim, abo Urzędnikow Krolewskich i Rzpltey wszkazom podlega-
my, ale też Lada Pułkownika, Rotmistrza, Porucznika Impenaza-
gęścić się nad nami, by tych, ktore coraz sypiemy dostatkow naszych
oszczędnie zażywano, aby Ludzi godnych nieodwłoczności, nieodtra-
cono, by między przednieyszemi osobami Emulatores ingeniose nie pod-
cano, by rationes vellicationis stricte od Regimentow woiennych
wyciągane, by o affectatych Rzpltey szczerze radzono, by Consilia pa-
cis kiedy tego czas był nieodmieniano, by tych ktorzy amore et existi-
matione in Republicam valent do Sturb Rzpltey zażywać chcia-
no, nieuwierzlibyśmy wtey matni publicznego nieszczęścia, nież mie-
kczyłby nas tak Woyny, gdyż i przedtym bywały, ale onich tylko
nad granicą słyszeliśmy, a in penetralibus pokoy Securitas kwitnęła,
i inszi Panowie chlubili się tym, że Imperia habent Latinitia, a zastowo-
wali nie marmorea. Lecz Krol Imć wziąwszy Państwo całe i kwitnące,
Boże day by go nieroztawił Kalicznego, z ubożonego, z dartego, i le-
dwie nie na marach leżącego, Inszi Panowie in hereditanjs et absо-
lutis Dominijs uspokoili swych poddanych pluris estimant, nieboga-
tych Państw opanowanie. Cesar non audit Kwią swoich Niemcow
w reku[p]eracyey Ziemi włoskiey, ktora iemu należy. Francuz na straż
Nawarskiego Krolestwa, i Medyolanskiego Xtwo patrzy, patrzy,
Papież daie spokoy Medyolanskiemu Xtaru choć sobie prawo do niego
usurpuie. Inszi Panowie necessitati swych poddanych w wielu rzeczach
folgują, My tylko wolnym narodem będąc w Krwawey Kąpieli przez
kilka dwadzieścia Lat dla Krolestwa Szwedzkiego pływamy. My tu pa-
mi swemi Most przez Morze budowawać do Szwecyey musiemy. A choć w
Szwecyey, w Inflanciech, w Prus, w Pruskich niemasz, przecież dla nieyi
[p]na Kształt owych co z gruby czyoy Respecti et reiąc: [p]trzemy i wiązana
zdrach naszych, abo raczey za Skorą, i pod samym sercem [p]ero et igne
macamy, byuramy. Te i tym podobne i gorsze głosy między Ludźmi pstrzą
Lecz mnie nie zeydzie się tego pisać do dzie to do Warszawy do Kego in-
szego, Komu rychley wiarę dadzą; bo mowe [p]isanie mowy i przestrogi
nigdy wdzięczne i ważne niebyły, choć tempore exitus conspirabat
ku prawdzie ich, tego tylko dołożyć muszę, że ta Calamitas ab insania
daleka, nie iest w dzien grandescat fremitu populi motorem, tylko Szu-
kaią, a ile ich tknie, uerskere, tyle przeciwko Krolowi Imć tyle po nie

przy

przyiacielu głosow pusczaią. Stworzeniem to tedy miał do mieść do W. M. P. o ktorych to rozumiem, że abo sam przez się bodzieś to mogł iako wierny sługa Krolowi Jmć. przełożyć, abo więc takich znaydzie ktoryby małe tempore Rzpltey i originem ich przełożyć uszy do zdrowych rad serca Krola Jmć. nakłonić mogli; A nie czynię tego animo insultandi cladi Rzpltey publicae: bo kogoż te bardziey nad mnie przyciśnęły? Sam był pierwszą za wszystkich victymą gdy wszystkie moie Patrimonium z Bierzami uniwersał poszło, ia po dziś dzień iestem iak w iakiey prasie ustawicznego żalu względem dobr memich Zawienskich, i od nieprzyiaciela i od swoich zgubionych. Ale cresztą czynięto, abym more Ku Krolowi Jmci. Fidem et obsequium etiam in hac novercante Fortuna oswiadczał. Bym niemiłował dobra pospolitego, i Stawy Krola Jmci. dissimularem hunc ungvem in ulcere, abo bym z onym mowił. Pereat anima mea cum Philistaeis moich. Ale ieszcze mnie multum spei Supereest o Lasce JKMci. i obacz. Rzpltey; przeto florentissimis utriusq; ac pio statui, abym ipsis florentibus; mogł lepiey kiedy privatum meum naufragium resarcire. Wiem ia że Litewskie sprawy i dysgusty Polskie sobie u Dworu powarzaią, ale teraz taka iest ranum i maco, że się ono zrze może. Nil magis esse metuendum quam id, quod minime metuitur. Chociby cię same mogło i umiało succurere necessitati publicae, iednak aversis JKMci. odemnie wszystkę hamuie ochotę, bo czegom się ia dotąd dostuzył, ieno Kontemptow repuls Supricy Kalumnicy, co i teraz absternit ieho ingratitudo, i Serce Krola Jmci. do mnie takie zepsowane, że Krol Jmć. i oto się znać gniewa, gdyby co in rem et dignitatem JKMci. przez mię sprawić się miało. Elementa nieprzeiednaną zgodą między sobą dyssident, aer ter ognia zwodą nie przyiarń w przypowieść przyszła; a przecie Naturalistowie świadczą, iż ad producendum aurum et lemmas muszą convenire et conspirare. Dobro pospolite nad złoto sobie, każdy mądry i poborny kładzie, a ieśli Ofiara i ieśli necessitas vlaże, że te Subiekta przeciwko ktorym on naszą Antypatya mogą mu się znisć ad procreandum bonum publicum, nie po szpecyalnym, ale ozdobi Swoy Majestat, kiedy benignitatem suam ku nim obroci, i Fiduciam bene merendi Laską swoią w nich zapali. Ale otym niechcę więcey mowić, gdyż nil in felicig virtute, quae flagellat. A tom przez tę Kartę Rękem i ozrom W. M. P. powierzoną rozumiał, absencyą moią na Seymie Supplere, abyś przynamniey W. M. P. był omnie tak pewien że hoc in domestico ofie siedzę przeciw szczerze omnyb; bonis maluią JKMci. i Rzpltey owemu ku pocieszeniu temu, ku polito waniu moveor. Czego spotrzymuiąc gdyż mortalium nieiuryniby zdrowy rozum maiący, to teraz Wwda Wileńs. Hetman W. W. Lto. nolens volens uczynił ze vrzcania się dał

tak

taką crudelem assekuracyą, w Ktorey omnium contingentium futurorum notam biorę na się i cossetwrek na Rzpltą casu bądź ale no errore padnię w tym Imci Pe Wwdzie Smolińskiemu siebie za Winowaą cę dawi, mogł sobie wspomnieć biorąc Hetmaństwo, ab altero expectes alte ri quidam seneca.

Ust JW Imć. Pa Wwdy Belzkiego, do Xcia Imć. Xbara Kiego Kasztelana Krakowskiego &c 9 Xbra 1624 Pc pisany.

Posyłam W.X.Mć. od niektorych Ichmciow z Duchowieństwa przeciwko owey o Trybunalach Konstytucyey po Kon Kluzyi Sejmowey uczyniona protestacyą. Posyłam i Listu mego Kopią do Imci Xdza Arcy Biskupa wten czas pisanego, kiedy ta Protestacya w Warszawie rozdawano. Więc i Responsu non de cepis et de alijs. A to posyłaiąc Deum Hominumq fidem implore. byłoli to, co ci protestatores piszą, iż Koby ta Konstytucya odmieniona być miała. Item iakoby przeciwko niey tam zaraz mieli nastąpić Protestacye. Kto odmieniał? albo kto, kiedy czytano Protestacyą przeczył słowo? Ibyłali ktora inszą ex tanto numero z taką attencyą słuchana, vel tanto silentio approbowana. Powiadaią że owe stogra zirrepsenunt, ktores WJmć iako że w Ktorych wszystka Cyfencya przydaie racyi. Ale czy nie na stole, to było in oculis omnium cum applausu omnium Koła. A potym czy nie czytano tego wszystkiego? Ja się owych starszych Ichmciow dziwuię niepamięci, a młodych curiositati; bo cor istis minor Pentium Dijs ad Leges nostras; a zaś wszystkich Ichmciow dziwuię się fronti tak gfeverantes powiedzieć, co negat wszystka Rzplta. Wierzę że się naydzie tak kto ex tanto bonor Cyzum numero, co zechce ukazać to, że actum bona fide cum Rejpbce, iże ta Konstytucya niema inszey wady iedno że expresse niewyrażono, ktore te Ich Dcti Krety Trybunał. stkie wolności szkodliwe, Datum to uszłodzie Ichmciom Ktorzy erubescunt cum Lege loqui, strzedz się tych słow Ktorych pełne Prawa nasze. Pacem inter Dissidentes de Religione nefas wspomnieć ani było nefas pomyślądz ią Panie; Kto nie widzi quor sum isti tendunt? Jak nam Rymę iakie ona Liszka Kodka Nieboszczyka Waletego, że nie wszystkie czuię, ale przecie czuię, i co ztąd ma być? Kiedy Cives fastidiunt verba Legis nieśmieiąc wyrzec tego co Prawo mowi: Ili Bastarebbe; animować się przeciwko tey protestacyey: ale in tanta przeciwko Stanowi Duchownemu reverentia vetat. Wyglądam Kogo inszego coby nie był tak

Ktem

Scrupulos'ą w swoiey erga sacrum ordinem obseruancyi a, Kom iest ia. Zalecam się ta tym i z służbami memi powolnemi ia, ko nayprędzey w Laśce W. X. Mć.

Respons X. Cia Zbaraskiego na List Wdy Bełskiego.

Wczora mi oddano List W. Mć Pana pospołu z Protestacyą, Ktora przy Ich Mć Xięża Biskupi cum minori clero, Ktorych tature spodobało przeciw ko owey Konstytucyey i oddaniu o Dekretach Trybunalskich uczynili w sześć dni iuż po zawarciu Konstytucyey i oddaniu do Druku. Dziwuie się W. Pan iednych frontki, drugich curiositati, że przednieyszy mnie li to zadać przeciwko iedney i iasney prawdzie i presenti wszystkiego Seymu, Ktory to w wszy swoiey słyszał, iż kiedy ta Konstytucya sumo ocium silentio czytano i przeczytano żaden in contrarium nieby ko nie rzekł tak z Duchownych iako i Swieckich, ale owszem sumo consensu approbowane było, i w pacierz abo w kilka druga po niey subsequens czytana. Ja się zaś tey fronti ani curiositati naymnieymiedziwuię, bom taką zawzdy przez wszystek wiek swoy widział, i owa protestacya de in compatibilibg Ktorą i tego Seymu. Wszakoż W. Mć słyszał qua ferocia et fervore indukowano takowe to była uczyniona i iako ta chcą Ich Mć Duchowni validam mieć, Ktora nigdy in Theatro Rzpltey nie była uczyniona, bom i na dawnieyszym Seymie był Posłem i pomnię to bardzo dobrze; tak i teraznieyszą będą chcieli mieć, chcąc nam podobno tyrannia potestate, Ktorą obie vendicant, a my tey niechciemy mieć ani w Kościele. To każe wierzyć, choć my wszystko contrarium widzieli, co Thoyzesz napisał, ja temu wierzę i co insze Pismo Swięte. Ale to mi non contingit ta felicitas, abym na to patrzył. Ale co Ich Mć Xięża Biskupi pisza i powiadaią, com ja wszystko inaczey słyszał i widział, także i ci mnieysi Ich Mć Duchowni, lubo do tego nie należą naymnieymi, per impię Starszych swoich przytączyli się; musieliby my to Summo ubiqo miracule, Ktoremu ja ieszcze nie widział imponere. Niech będą Swięci, i iako chcą w siebie non eo inficias, to tylko sobie waruię aby plus ultra nie siągali, ani tych Herculis columnas mieli, za Ktore zajeżdżać nefas est Religio. Lubo to widzę i z tego postępku że u Ich Mćiow Xięcym fas Prawa te, Ktore spotnemi łzami zdobyli, ale rzecz samą nie iscierpimy się sobie; Transgredi i chcieć Protestacyą tam Prawa Konsensu wszyst-

kich

Rich Ordinum i swoim przy Konkluzyey celeberrime et maxi-
festissime approbowane, w kilku dni abo reprehensi od inszych, abo
chimerz iakąś w głowie uczyniwszy, która co inszego uczynią znosić.
A to i młodszych wiele wprawuie, aby studiosissimi Imitatores Ich Me
potym byli godni exempla Spiritualiam, którzy by mieli gwałtem
tylko iako naturę kszey in alienum sbcam zyczyć, daią i swoiey posteri
tati dawne Ichmina gwałtu nieladaiąca, modernicya od przodkow
naszych uczynione psuiąc. Prawdę wszędy przy znaie gotowem, z którą
i urodzeniem się, i z Łaski Bozey na każdym mieyscu privatim et publice
zawzdym iąmowił i mowię, od tey mnie nikt na świecie, nietylko
Authoritas Ichmciow. ani żadne Acres, ani żadna Arma nie odyedzą,
i to przyznać com słyszał i widział, gotowem wszędy i tey Konstytucyey
Legitime et Consensu omnium approbowaney securrere powinnenem,
że i słowko iedne ani iest przydane, ani wyięte; żadno iako przy Konklu
zyey od Pa Salinki który Konstytucyey czytał przed Krolem Jmcią i
Senatem silentio, i przetoż od wszystkich przyimowano, ze stolem
iednym ne mutatione quidem, żaden nie kontradykował. Rozumiem
że stu tak cnotliwych Senatorow się znaydzie i Szlachty, którzy nie
Ichmciom, ale prawem będąc obnoxii, toż uczynią bezpochyby, ale czekam
pocztkow W Mci Pana, który i w Warszawie bytes presens kiedy te Pro
testacyą czytano, ieszteś teraz assistens Senator, wreszt deputatem
swoią powinnosc i iako Senatorską, i iako assistentią Senatorską kie
dy się co przeciwko prawu dzieie. Ztąd my dudzy będziem mieli po
chop, kiedy minicyum od W Mci Pana poydzie, który powinien ratio
nem reddere na przyszłym Seymie tey assistencyi, bo wiesz o owe Rymę
Liszki Walentego nieboszczyka idzie, i jam z Katharem z Warszawy
przyiechał, i ieszczem go do tych czasow nie zbył, i Jaturey cruce w nayuę
szey Rymie na pięć od niego, niż za cztery dzieści mil, z probowałem,
ieszt i na tym Seymie iako i przed tym, quo in vanum omnia przyszło
mi agere intanto numero Consultorum moich? wiesz mię który i stowe
m iednym non sumo Stupore wszystkich słuchaiących ratował? Bo
i ja ter tymże się Katharem będę wymawiał. Jeżli W Mci Pan obreve
rentią naszych Spiritualiu nie rzechcesz swoiey własney Religij succurre
re, o którą: iako i sam dobrze czuiesz: naybarziey idzie, i ta Protestacya
tosz samo intendit, gdyż zniesienie się owey appendicis Bole Starzydłe
go Dekretu nie sprzeciwi, i owszem do kłada tych słow. Ista intentio
ocium Ordinum erat tollendae Appendicis in Decreto Pacta: Tedy
ia ter obreverentiam Ministrow dam pokoy, aby mi nie rzekli, iako ow
Powrenski Biskup swemu Tatarzynowi powiedział: A tobie dyabel
do tego: i komu ta Rymа będzie szkodliwsza czas to ukaże. Imć xiądz

Krzy

1620 Arcy. Bis Kuyp wymawia się widzę iż nie dobrze dosłyszał kiedy tę Konstytucyą czytano; tak powiedział JKMć. że na nogę był chory i nie mógł się podnieść z stołka, ale na słuch nie skarży się naymniey Nieprzydałem też tego aby miał trzymać, czyli też na sama, owa Konstytucyą de in coppa tribi bg słuch był wszystek wysilił. Zdaie mi się że nierychło po tey Konstytucyi na którą się teraz protestowano czytano. Stoi widzę, że Imć obiecuie te recr compenere, a ja czekaiąc od WMci Pana iako ab Assistente Senatore na tę Protestacyą Reprotestacyi obiecuiąc non deserere pewnie bom tego nieuczynił i nieuczynię prawom Rzpltey służby moie oddaiąc. Dat. w Krakowie, 16 Dec. 1620.

List Xcia Radziwiłła Kanclerza W.X. Lit.: do Xcia Albrychta Brata swego.

Jaka mię z Obwiu wiadomość doszła rozumiem że WXMć z tych Listow Pp Woiewodzicowych których Kopie fideliter przepisane posyłam, bo mi na ten czas samych Autentykow pilno było potrzeba, iest w tych Listach kilka osobliwych punktow, ale nie wiem iako im u Dworu wiarę dadzą, bo rozumie, Szczęściu i ochocie tych Ludzi JKMć iuż iest tak persuasig iż in contrarium nie da. Obce nic powiadać podobno; ale obaczysz WXMć iako nuditas ich patebit skoro ia ich z wyiskiem swoim odkryię. Zwrelu miał confirmor in hac opinione, że to nie będzie moie mentendum Consilium izem się declarował penas aliquas cum strepitu campi inire; niech ci dokazuią którym skarb i Pan przyszłego tanto pere. Wprawdzie przystaci tego Oyczyzna nasza bedna, ale non opus est nostra opus est avertere hoc mala. Czynito się cokolwiek się mogło, a mogę rzec, że się i nad siły czyniło, Więc ani mnie słabe, ani mnie JKMć potrzebuie nitesz pomnie. Takom się tedy JKMć: declarował, tak i teraz powiadam, iż moie Woysko o przewodney. Niedzieli z pola schodzi, nieprzywiezie wprawdzie, ale w Kupce na skromnym chlebie; bo nie trza inaczey; zapłaty czekać będzie. JKMć iesli Kate grono takich Ludzi na nowe służbę zaciągnąć, i iesli porwoli na ten zaciąg sposob który przezemnie proponowany iest tedy omni fide et cura posłużę iotym JKMć: iesli też nie raczy porwolić tedy niech ich Kto inszy zaciąga: Ujrzymy quo exitu. Tym zdaniem lepsza Rozgrzeszyć tych którzy przed nayprzyiacielem

tem

lem ieszcze z Łaski Bożey grzbieta swego nie odkryli niż kilka (403
Choragwi napuzanych. Proszę uniżenie abyś W.X.Mć te wszystkie rzeczy
Krolowi Jmci i Ichmć PP. Pieczętarzom Kor. by zaś na mnie winy nie
obalono, ieśli co na te myśli przypadnie. Oddaię się zatym W.X.Mci
mego Pana Łasce z służbami memi pilno. Dat. z Orla ię 22 Martij
1626 Ao.

List Xcia Zbarazkiego Koniuszego Kor. do Xiążęcia Kaszte-
lana Krakowskiego Brata swego.

Z Strony Seymiku i sam niewiem iako wtym radzić, bo im więcey ten
Punkt Szwedzki Konsideruię, tym barziey widzę wtym iuż na nas o-
statnie Odium i nieprzeiednaną urazę, bo niemoże się inaczey to rzec, iż
on musi mieć wielkie desiderium w rekuperaciey Szwecyi iako swey
Oyczyzny własney, więc i ztego że prolem ma numerosam. Ale kogoż
to dla Pa Boga niema dręczyć, kiedybyśmy mieli pretensie iakie choć
Successionis iako in exemplo nas. Nemerow i Berezdow. A coż kiedy-
by to nam lub co takiego wydarto, musielibyśmy pewnie żywot na to
ważyć. Większa ieszcze wnim iest Comparatio gdzie rzecz własną upu-
ścił et cum majore dignitate będąc spoliatus et Regio titulo et honore
wszyscy abo się uchylaią, abo pozwalaią nam samym zrzadzieć, Item
na to się tylko spuścić, i nietylko iego extremum odium wziąć na się
ale his temporibus wszystkich, a ci bardzo radzi zasłonią się tym, coby
tego nie życzyli, a ci co życzą lepiey popchną, aliści na naszym grzbie-
cie zostanie /: lubo byśmy iuż byli iakośmy są :/ contenti nostra sortemie-
nia i honorow casus są infiniti et virtutem sequuntur invidia, czemuż
my etiam ab infimis są subjecti. Padnie co takiego aliści od głowy
naprzed u ktorego to altissima mente repositum będzie nietrzeba się
spodziewać i owszem bać, cetera na pochyłe drzewo leść nieomylnie ze-
chcą. Więc i z kimże oprzeć się oto, a zaż niewiemy że to, co ich szyię
głow, Honorow dotykało się; opuścili Pacniuczko? a coż to tak
rzecz daleka i ma swoy fundament pretensiey słuszney. Aurata po-
pularis opłonie i non spirat, tak też potężnie, bo tę nna in sci mul-
tiplicata numerum czynią, a non pondus ci są ponderatiores umyka-
ią się i umkną, niemamy my tey Graciey i per partes idąc, na Wołyniu
sine dubio żeśmy są exosi iako Apostatae. A to i teraz z Boskim pew-
nie tam tych Krajow wstępem inimicitiae zachodzą i pewnie za takie-
mi

mi Sturmami Sejmowemi, przyszło by to nanas z ich tryumfem. W Krakowskiey Ziemi dla durch rzeczy W[aszą] M[iłość]: szanuią że mądry i pobożny de catero non vero amore, i to mnie się zda ieśli nie większa nec tedy tak wielka iako podnieść Rokosz przeciwko memu tak kontradykowac, a ieżeli ze rzekę tak że nullo opere, bo naprzod ukazowac to że manet złey woyny periculum Prus, przegrania bitwy, zaciągow które słuszne są i prawda, ale oni maią na to tyle racyi, które są poważnieysze i bliższe, a vulgo do zrozumienia his temporibus: naprzod że vitupenium nasze, iż Panu to naszemu wydarto, druga że niemaiąc natychmiast nieprzyiaciel, wydarł Rzpltey tanto sanguine partam Provinciam ieżeli pod przymierzem pod woyną Turecką tak to ingraviter transire, tak dishonor iak naśławia Kłaniać się o swoie nieprzyiaciełowi; Pana zaś przymuszać, aby on Prawa swego ustąpił, co iest druge co inquies, odbiegać zaś i niepomodzi mu co może być sromotnieyszego: Pentalom Prusom ztąd za drzego niemasz i być niemoże bo to iuż Król opatrzył dobrze że maiąc Konspiracyą swoiey ztąd go właśnie wymaca, gdzie on succumbere musi, i z swoią mocą kiedy się do tego przytrafi i P[anu] Chrześciańskich. Druga że wszyscy Panowie zamorscy: iako dadzą wszędy pewnie: aby Prus i inpenium gdańskiego nieniszczali, gdyż by to ich była szkoda: Gdańsk nie iest taki iako Ryga, a Sam by z Szwedem mogł woiować, et his similia iako piszą mowią. Abedzież to mowił Król, będą Biskupi, wszystek Senat, wszystka Posel-ska Izba? Kilkom rzekę, tżem bo catera nic. Opponować się przeciwko tym wiatrom indisolubile argumentum. Sto są nieprzyiaciele Królewscy, ego opponita, a de numero a tżey, który z nieprzyiacielem praktykuią, i do pieroz tey Ojczyzny przybędzie i daley iako o Radziwile. A tego się Tatarzey wszyscy chwycą, upewniam quotus quoq; wzruszony Cnotą po cichu wybąknie, a nam piskoni. Ale by też na te invidiose pericula iako Kurcyuszom resolwować się, coż złego on Sam zacznie to, stem Swoim maiąc iakiekolwiek od Tatarow ubespieczenie: co go tak Rok odwiodło właśnie żeby ztąd niemiał Konsyliarzey od wszystkich: Sejm się urwać musi na co bym ja pewnie pieniędzy nie pożredł. On weździe swego Prawa, iż mu Woyne pozwolono, zacznie; Który go uhamuie? coż złego będzie? Primo to podobno experimentum. Drugi dwa raty

Moskiew

Moskiewskiey Woyny niezaczął? A zaś Węgierskiey i Lisowczy„ (405
kow? coż było? wrzask a potym nic, a potężnieyszy Klikunowie byli
na ten Czas, i on słabszy niżeli teraz, i w pieniądze i w siła iuż połamanych
rzeczy, et in ipsa Subjecta factij iego i adulatij. Radziwiłł upewniam że
nie idzie hoc scopo et methodo, iakobyśmy poszli, co inszego iest tam pewnie
Kiedyby iuż była Lex Scripta promulgata, przytym się oprzeć bez żadney
dubitaciey i suspiciey, coby było clarig by i wszyscy niechcieli, ale tu za
wszystkich cierpieć i ode wszystkich nie zdami się do śmierci; ani tego WMć
życz i mnie i sobie; trzeba temperare animum generosum kiedy czas tak
uczy. Więc iuż wiedzą, że Buczyński wszędy był wszędy rozniosł iako
mi pisano ode dworu, i maią na to Oko: Szwed zaś widząc że się non
stroią, i myślą providebit sobie. A tak rok facilig condescendował
ad inducias, i ledwo nie sam prosił, bo z Dunskim się spodziewał i
miał Tumulty doma, odprawił się teraz /: i iako WMć ma List :/ Kapitan
Blakow iuż minatur i zbiera co mu się na dwie rzeczy przyda: Pierw„
sza gotowość żeby go ladaiako niezastano. Druga iż widzi że my
boiemy się ode Gdańska, i że tym nas rozrywać będzie et ad inhone„
sta przywodzić kontradikować temu i na Inducias tylko się spu„
ścić, iest o puściu Rzpltą z tam tey strony, abo dać suspicyą wła„
sną, że my o tym z tam tey strony znosiemy i wiemy iż on Inducyą
chce. Jako tak rok rzeczono Radziwiłłowi, i Ludzi więcey będzie
co tey suspiciey uwierzą. Dało że z Seymu nic nie będzie byłoby per
extremum iść musiało, rzeczy się zaniedbaią co impediet tylko że
nie zechce dalszych Traktatow; interim expiruią Inducie, on co daley
mowię Szwed gdzie w nie uczyni, iesli ieszcze w prasy, on rzecze wszak
tego chcieli seditiosi i moi nieprzyiaciele, otoż maią, a vulgo pewnie kto„
ry ieno ma exitium patrzyłosz by wolał i rzekł; Szukać przecie tego
nullo opere i nie sprawię nic ieno invidią wziąć. Rzekę z Sw Augustynem
Summa dementia. Ale to tak powiedziawszy, coby z tym rzec; naprzod
abo nie być na Seymikach i consequenter na Seymie żeby się rzekę
umknąć a patrzyć co też drudzy w tym uczynią, Wszak nas iedno
dway Cives, a Polska tak wielka. Ale i w tym wtęż byśmy zdami się
sieć wpadli a ledwo nie gorszą; bo Krolewska strona i Pospolita źle
by o nas rozumiała. Być zaś na Seymiku a ten punkt principalny mi
nąć

tobi minąć impossibile. Bo będzież W.M. ociec requisitę i jmanowey nierzec na to nic więcey by ieszcze suspicyi urosło, ani by rozumieli u Dworu ze tym samym eś Kontrady kowat i inszych na prawdzie; a Szlachta zes denisto examinowe, ja tedy tak po prostu rozumiem zeby w tym gładko mowić i condolere vicissim iego i Rzpltey Xiążęcia mym, ieśli to może być bez kwerel ułożono iakoby Król Jmć wojnę mogł mieć. A Rzpltta wtąż odebrała Prowincie i uspokoiła się ztamtąd. Ale mymo zeby Panowie Posłowie z Senatorami in eant rationes, iakoby ten Króla Jmci zamysł był bespieczny tak z osoby iego, iako i Rzpltey zaciągu dalszey wojny a ile z tey tu strony Ruskiey, iako z nowey strony, gdzie by się to opatrzyło. To rzetelnie za zgodą inszych Władzow, nie denegować mu Subsidium pro semel deklarowawszy się, iż to tylko czynią na ten raz. A rozumiałbym zeby mu dać Jwartę Secretam a Xięża zeby tyleż dali: tuby była na nich twarda kość: z tą deklaracyą, ieśli ci nie dadzą ze i Starostowie nie dadzą wtąż i Szlachta, ktorzy ieden by pobor pozwolić mieli donativum czyniąc. Lubo Laski po Panie nie znaią. A iż zaś osobna iest Woyna wtąż Rzpltey od Inflant i Xięstwa Litt: ktora niemogłaby być tak ostra za adversią, że maią P.P. Posłowie opatrzyć tym sposobem ze ieby Koronnych podatkow, daley na bespieczeństwo Korony od Pogan ktore immineat, tyle aby oni obrocili swych do Inflant. Albo ieśliby Krolowi pobor dać niechcieli; wręcz z rzeszty tyle donatywy, zeby się nie zdało zeby na to Kontrybucyą szła, albo do Litwy z reszty co przełożyć, wszak i oni maią teraz swe pobory. Na nie bespieczeństwo zaś Tureckie zdawna się W.M. Pana zgadzam Senteneya. Posły cum absoluta potestate posłać, i zeby byli jurati do tey Deputacyi; bo aliàs coby z tego było, Kiedyby Limitatum co mieli, a zeby pewna już Woyna Turecka była, ktora pewnie mym zdaniem iest, i chyba miraculose tedy się rozpadzie. Jezliby się też i to nie zdało tak enucleate concedować o Suwerenią tedy generaliter Posłom zlecić subfide aby Securitatem Senatum opatrzywszy nie byli od ratunku pro semel do ktorego by się tak Duchowni z Starostami rata proportiona iako Szlachta przytoczyła z zgodą inszych. Co zasiem pisał ociec Schalingerowe do Sekretarza, i co rozumiem. Posyłam List swoy W.M. Kazał Sobie Krol przepisać, a co Xiądz Sekretarz ofym pisze posyłam. To forem na rzecz wszystek świat ofym wie, a oni taią. To tedy co ingenue rozumiem nie tak iakoby właśnie trzeba, ale iakoby się nie poprosować samym, Rzpltey

barzo

barzo nie uyciągać sequendo tempora et fata, tom na pisać silla (1607
nocy otym myśląc. Inie widzę inaczey nic na to nie przez wchwiszy, a dla
nitor stanąwszy, tylko odium, Invidią, nie łaskę, i ley Sprawy szkoda
na Seym puszczać, ani sądzić będą, ani na nią patrzą, i to by tur był
pierwszy nie zły ber ratunku.

Responsis Xcia Imć. Zbaraskiego Kasztellana Krakowskiego
na ten List Bratu swemu.

Przewrocito się ter w mocy głowie silla wtey matery. i nie wkazdym
Mtynie tak wiele umieią, ale zadnego Lekarstwa na taką corruptele zna,
leszcem niemogł, tylko mamy manibq repellere, bo iuż Prawa in summ
contemptum poszły, i by ie Sam Solon z Likurgiem nie Scramstkim
Sobieskim pisał w takowym by byli pomiele też, tego zaś wszystkie
go nikt tak nie iest przyczyną iedno dwor, ten przyczyną wszystkie
go, ten connivet jawnie bo ato izbych tak głupich i nieconstiurych Se
stow, gdzie się in opinią swoią mendacissime wymawiaią: bo nie był ia
ko żywo bogatszy: / znać mam festissimo Seruicka to zdradliwa szkę,
Ka hac occasione naszemi z ferbq powoiować wszystko i zubożyć chcą
pewnie i na samych że te artes na ostatek padłyby, bo tak zawzdy takie
sztuki wychodzą, ale nie stałoby za nasze. Ongenem tedy petere trudno
ani ią abo Bog sam uymątnie abo złych że parkow o których mowić
się będzie, większe serce wroście bo Seruiles Animos ostatnia już prawie
in opinia, kiedy w gębę niemasz czego włożyć ad famium ali quod neces
sitas, prawda to, że iest wielka racya izby stimulq iaki kolwiek był
Szlachcic, i animor iakie kolwiek excitamentum, przy tym utrapieniu
które cierpią iestawicznie kiedyby się w kupie uymieli, ale na wrasknay
barziey, iako do tey doby zwykli, gdyż to ani studium Libertatis ani
aquanimitatem nie naydzie, a co większa kiedy rzeczy niebezpieczna
nastąpi, tym iesz cze więcey boiaźni widzimy że i w większych wszyst
Ka magnanimitas zginęła: czegom ia na przeszłym Seymie apetis,
sime sprobował, bo wiele umyślnie na propozycyą przyiechali dru,
dzy sadissime ad nausam tym samym, którym pochlebowali mo,
rli też wszystkie injurias cierpiąc, które i teraz cierpią w takom,
stwo niewstydliwe wszystko się obrocity, day a czyn co chcesz, choc
to w nowy wolą więcey wezmą niż dadzą mito wszystko, nawet choć
widzą, że etiam vivere secure niemogą, i ią in potestatem u Wozmic
Pachol:,

Pachol[i]ków Rzemieślników swoich, wszystko to nic było, by to nie[j]aka[k]ie remedium Kiedyby się Województwa z sobą związały: a czym że Kiedyś i Rokosz był straszny, pokiś nie Rzeczpospolita to arcanum non evanuit, wszakoż poprawiwszy na nasze teraźniejsze deplorandum seculum na brylesianos Ktorzy wszystko za suwie własne Dobra zmedaią na Capita Województw, Ktore znacznie ego mercatum. Cgwuntem, na Urzędniki Dworskie, Ktorzy się iuż wiecznie sub hoste własnie zmedali, trudno się czego rozsądnego spodziewać. Lecz iż żadnego asylum remedium nie masz, trzeba tego sprobować, i to będzieli mogło wypisić. o czym Ja bardzo wątpię, bo nie widzę tego, aby gdzie Ktore Państwo ab extremo casu ratować się miało, aż abo się ieden odważył, a potym wszyscy Laudarunt, abo kilka Ktorych drudzy sequi. Constanti tatunek Rzymski sobie przypomnieć ze pierwey Brutus cum stario musiał zdarzać, toż drudzy accesserunt, bo vulgus deficilia facta, kiedy iako dobrze padło, sequentum facile, ale wdać się w nie z wielką trudnością abo nigdy. Przypominam sobie i nieboszczyka Zamoyskiego, Ktory przysiągł tylko nie Ktore rzeczy, ale nie rezolwował żadney i naybardziey obrie ozenienie Krolewskie, z Ktorego to nasze malum i teraz naybardziey płynie, przecie żadnego non inhibuit, choć zawzdy powiedział, iż Austryacci w zgubie nas mieli i tak wiele Prawa na to napisał, Ktore teraz zapewnie źle stoią, teraz wszystko nierowno niepodobnieyśza, bo on ieszcze miał Cientes nie mało, a Centes nieladasiakie et sui observanty, bimas nim mu stabrzeć i rwać się poczęli, teraz kogo naydrzesz co by mu ufać, coby in consortium do tak wielkiego negotium przypuścić, żeby abo pierwey nie wydało, abo in medio causu nie zdradziło. Toć nie omylna, że gdyby się kilka Cives znacznych a sobie dufałych wzięło Caput z sobą na przody robur uczyniło, zawrzeby tak wiele affektow było, żeby potym trudno i hamować. Bo u nas co naybardziey się na przeciwanie bez Ktorego nic się wtaRzeczach Sprawach uczynić niemoże, i co za Scopę bez Ktorego żadne Negotium Szalenstwo? Wszakeś Ktoby chciał gruntownie causam totius mali, tak by potrzeba, wszak byter ieden mogło być początek choć takiego Związku Województwa, żeby zrazu sobie Fortuna communis consortium zaznaczować mogli: mogłoby się i do tego celu, Ktorym zurpz

pomoc.

pomienić przydać, gdyż - Ktoby iuż tak ferocia ich trochę po-
budziła i żeby prayri: manibq; pouzeli odeymować się toti Tyranni di
in tumescerunt Łapnicy, bo nazbyt teraz pomdleli, zuretszeli, ztąd te,
dy rozumiem, nay pierwiey trzeba zacząć od zniesienia Pakt tych co ie
werpnił Marszałek. bo ztąd wszystek pretext biorą. Pakta były co
non datur aby to w mocy Krolowie Polscy mieć mieli in Ubera Repu,
blica, Kiedy iuż Krolowie Titulum hereditarij Principis de posuerunt
Kiedy in Pactum to jugulat Rzpltą znieść Koniecznie ie potrzeba ido za,
dnego początku Seymowego nikt nie powinien przystępować, oni rzeką
ale oni Kenrotacyą Seymu przeszłego, iest taka że ni ozym nie
mowi, iedno o Inflantskiey Woynie: na to powiedz; że dawnieysze
Prawa i przeszłego Seymu iest żeby tych sprawodnych Rzp: niedo pu,
szczane, rozgromiono, dawnieysze Prawo o całości i bespieczeń,
stwie Ojczyzny, ktore się iuż rozerwało i niemasz go, iedno iawna ser,
vitus proximior est vita Rzpltey niż Inflancij. Niema lex Salij Rzpltey
esto, i tak na tym stanąć, ale tu Senk gdzie takie Posły wziąć: i Seym
na tym rozerwać, ieśliby tego nieuczyniono, abo a Diabół ze po nim.
Wiem ci jato że choćby te Pakta zniesione, ze zbieraniu tego sprzy,
leństwa nie pomoże; bo oni coni vebent. Ale dosyć na tym że już
pretext ow tak wielki zginie, dopiero ieśliby to succederet, prosić
o Ziazd i po Seymie iako Wmć piszesz: na to rzeką; Tu trzeba o tym
mowić. tu Seym, nie na Ziazdach to odprawować, na ktorych to
wiedzieć coby się działo: Tu iuż wymowka będzie że Laciey Wmć
z sobą się zniczszy, nay da modum armor między sobą. Bo rzecz tak
ani Herbis ani słowy ani medicamine zleczyć się może, gdzie re,
pa, et arma gwałt czynią, ale obwarować Konstytucyą iako na
lepszą, żeby ad hunc Solum actum ieśli tych Ziazdow był, i tym ich
oszukiwać: Czego nie tuszę aby pozwolili tylko per ipsu Contempta
Rzpltey będzie i to im suspectu nie dadzą że ia nie będę iż oto
arte uczynił, ponieważ w Senacie nikt mi tego niepomoże: Ale to
nie kiedy iustissima vindicta atroci casu negabunt, dopiero Aray: Bi,
skupa prosić aby Krolowi rzecz tak per necessariam persuadował,
Posłom oprowiedzieć się ze sami ie sobie w tak ostatnim gwałcie Rzpl,
dać będziemy Marszałek Kor: bardzo się bor huku na się o te Pakta Kto,

nych

Tych ja na Seymiku tknąć muszę, ale iego oś aby ochroniwszy
kot przez cia wtey wszystkiey rzeczy on naybarziey winien, i teraz
nic nie iest extra suspitionem, nawet i Sędziwoy Constantiny belli
Cesarski, i tak mu tytuł pisza. Na owo, co Krola prosić, iż nayuie-
dzy po Thiasterkach Krolewskich tych Drapieżnikow tak siecho,
ma dawną wymowkę ze rozkazanie ze mandaty wysyła et similia
ale nic nieczynią. A owo specioze excusationes, ktore nic Tidam
wsobie niemaią, a my giniemy, i zginiemy pewnie iest Samiwatan,
Ku nieuczyniemy choćby iuż tych czterech Woiewodztw Lgawon uczynić
Krakowskiego, Sandomierskiego, Lubelskiego i Sieradzkiego, bo w
tych nayspiewniey być tym spodziatomby, wtamte dalsze łatwiejby con-
sentirent. Datem Wmć: znać o Inducyach Bethlem gaborowych
z Cesarzem, watpię iednak aby co z nich było, bo nic otym dotey nieśly-
chać, iż wrzoda Podtureki przyiechał od Kalinowskiego, znać że po
coż tam Marszałek posyłał. Ktory w Bycznskim Państwie nieszczę
był. Powiada że posłano do Cesarza, aby szli do niego Lisowie, że
tam nic o tych Inducyach nieślychać. Postałem ja dzisia Hetow,
nie z jednym Listowym kiem Sobie dufałym ten mi ma dawać
znać o wszystkim, poydą daley; czy nie? a ja zaraz będę da-
wał znać, według czego się sprawować musi. Co się tknie Woyny In-
flantskiey, nie tey oni chcą ale Szwecciey Ktorey nam omnino nie
trzeba, bo pewnie Dansk stracimy; i tym Szlachcic trzeba oczy otwie-
rać. Chciał Gustaw i chce equissimis conditionibus Pokoy uczynić.
Pierwsza; Pokoy na pięć dziesiąt Lat zawrzeć. Druga w Inflan-
ciech wszystko wrocić. Trzecia, Aby Krol do Szwecey żadney pre-
tensyi nie Składał tylko sine administratione Rzpltey dochodzić iey;
ale nasi tego niechcą: A toż znowu niech pokoiu pokuszą, niech
Komissya będzie, Szwedzkie presidia niemal wszystkie wyrzydzały
w Inflanciech od Powietrza, nie może on Szwecie i rad Inducye uczy-
ni, a ty płać to iuż na to remedium niemasz ieno iedna rzecz o kto-
rey się pisać niemoże, z strony obrony od Tatarow i Pokoju Tureckiego
ten być może pokli Pierzakow nienadbiją; z tym umrę, i nie dam się ze-
go nikomu zemrzeć na chrzeście na to iest 100000 reszt, abo mało
co mniey, niech chor potowicę rozdzieli. Jestliby Szwed niechciał gra-
sdere

escere w Inflanciech, Litwa ter da pewnie pobony, tedy tam i narbyt tego będzie, a tu Poborow dla mitosierdzia Bozego nie my stić, niechże ze dwa Tysiące przyczynią Zołnierza gwarcianego Lub trzy, Wybranej do tego, i prawie przyczynić się muszą, i tym z Kozaki się sprobuią; bo Komisyami, ani żadnemi Zołdami nic nie pomoże niech Kto chce to powiada, wszak są tot tempor experimenta. A w Inflanciech niech zbierze Hetman Ste: dawszy ze 200000 tych reszt, i Pobor pewnie Litwa da, ba i wręcz kilka tysięcy Ludzi niech ze się z tamtym Mużami grzebi, boć to tam wielka Lichota, i tak rok mogł by był ich pobić Kiedy by był umiał i śmiał.

List Jll^o Szyt Kowskiego Biskupa Krakowskiego do Xcia Zbaraskiego Kasztela Krakowskiego.

Doszli śmy tego ze Bettem Tabor ma iakiegoś Nigromanta Ktory mu wrychle prorokuie być Krolem Polskim, i ie den z Matematy kow Krakowskich postał mu Crekoya, praktykuiąc i obiecuiąc tu wtym Kraju wielkie Panstwo, ktemu on znać wiarę dawa i otym mie mysława patrzać na okazye. Fakor uchoway Boże śmierci na Kro la Jmć., on maiąc paratum exercitum i siła wowo pieniędzy na na szych, z praktykowawszy się do tego z Gustawem i z Tatarami mie tkeby Krakow osiadł. Ten że matematyk uznawszy gwiazdę po dle Słońca, ktora rzadko zwykła bywać praktykowat, że brevi ex orietur novus Rex sed non diu durabit, i z tych to pono przyczyn o kto rych domnie Krol Jmć pisał o praktykach Suspicia urosła. Coś zaś tknie nie Krola Francuskiego ale Brata iego rodzonego, tedy ztąd to pono urosło czegośmy dowiedli i bez mała to niejewna, że Heretycy zwłaszcza prudentiores et magis zeloży, widząc pessimam Condi orem et desperatum statum rerum suar:, a upatrując summ ulti mum intentum, chcąc się ratować przez Polaki, ale per Longe petita media ktore da P: Bog im nie wynidą, naprzod mysla otym iakby Jll^mę: gorbicuną modis i zdradą znieść"; ponieważ apertam Sedi tionem trudno przeciwko niemu uczynić: a zniosszy Krola do pier w Interregnum rzeczy pomięszać przez naszych że, quos speculatores, rumperent, i Brata Krola Francuskiego na Panstwo nasadzić po ktorym Heretycy wiele sobie obiecuią; a Krolewiczow odsitychnąc od Panstwa i od Unij Sukcessyanskow na ktorych się Heretycy naybar dziey ogladaią, a rozumieiąc gdyby mieli Krola Polskiego po sobie nie chętne

chętnego Cesarzow przeciw Turczynom i Sapiezan, nie co prze
krzesić in Imperio, ina inszych mieyscach zkąd ich teraz wyprzedzaią
nietylko Cesarz Jmć i Król Jmć ale też i Ja miałem ab externis amicis
pisanie in sumo secreto abym temu zabiegał. bo iuż z tey tam rady Kto
rą Heretycy Jmperiales i inśi mieli naznaczyli niektore Instrumenta
swe, co w Potszcze praktykować maią i mam niektorych. et maxime
est Suspicio de nostris. aleć mam w Pu Bogu nadzieię, ze te perswasa
consilia eor: dobrze im i podług myśli nie wynidą. Bo esto choćby
i Król umarł: ktoremu day Panie Boże długi żywot: choćby i Krolew
crow zniesli: czego Pu Boże nie day: i od Krolestwa odstrychnęli: co
dać Pu Bog nie będzie: pewnie byśmy Solum za Pana nie mieli, i duro
byśmy się bić musieli, i jur by in eo casu: ktorego nas Pa Boże uchoway:
nikt nie był Krolem ieno unus ex nostris Pilst, ktorego byśmy pewnie
między sobą naleźli. Zachowa ieszcze P: Bog Krola Jmci i Krolew
crow Schmciow w długim Panowaniu et confundet Consilia impi
orum. Doszliśmy tego co to był za Węgrzyn, ktory od czterech
niedziel przez Kielce przemknął; iest to Posel Taborego, ktory z upo
minkami do Xcia Pruskiego iechał, a mienił się być sługą Krolew
cza Władysława, iakoś przed tym służył Krolewiczowi Jch ich atem
go towią, tenże był u Cesarza w Poselstwie nie dawna, prosząc
Sponsam illig przez Państwa swe przepuścił. był u Krolewicza z We
dnia iadąc. Widzę że to Matrimonium dojdzie, choć Xże Pruskie
dał na to Krolewi Skrypt. iż mu Siostry nie miał dawać.

Responsum Xcia Zbaraskiego Krakowskiego Kasztel.
na List X: Rytkowskiego Biskupa Krake.

Proszę niech mi wolno będzie przyznać się bez urazy W M: ze ma
się rozmiał na to serdecznie, zdla mi się, że to rowno Władzowe,
mu Tatarami Cstonskiemi. Wiem co to za Mathematyk Krakow
ski, pijanicżka to ow Szemek Kumer Pa Marszałka Kor:, bardzo
wiem ci, by nie partycypował iakich Skrzetow i ode Dwonu, pewnie
kwarta wina, a iesli nad to pułgarca wymęczy na nim. Secreta sua
mea, od samego Jowisza i Saturna pobrzeżone rzeczy. Pisał Krol do
Marszałka aby go był sprzęgował, postawszy do Bettem Tabora, znać że
tego nigromanta, ale wręcz w nim strach spraw: że nie chciał nic zeli
cognitio albo Consilium Astror: Jesli dobrze pomnię Tacytusa, na ten
sens pisze. Genus Mathematicor: Pernicies ubig: infidum credentibj: ful
lax

Jak, Miły Boże co to za demencia Principium ze temu vanescit, mo tempore hominum wierzą. Mathematykom i Alchimistom o złoto tu się trapią, a sam gotowe pieniądze jeśliż; Ktoż sobie nie trafi niewie in rzeczy, kiedy deszcz, pogoda, co ma być usiu albo damno ego, a to ma wiedzieć, co est in natione humana in mente Ktorey Bog est Consultator, in tempore Ktory tegoż est definitor. By wzdy om dawni byli wto i Philosophi non Cathedrales ale i Secretor naturę cognitores magis naturales et supra speculacie iakies; aliści jur im penit Regibus Principibus mesza ich myśli. Opuścili onę dawną Mathematykę Panowie tego czasu. Vir prudens dominabitur astris. Słowo. Sapien fortiu tempori bitur. To est ich własna Mathematica, czego że nieumieją, Ludowi spo, spolitemu zle się dzieie i oni in timore et tremore umoku polij Ladaiako żyią misery. Umyślniem się pytał u Bethlem Gabora, o iakim Mathematyku Rymatores Secretorio; oni mi powiedzieli iż żadnego naima chyba in Secreto Polonem iakiego Lamnoti, na pięknym zaprawdę funda, mencie się Sadzi. Słowo drugie o Francyey, á dla Boga zkąd i Kto? iako myślilem też sobie między nami, Kto iako pendetur, i co za Hæretyanko w Koronie Wirda Belzki a Proński w Sturie Radziwiłł cætera Brześć Podobno Pruskie Miasta z Holandy czystami, stet, a jur to Koniec? Czyż by to nam mieli imponere Leges? Czy sedem nostram everterent? I mini ma pari Reipbce wszystkim by nam rozkazować miała? Sam despekt musi al by nayednego na drugim położyć? i oczych wtey mianowanych Suspikowad grzech. Cives wielcy są nie myślą otym, bo są unij Libertatis Hæredes znami, a do tego Król Sam Francuski in sensu suo est there fyskom i teraz znemi wojuie. By wzdy postentas et adulta jur nie byta ieszczebym nekt zeto iako Kolwiek powiedzieć. Toż się i ja boię bym nie inSinuowane ab utring zem był w Węgrzech, i zem do Francyey posłał dosłych potrzeb Celadniika. Ale ja swoię Mathematykę powiem i przestrzegę Krola Imć. wtym, co mi mey bonę Lenię powiadał: Żeby się Król bał ab extra et ab intra: Ab extra Bethlem Gaborego z Turki zta, czonego: iakem to już pisał dawno: Tegoż przez praktykę Kozaczka, ze, stu ich iaki furor et demontia porwały: Tegoż od Lyzow et hoc genere Hominum, Ktorych narobił i narodził pessimo Consilio. Tegoż za spowi, nowaceniem się z Domem Brandeburskim, a zatym z Szwedem de czego pierwsze movens et ultimum efficiens jest Cesan Szwagier iego Ktory sam to sprawuie, i iuż efficere obiecał i odprowadzić cum Trupku Niech się boi Moskwy i tey Ligi. Ktora się iuż gotuie intrinseco. Zaś o, nedzieci iego niech ay się boią odium po puli. Ktorego sam za żywota

dozna,

doznawa, po śmierci co magis mere się spodziewać. Kiedy re-
spekt i bojaźń ustanie.. Niech się boi starości i choroby ciężkiey, cum defi-
cient vires ejj, żeby za takiemi urazami okazya się nie podała. Niechaj się
boi, że premit Populj o siła rzeczy, ale i o monetę, Ktorey co raz fatszy-
wey przybywa, bo i teraz już dała 10 Złotych na Złu Orlach: Ktoż się czem
go gorszego nie spodziewa? Niech się boi że złych Consilia złuka odcierpi
ści. Stominis Kujanowskiego, i ieśli inszych niemasz, to niechay ma
przed oczyma, i tey złey Konstellacyey zabiega dla siebie i dla Synow
swych ne descendat cum amaritudine śćiżki Bożey: / ad inferos; Ja Stom
czę z Marianą, de moneta magna haec in com oda de moneta magna
haec in com oda quasi non fateatur magis tu ē ślęg popularego
Princeps necessario oppyniment. Diligi qm timeri prastantię est
viam enim pecata publica, vulgo imputantur Cyrus. Żeby złeczyć
a w ostatku żyć bespiecznie, i w pewney nadziey, że sine difficultate
te uyrzy: Benedictionem Israel.

List Xcia Krzysztofa Radziwiłła Hetmana Polnego Litt:
na Sejmiki Łosposdarskie z 20 Aprilis 1620 Roku. +

Oświecen: WW: WWMć: wy Panowie MMć: wy Panowie i Bracia.
Acz wteraźnieyszych Rzpltey zaciągach recentes necessitates pamię-
tkę dawnieyszych zasług Ludzkich zacierają, wszakże inszą, a pudbonos
et memores veteris facti gratia wcale zostawać zwykła, przeto trzy-
mam ouiełkim WWMM P: baczeniu, i ku mnie Braterskiey miłości
i Łasce, zeście tego niezapomnieli: / chociaż portion Patrimonij paterę, od nie-
przyiaciela spotkany Circ: / Substancyey moiey dla Stawy JKMć: i obrony
Rzpltey przed kilką Lat ważył, i iakże z Łaski Bożey o portunie po dwa
kroć razy vix Spirantem WXLitt: Seeunitatem tym moim zaciągiem
ratował, ocrym iż mi nietylko wczym iż mi nietylko od wszystkiego
WXLitt: ale też od wielu Województw Kor: i Powiatow Testymonium natale
duruletnym Sejmie dane było. A tom z Łaski JKMć: i przyczyną Rzpltey
otrzymał był a spekurowanie części wydatkow moich, bo wszystkiego
tego co mię ten zaciąg Kosztował, na Rzpltey regrerować nie mogł nie
ingenij mei było. A choć res meam non ferebant żadney przewłoki, cześ
iednak z daniu i prozbie omnium ordinum, aby do drugiego Sejmu za-
płata mi była odłożona, a na ostatek renuncjaw beneficio et liber-
tati niektorych Województw które częścią gratitudine, częścią compassica
ne moti, ultro pewne pobory i donatywy, kwoli mnie extraordinarie
przestawić i Sejmową uchwałą robore wać chciały, bom nie życzył, aby
moja przysługa prywatnych Ludzi dostatkiem one być miała, rozumie-
iąc że mię z Reku Samego JKMć: cumulatiw meritorum meorum
nagroda kiedy nieminie. Łaz WWMM P: wiedzieć że już dwa Sey-
my

my potym przeszły na ktorych miasto zapłaty czeka tylko me,, (45
go prolongacya stanęła pilnie, także WWMM.P.L: mogą abyście tak
stawney potrzebie moiey raczyli favere a Jchmć P.P. Posłom Swym na
przypadaiący Sejm złożyli, żeby nie w obietnicy, ani w nadziei, ale w rze,,
czy samey mogli własność mą oddano. Wiem ći Ja że teraz necessitates
Rzpltey są immensa, ale że nie impedimentem, owszem stimulo być ma,,
ią ad liberandam fidem publicam, bo kiedyby się znami powol. działo
moglibyśmy mniey dbać o zachowanie Kredytu, choć i to by się niegodzi,,
to, ale iż widzieć my że codzien erarium publicum barziey agravatur
expedit Kredytorbus Rzpltey tak ukontentować, żeby i na potym ad pri,,
vator opes et subsidia był zawsze bezpieczny Recurs. Wszak i tego co
mi się od Rzpltey wroci nie zamknę w depozyt, ale na postugę Jchmć. i
Spotney Ojczyzny chętny, gdy służyć każą chętnie. Prosze przytym WWMM
P.P: abyście między Artykuły interessią wnieść zamną raczyli o opatrze,,
nie Zamku mego Birzenskiego, mam po sobie prawo, że privator facul,,
tates w publicznej obronie continetur, mam usum et exempla, iż za kro,,
la Stefana, pogranicznie Szlachectwie w Litwie forteece publico presidio
przeciw Moskwie były osadzone w Inflantach też i Kurlandyi za kro,,
la Jmci P. N. Jch dzisieyszego, Xiążęce, Biskupskie, Szlachectwie Zamki
ex publico obronę miały, ale choćby ani prawa, ani przykładow niebyło, te,,
dy ta sama Calamitas które miserabiliter Birze i przyległe chudeby moie
affligit miałaby wszystkim Obywatelom dać necessitatem do mawia,,
nia się tego, bo insza rzecz iest ustrzedz się szkody, Inkursiey, albo zagonu
nieprzyiacielskiego, prętko przemiiaiącego, ale żeby Szlachcić posedynkowe,,
mi sił am Lat 20 contra fixum et perpetuum hostem bronić się miał, to ani
słuszna, ni ter podobna. Trzymał ći Oiciec moy w Bogu zmarły, i Sam trzyma,,
ten Stos na sobie nie przykrzać się Rzpltey, przez Lat kilka dwadzieścia
ale to było integris nostris viribus; teraz wielką w dostatkach memich stuti,,
lacya odniosszy i przeciwna Zamku tego, a publica ope opuszczonego Orne,,
menta godziło się i presidia straciwszy, musze rad nie rad do Króla Jmci
iako de nay wyższego po Bogu Obronce naszego i do Rzpltey recurrere
zdą nadzieią że WWMM mei Mć. P.P. in meas sorte singulor sortem prze,,
kładaiąc i uważaiąc że to ubogie Oyczyste gniazdo moie prawie iuż iako
ostatnie Wilnowi i wszystkiemu Xięstwu Lit. ante murale zostało i uwa,,
ge potrzebnym Woyskom, pieniędzom armatie Rzpltey przytulisżkiem
zawsze bywało i iest, nie będziecie mię chcieli restituere; owszem na
tym Sejmie przez Jchmć P.P. Posłow swe wystawicie testimonium nie
tylko Swey ku mnie miłości i Zdatki, ale też mądrey contra simile casy
opatrzności: A ia na tym wszystek będę aby i Rzplta i WWMM Pa,,
nowie

416) nowie swey Kumienie chęci i baczenia nigdy niezałowali. Lecz gdziebyście mnie WWMMć PP. w tey mierze opuścili, tedy się oświadczam że non per me stabit, ieśli na tum to mieysce, a z niego na Rzpltą clades iaka (: czego Boże uchoway :) padnie. Oddaię się zatym z Służbami memi w Łaskę WWMMć Panow. Dato z Słucka.

List tegoż Xcia Radziwiłła na drugie Seymiki Przedseymowe o Zamek Birzanski i iego opatrzenie.

Przez Lat kilka dwadzieścia iako Woyna nastała Inflantska; acz wszystkie maiętności moie oyczyste przy granicy leżące, dla ex kursiey nieprzyiacielskich, i dla ustawicznych Zołnierza naszego Przechodow w ciężkiey a prawie, do krwie wyciskaiącey były prasie, wszakże osobliwie Zamek Birzanski i mnie gwoli Zamkowi continua przez długi czas Calamitas naybarziey doległa, bo Ludźmi, żywnością, Armatą, Prochami i inszemi potrzebami z wielkim moim kosztem tę Oyczystą Fortecę musiałem opatrować i bespieczenstwo iey nie tak propter meos privatos usq; iako raczey dla całości okolicznych kilku Powiatow przeciw postronnemu nieprzyiacielowi obmyślawać. Miałem wprawdzie przykłady iż Zamki Szlacheckie pod czas Moskiewskich i Inflantskich woien de publico aerario opatrowane były, miałem po sobie i samę słuszność, iż znacznieysze dostatkami swymi do każdey Rzpltey potrzeby znacznie się przykładaiąc niepowinienbym extra ordinaryinych ciężarow dźwigać, ale się z spolney obrony rowno z inszemi cieszyć, wszak iż res mea były florentiores a przytym była iakakolwiek prętkiego hujus Calamitatis skonczenia i od Rzpltey podpomożenia nadzieja? Przeto ciągnąłem to Jarzmo, poki mi sił stawało nigdy się WWMć Panom nienaprzykrzaiąc, ani z Skarbu Rzpltey Subsidijs fatyguiąc. Jako potym te Calamitates meae creverunt niechcę i żal niedopuści szeroko przed WM Panami przekładać. Żal nie ztąd żeby mi miało być przykro quidquam adversi parti pro re publica ale ztąd iż Ja mogłem był absq noxa et culpa mea nieginąć i Rzpltą wielu ucisków ktore ią z Birż przez nieprzyiaciela długo do Legati mogła była nieuznać. Teraz Birżom idem exitium imminet ieśli WMć PP. Securitatem zaraz na tych Seymikach nieobmyślicie; bo acz na Seymiku Wilenskim ię 20 Maij w tym Roku w wielkiey Ichmciow PP. Senatorow i Ichmć PP. Obywatelow W X Litt. odprawowanym Conclusum i Imć Pn Wwdzie Wilenskiemu Comissum było, aby to unicum W X Litt. an temulare Zołnierzom et alijs necessarijs bellicis dobrze opatrzył; acz się na to Imć i w publicznym i w prywatnym do mnie responsie podpisał, iż Zamku tego Securitati sufficienti praesidio miał prospicere. Aż na ostatek Imć nieco pieszych Ludzi zrazu tam był obrocił, wszakże po

tym

tym, zwiodł i sprowadził do Obozu i ten Zamek pustkami
został, pod ten właśnie czas gdy się nieprzyiaciel z wiadomości
Satia z Woyskiem swoim ku granicom W. Lit. gotuie. Wiadczeż
tedy W. M. Panowie że na Dirzach nad to com stracił inr. ręcey stra-
cić niemogę, wiedzcież i to iż żadną miarą enervate mee vires żadną
miarą nie wydołaią opatrowaniu ich, zwłaszcza kiedy Nieprzyiaciel z
Armacyą co lepszey z prochow, z żywności i ze wszystkich dostatkow ten
Zamek złupił i okolicznie moie Patrimonium, częścią, po pustoszył, czę-
ścią w popiół obracił. Proszę zatym pilnie abyście W. M. ieśli nie mecą
afflictionis, tedy przynamniey proprie afflictionis est Communitatis ratio-
nem mieć, tedy temu ubogiemu Dziedzictwu Oyczystemu memu prospicia
i teraz na przodce i potym gruntowniey na Seymie obmyślić raczyli
iż zak tot experimenta mey Ku J. K. M. P. M. i Rzpltey W. Mciey, iż
ozliwości i prywatne moie Ku Każdemu z W. M. Panom zachowanie nie to
menerunt żebyście W. M. sobie na moie privatam Calamitatem oczy i
uszy zatykać i znowu nieprzyiacielowi in praedam podawać mieli, ieśliby
też co przeciwnego na ten Zamek za nieopatrzeniem ogołocony i pust-
kami stoiący przypadło i Patrimonium moie renovata clade przycisnęło
to wielką i słuszną mieć będę przyczynę Bogu i Ludziom żal swoy ma-
nifestować, żem należącey i powinney obrony niemogł się odpuścić, a
iż mię ieszcze pierwszych i pozledniejszych moich za Rzpltą wydatkow z
Skarbu Rzpltey nie oddano, przeto proszę aby Jchmć P. P. Posłowie W. M. P.
iuż tandem z tego Seymu pewną i nieodwłoczną za zleceniem W. M. P.
otrzymali mi zapłatę. A ja zato i Zdrowia, i z dostatkow i też Substancyi
moich za Dostoieństwo J. K. M. i całość Rzpltey na usługę W. M. Panow
odważyć nigdy nie ieszczędzę się. Onychże Łasce pilno się oddaię. Dat.
z Wilna d. 18 Aug. 1620.

Trzeci regor. Kria na inne następuiące Seymiki

Ratowne nagrody od Rzpltey

Nie abyło mi po przeszłym Seymie Konfederacyi do W. M. Panow
abym o nagrodę za wierne służby moie Królowi J. M. i Rzpltey
aż do ostatniego prawie i w zdrowiu i w Substancyach moich upa-
dku poddawane prosić niemiał bo wszystka Rzpltta wszystkimi
mi optimam Spem, że gdy na ordynaryinym Seymie i na przy-
daiących Seymikach prozby ponowię tedy repulsy nie odniosę. Nie
ubyło i z tey miary, że ten po Seymowy czas nieina prozno waniu, stra-
ci

410 ut, ade dla tym większego na Łaskę JKMci. i Rzpltey zarobku totum me mey Jchmciach deputowanych impendo w Sprawie Woyska W.X.Lit. Które iako fiducia wielkich zasługach swoich mogło być wielkie facere negotium tak smętkie, iáko rozprowadzenie moie być w przod Szczęściu JKMci. i Cnocie tego Rycerstwa, potym też pilności i staraniu tych Ktorzy się do tego i zdrowiem i Kosztem, i Kredytem przykładali i przyczytane. Nie ubyte na Koniec ufności mojey, i zdadze nastepuiące czasy i okazuie nie obiecuią nam otium in Republ: ale się lub Komissarskim lub wojennym posługom accingere kazą. Jeżli iest aliquot pondę moich u WMPP: zasług: Jeżli iest iáka intercessoriey zamhą wnoszonych, obiętnie czynionych pamiątka: Jeżli iest mnie iego w przyszły czas usługowania iáka potrzeba; Tedy proszę uniżenie a, byście WMPP: taką iáka inszych zasłużonych Ludzi za nasz zay pamięci potykała nagroda pomijać nie raczyli. Wszak to Rzpltа curę confert, tego sama mieć nigdy nie przestawa, owszem tę korzyść odnosi że gdy bene meritis daie, tedy oni do publicznego datku swe prywatne dostatki przytorzywszy wazą utrąc ochotnie pro utilitate publica, do tego się i Ja WMPP: postentate mea obligo i onychże łasce oddaię się z służbami memi iáko nayprędzey.

Panegyricus in Laudem Serenissimi Principis Gustavi Adolphi Sueconum, Gottorum, Vandalorumq Regis, Authore Chia de Nabaris Augustæ Principatuum 1620 A. du mon Viro per Illm Dno Alexio ab Oxensterni Regni Sueciæ Cancellario Author Salutem.

Panegyricus quem in Laudem Serenissimi Sueconum Regis, de Borussia gloriose triumphantis, scripsi ad te properat Vir Illustris vix mitto te, nimium ut per ejus humanitatem, accedat facilij per cujus ille prudentiam virtus felicij. Hunc ut admittas nec videris Tibi magno pererogandus ipsium Panegyrici nomen quos Eloquentissimi quiq scribere conveverant facile se apud eloquentiæ oraculum insinuabit. Quodcij tantum ea vehementius es mihi, ne fallaris, dum hic similij quæpiam expectas et vel Demostenis vel Plinianam vel tuam: majorem cogitare neqvea: facundiam te putes visurum. Congerant alij verbum cultij et illos Principum Laudes quorum tradsacta per otium et desidiam vita negrit aliter qua eloqventiæ cum ore velari satis. Ego ad Laudem Ejus Sueconum

Regem

Regem existimavi, si Martia illig facinora brevissime et qua- (419
si indice proponerem. Quod si quandam attigi quæ fortassis alij silen-
tio prætereunda judicassent mala ex sinceris judicijs quam iniquita-
te Famæ omnia in majus et peius attollentis vulgari. Cogitabam
ut in pictura decorem Luminis umbra comendat, ita non parum
ad veræ Laudis fidem facturum, si illa quoq non reticerem quæ a-
lias omitterent adulaturi. Alia minq innui non ut obscure loquen-
do non intelliger quod assequi magis tacendo potuissem, se ne O-
dium aucre serem. Hæc mihi ratio instituit. Tu vale Vir Illustris
et tenue hoc mecum gratulationis animi obsequium Regi offer.
Londini pridie Januarij. A°. 1628.

Non debes mirari fortissime Regum quod nunc primum Tibi post
secundam jam in Prussia exactam feliciter æstatem reduci
gratulari exorsus sum quasi aut à Megapolensis Melino amissio-
ne, aut Puccensis Mæcusesq Artium decione, aut ab eluso in
oppugnandi hostium castris ingenti conatu tuo, tua Gotoria cepe-
rit. Vetuit antea cum adventantis tuæ potentiæ in audita Celeritas
tum contra Immensa Polonorum Castra imperterita perseveran-
tia ut te Hominem crederemq Nomina etiamsi miranda patrent
non ideo solemus gratulatione venerari. Quis enim Inhomines cade-
re potuisse facile credidisset si vertam, porterdosam fortitudinem
ad cujq nec dum bene ostenta Arma munitissimæ Civitatis pro
Pugnacula, Arces, Terræ, Gentes omnia paterent, sive tam Ignavem
perfidiam quæ ne emisso, quidem in aëra tormentorum officioso
fumo proditionem colorabit. Institutorum igitur rerum aspecta
percalsis tam prodigio si certaminis expectatione suspensis, vocem
admiratio suppresserat nunc postquam attonitam mentem et Lin-
guam mora restituit et te Hominem ulnera docuerunt, neq divisus
jam acquisita Viribq iudicemq, quor aliqua cerpta. Iterum tibi hu-
manis videmq, nescit mens amplq, diuturnum indignata silen-
tium intra pectoris Arcana exundantis Lætiæ coercere affectum, sed
ad te protinq accurrit gratulabunda. Et quantum vis tenuitatis
suæ consia superbit, tamen de facundia gnora ipsam etiam dicendi
suam infantiam non posse non eloquentem esse intuli id est ejq Prin-
cipis Laudibq cujq si gesta recuseat narrabit Trjumphos. Venisti in
Prussiam tanta celeritate ut præter naturæ ingenium, non adventum
fama, sed famam facta præveniret, ante occupassete Provinciam audire-
mus

 mus quam intrasse. Non expectasti, ut aliena Arma Regnum invadentia, tibi bellandi imponerent necessitatem. Detrahit virtuti virtutis necessitas ultro metam inferre hosti, et abste remoto periculo, alium in discrimen adducere voluisti, ratus majorem esse gloriam tim inserentis, quam arcentis multumq differre, alienos populere fines anvastari tuos videas. Neq ubi fortitudinis edere specimen decretum tibi fuit Regulum aliquem aut Principem puerum es aggressus, quem vel in parem potentia apprimere, vel imprudentem consilio evertere non foret operosum; Sed Rege millum cuius non incapaci animo, multam prudentiam vices rerum et diuturna requandi experientia impresserat, cuius edicio nes Victorianum feraces, fama et invictas celebrarat illum Regem, cui vel ad aeternitatem Nominis suffecisset, tam effrenem atq turbalentam Nationem quadraginta uniq pari fortitudinis et prudentiae temperamento rexisse Patere Rex hostem tua enim interest quam maximum esse quem vincis vel exequas, Sciebas mortem omnibus a natura aequalem, Sola apud Posteros obligavione vel gloria distingui. Gloriam ergo quaesivi fit bellare voluisti, hostem circumspexisti, Regem elegisti /: ibit Fama in Saecula tantam tuam in eligendo hoste Solentiam comendatura posteritati :/ de quo comodo cunq, etiam fortuna insaniret, non posses nisi gloriosissime, sive triumphare, sive perire, sive enim vinceres famam tuam omnium Principum ac Populorum admiratione consecrandam Sciebas, sive caderes non admodum indecorum fore, ab eo Rege profectam mortem praevidebas a quo vitam non pridem Turcarum Monarcha in gloria pacis emendicatione redemit. Regem ergo aggressus es in quam cui Turca supplicat quem Tartarus timet, quem Moschus adorat, quem Mundus suspicit Tu Tauros Libiae ruunt Leones non sunt popilionibus molesti. Mirabitur Orbis cum ante aliquot Annos reatum esset te florentissimam Polonicarum Provinciarum Livoniam armis infestavisse audebatq id ad scribere temeritati, sed quod in alijs temeritas in te prudentiam esse successus felicitate docuisti. Videbas quidem te Potentissimo Regi et bellicosissimae Nationi bellum inferre sed ab illius Celsitudine tuam quoq pensandam gloriam cogitabas et virtutem inter ancipitia clarescere cognoscendas itaq primum putasti mores et genium Gentis Regionum situs opportunitates Locorum, deprehendisti Gentem Campis, hastis, Equis corpore validam, sed et arrogantia insignem Seditionibus facilem rebellione famosam, nesciam quietis, ipsaq sua potentia gravem contemnendis, quam cavendis hostibus meliorem, et quae imperata Regum interpretationibus vexare malit, quam dare executioni. Advertisti nihil tuam Sueciam

a tali

at ali Populo quantumcunq Lacessito timendum fore, qui statu- (421
tis canisset, ne alior exemplo inopinatis armis cellam dictionem
aut Principem invadere possit, sed ambitioso prius se se congregantis No-
bilitatis Tumultu Vicinis remotionibus. Typis etiam quid facere velit, de-
nunciet. Diceris a Gallo ille Polonos fraudibus magis, quam vi patire.
Igitur occasione temporis usq cum Turcarum Imperator suam in illos
Potentiam effunderet, tu ex alia parte Livoniam aggressus et ne occupa-
tos tantum Othomanicis signis sed et securos circumvenires ipse novas
judicias poscebas, per Jacobum Angliae Regem quietem promittebas
submissa ab eodem Auxilia in Dania impediebas. Ita hostilem ingres-
sus Provinciam, et nihilominus, quam te timentem Bigam, inprimis
munificentissimam Civitatem eamq Principem, non proditione Civium, sed
vi Armor: in tuam potestatem redegisti. Cumq certa adverteres Vicino-
rum auxilia advolasse. Lithvanicos Grysbos primo deduci, contandi
militarem virum obnatam heri familiam rejici fulcibundum senem
in Imperatorem eligi, Comitia primo indici agendiq tempora consultan-
do consumitu totam Provinciam subegisti. Fament sane te fraudibus
egisse no ideo aquam bibunt Hispani, quia vinum diluunt neq tu San-
ctitatem fortitudinis utilissima doli mixtum postuisti, sed tempora-
sti. Et vero non fuit satis animo tuo clarum tot Arcibus Provinciam
secure possedisse, quaerendi insuper hostes erant ut vincerentur. Ergo in
grata Tibi omnis quiet fuit donec in Magnum Lithvaniae Mareschalcum
incidisti, pugnasti, vicisti. Conabitur quidem Polonorum tantam in-
vidia victoriae gloriam minuere, ac nunc primo gentem suam distin-
guere, nunc culpam in imperitiam Ducis aciem aretantis referre,
quasi aut a Lithvanis Ductoribus non populo ante Orientalium Lunar
incendia extinxissent aut nullus unquam cursus ob angustam pugnae
Locum a Romanis Laudem retulisset. Sed neq hic tua se Virtus conti-
nuit, nempe unius Regionis Augusta Gustavianae gloriae non sufficit
faciendaq Longior fuit bellandi meta, ut fieret clarior vincentis gloria.
A per veras jam bello Lithvaniam illaq tantum ingredientia fuerat ni
prusia cogestam, tot aetatem pace opulentiam infecundieri sole patu-
isset, ubi ex alienis divitijs Militi stipendia numerares et post fugatos
Lithvanos, etiam illos, qui se ipsos adeo mirantur. Polonos eorumq decan-
tatum robur experieris. Ardua res magnum Concilium ingentes appa-
ratus singularem dexteritatem Martemq non incertem flagittabat. Er-
go nihil propere, nihil in Consulto agere decrevisti. Praemittebus Longe ante
Idoneos viros quor: alij Locor: comoditatem curiose observarent, alij
nonullorum ingeniose aptarent. Nihil erat Consilijs tuis prospectius
nihil

nihil auxilijs tutiq, nihil armis paratiq. Non latebat te quidem Provinciam naturâ opere et arte egregie munitam. Sed neq ignorabas Borussiæ Ducatus Incolq Longâ pace desides oblitam Bellor. Nobilitatem Ignaros Militiæ Bojaros nutantem jam procerum fidem et in specie Polonia melistam potestatem, Scribas ut omnium rerum ita m, mia etiam pacis ac Tranquillitatis quod jam fastidium esset. Facilius quatuor Viros, quam totidem Urbes expugnari, Unum Cognomine eorum posse, sub diversis Consilio obsequijs tutiq paeatur. Cæterum quod verecundiam saltem ex parte ad tui metalli fulgorem palescere posse sperabas Intruncr demum vere debri noveras constru fulcimentum, nec dubitabas tardas ex imani fiducia qui Polonos celenitate interim etiam posse circumveniri. Noraveras præterea non obscura vocantis, se ejusdem Prussia atq inuitantis indicia, dum quæ Loqui non poterat in ære exprimebat moneq impatiens jam nomen duntaxat sui Principis. tuam vero effigiem in Moneta signabat. Ergo ne vel tua vel ipsor desidenia diuiq cunctarent præmeditatum diu iter tandem maturare jussisti et secundissimo vento, videlicet ipsâ tibi ad famulatum subeunte natura, in Silaviensis Freti angustias appulisti Provinciæq utilissimam clavem, non tantum absq sanguine, sed etiam absq suduve occupasti, sive Navium Militumq in præsidio Locatorum manq et animos solq conspectq Tuq exarmaverat sive ipsa etiam negantia ignem belli instrumenta affines Naves venerarentq. Quod si ex Oriente aurora recte de futuro diei omiamur, quid jam de tua virtute sperandum non fuit in progressu, qui tam admirabilis extitit in exortu. Non inter pestivis deliberationibq conatibusq sus mens insecit Prussia Ducalis singularis sapientia reg, tu incitabas, qui sponte currebant sed ruentes provida neutralitate coercebas memor se non ad expiendum Consanguineo Principi Ducatum sed eandem si res pateret, è servitute petiq eximendum venisse. Ad Regalem itaq Prussiam quantotiq peressisti et uno fere eodemq tempore ornatissimos Urbes Brunsbergam Elbingam Thaneburgum hosti expulisti. Primo quidem resistere conantis temeritas risu tentandum non armis satisq fuit. Patentes altenius Portas indignabundq intrasti indoluisti nimirum, quod ad miraculum munita Civitas Laudis tuæ suffurata materiam tibi fortitudinis non reliquis, sed experimentum et in unicum ad hue Thaneburgum menti occurrisset in quo Militaris potentia Tua enitesceret credo aliam nonnunq Armis Viam per altissimos ipsor Muros ut Valla fecisses, ut honorificentius intrares. Quanquam compessaverunt abunde Thaneburgensia Theonia quic quid gloriæ subtraxerunt Elbingensia Valla. Ita enim plane

ostent

ostendisti nihil esse in Orbe adeo inaccessum, quod fortibus Viris natura non aperuisset. Et sane non usquam ante liberaliter te cum fortuna ageres quae adeo copiosa Laude Martium laborem tuum remunerata est, ut omnem etiam perditensionem vel hosti praecideret. Non Ubingam ab Sueticis et Nationis similitudine, et pariete Religionis sibi conjunctis emptam fuisset. Thaniburgum vero, quod etati omni ruvente destitum ipsa tamen moenium celsitudine et fossarum profunditate tuum videbat, ne Germanor suspicionis capacium sed Polonorum fidelissime praesidio munitum cum immortali tua fama suspicientibus cunctis nescio cuius an facilis expugnasti. Tam admirandae potentiae tuae terror terram implevera[t] neq; claudere jam portas oppida labolabant, stultum q; merito habebat, post Thaneburgensem Troem ruinam ademptam defensionem alijs cogitare. Non arctare muros, sed adire opus erat tibi, ivisse vicisse fuit. Quicquid ergo progrediendo attingere potuisti tibi cessit, Lucteum Dersovia, Lutstadium, Varmia, Vormeditum, Itela, Schovechium Thena, Starogardum et nisi hostilem Nesburgi exercitum invenisses, qua prospense splendidissima Curia exceptus fuisses nihil magis quam distantiam tuam dolente. Solus Sedanenses immanis superbia continuit et recuperande aliquando Provincie ad huc paululum spe Polonos sustentat sed et hos inopinata potentie tue miracula adeo terruerant, ut qui jam antea quinquennium in Tractatibus trepidabant, nunc non dum tuvisso, an fideles esse deberent pridie in Senatu consultarent, inopes q; plane Consilij ac Thentibus confusi Thutites suos quorum in copia in Civitate Laborabant ad Pagos misitarent credo ut Trebincuses anseres defenderent iuvenes q; tuos pedites suo Luxu et equis ornarent. Alij quos singulari beneficio obstrinxeras, ut et nunc soli, cunctar rer opulentia affluerent et Thution vocabulo ab omni periculo in futurum amoti censerent; putabant ad neutralitatem quoq; pertinare in Saniam mimiq; pace et abundantia festi sua iuventute suisq; Civibus tuas acies non rogati augebant, et non satis cito speciosissima Valla per Longas ambagos nescio cui commodo delinabant. Non auderem ego, coram te de strenua Civitate haec recensere, nisi id ad tuam gloriam pertineret. Tantum fuisse virtutis tuae splendorem ut quem admodum Canore solis radio non nulli quandoq; visco orbantur, ita immensa virtutis tuae fulgur abijs consilium, alijs etiam cerebrum erripuerit. Approprinquabant tandem Polonor Copiae consuetis arma insignes equas luxuriosos apparatq; ostentantes; illae ingentia castra orbem diceres debellatura, si tu ex illo abesses, signis quoq; versam fulgentibus ambitiose promovebant. Putabat ventosa natio se totas Suecorum acies uno arrogantia sua flatu ultra Sappo

nis

nis et Pyræmneum amoturam. Non contemnebas Exercitum Victoris inclitum, sed neq; ipsor multitudinem rebaris. Considerabas fortissimos in Castris illorum viros verum et Lixarum Culonumq; indigestam multitudinem numerabas hospitibq; non hostibq; metuendam et sibimet ipsis onerosam. Ergo laboranti Mævæ inimica spectante Legione et fustra prohibere conante in Subsidium venire exiquo Milite non timuisti. Credo ad rumorem nominis tui Personaq; conspectum exercitatissimum illum Exercitum stupor obruit ut pro admiratione non adverteret, quam te pauci, quam se multi comitarentur. Procedebant jam re infecta hostium agmina quos obsidionem Mævensem solvere ferrea grandinatione compuleras. Ipse dum velitarentur nullum præstantis divis et fortissimis Militis. Officium prætermittens occursabas paventibq; cadentes retinebas, ubi plurimq; Labor, unde aliqua Spes consilio, manu, voce aderas miraculum hosti exemplum tuis. Quam animosum tunc Militem tuum, concernere, erat cum tantæ multitudinis robur incolumis ovasisset, neq; tu tamen ideo remissiq; agere, verum diligenter cavere, ne ubi opportunq; hosti fores. Nunc Urbes agrosq; vastare, prædas agere pergebas tuis animum hostibq; terrorem augere, nunc eosdem infestare, rursus ad Castra regredi nunc metum simulare instanti cedere, nunc ipse instare mexte occisum spargere, ut sovordiq; agentem in incepto detineres, mox pacis mentionem facere, ut pro crisis quæ tempq; monebat paratior esses non pugnandi copiam, non quiescendi facere, ita belli modo, Pacis mora Polonis ludebas. Incidebat, apprimæ menti gravior illa Parentis tui olim in Livonia clades Maurcivamq; præcepti memineras, Perraro cum hoste collatis signis dimicandum esse nisi vel cum necessitas cogeret vel vocaret occasio. Adverteras ipor potentiam, primo tantum impetu formidandam esse ubi mora pati dedicissent, velut animalia quædam animisso aculeo torpentia facile tuis, artibq; suis vitijs casuarum, nempe dum denegato campo colligendum, primo peditatum otiosi ipsor Equites necessario expectant, ac inutili cunctatione ærarium exhauriunt. Adveniente tandem peditatu bene prævidisti, stipendia Equites non prælia petituros. Antequam deinde ad tributum invitentur ut per homines a se Legatos consentiant ipsaq; conventq; celebritate, tantum desumant, quantum contribuant, et nova Comitiarum morâ sibi tributa Militi stipendia augeant, sciebas aliquod Mensium Laborem futurum. Ita videlicet non vanq; Auspex augurabaris fore, ut populq; ille Liber et præcæteris (: si Dij placet :) gentibq; in Libertate ad Libertatem natq; sua etiam Libertate Labesceret. Pridem nimirum Poloni (: liceat illos paulis per alloqui :) vera rerum vocabula amisistis, et novo Calepino stultitiam vos Libertatem dicitis injuriamq; fortitudinem appel-

appellatis. O inavem virtutis umbram. O liberam captivitatem
Libertatem miserrimam, eo eximiam vestram Nationem dedeaxis-
stis ut cui prius etiam qui non aderant, invidebant nunc aeq invidis hos-
tibus reddideritis miserandam. Crediderim ego Serenissime Rex immissis-
se illum, qui nihil voluit internis sempiternum esse hanc iustissimam
Libertatem labem, invictae Genti quae faceret ut aeterna alias Polonorum
Arma mortalia essent. Sed ut a te idest a te non abeam. Glorioso
Sane triumphasti Magne Princeps dum tantum hostem novorum me-
liorumq artium rudem, et uno robore corporis ferocem, non tam per
arma, quam per otium et artem vicisti, totumq illud Potentissimi
Regni Robur medulitus enervasti dum numerosas illas ex universa
Nobilitate Viritim centuriatas copias ex praecoci Victoriae spe su-
perbe concepta dejectas videre in Patriam adulto jam avitumno absq
praelio victoria vidisti; Cum e contrario opimis ditissimae illius
Regionis Spolijs onustae Naves, et sub pondere praedae gementes, tuum
ingressum orantes operirent. Non poterit, non aeternum Suecia me-
minisse fortunitissimi illius diei quo post primum in Prussia exactam
aestatem feliciter redux, tot illustribus trophaeis hosti ereptis, Suecorum
animos et oculos exhilarasti, nimirum cum illae pretiosae e Navibus
merces ex Praesidijs Navos, ex domibus suppellex, munitio ex arcibus
Tormenta ex Vallis, aurea ex Altaribus, vasa ex Templis Altaria, ex
Turribus Horologia, ex Monasterijs tecta, Campanae ex Cymeterijs
et quicquid deniq pretiosioris metalli pertinax Incolarum ava-
ritia. Templorum etiam pulveribus insepeliverat, ingenuoso tuo ere-
ctum gladio iucundissimo spectaculo explicabat. Quae ego cum
considero et Avum tuum aeterna recordationis Gustavum in me-
moriam revoco adverto sane quam in te illius plane se decora inven-
ta transfuderit quam non nomine tantum, sed praeclara etiam in-
dole ipsius te natura signavit. Sueciae ille Regno carebat et armis
adeptus est. Tu habes et Armis defendis. Ille cum novus Rex dif-
ficultatibus undiq cingeret, ut Regnum retineret, contracta cum
Saxonica Domo affinitate Germanorum se Armis et opibus munivit.
Tu cum Regnum armis asserere, et si ad huc quaestio de nomine et
de Titulis foret, sanguinis pretio Regium nomen emere decrevisses
inita cum Illri Brandeburgica Domo opportunissima affinita-
te, uno Matrimonio duos Principes tibi devinxisti quorum alter
pugnandi viam apperiret, alter vincendi artem terrori juvaret.
Avus tuus clarissimam illam Lutheranae veritatis Lucem, primus
suae Genti accendit tu etiam alienis eam gratiam praestitisti. Ille
dire-

426) directis in Sua Natione Monasterijs flagrantissimo scilicet Evangelicae Religionis studio eadem vel Carceres esse maluit Filiorum quam receptacula otiosorum. Tu quod longe praeclarius non jam in Tua sed hostili terra haud uno ex Loco inutili hoc genere Hominum expulso, ipsorum Thesaurus tuas facultates Locuplatasti. Sed quid ego comparationibus diutius immoror, qui majora strictim percurro. Revocarunt jam paulis per animos ob absentiam tuam Poloni et Pucensem Arcem deditione, illaque tria millia Megapolensis auxilij celeritate (: ate enim edocti jam aliquid profecerant :) subjugarunt. Jam non nihil titubare tui ceperant et pavidus Affinis in Metropoli Sua Longissimas Comitijs anxia decreta suspendebat, cum tu mutantes animos iterato in Prussiam redeistu confirmasti etiam pene recedentem fortunam tua praesentia retinuisti, persuadens Sederono non illi timenda esset minatu facta, ut qui Poloniae Senatores quantumque superbos, venales tamen Superioribus iam annis cognovisset, et etiam nunc si quae necessitas postularet se ad huc solvendo esse adverteret; Chartam hosti et Epistolam arma et commeatum tibi submittenda. Cesserat quidem minus feliciter ad Vistulam divortium prima oppugnatio Munitionum sed eo clarior altera fuit quod et quadringentos deditione acceperis, et galeatum Dantiscanum Leporem solo aspectu tuo perterritum cum numeroso milite fugientem atne praelium spectaris. Non opus fortassis vobis fuisset Illme Foederati Belgij Ordines Magnificae et sumptuosa Legatione à Polonis tantopere pacem sollicitare si plures aut hunc saltem maturius e disciplina vestra Ducem Gedanensibus transmisissetis. Jam secundo Polonorum Regem de Sede Sua devoverat iterati adventus tui fama cum per quam opportune Illris Hollandarum Legatio si plus tibi non profuit saltem hosti pugnandi opportunitatem subduxit, dum aestatem Tractatibus exhausit atque plane efficit ut submissum à Caesare Inimicis auxilium ad nihil amplius, quam ad magnes sumptus frustra illis fundendos advocatum videretur. Neque ego hanc ita accipi vellem quasi existimem, ideo amplissimos Ordines eo Legatos destinasse, sincere illi quidem pacem esurierant, sed major Gloriae tuae sitis fuit, quam ut te tam facile ad pacem flecterent, quam facile suis opibus armis, Milite, animis suffultum ad Bellum animarant. Planum id fecisti vel eo ipso tempore quo de conficienda pace et instituendi Tractatibus ageretur, nempe sagum magis tibi quam Togam placere. Nam cum pacificationum praeludia traherentur, et de Loco, tempore, quo de conficienda pace ageretur et de

modo

modo consultaret, omnemq suam cogitationem unico Tractationum (427
apparatui hostes donasse collegisses, tu ad omnem occasionem rei geren-
dae intendebas. Hinc cum illi Hospites Legatos convivio exciperent om-
niaq indisposita et temulenta Bachanalis quam Castris similia essent
tu Tympana pulsare, arma canere, aperiri Campum pandi aciem iussisti
affluebant relictis Scyphis turmatim Poloni et trina ordinata acie se
invicem aspicientes per plexas tuorum Cohortes accedere propiq formida-
bant, donec tu tandem reversus binas esse in Castris acies contemplatq neq
facile obtransitq difficultatem revocandas ultimam solam aggredi ma-
gno et natu inumbranti iam vespera imperasti, satis cito ratis, acci-
pi victoriam ubi provisum foret ne vincereris. Acresane et cruentum
certamen erat hostiles animos, acvente necessitate, atq dum diu inter
utrinq pariter cedentium impetum cadentium gemitum occurrantium
fremitum, armorum tinnitum, hirmitum equorum gladiorum actum, frago-
remq hastarum ancipite Marte praeliatq dubitari de Victoria potuisset
nisi hostes labentem sub Duce suo equum intuiti, obscuram victoriam
fuga declarassent. Ite nunc Poloni et Gustavum nolle vobis campum da-
re libere jam absente. Campum vobis fateor non de aleit, quis vos Campis
expulit. Ite nunc et Lithvanos a Gustavo olim fugatos videte: Sueci si
robur spectet, utroq Duce ex Equis dejecto aliud discrimen inter vos
non agnorant nisi quod. Ille fideliore usq Milite expugna Equos reces-
serit, vester pedes et Castra tetenderit. Si tamen de integro judicium re-
quiritis, Lithvanos longe vobis Hestores esse, eo clariq Sueci deprehende-
runt, quo diutiq cum illis quam vobiscum pugnarent, nihil omnis se illis
multum debere vel eo nomine libenter simul fatentq quod longioribus in
Lithvania Induciis plurimum Prutenicis Armis comodarint, quod Regio
montanum Portum occludere satis diu prohiberint, quod Birsam aliasq
non nullas Arces Duci de la Garde ob inter labentem aquam in commo-
das et ultra descendq honestissimo Cambeo alternarint. Verum omittam
aliena Stultitia tuas Laudes onerare et coeptae narrationis cursum prose-
qui pergi. Putabant Poloni te jam gloria ebrium tantae victoriae erapulum non
nisi longvare somno posse exhalare, atq sua pigritia tuam virtutem me-
tientes secure quiescebant, cum tu intempesta nocte admotis propiq tor-
mentis, insperate ipsa Castra illorum mane pulsare aggeres ducere terram
sub fodere coepisti. Tantos videlicet Spiritq hesterna gerere Victoria ut fa-
cile viderentur, ex cui Castris quos hori expuleris campis et procul dubio
id effecisses nisi ab externo Milite hostium tuis artibq tentandum
globum in pectus recepisses cum ipse nimirum Militaribq turmis Regi-
um

Cum pulverem sudoremq; misceres cum gregarijs Laborem æquares nihilq; à cæteris nisi robore et præstantiæ differres hi sunt tui de potentissimo hoste post homines natos, felicissimi tryumphi, hæ illæ Victoriæ, æterno gloriæ classico prædicandæ et ad omnem retromittendæ posteritatem. Cujus ego invicti Laboris tui initium ne miror magis an finem nescio multum est, quod perseverasti magnum est quod quem in initio chalcidem vocitaverunt nunc Militum fateantur ipsi hostes, neq; iam nisi de magnitudine tua conquerantur. Et revera non immerito, nam non pigmeos aliquos et Gruum Thriumphatores, sed Polonos hoc est Turcarum Victores, Moschorum Debellatores, Tartarorum Domitores, dicam amplius Cæli defensores vicisti. Ita et enim maximis Principibus appellari meruerunt, qui Ottomannicum Jugum acervice Christianitatis arcuerunt. Non gravate fores scio me hostibus tuis veras Laudes non detrahere. Parum enim te laudarem Magne Princeps nisi te præferre illi Genti quam præter te nemo unquam vincere potuit, quam in pune hactenus nemo unquam lacessivit et quam contemni posse solum tu Mortalum omnium Primus ostendisti. Ibit ergo per omnium Annales eruditorum uberrima gloriæ tuæ materies et militiæ portentum decantabit æternum Laudes tuas beata suo Principe Suecia, tam effussi gaudentium et gratulantium Studijs Victorias Tuas prosequatura, quantis ulla unquam res plenissima Lætitiæ potest concelebrari. Decantabit æternum miserias suas hostilis Prussia et tot Hominum sanguine cruenta, tot Domorum incendijs deformata tot fortunarum explicatione vexata, tam diuturnam admirandæ potentiæ tuæ, geret memoriam, quam atrax in omnes post Annos sui spectaculum exhibebit.

List Krola Gustawa do Imci Pa Dziatynskiego. +

Gustavus Adolphus Dei Gratia Suecorum, Gottorum Vandalorumq; Rex, Magnus Princeps Finlandiæ Dux Estoniæ et Careliæ.

Si tam pie suorum Salutem quæsinssent quam ambitiose Populi nostri hactenus Libertatibus inhiarunt Regis vestri Consultores rectius fostasse valeret Polonia nec nos causam haberemus Securitatem et Patriam cum alieno dispendio vindicando sed cum ita sint in nostrates dominandi Libidine efferenti ut nequidem post triginta Annos finem bello imponere velint, fit, ut cum bellum necessaria sustinere, debeamus bellorum incommenda à suis in ipsorum Provincias quam Longissime transferre cogamur. Et si igitur iustissimas Causas habeamur eos omnes non modo qui

hæc

hæc Consilia sed etiam qui Militem, Arma, com̄eatum, pecuniam quibus hactenus infestati sumus, Subministrarunt, desperatis quietis medijs ferro flamaq ad extremum prosequendi et si non aliud saltim vastandi tandemq bello finem imponendi. Quia tamen novimus cum reliquum Poloniæ miserum populum, tum potiorum Nobilitatis Partem non tam sponte sua, quam obsequi necessitate contra nos bellum continuare nihilq ardentius capere quam pacem, nisi ab avita Libertate in tam servilem Conditionem positi ~~factum est~~ essent, ut alienæ Libidinis ambitionem proprio ad huc sanguine alere cogent factum est ut in eos moderatius hactenus Armorum nostrorum usi sumo. In quor numeror te quoq in Episcopatu Culmensi Principalem Locum tenere intelligeremus, non modo Subditorum tuorum clade et bonor direptionibus transeuntem Enerectum abstinere sed etiam constitutis præsidijs prædeo tua a militari incendio servari jussimus ut ad huc animum tibi faceremus, pacifica potius quam cuncta nobiscum media quærendi. Hæc autem dimisso cum captivo famulo tuo tibi renunciari voluimus, ut cum pacis vel Induciarum medio desperata videante cæteris Dyæcesios Ordinibus ac præcipue Nobilitati saltem neutralitatem nobiscum statuendam vaderes. Quod si itaq huc eos induxeris, ut mittant ad nos Nuntios de neutralitatis eruditionibus acturos honestas et Polonam Nobilitatem decentes Conditiones non denegabimus quo universi Loco Dominibus bonisq quiete gaudere possint sin commoditate pacis et Induciar rejecta neutralitate quoq bellum prætulleritis Sancitum est, ut bellum qui eligit, bello quoq intereat. Datum in Castris nostris ad Starburgam 30 7bris 1628 Ao Gustavus Adolphus Rex.

Reflectio Sæ Ræ Mttis Sueciæ ad eam Propositionem Suarum Declarationem, quam Serenissimus Princeps Transylvaniæ Internuntio Sæ Ræ Mttis 13 Maij ex Alba Julia ad Sm Rm Mttem referendam dederat Data in Castris ad Dirskamiam 24 Julij An: 1626.

Eaq ad propositas ad Sm Rm Mttem suæ restituendæ rei comunis rationes Smus Princeps Transilvaniæ per Internuntium Sæ Ræ Mttis responderat et quatuor præcipuæ Capita referri posse videntur. Inprimis, enim existimat iter per Borussium sumi non convenire tum quod eo pacto Rem publicam Polonam offenderet, quæ hostis suus non est sed Rex solus, tum quod ex potentia et Locorum difficultates majores ibsi objicerentur quam ut illic ictu penetrare posset cum celeritate maxime opus esse videatur. Deinde obtestare etiam sibi ipsi vetora Hungariæ et Poloniæ Rerum publi

430) publicarum. Pacta quam proprij Regni excidium ob inferendae
confinijs Vastitatis et mutuor Comercior impediendor periculum, quo
minus S.ae R.ae M.tis vires Suas in Polonia iungere possit. Tertio. Igitur
comodissimum utraq M.ti et caviae comuni fore sua Sertus ita arbitat
ut iter per Pomeraniam juxta Oderam nec te in Silesiam suscipiatur
idq ob quatuor decim, ad quos brevitatis Causa nos remittimus hasce alla-
tas praegnantissimas rationes. Quo poscit interea tandem supra scriptus
à S.ae R.ae M.tae pro restitutione collapsae rei comunis mutuum foedus San-
cire. Ut igitur ad singula universim et candide mens S.ae R.ae M.tis explicit
Gratum S.R.M.ti Sueciae in primis erat intelligere eam Heroicae Resolu-
tionis firmitudinem constantiam pectoris suae Sortis insidire ut quem
ad modum hactenus semper Consilio et Exemplo nimis exercentem ambi-
tiosae Dominationis Tyrannidem quantum circumstantiae tulerant
remota est ita etiam nunc tantum abest ut aliquid de eodem affectu
remiserit ut majori Virium contentione eandem superbiam reprimere
et cohibere decreverit. De quo praeclarae destinationis scopo prae
mutua necessitudine et affinitatis praepinq vinculo non potest S.R.M.tis
quin non solum S.ae Sr.tis sed etiam sibi ipsi ceu comuni decore parti-
cipanti magnopere gaudeat, et certe si adhuc ex voto res expediri
possit aperte S.ae R.ae M.tis. Tanta sibi rebus adhuc integris intercessisse
cum Suecia sua amicitiam et comunicandi occasionem quanta nunc
e, et quantum in se ejus desiderium antea fuerat, nullatenus adhiberet quoniam
dudum et saluti publicae et mutuae Utriusq S.ae R.ae M.tis et Suae Serenit.
comuniumq amicor Securitati rectius prae spectum esset verum cum in
eam Tempor infecilitatem fator cursus deciderit, quod voto n potest con-
silio saltem corrigendum e; Ut ut enim decosa adversae partis Do-
minandi libido, magna sumpserit incrementa, n tamen omnis spes
suplata e, praecipuae magnanimis pectoribus eam saltem intra mode-
stiae terminos coercendi, si p tempor ignaviam adhuc fieri posset, ut
oppressis Evangelicor animi mutuo foedere coallescerent. Itaq quod
rem ipsam attinet in Sua R: M.tae vel persvadere sibi salutem potuissent.
Hanc expeditionem Borussicam Serenitati Suae in comodior videri, alia por-
tum comoditas in Germania a confederatis suis ammis praeposita fuisset,
suspendisset ejus eventum ad Consilia aptiora sed cum omnes Germanium Portus
et Provincia quae cum Exercitu S.ae R.ae M.tis traycienda essent suor Amicor:
/: quos invitos v tantidum caedere reliquo e :/ et Nuncius dilectionis suae in
medio mari primu Seren.: Suam convenerat. Ut nunc praepositum suum
mutaret praecipue cum non posset comode finitimis subvenire nisi prius
vel

vel per tranquillitatis media composita ꝟ semel comprehenso præ (431
prio bello, quod jam diu sibi cum Regæ et Rpca Polonor intercedet. Quia
certæ n̄ ē audienda illa Polonor. Vafrides qua callidæ distinctionis do-
lo Rpca â Rege separata sinceris animis imponunt quasi n̄ Reipbcæ
sed soli Regi nobiscum controversia incederet. Respublica enim est quæ an-
te Viginti Annos et septem prima Exercitum per mare in Viscerum Regni
Sueciæ Occupationem traduxit. Respbca ē quæ ex Publicis Regni Comitijs ad
omnes Orbis Partes rebellionis ꝑ Furij ꝑ Duellionis violatæ fidei, Læsæ Mttis
Sacrilegam vocis mendacij, à tanto tempore genten Sueticam insimularet.
Respublica est, quæ Regem suum Viris, armis, comeatu, pecunia classe per tot
jam Annos contra Srsma Rgam Mttem et quidem legitimum Bellum non
tantum cum Rege sed etiam cum Rpbca à quibꝫ hactenꝫ ꝑ varias rationes
pacem anxie quesierat. Instituit in primis et quidem amicos Tractatus
et hostes semper illusorijs præ crastinationibꝫ ea Xaudeæ Tempor occa-
sioni, eam tandem circumduxerunt tandem erepta Livonia et Semigallia
occupatis percipuis Curlandiæ et Lithvaniæ asperioribꝫ medijs conata
est pacem extorquere. Tantum vero abest ut ꝟ Rex ꝟ Rpbca ad justam
pacem Il esti poterant, ut etiam infensiꝫ quam ante hac unquam Bel-
lum adversꝫ Ssmam Rm Mttem Comitiali consensu hac Hieme decreve-
rint, et quomodo parata in his partibꝫ Borussiæ classe in Sueciam traice-
rent statumꝫ Sæ Ræ Mttis acrius turbarent, id ob aliquod jam annio uni-
ce agitaverint. Necessitas igitꝫ se suaꝫ contra Regem Rempublicam tuendi
et Statum proprium prius quam vicinum firmandi expressit S. R. Mttis
præsens Consilium concludendi quantum in se est. Hos portꝫ Borussiæ
usꝫ Dumi mutata Sententiæ vel animum ad justam tranquillitatem
converterent, vel si bellum omnino perferrerent, soli tabellor incomoda
tanto acerbiꝫ sentirent. Deo autem conatꝫ suos præsequente, et portu
Pilaviensi et per cipuis Ducatꝫ hujus munimentis Borunsberga, Elbinga
et Marieburga feliciter posita est, et in eo jam est Portu et Imperio in Flu-
mine Vistulæ firmato, fundamenta jecerit ulteriꝫ præsequendæ supra
dictæ suæ intentionis. Neꝫ id ad modum factu difficile videri debet
nam occupato hoc flumine, per cluso etiam portu Dantiseano et omni
Baltici maris aditu præhibito ipse jam Nervꝫ Regi gerende Polonis in-
cisus est. Larimur equidem alios eos multum valere celeritate æqui-
tatꝫ nec contemnendas habere copias pedestres sed omnes ipsa con-
fusione sunt impotentes. Ut certe Serenitati Suæ tam comodum acci-
deret quam causam et occasionem habet Equitatum Hungaricum cum
Legionum Sueticarum Veteranis ad Vistulam conjungendi nimine dubi-
tandum est, quin res magnæ pro Sua Stte tam in Polonia quam in Germa-
nia

nia per mutua et prompt et oppressionem Amicor Statg Securitate
prestare possint. Causa habet Sua Mtis justas violate anteriorum Le-
gationi ad nos Suae nefas et in cumosa criminationis acervos non tantum
a Rege Polono, sed etiam et a praecipuis Reipbce Procerib ad exteros Prin-
cipes per Literas et Legatos in Suam Serenitatem Turcice Libidinis manci-
pium et omnium malor ipsius a Tartaro et Turca authorem impedenti
calumnie appellant. Quae cuncta omnis viris premissa legitime sunt
Causa ut Sua Serenitas de Authoribg vindictam sumant. Caeterom Reipbca
Procerum animos Sua Serenitas jam sibi devinctos habet qui omnes Regem
senio invalidum detestant narum ex Orientis Imperij Polem ad primer
motg adorationi. Si qua vero potentia Sae Mtis et Sretti Suae utriusg
pervasione impetrabitur quem ad modum allata a Sua Sette rationes
uberies demonstrant. Nec deerit Sua Mtis et Sue Sntri communis
coram affinis Serenissimg Elector Branneleburgiensis qui votis suspirio spe
in pristinum Libertatem contra insolitam recens exorta obligationis
Tyrannidem et interstandae servitutis minas, han asserendi occasionem
exoptat. Ut omnino et pro certo statuendum sit cum hic jam sit Sae
Mtis nec id modo quatan possit, cum etiam brevissimg hue sit a Sue
cia trajectus cum facilis sit per Literas et Nuntios, cum Germanis Prin-
cipibg communicatio cum nullig Amici Principis aut Urbis Territorio ne-
ceat, cum Evangelicae Religionis consortes hic atergo relinquat cum
Provincia haec hostili et Amicor ditionibg fertilior et Exercitui aptior. Sit
cum per Germaniam tantum causa communi hic etiam promptum atq; du-
plici intentioni una opera satisfacere possit cum hoc flumine et hac
Provincia occupata, simul etiam per Oderam transire possit cum hic
non minig Principale Pontificae Legis membrum aeque affligatur, ac vel
Austriacus, vel Hispang in Germania cum hoc Latere Domg Austriaca
denudet Polong amittendis Caesaris Auxilijs avocet, cum in quam omnes
reliqure Serenitatis rationes pro Odera et Pomerania allatae, aeque per
Vistulam et Borussiam imo Reipbg Sae Mtis ita ut nunc sunt comparatis
multo melig comodig facilg, iustig in effectum deduci posse arbitretur. Non
potest Sua Mtas non sollicite Sretti suadere ut pro communibg s. romutui sta-
tus Securitate pro communis Affinis Libertate tot Tyrannice oppressum re-
stitutione pro aeternis famae monumentis et Trophaeis per prenisse Tuae
Neminis Gloria et honore. Hic autem Sae Mtas suas Vires iungere
vellit, ut ita etiam Molembelli a communibg Amicis e Germania in
Poloniam transferret. Huic posite comodig in Ordinem reducta Polo-
nia recta, in Silesiam et hereditarias Imperatoris Provincias con-
cunctis vinbg, communicatis consilijs cumcertis ac destinatis con-

silijs

lijs cum certis ac destinatis copijs obtinendo simul transire possint. Atq; hæ sunt rationes cur Sa Ra Mtas omnino sperat Suam Sttem sibi ad Vistulam in Polonia cum Exercitu obviam futuram. Quod si tamen id Consilij præter opinionem Sæ Sttis ming placeret, atq; in propria persona cum Copijs progredi sibi incomodum putarit, eo casu Sa Ra Mtas per Amice a Sa Sntti concedit ut Sua conniventia quinq; vel Sex millium Equitatq; Hungaricq; per Limites Silesiæ et Marchiæ Brandeburgensis, huc ad Serenittem proprio suæ Mtas, eoq; honesto Solario alendq; mittat, pro faciliter Sa Ra Mtis in Silesiam conatu, sive autem hoc, sive illo modo declaraverit Sua Srtas tandem Sa Ra Mtas spondet et promittit, primo; rescripto nunc amorem ex parte Sua Sm Rm Mtem et Sm Suam perpetuum faciendo, inde Consilia Sua super causam comuni juncturam, eadeniq; in plicitam semel ei bello comuni consilo suscepto, se inde non discessuram aut contra factum ac Juramentis consentiente Sua Serenitate semel comprehenda. Tandem Sa Ra Mtas maximas etiam gratias agit Sæ Srntis pro Magno Amicitiæ officio sibi in diversis necessitatibus sui hostis per Tartaros in Campum missos simulq; per Amice rogat ut non solum Tartaros sed etiam cæteros, quos optime novit ei rei idoneos esse, urgendo continuare pergat. Sa Ra Mtas pro ist hoc officio ut et comunicato tam candido Consilio Suæ Smis vicissim omnia propinquæ affinitatis studia per Amici defert quovis Loco et Tempore paratissima atq; hisce eam cum dilectissima Thori Consorte totaq; Familia Principali Divini Nominis pro Electioni cum Voto perpetuæ felicitatis ex animo vere candido et sincero per Amice comendat. Gustavus Adolphus Rex

Informacya Xcia Krzysztofa Radziwiłła Hetmana Polnego Litt. Synowi Swemu Januszowi Podkomorzemu Litt. do cudzych Krajow wyprawuiąc go, 7, 7bris 1628 Ao. Dana.

Poki dalsza odemnie Informacya nadesłana nie będzie, tedy według tych Punktow tak Syn moy iako y Słudzy i wszystka Czeladź z nim wysłane sprawować się będą. Nayprzod Syn moy Janusz starszy, Panu Alexandrowi Przypkowskiemu i Olbrychtowi Dembowskiemu we wszystkim iak mię Oyca słuchać, szanować i w uczciwości mieć powinien, nad ich wolą żadney rzeczy nieczynić, niwczym się zdaniu ich nie przeciwić, nad Czeladzią drobnieyszą nic nieprzewodzić, chiba ieśli by go co od ktorego obchodziło tedy Starszym swoim przełożyć.

Tych zaś Starszyckiego Władzę tak opisuię. Nayprzod Pa Przypkow

434) Kowskiego względem mieysca i Władze pierwszym czynię. Po nim Dembowskiego. Ciż dwaj vrzędne i szczere względzie i w miłości tak z Synem moim iako i z Czeladzią wszystką władać i rządzić mają, ieden bez drugiego nic nieczynić, ale się z sobą społnie iako na dobre i uważne Ludzie należy o wszelkich bądź małych bądź wielkich znaszaiąc się rzeczach.

Aczkolwiek tego po wiek pewien iestem że pomnąć na mnie wypomnienie i swe obietnice, a co większa pomnąć na Boiaźń Bożą i na Sądy iego, ktoryby nie uszli, gdyby taki depozyt moy ktorego się im powierzyło ladaiako piastować mieli. Lubom tedy pewien tego że między sobą żadney niechęci, nie zgody i nienawiści nie wszczynaiąc, ale się miłować będą, i Dembowski P. Przypkowskiego iako Laty starszego i mieyscem władzy pierwszego, a P. Przypkowski Dembowskiego iako całego sobie równego szanować zechce, wszakże gdyby w sensu abundat, ieżliby się kiedy zdarzyło, żeby się w Sentencyach i w rozumieniu rozpili i na iednę rzecz i zdanie zgodzić by się nie mogli tedy Sentencya P. Przypkowskiego ma przeważać za zdaniem Synowym i wszystka Czeladź iéć będzie powinna.

Między młodszą Czeladź Syna mego P. Przypkowski z Dembowskim podzieli powinność iaką kto na sobie ponosić ma, wszakże mego Sądzą takby nielepiey było. Aby Przypkowski młodszy ochędostwo Synowe go i sokoły iego miał na swych stołach i one względem ze między młodzią naydawnieyszy, starszyzny po Synu moim, ktoryby się nie zazyć Synowi memu niegodziło brać ma. Jeżeli Przypkowski Synowi memu podawać będzie. Burzynski do Stołu niech staie, kwoli czemu ma Ceremoniom i obyczaiom Zamorskich Krayczych Niemieckich w drodze przypatrować się i curiozyć. Innych zaś młodszych do innych posług, a Kaspra Szultza do Kapłaństwa obrocić.

Czeladź wszystkę w grozie trzymać i pilno tego otrzedz żeby Synowi memu uczciwość wszędzie, a osobliwie przy Ludziach obcych w rządzie; ktoryby występny był i Scandalosą Karać go podług iego zarobku. A ieżliby się poprawić niechciał tedy P. Przypkowskiemu dać absolutam facultatem odprawić iego a innego przyiąć.

Do Berlina iechać w Polskich Habitach i lubo z wielu mierzy, czyłbym aby sprawowanie Szat Cudzoziemskich do Lipska dozwolono wszak że ieżliby się P. Kan: z ktorym się o wszystkim znosić i fidei iego i życzliwości Pumnie dufam: inaczey radził, tedy Synowi memu, i tym ktorzy się o niego naybliżey ocierać będą, podrożne i pierwszednie Szaty sprawić

adal..

a dalsze stroienie do Lipska odłożyć. W sprawowaniu Szat mensu„ (435
ram zachować, żeby był cultus et splendor sine luxu et ostentatione et si„
ne sorditia. Nad trzy pary Szat nigdy więcey Synowi nie sprawować, to
iest iedna para powszednia, a dwie od świetne gdyż i wzrost za Laty i
stroie od miarę biorą. Pacholętom i inszey Czeladzi iedne Szaty powsze„
dne, drugie też od świetne sprawić, a doglądać tego żeby oszczędzali Sukien
i Starzyznami nie handlowali. Zrazu przypatrzyć się quo Compendio
w życiu i w Stroiach Xiążęta tameczni narabiaią, i akkomodować się
do ich obyczaiow. Haftowanych Habitow nie sprawować Synowi, bo
kiedy tego będzie czas tedy tu w Domu swoi Robotnicy sprostać temu bę„
dą mogli.

W drodze na każdy Dzień ieden Rozdział w Bibliey przeczytawszy
Sens z niego ręką swą na osobliwą Xiąszkę wypisze, przytym kilkana„
ście Phrases Niemieckich nauczy się na pamięć, i do tych Xiąg napisze.
Ktore operas quotidianas ręką swą pisane iedne mi odeszle z Starey
Wsi, drugie potym z Granicy, abym był pewien że się woli moiey dość dzieie.

Do Berlina przyiechawszy Consilium capere z P. Kanem dokłada„
iąc się i Xiążąt Ichmciow Phaltzgraffa i Saskiego, także Xżney Jeymci Ele„
ktorowey Starey i Konsyliarzow Elektora Brandeburskiego, ieżliś mo
że tuto iechać do Altorfu na mieszkanie czyli też w Lipsku subsistere?
i ktorędy iechać i gdzie comodior Locus, względem Nauk i względem
Sumptow. Jeśliby o iakim niebespieczenstwie mieli przestrzegać, te„
dy się na nie nienamykać, owszem abo w Berlinie pozostawszy domnie
w Skok powiadomość rzucić, abo się tam obrocić gdzieby nadaley od
niebespieczenstwa być mogli.

A ieśli przystąpi wszystkich zgodna Rada żeby prosto do Altorfa
iechał, tedy się bez dobrego Konwoju niepuszczać, a naylepieyby w Komy„
tywie przy Xżnie Jey Mci Pani Bratowey iechać. A u Xcia Jmci Saskiego ex
presse się obietnice upomnieć aby prospiciat iakom się upewnił securi„
tati ipsius. Do czego ieśli przyidzie tedy wieść do tego rzeczy aby Xżna
mijała Pragę, wszakże ieśliby iey minąć żadną miarą niemogła, więc
prospicere żeby Syn moy nie tylko secure, ale też decenter et honorifice
in isto Comitatu stanął. O czym nie będzie wadziło znieść się z Xciem Jmci
Radziwiłłem Kawalerem na posłudze Cesarza Jmci, pod ten czas będącym
i iegoż Consilio użyć ieśli się starać o witanie Cesarza Jmci, i ieśli przy Wi„
taniu co mowić. Jeżliby też dubius był tey Pruskiey bytności eventus tedy
sobie osobno iechać dostawszy Konwoju, i uprosiwszy P. Kana do swey
Kompaniey, a iechać prosto do Margraffa Jmci Christiana onemu się
pokłonić i oddać in Tutellam i tam sobie kilka Dni z drogi wytchnąć
a mym

a mym zdaniem lepiey ieżdżać na Weysenfels, Naumburg, Koburg, a koło tego adjacet Aldenburg, Weymar, ze na Erford, Eizenach, ktoredy mogł divertere i Panem tamecznym mnie znajomym prezentować się. A tym czasem użyć Pana Pana aby z iednym Sługą starszym Syna mego dobrze radł do Altorfa i tam Stanowiśko i wszystkie potrzeby Syna mego obstalował. Idem intelligendum, ieśliby przyszło w Lipsku mieszkać to iest iżby wprzod Electorowi Imć. z Panem prokon oddać i z iego radą i pomocą gospodę w Lipsku nająć trzeba.

Zdarzeliwiek w drodze albo Kościńcie będą sprawy rządy i Panowanie J K Mć. Pana Naszego dobrze i przystoynie wspominać, i chocby kto co opak mowił, tedy mu wtey mierze nie aprobować; o Sprawach tey Rzpltey naszey gdyby się zdarzyło mowić, nic nie taxować, owszem skromnie radą rzecz o zdobić. Gdy ich Pan Bog na pewne mieysce przyniesie uczynić taką w życiu Ordynacyą, Ktoraby się z Stanem i Wiekiem Syna mego i z Summptem zgadzała; Banketami się nie bawić i na okazye Banketowe nie narazać się, ile zrazu, a ile w pierwszym Roku, Ktory ćwiczeniu w Naukach i Językach całe ma być oddany; Professory iednak i Thagistratum Civitatis mieć u Stołu Swego Kolegą, nie tylko Humanitatis ergo, ale ter żeby się z ich mądrych rozumow i discursow czego nauczył. W Instytucyi Syna mego praecipuam mieć pietatis, rationem w Modlitwach, w czytaniu Biblicy i Postille, wbywaniu w Kościele w strzeżeniu się wszystkich mow i postępkow woli Bożey przeciwnych. Altera cura ma być morum et disciplinae et Linguarum w Niemieckim Języku w drodze, i na mieyscu ma się pilno ćwiczyć. Pogotowiu w Łacińskim ustawicznie Exercitium mieć.

Preceptora takiego mu nająć coby go umiał i mogł feliciter in Stylo, in Sermone, in Historyi, in Politicis Praeceptis instituować i dla go takiego ortelu upatrować nie przemieniając lada kogo skwapliwie. A Komicznie starać się żeby był Reformatae Religionis chocby go też zkąd inąd zasiądz, gdyż tam teraz doctissimi Viri błąkają się in Exilio. Przeto in hanc Casum wziąć od Pana Doktora Tarnowskiego od Theologow Altorfow przyległych commendatitias Literas żeby mi kogo godnego naraili; Ktorego przyjąć in Rem Convictum. Solarium mu postarać co praecauto ut subsit Legibus. Kłbsze zaś Nauki na dalszy Czas odłożyć, Konną Jazdą często go exercytować.

Przejazdrek dalekich zaniechać. Na Peregrynacye bez rzetelnego mego dozwolenia nie dać się nikomu wybiegać. Będąli go Rectoratu Academia częstować wymowić się honesto że w pierwszym

Roku

Reku. Nouitio Homini nie mozna tego brać na się, Sprem ie,,
dnak w przyszły czas non abscindere. Wszakże ieśliby widzieli że to z
Honorem być ma, tedy pramissa modesta excusatione przyiąć to na się.
Jeźli w Altorfie będzie tedy się ak Komodewać Senatui, Norimber,,
gensi iednego albo dwoch przednieyszych sobie familiantatem zyednać
a przez nich starać się, aby nie tylko Nowin publicznych ale też Consilio,,
rum Politicor był Syn moy uwiadomionym. Do czego ieśli go przypuszczą
bo wtedy obietnic L. Pana I tedy tenere Linguam ale in succumet Can,,
gvinem convertere comu się dostanie wiedzieć i słyszeć.
Wszystkie Obiady, Wieczerze i inssze posiedzenia respere colloqviis i
dyskursami o rzeczach potrzebnych które by ad pietatem et prudentiam
Cynoui memu pobudkę dawały. Bibliotekę non numerosam, ale dele,,
ctam et Ornatam dla Janusza sprawić.
Nie dopuszczać mu tego aby co bez woli i wiadomości Starszego miał
Komu dać co darować, albo się w obietnice iakie zaciągać.
Jak do mnie pisywać będzie: a pisywać ma za Każdą okazyą: niech
nie ich nie przepomina Paniey Matki. Siostry Zofia Bogusława i iednego a,,
bo dwoch Starszych Ministrow Stuy i Przyiaciół Listownie na wiedzaiąc
Sekretow w Liście nie pisać chyba te nowiny Które in omnem Casum Pa,,
pierowi mogą być powierzone.
Zaprawować go też do Francuskiego Języka tak ex professo iako
do Niemieckiego i Łacińskiego. Jeśli tam Polska bądź Litewska Szla,,
chta będzie, tedy Każdego przystoynie uczcić, a swoy też honor i dignita,,
tem zawsze na pieczy mieć, bo w tamtych Krayach Ducali Jenen omnes
in feniores cedunt.
W Czy Gospodzie gdzie Syn moy stać będzie starać się aby od Krom
nego nikt obcy nie stał, i przyimowany w Kompanią nie był, bo zła d
uś ordo wielki bywa kiedy między młodzią Ex lexiali mieszka. St
nie tylko do Gospody nikogo nie przyimować ale quantum possibile
erit starać się oto aby Syn moy daleko od tych stał Którzy by go ab
ire starać się oto aby Syn moy daleko od tych stał Którzy by go ab
ipsum morbi albo mienia familiantate albo crebro vernacula
Linguae usu psować mogli.
Honorania przyidzieli Komu bądź w Drodze bądź na mieiu,,
cu dawać, tedy w tym mieć Singularem dilectum aby wiedzieć co Ko,,
mu dać; gwoli czemu nakupić Pieniędzy Lancastrow Kilka
albo Kilkanaście diversi pretij ranszime cum hac Munificentia
Wszystkie tak mieyscowe iako i podrożne rozchody pisać maią
gdy się pewny Okkurrent trafi z podpisem L. Przypkowskiego od
Jeźli
się Pan

Jesliby tam gdzie gdzie mieszkać będzie niebyło publicum pie formate Religionis Exercitium, tedy na Czasy uroczyste dla Społeczno ści maią iezdzić do bliskiego Zboru naylepiey by do Xcia Anthalskie go, aby za tą okazyą mogł oraz Syn moy z nim i z domem iego Przy iazn zawrzeć.

Gdyby przyszło co arduum do mnie pisać, tedy nie ieden List i nie iedną drogą posyłać, ale ieden List dać na zwyczayną Xżney Jey Mci Pani Bratowey do Torunia Pocztę, drugi do Krakowa dirigo wać żeby odesłano do Przypkowic; Trzeci dirigować do Brzega do Pa Kaspra Dornawiusza żeby odesłał do Parcie napisawszy do niego kilka słow, aby do Pa Kochlewskiego odsyłał, Insze na ostatek diri gować do Krolewca do Pa Peter Michla, bo choćby iedne Listy casu aliquo interciderent tedyby wzdy drugie abo trzecie doszły. A gdyby conotabile et Arcanum pisać trzeba, tedy pisać ignota manu na osobli wey Karcie i niepodpisywać tey Karty nieczyim Imieniem tylko na Kształt iakiey Ceduły ab ignoto ad ignotum w Fascykuł inkludować.

Ponieważ Polskich Szat ma nazbyt, tedy na mieysce przyiechawszy iedne abo dwie pare Szat ochędozszych zostawić ma, dla używania, a ostatek na Niemczyzne przerobić, iako na podszewki Płaszczow, na Kabaty abo Rękawy Pacholętom i na co inszego zgodzi się.

Jesliby tam Woiewodzicowie Wilenscy naiechali tedy pomnieć na to ze stantibus meis z Oycem ich inimicitijs, niegodzi się Synowi me mu z niemi konwersować. Jezeliby iednak witania napierali, tedy iako Braci niedenegować ręki facta protestatione że propter Pater nas injurias niemoże w dalsze z niemi wkraczać humania. Toż i o Pu Marszałku Wkor rozumieć. Jesliby się Januszek napierał Exercitia Szermierskich odkładać mu do drugiego Roku i to sub ha Conditione iesli in Literis tantum proficiet żeby mereretur Sumptus i czas na insze corporis Exercitia. Aby za czasu przeciw zdrowia Januszowego byli instructi Consilio, zasiądz iakiego dobrego Medika i z nim fami liariter zyć, miewać go przy sobie często, żeby zrozumiawszy naturę Sy na mego mogł mu Czasu niesposobnego Zdrowia /: Ktorego Pa Boże broń :/ usłużyć; bo lepiey iednego mieć, niż w potrzebie od iednego do drugiego biegać.

Wiadomości z Dworu Cesarza Imci i Krolow Chrześciańskich ta kże z Włoch Wenecyi, Niderlandu i z inszych stron zasięgać i mnie nie mi obsyłać. Pilno sobie notować, co, kiedy, przez kogo, i wiele razy do mnie pisać będą.

Skoro

Która tam Synowi memu P. Bog da zdrow Rok wymieszkae tedy Konterfekt iego zupełnie wymalowawszy w Stabricie Ktory mu będzie nayprzystoyneyszy przysłać mi.

Jesli o Xcia Jmć. Saskim dostanie się im w drodze uiedzieć że jest w drogę z Starey Wsi wyiechał tedy się tak obrocą gdzie by go nayprędzey przeiąć mogli, trzymaiąc się Noclegow ktore od P. Kana przysłane im będą. A studzy Ktorzy przy Synu iadą tak daleko prowadzić maią aż się z Xciem Saskim zjadą.

Listy od Xiązat i od P. Kana, ktore ich w drodze spotkaią wdno P. Przypkowskiemu otworzyć, przeczytać i według nich się rządzić.

Jmć P. Woiewodzicowi Smoleńskiemu dadzą o sobie znać aby się gdzie z nimi widział, i iego rady i pomocy zasięgać maią, ieżliby iey była potrzeba. Przez tegoż zjednaią sobie occasionem honestam widzenia się z Jmć P. Hetmanem Kor: ieżliby był poblizu.

Dadzą też o sobie znać Jmć P. Andrzeiowi Rewowi Sekretarzowi Jkmci, Ktory iż materiam politicos et Literatos znaiomością swoią zasięgł przetoż prosić go o radę i o Listy do iego zachowanych.

Sam w Niemczech garnąć się do przyiaźni Xiązat Saskich, Wkiemarskich i Altenburskich, do Palatzgrafa z Cweybrytku, do Landgrafa Hasskiego Maurycego Synow, do Grafow Stanowic do Baronow von Reis, i do tych Xiązat do Ktorych teraz Listy posyłam.

Do Xiężney Jey Mci Saskiey przyiechawszy oddać Consilium meum de Bello Suetico, Ktore Krolowi Jmci i Rzpltey na Sejmie 1623 było podane dla Ktorego tam gloniosam podziś dzień prowincya cierpi Inuidiam. Temuż P. Kanowi oddać Kopią Testamentu Xcia P. Vkiewskiego i Kopią przyznania Lat Xcia Jmci Janusza. Przez tegoż będzie się starał aby Xzna Jey Mć podle obietnicę swey podpisała List na to, iż Thaxtnosci gdzie Zbory Ewangelickom Urzędnikom ma dawać.

Jako wszystkich Literatos Viros Kapitować, tak o obliuiatych Ktory Historiam universalem piszą i informować ich o dziejach tutecznych aby prawdziwą i honestam mentionem mei czynili.

W Strazburku każe P. Przypkowski Herb moy i Zony mojey przydać do podpisow naszych; a Herb Januszkow iak nayprzystoyniey każe wymalować na pieniszey Karcie od deszki, w moim iest Lodz tam w Synowskim Herbie ma być Orzeł Tenczynskich, a gdzie w moim iest Herb Tenczynskich w Synowskim ma być Herb Kiszpski, a gdzie w moim trzy Wręby, to u niego Herb Sapieżynski: Krzysztof Radziwiłł.

Nael

Rad Generalną o Instytucyi Syna mego Janusza Radziwił
ła Infirmacyą tę odemnie Krzysztofa Radziwiłła
Xcia na Birżach i Dubinkach Hetmana Polne
go WXLtt Punkta 5. P. Krzyż Kowskiemu
powierzone do tegoż Syna mego ściągnię
ią się.

Wyslania tak rannego do cudzych Krayow z Oyczyzny Syna me
go Janusza, nie raz privatim przetorzyłem te być przyczyny, iż w Oy
czyznie omnia ad fedam servitutem inclinant, obawiam się zatym
aby też u nas nie było co w inszych Państwach ordinarie bywało, że
kto servire niechciał, ten w niebespieczeństwie być musiał. A iż mnie
mi anowrcie s. acz P. Bog insydias et conatus perversos Które
wiemy imminent mocnieyszy ku dobremu mojemu obrażać: nie przy
iaciele zdrowia i dobrey zażyrzone Existimacyey, s'ta tego intentuią
przeto zabiegaiąc aby tenera Syna mego nie była zachwycona do
takiego curowania gdzieby i wiary ku Bogu i powinności ku Oyczy
znie zapomniał, musiałem go za czasu do cudzych Krajow Labo
rem w Nieświeskim WXLtt. Trybunale przyznawszy wysłać, ani Ordy
nacyey Testamentowey opiekować, a choć by się też oto obarć Kto po
kusił choć by i dokazał tego, przecie omnia sunt reparabilia, Kiedy
Syn mey na duszy i na ciele zdrow zostanie i dobrą Instytucyą we
zmie. Jest by nie tedy aliquis tak adversyi subnuerat. P. Krzyż
Kowski nie ma się in Impenio S. Reg. M. tis. ale qua dabit Via Syna
mego do Szwaycarow abo do. Niderlandu uwrzio będzie; zazy
waiąc Rady, pomocy i Protekcyi Electorow Xiążąt Xiążąt Xiąże
ich Cwan
celikow. Synowi też memu wten czas by dopiero List ręką moią
pisany oddał i powiedział by mu, że ta iest ostatnia wola moia
aby się do Oyczyzny choćby go przez Srodki nieprzeidz iakie powabne
wrkowane nie wracał, ar czas odemnie naznaczony przyidzie.
A lubo nie trzymam aby rozkazaniu memu miał być imonigier. Wsze
kże iżby się do Oyczyzny napierał, tedy chiam vi cogi debebat
aby tego nie czynił.

A choć by mię też ieszcze P. Bog zdrowo pochował, tedy przecie
przez Imć P. Kettera Który co in prefu obiecał mi Operam suam fructu
se collocare ~~starać się~~ starać się będzie, abyśKie Imć Henryć Nassa
vię et Primanj illiż Regionis Gubernatores Syna mego pro testimonio
meam et gasefi dudia et pro Alumno in Spem Ecclesia et Reipublica
i Ku

i ku usłudze ich da Bog samych Crescentem u siebie mieli i om
ni in Casu z [redacted]ciey swey onego nie wypuszczali.

Instytucyą curowanie Syna niego od Konarzini Bozey i znajomo
ści prawdy iego Ks. zaczynać każe, bo to iest źrodło mądrości, to iest
fundament Cnoty ludzkiego, bać się Boga. Sono to i sam Cyn moy
choć w młodych leciech pozmuie że kiedy by tylko o same sito nauki
miał by się był czego. i w Oyczyznie uczyć, ale iż gmina pałis Soli a tu
de mea była destina ipsig. Deo consecranda przeto tam go wysy
łam choc zurelką moią nie do godą, gdzie Ks. Bogu bespiecznie słu
żyć i prawdziwey Cnoty iego przyuczać się będzie mogł. Wże tedy
nayspieszą, i naydoskonalszą powinność ma być zaprawowany
nie tylko odprawowaniem pokoiowych modlitw, czytaniem od
nabożnym Pisma Ks. słuchaniem Theologiey, bywaniem na Theolo
gicznych dyśputach, chowaniem przy sobie Preceptora, Ktoryby
nec ambitionis, nec Simoniacis, nec alior error nie był subje
ctij, i chodzeniem do Zboru, ale też za braniem wszelakich mow
i postępków w grzech zawodzących i niedawaniem żadnych
Scandala z Ktorych zepsowanie dobrych obyczaiow pochodzi.

W Szkolnych naukach ta Suprema Lex esto gdy nie in multis a
le nic in necessarijs był instytuowany przybierać mu tedy nauki ad
praxim Politicam służące a urodzeniu iego i zwyczaiom Oyczyzny
quam sibi cum vendicat Korrespendując mensuram wtych nau
kach pro capacitate aetatis ingenij et valetudinis zamierzaiąc.
bo i ako nie chcę żeby go wielkim folgowaniem spieszono. tak też zy
czę aby mu nimis merore gwałt czynić miano. Inter caetera in
Historijs et Legibg Patrijs nie tylko go każę ex professo exercere, ale
też prywatnymi dyskursami insynuować mu cognitionem rer in Pa
tria gestarum et amorem Libertatem.

Aby i bespieczeństwa nabywał i pamięć sobie ostrzył i Język do
mowienia polerował, zabronić mu przy stole Szeptow i zauszny ch roz
mow, ale głosem i pałam Kazać mowić a i wprawować go w przystoy
ne z Ludźmi mądremi dyskursy, witania, przymowania gości i in
sze Cationum Argumenta, nie tak dalece patrząc żeby długiego co mu
wż, i ako uręczy żeby pięknie stanął i bespiecznie sobie pocznał, przy
Łacinskim Języku Niemieckiego wprzod, a potym Francuskiego niech
się iuży. do czego siła pomoże kiedy in Convictu vernaculo Linguę ieg
będzie zabroniony. Zdro

442) Zdrowie Syna mego im słabsze i skażeniu podległeysze tym pilniey na nie P.a Przypkowski i Dembinski ma być intentus nie spuszczaiąc się ni na kogo, ale sam na jadło, picie i granie iego oko maiąc. A nie zawadzi zaciągnąć się cum aliquo ordinario Medico, ktoryby naturę i zdrowie Syna mego frequenti conversatione zrozumiawszy mogł mu in casu necessitatis /: ktorą P.a Boże racz oddalić :/ subvenire. A iż casu z młodości wargę sobie rozciął przeto Consilium capere iakoby mogła znowu do swey pory przyiść. A lubo koło zdrowia iego dozor mieć każę wszakże nie chcę aby ta cura per excessum w pieszczoty degenerować miała. Męszczyzną się urodził nie Białygłową do takich za Bożą pomocą rośćie zabaw ktore nie delikackiego potrzebuią Człowieka, poniewaz w tamtych krajach mieszkaiąc dzień na godziny mieć będzie, przeto odprawiwszy te godziny ktore nabożeństwu, naukom i jadłu, należeć będą, insze na przystoynych Rekreacyach /: melancholią ktorey on naturaliter podległ wykorzeniaiących :/ trawić, nie kupuiąc ich iednak za pieniądze, bo ieszcze ta aetas może się zabawić igrzyskami do ktorych Mistrza nie trzeba. Potym gdy z Laty lepsze Corporis robur nastąpi, nie będę na insze Exercitia kosztu załował, a teraz mere Zaka z niego mieć chcę, nie skoczkę nie Lutnistę. Bo czym by więcey mu się avo kamentow od Nauk pozwoliło, tym by był negligentior, a za tym rudior. Iednak Koń, Łuk, Rusznica, Lanca, także pomierne szermowanie maią być certis temporibus pozwolone.

Dodaie też i to młodemu bespieczenstwa gdy widzi że go w uczciwości maią, aby Synowi memu gdzie tego Plac nie tylko od Chłopcow ale i od inszych Starszych conveniens honor habeat. A nad to młodsza Czeladz powinna go będzie i słowy i rzeczą samą szanować, i szwarow, drażnienia przeciw niemu zaniechać, i nic mu takiego nie wyrządzać, zkądby bespieczenstwo tracił, a do gniewu się pobudzał.

Jesliby sobie w czym złe postępował, zganić mu to częścią słowy częścią karaniem, acz czasem słowa uważne więcey niż rozga sprawić mogą. Wszakże grzechem i akim coby pługawym, abo kłamliwą mową lub uporem abo złością pachnęło tedy nie puszczać in pune. Wieść go do tego, aby się garnął do konwersacyi z Ludzmi zacnymi, pobożnymi i mądrymi, gdyż każda godzina z takiemi strawiona nie bywa sine fructu. Lekkich zaś, Osob podeyrzanych malae vitae

fama

fama fideiq; więc Kuglarzow i tym podobnych chronić się, wszak że przeciwko wszystkim (: bo cudze ziemcowi inaczey się nie zeydzie :) Ludzkość pokazować.

Życzyłbym tego żeby przynamniey pierwszego Roku à convivijstum activis quam pasivis był Syn moy wolnym; wszakże puszczam to na dyskrecyą Starszych iego ut ex re Consilium capiant.

Jesliby w Naturze iego pokazowało się iaka expavascentia wyimować maią wszelakim sposobem i narażać go na to żeby się w męskim Sercu, wspaniałey myśli, i w należney o sobie reputacyey utwierdział.

Nałogi też iesliby iakie w nim były, iako to płukanie, ociątność do Modlitw porannych, długie ubieranie, uporne ad interogata, milczenia i tym podobne odeymować mu.

Z mlekiem (: iako mowią :) wlewać w niego szczerą miłość ku Oyczyznie, i wierne ku Krolowi Imć. Ktorykolwiek z woli Bożey narodem naszym praeerit, poddaństwo i obsequium, przytym i stateczne przy wolnościach postanowienie. Rzeczy zaś przeciwne iako Servitutem niestatek w przedsięwzięciu, obłudne z Ludzmi obeyście, łapania prywatnych pożytkow, deferowanie podłym Ludziom, cierpienie nad sobą bezprawia iakiego brzydzić i ohydzać mu że wszystkich miar.

Geometre dobrego umowić że pewnych godzin instruował go w tym co ad Rem publicam et militarem napotym się zeydzie.

Za mego żywota niema się nigdzie w Załoty i w zamysły strony ożenienia zaciągać bez osobliwey Rady moiey. A iesliby się tam okkazye gdzie podawały mu do ożenienia, tedy mi o nich dawać znać ma P. Przypkowski. A gdzieby mnie w żywocie niestało tedy te Praecepta daię. Naprzod aby Syn moy o ożenieniu niemyślił, ażby się wprzod cum rebus Domesticis et oneribus, iesli iakie superenunt, porachował. Druga, ażby przod pokazał się Krolowi Panu swemu, i Oyczyznie swey in aliqua functione publica, bądź Poselskiey, bądź Deputackiey, bądź Zołnierskiey. Trzecia aby Dom zacny (: a możeli być w cudzych Krajach :) obierał sobie do spowinowacenia, w ktorym by więcey było pomocy i skutecznego ratunku, niż pompy, apparencyey, wyniosłości, insze o tym przestrogi w Testamencie znaydzie.

W umiejętności Cudzoziemskich Języków pilno się sprawować będzie, bo nie tylko na Dworach Monarchow na służbie Rycerskiey i w Legacyach rzecz to iest ozdobna, ale też nader potrzebna, gdy czasem

aby

444) abs[ą] interpreto zrożnymi w cudzych Krayach zaenemi Ludźmi i Przyiacioły przyiacielskie Korresjpondencye odprawować trzeba.

Jesliby go P[a] Bog mętke Kiertą mieć chciał tedy niech sobie da[ie] coni nie kładzie żyć po Kierocku, to iest, pokornie, skromnie, nie hardo nie wyniośle, nierozrzutnie; bo ową gratiam et favorem Hominum com[ci]liat, to zaś dostatkow oszczędza et nervis rerum ad graviores ne[go]ciatos zachowywa.

To zawrdy na pieczy Synowi memu niech będzie, aby Xięia Bogu[sła]wa miał in sua potestate et directione i takiego Lata dispono[wał] iakom ja w Testamencie dołożył. Do czego ten Supplement przydaię iż mi się zda convenientissimum aby Xże Bogusław w Lugdunie Ba[ta]via Literalia tractował, Polakow dla Języka przy sobie chował, et Patrono exemplo purum Cultum divinum naśladował.

Acz rozmaite w rzeczach mutationes zwykły przypadać, przeto ieśliby abo Armor: abo insze iakie pericula nie dały w Alforfie bez spiesznego pomieszkania tedy P. Przyiemski do Basilei, abo do Niderlandu abo do Sedanu pod Protekcyą Xięia Jmci Bullionskiego przyiaźń ~~omni modo~~ omni modo trzeba captare[t]. A ieśliby i tam były res turbata, tedy alibi tranquillum Portum quærat o wszystkim mnie, albo po mnie tym Ktorym interest oznaymować będzie. w Dolatyczach 19 Octobris. A. 1620. Krzysztof Radziwiłł.

Informacya Sługze memu P. Alexandrowi Przyiemskiemu. In A. 1632 dana

Prime. Prime et ante omnia aby się prespieszył bo czas barzo krotki a mielza powetować ieśliby się co omieszkało. Gdy go Bog do Syna mego przyprowadzi, oprawi mu z iaką trudnością i wyięciem ustawnych potrzebom moim przyszło mnie teraz ważyć Sumpt dla niego. Wszakże nie tylko ordinaryinego sumptu, nie zał mu dla niego ważyć, ale też extra ordinaryiny ciężar spontę na się biorę zyczyć mu przystuge u Krola Jmci P. z Cnot swych Wielkiego i wszystkiey Rzpltey nie[u]rodzonie mi tego i Domowi memu wielce Miłościwego i kładąc na niego, taką ozdobę z iaką ieszcze żaden ex agnatis nostris Gentis Civis nie wrocił się z cudzych Krajow. To wszystko czynię zasadzaiąc się na na Komendacyach i Świadectwach P. Przyiemskiego, ktory mi to za niego przyrzekł ze tych czterech Lat nie stracił marnie, ale tak w Naukach, iw ięzykach iw Experiencyi, iż może być że wyborne Functor Poselskiey sprostać będzie mogł. Quæ spes ut mihi rata sit, P. Bogu

ino,,

prosię, á Syna mego upominam, aby się w tym bacżył iż nigdy
maiorem necessitatem do godnych Spraw i postępku w niemiał iáko
teraz, gdy go Wokacya Boża przez wolą Pomazańca Bożego in conspectu
Orbis Terrae wyciąga. Do czego po gorących modlitwach i użyciu Fa-
mienia Bożego tego mu nayspilniey potrzeba aby wyśliwszy się ze wsze
lakiey płochości: Ibi odrzucenie Vinum si non ætate at moribus judicio et
animo agat, bo iuż te nie trzba się na dyrekcyą Swych Starszych spuszczać
ale samemu sobie Mistrzem i Dozorcą być trzeba, acz i Direkcyi niema
contemnere, wszakże tam iey zazywać gdzieby pokryta być mogła.

2do Wszędzie Krola Imci Pa Swego: Ktoremu wkrotce naywiększy
honor przyznać musi ze ingenti bono tonię Orbis Krolem obrany iest: i Oy-
czyzne przystoynie i z wielką uprzeymością wspominać i pokazać to, że
dla ich dobrego i Honoru wszystko czynić i one nad wszystkie rzeczy po-
ważać sobie chce. Krolu Zatobie ~~Ktorą teraz~~, Ktorą teraz i Krol Imć i wię-
Koza Rzpltey część naszey odziana Spawi wskok Zatobę na się i ina
wszystek Dwor swoy.

3tie Jesli Imć P: Wda Kaliski i Imć P. Dorohostayski Siostrzeń-
niec moy będą mu chcieli: czego sobie życzę: tey Kompanicy dopomodz
tedy potrafiać wto będzie aby ten Ichmć propter comune de cię Lentis
nostra zatobą wszyscy odziani byli: a zeby się bez Swardij compendio-
sa wybrali. Pa Freytaka Doktora: oddawszy mu za Theres dedi-
Kowane Honorarium: przy sobie zaciągnie i przez wszystką drogę tak
dla Zdrowia iako i dla innych potrzebnego od siebie nie puści. Pono-
wa mi chwalony Colonell Terens i Pedauls tedy go z sobą inwituie
i wszelaką Ludzkością i chęcią zatrzyma, bo takowych Ludzi Kom-
pania onemu byłaby potrzeba. Aczkolwiek ten nie dał się zazyć tedy
kogo innego z Rycerstwa upodobawszy sobie przytączyć do siebie
byle godnego, trzezwego, spokoynego, a żadney Hanby na sobie
niemaiącego. Pa Reinholda nigdzie do siebie nie puszczać, ieno na
tych mieyscach gdzie mu trzeba będzie late re imie i Habit i Funkcyą
iego dla bezpieczeństwa i dla innych przy podkow potkyć. Innych
Voluntaryuszow nie przyimować ani zaciągać choćby się sami na to
narzucali bo ani wielk Syna mego, ani ten czas, ani Patenya Legationis
nie dopuści; aby się tam z wielką Assystencyą pokazować i insze Affa-
ry czynić miał. Bardzey go to ozdobi gdy compendiose cum delectu
grzecznych i godnych Ludzi pojedzie. Ale nie wątpię że w Liście Krola Imci
P: ktoregom ia otwierać niechciał aby cały ręku iego doszedł: znayduie
iakim przyrządkiem tę Legacyą w Hadze, potym w Brukselli tandem

w Am-

446) w Anglij. bo kiedy tak gradatim poydzie ab Inferioribus ad Superiores, tedy ci Potentaci będą oszczędności czasu przypisować i nie pociągną tego za Kontempt swoy abo obrażę iaką. Wszakże aby to nikomu niewadziło, tedy dextro per Sub Ordinatas Personas będzie tego modestam non miniam nec affectatam dawał rationem iako w Bruxelli przez Jezuitow, do ktorych ma List, a w Anglij przez Krolową JeyMć Czeską od ktorey List do Krola Jmci Angielskiego uprosi. Może mu tez subvenire Xże Jmć Anviatycki. Wszakże z Krola Jmci ilem zrozumiał te szczerze Punkta ma traktować.

1mo Oznaymić o Elekcyi szczęśliwie odprawioney.

2do Oznaymić o Pogrzebie i Koronacyi nadchodzącey do tego oboyga imitować ich wedle Kopij Listow z Kancellaryi JKMci wydanych, ktore posyłam.

3tio Ponowić przyiaźni ktora między niemi i Rzpltą i Antecessorami JKMci bywała i graviter ich pobudzić do persewerowania wniey. i tknąć iako pożyteczno i honorificam eor Reipbcae być in Conjunctione z takim Krolem i Panstwem.

4to Natrącić, żeby się im to zeszło propter bonum Nominis Christiani i dla ich własnego Dobra przyłożyć się do tey Rekonciliacyi ktorą inter Regna Polonia et Suecia Francuski i Angielski Krolowie na się wzięli. tak iako to przed tym Panowie Holenderscy byli uczynili, i dołożyć żeby to Krol Jmć i Rzpltey niebyło ingratum.

5to Aby Moskwicinowi Nieprzyiacielowi JKMci i Rzpltey, ktory teraz in expectato Induciar exitu fracta Fide bellum nobis sine denuntiatione intulit, żadnych posiłkow niedawali i wyprawy ztamtąd woienney niedopuszczali, gdyż oni z nami antiquiora niż z Moskwicinem Pacta, i ważnieysze amicitiae respecti maią, i nayuięcey może im się JKMć i Rzplta zwieść niż Moskwa.

6to Jeśliby się JKMć chciało y Rzpltey ztamtąd bądź Ludzi bądź rynsztunkow et alia necessaria do Woyny zasięgać dysponować ich aby tego niebronili.

Na te sześć Punktow zda mi się że nic więcey JKMć w Liście swoim niekaże traktować; wszakże ieśliby w Liście JKMci było co nadto więcey, tedy do woli JKMci przychylić się iako naybarziey. To mi napieczy iż Sermones Orator nie maią być prolicti et distincti ale graves

et

et nervosi, prreto i onure ozo; ut multo dicat sed ut bene et gravi-
ter dicat mabyć sollicitę. Prywatim przytym ukazać rzec przed tym Ordi-
num Amicitiá in Respbca nostra negligebat i podobno to pierwsza tak ami-
cabilis et honorifica do nich Legatis uktorey parem cum Sumis Regibę ratio-
nem miał Krol Jmć Ich Rzpltey, i tak ich crci iw przyiazni ich korzysta
iako w innych Potentatach. Zaczym temu ktory ma bydź pierwszym tey
przyiazni Koncyliatorem słusznie maią succurrere chęciami swemi
inienarazać go na zadną dźługę, gdyż prima sibere ab omnibę acce-
pta fuerint, mogą im przynieść wiele dobrego do Stawy, do bogactw do Po-
tencyi, ile z takiego Krola iakiego nam teraz P. Bog dał, ktory zna się na
przyiaźniach imieiąc aby wszystkie Państwa przyiaźni iego zabiegali yalio
prin. si. preveninte occasionęś firmandee amicitiæ co wie dziec żeby tego
żałować. Tymi i inszemi racyami pozyskiwać sobie ich serca aby nie
byli trudni strony Tytułu Szwedzkiego Krolowi Jmći Jure Hæreditario
należącego i zasadzać się przytym pilno i ozywać się z tym ze woli od
nich Responsu nie brać niż pati iaką diminuecyą Juris et Honoris Kro-
la Pana swego. Oczym racyi i przykładow w Skrypcie Lacinskim nay-
dzie nienalezo i z Listu Karola nieboszczyka, wielki im ukaże dowod.
i przypomni ze się Krol Henryk III pisał Krolem Polskim choć Stefan
panował. Elector Saski i Brandeburski Salvâ amicitiâ Juliacum
usurpent. A na koniec i te ratie poda, że ponieważ Jkmć Pan nasz
czestuie ich Mediatorstwem, tedy oni powinni abutring suspendere
Sentencyą usią ad utramą partem et auditam gdyż to ma być wdzięcz-
nieyszi Krol Jmć słusznie albo niesłusznie tego Tytułu nie tazywa? Sore-
żeby nie godziło by się im præiudicato animo używać tego Krolowi Jmć.
ante cognitionem Causam, zwłaszcza iż to in similibus extant exempla
a przytym iż inni Monarchowie iako Cesarz Jmć, Angielski i Duński
Krolowie i Electorowie dadzą Krolowi Jmći Tytuł Szwedzki wszyscy
przed Elekcyą zaraz po Smierci Krola Jmć. Szczęśliwy tedy ten Ludz,
kość Krolowi Jmći Nagrodzili kiedy bymu Tytułu z dziedzicznego zalowali.

Tychże Ordines urosić aby Jkmći gratifikowali przez posły na ko-
ronacyą wyprawione cum gratulatione Regni. Jeżli ktory przyia-
dą Posłowie od nich na koronacyą tedy starać się ut honorificam
Cyna mego faciant mentionem. Żeby aby byte w responsie ab Ordi-
nibę do Krola Jmć. nie tak dalece na prozbami swemi wymagać, ia-
ko raczey postępkami swemi hoc meteri.

Pet

440) Per dextros Homines wymacać pilno quae mens ich o pokoiu Kro-
la Imci o pokoiu z Szwedami: o Moskiewskiey Woynie i o ich samych ku
Krolowi Imci i Rzpltey przyiazni iedno mieć delectum między Weterami
i niechwytać płonnych Ludzkich mow ale penitiora ich Consilia explorare.

Aby mu Legacya w Hadze niebrała wiele Czasu barzo się starać, a sko-
ro się odprawi, tedy do Krola Imci List napisać i relacyą tey pierwszey
posługi rzetelną posłać dyriguiąc one na Gdansk abo na Krolewiec ta-
kim sposobem iako się ustnie Pu Przypkowskiemu powiedziało. A rela-
cye aby dwiema Językami były pisane, ieden Exemplarz Polskim drugi
Łacinskim Językiem. A te relacye maią być iako nay dostateczniejsze,
minutissimas quas vis rationes et circumstantias w sobie zawieraiące
bo łatwiey będzie co niepotrzebnego wyiąć niżby res scitu dignae miały być
opuszczone.

Gdy mu Pa Bog da szczęśliwie odprawę wziąć w Hollandiey tedy po-
spieszy do Bruxelle dawszy wprzod znać i przez List i przez Posłanca Ma-
jor Domo Arcy Xiężnie JeyMci; Lubo samey Arcy Xżnie, że dawniey od Kro-
la Imci posłany iest. Wszakże dowiedzieć się ci sam Syn moy czy starszy
Sługa iego do Major domo pisać ma.

Te Listy significatoriae maią być pisane simplicissimo et modesto
stylo, bo ze wszech miar trzeba modestiae Laudem captare, ktora Juvenilem
aetatem zdobi i przestał że on o sobie mniey będzie rozumiał (: utra jednak
diminutionem Pana swego :) niżby miał Grandecy wielkie iakie czynić.

O Ceremoniach iakiemi in Aula Brabantica narabiaią, wywiedzą
się w Hadze, abo w drodze od Ludzi wiadomych, i według nich dignitatem
Krola Imci reverenter piastować będzie. Do Kościołow w Brabancyi
niechodzić, abo ieśliby tego konieczna potrzeba była w nich nihil admit-
tere, coby abo zaprzenie się Boga, abo też Kontempt Rzymskiego Nabo-
zenstwa miało sapere, a strzedz się takich rzeczy, ktore zdrowiu wadzą.

~~Z Bruxella~~ Legacyi Bruxelskiey iakie są contenta zrozumie z Ko-
pij Listu do Infanty JeyMci na kształt tego iako i do Krola Angielskie-
go pisanego. A iż to non est operosa tylko officiosa Legatio, przeto
z tym mniey onemu czasu weźmie aby do Anglij miał poiechać wziąw-
szy od Infanty JeyMci i od Hollandow paszport dla bespieczenstwa
na Morzu i na Lądzie.

Z Bruxelli wyprawi do Polskiey Ottenhauza z Listami przez nie-
go tako właśnie drugą Relacyą Hollenderskiey Legacyi poszle, iako był
przez Pocztę do Krolewca i do Gdanska posłał, a to dla tego ieśliby Po-
czta

czta chybiła, tedy przynaymniey Ottenhaus na Kowmacyą zwią-
domością dobrey Legacyi przybyć Koniecznie będzie mogł.

Co prędzey uszedszy do Anglij umowy tardiatem i Ordinem Legationis
bo i daleka droga i Czasy zimne, rzeki, brody zamarzłe, do przebycia trudne.
A na Koniec iż amoni in Legatum est aliquid tribuendum, Ktorego Krol Jmć
trzema oraz Legacyami onerować chciał, choćby był podzielić innych trzech
mogł. Jeśliby trzeba tedy per Spirituales Angles niech P. Reinhold omnem
moveat Lapidem, aby et meram et ordinem Krol Jmć Angielski racyi bo-
mi consulere. Co się wyżey o Konczyliowaniu w Niderlandzie favoru Kow
tey Legacyi mowiło, toż w Anglij trzeba adhibere. Bo ponieważ Krol Jmć
Angielski nomen defensionis fidei meret pertinet igit, do Jego Krolewskiey
Pobożności aby i tuteczne Ecclesiae Religiras gratia clementiaq; sua obligat
i onym za ostarzą tey Legacyi życzył przysługi w Laski u Krol. Jmć i Rzpltey.

A ponieważ List daię do Krola Jmć. z przeszłą data od siebie same,
go, przeto pilno się starać żeby do rąk P. Kordonowych dniem i nocą dojść
i przez niego do Anglij posłoniec z Kommendacyą Syna mego odesłany być
mogł. Do tegoż P. Kordona P. Przypkowski od siebie napiszę aby mu o-
znaymił, Kogo tam w Anglij praecipuè na Dworze Krola Jmć będzie obie
miał Kapitować. De Successu et exitu drogi Angielskiey i Legacyi ta-
kimże i takiż wyżey sposobem ma do mnie Relacya postać; List do Krola
Jmć. przymnieyż napisawszy, ale onej Relacyi niepieczętować w List do Krola Jmć.
zaszyty.

To specialiter o wszystkich trzech Legacyach napisawszy generalne
zaś te niech pomni przestrogi: Na Szwedzkiego Posła gdzieby Kolwiek
go zastał nienarażać się, i choćby się on chciał narażać, tedy dać intenda,
że się nie potym pokli ieszcze między Panami Panu przyiaźni non cedet.
Cet. Wszakże ieśliby ich iaki Cudzy spodnie sprowadził tedy honorem
taki habere Szwedzkiemu Posłowi, iaki od niego haberet. W tytułowaniu
strzedz się aby żadnym słowkiem nieuspomniał Pustawa Krolem Szwe-
dzkim, ale mu in plicite dawać Tytuł Serenissimi Regis. Ab omni iednak
contemptu et acerbitate et Sermonis vel facti Ku temu Posłowi abstinere.

Innych Monarchow i Rzpltych Chrześciańskich Posłom honorem ab
illis exhibitum reddere tali ratione iaka tam iest zwyczayna.

W mowach i dyskursach nieusurpować sobie dwceptationem o nie
wiadomych rzeczach Polskich, bo lepiey się niewiadomości: Ktora się
mu iako młodemu i od Oyczyzny przez Lat kilka odległemu wydzie-
wierzić, aniżby rzeczy niepewne za pewne udawać miał. W innych roz-

mowach

mowach nie być niemym, ale też nie być wielomownym. Słowić
każdą rzecz cum sano judicio, a nie być skąpy affabilitate Sermonis. Która
Ludzi naybarziey conciliat.

Będąc od Kogo iakie upominki przy imowaćie tak żeby znać było
że ich nie kwestat, ale ich wdnak iest wdzięczen; vicissitudo Soliło mey
re upominki na tam tych dworach Osobom iakim rozdać nie tak
dalece profusioni studere, iako raczey żeby Każdemu do competens
bo ieżu nikt nie będzie miał za złe gdy mensuram postrzegać będzie, gdyż
bez podchyby wszyscy tam wiedzą że ma Oyca a cuius directione et vo,
luntate pendet, i nie tyle ku ma, ile chce, ale ile mu Oyciec da. Ito wie,
dzieć będą że nie z domu przyiechał, ale z dawney Peregrinacyi. Zacym
nie tak instrukcyą pieniędzmi żeby profusiom miał sufficere.

W Responsach które Krolewi Jmci tamci Potentaci dawać bę
dą prosiu icere aby iego dexteritatem et diligentiam Locus et Testimo
nium decens i comendatio do Jkmci. Inbuant, a otrzymać Kopie tych
Responsow i do mnie posyłać, a nade wszystko otw. się starać aby Tytuł
Krolestwa Szwedzkiego dany był Krolowi Jmci.

Listy Krola Jmci. pod czas daney sobie Audyencyi sam oddawać bę
dzie, bądź do ręku samych Principalow, bądź tych, co zwykli odbierać
albo też moram et consuetudinem, która iest w tamtych Krajach Sequetur.

Mowy któremi Poselstwo odprawowac będzie tak onis et Sermo,
nis decore odprawi żeby nikt nie rzekł że redolent normam nayprę,
mięć nauczony a recitowany; a po każdym Responsie: o którym mowie
się przed czasem wyżej dzieć w Kancellaryi iaki będzie miał być dany
niech kilka słow konformuiąc się do onego responsu i obiecuiąc to do,
nieść Krolowi Jmci, i nadzieję czyniąc za to Krolowi Jmci. non erit in,
gratum: ieśli ex voto powiedzą; dziękuiąc za pokazanie wtym Poselstwie
chęci i waledykuiąc tym, powie, a tych wszystkich mow które tam mieć bę,
dzie przyśle mu Kopie.

Jeśliby occasio aliqua duceret do pozyskania łaski iakiey Kro,
la Jmci. Angielskiego i utrzymania u niego iakiego stronu tedy acz
ieżu łakomie nie chwytać, wszakże przystępnie ieżu zabiegać.

Co odprawie w Anglii wzięty, aby się sam dług. im mieszkaniem
nikomu nie imy Krzyż, ale po sobie tym lepsze desiderium zostawić Pa,
szport i List od Krola i od Krolowey Angielskiey do Krola Jmci. Franco,
skiego wziąwszy pojedzie in cognito do Francyi: i tam być w Salmurze
będz w iakim mieyscie Ewangelickim żeby przez Mieszkanie Języków Fran,
cyskich

cuśkiemu i Fortyfikacyi i Artyllerij mogł vacare, we wszystkim podlegaiąc pierwszym Informacyom moim i nad nie Sobie nic nie pozwalaiąc, gdzie Kwirek we Francyi przyidzie mu się zatrzymać dam znać o Sobie żeby mu dalszą Informacyą o życiu i o pomieszkaniu iego postał.

Ale ieśliby JKMć na zaciąg Cudzoziemski resolwować się i Synowi memu List takowy dać raczył, tedy co in casu trzebaby mu z Anglij rapsim przeiechać Francyą i Królowi Imć Francuskiemu prezentować się i czas maluśienki na dworze JKMć pobywszy, a dobre słowo, ile nayprędzej może wszystkich Sobie pozyskawszy, i Paszport Krolewski dla bezpiecznego przeiazdu wziąwszy, pomknąć się do Leodium, i ztamtąd z a Listami JKMć. Które co in casu maią być wydane, zaciągac Valonow, na usługi JKMć. i Rzpltey. In eundem casum obsztalować Sobie w Niderlandzie dobrych Officierow, i starać się aby więc tym Ludziom do Portu Swego Morskiego nie bronił przeyścia, in quantum by tego była potrzeba.

Dla Xcia Bogusława Instytucyi dostać iakiego godnego Cztowieka in Linguis, moribus et Politicis doctrinis biegłego. Do Szkot ter tuteczuych mozeli starać się o takiego.

Będzieli czas i sposobność miał po temu może Loca celebriora w Anglij i Francyi na Pocrcie obeić, tak iednak aby Zarowno tą drogą nie nadwerężył.

Jeśliby mu Quazie za oznaymieniem moim o Beszteilungeim Krola Imci wrześć przyszło, tedy wyrozumieć z tamecznych Rycerskich Ludzi: ile tych kroju naszego wiadomi: i Ktoredy by ich nayprędzey do Polski nawrocić i Ktoredy by sam iechać miał, i da mi o tym, i Ja ter potym zdanie moie co in casu oznaymię.

Teraz posyłam na Cyrus mego Złp. 20000, ieden Tysiąc wezmie sobie na potrzebę i drogę do Brzyskowski, a dwadzieścia zupełnie na Synowskie na Synowisko obroci potrzeby; a dziesięć osobno poszle im Wexlem na Amsterdam prosto do Krotce.

Bądź tam, bądź sam pojedzie, tedy ile mu czasu będzie stawało nie ma negligere occasionem oglądania mieyść, Fortec, Miast i poznania się z Ludźmi zacnymi godnemi i uczonemi. Krzysztof Radziwiłł.

Fragmenta Listow P. Kochlewskiego do Xcia Imci Krzysztofa Radziwiłła Hetm. Polnj. Litt. Sn. A. 1633. pisanych. Anno 1mo

Pan obligang Fide obsequio reverentia et quod omnium verissimum est complementum utilitate, albo przynaymniey Spe utilitatis z posług WXMci. Hane utilitatem trzeba mu factis presentare zeby się tym utwierdził ze WXMć ad firmandum ipsij Statum, ad promovendos ejus co nabij

ad

452) ad ornandum Regiam domum iestes mu i będziesz pozyteczny.
Zgoda śćgni vestigia Dziada W.K.Mć. i Dziada Xiążąt Nieświeckich Ktu,
ry eximias rationes s: Salva tamen in Patria fide: miewali do pozy,
skania Łaski Panskiey, et non caruerant ea. Iako exempli gratia, ile
razy dowiedzieli się ze Krol August z Polski do Litwy iechał tedy obadwa
potykali go na granicy, a zawrzdy cum novo aliquo testandi cultus
et obsequii artificio. Raz sobie dali Złote pęta porobić i ieden iednego
na nogę włożył, drugi drugie i tak przed Nawrią brząkaiąc pętami pie,
szo podkali Krola ze pętą ukazowali obsequium ze Złote Libertatem.
P: Marszałek nadworny prorevriższime gesta powiadał mi to, bo to słu,
szał od Oyca swego. Nie to piszę aby W.K.Mć. pmiscos nitus miał imitari
ale tali się majorum exemplis excitens ad expiranda desideria Swo,
ie, wszym bys maxime mogł pomysleniu iego wygodzić. Tuż się
dość Kości nagryzło pocieszować niemi drugich, ktorzy sami per blan,
dimenta rostą, a inszych wrzekomo na Inwidią narazić. Insza była
za niebożczyka Krola, tam W.K.Mć. non poteras Salva dignitate et
existimatione cale votis ipsig Subijci. Czemu? bo iuż i z Oyca i z Bra,
ta i z samego W.K.Mć. zajrzało się było w rozmaite nienawiści w ktorych
Generosę Animę wolał frangi et alteri niż se dedere advictum fateri.
Lecz teraz alia sunt tempora, bo iż ten Pan W.K.Mć. miłował i co ieno
mogł to dla W.K.Mć. czynił, iż przytym dla W.K.Mć. i takie i owakie inwi,
dia i ciężary ponosił, na Koniec iż tobie Wiarą, życzliwością, miłością
W.K.Mć. upewniony był, tedy W.K.Mć. nie tylko Salva existimatione mo,
żesz, ale też per conscientiam powinnes nie tylko vulgari modo, ale
też solenni aliqua et extra ordinaria ratione oswiadczać mu to, cześ
iest wszystek iego, iże bezpiecznie et vivens et moriens może na W.K.Mć.
polegać. Bo mocno nato iako wszyscy Ludzie, tak i Monarchowie uti,
litatem gloriae conjunctam sequuntur, i chociaż czasem ista utilitas honesta,
tis albo decoris vulgo tegi, przecież bez niey nie by im samo przez się nie
było Cordi: Przetoż hae Machinae Principes Animi appugnandi quia fa,
cillime omnes Monarchae sunt expugnandi. A gdy W.K.Mć. przez to La,
skę Pańską pozyszczesz, tedy zniey wzaiem na W.K.Mć. redundabunt
commoda. Bo dobrze wielki Politykę Cassio dones pisze Felicitatis
compendium Principi suo placuisse

2do Ale fidenter napiszę żebym żadnego był rozkazania W.K.Mć.
niemiał, tedy bym z samey Cnoty i życzliwości ku W.K.Mć. powinien się
był

był tego de mysłić ex rationibus w pierwszym Liście nayrisarzych
które iż to invicte, i iż a tempore et robur swoie biorą, i brać będą dla
tego ich nowymi nie wyścierám racyami. Jedne tylko od dobrego Sto-
łyka mnie świeżo poszczęstowaną przytoczę. Że nie jest to amen Podko-
morzym zostać, trzeba, alteram ancoram quærere adfirmandam
dignitatem et fortunam aby mógł decenter i nie znacznie umknąć się
Dworskiey Invidij, gdyby go wygryść aperte chciała. Bo alia iest con-
ditio, i alia Indoles owych co z podatych Domow u Dworu rostą Oso-
bo, choć ich i to i owo to od Króla, to od Królowey, to od Królewiczow, to
od Secretarzow, Marszałkow, Orszul potykła pomocą podykaią cierpią de-
pstać po sobie dadzą a Dworu się pomocą nie puszczaią. Ale takie Subjecta
iako xżę P. Janusz his patientiæ armis nec vellent nec decenter possent
unt uti contra talem ergo P. Boże go uchoway! casum, niemoże być ho-
nestior recessio i receptyś iako in Militia in Castris maiąc tam swoy Pułk
Ale co iest za co P. Bogu dziękować ze głowy WXMci zdrowia lub
Lethali zeby zostaiącego stręgu, iże co raz cnotę, rozum i Serce WXMci w
ogniach pomorania swego tak wystawia iż snadno rozeznać gwantam de-
stent astra Lucinis. Niektorzy Przyiaciele pisali mi z Obozu iż Król Jmć
Pan dał dobry i WXMci miłuiący ma ztąd niemały agnitudinem iż mę-
dzy Hetmany non bene convenit i wręcz czasu certamina de præroga-
tiv, niż Consilia de rebus gerendis biorą. Duæ aunt Castra tali morbo La-
rant, gdyby tam przychodzi do złego, albo przynamniey nienychto przy-
dzi do dobrego. Jużem ia do WXMci pisał trochę in hoc argumento i prze-
nem iż WXMć iesteś wtey mierze in nocentissimus. Bo ja ætate ex Sangui-
ne ijs morbis, ea gestanum rerum gloria eâ fortunæ et Virium suarum fi-
ducia iesteś że snadniuśrzenko ambitionem qua speciem Laudis et honoris
illudit calcare et se conscientia Virtutis vere sublima omnes æmulos et
malevolos erigere et attollere możesz. Pisze ten do mnie Towarzystwo niektó-
re że WXMć in tantum pericula amas, że ten prawie vitam contemnis i
tam się prodigis, gdzieby cię wybornie Zdrowia swego ochraniać mógł. Któ-
da to na mię abym do WXMci o tym pisał i prosił żeby WXMć siebie i sy
wot swoy inaczey oszczędzał; niewiem czemu tego sam nieczynią i cze-
mu mnie iednemu potestissimum do takiey prozby który między niemi
naymnieyszy iestem, rozumieią. Wszakże choćby mię o tym nie prosili
tedy ja zastuchnąwszy o tym, sam z powinności swoiey o Zdrowie
WXMci będąc solicitus tak uniżenie proszę memineris WXMci, że Król Jmć

nie

 nie żołnierzem ale Hetmanem mieć chciał.

Consilium P. Kochlewskiego strony przyznania Lat Xięciu Jmci Bogusławowi.

Przyznam się WXMci, że owa Propositia o przyznaniu Lat zdała mi się zrazu Scena enuda et Jmatura ale aptię cogitandi, zda się że to iustum necessarium et utnię utile consilium. 1mo Ponieważ non est Consultum Xcia Bogusława do cudzych Krayow przed zdaniem Opieki pasytać, a czekaiąc Lat sporzniła by mu się Peregrynacya, bo mętko ad rem publicum przystępować, trzeba mu też będzie na swego potrzeby gotowey Kopy tedy aequum est aby teraz emancipaty będąc, zaraz przez sługi swe pieniądze zbierał, bo aliogwin albo na niego, albo na WXMci: ciężko potym będzie. Bo bym ja tak życzył do tego przyść. 1mo. Żebyś mu WXMci Lata przyznał. 2do Żebyś WXMci realiter et de facto wszystkie iego Patrimonium puścił. 3tio Sług Oyca Jego abyś do postług in instanti zaciągnął i oddał 4to Kurat z Opieki od niego odebrał. 5to Sług dwoch albo trzech prezentował mu Oycowskich Ktorym by Oeconomiam sub directione et protectione WXMci: do Lat 3 albo 4 lub 5, zapisał. 6to Zaraz go do cudzych Krayow, albo posłał, albo z sobą wyiechał i żeby iuż swoim Kosztem za nakładami Sługa ich zył, bo pessima emancipationem złe go tu mieć, gdyż corrumpere: złe też o iego nakładach zawiadywać, boby się im zdało że albo mało albo narzyt. 2do Jnnumera miałbyś WXMci zżąd comoda, bo choćby ubyło Intraty i Residencyi, ale to compensarey, Lata, conscientia, libero animo, bona fama, securitate sua et posteritatis. Jakbyś WXMci nayurzędniejszego Państwa dostał, gdy ten ciężar złożysz, niech by iuż i sług i spraw i urzędow było rozdzielenie. Miałbyś WXMci co czynić Kiedy w tak nych Sprawach wszak dał Bog siła dobrego, iest o czym myślić. Niech by iuż osobno rządzili, bydewali, zbierali pieniądze iako na swego Pana, i Ci by potym dziękowali, iestliby z cudzych Krayow Intraty został, albo zaniedbane Maiętności, a w Waszych ręku wszystko pozostaremu Scierać się będzie. Jestliby też z rządu domowego nie był Kontent, tedy nie WXMci ale Sługom by winowat. Uchoway Boże na WXMci. Śmierć przed takim rządow i spraw rozdzieleniem i Separowaniem byłaby taka Konfuzya i mięszanina wrzawa między Pany i Sługami, iakie większe być nie może. Ten generalnie mamy explicarem Specialia media z strony zniesienia długow naszego maiętności przez WXMci zaciągnionych y z strony Działu w Serciach i Zygmanach: etc.:

List

List Pana Naborowskiego do X. Imć Jana Radziwiłła Podczaszego W. X. Lit.

Zgrzeszony Xże Panie moy Miłościwy. Żal serdeczny ledwie mi da
y przemowić, bo śmierć bym był sobie raczey życzył niż takiey odprawy
nad sprawowanie moie, że wiernie cnotliwie i wesołych razach Bogu i Ku-
dziom jawne posługi między obcym Narodem, od swoich daleko pieruszy
precz w Domu Radziwiłłowskim zgromiony, zelżony, z Domu nakie-
nić wypędzony, przykład niestatey fortuny i odmiennej Łaski na
pośmiech nie przyiaciełski być muszę. Lat dziewięć na posługach ustat-
wicznych, za Boga wie z iakim trudem i w pracy, w kłopocie, w przygo-
dach rozmaitych cum fato prawie luctando przepędzone. Sześć Lat
dawniey w innych przysługi na pisanie W. X. Mć. odbrzędane. Dosyć do
wzpaczenia ile chudzinie który krom uczciwey wysługi innej roli
niema. Wszystka nadzieja w miłosierdziu Bożym, in quo confisus
sum ab utero spes mea a iuventute mea. Jeżeliże co takiego, iako (rzto
wiek iestem grzeszny i rozmaitym Imperfekcyom podległy, przy W. X. Mć.
z offensiey pobudzało do gniewu, ale z drugiey strony cnota przez tak
długi czas doświadczona, życzliwość dziedziczna, prace wytrzymane, po-
sługi oddane, Zdrowie nadtargane, okazye inne opuszczone, i to zem się
na samą Łaskę W. X. Mć. spuścił odwodzić by miało od affektu. Wkiem
że dobry Chrześcianin Pan Bóg sam jakiejś zwasni jakiejś gniewniejszą niemiał
tey niechęci motivą. Ale mater strany on Oskarzyciel strany Szatan
iedną tę Krytą potwarzy drogę, którą inaycnotliwszemu zaszkodzić
może. Ale ja Bogu się memu w niewinności moiey pokorzam, dobre Su-
mnienie za Mur mając. Labor labor ipse orationi est. Quot cor. i prosze
niegodny grzesznik Najśw. Maycistatu iego, aby on i Serce W. X. Mć. ulżyć
i na dalszą nędznym zmiłować się raczył. Cui derelictus est Pauper Or-
phano iż ent Adiutor. W. X. Mć. Mił. Pana służy ubogi.

List Drugi tegoż.

Upatrując Kondycyą moię widzę że i podupadła i uboga, bo na
gród Dziad moy Stanisław Naborowski Szlachcic choć chudy ale
dawny ubogą Ojczyznę Naborowską, pustkowey mile od Zakroczymia
z czego są monumenta: sutraciwszy, Ojca w Miasto wypędził, Dzieć ubo-
gi krom uczciwego i w bojaźni Bożey wychowania innego mi nie zostaw-
ił. Staratem się tedy oto, aby upadłą Kondycyą uczciwemi postępka-
mi ubostwo Cnotą nagrodził. Faktorem i Patronem po Bogu między

mię,

wszystkiem iniżem obratem Sobie WXMć Pana, Ktorego Bog uro-
dzeniem, Stanem, Statecznością Panską, dzielnością, wielką ostrożnością, a
co nade wszystko, ~~a co nadewszystko~~ prawdziwą znajomością świata
co mię nay bardziey do WXMć: ciągnęło, tak żem Krce Samo nad Ktore Cze
wrek Bogu dać niemoże uymyślić był ofiarował. WXMć nieochrania,
miaiąc Zdrowia ~~moje~~ własnego/: co temuż Bogu Ktory Skrytości widzi jawne:/
na posługach WXMć; czego mi nietylko Ludzie ale i mieysca niemne
Świadkami będą. Jac żem wiedział ze WXMć usług z Familiey racze
w maiętności nieubogiey, ręką, Furgiełty, daninami WXMć obowiązane
obfitnieysz; wszakże i ja Chudak od WXMć: wezwany będąc od WXMć:
wszystkie inne Kondycye na obietnice WXMć: opuściwszy żadnego złych
Ktore nieznoty same obowiązku na Sobie niemaiąc dostatkiem wszyst,,
kiem, szczerością, i wiernością w oddaniu posług WXMć: tanquam Fortu,
na Fabrum mieć, i iużem począł Szczęściu Swemu nazbyt ufać. Ale
Bog pokazał mi to że nietrzeba confidere in Principibus et in Filijs ho,
minum in quibus non est Salus; nietylko ręki swey nic zemnie przez wszy,
stek czas służby mojey nieżdeymuiąc i rozmaitemi chorobami mnie
przed tym nieżyczącymi nawiedzaiąc /: ledwie nie na śmierć :/ ale
ter i zapatrzywość i przymowki rozmaite WXMć: usty drodze. Nie,
stem Fluss arski ortowiek, dla tego ter dzielność WXMć: i ake Kawale,
na niemiała być tego znosić abyś się WXMć nadtym pastwić miał
Ktorego nie szczęście dosyć pokiło. Lew bestya nierozumna, ale animu,
szu mężnego, zrownym się śmiera, mnieyszym da pokoy. To mię cieszy że
niepostępek moy żaden niemyślony, ale fortunę mi WXMć bez wzię,
kiey mey winy na oczy wymiatasz. Niewrzym się da Bog nie czuię, Bo,
giem a Cnotą na Swiecie żyię, iako własnym mi zostawionym dobrem
Ktora począteK Familiom wszystkim zacnym dać, a upadłe podnosić.
A ieśli w tym Krzywa Szczerość a prosta moja za co w Sercu to cow u,
szach i ze dzisieyszych Talantey dworskich /: Ktoremi się z przyrodze,
nia brzydzę :/ nieumiem, iednakże Animusz Panski WXMć: miałby się
tym kontentować, żem czas i zdrowie nedzy niepowetowane utracił, a
niechayby ubogie, uczciwe Ktore Kazdy cnotliwy nad Zdrowie Swe
przekłada wcale zostało, albo raczey ieśli się tak WXMć: zda niech
zaraz ustąpię; z obietzronego Sługi Panu Samemu nie stawaią. A ja m
gotow

gotow wszystkiego odzałowawszy ostatki Bogu, con- (457
scio fandi atq; nefandi porzuczy. Is cernis omnia vindex. Nie
wysłużę nic, w cnotę własną się ogarnę. Mundanus sum ibi Patria
ubi bene, ibi exilium ubi non est virtuti Locus. Zamilczeć niechciałem
abym ten otok z Serca Włoską Certezyą z Łaski Bożey niezapowie-
trzonego otarł, ostatek WXMć racz miłościwą Łaską ogarnąć i
tak przyiąć iako od Człowieka utrapionego na ktorym się Sen W
XMci wyiawił, ion Tulich ciśniony /: broń Skryta :/ w Sercu mu u-
tkwił. w Bazyliey ię: 10 Xbris, Ao 1608. WXMć MMciu Pana
Nayniższy Służebnik. Daniel Naborowski:

Confessio Polonorum coram Rege Suae.

Confitemur Tibi Dne Rex, quis ex hausta. Iam sunt certamina
nostra, et non est apud vos Pecunia nostra Culpa nostra Culpa
nostra magna Culpa et nostra maxima Culpa. Ideo precamur
Illres Magcos Cancellarios Regni et Magni Ducatus Lithvaniae
et vos Fratres Ministros orate pro nobis ad Dominum Regem
nostrum.

Absolutio a Rege.

Misericors vestri Austria Rossia et Prussia et dimissis bonis ve-
stris recedant a Vobis ad suam propriam Septimanam Indul-
gentia absolutione et remissione discordiar vestrar Tribuat vo-
bis Gallia, Anglia et Porta Ottomanica redeatq; ad vos Possessio
et vita. Dux noster Ludovicus Galliae. Georgius Anglus et Mustaffa
Ottomanus quae sunt Petitionis hic: et Ego Stanislaus Rex Poloniae
Authoritate eor absolvo vos ab omni excomunicatione Fidei suspi-
tione Liberali et interdicti Nobilitatis in quantum possum et
vos Indigetis. Deinde ego Stanislaus Rex Poloniae absolvo vos
ab omnibus Impetitionibus vestris Vinomine Galliae, Angliae et Portae
Ottomannicae. Amen. Vadite in Spe et Pacis et nolite amplius dis-
cordari.

Testamentum Sulikowy Archi-Episcopi Leopoliensi.

O Cives Patriae antiquo more. colite moribus et Virtutibus antiquis
eam conservate rebus propria nomina date, Concordiam servate,
aequitatem diligite, aequalitatem custodite, ambitioni occurrite
Iustitiae Authores semper estote. Rempublicam ob merita servate
Agitur Causa Dei Conscientiae honoris et praemit sempiterni
Prae-

458.) Praestate vos viros cum Salq Patriae id requirit non enig-
nerus imbellos ornavit et armavit rebq omnibq haec Patria om-
nia illi debetis.

Do Nayi: Władysława Zygmunta, Polskiego i Szwedzkiego Krolewica.

Jagodyńskiego Stanisława Serafa

Niedrukowane

Tryumf Miłości w Polski Kobieniak ubrany
Za twoim rozkazaniem o Gwiazdo zimnego
Tryonu tu przywiodłem do Tronu twoiego
Zewleczony z Toskanskiey sliczney Palandrany.
W prawdzie prostym przeymowan piorem niezrownany
On Apollo odemnie Parnassu Włoskiego
Tyś mi sam Ducha dodał bym się ważył tego
Aby był teraz do Nog twych ofiarowany.
Masz Konie, Woz, oręże, postrzały i Rany
Masz Branca, masz i pęta, Łancuchy, Okowy
Fortele i przebiegi, uchody i Kraje
I wszystko czym miłości słynie, Krol surowy
I Boski i tez Ludzki rodzay zhołdowany
Szczęśliwa Lauro, przez cię taki Tryumf wstaie.

Petrachy Tryumfu Miłości: Rozdział Pierwszy.

Czasu, Ktory ponową iest wzdychania mego,
Gdy on dzień bywa umnie mile wspominany,
Przyczyna i Początek bolu tak długiego.
Iuz był Wol złotorogi od Słońca zagrzany
Cora Tytanska bieżąc ku mieyscu pierwszemu
Zmorzona wracała się na Kres odbieżany.
Miłość (żal i) uraza i Chwila po temu
Tam mię osobno były zawarły samego
Gdzie Serce ciężarowi folgę ma wszelkiemu.
Tam na Trawie zemdlony od płaczu ciężkiego
I snem zmorzon, blask widzę, niezmierney Swiatłości
W pośrzod niey dosyć żalu z igrzyska Krotkiego.
Widzę zwycięzcę w iego Sławie i dzielności
Na Kształt tych, co dawniey Kapitolskiey Skały
Prowadzą woz Tryumfu i nieśmiertelności.

Rozdział pierwszy „Tryumfu" został wydrukowany w „Pismach rozmaitych, wydawanych przez T. D." (Wilno 1838)

owych, co na wierzch

Mnie

Mnie się takowe rzeczy w nowinę być zdały
Dla złego Niebu, w ktorym żyię utrapiony
Gdzie każdy Pychy pełen, o cnotę niedbały
Na Stroy szumny nad zwyczay i nowo wniesiony.
Patrzę, podnosząc oczy ciężkie i zbolałe,
By wiedzieć co naylepsza zabawa z mey strony.
Cztery Dzianetty widzę nad Snieg wybielałe
W ognistym Wozie na nim dziecko bez Litości
Z Łukiem ręką i Strzałami boki okazałe,
Ktorych hartowny Paiz niestrzyma ostrości
Rożnych farb Skrzydła wielkie z ramien się wydały,
Lecz niemi nie okrywa ostatku nagości.
Około niego idzie Ludu gmin niemały
Część w bitwach poymana, część co gardła zbywa
Część miała gęste w ciele Smiertelne postrzały.
Chęć mię nowiny wielka słyszeć uwodziła
Tak, żem się też na koniec iuż pomieszał z tymi
Ktorych miłość przed Czasem z duszą rozłączyła
Tam chciałem się przypatrzyć, iesli między nimi
Poznam kogo w posrzodku Woyska tak gęstego
Monarchy ktory z łzami karmi się Ludzkiemi
Alem niemogł, a iesli zoczyłem ktorego
Co mi był wiadomy twarz mu się zmieniła
Lubo Smiercią, Lubo też z więzenia cięszkiego.
Od mary iedney, ktora nie tak blada była
Na potkaniu, Imieniem iestem mianowany
I rzecze: Miłostka nas tego nabawiła.
Zdumiawszy się odpowiem; Jakoż ja poznany
Tobie iestem? gdyż z tobą niemam znajomości.
To srogie, ona na to, Sprawuie Kaydany
Ciężary, ktore noszę, i gęste ciemności
Ktoreć wzrok odeymuią, lecz wiedz, żem Ja tobie
Przyiaciel, z tobą zrodzon na Tuskańskiey włości.
Po słowach i po starym mowienia sposobie
Doszedłem tego, na co przez Mgłę patrzałem.
Z tamtąd na mieysce w Skale szliśmy oba sobie;
I zacznę czas niemały, gdy się spodziewałem
Widzić się wespoł z nami bo pierwszemi Laty
Z twoiey Twarzy, że tak być miało, wyczytałem

I było

460 Y było to po prawdzie mnie miłosne Straty
Tak stworzyły zem nawet odbierał uszytkiego
Z kąd zpłatane mam Lieści, zpłatane i Straty,
Takem ja rekł: ciego zaś, gdy nocz porządł z mego
Responsu, z uśmiechaniem takie słowa były:
O Synu! nieuśredtes zapału srogiego.
Nie zrozumiałem wtenczas, iednak ię tak ubity
Te słowa wgłowę moię od czasu onego
Żeby się na Harmuzie lepiey nie wyryty.
Ale i zmysł, i ięzyk za wreku młodego
Prędszy i śmieszybywa, Niech bym się dowiedział,
Odpuść, rzekę: co Łacś za zgrzeie Imiu tego?
W krótkim czasie sam przez się lepiey będziesz wiedział
I zrozumiesz między tych wielbę poczytany.
Pęta na cię, ty nie wiesz, gotuię powiedział.
Wprzód twarz twoię i włosy doznaią odmiany
Niż Szyia twa odporna i te nogi obie
Zbędą Łancucha, który tobie ukowany.
Wszakże uczynię Kwoli tak młodemu tobie,
Powiem ona, Lecz otym wprzod co nam panuie
Który wolność i żywot nasz przywłaszcza sobie.
Ten to iest, co Amorem świat go tytułuie
Przykry i ak widzisz, i sam lepiey doznasz tego
Kiedy to tak iakie nas, i ciebie zhołduie,
Cicha dziecina, ale przebiega starego.
Ten sam nie który dziś uiadczy, nie teraz poznany
Tysiące Lat minęły, i więc to do niego
Zgrozne wania, z Lubości ludzkiey na Swiat dany
Wroskoszuych i wesołych myślach wychowany
Iza Boga u Swiata głupiego iest miany
Ten zniewolon od niego długi zatrzymany
Pod srogim prawem co dzień oblewa się łzami
Tysiącem pęt, tysiącem Kłucrow zamykany.
Ten co to ma Twarz Panską, sławny Tryumfami
Mowa idzie Cesar Rzymski; Kraiu Egipskiego
Krolowa go zuiązała wonnemi Kwiatkami -
Słuszna ze tryumfuie iuż teraz z samego.
On Swiat podbił, podbitym sam się w zacnem czuie -
Tak zwyciężon na Sławę zwycięzce swoiego
Ten długi iest Syn iego Ktorego miłuie
Iż nad wiarę Augustus Cesarz zawołany
Co długi iemu Swiat ciężko odeymuie.

A trzeci

Trzeci. Vero swgi i godny nagany;
Patrz iak idzie nie dzieci ą gniewem napełniony
Białey płci uległ, lubo za mocnego mniany. robusto
Patrzay on Marcus Cesar godzien być woiony
Pełen nauk, wymowy, pełen i mądrości.
Od Faustyny swey tu iest na cel wystawiony.
Dwoch razem widzisz pełnych strachu nieufności.
Tu Dyonizyusza, tu zaś Alexandra
Wzakrze i ten przypłacił swoiey troskliwości.
Ten drugi, ktory płacze u Pory Antandra
Smierci Kreusy, odiął insiego Kochanie
Ci Syna i pocich zbawił był Cwandra
Pyszałeś kiedy otym, ktory na żądanie
Nie przewolił thaidy swey szalone chciwey
Iaby zbył iey prozby, wolał swe rozstanie
I tak czystości oney swoiey świątobliwey
Wnagrodę śmierć otrzymał, bo one Lubości
Wnienawiść obrocone od Thaidy złosliwey.
Iey koniec znać był pomstą cnoty niewinności.
Anyadny Tesea Hippolita cnego
Bo Smierć sobie nalazła zgorącey miłości.
Zasem sam się ten hanbi, kto hanbi drugiego
I kto się w oszukaniu Kocha i w chytrości.
Nieh niema za złe kiedy go dey dą, bmego.
Patrz iakoż Fawny Thezey w męstwie i dzielności
Prowadzon między dwiema zmarłemi Siostrami
Jedna weń, oń zaś w drugą wlepił swe żądości.
Zrim niewdzięk miłości Herkules, s'nimi
Fawny i Achilles'a tu widzisz mężnego—
Zginął ten zdradliwemi uwiedzion ślubami.
Ten drugi Demofoon, Filida do tego
To Jazon, to Medea obok zaraz iemu
Ah Iość przez tak wiele mieyść prowadziła go.
Ta zaś iake niesprawa z Bratem Ojcu swemu
Barzey miłośnikowi niezbożną się stała
Im barzey godna Laski zdała się cnemu
Hipsipyle ta wszystka za niemi zbłakała
Ze Barbarczyk za niemi, ta wszystka zbłakała
Po niey ta co za figlad kości, pierwszy Tytuł miała.
A Pastuch biz co sobie Szczerą Twarz smakował.
We zły czas, bo ztąd burza powstała straszliwa
Od ktorey tak się był Swiat wszystek powarzował.
Słuchay iake te naszych Skarga załosliwa
Na Panna Helena, a Menelausa
Na Helenę Orestes Hermiony wzywa.

Lau

 Laudamia swego Protezylausza
Argia Pollonice wiernieysze swoiemu
Aniż Zona takoma Amphiarausza.
Słuchay iakie wzdychanie płaczy i Skwir ku temu
Tych nędznych palaiących ktore Ducha swego
Oddali w ręce Panu nimi władnącemu.
Trudno Imion i trudno wyliczyć każdego
Bo nie tylko tu Ludzie, ale i Bogowie
Mieszkańcy są tey gęstwiy cienia Mirtowego
Wey iak Mars przy Wenerze patrzaiąc surowie
Stoi wszystek we Zbroi Vulkanskiey roboty
Pluto i Proserpina w swym osobnym rowie
Juno pełna zazdrości, i Apollo złoty
Ten dla zniewagi Łuku i wieku młodego
Miał na się w Tessaliey niemałe kłopoty.
Co ia mowię! przewozu dosyć mam iednego
Wszystek Varronow Regestr Bostwa tu zebrany
Wszystkie pęta, Łancuchy i sidła do tego
Jowisz sam wprzod, przed wozem idzie okowany.

Tryumfu Miłości Rozdział Wtory.

Juzem ~~widział~~ ustał patrzaiąc. Na tym ieszcze mało.
Oglądam się tam i sam. Lecz czasu niestanie
Aby wszystko przypomnieć, co się tam widziało.
Myśl iedna z drugiey rosła, kiedy nad mniemanie
Dwoch Cieniow co mijały serce się chwyciło
Znać wdzięcznie, lekko idąc miały rozmawianie.
Na ich Stroy Cudzoziemski patrzeć miło było
Rozprawianie ich obce i mnie niepoięte
Lecz od mego Tłumacza zrozumiane było.
Kiedym iuz co zacz wiedział, bespieczenstwo wzięte
Zem się ku nim przystąpił, z nich miłe iednemu
Imie Rzymskie Duchowi, drugiemu przeklęte.
O Masynissa dawny! tak rzekę pierwszemu
Przez twego Scipiona, przez te co przy tobie
Niemiey za złe, proszę cię: bespieczenstwu memu.
Spoyrzał na mnie, i mowi: O twoiey Osobie
Niechay się pierwiey dowiem, i zkąd to przychodzi
Że moie doległości masz wiadome sobie?
Mieć; Stanowi (: odpowiem :) memu się niegodzi
Tak zacnego poznawcy, bo w dalekie strony
Z małego Ognia wielkie Swiatło niepochodzi.

Ty

Ty dziatem. swym Krolewskim uszedzić nie gtoszony
Ktub cię kto nie baczył, ani cię obacza
Kardy zgoty miłości żobre znie wtoka.
Powiedz mi wiatkiey zgodzie żon Pan wasz mieć racy
Hetmana z kazniąc, ta para w ofornosći
Czac? wierna i rzadka miłość się z nicy znacy
Nowa twoja przychylna moiey dostoynosći.
Wydawa cię, wydawa, ześ już wiadom tego
Wszakże powiem chcąc utzyć swey cięszkiey zatosći.
Wlepiwszy całe Serce w oblicza tak zacnego
Wczym i Leliuszowi niechcę ustępować
Nigdym się nie oddalał od Chorągwi iego.
Mnego zwykła zawsze fortuna piastować
Leż nie tak, iak wysokie cnoty godne były
Ktoremi nie dał innym przed sobą przodkować.
Skoro się Rzymskie Woyska sławne wytoczyły
Wostatecznie Zachodu stonecznego strony
Tam serdeczne affekty te zemną sprzęty
I nie był nigdy zapał tak w dzięczne niecony
W dwoch sercach i nie będzie, Leż ach! w maley chwili
Nocy krotkich bytem z dwoch podiat obnażony.
Prawo jasne Hatrenstwa na się wzięli był.
Nie uszli: Nam wymowy zapału swoiego
On żyżek świątobliwy oraz rozłączył:
Ten zaś co swą potęgą przemagał każdego
Nie chciał słowa odmienić, które świątobliwie
Utrzekł, ani nuszyły nasze bole iego.
A lubo mam przyczynę narzekać rzewliwie
Czć! widziałem że cnota iasnie wnim błatata
Kto Słońca w dzień nie widzi ten w ciemności żywie.
Swoiey prawo wykonaniu, krzywda iest niemata
Rada iego ktorey chciał abym naśladował
Srzepą Hatą miłosnym zaciągu im się stała.
Czciłem go iako Oyca, i iak Syn miłował
Laty rowne z kąd iego słuchać iako Brata
Musiałem, chociam w sercu żal serdeczny chował.
Zaczym Kochana moja postradała świata
Ze widzą się w nierwoli Smierć raczey obrała
Niż w cudzych rękach trawić swe nieszczęsne Lata.
Znam że przyczyną zemną żalu swego miała
Bo groząca i groby tey że gorączości
Zem wołał bóg swoy, aby ona nie bolała,

Tyo.

I postałem trucizney kochaiący cię z kości
Serca, wiem lepiey, ona będzie mi uwierzyła
Ty ieśliś co doznał vprzeymey miłości.
Inna dziedziczny pałac Żona (A bol) zostawiła;
Wszakże wdałem wszystkich pociech odiątować
Żeby cnota i wiara moia cała była.
Tymasz co wtey kuzyi czemu się dziwować?
Vpatruy: bo czas krotki; żeby go zaś stało
I prace więcey niż dzień pozwoli pracować
Zal mię zdeymować myślić ze szczęście miało
Aby dłużey obrócić wtey miłości żyli
Serce we mnie iako świeca na słońcu tayało.
Aż usłysze głos taki, gdy iuż odchodzili:
Ten przecie codzień wzrok ku łaskawego
Wszakże bogday mi wszyscy nigdy się nie smili.
O Sofonisbe! Oyy kuzyńsko! rzekł: zaniechay takiego
Smieiu, Karthago tworzą iuż odnaszey siły
Trzykroć leży, zniszczona od razu trzeciego.
A ona, mierząc rzecmey miły
Afryka pałacze, Włochom nie do śmiechu było
Znaczey wasze dzieci będą tłumaczyły.
Zaraz uśmiechaiąc się między sobą mile
Nasz i on iey przyiaciel w krwi Sminu umięszany
Zmim wesprot i widziało z oczu ustąpiło.
Jak pielgrzym w nieiadomym kraiu obłąkany
Coraz stanie, i patrza wte i owe strony
Zamysł zdrogą nieżodny, on sam zturbowany,
Jak zięć miłosney pany w umyśle strapiony
Ledwo idę wątpliwy, zmiecież pragnę tego
Żebym widział, iako kto miłością zraniony.
I patrzę w lewo zdrogi; aż widzę takiego
Ktory pragnął, i skutku tu, co rad naydzie.
A cieszy się; i z wstydu i z weselа swego.
Oddać tę, ktorą szlubną i miłą kto czuie
O ludzkość nie słychana; o dziwne kochanie!
Takze też same i wstyd, i radość farbuie.
Idą pospołu z sobą, a ich rozmawianie
Uciesznych Kleopatach, ktorych zażywali
Po Syryiskim krolestwie było ich rozkochanie.
Przystaię się do tych trzech Duchow, co mijali
Widząc za dość cinca brali się inszego
Tamże pięknieyszego proszę, aby powiedział.

Cnemu

Onemu głos ięzyka słyszrzć Łacińskiego
Twarz się wnet odmieniła sam się zahamował
I właśnie iakby wiedział, co chciał pytać iego.
Jam Seleukus, to Syn moy (mówi) oo woiował
Z Wami kiedyś; Antioch mnią iest knemu
Wzrakże rozum na ten czas ile ustępował.
To żona moja pieniężey, potym dana ieniu
Odemnie, chcąc ratować od śmierći chorego
W czym się upodobaniu dosyć stało memu.
Stratonika ią zowią, nierozdzielonego
Z wami związku, z kąd się też to łatwie znać dawa
Że nasza miłość wierna i trwała do tego.
Tym się cieszym że ona mnie Krolestwo zdawa
Za swe ucieczky, zdrowie ten odważył sobie
Z kąd miłość zobopolna wielka się wydawa;
I gdyby nie subtelny dowcip w tey chorobie
Lekarza cwiczonego, Ktory docwiKI tego
W kwitnącym wieku swoim leżałby iuż w grobie.
Miłowaniem i kochaniem bliski końca swego
Kochanie, zmusiło, a zonoty milczenie
Ratunek z Oycowskiego affektu mocnego.
Rzekła iak człowiek odmienia swe chcenie.
Zdokończeniem słow onych, wswą drogę się puścił
Zem z trudna, i ostatnie rzekł mu pozdrowienie.
Ja iak Korom on cięż z oczu swych wypuścił
Serce mi ciężkie było idę że zwzdychaniem
I oney iego mowy z myślim nie wypuścił.
Aż coż po cichu wiele narobił mocnym zdaniem
We wrzach tak rozmaitych ięzyk myśl zasadził
Czas krotki, ktory długim trawisz rozmyślaniem,
Tak wiele Woysko Xerxes na Rzekę prowadził
Tak wiele niewolnika i granica nagiego
Wzrok na gęstwę patrzaiąc ocrom ledwo radził;
Wszyscy rożnych języków i z kraju rożnego
Ze tysiąca ich powiedzieć trudno iednego.
Swiadkiem samo że z wielu mijamy y zwiadkiego
Perseus tam był ieden, y pytam onego
Jak mu się Andromeda Murzynka nadała
Panienka czarnowłosa i wzroku złocznego.
Zmim on Miłosnik marny Ktorego stradała
Jego kochanka gładkość, i ztąd opłakany
Że się mnim samo sobie patrząc udawała.

Istat

466. I siał się bez owocu śliczny Kwiat Kochany
Także i ta Ktora też miłuiąc onego
Zyndy głos przewierzgniona w opoczyste Sciany
Widzę i na nieszczęście swoie Skwapliwego
Iphin co inszych lubiąc obmierzł był sam sobie
I wiele uczestnikow Krzyża tak ciężkiego
Ktorzy chcąc żyć w miłości byli prętko w grobie
Gdziem wspomniał na niektorych Czasu dzisieyszego
Lecz ich mianować praca prożna, o tey dobie.
Tamże wzor Towarzystwa wiecznie trwaiącego
Alcyon i Ceyce ci przy słoney wodzie
Gniazda swe wiją, czasu Morza spokoynego
Opodal Esai myśląc o swoiey przygodzie
To dla swey Hesperiey wieszanie nad Skałą
To górą wylatuie, to się kąpie w brodzie.
Widziałem i Nilusa Corkę zakamiałą,
Uciekaiącą oraz
~~Ona ucieka~~ pęcząc ~~a Ta~~ Atalantę w Skoku
Opozor o trzy Jabłka złote nader dbałą
Hypomenes rączością nieustąpi Kroku
Ktory sam ieden między zawody onymi
Zwycięstwo z ogólnego otrzymał wyroku.
W tey kupie z miłośniki baśniom podobnymi
A tyś i Galatea na Łonie u niego;
Poliphem się uważał żartami takiemi
Glaukus pływał w pośrzodku szeregu wodnego
Bez tey, ktorą on sobie poślubił za żonę
Mieniąc drugą być Serca nader okrutnego.
Z Karmentą widzę Pikus siedzi w drugą stronę
Pierwiey Krol nasz a teraz Ptak z nieba górnego
Krolewski mu Płaszcz spuścił, Imię i Koronę;
Egeriey Zdroy widzę płaczu obfitego;
Scylla się w twardą morską Skałę przewirzgnęła
Na wieczną hańbę morzącey Scyllianskiego.
Ta zaś, co w prawą rękę smutne Pioro wzięła
By wpadszy z żalu w rospacz boł swoy opisała
Lewą ręką żelazo śmiertelne ujęła.
Z Pigmaleonem iego żywa Żona stała
Tysiąc ich Kastalia i też Aganippe
Po obu stronach rzeki śpiewaiących miała
Była nawet i Jabłkiem zmamiona Cydippe.

Triumphu

Myśl moja już tak pełna onych Cudow bytu
Że stanąć i jako wryty podobny do tego
Co rzeka, aby mu z kąd Rada przystąpiła.
Aż mowy Przyjaciel do mnie przyszedłszy, Cyrego
Słysz (mowi), co myślisz? czegoś się zakumiał?
Wiesz, żem ja z gminu, z którym muszę iść gęstego.
Przyjacielu! odpowiem, tyś mnie już zrozumiał
Że sama tylko pytam żądzą wiadomości
Która skutek hamować chce, by mię nie umiał
Ach, lubom jamił czał znakiem twe żądłości
Chcesz wiedzieć, co za Czereg teraz następuje
Ja powiem, jeśli mowić przydzie bez cięszkości.
Widzisz onego co go każdy czarnuje
Pompejuszał: abo Kornelia tego (tuż przy) żarnot boku jego
Na Ptolomeusza się skarzyła frasuje.
Tu Grecyna wielkiego upatrującego
Egista z Klitemnestrą widzisz ta zle broi;
Ztąd pewnąć jeśli miłość nie jest coś złego
Przyniszej Cnocie iniżeu miłość się ostoi
W Hyppen(rm)estrze Piramus z Thyzbą u Fontanny
Leander w Morzu pływa; Hero w oknie stoi.
Tu Ulisses cień z gładką mową zawołany
Którego Penelopę tak długo czekała
Lecz od Cyrce miłości potem zatrzymany.
Widzisz i Annibala, co mu nie zdołała
Przez tak długi czas walczyć wszystka Rzymska siła
Biała płeć w Apulij marnego związała.
Ta co za Panem idąc wartko crow pozbyła
Krajom nad Czarnym Morzem kiedyś panowała
Teraz się kwoli niemu w niewolą wprowadza.
Ta Porcya, która stał ogniem hartowała
Brutto Julia która na Męża stysknie
Że mu się drugą nad nię spodobała.
Juz patrzy w drugą stronę, iako nie zatnie
Patryarcha, on chciały, a nie się ten kaie
Że lat czternaście służąc Rachel usługuje.
Żywa miłość w trudnościach tym większa powstaje.
Patrz na Ojca, patrz co zaś i na Dzieta jego
Że z siedną Sarą idzie z Domu w cudze Kraje.
Tu zaś miłość zazdrości, i wreidzie do złego
Dawida, że pospolitą to; co się mu godzi
Gdzie potym wrogiem Lachach Egistakuje tego.

Jaż

Za grzechu Żmaza, potym i za Synem chodzi
Które ie[go] sławę mądrości tym hydzi,
Które z gory od Boga samego przychodzi.
Drugi Kochá się oraz, i oraz się brzydzi.
Tamar Oto Amon, oto ie[go] Absolon rodzony
Do którego z swym zalem rade kać się widzi,
Przed nią trochę on Samson stwierdzwalczony
Większy w sile niż trzeźwym, co w mieszanym łonie
Nieprzyiaciołki głowę położył zmamiony.
Patrz iako między geste, i drzewca i bronie
Wdowa idzie, i twarzą, i gładką swą mową
Zmorzonego i winem i snem w tey obronie
Holoferna zwycięża, a z swą białogłową
Sama Bogu dziękuiąc słusznie za wygrana,
Uchodzi o północy z brzydką Fruzią głową.
Widzisz Cyphera, widzisz krew iego zmieszaną
Z obrzydłą, i co za nią szła śmierć hoyością,
Oczec iego i Lud poległ iedną raną,
Jemu dał nibujętą przyczynę miłością
Absalon do Kochania sposób bez nagany
Aby pokoy zatrzymać nalazł swą mądrością.
Że pozniey wziął drugą słusznie iakie rany
Taki Klasti; taki Srzodek na takowe złości
Gorzy, Gorzdziem, a klin klinem bywa wybijany.
Cóż widzieć w iednym Sercu miłość i przykrości
Zołc i Herodyer, Herod a masz tu okrutnego
Jego w Koło obległy ządze i srogości.
Patrz iako zrazu pałą potym zal mu tego
Ale nie wiedz takowe było zalowanie
Z Joanną Corką niechce słuchać iego.
Patrz na te trzy miłością zwyciężone Panie
Rokrikę, Artemizyą, Dydamią, swemi
Przymioty sławne, przy nich trzy złe nieżychanie
Semiramis, i Biblis, Mirrha wespół zmieni.
Fak zadadzą się za swe Bronie się wstydzą
Sprawami ogłoszone Swiata niezbożnymi.
Masz tu tych od onych gęste Pisma baią
Lancellota, Trystana, Kromadę błądzących
A słusznie się ich drudzy, co błądzą trzymaią.
Tu Geneura, i Hetta Kupa miłuiących
Z para Arymińska; Kazdy nieszczęśliwy
Opłakuie Swych idąc Amorów gorących.

Tak

Tak wszystko wiat. Iako ten, co boiaźliwy,
Przyszłe złe upatruie: przed trąbą, pada
Czuiąc raz: choć nieyka go [illegible] żywy.
Twarz u mnie iak u tego co z grobu wstał blada.
Z nieuinną czystością widzę Panna z boku
I z iaką Synagarlica na drzewie nie siada:
Poymia mię za Ktory nieustaie krokiew
Przyrzekł biegł bym, choć bym widział przed sobą zbroynego
Na słowa, na skinienie rzucę się być w staku.
Właśnie iak by co na myśl przyszłe istotnego
On moy przyiaciel dawny blizey przy mnie stanął
I smiechem chcąc mi przydać bodźca tym większego,
Wachu (rzecze) miey teraz już pewne ufanie
Żeć wolno z każdym mowić z kim się bezpiecznie zdało
Bo wszyscy iuż w iednakiey chodzimy suknanie.
Za iak ieden z tych comu większy bol zadaią,
Cudze dobra niż swe złe ponieważ mię bryta
Wolnego znie wolito, tak się iey widziało.
Niedy mię az po szkodzie mądrym uczyniło
Fey słuszność upatruię, końcem życia mego;
Miłość, nienawiść, zazdrość ogień podniecia.
Iuż z wdzięczney Twarzy oka nieprzeciętem swego
I iako chory nie iest tego nasycony
Comu smakuie lubo szkodzi zdrowiu iego.
Nęcym inszym będąc affektem zwiedziony
Idę za nią przez mieysca trudne nieprzebyte.
Zadrzeć muszę wspomniawszy one błędne strony.
Odtąd w nieprzyiaźnych oczy złe obsite za wsze
Serce w myślach uchody puste mieysca mi wam
Źrzodła, rzeki, krynice, pod ziemią kryte
Odtąd iuż ciężkim zdrowiem dopiero swoy obławam
Iż kunszt złey myślenie iedno piorę bie
Jedno zedrę, tu odmianę, tu niedokonywam
Odtąd wiem miłosnego serca skryte dzieie
Worym sobie dobrze tuszy brzego się obawia
Kto czyta z czoła pozna we wnętrzne tuż myśle
Widzę te swawolnice ze się srogo stawia
Nie dbaiąc na mię, ani na moie ciężkości
Dwa cnotą, a mym Lupem żyskie się wystawia
Zaś ieśli się nie myle, na mey wiadomości
Ten Monarcha wszystek świat hołduie
Bo się iey z Kąd vrodzenia traci swey ufności.

Bo

Bo do obrony Serca ani s'ił nie czuie
Jak i ten co w nim u fał musi pochlebować
Lub sam i mnie okrutnie bieżuie
Ta zadnych obowiązkow nieżwykła przymować
Złota Pana nieznaiąc swobody zażywa
Cała iedna, ani chce heraqur pietnować
Wprawdzie między dwiazdom Słońcu się zrownywa
Osobne ma postępki i przymiot Kochany
Smiech chcenie i nie chcenie, mowa osobliwa
Włos z Toty, lub płeciony, lubo rozczesany
Oczy które niebieską świat tościal pałaią
Skąd nieaba tym pozorem bierąc na Lup sany
Cudne ięy obyczaie wspaniałe być maią
Wystawione i cnota tak hoyna wydana
Jak memu petok tak me rymy dy zrownaią
Nowa szeby zgoła przed tym nigdy nieżychana
Nieużytanym na potym oktom rabu tego
Zradnemi Kezyki mowy powiedziana
Jak tabliczka obliwa mnie ma w więzieniu nędznego
Ale anie w nocy smutę o swowk. Nieb.
Leer ona nie przymuie słowa naymnieyszego
Chociaż prawo miłości wszakże z Krzyb da trebd
Odiegać iemu, bo ta niebem z ziemią włada
Nieuchronna nie zbyta i wieczna potrzeba
Teraz wiem iak się Serce na dwoie rozsada
Jak Woyna i pokoy razem wnim bywa
Jak dotknione czym Kolwiek surzy Kryty bol zbada
Wiem iakie w oka mgnienia iak sniegi się wzruszywa
Gdy krew półżyrki rumiana farba farbuie
Skąd ona lubo boiaźń lubo wstyd odkrywa
Wiem iuż iako się czasem w żale wraz znayduie
Czcząc nie czcząc, drzymaiąc wartość odprawiwać
Jako się kto nieżywym ani martwym czuie
Wiem iak swą bezrozumność mam sładem naymowac
Jak pod strachem ią należy; wiem iako w miłości
Miłośnik zwykł się w matą rzecz swą transformować
Wiem w tak długim uzdrzeniu a krotkiey radości
Byt wola, barwa, rzecz zwykły się wydawać
Jak żywot w wrzstaniu duszy i wnętrzności
Jak tysiąc kroc nadzien zwykłem oszukiwać
Wiem jak za ogniem idąc gdzie Kolwiek on chodzi
Serce z daleka, iak się zbliżu lodem stawać

Wiem

Wiem iako się zumyslem mym miłość obchodzi
Albo wszystek rozum przed nią ustępuie
Wiem iak wielu sposobow ona sercu szkodzi
Wiem że na Sidło mało nici potrzebuie
Duch Szlachetny ktory sam szczegulny zostanie
Kiedy żadney obrony i rady nie snuie
Wiem iak strzeli Kupido wiem iego latanie
Jak czasem krąży, czasem też uderzy, zgoła
Wiem iż iego naiazdy gwałty czatowanie.
Wiem iakie są lekkie iego i obrotne koła
Jak wątpliwe nadzieje, iak pewny boł bywa
Jak temu co obiera nigdy nie wydoła
Jako się ogień iego w kości zakradywa
Jak w żyłach niewydanych srogie czyni rany
Zkąd pewna smierć i zguba od zapału żywa
Krotko wiem iak niepewny i iak opłakany
Smiały i boiazliwy miłość żywot daie
Gdzie krotki smak gorzkości i długo wetowany
Wiem pieśni i wzdychania wiem i obyczaie
Nagle milczenie na głos coraz przerywany
Zkądże radość, sowity płacz z siebie wydaie
Właśnie iak miod z piołunem na poły zmieszany.

Tryumf Miłości Rozdział Czwarty.

Widząc że mię Fortuna w cudzę władzę dała
Odiąwszy wszystek Fortel do życia wolnego
Ktorego mi cokolwiek przed tym udzielała
Com przed tym nad Jelenia prętszy był dzikiego,
Stałem się wnet rochmany pospolu z drugiemu
I Niewolnik cięszkiego łańcucha onego
Wiedziałem nędzę widział, co się dzieie z niemi,
Jaką sztuką, iakiemi ich imam wiciami
Miłość w Sidła, Sciami nakrywszy swoiemi
Tym czasem patrzam wszędy ieśli między nami
Niemasz kogo co dostał Imienia sławnego
Lub staremi, lubo też nowemi rymami.
Widziałem Eurydikę swą miłuiącego,
A on za nią w podziemne smutny idąc kraie
Martwym Językiem wzywa końca nieżywego.
Alcyą swym miłosnym piorem na swiat ustaie
Pinsąg Anakreon swe żagle miłości
W porcie suszą, ich muza w pamięci zostaie.

Virgiliu

Tu Virgiliusza widzę, on w rzemieśle prości
Tu wiechach ludźmi szczęśliwemi
O wielkiej w on czas bysi u dworzan godności.
Owidius, Tibullus, Propercius z niemi
A przytym i Katullus, którzy wystawili
Wytwornie i z affektu miłość gorącemi
Tamże i Grecka Sapho z nimi co tam byli
Pisza Rymy spół i dąc wesoło śpiewała
Nadkich i nad kich Rymow, wszyscy ią chwalili
Jak patrząc to tam to sam, na wzrok się podała
Dolina wonnym zielem z kwiatu ozdobiona,
Gdzie kupa ich rozmowy o miłości miała.
Dantes, Beatrix, Petrarcha, Boccacius, Juvenalis
Z Grecu przy Salwagi widzę, ten stysknie
Że mu nie pierwsze miejsce bywa naznaczone.
Dwaj sławnych Juridyk Kiedyś, poznich następuje
Corsiny on Batoni czyk i Cyceryan
Każdy z nich, kiedyś pierwszy, tu tylu pilnuje.
Ariosto z Franciszkiem, Ludz Tasza uznani,
Horacyusz Ludzi ciągnie wiersz Trupy za niemi,
I wrzosine gesta, mozgi, Koncepty przybrani
Pierwszy Arnalda, Daniel wielki między sobą
Mistrz miłości, Której sława dotąd stała
Ziemia jego i słynie słowy wydwornemi.
Byli ci których miłość Lzy nie okowała
Dwaj Pietry inne bardzo sławny on Arnaldo
Dudzy też, których wielka Szata zhołdowała
A zwłaszcza pierwszy, i znim on drugi Rambaldo
Tych Rymem w Sonnecie Beatrix słynęła
Stary Pietr Alvernie, przy nim tuż Giraldo.
Folkiet, którego sobie shańbiła wzięła
Odiąwszy od Genui potym do lepszego
Bytu, lepsza Ojczyzna onego przyjęła
Dziarstwe Rudel, co śmierci Księcia Kwapliwego
Sam szukał dobrowolnie wiosły i żaglami,
Wilhelm co pisząc, Króciut Oni wieku młodego.
Amerykus, Bernardy, Hugo z Arzelmami
Innych wielkie gromady z nich język każdego
Stał mu za głowie, Paszkę za Łuki i z Strzałami
Tamża chcąc mieć rozmaitą, iaką bolu swego
Obrocił się do wszych, aż na strachu boku
On Tomasso, ozdoba, miasta Bolońskiego.

Oni

O n/
Cześć wiata Rez Koszy, o Rogi wyrostu
Mi cię wzdy takiego tak nagle ponrale
Bez Ktorego m Ja higdy nidmogł stanąć Krokiu?
Dzieś teraz iest? Czemu cię przy mnie nie stało?
Drożny żywot nasz, kiedy niema smaku Swego,
Chom dorych, bałwiom starych równa się niemało.
Lewom stanął na stronę z Leściuca onego,
Sokrates i Lelius widzę, dure Osobie
Wioda się, a Ja z nimi wciąż iść magne
Ciałka pana Ludzi i tak zgodnych sobie,
Ktorych żaden zadrzemi nie urył taur piory
Tak iakie mocne przyznać musi w samey w sobie.
Z nimi duroma przes Redlem rozmaite góry
Wszy scy trzey jarzma będąc iakby cednego
Tymem się zwierzył ran swych ina combyt chory.
Żadne miejsca i chwile od wspomnku takiego
Nie wrzta cza mię, tuszę, i to moy s Lub mawrę
Ja bliski będę mogu cienia ostatniego
Zbey nim Ja dosiągł wieńca nie śmiertelney Sławy
Ktory mię tedy przed czasem miał u Swiata cenić
Samiastka zmiła moia, mey czystey zabawy
Wszakże od tey co sercu zadała trapienie
Nie dostałem Latarki ni Liścia żadnego
Tak gorkie drzewa tego i cierpkie korzenie
Ztąd lubo nie zbyć nie mogę bolu okrutnego
Tak krwawy wzrok maiąc, to co ja swoimi
Oczyma widział, bolu iest hamulcem mego.
Tak Subjekt że godzien nymami zaenymi
Być de Reba wyniesion, iż ten poimany
Ktory się na dwie części z dał Boga tęsem tej ziemi.
Wszakże pienwrzy niech powiem własne swe rany,
Potym cudze wzrzr, ktorey nie dała masita
Ani Orpheus ani Homer zawołany,
Gdzieśmy tam gdzie iesna i ześć nas prowadziła
Ktori w krod farbowanych przez geste dziny
Iż przy dziom Kedy władza Matki iego była.
Od Zarzuchow nie wolni lecz tey że dziny
Rozpoznani między Pustynie i Skały
Żaden swoiey nie poznał w ktorey był krainy.
Lecz Kedy Greckiego Morza hucza wały
Wyspa w Daktyle, w Frygi wrzkoszy obfita
Ale ich Słońce grzeie i Morza obłały

Wkrod

W Krod Lora cieniem wdzięcznym okryta
Kad zapach wonny wieie, Stodkie płyną wody
Jak się się zmięknyć musi postać nieuczyta
Ta iest Ziemia gdzie Wény ma swoie wchody
Cieszere on na on czas posurzona była
Wesoley wiosny zimne, gdy nieznaty Lody
Tutaj ieszcze w dobroć tak się obnażyła
Nie potem szarpać bytu onego marnego
Że się z tym podobała Lobrym u tym Krzyża
Tam Tryumf odmę wrwał znas Kraju winego
Lobry San Ktorych podbił, zbawił wolności
Od Morza Indyiskiego do Zalowatego
W Cenie swym troski trzymał, a w rzeku marności
Rozkosz upływaiąca zatość nieuważliwa
Rzeka zimie, Lod szczery w samey gorącości
Przed nim radość nietrwała, nadzieja watpliwa
Zanim Karanie nie wraz i ból nieustały
Jakie miał Raym, i iakie Troja nie zeszliwa
Rzeki po wszystkiey onej dolinie szumiały
Krzyk Pastwa, a po obu stronach brzegi zrzy
Zielony, zotty, modry, czerwony, i biały
Zyrych wod gęsty Strumień wesoło płynący
Chlod przyiemny, gdy Leyszy od zieła swiatego
Jeste cienie i lekki wiatr mile wiejący
Zaś gdy chwila się wraca powietrza zimnego
Ciepłe grunty, tam zarty, wzrty, przenowanie
Kredy, ktore Postaczka zwiedzie nieuinnego
Na ten czas właśnie było, kiedy porownanie
Stawa się Dnia i Nocy, a magne w radości
Poznawa z Chrystą swoią, iak mile Kumanie.
Od Szczęścia nic pewnego nie trwale ufności
W tym miejscu otym czasie, i otey godzinie
Kiedy Zły Łac potrzeba w Serdecznej gorzkości
Tryumf miał ten, co Boskiemu Posłuszeństwu słynie
Tam widzieć ból Lamenta doskonanie tego
Ktory się w miłość zamagł, ani go to minie
Kiedy, marzenia, cienie tego Pana czarownego
Kiedy tryumfalnego wozu zewsząd bryły
Nad dzine rozumienie pełne, fałszywego
Slizkiey drogi nadzieję Drabinę okryty
Skała z pozytkiem a zaś z Kosztowne zyskanie
Stopnie Które spaść mędrzey, aniż wleść zwyczaty.

Wczas

Czas nie wrzesny, a nie wczas za odpoczywanie
Sprawa nieprawa, sprawa w nieprawie się kładzie
Nierzetelna wierność, wiara, szczere czułkanie
Skrzętne szalenstwo Rada, która nic nie radzi
Bo więzienia, zewsząd droga bez ciężkości
Skąd ciasna inszą droga, w wyjściu dziwna wadzi
Wyjść łatwo, nazad wyjść, nie trza bez trudności
We wnątrz myśl zawikłana, a żalem pomieszany
Niepomyślny bol, w espoir umarłe radości
Nigdy tak niegorzała Miłkarowe ściany
Lizaris Mongibello, Ischia, Stromboli
Sam sobie kto w tęgie za śmiałego miany
Wtak ciasney, i wtak ciemney byliśmy niewoli
Jak w klatce, zkąd się w inszey pieśni odmienitem
I w niższy głos czasow takowemu kwoli
Wzym iednak o wolności swej pierwszey myśli tem
I Duszę, którą iakieś wspierało ufanie
Tych rzeczy, co widziałem, cieszytem
Taiąc iak gdy na Sterncu, chcięc się nie ostanie
Jak ia widząc cnych Duchow w więzieniu głębokim
Przebiegam za krotki czas długie malowanie
Jak gdy kto mrok idąc, nazad rzuca okiem.

Bartasa Tryumfy Wiary Pieśń Pierwsza.

Bartas (Wilhelm de Salluste de) poeta francuzki, ur. 1543 w Montfort pod Nerac, hugonota, używany przez Henryka IV do rozmaitych misyj dyplomatycznych. Poezje jego zostały zebrane p.t. „Oeuvres diverses" (1611).

Już Jutrzenka od Indow zorze pomiedziała
A Zorza Słońce, kiedy rozsty rogo wyrwy
Nerzpheus do mnie wnijdzie i Stawa za cnymi
Tryumfy Panna Święta mnie się pokazała.
Maja Dlatch Imię cey było; tam Pióro z Księgami
Wziąwszy każe spisać, co tajemnic Nieba
Nasłon czas dziwitky, i co też potrzeba
By było między wiernikow wiadomo Vnusknem
Znam że nierzetelna mieja temu dziełu siła
Znam że śmiertelne oke wzrokiem, cym nie zdoła
Ucho nie pojąć rozum tego nie wydoła —
Marya wprawi, by mogła rzecz zniemożney była.
O mędrzuna Swiatłości! niech chmura przeklęta
Mgły gęstey tu nastąpi, która mi oczy zamy
Twarz żywe zasłania, a dodaymi Wiary
Bo Marya nie może być bez wiary poięta.
Siedzi Panna na Obrzeż; ten święte Kamienie
Drogie kubał wystawił od Złota z Ofiarą
Od świata tych Klamentow, Rubinow Bafiru
Co ie ma w nikczemney duch takowy cenie

Koła

Koło takiey roboty wroza woz bespieczney.
Takie ~~sowe~~ Ezechiel kiedyś opisuie,
Jedna ie chęć, ieden wiatr, ieden duch kieruie
Sprawuiąc iednostayny bieg trwaiący wiecznie.
Tak co Chorągwie odbit Rzymskiego Szeregu
Tak Ktory niezamnuzył Oka bespiecznego
Przed Południową, przednieyszą nieba wyżkiego,
Daleki ziemią ciągnie woz w obłocznym biegu.
W Złotogłowy, Kwiatami hiebysta odziana
Nie Szkarłatem, Ktory Tyr bogaty farbuie
Gotowaniu bielidłem płci Lubey niemaluie,
Taką ieść sama w sobie tak chce być ~~nadziana~~ wi.
Złonki ciała przechodzą, słuszność ciała wszego,
Oczy pełne, iak Pawa ogon złoty piory
Oczy Ktore wzrok swoiey podnosząc do gory
Twarzą w Twarz przed Niebiosa widzą Naywyższego.
Na Chwałę Boską w ustach ~~swe~~ Języki obfite,
Stokroć Ktore ią mnieyszemi głosy
Wokamgnieniu windują na Firmament złoty
Przenoszą Swiata tego Chwały nie zmyślone.
Wieniec wspaniały Krotnie słuszney barwy zdobi,
Nie z Sosny, z dębu, z Bobkiu z Oliwy pleciony
Taki nieiest boiowniek, Lub Pieczyn uczony
W Istmie, Delphie ~~w Nemmie~~ i w Olympie robi — Memfisie ?
Ale z nieuwiędłey Pawy, Kwiatu rożanego,
Temu Lodem nie szkodzą mroźne Aquilony,
Ani suchym gorącym Cyprusz zdalony.
Sama go zawsze Krasna Rzeka Naywyższego.
Prawda, Chorąży ~~mężczyzny~~ w biała odzienie zmyślony
W rzeku dwa Testamenty za znaki piastuie,
~~Znaka~~ Gorliwość wojenne Szeregi sprawuie
I Ludzmiały pod swoią Chorągiew zebrany.
Stateczność mabroń w ręku żołnierz ostrożny
Ciężkiwości mowania z obustron uciąża
Ktora ostrym Mieczem wręcz cudow dokazała
Niż sławny Boiż z Indyią, Heneną ~~widywana~~
Wdzięczność, Skromność i Miłość z sobą rozmawiały
Czyiś nie trwaiąc, raczey z drugiemu.
Pokutą ~~wraz~~ z Nadzieią, Pokorą ku temu
Woi Wiary ~~z obustron trzymały~~. Triumfalny z obustron trzymały.
Siście bez tych Panien Wiara własna mara,
Próżne domniemanie bez wszelkiey pewności.
Bledzey Słoneczny promień będzie bez Swiatłości
Ogień bez ciepła, aniż bez nich prawa Wiara.

Przed

Przed tymże Wozem widzieć Panią zniewolona,
Która zrazu zda się być Helena w Gładkości,
Ale bliżej spoyrzawszy przechodzi w Zgrabności
Hegera z Helkte z smysłu Teriphona.
Niechodzi nigdy iako Wiara bez zasłony
Lecz Kapitur na Kapturze, Płaszcz na Płaszczu bywa
Tak Szatą zgrabne Członki pozorna okrywa
By sprośny Skład iey Ciała nie był wynurzony.
Ma tysiąc iako Wiara ięzyków z wdzięki.
Ale Złurnierstwa nietni mowi nieustydliwa,
Wnocy Ostrowidzami, a w dzień są Kretami
Zdobi ramion Skrzydła się, iak Wieże, wydaie
Lecz Skoro się pod Niebo wzbić usiłuie
Złotu Kretenczyke Światło nastaduie
Promieniem Klebusowym wosk u Skrzydeł taie.
Ta która, bez rozumny rozum iest ochrzczona
Odtąd iako Granicząt Bog żywiołow brzemię;
Ogniem, powietrze, wiatrem wodę, wodą ziemię
Zmieszaną Panna, wojnę widzie nieskończoną
Królom broni wręcz daiąc, chcąc pers wadzić,
Że się to Indzestatu Ich Zyka Krolewskiego
Przed Sceptrem wiary, Sceptra uchylać Swego
Swoiey władzy cudzey władzy ustępować.
Zasem iadu dodaiąc tym, co u stołego
Mnieniem wybrani, za Rządce są Świata
Tym co na tym stawu Swoią Lata.
Aby Ludzie do cienia wiedli głębokiego.
Ale Bog który nigdy Swych nie odstępuie,
Przy Wierze zawsze stoiąc, z Swoiey Boskiey mocy,
Iż dotąd znawnej wiecie dodawał pomocy,
Że ieszcze przeciwnikom w pokoiu panuie.
Przed nią z wątt wielkich Xiązat idzie Okowanych
Który, aby się z Panem prawdy wychętznali,
Bronią, Ogniem, Chrystusa tak prześladowali.
Że Krwią niewinną widziem siła Państw zpłokanych.
Ten wprzod idzie co pieniszy, gdy Świat był stworzony
Zmazał się Krwią nieskończoną Brata rodzonego
Potim Tyran u party Nilu obfitego,
Co w pogonią za Żydy w morzu pogromiony.
Ten co za Hamana Zabił blisko niego
Italia, Miam, i Ochozyasza
Wespod widzę Amona. Joramа Achazyasza
Wszystkie Krole Kraiu Samarytańskiego.
Widzę z Cherubinem i Krolem hardego
Który obaczył rękę pisząca na Ścienie
Holofernа, Amana i co Pańskie mienie
Trawą żywiąc przemienił w Kształt Zwierza dzikiego.

Kaiphasa

Kapłgo Jmnasza i w Jerozolimie
Na Ołtarz Kładącego Baltazara swoiego
Od Piąciu Żydow Brat przezwyciężonego
Z Kąd żadnego żaden urzęd już nie odeymuie. odymie.
Tyranna z Palestyny niewinniątek plemię
Lubiącego, że Jurinia lepiey z hac u niego
Było być, aniż Synem; znim złego Sędziego
Co sądził tego, Ktory ma przyiść sądzić Ziemię.
Cesarza Ktory Żony z Matką pomordował
I Bracią swą i Siostry, i Ktory szalony
Na wieżchu Wieży patrzał zleszcza zburzony
Gdy Pałace Kosztowne w Rzymie Ogień pożerał
Wtey Stolicy gdzie Septimym Rzymem wrzedzone
Julius, Maximinus i Maximinianus
Srogi Galenus, uszczęśliwy on Dominicianus
Co niezbożny chciał, by go za Boga chwalono.
Widziałem i Tyrana, Ktory Saporego
Przemieniem był czas długi Aureliana
I okrutnego z nim w Litych Hostyliana
Decium, Licinium, znami Maxencego.
Wielk. Trajan, Aurel. Marek, co go chwali
Rzym z nauki, był, wesprzł Dyoklecyana
Widzę Cesarzow, Ktorych mądrość niezrownana,
Byłyby Kościołow za Wilki nie stali:
Theodora, Justyna, z Synem Konstantyna,
Valent, Konstan, Heraklii, Srogi Decyusz z nieni,
Cześć Bizantskie Ktory Kacerstwy swoiem.
Czwarte Istność w istności Boską przypomina.
Z Kotanym Barbarzyńcy, Lombardzi mijali
Henryk. Frazimund, Leniennk Wendowie
Theodoryk, Maurycy, Totyla Gottowie
Co Włochy i Afrykę, Krwią Chrześcian stali.
Lecz kto to? co ma, Oczu tysiąc oków nosi?
Ktorego tak wiele żądz we dnie, w nocy drzemy,
Ktorego tysiąc Katow co godzina mierzy
I Ktory Spraw nie słusznych słuszną Karzi odnosi.
Zaiste on Machomet: co ostrym Żelazem
Barziey niż Al Koranem od Mnicha spisanym,
Monarchą na Wschod Słońca został zaiętym
I naylepszą część Swiata oziadł iednym razem.
I Saladyn tu, Ktory w Egipcie panował
Lecz Sekty Agarenskiey mitosnik gorliwy
Stali wrzesk, Kalifa i Krol nie wstydliwy
Co w Idolce z Pannam. Ołtarz Smo panował.
Ottoman pełny gniewu i żalu ciężkiego
Z twarzy smutney Kaianie nie wyrzekł pokucie

Wtory

Wżon Machomet, żeby oźiskawszy, żałuie,
Że Grekii stał i Państwo zniósł Morza Czarnego.
To się i z Bayazetem mizernym to czyta,
Ktory u Tamerlana w Klatce był wielkiego,
Ktorym pierwszy przebył brod Morza wązkiego,
Które Azią zdawna z Europą dzielito.
Tu Machomet ten, Ktory Tatarzyna zraził
I przeniósł zaś za Morze Sceptrum Oyca swego;
Tu i drugi Amurat co Woysko onego
Władysława zniósł bo on pierwszy go poraził.
Orkan Zwycięzstwa Chrzyżow i ten co Obozy
Zygmunta zbił: :/ od Oyca zwątlone
Bayazet drugi z Niemcow Łupy nieżliczone
Sławą bierze zażywszy na ich buty grozy.
Ten Ktorego Braterską Krew ręce przelały
I Oycowską padł wiecznym upadem, a iego
Syn poraził Ludwika Krola Węgierskiego
Przednim Rhodis i Budzin iako Ryba drżały.
Tu wszdie Solimana gdy plac zostaie,
Temu Ktory Tureckie dziś rządzi Narody
Ktory się z Krolow naszych bogacić niezgody
Grozi się na Niemieckie i Zachodnie Kraie.
Nieszczęsni Chrześcianie tym czasem gdy swego
Wnetrza zapamiętałym macacie żelazem
Niestety sz Bisurmania wszystkie Państwa razem
Morze, nie ochraniaiąc dzie dzictwa Pańskiego.
Wżon czas gdy się Sprzeciwił Trecym Bulgarowi
Zazywa iako mostu Turczyn tey niezgody
Przez Ktore wreszcie przebył Hellespontskie brody
I Pogańskie swe Państwo w Trecyi stanowi.
Thorea tak nieznaska Braci im w mbc data
Że bo day że, co teraz bracią zapuszyły
Woyny, ostatnią z zgubą Chrześcian niebyły
Zdrzeby się im na Zachod droga iuż podała!
Złoscie o Chrześciane! affekt fantazowany
Na mszczey Nedzie, Waśnie porzućcie już Swoie,
A złożywszy braterskie i Serca i Zbroie
Znowcie przeciwko Wierze Narod zbuntowany.
Czas Woyska do Egiptu wieść i do Azyi
Antiochią czas wziąć, Zaze Askalonij,
Dametty, Sydonij, Tyr, Joppe, Tydonij,
Z Famagosta wydarta mozney Wenecyi.

Wiesn

Dzień Wtora.

Lubo mąk wymyślili Tyrani i rogości,
Ostrze Bufirida Phalaryśkie woły
Semonyśkie drabiny, a czten żywioły
Chcieli mieć za Oprawce swoiey okrutności.
Wszakże tey Kościołowi nie zadali rany
Jako Pisma weroných Ktoremi Chrześcijanie zwodzą,
Te Katuią Sumnienie i piorem zawodzą,
Tam bol na ciało tylko bywa rozciągany.
Burzem nadęci wiatrem swey umiejętności
Nie wstydzą się szacować czynić zupełnego
Dosć konatego Mistrza, choć zakazał tego
Byśmy się nie badali tajemnych Krytości.
Lubo niskim Lotem Krzyż naszych ołabości
Ledwie ziemi ustrychuiem a uszakże się z tego
Ważą w Niebo wylatać, miarkuiąc z swoiego
Rozumu, Wiarą słabą głębokiey wieczności.
Ach subtelna nauka właśnie iest nieuka,
Ktora w prawdzie zbyt gmerząc, samą prawdę traci,
Prawdę tę, ktora z hardym nigdy się nie braci
Ale do znajomości swey pokornych szuka.
Istotną prawdę Księgi prawdziwe od Kryia
Oboyga Testamentu, nie mogą skalone
Ktorym smakuią Cuda nowo uczynione
U ktorych Otow Złotom Bayki Historya.
Tego rozum, rozumu słuchać ich własnego
Aby Kościoł popsować ~~charakter~~ i Wiarę przewrócić
Teraz widzę chcieliby nazad się zaś wrócić,
Odbiegłszy pierwszych błędow i życia pierwszego.
W pierwszym Szeregu idą Gimnosophistowie
Wżdy tropy zaraz Persy Magowie za niemi
Drudzy z Chaldey czyli nauki sławnemi
I Kurial wszystkich Sophistow Wschodni Brachmanowie.
Pithagoras, Naubides, Zenon, Xenophones
Parmenides, Teleucus, Archilas z Tarentu
Democrit i Leucippus, i on z Angrygentu
Empedokles, Heraklit, przy nich Nausiphones.
A krotko wszyscy Włoskiey Sekty Doktorowie
Włosy swe rwą, łzami się rzewnie zalewaią,
W piersi się biią, błędom swym winę dawaią,
Toż czyniąc i Janickiey Pakoyi Heretykowie.
Tales z Anaxymandrem wkym stuku mijaią
Do nich z Anaxagorą Sokrates wmieszany,
Anaxymenes, troskiem niezbytym poddany,
Narzekanie swe Światu wszystkiemu znać dawaią.

Tamże

Tamże dworu Akademij vrzędy Panowie
Ten Sokrates, Arcesijpus Krantor i z Platonem
Carnea des, Crito mach i z Laeyda onym
Ten niech zabiega przyiazni Panowie.
Tamże znemi Peantus, Chrysis Porikowie
Ktory często kroć nadet się zapominali;
Trochę dalej ci, Ktorych powroty związali
Cyrenes, Antysthen, Crates, Cynikowie.
Tam darmo się mordnie Pirrhon syn Phistarcha
Ktory, Dziwak, co wierzy co ucho poymnie
Wzrok widzi, smak smakuie, ręka ma, nos czuie;
Znim Tymon, i Ateakatas wrodą Anaxarcha.
Też Stagita, Ktory w swe vczrzone dzieie
Wysokich nauk Kolo zawarł slicznym wzorem
Ten zaluie, że vrzędu swoim pierem.
Znim Lampsacen i Straton, i Theophrast mdlewie.
Tam cielesny Cynikur oblewa się łzami
Iz swoim Metrodorem tam vidzieć pierwszego
Z drugiemi Arystippa, Areta i tego,
Cyrenbwa dziś, drzy złą Sekte nad Sktam.
Theodora rozumiem, onego vsc'ie klęsce
Ktory że Boga niemasz bluźnierstwo wyznawa
Że mądry może być iąkorzas z mieyscem dawa,
Kłamca, Zdrayca, Łakomca, Sodomczyk do tego.
Niestetysty że przy powieść dawna iest prawdziwa
Ziemia nad wolą Ludzką złe ziela wywodzi
A dobre ziele rzadko, że się samo rodzi,
Ale ciężką nie lekką pracą się nabywa.
Zarazo Grecka twoie smiertelne Korzenie
Skorza, bywa Rzymie dało Latorośl, przebyło,
A z Rzymu na Euro się wszystko przedobyło
Skał, Ktore Włochy dzielą skrutne Kamienie.
Pełne tego Sekwana, Smierci Panskie dwory,
Pełen iest Kościoł, pełen ~~iest~~ Senat, Trybunały
Wszystkie się te Sekwane Krolestwom dostały
Osadziło nim grzbiet swoy wszystkie Chrześciaństwo.
Ale wroćmy się zaś tam z kąd się wzięła mowa.
Wszyscy ci nayvyższego Dobra niepoznali,
Złe o Bogu, o Duszach, o mieyscu trzymali;
Gdzie po Smierci lub chwała, lub Karagotowa.
Dniedzy potym gdy Stvorce to Sprawiedliwości
Chrystus Pan, tu na naszym Stworzeniu wstało,
Ktorzy Ludzi w cień vrzędny zawiedli niemało,
Cierpią Karanie rowne swoiey przewrotnesci.

Między

Między niemi Symmacha widzę Korypheusza
Celsa i Lucyana, a ci lubo znali
Światła Ewangelicy, chytrze zacierali
I Juliana nad gorszym Rodu Cesarskiego.
Bo urodzić się męki są dawnemi roboty
Nie mogąc Świętych z przedsięwzięcia niemogli zbić Swiętego,
Językiem krasomownym chciał dokazać tego,
Czyniąc cnotę z niecnoty, a z nieenot zaś cnoty.
Widzę że Rabinowie przy nich obrzezani
I Kabałą z Talmudem, który z piekła wzięli.
Kościoła buntownicy, pokoy uczynić chcieli
Zburzyć Messyasza, sami na śmierć zdani.
Podobni padalcowi, który ogon uznosi,
Łeb straciwszy, i wszystki będąc porąbany,
A grożąc głownikowi gęsto pokonany
Zawzięta pomstę z sobą aż do grobu uznosi.
Blisko nich Saracenskiey Reguły Mustawie,
Którzy jadu do jadu ściekać przydawają
Fortecz Świata zastoną grubszą zaciemniają
Ich oczy, ich zal Tature znać po zwieszonej głowie.
Przebóg, co to za Ludzie Którzy Cesarz mają
Miasto, barwę i ak Wiary Żołnierze wybrani,
Jednak i dla wrogiem przęty okowani
Widzę że stuby Świętych do nich się nie znają,
Jeśli się i a nie mylę są Heretykami.
Harde, ciekawe dusze, które o to staty
By marnym swarem Ziemię z Niebem pomieszaty.
Obłudnemi w błąd Ludzi prowadzące Dzieżkami.
Właśnie iak Wiatr zawarty, który kiedy wstawa
Ciężkim wianiem z taiemney wy kradasię dziury
Bardziey wtedy Zdrowiu szkodzi aniż ten Wiatr, który
Wolno wieiąc wrowninie, Dziurkowo poigrywa.
Jakoby nieprzyiaciel, który Sztuc czystemi
Pioruny stuny tłucze, nie tak Miastu szkodzi,
Jak ten, który w kred Miasta zdradą się obchodzi,
Nieczęc nieszczesną wojnę między swymi.
Nie takie Zyd Poganin i Turczyn urazy
Wierze zadał Bozey stworzyście szkodzą,
Latwey sztuki ich odbić, kiedy na nas godzą,
Niżli Zdrayców tych Skrytych nieuchronne razy.
Mają swoy pozor, wtym no podobny naszemu,
I Kościoł ieden, iedną wnichmo mają Wiarę,
Jedną Biblią Suretą, iednę Ofiarę —
Lecz chytre kościołowi Lasice wiernemu.

Wpienu

W pierwszym Szeregu idą Saduceuszowie
Którzy żmarłych wstania zbiorą Duchowi
Temu Piekło, y Raiem, y Niebo Aniołowi:
Żmrożny Epicurzyk. Chytrzy Phariseuszowie.
Widzę Szalbierza tego, który naprzod wznowił
Zakonne święto Kuposowo; znim ten, co zwyczaie
Małżeńskie święte depcą, nowy Zakon daie,
Który nie Platon, ale sam Plutonist nowił.
Widzę znaki, o podał w Skrzabatce na kyiey
Ruiny która kości stała Cerynthowi
Ioby w Ziarni błudniąc niechciał Chrystusowi
Przyznać natury Boskiey w naszym Ciele Skrytey.
Że z tow[a]rzyszkowi, Bogu co Boskiey uymuie
Istności, Karpokrates wespół z Cerionem
Pawłem z Samosatynem, i tez Artemonem
Źrzodła wyczytać że ich Semkienie Katuie.
Tam on Manes z Manyą iakaś niepniestawa,
Co zmyślił Boga Szczęścia i nieszczęścia Boga,
Tam Valentina trzyn ustawiczna trwoga,
Który ciał żmarłych wstania z grobu nie przyznawa.
Cedron, któremu trzymać Storkow się zdało
Z Menandrem, z Saturnianem srodze Lamentuie;
Tam narzeka Apelles, który przypisuie
Nie własne lecz zmyślone Chrystusowi ciało.
Tam Basilides Złomnik, który podmalowie
Mękę Cyreneyczyka Chrystusowey Męce;
Tam Montan wściekły, który krwią zmazał swe ręce.
Że rzezać nieumiał dla Ofiary Synaurie.
Sewerian Tatyan z nimi. Cerdo Kratiste
Sabellian, który, że nader istności
Szukali Troyce w Bozey stracili istności
I siali swe, lecz nieuczas nauki nieczyste.
Żuwan Alexandryiski kuz, co Chrzest zabie
Umieyście sekretne zronił, którego jad stogi
Ledwie nie wszystkie Kraiata omamił były mogi
Wzniecaią wielkie bandy Roztyrki i boie.
Macedona, Eunoma smutnych ma przy sobie
Którzy w przod iego byli naśladowniKami
Potym nowey nauki Sprosnemi Mistrzami
Zkąd od Imion ich Sekty swoie.
Nestor i Pelagius Sekciane curzeni
Z nimi Dyiat z Lby, Lucyferianie
Tamże i Cudychyste i Priscillianie
Zioło od gnewu marszczkę mnieią iak Skalemi.

(zy)

Czy zamilczę Sylweta? Nie wspomnę Dei stow
Ktorych obfitość ziemi czasy Polska chowa
Czy zapomnę Nanseja, ktorego czoła głowa
Namnożyła tak Wiele sekt. prababtystow.
Czy zdrzyć piasek morza Sycilianskiego
Nie wypisać tych. ktorych szpargały mamiące
Opoiły swym błędem Duchy latające,
A twarz zrzec zapu tego, ach! opłakanego.
Bo teraz tak się Szatan do serca Ludzkiego
Wkrada. ktore iest pełne wszelakiey ślepoty,
Że nie wynaydzie takiey przeklętey roboty,
Ktoraby umiet niemiała zastąpić swoiego.
Tuż widzę chytrych mysta z wszeteczności ona,
Ktora tu chce na ziemi iako Bog być czczona,
A na siedmi pagorkach pod zasiadzona
Ziemskie Xiążęta winem z Pustoszą odurzoną.
Tuż daley następuiąc widzę schizmatykow
Co nieszyta Chrystusa Sukienią rozdzierają
A krwawego w kościele Noża dobywaią
Nastąpiąc wtym onych dawnych Heretykow.

Pieśń Trzecia.

O Synu wielki Boga obrazie żywego!
Umysłu z przedwiecznego umysłu wydany!
Pocrątku dawny rzeczy i Dawco nam dany
Dwa Krot rodzon, i worasie i wprzod wieku swego!
Ponce obie Tynow nam za Światło dane
O Smierci! smierci nasze żywocie nasz żywy,
Cnoty mocny i dobry Krolu sprawiedliwy,
Krwo, zadnemi słowy nowy powiedziane!
Wyrwi mię Panie z posrzod Ludu złego
Ktorego nogi, ręce na cię się targaią,
Ktory widząc oczy się łzami zalewaią
Ibez żalu niemogę wymowić żadnego.
Tuż wybrnąłem o Boże wychodzę w radości
Tuż do Syonu z Babel, do ziemie żyiących,
Miasta Cnotliwych, Korabiu, ktory się burzących
Wiatrow i nagłych wichrow nie boi srogości.
Więcej Bohaterow wiem, co dzielem walecznym
Wstręt Tyrannom dawali, ktorych żywa Dusze, Cała
Z Panią się w Xięgach ich Charakterem wiecznym.
I Cnotę Bogu oddali: ktorych zostało
Bog z Tobą o Żołnierzu Swięty, na czasy
Idź mężny Boiownikiu, niech ręce Palmami
Zdobią i Bobkowemi Czoło twe Wieńcami,
Za Pana niech Twe mieczę nadgrodzi nieboszczy.

Podczas

Idzcie Krolowie Swięci, o! Xiążęta Swięte
I Panowie na Tryumf Ktorych mocne siły
Szatana przeklętego Krolestwo tłumiły
Chcąc miec po Panstwach swoich Imię Wiary wzięte.
Pierwszy ten, co uwolnił Izaaka plemię,
Trzyma za rękę Wodza, Ktory modły swemi
Cofnął bieg Słońca i wziął Woyska potężnemi;
Potom kom Abramowym obiecuie Ziemię;
Za nim ten, co czeluscią Osłą Pogan zraził
Tysiąc; Masz i Sangara i Ottoniela
Ahuda i Baruka, Jephte, Samuela,
I co Woysko niezbożne Oręba poraził.
Tu Rymopis Psalmista Prorok Krol wybrany
I Bojownik co Asa Balwana obalił
I co Bogow fałszywych Ołtarze rozwalił.
Obchodząc potym on Fest przeyscia zawołany.
Tuż Jonatas, Jozafat; masz i Azarego
Z Krolem, co go Bog zycia dłuższego nabawił,
I co go Beuff niebieski oblężenia zbawił
Zniosszy potęgę Woyska wlot Assyryiskiego.
Z Machabeyskiemi czuły Mardocheusz Braty,
Dziedzice własni Oycow serca gorliwego
Dank zasłużony biorą z ręku Naywyższego
I Chorągwie podnosząc, wetuią ich straty.
Na czele Komunika i Hufcu Panskiego
Idą Oycowie Swięci, Ktorych rzadka Cnota
Szatana pogromiła i nauka złota
Burząc przeklęte siły woyska piekielnego.
Enoch wprzod, Ktorego tu Bog przykładem chował
Pobożności, chcąc, aby za Wodza był czczony,
I Ktory potym w Niebo zywo przeniesiony,
A po nim ten, Ktory Swiat w Korabiu zachował.
Tu zaraz Sem i Japhet, Abraam, wierzących
Ociec, z nim na Ofiarę Syn kiedys wiedziony
I Wnuk, co widział Huffe skrzydlaste uspiony,
Drabinę zstępuiących, widział wstępuiących.
Za nim i Eleazar, Phineas z Aronem
I Joiada i inszych mnostwo pomazanych,
Z Boga, z natury, z Zara Swiętego obranych
By Kładem szafowali Zakonu zwierzonym.
Ociec tego, co drogę głosem swym gotował
Przyszłemu Messyaszowi i on domniemany
Ociec Syna Bożego, i co przed Kapłany
Niosąc dziecie, wesołe Pienie odprawował.

I Tytus

I Tytus i Barnabas, przeciwnicy złości,
Tymotheus, który wziął od Pawła curczenie
I Dyonizy Słońca co widząc zaćmienie,
Za zaćmienia to Słońca miał sprawiedliwości.
Za niemi insze stuice co Tryumf zdobiły
Proroków wielkich, którzy dworstwa wydali,
Iuż wszystkie rzeczy przyszłe jak nam zwiastowali,
Jakoby samą rzecz iuż spełnione były.
Między niemi ten który Wcza ognistego
W niebo zajęty od Ducha Panskiego porwany,
I drugi ow widzący Dziedzic mianowany
Nauki, obyczaiow, i też Paszerza iego.
Po nim zaś on, co Syna Jessego strofował
Z występku dworskiego Amos Ezechiel,
Pokym Jod, Abdyas, Semeja Daniel.
I ten co do pokuty Niniwę naydował.
Tamże był i ten, co go spłodził Barachiasz
Nahum, Habakuk, Habakuk, Sofonias, Jeremiasz,
Aggeus, Micheasz znowu i Achiasz.
Oseasz, Ozeasz, i też Malachiasz.
Przedniemi ieszcze widzieć Szeregi idące
Męczennikow tych, którzy tak gorliwi byli.
Że dla Wiary krew swoią wtedy wylewali.
Tąż krwią pieczętowane ich Listy wierzące.
To iest ona Krwi święta, co za rożę stała
Która Róża Kościoła była zrywiona.
To iest broni owa ostra, która porażona
Jest Zgraia bałwochwalstwa, żeby tak nie mogła.
Bo iako Wskrzesanie Zbawiciela nie szkodzi
Z kąd iedno Drzewo Sta nowych Szczepów dawa
A z ich nowych Latorośl nowy owoc wstawa
Tak iedna Smierć Martyra, sto Martyrow rodzi.
Abel pierwszym iest w Pułku i on Syn Sojady
Który w Przysionku Swiętym dał Ducha mężnego
Zco od Manassesa zabit Krwie chciwego
Co ganił Kaźirodztwo złey Herodyady.
Salome, z Dziatkami, której dana wina,
Że Bogu być podobna nie Krolowi chciała,
Z kąd się na Smierć i z Synem Swiata pobudziła.
Jodny Syn Matki takiey, godna Matka Syna.
On Swięty Protomartyr, a z wielkiemi dary
Co Kamieniem od Ludu podległ Zydowskiego,
Na Prawicy Chrystusa widząc siedzącego,
Tych Rotę wiedzieć, którzy pomarli dla wiary.

Tych.

Innych ciężkie duchy z jadu miedem namazanych
Drugich Ludzie, innych zaś Kleszcze mi targali,
Innych na Rusztowie piekli, innych Krzyżowali;
Od Bestyj dam drudzy, głodem rozgniewanych.
Skoń znowu cichego żołnierza Pułk cały.
Poznałem tam Rebekę, Sarę i Rachelę
Poznałem i Deborę, Judyth i Jahelę,
Które dla wiary broni męskiey dobywały.
Ona, która do boku wzięta Królewskiego
Z dzewięcioro swych ochraniała z Ruth przestrzonu stała,
Z Noemi też przy nich, ona, co obrała
Śmierć raczey, aniż zmazę Łoża Matrimonskiego.
Oka odonej kupy odwrocić niechciałem
Upatrzię i dące, one święte Panie,
Których o grobie Pańskim daremne staranie
Tam Annę, Martheę, tudzież Elżbietę pernałem.
Kiedy mię blask ogarnął oka nie ustrzymany
Na poręcie świetności onej która była
Matka Oyca, a Syna Panienka powiła,
Miłości i cnot wszelkich przykład niezrownany.
Tatrzy Thuia moja, jasna Zorza nowa,
Która Słońca pośredza wtey Świata ciemności
Focialem i też duszą Panieńskiey czystości,
Siostra, Córka i ślubna Matka Chrystusowa.
Kościoł Boży, drabina Jakobowa ona,
Która z Ziemi stawało do Nieba jasnego,
Kasztowna Skarbca, Bacha Pokoju wielkiego,
W Której Świetna Tytoniska Lampia utajona.

Lesn Czwarta.

Rozumiałem, iem już swey dobiezał granice,
Bacz mieć lubo niegodny dank mocnego biegu;
Mieuidzę po nieznach, żem daleko brzegu
Nawyliczywszy Pomyn boiu polowice
Przed Mozem tryumfalnym obrazy odkryte
Na których Boski Malarz nikt sztuk prawdziwa
Na postatt walecznych Krzyżan podał farbą żywa
Nieustraszonej wiary dzieła znakomite.
Tu wnet widzę Jerycha Thuny obalone
Kiste od Działa Vrias wyrychtowanego;
Ki Woyska nieważalone Krwia nieuiernego
Wiara Izraelskie bez broni zgromione.
Troyzer Pharaonow nayuroślejsze trapience
Wgniewu i Jadu zbroie robactwo ubiera,
Lwom paszczęki, Daniel wiarą Lwy zawiera,
Wiara przemaga Smoków dzikie przyrodzenie.

Wiara

Wiarą na Wyspie Paweł Święty wyrzucony
Nie boi się gadziny żądła śmiertelnego,
Jonasz w otchłani srogiey morza wzruszonego
Wbrzuchu wieloryba mu jest ubezpieczony.
W dowodzie obrazie widzę, ślicznie wyrażone
Kunsztem nad kunszty zdrowia dobrego ozdoby
Śmierć nieubłagana, i błędne choroby
Które tysiąc krotć wiarą żywą zwyciężone.
Wiarą Noyresz Sara, i Sichrze swey rad sprawił
Chrzeusz natychmiast trudu pługawego
Nabawił także wiarą sługę Setnego
Którego wprzod Syny Namiestnika zbawił.
Aby Wiarę przywrócił Krolowi Swietemu
Prorok Święty, i Leczy prawa w cudney dobie
Temu, co dziesięciora pokoleniа sobie
Odewrał, przez Boga, bożu własnemu.
Chirca Czarownika stepi Paweł Święty
W nog za słusznym gniewem Piotra stadło chciwe
Krzywa, przysiągłszy, wiarą upadło nieżywe
Podny, takowej wiary występek przeklęty.
Tobiasz wiarą Syna wtrobą bierze swoiego
Cieszy się z stu nieznanych jego niebie promieni;
Wiarą za dwoy ubodzy chromi uzdrowieni,
Ten w Listrze, u Jerozolim drugi kościelnego.
Wiarą Kauta czerwona niemoc iest zleczona
Wnętrzna Maltenczyka wyjęta onego,
Która Lidyi czyka trapiła chorego
Zgoś niemały, Symona wiarą ~~iest zleczona~~ wzdrowiona.
Paweł w Troiadzie zywot Eutychowi dawa,
Chiasz Ducha wraca Setepianczykowi,
I Chrzeusz duszę Sonamitczykowi
Jabith wiarą Symona w Joppe z grobu wstawa.
Na drugiey stronie obraz obaczy wiszący,
W którym przednie figury Chrztu wyrażone;
Ogień czerwone Lub, a Ziemia zielone
Powietrze farby rożne, śnieżą zdroy ącą cy.
Chrzeusz że Wozy ogniste puszczaią
Przeciwko Synyczykom nieba, wiarą sprawił;
Chiasz Baalitow frumenty nabawił,
Gdy bez Ognia Ofiarę mokre ogień daią.
W Wiarą trzech Hebreyczykow z rozkazu zbytkami
Krola Srogiego w ogn Piec ognisty wrzuconych,
Od płomienia bronita, a Oprawcow onych
Kazni swey własney miała Exekutorami.

W Wiary

Wiara Moyzesz pozany z Nieba Spuszczonemi
Zydowskie woysko czysci i trawi Kazdego,
Ktory nieboznią ręką miał się Kusić tego
Przybytek Boży Kurzyć Kadzidłami cudzemi.
Tenze Tyszan od Boga zastępow wielkiego
Wiarą czyni, że gruntky gor się otwierały,
Iz strzeleniem Ziemnych tych żywo pozerały
I Które ziemia brzeze do wnętrza czarnego.
Moyzesz przez wiarę czyni, że horny Zdroy dawa
Twarda Skała bez wody, Ktorym pos Izbie
Swe Woyska Izraelskie, wziawszy zas Sprawuie.
Że Morze w Morzu woda wszrzod wody ustawa.
Przez Wiarę tenże Moyzesz zmienił słodkie Zdroie
W Złą Smakiem i farbą czarną i plugawą
Przecznym zaś sposobem czyni wiarę prawą
Z gorzkich wód Smakowite i Zdrowe napoie.
Trykroć się wzstąpiły Jordanu bystrego
Brody, aby Lud Boży bezpiecznie przechodził
Czasu gdy pomnożą Sędzia u Żydow Rey wodził
I czasu Eliasza, czasu Eliego.
Zaiste wiara czyni Świętego Thesbity,
Że się iasna pogoda w chmurę obróciła,
Zaiste Sama wiara po wietrze wzniosła,
Że pola Izraelskie zlewa deszcz obfity.
Nawet rodzay Skrzydlaty, co po wietrznej głębi
Ostrym wzrokiem walą porze słuchać idy gotowy,
Kruk w Jaskini przez wiarę Sługa Pański nowy
Przepiorek Moyzesz Całe zarzywa gotowi.
O Boże! i Który tak wielkie rzeczy hołduie?
Jeśli ostre Żelazo wiarą tępe bywa
Jeśli Żelazo wiarą i na wodzie pływa
I Wierze Helisza twarde ustępuie.
Wiara nie tylko wszystkim Narodom panuie
Naywyższe prawo maiąc, ale i Samego
Statut ma wroku swoich Boga Naywyższego
Jego Trybunału Dekreta Kasuie.
Od Niniwe za grzechy pokutuiącego
Gniew Boży wszechmocnego Wiara oddaliła
I Czechiszewi granic przy Sporzyła
Jego potężna wiara życia tak Królewskiego.
Jeśli ten od Którego wiara obsituie
Zdaią się być mocney wiary powolnym żądości,
Temu się mam dziwować, widząc że zuchności
Wiara Swiętych Aniołow, Kiedy chce, wzrusze.

Czechiasz

Czeo[illegible]asz w ozycie Wiara Aniołami
Teulicie wiara, Anioł żywności, dodawa
Proch Wiara ich wodzami z ciemnice dźwignawa
Iakáli je w cudze kraje ma Przewodnikami.
Dwanaście Krokew niemal przed temi pompami
Fromady różnych Muzyk, które wystawiaią
Z pod Mokiu wiary Imię wynaszaią
Nie zwyciężone Imię różnemi dzurekami.
Matheusz, Marek, Łukasz, Jan, Czworeka-Boga
Z Messyasza własne Ewy od granicy
Nizowym głosem pełnym wielkiej Tajemnicy
Rozglaszaią do Tuke ostatniego Krzyża.
Diwy Jakubow Zamtego wyprodził Lebedeusz
Tego Alpheusz, Symon, Thomasz i Andrzeja
Tu wrodze z Bartłomiejem Filipa Maciaja,
Pawła Mistrza Narodow, przy którym Thadeusz.
Wszyscy surmi Kornetky zgodnie nadymaią
Posne tam kędy Słońce wschodzi, gdzie zachodzi;
Zdaie że on gesty duch z iednych płuc wychodzi
Że ieanakie palcepa nich przebieraią.
Tym czasem gdy się rozum bada tych Mistycy,
Progne skrzegotliwa pod strzechem zaczynaiąc
Nowe mieszkanie i dom nowy zakładaiąc,
Przerwała skrzebretaniem moy sen, moy radości!
Niemiło mi żem że mnie przerwał się wdzięcznego
Fizycznym być sobie był na sto lat onym,
Który nadat osmdziesiąt całe był uśpionym,
Bym dręczenia nie doznał nie spania nędznego.
Bo czując patrzać muszę, ach, że tryumfuie
Bezbożna nad Kościołem, że i górę bierze
Ale Swiętey Wiara Swięta, hołduie nie wierze,
Że Szczęście złych bardziey, niż dobrych piastuie.
Widzę że to naturę Kara wtęn czas opłakany
Potkawszy że iest Każdego, mordy nieczyste
Niezbożne Serca nasze i ręce przeklęte,
Tylko tylko Chrystusa mamy malowany.
Rozwiek Wiek Czworekow, Bezbożstwa Ezmiechy
Za cnotę sobie wiary nie dotrzymać mają,
Chrystusa nieustrasliwie swym bluźnierstwem łaią
Niedeyski Szkuli godność, Sodomstwo uciechy.
Panienki bez bojaźni, bez wstydu płeć biała,
Zięzeta Tyranowie, wszelkość w ludziach płuży,
Wiek nasz, dawnieyszych Wiekow rozmaitą Naturzy,
Do której się wszech niecnot obrzydłość zebrała.

Przestań

Przestań, przestań, o Serce! wzdychania cięszkiego.
Zatrzymaycie me oczy ciepłych Łez Krynice!
Zaniechay, duszo moja, tak srogiey tęsknice
To, co mię boli, folgą iest bolu moiego.
Nie to moy Sen prawdziwy, w krótcem pewien tego,
Że Wiara płac otrzyma; bo Szatan że czuie
Zaćmienie władze swoiey barziey usiłuie
Zatrzymać bieg iak mogąc zwycięstwa własnego
Jeśli się na Magnesie Kompassu morskiego
Nie mylę, widzę, w Porcie będziem prętko stali,
Gdzie próżni nagłych przygod nie będziem się bali
Szalonych wiatrow, ani Morza burzliwego.
Masz od Gomory wzięty postępek wszeteczny
Wnętrzne rozruchy, i Swiat napełnion Woynami
Znaki z Nieba grożące, iście są goncami
Chrystusa, że iuż idzie na Sąd ostateczny.
Bliski dzień, złemu straszny, łaskawy dobremu:
Chrystus Łabędziom z kniki uczyni rożnicę,
Dzieląc Kozły od Jagniąt, Kąkol od Pszenice,
Bliski czas Tryumfowi temu szczęśliwemu.
A tym czasem o Boże! nim się wygotuię,
Nim obaczę upadek niezbożnikow srogi,
Nim sobie ten Swiat wszystek podbiiesz pod nogi,
Niech nad rozumem Wiara żywa tryumfuie!

Sub Aquila.

Huc e Sarmatia per Cautes, per tela veni
Alba Aquila, et pulsis hostibus hic habito
Dux Transylvanijs, qui facto accitus ab oris
Sarmatum Regni, regia Sceptra gero
Vici Armis Moschum et Livones reddere jussi
Pluraq dum meditor Fortia Christe face.

De Pace.

Pax facit divitias, Divitiae superbiam
Superbia contumeliam, Contumelia rixas.
Rixa bella bella paupertatem
Paupertas Humilitatem, Humilitas Pacem.

Regestr w tey Xiązce się zawieraiących.

Rzeczy	Rok.	Mieśc.	Kar.
Approbacya Transakcyey Będzińskiey	1589	9 Maj	172
Assekuracya Komissarzow Pol: Basom Tureckiey	1625	12 Sbr.	325
Attestacya poznyszenie Akt Będzinskich od Maximiliana trzey xiążęcia	1509	9 Julij	276.
Capita Instructionis ad Conventus Particulares M.D.L:	1505	2 Maj	105
Conciones in maximo totius Regni Polonice Conv:	1537		11.
Confessio Polonorum coram Regem Sui Q.			457.
Copia postulatorum			82
Consilium P.a Kochlewskiego	1663		451.
Declaratio Regis per Castell: Cracovienę	1537		50
Dyskurs X.cia Zbarazkiego o Monarchiey Turecker	1625		325
Fragmenta P.a Kochlewskiego do X.cia Radziw.t	1633		451.
Fasz.ti iuspus ut gratius po data comeatu Regiąg.	1537		59
Informacya X.cia Radziwilla Synowi swemu	1620	7 Sbr.	433
Instrukcya na Seymiki przed Coronacyą	1619		306.
Intencya ab Ordinibus Pruskich Postom na Sym.	1563	21 Julij	64
Kondycye zawarcia Pokoiu z Turkami	1621	9 Lipca	323
Konsideracya X.cia Radziwilla z strony Poselstw.			315
Lachrymatio Stefana Regis Poloniæ			123
List Bayazetta Soltana Tureckiego do Krola Alexandra	1562	23 Febr.	63
Litera Clementis VIII ad Sigismundo III Reg: Polone:	1595	10 Sbr.	204.
List Huseyn Baszy Wezyra W.r do Sigmunta III.go	1623		325
List Karola Chodkiewicza Hetm: W.X.L. do Krola Zygmunta	1613	22 Maj	277
List Mustafa Cesarza Tureckiego do tegoż Krola	1625		372
List Gustawa Krola Szwedzkiego do P.a Działynskiego	1628	16 Lipca	414
List Senatora iednego do Żołnierza Konfederuiącego			214
List Stanow Rzpltey do Krola Henryka Walezyusza	1574	15 Sbr.	100
List Krola Szwedzkiego Jana, do Anny Krolowey Pol:	1585	2 Maj	105
List Woiewody Belskiego do X.cia Zbarazkiego Kasztel.a	1624	9 Lipca	399
List X.cia Janusza Radziwilla, Podczaszego Lit.e do X.cia Krzysztofa Radziwilla	1607	16 Czerw.	230
List tegoż X.cia do Miasta Torunia			234
List tegoż do P.a Brancew:skiego			237
List tegoż do Sapiehy Kanclerza Litew:skiego	1611	3 Maj	275
List tegoż do Woiewody Lubelskiego	1607	20 Sbr.	233.
List tegoż do X.cia Hetmana Pol: P.a Brata	1615	4 Sbr.	289

List Xcia Janussa Radziwiłła do Xdza Biskupa Luckę	1607		231
Listy P.a Naborowskiego do Xcia Janusza Radziwiłła			455
List Xdza Szylkowskiego Biskupa Krakowę do Xcia Radziwiłł			411
List Xcia Krzysztofa Radziwiłła Hetm: Poln: Litt.w na Seymiki	1620	16 Aprilis	414
List tegoż Xcia na drugie Seymiki		18 Aug:	416
List tegoż na inne Seymiki ratione nagrody Woysku			417
List Xcia Zbaraskiego do Krola, ratione Konfederacyi			209
List tegoż o Woynie Szwedzkiey			218
List tegoż do Xcia Kasztell: Krakowskiego Brata swego	1626	22 Mart:	402
List Jana Zamoyskiego ad Cardinalem Aldobrandum	1588	27 Xbri	161
Motus Publici in Regno Poloniae seu Rokosz			6
Mowa Senatora pewnego po Smierci Krola Stefana			131
Mowa Xcia Krzysztofa Radziwiłła do Krola Zygmunta III			150
Mowa tegoż na Seymiku Nowogrodzkim			267
Ttt: na innym Seymiku			270
Mowa tegoż na Seymie	1623		392
Ttt: o postpozyciey Hetmanskiey			394
Mowa Mikołaja Radziwiłła Wdy Wilenę Hetm: W. Litt.w	1501		156
Odpowiedź Rycerstwa na propozycye Krolewskie	1535		43
Oratio Dębinski Judici Chęcinensi			13
Gomolinski			18
Jaszycki Judicis Cracoviensis			19
Ttt			27
Ttt			34
Ttt			47
Ttt			59
Ttt: jussq ut gratiq pro duto comiatu Regi ageret		24 Aug	22
Joanni Tarnovij Castellani Cracoviensi			20
Martini Zborowski			29
Ttt			17
Oratio Padniewski			31
Petri Kmity Palatini Cracoviensi			24
Petri Zborowski Castellani Malogostensi			37
Ttt			16
Sierakowski			22
Stanislai Odrowąż Palatinq Podoliae			47
Splawskie		24 Aug	22
Tarnovij Joanni Castellani Cracoviensi			39
Ttt: ad Equites a Senatu	1594	10 Feb	194
Stanislai Minski Palatini Lenciciensi ad Clem: VIII	1594		196
Oratio Lelij Peregrini			

Ordynacya Zamoyska	1589	9 Juny	186
Ordynacya Xcia Ostrogskiego	1609		238
Panegyricus in Laudem Adolfi Regis Sueciae			410
Poselstwo Pa Olesznickiego od Krolewicza Szwedzkiego			145
Postulata Regia Majestate à Veteranos			47
Przywiley Krola Alexandra strony Uniey			89
Przywiley Zygmunta I. względem Koronacyi	1564	20 Feb	95
Punkta Maxymilianowi Arcy Xciu Austryi	1588	24 Jan	160
Racye pro Electione Zygmunta Krolewicza Szwedzkiego	1587		135
Racye pro Parte Littwy przeciwko Biskupowi Wilenskiemu z Narodu Poll. podanemu			117
Racye pro Piasta w Elekcyi pro feremy	1587		135
Relacya Xcia Radziwiłła z Woyny Inflan:			282
Relacya Xcia Zbarazkiego z Poselstwa Turc.	1623		325
Reflexya Gustava Adolpha Krola Szwedzkiego	1626	24 July	429
Responsum Regia Mttis ad Equitatem			38
Respons Xcia Zbarazkiego Wwdzie Bell.	1624	20 Xbri	400
Respons tegoż Xciu Koniuszemu Kor.			407
Stanowienia ostatniego około Uniey			113
Tabula ac Res gesta Regum Poloniae			1
Testamentum Sulikowy Archiep: Leopoliensis			457
Tryumf Miłości			458
Verbi Stephani Regis ad Senatum			123
Votum Xdza Piaseckiego Biskupa Kamienc.			264
Votum Zamoyskiego Kanctt. WK	1605		221
Zdanie Xcia Radziwiłła na Konwokacyą	1608		229

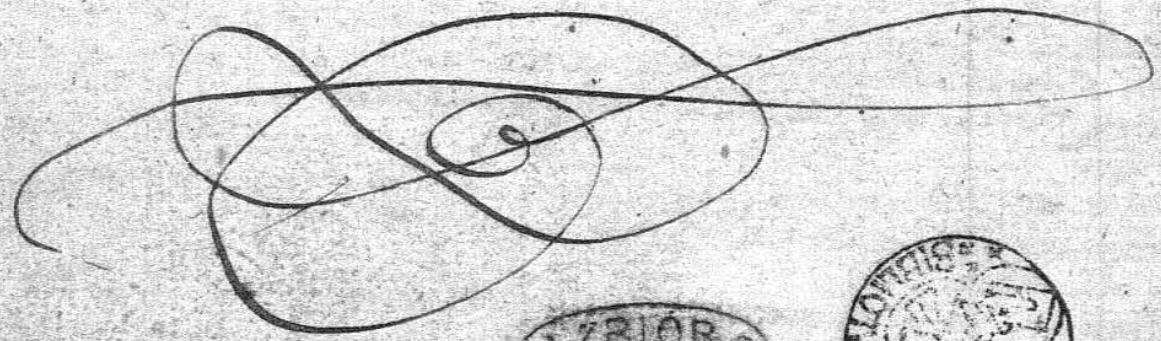

ZBIÓR Wiktora Gomulickiego

OSSOLIN

Skanowanie i opracowanie graficzne na CD-ROM :

ul. Ostatnia 17
60-102 Poznań
www.digital-center.pl
biuro@digital-center.pl
tel./fax (0-61) 665 82 72
tel./fax (0-61) 665 82 82